

**II ВАНРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ**

20 марта — 1 априла 1946 године

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

ИЗДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

1947

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

II ВАНРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

од 20 марта до 1 априла 1946 године

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

ИЗДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

1947

УДОВАН АДОЛФУС — УМЕНШАН 1985

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ
И ВАНРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ

Овај закон је усвојен на 1. седници 1985. године

СТЕНОГРАФСКИ БЕЛЕЖНИК

Штампа Југословенског штампарског предузећа у Београду

SABEZNO BETE

Прва седница

(20 marta 1946)

Početak u 16,30 časova.

Pretsedavao predsednik **Vladimir Simić** (*Izborni srez Beograd III, NR Srbija.*)

Predsednik: Otvaram prvi redovni sastanak II vanrednog zasedanja Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ. Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar **Stevan Jovičić**.

Izvolite saslušati Ukaz Prezidijuma Narodne skupštine o sazivu ovog vanrednog zasedanja:

U K A Z

O SAZIVANJU NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE U II VANREDNO ZASEDANJE

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 74 tačke 1 Ustava rešava:

da se Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazove u II vanredno zasedanje na dan 20 marta 1946 godine.

U. br. 131
14 marta 1946 godine
u Beogradu

Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar,
M. Peruničić, s. r.

Predsednik,
D-r I. Ribar, s. r.

Pre prelaza na dnevni red izvolite saslušati saopštenja.

Preko Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ Savezno veće je primilo sledeće zakonske predloge:

- 1) predlog Zakona o državnim matičnim knjigama;
- 2) predlog Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 3) predlog Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 4) predlog Zakona o braku;
- 5) predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli; i
- 6) predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu.

Predlog budžeta Pretsedništvo je uputilo Odboru za privredni plan i finansije, a sve ostale predloge Zakonodavnom odboru, na osnovu odluke Narodne skupštine donete na zajedničkoj sednici od 4 februara o. g.

Pretsedništvo Saveznog veća podnosi Saveznom veću na rešenje predlog o izmenama i dopunama u Poslovniku Savezne skupštine Ustavotvorne skupštine od 6 decembra 1945 godine.

Ovaj se predlog štampa i narodni poslanici će ga dobiti sutra od 8 časova, u sali za razgovore, a biće stavljen na dnevni red onda kad Veće donese o tome odluku.

Zakonodavni odbor Saveznog veća podnosi Saveznom veću na rešenje svoje izveštaje:

- 1) o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama;
- 2) o predlogu Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 3) o predlogu Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 4) o predlogu Zakona o braku; i
- 5) o predlogu Zakona o opštoj državnoj kontroli.

Odbor za privredni plan i finansije podnosi Saveznom veću na rešenje svoj izveštaj o predlogu Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu.

Svi ovi izveštaji, sem izveštaja Odbora za privredni plan i finansije, koji se štampa i biće sutra razdeljen narodnim poslanicima, biće stavljeni na dnevni red onda kad Savezno veće donese o tom odluku.

Otsustva narodnih poslanika: Zvonko Brkić, Jurica Knez i Tode Čuruvija mole otsustvo sa sednica zbog hitnih i neodložnih službenih poslova; Marin Cetinić moli 20 dana otsustva; Petar Čolak mesec i po radi hitnih i neodložnih poslova; Tomo Feren-

čina moli odsustvo do 25 marta radi hitnih službenih poslova; Krume Naumovski moli 20 dana odsustva zbog bolesti, prema lekarskom uverenju; Boge Kuzmanovski moli 10 dana odsustva zbog bolesti, prema lekarskom uverenju; Elizabeta Frntić moli odsustvo sa ovog zasedanja radi porođaja; Ivica Gretić moli 12 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova.

Predlažem Veću da se sva tražena odsustva odobre u trajanju od 10 dana, jer je prema predviđenom planu zasedanja nepotrebno da budu duža. Da li se prima ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je svima poslanicima koji su tražili odsustvo odobreno po deset dana.

Veće je primilo izvestan broj molbi i žalbi iz naroda.

Sve ove molbe i žalbe upućuju se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red: utvrđivanje dnevnog reda. Kao dnevni red za iduću sednicu Predsedništvo predlaže:

1) pretres predloga Poslovnika i

2) pretres predloga Opšteg državnog budžeta i Finansiskog zakona za 1946 godinu.

Kao što je rečeno, predlog Poslovnika još nije štampan. On će biti na raspoloženju narodnim poslanicima sutra od 8 časova izjutra u sali za razgovore.

Da li Veće prima predloženi dnevni red za iduću sednicu? (Prima). Prema tome objavljujem da je Savezno veće odredilo za iduću sednicu ovaj dnevni red:

1) pretres predloga Poslovnika i

2) pretres predloga Opšteg državnog budžeta i Finansiskog zakona za 1946 godinu.

Pošto je na ovaj način dnevni red utvrđen, predlažem da se iduća sednica, sa ovim utvrđenim dnevnim redom, održi sutra, 21 marta 1946 godine, u 16 časova. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da će se idući sastanak održati sutra u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 17 časova.)

VEĆE NARODA

Prva sednica

(20 marta 1946)

Početak rada u 16,45 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar** (NR Slovenija).

Pretsednik: Drugovi i drugarice narodni poslanici, otvaram prvi redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda i saopštavam da će na današnjoj sednici voditi zapisnik sekretar drug **Joza Milivojević**.

Izvolite saslušati Ukaz o sazivanju ovog vanrednog zasedanja: (svi narodni poslanici ustaju)

U K A Z

O SAZIVANJU NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE U II VANREDNO ZASEDANJE

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 74 tač. 1 Ustava rešava:

da se Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazove u II vanredno zasedanje na dan 20 marta 1946 godine.

U. br. 131
14 marta 1946 godine
u Beogradu

Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
D-r I. Ribar, s. r.

Pre nego što predemo na dnevni red, saopštavam da je Veće naroda preko Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ primilo sledeće zakonske predloge:

- 1) predlog Zakona o državnim matičnim knjigama;
- 2) predlog Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 3) predlog Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 4) predlog Zakona o braku;
- 5) predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli; i
- 6) predlog o Opštem državnom budžetu FNRJ za 1946 godinu sa Finansiskim zakonom.

Na osnovu odluke Narodne skupštine od 4 februara ove godine predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom upućen je Odboru za privredni plan i finansije, a svi ostali zakonski predlozi dostavljeni su Zakonodavnom odboru Veća naroda.

Pretsedništvo podnosi Veću naroda na rešavanje predlog o izmenama i dopunama u Poslovniku Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine od 6 decembra 1945 godine. Ovaj se predlog štampa i narodni poslanici moći će sutra posle 8 časova da ga dobiju, pošto će biti stavljen na dnevni red.

Zakonodavni odbor podnosi Veću naroda na rešavanje svoje izveštaje:

- 1) o predlogu Zakona o matičnim knjigama;
- 2) o predlogu Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 3) o predlogu Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 4) o predlogu Zakona o braku; i
- 5) o predlogu Zakona o opštoj državnoj kontroli.

Odbor za Privredni plan i finansije podnosi Veću naroda na rešavanje svoj izveštaj o predlogu Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu.

Svi ovi izveštaji štampani su i razdeljeni sa predlozima zakona narodnim poslanicima. Mole se drugovi poslanici da ih čuvaju do konačnog rešenja, pošto su štampani u ograničenom broju.

Saopštavaju se molbe narodnih poslanika za odsustva: Naumovski Naum moli 10 dana odsustva zbog bolesti; Gaš Aljuš izveštava da je bolestan i da ne može prisustvovati sednicama; Niko Jurinčić moli 4 dana odsustva zbog bolesti; Mate Kršul moli odsustvo radi neodložnog službenog posla; Venko Mar-

kovski, Oton Župančič, France Bevk, Lado Ambrožič, Lidija Šentjurs, d-r Pavel Lunaček i Spasoje Đaković mole odsustvo zbog bolesti.

Odobrava li Veće tražena odsustva? (Odobrava). Objavljujem da su tražena odsustva odobrena.

Veće naroda primilo je izvestan broj molbi i žalbi iz naroda. Sve ove molbe i žalbe upućuju se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red: utvrđivanje dnevnog reda. Za iduću sednicu predlažem sledeći dnevni red:

1) pretres predloga o izmenama i dopunama Poslovnika Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine i

2) pretres predloga Opšteg državnog budžeta i Finansiškog zakona za 1946 godinu.

Potpretsednik Savezne vlade Jaša Prodanović (NR Srbija): Ne možete staviti prvu tačku, jer predlog nije razdat 24 časa ranije.

Pretsednik: Ovo nije novi predlog Poslovnika, već predlog o izmenama i dopunama Poslovnika. (Potpretsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović:* Možete staviti sve druge predloge koji su razdati, ali predlog o izmeni Poslovnika ne možete, jer nije razdat). Ja mislim, druže Ministre, da će o tome odlučiti Skupština. Stavljam ovaj moj predlog dnevnog reda na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. Ima li ko protiv? (Potpretsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović* diže ruku). Predlog je primljen sa jednim glasom protiv. (Potpretsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović:* Onda će Skupština dizanjem ruku da ruši sve ono što je utvrđeno!) Druže Potpretsedniče, upozoravam Vas da nema većeg autoriteta od Narodne skupštine. (Potpretsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović:* Ne može Skupština da rešava o stvarima koje su predviđene zakonom drukčije; ne može ona da rešava nešto mimo Poslovnika).

Time je dnevni red za iduću sednicu utvrđen, a naš posao završen. Zakazujem iduću sednicu za sutra u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 17 časova.)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Друга седница

(21 марта 1946)

Почетак рада у 16.10 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић:**

Претседник: Отварам други редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите чути записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић (*Изборни срез сремско-митровачки*) чита записник првог састанка од 20 марта 1946 године.

Претседник: Да ли има каква примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Изволите чути молбе народних посланика за отсуства: Вељко Ковачевић моли десет дана, а Рикард Сутловић 15 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Јанез Хрибар моли осуство до оздрављења, према лекарском уверењу; Франц Лесковшек моли 14 дана отсуства због болести; Јосип Миклаужић моли два месеца боловања, према приложеном лекарском уверењу; Омер Глухић моли десет дана отсуства због болести; Љубинка Милосављевић моли месец дана отсуства, према лекарском уверењу. Предлажем Већу да се народним посланицима који су тражили отсуство одобри по десет дана, с тим да онима који су тражили мање буде одобрено онолико колико су тражили. Да ли Веће прима овај предлог? (Прима). Објављујем да су тражена отсуства одобрена онако како сам предложио.

Савезно веће примило је известан број молби и жалби, које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на прву тачку дневнога реда: претрес предлога Пословника Савезног већа. Извештавам Веће да је овај предлог Пословника предлог Претседника Савезног већа и Претседника Већа народа. У његовом раду учествовали су претседници законодавних одбора и то претседник нашег Законодавног одбора друг Моша Пијаде и претседник Законодавног одбора Већа народа друг Масларић. Предлог Пословника је углавном саображен Уставу, односно после доношења Устава требало је извесне одредбе и неке алинеје у Пословнику самим тим да отпадну. Иначе учињене су врло мале и незнатне промене.

Молим Веће да о томе саслуша извештај претседника Законодавног одбора друга Моше Пијаде.

Известилац Моша Пијаде (Изборни срез Београд I рејон, НР Србија): Другови народни посланици, чули сте већ од Претседника Већа да ово није ништа друго него Пословник Уставотворне скупштине, из кога је изостављено све оно што је било у њему специјално у вези са претресом Устава. Учињене су свега на три-четири места сасвим незнатне измене.

Учињена је међутим, код израде овог предлога једна омашка, изоставили смо чл. 3 који гласи:

„Ако се поништи мандат једног посланика због недостатка услова за уживање бирачког права, позваће се за посланика његов заменик.

У случају поништења мандата због неправилности изборне радње, услед чега се сматра да кандидат није ни изабран за посланика, позваће се на његово место онај срески кандидат са исте кандидатске листе који је на изборима добио после њега највише гласова, а ако није било другог среског кандидата на истој листи, онда онај кандидат који је на изборима добио највише гласова на истој окружној листи. Но ако су утврђене неправилности изборне радње у погледу свих кандидата једног изборног среза, Веће може, поништавајући мандат, наредити нове изборе у томе срезу.“

Омашка се десила због тога што овог члана није било у Пословнику Скупштине народа, а њега смо узели за подлогу при изради предлога овог Пословника. Према томе, овај члан 3 треба да дође као чл. 3, тако да би се нумерација за идуће чланове померила за један број.

Шта је измењено? У члану 9 предлога Пословника додато је као ново само то да чланови Савезне владе не могу бити и чланови одбора. Тога раније није било, јер су министри могли бити чланови Уставотворног одбора, али чланови ових редовних одбора не могу бити, и зато је то унето.

Затим, код члана 13 стоји да одбори могу радити и кад Веће није на окупу. Изостављена је ранија одредба да ти одбори могу радити само уз нарочито решење Скупштине.

Пошто се може десити да при завршетку рада једног заседања не буде предвиђена потреба рада Законодавног одбора до идућег заседања, а може се догодити да у тој паузи Влада треба да поднесе извесне законе за идуће заседање, ми смо се сложили да вам предложимо да се изостави то нарочито решење Скупштине, као потребно ради рада Законодавног одбора и других одбора.

Затим, у вези са чланом 14 овога предлога изоставили смо оно што је било раније у Пословнику, где се каже, код претреса рада у одборима:

„Свако одвојено мишљење предаће се писмено одбору који ће га упоредо са извештајем већине изнети пред Скупштину..." итд. Ми предлагемо да се то из овога члана изостави због тога што нема никакве потребе да један члан одбора одвоји своје мишљење; нема потребе да своје мишљење формулише кад има пуну слободу да га сам лично без посредништва одбора изнесе пред пленум Скупштине.

Онда у вези са чланом 32 овог предлога учињена је једна измена, а то је да у начелном претресу говори посланика могу трајати један сат, а раније је било предвиђено сат и по, а говори осталих посланика пола сата, а раније је било један сат. То је све измењено и мислим да је та мера довољно разумљива.

Најзад, у члану 44, где се говори о дискусији о буџету и гласању буџета, раније је то био чл. 49, који је предвиђао да се претрес врши у појединостима по разделима, а гласање по партијама, — ми смо ставили да се и претрес и гласање буџета у појединостима врши по разделима, јер раздела има двадесет и неколико, а партија 2.500, и ако би смо 2.500 пута дизали и спуштали руку, то би био немогућ посао.

Затим у истом том члану раније је било предвиђено да ако се одбор претставника група не би друкчије споразумео, онда претреси морају бити завршени за месец дана.

Ми смо то изоставили и казали онако као што сам већ изнео. Ми таква заседања која трају читав месец дана тешко да можемо остварити и замислити. Наша заседања трају 10—15 дана и смешно је предвидети могућност трајања од месец дана.

Ми смо изоставили још један рок, и то код члана 49, где се говори о интерпелацијама. По старом Пословнику било је речено да седнице за претрес интерпелација могу да се држе највише једанпут у 15 дана. Како једно заседање може трајати 10—15 дана, онда би таква одредба била чисто илузорна и значило би да би највише могло бити речи о једној интерпелацији, да се о њој говори или чак ни о једној, и зато предлажемо да буде без тога. Иначе нема никаквих других измена, осим чисто језичних, и овај Пословник је у ствари преписан онај стари. Због тога препоручујем да примите у целини наш предлог.

Претседник: Према ранијем Пословнику, а пошто сте саслушали извештај о предлогу, сада треба да приступимо претресу у начелу.

Известилац Моша Пијаде: Ја мислим да овај предлог треба да се третира као хитан и да се у целини о њему расправља.

Претседник: Прима ли Скупштина да се о Пословнику претреса у целини? (Прима). Молим секретара да чита предлог Пословника.

Секретар Стеван Јовичић чита наслов и члан 1. (Видети предлог на крају књиге).

Претседник: Прима ли Скупштина чл. 1 са насловом и називом Пословник Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ? (Прима). Објављујем да је примљен.

Секретар Стеван Јовичић чита члан 2.

Претседник: Прима ли Веће прочитани члан 2. (Прима). Објављујем да је члан 2 примљен.

Питам Веће да ли прима да се сви чланови предлога Пословника прочитају у целини, па да онда приступимо гласању у целини? (**Моша Пијаде:** То и јесте смисао краћег поступка). Прима ли Веће мој предлог? (Прима). Објављујем да ћемо тако и поступити.

Сад је на реду члан 3 који је случајно у овоме пројекту изостао из ранијег нашег Пословника.

Секретар Стеван Јовичић: Члан 3 гласи: „Ако се поништи мандат једног посланика због недостатка услова за уживање бирачког права, позваће се за посланика његов заменик.

У случају поништења мандата због неправилности изборне радње, услед чега се сматра да кандидат није ни изабран за посланика, позваће се на његово место онај срески кандидат са исте кандидатске листе који је на изборима добио после њега највише гласова, а ако није било другог среског кандидата на истој листи онда онај кандидат који је на изборима добио највише гласова на истој окружној листи. Но ако су утврђене неправилности изборне радње у погледу свих кандидата једног изборног среза, Веће може, поништавајући мандат, наредити нове изборе у томе срезу.“

Претседник: Овај је члан 3 случајном омашком изостављен у предлогу Пословника о коме се данас решава, а унет је из ранијег Пословника Савезне Уставотворне скупштине. Према томе члан 3 данашњег предлога Пословника постаје члан 4 и нумерација свих даљих чланова помера се за један број напред. Изволите чути даље.

Секретар Стеван Јовичић чита све чланове Пословника до краја.

Претседник: Приступамо гласању по предлогу Пословника. Гласање се врши у целини и поименично. Молим секретара да изврши прозивку. Гласа се са *за* и *против*.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Арсов Љубчо, Аугустинов Мато, Бабић Антун, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Белинић Марко, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећерић Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов В. Ђура, Божовић Д. Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јожеф, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Брецељ д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Бутозан д-р Васо, Васиљев Ђјорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов, Мунћан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа,

Випотник Албин, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гажи Фрањо, Гајић Гојко, Гашић Радосав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Гиздић Драго, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамјановић Божидарка, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђукић Пана, Ђурђевић Чеда, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јанић Владимир, Јарамазовић Лајчо, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Благо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станислав, Јовичић Стеван, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоцић Живојин, Јуранчић Јоже, Карабеговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Вељко, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Комненић Симо, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Крџић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Воја, Лерик Иштван, Леша Акиф, Мустафа, Лукић Костадин, Луџић Грго, Љујић Велибор, Љујић Воја, Мајхен Владо, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марковић Немања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Мачек Иван, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић Џвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Милић Милка, Минић Милош, Минчев Никола, Мрковић Новица, Михајловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мркоџић Марко, Мундрић Петар, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Нико-

лић Живојин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Новосел Стјепан, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михајло, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перунички Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Плавшић Лазар, Побрић Едхем, Полич Зоран, Половић Марко, Попов Живојин, Поповић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рапанић Тиро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Решић Енвер, Рибар д-р Иван, Рикановић Илија, Ритиг д-р Светозар, Савић Брано, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секел Јожеф, Симеонович Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стојадиновић Михајло, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Узуновски Цветко, Фајфар Тоне, Филаковић Иро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасан-агић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџи Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Ходић Мујо, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветић Милија, Црнобрња Богдан, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чамо Едхем, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаџири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Бакарић д-р Владимир, Бисић Милорад, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Влатковић Немања, Гајиновић Вујица, Глухић Омер, Гранфил Тома, Гретић Ивица, Ђурић Момчило, Жигић Раде, Ивековић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јовичевић Павле, Јојкић Ђурица, Кардељ Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Крие-зиу Хасан, Кутурец Тома, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Марковић Милош, Маркотић Мато, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло-Гашпар, Мугош Душан, Нађ Коста, Наумовски Круме, На-

цева Мара, Новаковић Груја, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Поповић Милентије, Радуловић Таса, Рибич Иван, Рибникар Владислав, Самарџија Стево, Стефановић Светислав, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Ђемерлић д-р Хамдија, Ђурувија Тоде, Ференчак Иван, Ференчина Томо, Фрнџић Елизабета, Хебранг Андрија, Холевац Већеслав, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Ченто Андонов Методије, Чешњај Томо, Чолак Петар, Шиљеговић Бошко, Шпиљак Мика, Шпрљан Гуште.

(После гласања)

Претседник: Има ли ко од присутних народних посланика да није прозван приликом гласања? (Нема).

Објављујем резултат гласања. Гласало је укупно 286 народних посланика и сви су гласали за. Ниједан посланик није гласао *против*. Према томе објављујем да је Веће прихватило Пословник.

Саопштавам Већу да је Президијум Народне скупштине упутио Савезном већу следећи акт:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 2752

Београд

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

С обзиром да је на дневни ред оба већа Народне скупштине стављен претрес Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину, умољавате се да у спорузumu са Претседником Већа народа закажете за данас, 21 марта о. г. заједничку седницу оба дома ради саслушања експозеа министра финансија Сретена Жујовића и експозеа заменика Претседника Владе, потпретседника Владе Едварда Кардеља.

21 марта 1946 г.
у Београду

Секретар

М. Перуничић, с. р.

Претседник

Д-р И. Рибар, с. р.

Како ми дневни ред данас нисмо исцрпели то, према сада изгласаном Пословнику, молим Веће за одобрење да можемо закључити ову седницу и приступити заједничкој седници оба дома, која ће се одржати у 18 часова.

Одобрава ли Веће да сада закључимо седницу и да се заједничка седница оба дома одржи у 18 часова? (Одобрава).

Закључујем ову седницу Савезног већа с тим да ће се наша наредна седница одржати после заједничке седнице оба дома, у продужењу, ако то временски буде могуће, а ако не, седница Савезног већа одржаће се сутра, 22 марта, у 16 часова.

(Седница је закључена у 17,30 часова.)

VEĆE NARODA

Druga sednica

(21 marta 1946)

Početak rada u 16,10 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Drugovi i drugarice, otvaram drugi redovni sastanak II vanrdnog zasedanja Veća naroda. Molim druga sekretara Ninka Petrovića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović (NR Srbija) čita zapisnik prošle sednice.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik. Ima li primedaba na zapisnik?

Peko Dapčević (NR Crna Gora): Trojica su glasala *protiv*, a ne jedan, kako je u zapisniku rečeno.

Pretsednik: Molim da se izjasne oni koji su glasali *protiv*. (Javljuju se narodni poslanici Aleksa Tomić i Radmila Manojlović, koji su pored potpredsednika Savezne vlade Jaše Prodanovića glasali protiv predloga dnevnog reda).

Primate li ovaj zapisnik sa ovom korekturom? (Prima se). Zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red imam jedno saopštenje. Narodni poslanik Vladimir Nazor moli tromesečno odsustvo radi lečenja i podnosi lekarsko uverenje. Predlažem Veću naroda da odobri tromesečno odsustvo narodnom poslaniku Vladimiru Nazoru. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je narodnom poslaniku Vladimiru Nazoru odobreno tromesečno odsustvo.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: pretres predloga o izmenama i dopunama u Poslovniku Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine od 6 decembra 1945 godine. Molim izvestioca d-r Dušana Bratića da podnese izveštaj.

Izvestilac d-r Dušan Bratić (NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, Veće naroda radilo je po Poslovniku Ustavotvorne skupštine, a sad kad smo prešli na redovan zakonodavni rad, procedura našeg rada zahteva da donesemo Poslovnik koji će biti saobražen našim potrebama. U tome cilju iz Poslovnika Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine izbačeni su članovi 3, 16, 17, 37, 38, 39 i 73.

Glavne izmene sastoje se u sledećem: u član 9, koji sad postaje član 8, uneta je odredba da članovi Savezne vlade ne mogu biti članovi odbora. Smatrali smo da to treba da ude, jer mislimo da nije potrebno da članovi Vlade koji podnose zakonske predloge budu u isto vreme i članovi odbora, naročito zakonodavnih odbora koji imaju da rešavaju i odlučuju o tim zakonima.

Nije potrebno naročito zbog toga što drugi deo člana 15 daje pravo ministrima i poverenicima da budu prisutni na svima sednicama odbora i da uzimaju učešća u diskusiji po svakom zakonskom predlogu, naravno, bez prava rešavanja i odlučivanja o tim zakonskim predlozima.

Što se tiče izmene izbora svih odbora, da bi se procedura olakšala stavljeno je da se tamo gde postoji sporazum grupa izbor može vršiti aklamacijom a ne tajnim glasanjem.

U članu 10 stavljeno je da Zakonodavni odbor ima 21 člana, što je već u praksi uvedeno.

U članu 11 izostavljen je poslednji stav. U tome stavu se govorilo da mesto članova odbora koji su sprečeni da učestvuju u sednicama, mogu učestvovati u radu odbora njihovi zamenici iz iste poslaničke grupe. Ova je odredba izostavljena, jer se smatralo da nije potrebna.

Član 13, koji sada postaje čl. 12, izmenjen je i glasi:

»Odbori mogu raditi i za vreme kad Veće nije na okupu«.

Dosad je bilo da odbori mogu raditi samo ako to reši Veće. Pošto se nalazimo u punom jeku zakonodavnog rada, to će se sigurno ukazati potreba da Vlada podnosi i takve zakonske predloge za koje se ne može predvideti unapred da će ih podneti, pa je zato potrebno da odbori mogu biti sazvani kad se ukaže potreba i bez naročitog rešenja Veća naroda.

U članu 14, koji sada postaje čl. 13, izmenjen je drugi stav, koji sada glasi:

»Ako se odbor podeli na većinu i manjinu, i jedna i druga strana ima svog zasebnog izvestioca«.

To praktično znači da svaki onaj koji je u odboru odvojio svoje mišljenje može to mišljenje pred plenumom da brani na način kako misli da je to najbolje. Dosad je bilo da to svoje mišljenje mora da ustupi odboru i da izvestilac odbora to njegovo odvojeno mišljenje iznosi pred plenum. Sad smo uneli da svaki član koji ima odvojeno mišljenje može to svoje mišljenje pred plenumom i da brani.

U članu 18, koji postaje čl. 15, izostavljena je obaveza ministara da prisustvuju sednicama svih odbora u kojima se pretresaju zakonski predlozi iz njihovih resora. Međutim, to nije njihova obaveza nego pravo da bilo ministar ili njegov poverenik prisustvuju toj sednici.

U čl. 33, koji postaje čl. 31, doneta je izmena da govori poslanika koji govore u ime grupe u načelnom pretresu mogu trajati najduže 1 sat, a govori ostalih poslanika najduže pola sata; u pretresu u pojedinostima govori poslanika koji govore u ime grupe mogu trajati najduže pola sata, a govori ostalih poslanika najduže četvrt sata.

Smatram da je i ova odredba praktična i potrebna, jer se grupe mogu složiti da daju u načelnom pretresu više govornika. Mi znamo iz iskustva, iz debate o Ustavu, da su od 80 poslanika svega jedan ili dva govorili preko jednog sata. Verujem da nema toga zakonskog predloga o kome poslanik neće moći u roku od jednog sata da iznese sve svoje razloge za i protiv, osim ako ne nastoji da odugovlači debatu. Isto tako smatram da se i u pojedinačnom pretresu u jednom govoru od pola sata može sve obuhvatiti.

Član 42 i 43 su spojeni ujedno i postali član 37.

Član 49 postaje član 43. Ovaj član sadrži izmenu, koja se sastoji u tome što se pretres budžeta u pojedinostima i glasanje o njemu vrši po razdelima, a zatim će se vršiti pretres i glasanje o predlogu Finansiskog zakona. U starom Poslovniku bilo je da se pretres vrši u pojedinostima po razdelima, a glasanje po partijama. Drugovi i drugarice, vi ste videli iz ovog predloga budžeta da budžet rashoda ima 1049 partija a budžet prihoda 33 partije, što ukupno iznosi 1082 partije. Glasati po partijama nemoguće je i vremenski i tehnički, zato smo smatrali za

potrebno da se unese da se glasanje vrši po razdelima, pošto u ovom budžetu imamo svega 25 razdela.

Prema ranijem članu 49, pretres o Opštem državnom budžetu trebalo je da bude završen najmanje za mesec dana. Prema sadašnjem predlogu, Odbor predstavnika grupa sporazumno će odrediti trajanje pretresa. Obzirom na vrlo kratko vreme koje nam stoji na raspoloženju, pošto budžet mora da bude donet do prvog aprila, mi moramo o tome voditi računa.

Raniji član 54 postaje član 48. U ovom članu izostavljen je poslednji stav, koji glasi:

»Sednice za pretres interpelacija mogu se držati najviše jedanput u 15 dana.«

Zašto je to izostavljeno? Naše sednice traju osam do deset, a najviše petnaest dana. Praktično bi to značilo da uopšte nema dana za interpelaciju. Zato je u članu 48, u prvom stavu, ostala odredba da će se po pitanju interpelacija rešavati na isti način, po istoj praksi i uzusu kao što se rešavaju i sva druga pitanja, svi drugi predlozi, tj. da će se staviti na dnevni red kad to Skupština reši, a ne da bude vreme ograničeno na jedan dan svakih 15 dana.

Član 57 postaje član 51. Poslednji stav ovoga člana sada glasi:

»Kada pri vršenju izbora dva ili više lica dobiju jednak broj glasova, vršiće se nov izbor«.

Izostavljena je, dakle, odredba: »Ako i tada bude jednak broj glasova, odlučiće glas predsedavajućeg.«

To je izostavljeno zbog toga što bismo prekršili princip tajnosti izbora kad bismo dozvolili da predsednik odlučuje prilikom jednakog broja glasova. Mi bismo time primoravali predsednika da javno glasa i time prekršili osvećeni princip tajnosti glasanja.

Eto, drugovi, to su sve bitne izmene i dopune. Kao što vidite, stvarno se ništa bitno ne menja, nego se samo procedura prilagođava našem sadašnjem radu. Zbog toga molim Veće da ovaj izveštaj primi.

Predsednik: Čuli ste izveštaj d-r Dušana Bratića o novom predlogu Poslovnika Veća naroda Narodne skupštine FNRJ. Otvaram načelnu diskusiju o ovom predlogu. Ko želi reč? (D-r Siniša Stanković: Molim za reč). Ima reč narodni poslanik d-r Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković (NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, kao što ste videli iz izveštaja izvestioca po pitanju predloga Poslovnika, sadašnji Poslovnik o kome mi treba da raspravljamo u suštini je Poslovnik koji je važio i za vreme rada Ustavotvorne skupštine. Izmene koje smo sada čuli toliko su beznačajne i formalne da se mogu zaista smatrati kao jedna vrsta prilagođavanja starog Poslovnika današnjem normalnom radu Skupštine. Meni izgleda da su te izmene toliko prirodne i razumljive da ne bi zahtevale potrebu za neku načelnu diskusiju. Ja bih izneo mišljenje da bi Veće naroda moglo odmah da pristupi i pretresu samog projekta u pojedinostima ne ulazeći u načelnu diskusiju koja mi izgleda gotovo nepotrebna.

Pretsednik: Čuli ste predlog narodnog poslanika Siniše Stankovića. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema). Prelazimo odmah na glasanje u načelu. Ko je za predlog novog Poslovnika kako ga je pročitao izvestilac, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Prema tome, objavljujem da je Poslovnik u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju u pojedinostima. Molim izvestioca d-r Dušana Bratića da čita član po član.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Čitaćemo samo one članove u kojima su izvršene dopune. (Videti identičan predlog Saveznog veća na kraju knjige). Tako se član 3 briše. Član 9 postaje član 8 i glasi:

»Odbori se biraju po listama i po načelu srazmernog predstavništva. Kandidatsku listu može podneti najmanje deset poslanika.

Članovi Savezne vlade ne mogu biti članovi odbora.

Izbori svih odbora vrše se tajnim glasanjem, ako Odbor predstavnika grupa drukčije ne odredi.«

Pretsednik: Želi li ko da govori o članu 8? (Niko se ne javlja). Stavljam član 8 na glasanje. Ko je za ovaj član kako je pročitao, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 8 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 10 postaje član 9 i glasi:

»Zakonodavni odbor se sastoji od dvadeset i jednog člana. Odbor za privredni plan i finansije od petnaest članova, a ostali odbori sastavljeni su od po sedam članova. Naročiti odbori imaju onoliko članova koliko Veće odredi u svakom posebnom slučaju.«

Pretsednik: Želi li ko reč o članu 9? (Niko). Stavljam član 9 na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 9 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 11 postaje član 10. Kod toga člana brisan je poslednji stav:

»Na mesto članova odbora sprečenih da učestvuju u sednici, mogu učestvovati u radu odbora njihovi zamenici iz iste poslaničke grupe. O tome grupa mora pismeno obavestiti predsednika odbora.«

Inače ceo član ostaje isti. Prema tome, član 10 glasiće ovako:

»Svaki će odbor izabrati sebi predsednika, potpredsednika i sekretara.

Pretsednika odbora ako je sprečen zamenice potpredsednik, a ako je i on sprečen, po godinama najstariji član odbora.

Pozivi za sednice odbora objavljuju se na mestu naročito za to određenom u zgradi gde se održavaju skupštinske sednice, a moraju se dostaviti lično svakom članu odbora ako pri zaključenju poslednje sednice nije bio utvrđen dan i čas naredne sednice odbora.

Veće će odrediti rok do koga odbor treba da podnese izveštaj. Ako odbor to ne učini u određenom roku ili mu Veće ne produži rok, Veće može izabrati nov odbor.

Odbor može rešavati ako je prisutno više od polovine njegovih članova. Punovažni zaključci donose se većinom glasova prisutnih članova.

Odbori će voditi zapisnik o svom radu u koji se beleže imena prisutnih članova, njihovi predlozi i odluke odbora.«

Pretsednik: Želi li ko reč o članu 10? (Ne želi). Stavljam član 10 na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 10 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 13 postaje član 12 i izmenjen glasi:

»Odbori mogu raditi i za vreme kad Veće nije na okupu.«

Pretsednik: Želi li ko da govori o ovome članu? (Ne želi). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je čl. 12 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 13 u novoj redakciji glasi:

»Pošto predmet u odboru bude završen, odbor će odrediti svoga izvestioca, koji će u Veću pročitati i braniti izveštaj i predlog odbora.

Ako se odbor podeli na većinu i manjinu, i jedna i druga strana ima svog zasebnog izvestioca.«

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? Reč ima drug Josip Rus.

Josip Rus (NR Slovenija): Predlažem da reč »zasebnog« u drugom stavu ovog člana ispadne, jer je suvišna i nije dobra.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Primam predlog druga Rusa da ova reč »zasebnog« ispadne.

Radomir Todorović (NR Srbija): Ovde u ovom članu u drugom stavu stoji da i jedna i druga strana ima svog zasebnog izvestioca. Mislim da bi bolje bilo reći da i jedna i druga strana imaju svoje izvestioce.

Pretsednik: To su sve redakciske stvari. Stavljam na glasanje član 13 kako ga je pročitao izvestilac's tim da ispadne reč »zasebnog«. Ko je za ovakav član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 13 primljen. Prelazimo dalje.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Tekst starog člana 15 postaje čl. 14, a čl. 15, 16 i 17 brišu se. Član 18 postaje član 15 i glasi:

»Sednicama svih odbora može prisustvovati svaki poslanik. Na sednicama Zakonodavnog odbora mogu prisustvovati i predstavnici domaće dnevne štampe po prethodnom odobrenju predsednika.

Osim članova odbora samo članovi Vlade FNRJ i Vladini poverenici imaju pravo govora u odborskim sednicama.«

Pretsednik: Želi li ko da govori o članu 15? (Za reč se javlja Miloš Carević). Ima reč drug Miloš Carević.

Miloš Carević (NR Srbija): Ne znam zašto je potrebno stavljati »domaće i dnevne štampe«. Neka stoji samo »dnevne štampe«.

Izvestilac d-r Bratić: »domaće dnevne«.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (Glasovi: Ne).

Stavljam član 15 na glasanje onako kako je pročitao. Ko je za član 15 kako je napisan i pročitao, neka digne ruku. (Svi

dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 15 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 33 postao je član 31 i glasi:

»U načelnom pretresu govori poslanika koji govore u ime grupe mogu trajati najduže jedan sat, a govori ostalih poslanika najduže pola sata. U pojedinačnom pretresu govori poslanika koji govore u ime grupe mogu trajati najduže pola sata, a govori ostalih poslanika najduže četvrt sata.

U ime grupe može govoriti samo jedan poslanik, osim ako se Odbor predstavnika grupa za pretres pojedinih predmeta nije drukčije saglasio.«

Pretsednik: Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam član 31 na glasanje. Ko je za član 31 kako je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 31 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Bivši članovi 42 i 43 postali su sada član 37, osim onoga što je brisana reč »Ustava« i umesto toga stavljeno »zakonskim predlozima«.

Pretsednik: Molim vas, pročitajte član 37.

Izvestilac d-r Dušan Bratić čita član 37, koji glasi:

»Pretsednik je dužan izvestiti Veće na prvoj narednoj sednici o primljenim zakonskim predlozima.

Veće će najpre odlučiti po pitanju hitnosti za zakonske predloge. Zahtev za hitnost mora biti podnet pismeno.

Kad je tražena hitnost za zakonski predlog, Veće rešava o tome zahtevu bez pretresa uz prethodno saslušanje Savezne vlade, ako zahtev potiče od poslanika. Zahtev za hitnost može jedan od predlagača obrazložiti usmeno.

Ako je zahtev za hitnost primljen. Veće će predlog odmah uputiti nadležnom odboru, koji ga pre svih drugih predmeta uzima u rasmatranje. Odboru će Veće odrediti rok u kome mora biti gotov sa svojim izveštajem. Ako odbor ne završi rad u određenom roku, a Veće mu ne produži rok, Veće može uzeti predlog u pretres i bez izveštaja odbora ili izabrati nov odbor.«

Pretsednik: Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje član 37. Ko je za član 37 onako kako je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 37 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 49 postaje sada član 43 i glasi:

»Kad Veće primi budžet ili privredni plan od Odbora za privredni plan i finansije, oni se moraju staviti odmah na prvo mesto dnevnog reda. Prvenstvo imaju samo predlozi i interpelacije koji su oglašeni za hitne.

Pošto predlog državnog budžeta i predlog finansiskog zakona budu primljeni u načelu, vrši se pretres budžeta u pojednostima i glasanje o njemu po razdelima. Zatim će se vršiti pretres i glasanje o predlogu finansiskog zakona.

Odbor pretstavnika grupa sporazumno će odrediti trajanje pretresa po predlogu državnog budžeta i finansiskog zakona.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 43? (Ne traži). Stavljam član 43 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Član 43 je primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 54 postaje član 48 i glasi:

»Svaki poslanik ima pravo upravljati članovima Savezne vlade interpelacije. Interpelacije se podnose pismeno preko pretsednika Veća, koji ih saopštava odnosnom članu Savezne vlade, a Veće izveštava o njima na prvoj narednoj sednici. Na toj sednici se odmah određuje i dan za njihov pretres, ako član Savezne vlade nije zatražio određeni rok radi prikupljanja podataka. Posle toga roka Veće pristupa pretresu interpelacije i bez odgovora člana Savezne vlade. Svaka interpelacija se mora odmah umnožiti i razdati poslanicima. Interpelacije koje su oglašene kao hitne stavljaju se na dnevni red ispred svih ostalih koje nisu hitne.

Odluka Veća kojom se završuje pretres o interpelaciji i prelazi na dnevni red može biti prosta ili obrazložena.

Ako je predložen prost prelaz na dnevni red i član Savezne vlade na to pristaje, onda će se staviti na glasanje prost prelaz pre svih onih koji su motivisani.

Ako je predloženi prost prelaz na dnevni red odbačen, prelazi se na glasanje o motivisanim predlozima.

U slučaju kad nije predložen nikakav prelaz na dnevni red, onda se bez ikakvog glasanja prelazi na ostale interpelacije, ako su na dnevnom redu.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 48? (Ne traži). Stavljam član 48 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 48 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 57 postaje član 51 i glasi:

»Veće može punovažno rešavati ako je prisutno više od polovine ukupnog broja poslanika.

Za punovažan zaključak potrebna je većina glasova prisutnih poslanika.

Kada pri vršenju izbora dva ili više lica dobiju jednak broj glasova, vršiće se nov izbor.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 51? (Ne traži). Stavljam član 51 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Član 51 je primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Ostali članovi po redu menjaju redni broj, a brisan je član 73, zaključne odredbe bivšeg Poslovnika. Iza toga dolazi član 67, koji glasi:

»Ovaj Poslovnik stupa na snagu čim ga Veće izglasa.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 67? (Ne traži). Stavljam član 67 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 67 primljen.

Joza Milivojević (NR Hrvatska): Mislim da treba prihvatiti i izmjene u članu 1, s obzirom da se u novom prijedlogu kaže da Verifikacioni odbor ima 21 člana, dok je u starom Poslovniku stajalo da Verifikacioni odbor ima 20 članova. To treba da se ujednači.

Pretsednik: Prihvata li Veće predlog druga Joze Milivojevića? (Prihvata). Prima li Skupština član 1 u novoj redakciji? (Prima). Objavljujem da je time Poslovnik primljen u pojednostostima.

Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku poslanika. Glasace se sa za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožič Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Aceva Vera, Babić Ljubo, Babović Spasenija, Bajalski Risto, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Bebler d-r Aleš, Berus Anka, Blagojević d-r Obren, Bojnović Đurađ, Borić Franjo, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vrbovski Pavel, Vujasinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gošnjak Ivan, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinić Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato,

Duričin Milivoj, Žižić Živko, Žumer Srećko, Zogović Radovan, Ivović Dušan, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Kavčić Stane, Karđelj Pepca, Kerime Muća, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kulenović Skender, Lautiš Trajan, Lubej France, Maglajlić Šefket, Malinska Veselinka-Đorđeva, Manojlović Radmila, Martinoski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milivojević Joza, Milošević Mira, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mićunović Veljko, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nađ Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Papić Radovan, Pejnović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Pešev Nikola Pančev, Poglajen Franc, Polak Bojan, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Radović Vuko, Radosavljević Dobrivoje, Rebac Hasan, Redža Zekerija, Rkman Dušan, Rus Josip, Savić Kirilo, Saili Dragutin, Salacan don Ante, Sali Lisi, Sejfula Kemal, Skerlić Velimir, Smiljanić Milan, Snoj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Temelkovski Borko, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Četković Jovan, Čišić Husein, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodža Mustafa, Hodžić Džeko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubriović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šukria Ali.

Otsutni: Babić Anto, Bevk France, Varga Ištvan, Veslijevski Naum, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Župančić Oton, Zatrić Sait, Ilić S. Dragoljub, Jurinčić Niko, Kapetanović Hajro, Krajačić Ivan, Kršul Mate, Lunaček d-r Pavel, Markovski Venko, Miljevski Kiril, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Pavić Niko, Petrović Nikola, Plepelić Stjepan, Prodanović M. Jaša, Smodlaka d-r Josip, Sulejmanij Hivzi, Turković Ivan, Herljević Franjo, Hamović Rade, Čalovska Ljiljana, Šentjurs Lidija, Šoti Pal.

Pretsednik: Za predlog novog Poslovnika Veća naroda glasalo je 137 poslanika i svi su glasali za. Otsutno je 37 narodnih poslanika.

Predlog novog Poslovnika Veća naroda primljen je i time novi Poslovnik odmah stupa na snagu.

Time je iscrpna prva tačka dnevnoga reda. Druga je tačka dnevnog reda: predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu. U vezi s tim imam jedno saopštenje.

Prezidijum Narodne skupštine FNRJ uputio je sledeći akt:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE

Br. 2752

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE
SKUPŠTINE FNRJ

S obzirom da je na dnevni red oba veća Narodne skupštine stavljen pretres Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu, umoljavate se da u sporazumu sa Pretsednikom Saveznog veća zakažete za danas, 21 marta o. g., zajedničku sednicu oba doma radi saslušanja ekspozea ministra finansija Sretena Žujovića i ekspozea zamenika Pretsednika Vlade, potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja.

21 marta 1946 godine u Beogradu

Sekretar,

M. Peruničić, s. r.

Pretsednik,

D-r I. Ribar, s. r.

U saglasnosti sa ovim dopisom Prezidijuma, predlažem da drugu tačku dnevnoga reda nastavimo na zajedničkoj sednici, na kojoj ćemo saslušati ekspozee Ministra finansija i zamenika Pretsednika Vlade.

Primate li ovaj predlog? (Primamo). Predlog je primljen. Rad ćemo nastaviti u zajedničkoj sednici.

(Sednica je zaključena u 17 časova).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Прва седница

(21 марта 1946 године)

Почетак рада у 17,30 часова.

Претседавао председник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам прву заједничку седницу оба дома II ванредног заседања Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар *Воја Лековић*.

Према предлогу Президијума, који је захтевао ову заједничку седницу, треба утврдити дневни ред. Такође према предлогу Президијума на дневном реду је експозе Министра финансија о предлогу Општег држ. буџета и Финансиског закона за 1946 год., као прва тачка, и експозе заменика Претседника Владе, потпретседника Едварда Кардеља о општој ситуацији, као друга тачка. Прима ли заједничка седница оба дома овакав дневни ред? (Прима). Објављујем да је дневни ред заједничке седнице утврђен.

Дајем реч министру финансија другу Сретену Жујовићу. (Аплауз).

Министар финансија Сретен Жујовић: Другови и другарице народни посланици, за време рата ми нисмо имали буџет. Мислим да се не може сматрати за буџет нити онај који су у име Југославије правиле емигрантске издајничке владе у Лондону, нити оне буџете које је Недић правио у Србији и Павелић у Независној Држави Хрватској. Све је то било криминално трошење народне имовине, злочиначко помагање окупатора и издаје и слабљење наше земље, зашто

ће, мислим, добити заслужену казну када буду у рукама народне правде. Ми смо ратовали без буџета. Ја мислим да је наша народно-ослободилачка војска била једина војска која није била плаћена (буран аплауз), и сећам се да су амерички и енглески војници били запањени кад су сазнали од партизана да они за све време рата нису примили ни марјаша. Буџете смо почели доносити тек по ослобођењу, а предложени пројекат буџета је први буџет потпуно формиране државе.

Израда буџета за целу 1946 годину, под условима у којима се налазимо, претставља крупну ствар, за нас нарочито, јер поред тога што је то први буџет после рата који обухвата цео једногодишњи период и први буџет у прелазном времену са ратног на мирнодопски период, његов је значај још у томе што је он финансиски план нове државе, нове по суштини и карактеру власти, нове по форми, дефинитивно Уставом одређене и проглашене ФНРЈ.

Значај овог финансијског плана је још у томе што је то прорачун за период када, пошто је рат свршен, треба преколотежити живот, специјално привреду на ток мирног живота. Тај прелаз је и тежак и компликован.

Прелаз са ратне на мирнодопску привреду изазвао је у свима земљама крупне проблеме и велике тешкоће.

У земљама капиталистичке производње оне су истог карактера и имају исте узроке. Рат је захтевао максималну мобилизацију свих сретстава зарађених земаља. То је уједно значило и централизовано располагање тим средствима. Државе су биле принуђене да се активно умешају у руковођење привредом и њеном подређивању ратним потребама.

У капиталистичким земљама се тиме још више компликовала функција државе. — Држава је морала не само да утиче, већ и директно да преузме на себе контролу над привредом, да врши расподелу сировина и радне снаге, и с друге стране, да утиче на однос између различитих грана привреде и производње, било правним прописима, ангажовањем државних сретстава, изграђивањем ратне индустрије, уређаја итд. водећи у првом реду рачуна о потребама натуреним ратом.

Једна од главних карактеристика ратне привреде била је та да је због ратних потреба држава постала главни купац претежне количине израђених продуката, углавном на рачун и на уштрб потреба цивилне потрошње.

Ово мешање капиталистичких држава у привреду несумњиво да је морало довести до супротности са интересима крупних капиталистичких организација, монопола и банака. Радило се или о савлађивању отпора тих капиталистичких организација или о ослањању на њих, то јест о јачем или слабијем њиховом међусобном утицају.

При прелазу од ратне на мирнодопску привреду још се јаче заоштрава питање тог међусобног утицаја, питање одржања, јачања или слабљења активне привредне делатности државе у капиталистичкој производњи. Продужавање активног мешања државе у привреду долази у сукоб са интересима многих капиталистичких група, због тенденције да капиталистичка привреда уопште не трпи никакву контролу нити ма каква ограничења у својој производњи. Исто тако капиталистичка производња и финансиски капитал не трпе никаквих ограничења у погледу располагања финансиских средстава. Данас то мешање државе у привреду мора да подређује организацију и даљи развој привреде мирнодопским потребама. Према томе, многе гране ратне производње опадају, а јачају оне привредне гране које углавном подмирују потребе широке потрошње. И обратно, напуштање или слабљење интервенције државе препушта даљи развој привреде конкурентским и неограниченим апетитима капиталистичких група. У трци за профитом оне не воде рачуна о потребама народа и земље да би на основу тога организовали и развијали привреду. Напротив, за рачун што већег искоришћавања појачавају беспослицу, беду и ограничење потреба народних маса и појачавају све више хаос и кризу капиталистичке производње.

Многе капиталистичке групе чијим је интересима погодно развијање ратне производње пружају отпор прелазу на мирнодопску привреду и неће презати од потстрекавања постојећих и изазивања нових заплета, сукоба и ратова. Њихов утицај се већ осећа у још несрећеним послератним међународним односима и сталном заоштравању појединих нерешених међународних проблема. Звезкање оружјем последњег времена видљив је знак и тога отпора и намере тих група да се докопају водећег утицаја у свету.

Савлађивање последица рата, њихово отклањање и омогућавање нормалног развоја привреде и државног живота управо су данас основни проблеми. Несумњиво да се они

не постављају и не решавају подједнако у свима земљама. Друкчије су се те последице одражавале на земљи у којој се ратне операције нису директно водиле и друкчије у земљи која је била под окупацијом. Код оних првих постављало се питање само пребацивања привредне на мирнодопски колосек, док код ових других углавном обновом или и једно и друго.

У главном се своди на неколико група проблема. То су, прво: питање демобилизације и, у вези с тиме, питање запослене досада радне снаге и питање ослобођене демобилизацијом а неупослене радне снаге, њено увлачење у продукциони процес. Ту је и питање саме производње: преоријентација постојећих предузећа за производњу предмета цивилне потрошње; обнова порушених предузећа; изградња нових предузећа и организација нових грана производње или појачавање постојећих грана производње. Ту се појављују и економско финансиска питања; питање валуте и платног и кредитног система; питање прихода и расхода, питање карактера система државних дажбина, државних предузећа; питање новчане циркулације, робног промета и одржање куповне потрошачке моћи. Ту је и питање међународног робног и платног промета и обнова међународних економских и финансиских веза. И последње питање карактера привреде и односа државе према њој.

За време рата и ради потреба успешног вођења рата структура производње је променљива. Основна карактеристика ратне привреде: огромни пораст производње која служи потребама рата и смањење производње која служи потребама становништва. С тим у вези је измена поделе друштвенога рада и повећање броја запослених иако је велики број људства мобилисан и под оружјем: измена у броју запослених по појединим гранама производње — оне које непосредно служе ратним потребама, као, на пример, метална и хемиска, готово су се удвостручиле, док оне гране које служе за цивилну потрошњу за толико су се готово умањиле. То је дошло као последица преоријентације ратне и регулисања мирнодопске привреде, под условима капиталистичке производње и без ограничења капиталистичког профита и та преоријентација одразиће се различито на разне класе и групе стајовништва и већ доводи до оштре борбе често противуречних интереса.

С друге стране једно од најважнијих питања јесте да се осигура продужни и стални процес производње и с тим у вези да реше економске и финансиске тешкоће нормалног тока робног и новчаног промета.

Процес непрекидног рада производње за време рата био је обезбеђен потребама рата, односно поруџбинама државе. Држава као купац била је у стању да утроши све произведене предмете. Рад је био обезбеђен поруџбинама а потражња произведених предмета била је неограничена још пре њихове израде огромним непродуктивним трошењем и уништавањем продуктивних снага у рату.

У нормалним условима мирнодопске привреде показује се прилагођавање привреде потребама потрошача, купца.

Данас после завршеног рата, кад је ратне потрошње нестало, када су се потребе за војску свеле на текуће потребе за одржање војске и смањују се демобилизацијом, и производња и потрошња робе своди се на потребе становништва и зависне су од њихове куповне моћи. Поново се дакле поставља питање пијаце и тржишта, потражње робе од стране купца, питање њихове куповне моћи тј. поставља се питање производње и продаје робе, реализације кружног процеса од производње добара до њихове потрошње. Питање реализације тог кружног процеса робе од њене израде па до њеног претварања у новац, до њене продаје, како би се наново помоћу најамне радне снаге, набављене сировине прерадиле у робу, претставља за капиталистичку привреду питање опстанка.

Финансиска питања чине посебне тешкоће, како због висине трошкова рата, који су били изванредно велики и натурили огромни терет државним финансијама, тако и због потребе да се установи валутна вредност и што пре омогуће међународне економске везе у робном и платном промету.

Државни расходи за време рата расли су све више у колико рат дуже траје и потребе рата бивају све веће. Ти огромни расходи нису се могли покрити из редовних прихода, ма колико се трудило да се појачају нормални извори новчаних средстава. Обилно су коришћени порески приходи и повећавани како посредни тако и непосредни порези. У Америци су, на пр., редовни приходи, углавном порези,

у буџетској 1944/45 год. износили осам пута више од редовних мирнодопских времена. У Америци укупни буџетски расходи федералне владе за период од јула 1940 до 30 јуна 1945 износили су 317,4 милијарди долара што чини 15.870 млрд. динара, од чега је на рат утрошено 281,2 млрд. долара, што чини 14.060 млрд. динара.

Последње буџетске године расходи су износили 65% националног дохотка.

У Енглеској су буџетски расходи од априла 1939 до марта 1945 износили 27,9 млрд. фунти стерлинга, што износи 5.580 млрд динара, од чега је за рат утрошено 23,2 млрд. фунти стерлинга, што чини 4.640 млрд. динара. Последњих година буџетски расходи премашили су 70% националног дохотка. Редовни приходи у Енглеској у 1944/45 години, углавном порези, износили су 3,1 млрд фунти стерлинга (3 млрд. 100 милиона). Та сума је преко три пута већа од редовних прихода предратних година.

Мобилизација оваквих огромних сретстава морала се и вршила једино путем државних зајмова и обавеза, што је с једне стране повећавало расходе државе за њихову отплату анuitета и плаћање камате и још више теретило буџет и, с друге стране, повећавало масу новчаних сретстава у оптицају.

Државни дуг САД-а (унутарњи) порастао је од 40 млрд. долара из 1939 године на 300 млрд. долара, што износи 2.000 млрд. динара и 15.000 млрд. динара. Државни дуг Енглеске порастао је од априла 1939 до краја 1944 године од 7,3 млрд фунти стерлинга на 20,8 млрд. фунти стерлинга, око 4.160 млрд. динара.

У Бугарској у буџету од 44 млрд. лева расходи на државне дугове, износе једну петину целог буџета.

Расходи за амортизацију зајмова и плаћање камата у америчком буџету за 1944/45 годину износе 3,8 млрд. долара, а то је 70% мирнодопског буџета прихода. У Енглеској они износе 420 млрд фунти стерлинга односно 40% мирнодопског буџета.

Пораст државнога дуга изазива опасност инфлације и развија је, ствара предуслове за обезвређивање новца. Ни у Енглеској и Америци не прети непосредна опасност инфлације, јер се овоме питању обраћа нарочита пажња, а и за време рата доношене су одлучне мере за регулисање и одржавање цена. Али ипак постоје реални предуслови за то:

у проширеном обиму новчаног оптицаја и у лаганом, али сталном порасту цена. Количина новца у оптицају повећала се у Енглеској од 1939 до краја 1944 године од 555 милиона фунти стерлинга, што износи 111 млрд. динара, на 1239 милиона фунти стерлинга, што износи 247.800.000.000.— динара. У Америци се оптицај од краја 1940 године до краја 1944 године повећао од 8,7 млрд долара, што износи 436 млрд динара, на 25,3 млрд долара, што износи 1265 млрд динара.

Ситуација у другим земљама далеко је тежа и гора те долази до катастрофалних размера, као у Грчкој, која се подаје туђим утицајима да јој реше ситуацију и да је спасу.

Јачање државних финансија и равнотежа државног буџета је крупно питање и може се решити једино јачањем привредне моћи, која служи врелом за стварање извора новчаних сретстава и за повећање и прилив прихода. Међутим се у капиталистичким земљама прилив прихода може обезбедити једино повећањем већ великих дажбинских терета и порезима на капиталистичке приходе. Доношењем нових мера о повећању пореских терета само још заоштрава постојеће противуречности и ствара нове тешкоће и нова питања. Привреда једне капиталистичке земље није у стању сама да реши сва ова питања и уколико год је она привредно јача утолико их теже може решити.

Јер колико год се питање беспослице, недостатак квалификоване радне снаге, продужење радног времена и питања наднице могу решити на рачун радничке класе и радних маса у земљи, питање набавке сировина, питање тржишта за прођу робе, питање цена и вредност валуте у зависности су од повезаности привреде са другим земљама. На примеру Америке и њених напора у погледу повезивања са привредом финансијским пословањем са осталим земљама то се јасно види.

У још несређеним међународним приликама и односима, основна противуречност капиталистичке привреде између друштвеног карактера производње, — где се производи за продају а не за подмирење потреба — и приватног карактера присвајања — у коме су средства за производњу приватна својина и производи се ради сопственог профита — већ доводи до низа сложених и тешких ситуација.

У вези са пребацивањем привреде на мирнодопски колосек у капиталистичким земљама већ долази до низа еко-

номских и друштвених потреса. Није чудо да империјалистички кругови и ратни профитери, из бојазни да изгубе ратне профите и пред немогућношћу да их обезбеде мирнодопском привредом и да мирним начином реше настале проблеме, поново оживљавају и развијају ратничке и завојевачке тенденције.

Једина земља где се овакви проблеми не постављају јесте Совјетски Савез. Иако повезан са привредом разних земаља, Совјетски Савез је како у погледу снабдевања сировинама тако и у погледу производње и прође робе, успео да постане техничко-економски потпуно независан.

Организацијом совјетског државног уређења, совјетског друштвеног поретка, својом друштвеном структуром и организацијом планске производње, Совјетском Савезу је успело да обезбеди неометан развитак своје привреде и стално повишење нивоа животних услова грађанима СССР. Независан од светских извора сировина и тржишта и у сталном јачању производних снага у земљи, Совјетски Савез постао је прогресивна снага стваралачког рада и нема потребе за туђим тржиштима и изворима сировина.

„Ствар је у томе, како је рекао Генералисимус Стаљин на предизборном скупу бирача Стаљинског изборног округа града Москве, 9-11-1946, да неравномерност развитка капиталистичких земаља доводи обично у току времена до оштрог нарушавања равнотеже у самом светском систему капитализма, при чему она група капиталистичких земаља која се сматра да је мање обезбеђена сировинама и продајним тржиштима обично врши покушаје да измени ситуацију и поново подели „сфере утицаја“ у своју корист, употребом оружане силе. Као резултат тога настаје расцеп капиталистичког света на два непријатељска тора и рат међу њима.

Можда би било могуће, каже Стаљин, избећи ратне катастрофе, кад би постојала могућност да се периодично врши расподела сировина и продајних тржишта између појединих земаља, према њиховој економској важности — путем прихватања одлука постигнутих споразумно и на миран начин. Али у данашњим капиталистичким условима развитка светске привреде то није могуће остварити.“

Тај план, који је немогуће остварити у капиталистичким условима, Совјетски Савез код себе остварује. По победоносном завршетку овога рата, Совјетски Савез је поставио одређени задатак — превести ратну привреду на колосек мирнодопске привреде на основу конкретних закључака

Савез Совјетских Социјалистичких Република, према речима претседника Државне комисије за планове СССР, Вознесенског, чврсто корача напред путем даљег учвршћења и развитака социјалистичког уређења, не плашећи се економских криза, депресија и незапослености, постепено преоријентише народну привреду и повећава темпо обнове и развитака народне привреде на основу државних планова, који у СССР имају снагу економских закона развитака. СССР ће и убудуће развијати економске везе са страним државама с тим да очува опробану линију совјетске владе, која је срачуната на техничко-економску независност Совјетског Савеза.

Основни привредно-политички задатак петогодишњег плана СССР за 1946—1950 годину састоји се у томе да се обнове пострадали реони земље, да се постигне првобитни ниво индустрије и пољопривреде и да се касније тај ниво премашти у знатним размерама. То значи: повећати производњу индустријских производа у поређењу са предратним нивоом за скоро један и по пут и обезбедити примарну обнову и развитака тешке индустрије железничког транспорта, без којих је немогућа брза и успешна обнова и развитака целе народне привреде СССР. Без брзе обнове тешке индустрије не може се учврстити техничко-економска независност земље, (2) постићи успон пољопривреде и индустрије која производи средства за потрошњу, рати обезбеђења материјалног благостања народа Совјетског савеза, као и стварања у земљи обиља основних предмета потрошње. Неопходно је премашити предратни ниво народних прихода и ниво народне потрошње; (3) осигурати даљи технички прогрес у свим гранама народне привреде СССР, као услов снажног успона производње и повишења продуктивности рада. Зато је неопходно не само достићи већ и премашити у наредно време резултате науке ван граница СССР; (4) обезбедити брзи темпо социјалистичке акумулације и (5) даље повећање одбранбене способности СССР-а и наоружање оружаних снага Совјетског Савеза најновијом ратном техником. „Не треба заборавити, каже Вознесенски, — да је монополистички капитализам у стању да рађа нове нападателе.

Друг Стаљин је упозорио да у будуће мирољубиви народи могу бити опет изненађени агресијом, ако они већ сада не израде специјалне мере које су у стању да спрече агресију.

За спречавање нове агресије неопходно је потпуно разоружати агресивне нације, подврћи их војној и економској

контроли и у лицу Уједињених народа имати орган који би стајао на страни међународног мира и безбедности и који би био у стању да брани мир и да се супротстави новој агресији.

Петогдишњи план обезбеђује обнову и развитак народне привреде СССР и у исто време продужава пут развика који је био прекинут нападом хитлеровске Немачке. Он предвиђа решење основног економског задатка СССР: стићи и престићи главне капиталистичке земље у економском погледу, претставља у том правцу даљи корак напред. Овако јасно постављене задатке, разрађене општим привредним планом за одређене временске рокове може имати само земља сигурна у себе, у своје снаге и своје могућности и средства, предана миру и стваралачком раду.

Несумњиво је и сигурно је да ће велика заједница совјетских народа под генијалним руководством Стаљина ове задатке извршити.

Наша се земља, другови, у послератној ситуацији налази у посебном положају. Наша држава, Федеративна Народна Република Југославија, и њена привредно-финансиска ситуација претставља, у односу на друге капиталистичке земље и стање у њима, изванредан изузетан случај и појаву.

Исто онако, као што смо у великом народноослободилачком рату почели организацију борбе и наших народа ни из чега, из самог почетка у условима окупације, разбијене државе и разбијене војске, били смо исто тако принуђени да под истим условима на економско-финансиском пољу почињемо испочетка. То је био упоран, многостран посао који је захтевао снаге, стрпљивости и издржљивости, али у првом реду свести о томе шта се хоће.

Политичка борба наших народа и борба за ослобођење земље успешно се развијала до победе, зато што смо имали у свести јасну перспективу развика самог друштва, одређени и са јасним циљем политички пут и веру у снаге наших народа. Главни услов који нам је обезбедио успех борбе био је тај, да је постојало јединствено политичко руководство и јединствена политичка организација, на челу које је био наш Маршал. У ове услове, сопственим снагама успешно вођена борба наших народа против окупатора до победе задобила је признање целог света.

Те сопствене снаге, свест о циљу, вера у свој народ, чврста организација и руководство, привеле су нас до победе,

до остварења одређених политички циљева и стварања наше нове државе. Нема никаквих разлога не веровати да и на привредном пољу, у борби за бољи живот и даљем руковођењу државом не постигнемо потребне успехе.

Ма колико да је рат био страшан и пустошан, вођен са много жртава и напора, у њему смо много научили и стекли велико искуство. Организација и стварање народноослободилачке војске, њено наоружање и снабдевање и вођење рата захтевали су огроман политички, организаторски и практичан рад. За тај посао требало је ангажовати све више људи, масу народа, управо цео народ. Та организација вршила се под изванредним условима, али по новом. То ново происходило је из карактера народноослободилачког рата, из карактера наше војске, из начина и тактике ратовања и нарочито из односа према народу. Народ је био тај који је стварао своју војску, борио се за своју земљу и слободу. У ту војску народ је упућивао своју децу, а своју децу, војнике народноослободилачке војске, народ је помагао и хранио.

Организација посла морала се спроводити по ратном начину; потребно је било брзо мислити, брзо радити, тачно извршивати; цео процес, од замисли до њене примене у пракси, од почетка до краја, морао је бити и смишљен и спроведен; морао се имати за сваку акцију, за сваки посао разрађен план.

Онда када команда, штаб издаје заповест — го је целовит план: он предвиђа: 1) јасан циљ и тачан задатак; 2) све околности и потребе у вези са тим; 3) све елементе: тактичке задатке, начин извршења, факторе дејства, помоћна оруђа и материјал; 4) све извршне органе: расподелу посла, однос и повезаност њихових дејстава и одговорност.

По свршеном задатку вршио се преглед, анализа, критика и извлачење поука.

Тај систем рада нас је држао у сталној будности према својим обавезама, недостацима, грешкама и одговорности.

Нашу особину политичког руковођења и организације маса, политичке процене сврсисходности дела, допунили смо и учврстили са практичним руководством народа и радних маса, руковођењем послова и са успешним извршивањем постављених задатака.

Тај начин, систем и методичност у раду, брзина и тачност извршења, одговорност за успех предузетог задатка

преносили смо свуда. Мислим да од њих не смемо одустати још мање заборавити.

Ово наглашавам, јер има таквих који то заборављају, губе се у новим условима и формама рада, у обимности полова, пред тешкоћама и новим задацима.

Где год се појављивала наша војска и народноослободилачка власт почињао се уводити ред, организација и уобличавати нов однос према људима и нови живот, пун активности и стваралаштва. Народне масе, радне масе стављале су се у покрет и преображавале себе и сав живот око себе.

И када су се јединице наше војске састале на нашем земљишту са ослободилачком Црвеном армијом, и када смо кроз уста совјетског народа и кроз уста великог Стаљина чули речи признања и поверења у дело наше борбе и наших народа, били смо не само осокољени и одушевљени, већ и потврђени у нашем схватању, да су снаге прогреса несавладиве и да је будућност наших народа, будућност наше земље, али и будућност човечанства у сигурним рукама.

Узгред да напоменем: може се претпоставити каква би ситуација била код нас да је место Црвене армије дошла нека друга војска, а да ми нисмо кроз борбу дошли са готово изграђеном нашом војском, са готовом политичком изграђеношћу о држави, њеној форми, готовим органима нове власти и изграђеном свешћу о праву народа и обавези коју имамо према њему и његовој будућности.

Као такве нас је наш измучени и напаћени народ прихватио и пошао напред у свој нови живот.

У ситуацији по ослобођењу пред нас и наше народе поставио се у пуном обиму и пуном смислу речи крупан задатак: организација државе, обнова и организација целокупног друштвеног живота на основи очувања, учвршћења и даљег развитака тековина народноослободилачке борбе.

Период од ослобођења до данас претставља бурни период превлађивања тешкоћа, како оних које су проистичале из потребе прелаза са ратног на мирнодопски период, тако и оних које су неизбежно искрсавале у прелазном времену са старог на ново.

Политичке потребе које су у току овог времена остварене биле су: организација нове власти и њено учвршћење, покретање и организација народа, стварање широког народног фронта за покретање народних маса за учешће у власти,

за добар и исправан рад органа власти, за организацију државе, административног апарата и његово правилно функционисање, за разбијање отпора непријатељских елемената нашег народа и државе.

Наше економске потребе биле су: покренути и развити акцијом Народног фронта стваралачке снаге радних маса; покренути и ставити у погон продуктивна сретства; створити и обезбедити материјална и финансиска сретства за обнову и изградњу земље, њене привреде и живота, и, најзад, онемогућавање експлоататорских капиталистичко-шпекулативних елемената и њиховог утицаја у народној привреди.

Наши економско финансики подухвати од почетка су се развијали под условима велике разрушености и без икаквих организованих резерви.

Подаци, другови, о разрушености, ма колико да су недовољни, показују ситуацију такву да се ми ни најмање не смемо с њоме заваравати. Ја ћу вам дати само неколико података: у саобраћају од 10.720 километара железничких пруга горњег строја од пре рата уништено је или оштећено 6.140 км. Од 13.000 комада скретница уништено је или оштећено 3.800 комада. Од 2447 мостова у дужини од 57.000 м. уништено 725 у дужини од 31.000 м. Од мостова распона преко 30 м. од 371 комада од пре рата уништено 212 т. ј. од 30.000 м. порушено 20.400. Од пропуста до 5 метара од 20.760 порушено 8.300 т. ј. од 31.000 м. порушено 13.500 м.

У пољопривреди, у сточарству од укупног броја у 1939 години 1,270.000 коња ми смо имали после ослобођења свега 490.000; од 4,200.000 говеди 1,900.000; од 10,000.000 оваца 4,800.000; од 1,865.000 коза, свега 1,000.000; од 3,400.000 свиња 1,490.000; од 22,000.000 живине свега 9,000.000.

У нашој индустрији разрушеност у појединим грама производње лење се преко 50 %. Текстилна индустрија порушена је за 53,30 %, наша прехранбена индустрија преко 22 %, дакле укупно разрушеност је око 27 %. Готово ни један од наших рудника по ослобођењу није био способан за рад.

Ми смо после ослобођења нашли нашу земљу без икаквих организованих резерви. Једина постојећа вредност била су природна богатства земље која је, као и сву другу имовину уколико је постојала требало радиношћу народа и организацијом посла ставити на употребу и корист државе и народа.

Главна карактеристика послератног периода прелаза на мирнодопски колосек код нас то није напор државе да, имајући или не, материјална сретства и могућности обнови, организује и руководи привредом. Државу смо тек створили и стварирамо је. Главна карактеристика је та да је народ организован у току борбе народноослободилачког рата организовао и своју нову народну власт и своју нову државу и своје народно газдинство. Народни и државни интереси постали су брига и одговорност целокупног народа и сваког појединца. И народ подиже државу и њено газдинство.

Главни елемент који је извршио и врши одлучујућу улогу код нас, у послератном периоду прелаза на мирнодопски колосек то је сам народ, свестан да гради своју државу, организује и управља својом народном привредом, где је сваки појединац свестан да је његово лично благостање резултат развитка богатства земље и њене привреде и где свако постаје одговоран за правилан рад и за успех нашег општега дела. Главни елементи, главни фактор су наши народи, јединство наших народа, њихови напори, поверење и воља радних маса у чврстину наше државе и у њено руководство.

Наша обнова не значи просто само техничко успостављање онога што је било. Наша техника пре рата била је слаба и недовољна, наша индустрија била је неразвијена, наша пољопривреда примитивна.

Наша привреда и финансије биле су везане и зависне страним утицајима и стални дужник капиталистичких земаља. Наши спољни дугови износе око 50 милијарди и у предратном буџету ставка по служби отплате дугова износила је 1,200 милиона динара.

Чак и ако смо пољопривредна земља, широке масе нису биле поштеђене глади и лишавања баш због по народ штетне привредно-финансиске политике, која је ишла за тим да домаћем и страном капиталу обезбеди профите а не да побољша животне услове народа.

Када данас говоримо о обнови, о техничком успостављању привреде, онда се ради о њеном усавршавању, бољем и вишем него што је било. Али главна ствар, суштина обнове и њеног техничког успостављања и усавршавања лежи у томе, да то буде средство за развијање наших економских снага, за подизање нивоа нашег живота, за побољшање животних снага, а не за коришћење и профит домаћег и стра-

ног капитала. Основна ствар је у суштини наше привреде, у успостављању нових економских односа.

Ради се дакле о успостављању народне привреде за рачун и у интересу народа. То је главна карактеристика наше привреде, у промени тих старих економских схватања и услова, у новим схватањима економских услова и економике. У томе се и наша привредно-економска ситуација разликује у односу на друге капиталистичке земље и стања у њима и у томе смислу она претставља изузетан случај и појаву.

Према томе и наша финансиска политика је друкчија и мора бити друкчија него што је раније била.

Она мора да одговара новом карактеру државе, новом карактеру народне власти, нашој друштвеној структури и карактеру нове народне привреде.

Она мора да проиходи из промењених нових економских услова и схватања. Њен главни задатак је да повезује, омогућава и развија привредну делатност и јача привредну снагу земље. Према томе, она нема спекулативни и профитерски карактер од пре рата, да обезбеђује и ствара финансиска средства преваљивањем свих трошкова и терета на народне и радне масе или задуживањем државе независно од привредне снаге и моћи народа и независно од развоја и тока саме привреде. Она мора да проиходи из планомерног развоја, организације и руковођења привредом и да буде њен саставни део. Тим више је њена дужност да регулише у том смислу нормалну функцију новца и кредита у платном и робном промету и да не дозволи капиталистичким елементима злоупотребу и искоришћавање ван оквира законом одређених граница.

Својом применом наша финансиска политика мора имати главни и једини циљ: стварање новчаних сретстава неопходних да обезбеде правилан ток функција наше народне државе, њихову концентрацију без уштрба по развој привреде и доследну контролу утrophка финансиских сретстава и извршавања плана.

У току прошле године дана све мере и операције привредно финансишког карактера имале су ову сврху.

Наши главни извори сретстава у првим данима ослобођења били су стварно народна радна снага и материјална средства која су се затекла у разрушеној привреди и код самог народа. Тек са стављањем у погон и оживљавањем привредне организације и привредног живота, успоставља-

њем нових односа према раду, повезивањем организације целокупног живота народа и земље почели су се показивати извесни резултати.

Привредни и новчани промет почели су оживљавати те се дала могућност да се одреде смернице и заузме одређенији став према проблемима и појединим гранама привреде: питању организације снабдевања, обраде земље, питању трговине и индустрије, финансиским питањима, питању саобраћаја, руда, шума и питању обнове уопште.

Преброђавању последица ратне пустоши и првих највећих тешкоћа у покретању рада у привреди имамо да захвалимо свести радничке класе и организацији Народног фронта, које су успеле да покрену најшире народне слојеве становништва свих крајева.

Отежано регулисање привредног и новчаног промета огромном количином окупациског новца у оптицају, погодовало је шпекулацији, црној берзи и скакању цена и кочило сређивање и нормализацију привреде.

Прва крупна и једна од главних мера која је довела до преокрета и поставила основе за даље сређивање привреде и земље претставља доношење од стране Националног комитета ослобођења Југославије неколико закона који су сачињавали једну целину: Закона о замени окупационих новчаница, Закона о ценама, Закона о надницама и платама, Закона о борби против шпекулације и Закона о ратној добити.

Нови динар Демократске Федеративне Југославије решио је питање новца и отклонио хаос који је постојао у циркулацији новца и хаос у привреди због неједнакости цена и шпекулације и ударио стварно нов печат нашој привреди и привредном животу.

У самој замени, другови, ми смо извршили и пустили у оптицај нових динара 5.779,000.000. Сем тога ондашњим федералним јединицама Хрватској и Босни и Херцеговини дали смо још по 200 милиона за разлику сума у оптицају. Према томе целокупна сума пуштена износила је 6.179,000.000. Подаци са којима располажемо о замени показују да је код нас било пре замене у укупној суми 292 милијарде разних новчаница. Од тога албанских франака 18,800.000, италијанских лира 1.800,000.000, бонова партизанских које су пустили наши другови у Словенији било је 104 милиона, бонова Рупникових 156 милиона, куна 241 милијарда, лева новчаница

3.400.000.000, лева бонова 687 милиона, немачких марака 428 милиона, рајхскредитшајна 9.372.000, пенга 490 милиона, српских Недићевих динара 43.364.000.000 и сумњивих хиљадарки 136 милиона. Свега 292.377.000.000. Целокупна та сума исплаћена је са ових 6 милијарди динара.

Несумњиво да смо заменом извршили једну крупну операцију такве врсте коју готово ниједна капиталистичка земља није успела да изврши. Не само операцију финансиске категорије него је она по себи доказ колико је наш народ имао поверења и у ослободилачку војску и у народноослободилачку власт кад је после врло кратког времена по ослобођењу прихватио једну такву меру. И ми смо замену извршили без и једног инцидента на територији Југославије. Несумњиво да нам је извршеном заменом омогућено да можемо већ организованије да поставимо решења извршења појединих привредних проблема, у првом реду робног промета и у другом реду самог хода привреде од производње до потрошње.

Кроз разрез поднетих потврда види се отприлике какав је био распоред и размештај количине новца код појединаца. Не можемо кроз то проценити величину ратних добитника и богаташа, јер су многи успели да тај новац расподеле код разних људи за размену.

Замена, са применом закона који смо донели, осетила се како у организацији наше привреде, тако и у покретању самог нашег привредног живота. Ми смо на тај начин омогућили да се повеже систем цена са системом плата и надница и већ увелико може слободно да кружи процес робе од производње до потрошње.

Систем цена који је спроведен донекле је утицао на регулисање снабдевања и у вези са законом против шпекулације дао могућност организацији трговине и робног промета и успостављању дистрибутивне мреже трговачких предузећа, државног и задружног сектора и приватног сектора детаљне трговине.

Међутим несумњиво да смо доношењем овога закона наишли на доста јак и велики отпор од стране приватног сектора односно њеног шпекулативног дела. Несумњиво да се то јавља у форми извесних теорија: како треба пустити да буде слободна трговина итд. Под слободном трговином код нас се разуме схватање да то значи натурање цена онаких какве дају они који ту робу поседују. Тако су шпеку-

ланти под питањем слободне трговине стално подизали и набијали цене и само развијали црну берзу или шпекулацију.

Систем цена је омогућио да се среди однос цена појединих артикала у трговини и нарочито у индустрији, како сировина тако и готових продуката и омогући правилну калкулацију производних трошкова зараде и рентабилности рада. Поред овог критеријума омогућен је и критеријум за одмеравање индекса цена и животних потреба.

Систем надница и плата, поред тога што недовољно одражава унутарњи однос појединих врсти рада и служби, заменио је стари израбљивачки систем послодавачких надница и плата и учинио сношљивом несразмеру која постоји у капиталистичком систему између високих цена и неодговарајућих неправедно ниских надница и плата.

У финансиском смислу систем цена и систем надница и плата омогућили су и олакшали финансиски прорачун и расподелу потребних нам финансиских сретстава.

У току прошле године успели смо да не само организујемо и средимо већ и потпуно оспособимо наш банковни и кредитни систем и систем унутрашњег платног промета. У првим данима ради подмиривања основних потреба плаћања и кредитирања принуђени смо били вршити концентрацију сретстава и завести контролу исплата потраживања и давања кредита. Последица овога било је оживљавање платног промета и привредне делатности и банке су могле доћи до обртних сретстава.

После замене окупационих новчаница могли смо приступити уређењу банкарског и кредитног система и апарата организацијом крупних банака, оснивањем земаљских привредних банака са мрежом филијала у целој земљи. На тај начин обезбедили смо потпуно функцију индустриског, трговачког и задружног-пољопривредног кредита и ова служба показала је повољне резултате како на подручју кредитирања, тако и на подручју организовања неупослених готовина и на подручју плаћања без готовине.

Политика спроведена у организацији система кредитирања потпуно је онемогућила финансиски монопол крупних капиталистичких банака и исцрпљивање и осиромашавање привреде од стране финансиског капитала скупим и зеленашким кредитом. Да би се видело какав су резултат отприлике имале те мере у пракси, даћу вам неколико података о томе. Банке су могле да стварно отпочну рад у другој половини прошле године. Низ мера дао је очекиване резул-

тате, те можемо сматрати да је најтежа фаза савладана и да је и банкарско пословање коначно нормализовано. Сolidну основу за будући рад целокупног кредитног апарата одредио је Закон о уређењу и деловању кредитног система који је донет крајем септембра прошле године.

Прилив сретстава није био нарочит и стога су банкарска предузећа била упућена на Народну банку. Што се тиче штедних улога у току године запажен је одлив, али већ крајем прошле године и на томе пољу констатовано је побољшање. Тако Поштанска штедионица, као наша главна депозитна установа за штедњу најширих народних слојева, бележи пораст штедних улога крајем прошле године. Овај прилив није још ни издалека у тим размерама да би могао задовољити огромне потребе обнове и стога је Народна банка морала да пружи државним банкарским предузећима потребна средства за њихов рад.

Народна банка је у току 1945 г. одобрила кредита у укупном износу од 5.458,325.000 а укинула је кредита за дин. 238,325.000, тако да на дан 31 децембра прошле године укупно одобрени кредити износе 5.220,000.000. Од те суме одобрених зајмова пада 3.145,000.000 дин. на савезне кредитне установе, 1.675,000.000 дин. на земаљске привредне банке и 400,000.000 дин. на Управу државних монопола.

Државна Хипотекарна банка. Њено пословање у 1945 години било је под утицајем ненормалних привредних прилика, које су долазиле као последица рата и окупације. И поред тога банка је успела да се прилагоди ново насталој ситуацији и да удовољи задацима који су јој постављени. Тако је банка забележила у току прошле године код пасивних послова значајан прилив Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима и знатан промет по улозима по текућим рачунима, а код активних послова појачану активност код зајмова на непокретности и нешто активности код државних и комуналних зајмова.

У току 1945 г. банка је одобрила — ово се све односи на другу половину 1945 године, углавном из својих редовних сретстава — 793 хипотекарна зајма у износу од динара 36,179.000; 12 зајмова за индустријске сврхе у износу од 28,445.000 динара; 9 комуналних зајмова у износу од динара 68,350.000 и 5 зајмова држави и федералним јединицама у износу од 173,277.000 динара.

Посматрајући развој Хипотекарне банке у целини за прошлу половину године можемо рећи да она иде путем

постепеног изграђивања послова за које је она одређена и за које има праксу.

Поштанска штедионица као носилац штедње најширих народних слојева најпопуларнија је наша депозитна установа. Почетно опадање улога на штедњу у почетку године у току године престало је и Поштанска штедионица забележила је пораст, те на крају 1945 године штедни улози код Поштанске штедионице износе 35,000.000 динара. Овоме износу треба додати још предратне улоге у суми од око 150,000.000 динара.

Исто тако чврсто и сигурно држи Поштанска штедионица своју позицију у поштанско-чековном и вирманском промету, те данас нема ни једног надлештва, установе, предузећа и приватника са иоле разгранатом благајничком службом, а да није учесник у поштанско-чековном и вирманском промету. Нарочито држава користи ову службу у пуној мери, те се највећи део благајничке службе државе врши преко Поштанске штедионице. Успех рада Поштанске штедионице на томе пољу, најречитије доказују следећи подаци.

На крају прошле године било је отворено 23.842 чековна рачуна, а сума улога под тим рачунима износила је 3,287 милиона динара. Упоређујући овај износ са стањем улога по чековним рачунима крајем 1940 године видимо да је сада уложено више за 606 милиона динара.

Укупан промет по свима чековним рачунима износио је прошле године 94.4 милијарде динара или 70 % од промета у току 1940 године, ма да је служба код појединих филијала отпочела тек пред крај године. Међутим, ако се постигнути промет у месецу децембру пр. године када је радила целокупна мрежа веза Поштанске штедионице (све филијале и пословнице), помноже са 12 добива се износ од 220 милијарди динара, тј. за 63 % више од промета у 1940 години.

Конечно, Поштанска штедионица ће повести интензивну пропаганду штедње, па је приступила припремним радовима. Њен је задатак да омогући организацију штедње у широким народним масама.

Индустриска банка Југославије отпочела је са радом 1 августа пр. године. Банка кредитира за обртне капитале индустрију, рударство, савезна трговачка предузећа која раде са индустријом и рударством. Организује њихове неупошене капитале и врши највећи део финансиских послова поменутих предузећа.

Банка је за протеклих пет месеци њеног пословања основала филијале у Загребу, Љубљани, Сарајеву и у Новом Саду, као и пословницу у Земуну. У поменутом периоду времена, Банка је одобрила кредита у укупном износу од 3.201,5 милиона динара, од чега је потпуно ликвидирано 172,3 милиона динара, тако да је крајем године било на снази 3.029,2 милиона динара одобрених кредита. Од суме одобрених кредита искоришћено је 2.013,8 милиона динара.

У организацији неупослених капитала индустриског и рударског сектора банка је постигла врло добре резултате те је крајем године располагала са око 800 милиона динара таквих сретстава, према томе организовањем неупослених капитала постигнуто је аутофинансирање привреде које се у данашњим приликама креће између 37,2 и 44,2%.

Занатска банка као специјална банка организована за финансирање занатства почела је одобравати кредите тек маја месеца прошле године. До тога времена занатске радионице и занатлије добијале су робу на прераду или су радили послове за потребе грађанства у мањем обиму, те нису имали потребе за кредитом. Банчина централа одобрила је у току 1945 године кредите, и то:

У Београду 319 зајмова у износу од дин. — 14,117.830.—
У унутрашњости 71 зајам у износу од дин. — 1,529.000.—
Кредит. задругама 8 зајмова у износу од дин. 1,850.000.—
произв. и набав. задр. 19 зајм. у износу од дин. 20,313.000.—
укупно Дин. 38,809.830.—

Кредити одобрени занатлијама појединцима су просечно око 40.000.— динара.

Поред централа, филијале су одобриле кредите, и то:

Загреб — — Дин. 2,122.500.—

Љубљана — — Дин. 1,657.000.—

Сарајево — — Дин. 2,167.000.—

Свега Дин. 5,946.500.—

Иако услед тешкоћа које су се до сада указивале Занатска банка није могла да постигне већи успех у кредитирању, она је пружила кредит свима оним занатлијама и занатским задругама које су имале услова за рад.

Перспективе за њено пословање у 1946 години су врло повољне.

Задружна и пољопривредна банка. Кредитно пословање у току 1945 године развијало се под условима које су наметнули ратни догађаји: с једне стране банка је остала без својих средстава, а с друге стране проблем обнове наше привреде наметао је банци дужност да свим силама прегне да нашој привреди у своме делокругу т. ј. у сектору задругарства и пољопривреде пружи најнеопходнија средства за уопешну обнову.

Банка је у времену до 1 августа пр. год. ставила задругарству и пољопривреди на расположење свега 94,600.000 динара а од 1 августа до краја прошле године дала је динара 1.150,310.000, дакле укупно 1.244,910.000 — ово је износ какав Привилегована аграрна банка пре рата није никада за тако време пружила југословенској привреди. Тај износ се приближава укупном износу кредита који је Привилегована аграрна банка одобрила од свог оснивања до почетка рата. Поменути укупан износ одобрених кредита расподељен је као што следује:

државни сектор — — — — —	636,400.000.—
радничко-службеничко задругарство — —	270,025.000.—
земљорадничко задругарство — — — — —	338,210.000.—
приватни сектор — — — — —	275.000.—

Ако износ од динара 1.244,910.000 аналишемо и расподелимо по намени одобрених кредита, видимо да је одобрено кредита за промет добара 1.042,835,000; произвођачких кредита 202,075.000.

У погледу надлежности централе и њених филијала кредити су одобрени као што следи: Централа у своме делокругу динара 682,700.000, централа за филијале 554,550.000; филијале у свом делокругу свега 7,660.000.

Из горњих прегледа види се да се пословање банке у току прошле године ограничило на давање кредита првенствено и скоро искључиво задругарству и државним установама и предузећима, и то углавном за промет пољопривредних производа-намирница и контролисане робе намењене за исхрану и снабдевање варошког и сеоског становништва.

Земаљске кредитне установе основане су као банкарска предузећа од општег значаја за федералну јединицу. Свака федерална јединица има своју земаљску банку и на дан 31-XII-1945 године постојале су следеће земаљске банке: При-

вредна банка Србије, Привредна банка Војводине, Земаљска банка за Хрватску, Денарни завод Словеније, Привредна банка Босне и Херцеговине, Привредна банка Црне Горе, Македонска стопанска банка. Основна главница земаљских банака износи 105,000.000 а банке су за кратко време свог постојања већ прикупиле око 3.000,000.000 сретстава, од чега је већа половина пласирана. Као установе краткорочног типа прикупљају таква средства на своме подручју а исто тако врше и финансирање. Ове банке показале су се већ до сада као одличне централе за регулисање и организовање платног промета на своме подручју, те ће у будуће бити главни регулатор краткорочног кредита својих јединица.

Са отварањем Државног завода за осигурање и реосигурање држава је ушла и у осигурање као активни носилац посла. У овој области привредне делатности, државни сектор показује добре резултате. Државни завод за осигурање и реосигурање са снажним замахом осваја тржиште осигурања у земљи и може се рећи да већ влада њима. За само пет месеци свога рада створио је портфељ имовинских осигурања чији осигурани износ достиже преко 40 милијарди динара а премије преко 150 милиона динара. Огромни значај ових цифара постаје јасан ако се каже да су сва осигуравајућа предузећа у Југославији пре рата имала у току једне године премија једва 170 милиона динара. Своју делатност Државни завод за осигурање и реосигурање ће у првом реду управити на спровођење обавезних осигурања од општенародне важности;

Поставља се још потреба за организацијом и развијањем службе штедње, која може да обухвати крупна новчана средства и пружи користи и улагачима и привреди. У току године морала се обратити велика пажња приходној служби и њеној организацији и она се приметно сређује. Коренитије измене извршене су у пореском систему са доношењем новог Закона о порезу са важношћу од 1 јануара ове године који садржи свега два пореска облика: порез на доходак и порез на наслеђе и поклоне.

Порез на доходак заменио је досадашње порезе на принос од земљишта, зграда, радња, предузећа и занимања, капитала и рада у служби. Он претставља савршенији начин опорезивања. Док се досадашње опорезивање вршило већим делом по претпостављеном приходу и није зависило од стварне пореске снаге обвезника, по новом закону оно ће се вршити по стварном доходу обвезника. Друга одлука је да

се распоред пореза врши преко пореских комисија скоро свим пореским обвезницима, порез на наслеђе и поклоне место раније таксе зависиће од вредности самог наслеђа или поклона и економске снаге наследника односно поклонопримца.

У плаћању пореза више учествују они који су више имућни, што је и праведно. Међутим порески систем код нас је такав да још увек захтева поправку и ревизију.

Низ других мера по разним гранама финансиског пословања, спроведених прошле године, омогућиле су све организованије и нормалније развијање послова, како расходне и приходне службе, тако и целокупног привредно-финансиског деловања народног живота.

Као што сам напоменуо у образложењу пред Одбором за привредни план и финансије, почетком прошле године није се могао уопште правити ма какав ни приближан прорачун за дуже време. Вршећи прво прорачуне на краће и потом дуже периоде следили смо за организацијом, развојем и резултатима наше привреде и наших финансија, узимајући у обзир све нове моменте, који су проистицали из карактера и организације наше народне привреде и који су имали утицаја на састав буџета за даље буџетске периоде.

Тако смо организацију и састав буџета све више подређивали бољој систематизацији и планирању и кретали у правцу да се од буџета начини стварни финансиски план, као део општедржавног плана.

На крају године већ смо могли, захваљујући низу мера, све бољој организацији и развијању послова и нарочито сређивању и организацији наше привреде, приступити извесном привредно-финансиском планирању и постављању одређених конкретних задатака за 1946 годину: индустрији, саобраћају, рударству, грађевинарству и осталим гранама.

То је пружио могућност да обезбедимо и потребна финансиска средства за извршење овога плана.

Наш финансиски план — буџет за прошлу годину као и предложени за 1946, не одговара ни по свом саставу ни по распореду у извесним деловима и формама нашој ситуацији, стању ствари и односа, и у многоме нити форми управе и организације, нити начину управљања. У томе ће он морати претрпети доста крупних и битних измена.

Финансиско пословање за прошлу годину показало нам је приближан оквир наших прихода и расхода и наше привредне моћи.

Извршење буџета за прошлу годину, другови, показује нам, отприлике, и метод рада којим смо се ми служили у прошлој години, метод рада наших руководилаца и државних органа и уједно нам показује недовољно сазнање како треба руководити при вршењу финансирања нашег народног живота.

У прошлом буџету, управо у буџету за шест месеци 1945 године, предвиђања која су се вршила била су често пута скроз нереална. Од одобрених расхода било је таквих да се уопште нису могли извршити. То нам показује да стварно људи нису умели да процене ни саму ситуацију, ни стање код себе, нити пак могућност извршења предузетих послова у раду.

Ми, на пример, имамо укупно одобрених расхода, у периоду 1945 године, по савезном буџету, у суму од 12 милијарди и 19 милиона. Међутим, извршени расходи на терет буџета износе 12 милијарди и 752 милиона. Али, поред предвиђених и извршених расхода, ми смо имали и одобрене расходе по ванредним кредитима, чија укупна сума износи 13 милијарди и 358 милиона. Међутим, од тога је извршено свега 4 милијарде и 796 милиона.

У жељи и у намери да посвршавају што више послова, да изврше што већу обнову, да преузму на себе велике обавезе, људи су тражили кредите па их нису могли утрошити. Упоређењем ове суме од тражених 13 и по милијарди па до утрошене суме од 4 милијарде и 790 милиона показује се најбоље са колико се мало реалне подлоге приступало предузимању извесних радова.

Укупно извршени расходи за цео период 1945 године по савезном буџету, као и на терет обртног капитала, износи 17.5 милијарди динара; са дотацијама народним републикама које износе 2.998,000.000 динара, укупни расходи у прошлој години били су 20 милијарди и 540 милијона. Буџети република за то време и њихови расходи износили су свега 4.325,000.000 динара. И код република показало се извештан раскорак у предвиђеним и извршеним расходима. Тако, на пример, од одобрених 6 милијарди 935 милијона утрошено је свега 4.280,000.000 динара.

Што се тиче наших прихода у прошлој години, и они су предвиђани доста нереално. Међутим, онако како су наплаћени, ја мислим да можемо бити потпуно задовољни. Било је предвиђено и процењено да ћемо имати укупно прихода 10.660,000.000 динара. Од тога је остварено динара

6.800.000.000, или 60% просечно. У ову суму од 6.800.000.000 није уопште ушла сума вишка прихода од привредних државних предузећа. Ми смо још у периоду буџетирања за прошлих 6 месеци били издвојили државна привредна предузећа и омогућили им, баш због гipкoсти и самоиницијативе коју треба да имају, кредитирање преко банковног кредитног система. О нашим привредним предузећима потребно је позабавити се посебно. Ми смо тим државним привредним предузећима дали и извесне одговорности, а наиме да организујући грану одређене производње покажу и извесне користи по државу, по државну благајну, тј., извесну рентабилност, затим да све више и више подижу капацитет производње и да снижавају висину производних трошкова. Многа предузећа су показала извесне резултате, али богами има их и доста која то нису показала. Многи људи, који су руководили предузећима, схватили су тако да немају никакве обавезе према држави, зато што су самостална привредна предузећа. Било је и таквих који су предвидели и губитке, те једноставно сматрали да те губитке треба да надокнади држава, пошто су односна предузећа сада постала државна.

По моме мишљењу, руководства државних привредних предузећа морају томе послу да приступе много озбиљније него што је то био случај до сада. Ради се о томе да управе предузећа носе пуну одговорност како за сам ток пословања самих предузећа, тако и за рентабилност предузећа, а исто тако и за односе који владају при раду, разуме се и односе између радника и управа.

Финансирање преко банака, које се добро развијало у прошлој години, обавезује предузећа на пословне односе и обавезе. Морам признати да многа предузећа још ни до данас нису израдила и поднела своје билансе рада за 1945 годину, на основу којих би се могло да процени колико ћемо од вишкова њихових прихода узети за државу и колико распоредити у привреду. И мислим да би им уколико то заборављају, требало утерати у памет да су они одговорни пред нашом државом. Дужност им је да се утркују у производњи, дужност им је да знају да сваки динар уштеђен или зарађен на смањењу режије и производних трошкова, на бржој производњи робе, значи снажење наше привреде и наше државе и мислим да је већ време да су, после три месеца нове године, привредна предузећа дужна да положе рачун о своме раду у прошлој години.

Извршење нашег буџета у прошлој години, другови, показао нам је много тешкоћа и недостатака. У првоме реду, као што рекох, тешкоће које су произишле из порушености наше привреде, из потреба за организовањем рада, из потребе за повезивањем целог тог процеса обнове и пуштањем у погон многих предузећа, повезивањем целокупне привреде, почев од производње па преко саобраћаја и трговине до потрошње. У целом том послу, мислим, да се у прошлој години много успело.

Финансиска страна питања исто тако, мислим, да је омогућена и да смо у прошлој години де факто успели да од наше финансиске политике направимо покретач за правилно и нормално функционисање наше привреде. Ми нисмо могли да сва средства која су потребна за обнову наше привреде, индустрије, саобраћаја, пољопривреде итд. унесемо у буџет. Финансиска средства, и поред тога што се показују огромна у буџету, нису довољна да нам дају могућност да из тих сретстава подмиримо обнову наше привреде. Зато смо из нашег буџета изузели обнову и пребацили је на фонд за обнову. На крају године показало се да та привреда, онаква каква је, не може да задовољи наше потребе; да је потребно још више појачати нашу привреду. Наша привреда, и уколико је обновљена, још не искоришћује пун свој капацитет рада. Ми имамо предузећа у којима је обнова далеко већа него што је искоришћен капацитет. У металној индустрији капацитет после ослобођења био је 30%. На крају 1945 године капацитет је био 85%, а међутим искоришћавање тог капацитета било је свега 55%. Цементна индустрија, чији је капацитет после ослобођења био свега 8%, и повећан однос обновљен на 67%, даје свега 26% употребе свога капацитета.

Танин, артикал који нам је потребан за извоз и који се од нас тражи, а који можемо да производимо, који има капацитет 85% производње искоришћавамо свега са 37% итд. Једина грана производње у индустрији коју стопроцентно искоришћавамо је производња стакла и туткала.

Показало се на крају године да је обнова извршена у току године у односу на разрушеност, која је код нас постојала врло мала и да у неким гранама износи свега 6%. Према томе, као што видите, пред нама стоје много већи задаци него што то појединци мисле.

Показало се да је потребно јачати оне гране производње које претстављају базу наше привреде за њено јачање и развијање. Јачати тешку индустрију, јачати електро-енер-

гију, индустрију горива, угља и нафте и јачати наш саобраћај. Без јачања тих индустрија не може нам ни лака индустрија, која производи предмете за широку потрошњу, радити. Показало се да су високи трошкови администрације и да је наш буџет, који је врло висок, буџет администрације а не финансиског плана народне привреде. Показало се да многи наши људи и органи народне власти одоздо до горе још увек издају многа средства на непродуктивне сврхе и трошкове, без обзира што су циљеви за које су издати врло потребни. Пред нама је задатак да наш буџет, који има много ставки које су утршене у административне сврхе, претворимо у финансиски план финансирања наше привреде, за њено јачање и за њено учвршћење.

Показало се да су потребни велики напори и крупна материјална и техничка средства да би се привреда поставила и подигла до степена да подмири наше потребе. Показало се да постоји неравномерност у развоју и привредној способности и могућности појединих народних република, и отуда проистиче потреба за разумном расподелом финансиских средстава појединих република и појединих грана привреде. Има и таквих примера да тамо где је ситуација релативно боља него у другим републикама своди се брига само на своју републику, а не води се рачуна о томе да је Југославија де факто била привредно неповезана земља и да наша привреда има да чини једну јединствену целину и да према томе напреднији, индустриски јачи треба да поднесу, можда и већи терет него друге републике, које су пољопривредно или привредно-финансиски слабије.

У досадашњем пословању могли смо створити финансиска средства како за потребе индустрије тако и за потребе привреде. Исто тако обезбеђена су средства и за идућу 1946 годину. Нашом финансиском политиком успели смо да одржимо вредност динара не излажући се опасности инфлације. Вредност динара је уско везана за однос цена и надница с једне стране, а с друге стране за способност наше производње, наше трговине да произведу и набаве потребне количине добара бар до најнужнијих народних потреба. Тај однос између цена и надница је веома важан и можемо га и даље одржати нашом политиком цена и све већим оспособљењем привреде.

Оваквом нашом политиком успели смо да обезбедимо нормалну циркулацију новца, што је ретка појава, када се има у виду инфлација која влада у многим капиталистичким

земљама. Наш оптицај креће се још увек стално до висине предатног оптицаја.

У погледу индекса живота овај однос је доста спољљив, а у поређењу са многим другим земљама је релативно добар. По својој улози платежно сретство изражене вредности динара добро регулише односе у промету привреде наше земље. С друге стране одржавање вредности динара проистиче поред тих економских момената и из политичког и привредног карактера саме наше народне државе.

Све оно што осигурава и јача нашу привреду и државну организацију: доследна примена законских прописа и мера у области плата и надница, контрола шпекулације, ратне добити и малверзација с једне стране, с друге стране повећање продукције потребних намирница у производњи робе, развијање нових односа према раду, вршење јавних радова, јачање ударничког покрета — сви ти моменти исто тако обезбеђују и јачају вредност нашег динара. За нашу привредно-финансиску ситуацију у изгледу су још извесне могућности које могу бити од знатног утицаја. То су, на пример, репарације. По питању репарација имамо само добијање извесних количина од Мађарске, иначе од репарација још немамо ништа. Решавање и добијање репарација несумњиво да би ојачало нашу привреду, али би нам исто тако натурало крупан проблем инвестиција за те машине и уређаје. У томе правцу за појачање наше привреде поставља се и могућност унутрашњег зајма, мера коју ми нисмо користили нити за сада имамо у плану да је користимо. Поставља се још успостављање и јачање система штедње. Остаје и могућност закључења спољњег зајма, за коју меру код нас постоје извесне присталице. Ми, међутим, стојимо на гледишту да своје основне потребе задовољавамо својим сопственим средствима и својом снагом, т.ј. да стандард живота, који је код нас релативно низак, расте по мери развитака наше производне снаге и националног дохотка. С друге стране, јачати оне гране производње које ће прерађивати сировине које су раније служиле за извоз. У томе правцу треба да се креће наша политика у обнављању наше привреде и финансиских веза. Основна помоћ од иностраних зајмова још више би оптеретила ставку отплате наших иностраних дугова. Ми питању решавања спољних дугова још нисмо пришли, међутим, то питање не може се у недоглед одуговлачити и једнога дана морамо ставити на дневни ред питање отплате наших дугова.

Према томе, општа тенденција у свету у капиталистичким земљама за оживљавање и учвршћење међународних привредних веза и успостављање платнога промета, састоји се у повезивању привреде у једну целину и укључење привреде осталих земаља, односно у сферу оних земаља које су заинтересоване за извоз и увоз између појединих земаља. Несумњиво да тенденција оживљавања светске трговине и сировина у првом реду служи за држање у погон привреде извозничких земаља, у конкретном случају Америке, која има интереса и мора да тражи тржишта за своје индустријске производе и изворе сировина за своју привреду. У томе погледу, уколико би се ми само јавили као купац, без снаге да од својих добара извозимо, несумњиво да би се јавили као стални дужници оних земаља из којих увозимо. Несумњиво да би нам таква политика отежала финансијски положај. Да би могли ступити у међународне економске везе потребно је да ојачамо нашу привреду утолико да би могли набављати девизе у иностранству и у првом реду да би могли набављати оно што нам је потребно за јачање привреде, како би ми сами производили потребне продукте.

И последња ствар и могућност, још увек стална могућност, је повећање прихода државног привредног сектора, и државних привредних предузећа. Ми морамо разумети да је државна привреда онај фактор и извор који ће нам обезбедити како организацију и сталну продукцију, тако и сва потребна средства државе за подмирење њених трошкова. Код нас се још увек показује да се важност сектора привреде не схвата довољно. Код нас још увек у сектору привреде није спроведена финансиска контрола, у пословању наших привредних предузећа, наилази се и на то да не постоји књиговодство нити евиденција извршених трошкова. Међутим, мора се водити о томе рачуна да наша привредна предузећа буду један домен снаге наше државне привреде, која на основу прегледа свога рада, плана и рачуна обезбеђују и снагу привреде и приходе државе.

При састављању буџета за 1946 годину узети су у обзир сви они елементи који су се у пракси показали као потребни и добри. Предлог Општег држаног буџета за 1946 годину израђен је према новом Закону о државном буџету и према федеративном уређењу наше државе. Закон предвиђа општи државни буџет, који се састоји из савезног буџета и збирног буџета република. То је главно обележје овога предлога буџета. У њему су садржани расходи и при-

ходи по савезном буџету и буџетима појединих република. У предлогу Општег државног буџета за 1946 годину предвиђа се укупно расхода 33,966.415.000. Моја основна примедба је да је наш буџет стварно висок, да су ту огромна средства потребна и да ми морамо озбиљно схватити и приступити у пракси спровођењу и извршењу овога буџета.

На расходе по савезном буџету долази 20.607,500.000 динара или 61%; на расходе збирних буџета народних република 13.358,915.000 динара или 39% свих расхода по општем државном буџету.

При изради предлога буџета поставило се питање: које расходе и у коме обиму треба предвидети у овоме предлогу? Усвојено је начело, у првом реду, да обнову не треба уносити у буџет, већ да се финансирање обнове врши из ванредних сретстава. У ту сврху створен је, као што знате, Фонд за обнову земље, у који улазе приходи од продаје робе, коју испоручује УНРА, која нам је била од велике помоћи, приходи по Закону о одузимању ратне добити и приходи који су нам по Закону о замени новца остали. Према томе, у Општем државном буџету предвиђају се расходи само за редовне неодложне државне потребе, а не расходи у сврху обнове. У овој околности лежи друга карактеристика овога буџета. Међутим, ми у овоме буџету нисмо могли да предвидимо ни расходе за све текуће државне потребе него је ту требало извршити избор између мање или више потребних, мање или више неодложних и мање или више важних потреба. Први пројекти од тих предложених нацрта буџета, како од република тако и од савезног министарства, износили су далеко већу суму. Према томе, у тој ситуацији, ми смо предвидели расходе према степену приоритета појединих потреба. То је отприлике треће карактерно обележје овога предлога.

Укупни расходи по предлогу савезног буџета у износу од 20.607,500.000 упоређени са двоструким износом буџета за период јули—децембар 1945 године показују смањење расхода за 4.480,000.000 динара. Ово смањење је више техничко-рачунске природе. Делимично пренашање једног дела из савезно-републиканског буџета, а делом због тога што смо у буџет унели нето буџетирање Управе државних монопола, ипак је ово смањење донекле последица штедње код одмеравања расхода. Укупни расходи састоје се из личних расхода од 8.159,120.000 или 39,59%; материјални ра-

сходи 12.349,948.000, или 59,93%; инвестициони расходи 98,141.000 или 0,48%.

Расходи првог раздела, Президијума Народне скупштине, предвиђени су у суми 237,251.000 према удвострученом износу расхода за шестомесечни период 1945 године, показује се повећање од 127 милиона динара. У томе повећању су лични расходи за повећање бројног особља код јавних тужиоштава, затим код Скупштине, код Привредног савета и код бивше Рачунске контролне комисије. Сем тога отпада сума на дневнице народних посланика и сума потребна за израду ђрдена.

Сам буџет, другови, мора претрпети измене због укидања извесних министарстава и због организације комитета. Међутим, ове суме које су биле на буџетима министарстава која ће се укинути послужиће за буџете оних министарстава која ће се основати.

Министарство унутрашњих послова има врло мали буџет и он се стварно односи само на саму администрацију, обухватајући личне расходе од 4,600.000 и материјалне расходе у износу од 2,650,000.

Расход бившег Министарства просвете замишљен је за свега 378.000 више од ранијег буџета. Пошто ово министарство није предвиђено, то ће се ови расходи употребити и једним делом пренети на Комитет за просвету при Влади.

Расходи Министарства финансија 1.106,932.000. Ова је сума повећана углавном зато што су у расходе Министарства финансија ушле и исплате пензија и помоћи у износу од 920,000.000. Раније се то показивало на буџету Министарства социјалне политике.

Расходи Министарства правосуђа износе укупно 20,610.000 или за 5,752.000 више од двоструког износа ранијег расхода за шест месеци. Лични расходи су 6,092.200, а материјални 14,517.800. Међу расходима Министарства правосуђа предвиђени су издаци за новоустановљени Врховни суд социјалног осигурања у Загребу.

Расходи Министарства грађевина износе свега 329,539.000. Упоредени са двоструким износом буџета прошле године за период јули—децембар ови издаци показују повећање за око 128,000.000. Ово повећање је резултат повећања расхода за одржавање путева и мостова и за задовољење других потреба.

Министарство народног здравља укида се, али је оно у овоме буџету показало, у односу према удвострученом

износу прошлогодишњег шестомесечног буџета свега вишак од 78.000 динара.

Министарство социјалне политике се укида. На његовом месту је новосновани Комитет за социјално старање и Министарство рада. Буџет Министарства социјалне политике био је један од највиших, а његове ставке највеће.

Ми смо, другови, у прошлој години издали огромне суме на давање помоћи жртвама фашистичког терора и породицама бораца Југословенске армије, изгинулих и живих, као и на помагање социјално угрожене деце. По мом мишљењу, посао око збрињавања деце и давања помоћи није, од самог свог почетка, био организационо добро постављен, тако да ни сама та намена, ни организација помоћи нису имали оне резултате које би требало да имају.

Питање организације дечијих домова није се оправдало у пракси само због тога што није било довољно контроле. Подаци о утрошцима и контроли домова, као и подаци о помоћи недостају код многих још и данас. А одговорност за поделу помоћи, одговорност за организацију дечијих домова, одговорност за збрињавање деце мислим да је крупно питање коме треба посветити нарочиту пажњу.

Социјална помоћ и њено издавање пребачено је сада на буџете народних република. Међутим, сума која је дата на име помоћи смањена је у знатној мери. И, владе односно министарства социјалне политике народних република јесу тела која одговарају за руковођење, организацију и давање те помоћи за контролу рада дечијих домова.

Расходи IX раздела — Министарства трговине и снабдевања — по предлогу буџета износе укупно 26,625.000 динара, што према двоструком износу расхода по буџету за јули — децембар 1945 године чини смањење од 912.400 динара. Смањење је углавном код личних расхода који износи 22,116.400 динара, док су материјални расходи који сада износе 4,508.600 динара, повећани. Материјални расходи повећани су углавном ради плаћања закупнина. Смањење личних расхода је рачунско - техничке природе, оно долази отуда што су отпали расходи Уреда за цене, који се показују код Привредног савета. Стварно предлаже се повећање личних расхода у износу од 2,100.000 динара.

Међутим, трговачка предузећа не улазе у буџет. Огромна средства у том погледу стоје у рукама тих предузећа, којима се она служе. Ја мислим да је Министарство трговине дужно да ове године поведе нарочитог рачуна о употре-

би кредита које та трговачка предузећа добијају и имају. Показало се у пракси да у њима има и народних непријатеља и спекуланата који наша финансиска средства, наше државне паре, тако потребне за организацију и јачање наше привреде, употребљавају и служе се њима да би радили или давали другим да раде. Међутим контроле или није било никакве, или је била врло слаба, тако да се очигледне грешке, недостаци и неправилности нису приметиле и запазиле, те се показало да привредна предузећа послују потпуно самостално, без контроле. Ја мислим да је потребно извршити ревизију рада свих трговачких предузећа за прошлу годину. Потребно је да та предузећа положи рачун о своме раду, да покажу за које су време извршила употребу кредита које им је држава дала, тако да кроз ревидирање њиховог рада можемо да видимо какве су они способности за рад и какав однос имају према државној имовини.

Расходи X раздела — Министарство индустрије — показује се у овом буџетском предлогу у динара 40,871.000 што према двоструком износу расхода по буџету за јули—децембар 1945 године претставља повећање за динара 16,061.400

Повећање од 16,061.400 динара није у целости ново, јер се у току извршења буџета за јули—децембар 1945 године показало као неопходно, да се расходи Министарства индустрије повећају ради стручног усавршавања службеника у земљи и иностранству, као и за оснивање научно-индустриских института. Није потребно нарочито наглашавати од колике ће користи ово бити за развој наше народне индустрије.

Лични расходи предвиђени су у износу од 15,992.500 динара, а материјални у износу од 24,360.000 динара.

Расходи XI раздела — Министарства пољопривреде — предлажу се у укупном износу од 17,395.000 динара, што према двоструком износу расхода за буџетски период јули—децембар 1945 године чини повећање од 7,795.000 динара. Лични расходи предвиђају се у износу од 10,379.700 динара, а материјални у износу од 6,240.300 динара. У буџет су ушли савезни научни и истраживачки заводи који су основани у току буџетског периода јули—децембар 1945, а финансирани су из ванредних кредита.

Инвестициони расходи предложени су у износу од динара 775.000.—

Расходи XII раздела — Министарства шумарства — предвиђају се у укупном износу од 9,400.00.— динара, што према удвострученом износу расхода за период јули—децембар 1945 године чини смањење од 62.000.— динара.

Сви ови расходи ући ће у буџет новог Министарства пољопривреде и шумарства, јер Министарство шумарства се ликвидира и прелази у компетенцију Министарства пољопривреде.

Расходи XIII раздела — Министарства рударства — предвиђају се у укупном износу од 16,471.000. — динара, или 2,712.800.— динара више него што је двоструки износ расхода по буџету јули—децембар 1945 године. Ово повећање јавља се код личних, материјалних и инвестиционих расхода.

Лични расходи износе 8,526.900.— динара, материјални 6,944.100.— динара, а инвестициони један милион динара.

Као значајно повећање расхода долази кредит од 1,430.000.— динара, на име трошкова за научно-истраживачке радове на терену. Важност ових радова може бити од неоцењиве вредности за наше рударство.

Треба приметити да је дужност Министарства рударства да боље повеже пословање наших рудника и рударских предузећа са банковно-кредитним системом како би им се олакшало пословање, а Министарство имало бољи преглед њиховог рада и обезбедила контрола финансиске стране њиховог пословања.

Расходи XIV раздела — Министарства саобраћаја — предлажу се у износу од 6.681,072.000.— динара, или за 1.305,692.200.— динара више од двоструког износа буџета за јули—децембар 1945 године. То је једна од најкрупнијих ставки у нашем буџету. Та средства су несумњиво потребна Министарству саобраћаја, па и још много већа. Међутим, имам једну примедбу на руководиоце нашег саобраћаја, кад се ради о обнови самог саобраћаја, а то је: да у жељи да оспособе наш саобраћај, у жељи да што пре и што више послова сврше, они предвиђају временски рок и мисле да за једну годину могу изградити оно што се не може изградити ни за две до три године. Они предузимају послове који трају много више него што су они предвидели, т.ј. не предвиђају ствари реално, тако да послови коштају скупље него што је предвиђено. Наш саобраћај је преузео на своја леђа огромне послове и терете. Ја бих желео да они то све и постигну.

Наш саобраћај још није потпуно обновљен.

Он је обновљен у извесном малом делу. Наш саобраћај је још у провизоријуму. Многи објекти су још у провизоријуму. Наш саобраћај треба изграђивати и обнављати. Али у жељи да што пре сврше послове, руководиоци саобраћаја прелазе често преко прописа државног рачуноводства и не траже сагласност за неке своје послове. На тај начин остају често пута и без сретстава. И уопште проблем очувања и пословања прописа државног рачуноводства, проблем финансиске и рачунске контроле је један од, може се рећи, врло озбиљних проблема код нас данас. Треба знати да још у потпуно несређеној ситуацији, у времену кад контрола још није до краја и потпуно спроведена, постоје многи људи који једва чекају и желе да не буде контроле над њима, који ће било онемогућавати нам посао, било нам једноставно красти државну имовину, било ометати радове и наше послове. При једном добро вођеном рачуноводству таквих ствари не може да буде.

У поређењу са прошлогодишњим буџетом Министарство саобраћаја има повећање од 1,305.692.200 динара. Ово повећање долази, с једне стране, услед повећања личних расхода за 385.399.300 динара, а с друге стране, повећање материјалних расхода за 920 милиона динара. Повећање личних расхода последица је ступања у живот одлуке о распоређивању звања службеника извршних железничких јединица као и одлуке о укидању трећег разреда скупоће.

Код материјалних расхода повећани су издаци на саобраћајну и грађевинску службу. Предвиђа се генерална оправка горњег и доњег строја. До сада су ови расходи, услед недостатка материјала и рада на хитном оспособљавању саобраћаја, вршени само делимично. Расходи за набавку угља повећавају се за преко 400 милиона динара.

Могу рећи да је наш саобраћај доста добра приходна служба и да су једно време, неколико месеци у прошлој години, наши другови у саобраћају постигли да изравњају своје расходе. На жалост, то им није било дугог века и они су опет постали пасивни. Мислим да би наш саобраћај са оваквим темпом рада, али са бољом унутрашњом организацијом службе и дисциплине, стварно могао да постигне уравнотежење свога буџета.

Министарство колонизација, другови, ликвидира се. Министарство Конституанте такође.

Расходи Министарства иностраних послова предвиђени су у износу од 165,874.000 динара, што чини за 85,370.600 динара више но што је био двостуки износ прошлогодишњег буџета. То се повећање јавља и код личних и код материјалних расхода. Лични расходи износе 102,870.000 динара. Они су повећани код Министарства за преко 11 милиона динара, а код заступништва у иностранству за преко 60 милиона. Највећи део повећања долази услед тога што се ти расходи врше у иностранству, па се јавља разлика на курсу услед плаћања у страном новцу. Показало се да је цена за живот у осталим земљама много већа него код нас и да су плате израчунате у динарима мале за издржавање наших посланстава.

Ми нисмо имали после ослобођења ниједно претставништво на страни. Међутим, у току године дана обновили смо нашу дипломатску службу, успоставили смо дипломатске односе скоро за свима земљама.

Министарство пошта, телеграфа и телефона износи предлог расхода од 746,000.000 или 154,000.000 више него двоструки прошлогодишњи буџет. И ово је Министарство приходно. Ја мислим да ће оно тако и остати са још бољом организацијом своје службе и дисциплином рада и унутрашњим односом према раду. Министарству пошта је исто тако као и саобраћају природен велики задатак не само за обнову наших телеграфских, телефонских и поштанских линија и службе него и подизањем нових линија. Мислим да је Министарство пошта велики део послова и обавило. Међутим се појављује питање потпуне обнове тих линија, које су и саме провизорне.

Министарство информација предвиђа предлог у износу од 125,000.000 или за 66,000.000 више него раније. Министарство информација је исто тако разгранало своју инострану мрежу и има своје претставнике готово у свим земљама где имамо и наше дипломатске претставнике. Од ових расхода 81,000.000 отпада на личне, а 41 милион на материјалне расходе. Код материјалних се појављују нови издаци због успостављања радио Сарајева, Цетиња, Скопља, Загреба и радио дирекције Словеније. Друго је повећање код Танјуга у износу од 7,800.000.

Расходи Министарства народне одбране износе динара 10,500,000.000, што значи половина савезних расхода или трећину расхода општег државног буџета. Ја мислим да о томе колики су расходи за нашу војску неће бити ни једног

грађанина у земљи који ће казати да они не би били потребни. (Бурно одобравање). Нашој војсци од почетка требало је од капе до цокуле, од виљушке до пушке. Наша војска је била рђаво наоружана, још је слабије одевена; наша војска још није потпуно ни обувена. Међутим, ради формирања наше војске, ради њеног ојачања, ради претварања у модерну војску, ради наоружања модерним техничким средствима потребне су огромне суме новаца. Ми смо досада успели да подмиримо трошкове одржања војске, и у извесној мери њеног наоружања и побољшања техничког квалитета. Ми смо у томе нешто и успели, али мислим да за нашу војску треба, бар докле не створимо ту сигурну базу народне одбране, још увек давати и не жалити средства.

По буџету народних република предвиђени су расходи од 13,358.915.000 динара. По појединим републикама то износи: збирни буџет Народне Републике Србије 4,773.150.000, Хрватске 3,437.950.000, Словеније 1,263,000.000, Босне и Херцеговине 2,290.600.000, Македоније 940,715.000 и Црне Горе 653,500.000.

Збирни буџет Србије обухвата расходе аутономне покрајине Војводине и области Косова и Метохије и њихове народне одборе. Од укупних расхода предвиђених на Србију 3.144,955.000, на Војводину 1.234,500.000, а на област Косово и Метохију 393,695.000. Укупни расходи Народне Републике Србије деле се на личне од 2.931,158.000, на материјалне 1.799,266.000 и инвестиционе 42 милиона.

Значајна промена и повећање расхода код Републике Србије показује се у томе што је Министарство финансија Србије преузело на себе да врши исплату пензија са територије своје републике.

Код Хрватске на личне расходе отпада 2.012,000.000, на материјалне 1.400,000.000 и на инвестиционе 8,156.000. Исто тако углавном су повећања у расходима на пензије.

Словенија: на личне расходе 914,348.000.000, на материјалне 342,000.000 и на инвестиционе 450,000.000. И код Министарства здравља 111 милиона. На пензије 280 милиона. Код Хрватске на пензије 522 милиона, код Србије на пензије 350 милиона.

Код Босне и Херцеговине на личне расходе 896,955.000 на материјалне 1.266,585.000 и на инвестиционе 125 милиона. Повећање расхода углавном код Министарства социјалне политике на име помоћи која се преноси са савезне надлежно-

сти 300,500.000. Код Финансија и Грађевина на име радова 161 милион.

Код Македоније на личне расходе 530 милиона, на материјалне 275 милиона, на инвестиционе 124 милиона. Од тога на пензије 190,988.000. Инвестиције су предвиђене код свих грађевинских управа и оправка путева, школских зграда, канала, разних алата и куповине пољопривредних машина.

Код Црне Горе инвестиције 677 милиона, лични расходи 352 милиона и материјални 232 милиона. Показује се повећање за 85 милиона. Пензије и помоћи у суми од 102,800.000. За инвестиционе радове предвиђа се продужење радова на новим гимназијама 7,700.000, на здравствене установе динара 10,100.000, социјалне 6,100.000, нове циглане 10 милиона. За унапређење пољопривреде, шумарства 10 милиона.

Као што се види код свих народних република ови су расходи неопходни и нужни који се показују у буџету.

У приходе предвиђена је сума за општи државни буџет која износи 27.456,134.000 или 63 %, а на збирне приходе 10.148,634.000 или 37 %. Приходима од месних пореза и градских трошарина располажу народне републике, а порези на промет и таксе спадају у општи државни приход и њиме располажу сваке године буџетом и то тако да један део иде у корист републике а други део савезу. У погледу буџета за 1946 годину предвиђа се да народне републике од пореза на пословни промет добију 624 милиона динара, а Савез 87 милиона динара. Код прихода од такса предвиђа се да народне републике добију 518,406.000 динара, а Савез 982,594.000 динара.

Свима осталим општим државним приходима располаже надлежна савезна власт. Међу ове приходе долазе и приходи општих и државних предузећа, уколико нису распоређени у надлежност република.

У предлогу буџета предвиђа се да од прихода државних привредних предузећа народне републике добију динара 515,200.000, а савез 2.984,800.000 динара.

Иначе, процена прихода вршена је на основу података о остварењу прихода у буџетском периоду јули—децембар 1945 године. При томе се имало у виду укидање разних ослобођења од дажбина, која су била оправдана и нужна у првим данима после ослобођења, али која се више не могу правдати. И што је најважније, при процени прихода пошло се од исправне претпоставке да ће побољшање саобраћаја, снажење привреде и повећање прмета, — којима треба да

допринесе и овај буџет, — изазвати већи и бољи прилив прихода. Ипак, као што ће се у посебној анализи прихода показати при процени прихода настојало се увек да те процене буду што стварније.

Анализа прихода савезног буџета

У предлогу савезног буџета приходи су подељени у четири раздела и то:

I Посредни порези — — — —	2,322,094.000.—
II Монополи (вишак прихода) —	5,744,424.700.—
III Приходи државне привреде	9,165,283.400.—
IV Приходи држ. администрације	75,697.900.—

Од тих 9,165.000.000 бруто прихода долази на Министарство саобраћаја 5,012,000.000, на Министарство пошта и телеграфа 1,110,756.800, на вишкове прихода државних привредних предузећа 2,984,800.000, на Поштанску штедионицу 35,716.300 и на Класну лутрију 21,099.500.

Као што се види, највећи приход се очекује од државне привреде, која треба да пружи 53% свих прихода. Приходи монопола треба да дају 33,2%, приходи посредних пореза 13,4% и приходи државне администрације 0,4%.

Приходи посредних пореза састоје се из следећих објеката:

порез на пословни промет 88,000.000;

од трошарина, таксе и царине 2,234,094.000;

приходи од монопола показују се као вишкови у суми од 5,744,424.700 динара;

приходи по збирним буџетима народних република процењени су од 10,148,634.000 динара.

По појединим републикама они се предвиђају у овим износима:

Народна република Србија	4,773,150.000
Народна република Хрватска	2,489,518.000
Народна република Словенија	1,439,703.000
Народна република Босна и Херцеговина	830,968.000
Народна република Македонија	470,651.000
Народна република Црна Гора	144,644.000

Као што се види ми нисмо могли да уравнотежимо буџете народних република. Једино је уравнотежен буџет народне републике Србије а буџет народне републике Словеније показује вишак прихода.

Приходи народне републике Србије — по предлогу збирног буџета састављени су из прихода Србије и њених народних одбора у суми од 3,540,057.000 динара, прихода Војводине и њених народних одбора у суми од 1.095,596.000 динара; прихода Косова и Метохије 137,497.000 динара.

Приходи Србије састоје се из следећих облика:

Приходи непосредних пореза 1.757,062.000; приходи земаљске привреде 307.449.000; приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 486.000.000 и приходи народних одбора Србије 989.546.000 динара.

Хрватска. Приходи непосредних пореза 520,000.000 динара; приходи земаљске привреде 88.092.135 динара; приходи од удела у државним приходима по савезном буџету динара 470,000.000; приходи разни 127,179.313 динара; приходи народних одбора 1.284,246.552 динара. Укупно 2,489.518.000 динара.

Код Србије се од свих република очекује највећи приход од непосредне порезе, 69% од укупних предвиђања, док удео у државним приходима износи 19%.

Код Хрватске приход од непосредних пореза износи 43,9%.

Босна и Херцеговина. Приходи непосредних пореза 233,624.600 динара; приходи земаљске привреде 184,424.300 динара. Приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 107,500.000 динара. Приходи разни 2,883.351 динар; приходи народних одбора 302,535.749 динара. Укупно: 830,968.000 динара.

И овде се највећи приходи очекују од непосредних пореза, тј. за 44%, док приход од удела у државним приходима по савезном буџету чини 20% од укупних прихода Народне Републике Босне и Херцеговине.

Македонија. Приходи непосредних пореза 72,400.000 динара; приходи земаљске привреде 95,879.320; приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 95,000.000; приходи разни 172.748; приходи разних одбора 207,198.932. Укупно 470,651.000 динара.

Највећи приход се очекује од земаљске привреде са 36%. Скоро исто толико се очекује од удела у државним

приходима из савезног буџета, а 27% од прихода непосредних пореза.

Црна Гора. Приходи непосредних пореза 33,000.000; приходи земаљске привреде 26,650.000. приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 46,500.000; разни приходи 6,494.000; приходи народних одбора 32,000.000. Укупно 144,644.000 динара.

Народна република Црна Гора очекује највећи приход од удела у државним приходима из савезног буџета, тј. 41%. Затим се од непосредних пореза очекује непуних 30% а од земаљске привреде 23%.

Као што се види, другови, ми нисмо успели да уравнотежимо ни савезни буџет, Општи државни буџет, а код република само се показује вишак код Републике Словеније, с једне стране, а вишкови расхода код осталих република, с друге стране.

Предвиђени вишак прихода у збирном буџету Народне Републике Словеније износи 176,703,000 динара. Према чл. 3 предложеног финансиског закона за 1946 годину, тај вишак прихода иде у корист савезне касе. Другим речима, то значи да се за тај износ смањује удео Народне Републике Словеније у државним приходима, који се одређују према чл. 4 предложеног Финансиског закона за 1946 годину.

Код осталих република вишкови расхода износе: код Републике Хрватске 948,432.000; код Босне и Херцеговине 1.459,632.000; код Македоније 470,064.000 и код Црне Горе 508,856.000 динара.

У процентима изражени, ови вишкови расхода према укупним расходима појединих република износе: у Републици Хрватској преко 27%, у Босни и Херцеговини преко 63%, у Македонији преко 50%, у Црној Гори преко 77%.

Буџетска равнотежа, дакле, као што видите није остварена. Међутим, може се поставити и питање да ли у једногодишњем периоду нашег рада треба по сваку цену њој и тежити. По питању састављања буџета од стране народних република имале би се ставити извесне примедбе. Тамо се често предвиђања била доста нереална, нарочито се није водило рачуна о начелима која су изложена у упутству савезног Министарства финансија о буџетима земаљским и народних одбора. На тај начин прелазећи преко упутстава предвиђане су опште економско финансиске прилике у којима се налазимо, те због тога нисмо првобитно предложене пројекте могли да прихватимо.

За извршење овога буџета апсолутно потребно је придржавати се строго предвиђених прорачуна; уложити максимум напора да се привреда подигне бар на предратни ниво; развијати основне гране производње; спроводити најстрожију штедњу у трошењу државних финансиских сретстава на непродуктивне сврхе; обезбедити и појачати приходну службу финансиских сретстава државе; свим средствима чувати и обезбеђивати вредност наше валуте; и установити и спроводити строго контролу и рачуноводство — књиговодствену евиденцију свих расхода и прихода.

Финансиска политика Владе састојаће се у систематском спровођењу највеће штедње трошења државних финансиских сретстава на непродуктивне сврхе, што значи рационално и економично коришћење државним финансиским средствима и максимално коришћење свих расположивих сретстава на обнову земље, јачање привредног сектора државе и економско подизање народа.

Штедња у непродуктивним расходима треба да нам обезбеди повећање националног дохотка и стабилност наше националне валуте. Да би се постигао пун успех у испуњењу ових задатака, потребно је да у спровођењу ових мера узму учешће поред Министарства финансија и руководиоци државног привредног сектора и широке масе радног народа. Извори прихода нове Југославије битно се разликују од прихода старе Југославије и по карактеру и по пореклу. Данас у нашој новој држави главни извор прихода треба да буде државни привредни сектор. Према томе, од правилне и брзе организације финансиског пословања државног привредног сектора зависиће и брзина економског подизања земље. С тим у вези пред Министарство финансија стоје крупни и озбиљни задаци од нарочите важности, а то је: преоријентисати буџет администрације, какав је он досада био, на буџет финансирања народне привреде. У том циљу Министарство финансија ће у најскоријем времену извршити своју реорганизацију, како би одговорило постављеним му задацима и изградити нов систем финансиског планирања, који ће обухватити целокупну привредну делатност државе. Ради извршења ових задатака, финансиски апарат мора стајати у уској вези са привредним предузећима и помоћи им да добију тачан преглед своје имовине, да исту правилно организује и да је искористе на најрационалнији начин у интересу државе. Главна пажња мора се поклонити питању: која предузећа имају услове за рад, да ли располажу довољно

обртним средствима да ли су средства правилно распоређена; затим, да ли су норме обртним средствима установљене и уколико јесу — њихову правилну расподелу и на концу рентабилност сваког предузећа посебно и његов однос према државном буџету. Однос предузећа према буџету манифестује се у томе што буџет даје предузећима потребна основна и обртна средства, а уколико поједина предузећа имају вишак, она улазе у буџет с тим да буду уступљена оним предузећима којима то недостаје. На тај начин буџет помоћу финансиских планова државних привредних предузећа врши расподелу средстава у народној привреди и тиме омогућава извршење државног привредног плана.

Министарства финансија, савезно и републиканска, дужна су узети на себе руководство финансиским пословима државе. Међутим, да би се овај проблем успешно решио, министарства финансија ће стајати у тесној вези и сарадњи са ресорним привредним министарствима, како би што ефикасније могла спровести финансиску политику Владе.

На завршетку треба нагласити да је за испуњење ових задатака потребна контрола Министра финансија у свим секторима државне делатности где се ангажују државни расходи и прикупљају државних приходи и у том циљу новом реорганизацијом министарства успоставиће се јединствена буџетска контрола, која ће се старати да високо подигне и негује неопходно финансиску дисциплину код свих органа којима је поверено како извршење државних расхода, тако и прикупљање државних прихода.

Предложени општи државни буџет на расматрање и потврду Народној скупштини предвиђа све потребе наше земље онакве какве су оне данас. За извршење 34 милијардног буџета потребан је напрегнут рад свих наших државних привредних органа и напор свих грађана наше земље. Уверен сам да ћемо и овај посао сви савесно испунити.

Молим Народну скупштину да предложени Општи државни буџет прихвати и прогласи за обавезан закон свих грађана наше земље. (Крај говора министра финансија Сретена Жујовића сви народни посланици пропратили су дуго-трајним одобравањем).

Претседавајући: Како је време одмакло и на дневном реду је још и експозе Заменика Претседника Владе, предлажем заједничкој седници оба дома да се ова седница за-

кључи и да се са наставком дневног реда друга закаже за сутра 22 о. м., у 16 часова. Прима ли скупштина овај предлог? (Прима).

Другови народни посланици добили су билтен Одбора за привредни план и финансије. У том билтену су штампани изводи из говора, а не потпуни говори. Међутим, утврдило се да народни посланици не прегледају своје стенографисане говоре ма да им је на то скренута пажња. Зато Стенографски биро није у стању да да тачне стенографске забелешке говора и отуда су учињене извесне грешке. Молим народне посланике који имају у Бироу своје говоре да их исправе.

(Седница је закључена у 20,30 часова.)

It is the duty of the State to protect the rights of its citizens and to maintain the peace and order of the community.

The State has the right to regulate the conduct of its citizens and to enforce the laws of the land. It is the duty of the State to protect the rights of its citizens and to maintain the peace and order of the community.

The State has the right to regulate the conduct of its citizens and to enforce the laws of the land. It is the duty of the State to protect the rights of its citizens and to maintain the peace and order of the community.

The State has the right to regulate the conduct of its citizens and to enforce the laws of the land. It is the duty of the State to protect the rights of its citizens and to maintain the peace and order of the community.

The State has the right to regulate the conduct of its citizens and to enforce the laws of the land. It is the duty of the State to protect the rights of its citizens and to maintain the peace and order of the community.

The State has the right to regulate the conduct of its citizens and to enforce the laws of the land. It is the duty of the State to protect the rights of its citizens and to maintain the peace and order of the community.

The State has the right to regulate the conduct of its citizens and to enforce the laws of the land. It is the duty of the State to protect the rights of its citizens and to maintain the peace and order of the community.

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Druga sednica

(22 marta 1946 godine)

Početak rada u 16 časova

Pretsedavao predsednik Veća Naroda **Josip Vidmar**.

Pretsedavajući: Visoki dome, drugovi i drugarice, otvaram drugu zajedničku sednicu II vanrednog zasedanja oba Veća Narodne skupštine.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Ljubčo Arsov.

Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Ljubčo Arsov (*Izborni srez štipski, NP Makedonija*) čita zapisnik I zajeničke sednice.

Pretsedavajući: Čuli ste zapisnik. Ima li ko kakvu primedbu? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Prelazimo na dnevni red: ekspozice zamenika Predsednika Vlade FNRJ. Reč ima potpredsednik Savezne vlade Edvard Kardelj. (Stupanje na govornicu potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja bilo je praćeno burnim i dugotrajnim aplauzom).

Potpredsednik Savezne vlade Edvard Kardelj (*Izborni srez Ljubljana II, NR Slovenija*): Drugovi poslanici, budžet koji je predložen Skupštini na odobrenje predstavlja svakako jedan od najvažnijih događaja u izgradnji nove Jugoslavije. Njegovu važnost i značaj određuje sama činjenica da je to prvi godišnji budžet naše Federativne Republike.

Razume se da ovaj budžet nije po obimu ni po svojoj strukturi takav da bismo s njim mogli biti sasvim zadovoljni. Budžet nesumljivo još nosi na sebi pečat nedograđenosti. U njemu mnoge stvari nisu još ni načelno prečišćene — naročito u njegovoj strukturi. Sve je to odraz naše žive stvarnosti, koja još nije po svim linijama našla svoje ustaljene forme. Teoretičari će svakako moći da nađu povoda za teoretsku kritiku, ukoliko budžet još nije uvek pravilno odrazio strukturu naše državne vlasti. Praktičari će, možda, prigovoriti da srazmer raspodele rashoda na pojedine grane državnog života ne zadovoljava sasvim i da će često, i pored najveće štednje, teško ostati u okviru budžeta.

Sve to može biti tačno. Ali sama činjenica da smo uspeli u našoj zemlji — koju je razrušio i opustošio okupator, koja je proživela takve krupne promene u pogledu državnog i društvenog uređenja i novih odnosa među našim narodima već deset meseci posle isterivanja okupatora, da primamo godišnji opšte-državni budžet, sama ta činjenica pretstavlja jednu od naših najkrupnijih pobeda. Razume se da taj uspeh nije slučajan. Takođe je razumljivo da taj uspeh nije samo posledica napornog rada našeg saveznog Ministarstva finansija ili republikanskih ministarstava finansija i pored nedvojbene činjenice da je i njihov istrajni rad mnogo doprineo takvom rezultatu. Ali ono što je glavno, po mom mišljenju, to je činjenica da je naša zemlja sa vanrednim naporima i samopregorevanjem čitavog naroda u vrlo kratkom vremenu uglavnom uspela da izide iz organizacionog haosa i upravnih ruševina koje nam je ostavio okupator i da smo, uglavnom, uspeli da unesemo red i sistem u rad naše državne uprave, u rad čitave naše narodne vlasti. Ja sam, dakako, daleko od tvrđenja da možemo biti sasvim zadovoljni sa onim što je postignuto, ili da više ne postoje krupni nedostaci i nepravilnosti u organizaciji i sistemu rada naše državne uprave. Ali svako mora da prizna da su postavljeni solidni temelji, koji nam sada omogućuju da se prihvatimo mnogo zamašnjih poslova.

Ako pogledamo unatrag put koji smo prošli u vremenu posle završetka rata i na posao koji je obavljen, onda će nam značaj ovog budžeta i rezultata naše državne izgradnje uopšte biti još očigledniji. Za nas su nesumnjivo bila u početku najvažnija dva zadatka:

izgraditi jedan solidan aparat državne uprave, koji će moći preuzeti na sebe zadatak obnove naše zemlje na osnovi principa na kojima je izgrađena naša narodna vlast;

utvrditi opštu liniju privredne obnove i izgradnje, izvršiti one neophodne zadatke koji će nam omogućiti prelaz ka plan-skoj privrednoj obnovi i izgradnji zemlje.

I u jednom i u drugom pogledu mi smo imali posle isterivanja okupatora iz naše zemlje pred sobom ruševine. Što se tiče državnog upravnog aparata, treba naročito podvući da smo stari upravni aparat morali razrušiti, ne samo zbog njegovog ličnog sastava, koji nosi pečat nesrećne prošlosti Jugoslavije, svih mogućih protivnarodnih i terorističkih režima, ne samo zbog toga što je služio okupatoru, nego i zbog toga što je po čitavoj svojoj strukturi i po svome duhu tud i neprijateljski principima na kojima se zasniva istinski demokratska, narodna vlast. Ne može da služi jedan aparat koji je bio građen kao orude eksploatacije i ugnjetavanja državi koja je instrument vlasti većine naroda, tj. njegovih radnih masa, juče ugnjetavanih i eksploataisanih klasa i društvenih slojeva.

Mi smo, dakako, izuzeli poštene službenike pojedince, koji mogu pošteno i verno da služe svome narodu. Reč je tu ne o pojedincima, nego o sistemu.

Pri izgradnji novog državnog aparata, mi smo imali već jedan takav čvrst temelj kao što su narodnooslobodilački odbori i takvu solidnu osnovu kao što je bio upravni aparat koji su narodnooslobodilački odbori stvorili na oslobođenoj teritoriji u toku rata. Ali, ne treba zaboraviti da je oslobođena teritorija obično zahvatala privredno najzaostaliye delove naše zemlje, pa je zbog toga upravni aparat na tim teritorijama bio ne samo malen nego su mu nedostajala iskustva iz najvažnijih grana državne izgradnje. Jasno je da se u prvim danima moralo pokazati da naš improvizirani upravni aparat nije u punoj meri dorastao za rukovanje tako kompliciranom mašinom kao što je država, koja je pored svega ostaloga još preživljavala duboke unutarnje promene u svojoj političkoj i socijalnoj strukturi. Otuda je u početku bilo i kolebanja, i zaostajanja za potrebama i stalnog ponavljanja grešaka. Naši rukovodeći kadrovi u pojedinim granama državne izgradnje bili su premalo teoretski spremni i premalo su se učili na istoriskim iskustvima da bi mogli u vanredno teškim objektivnim uslovima uvek u punoj meri odgovoriti zadacima. Ali i same objektivne teškoće bile su često stvarno nesavladive sredstvima kojima je raspolagala naša zemlja.

Taj proces, naravno, i do danas još nije sasvim završen, ali je ovaj budžet svedok i ubedljiva potvrda da smo tu krizu uglavnom savladali.

Mi imamo danas jedan, uglavnom, izgrađen aparat narodne vlasti od najnižih njenih organa, mesnih narodnih odbora, pa do najviših organa narodne vlasti.

Privremena narodna skupština u avgustu 1945 godine je ne samo priznala i učvrstila tekovine narodnooslobodilačke borbe, nego je donela i niz zakona, koji su dalje razvijali naš državni aparat, kao što je na pr. Zakon o uređenju sudova, Zakon o javnom tužioštvu, kao i niz političkih zakona koji su izvršili prelaz iz ratnog stanja i pripremili saziv Ustavotvorne skupštine. Istovremeno je Savezna vlada izgrađivala svoja ministarstva i na osnovu pravilne podele nadležnosti počela da uređuje odnos saveznih i republikanskih kompetencija. Pomoću uputstava, konferencija i neposredne pomoći, Vlada i njena ministarstva pomogli su u izgradnji upravnog aparata kod narodnih odbora.

Ovaj u dobroj meri izgrađeni i povezani državni aparat bio je u stanju da organizuje i provede izbore za Ustavotvornu skupštinu i da pripremi solidnu bazu za donošenje Ustava.

Ustav je tako izgrađeni državni aparat ozakonio, stabilizovao ga, unoseći u njega još određenije veze i precizno formišući međusobne odnose pojedinih organa državne vlasti i uprave. Ustav je ne samo dao nadležnost, organizaciono ustrojstvo i osnovne zadatke svim organima državne vlasti, državne uprave, sudstva i javnog tužioštva, nego je dao i precizan sistem povezivanja i učvršćivanja našeg državnog aparata na osnovnim principima federacije i demokratskog centralizma. Na taj način Ustav principijelno jasno razgraničava prava i kompetencije između FNRJ i narodnih republika.

Donošenjem Ustava konačno je sasvim oslobođen put za punu reorganizaciju naše vrhovne državne uprave, savezne i republikanske.

Objektivne prilike bile su takve da smo u početku zadržali skoro sasvim organizacione kalupe starih ministarstava. Jasno je da je takva organizacija bila ozbiljna smetnja za rad naših rukovodećih organa, koji treba da odgovaraju sasvim drugim zadacima nego što su ih rešavala ministarstva stare Jugoslavije. Sada reorganizacija ide punim tokom. Ona je već postigla znatne rezultate, a u najskorije vreme ona će dobiti svoje čvršće oblike u nizu zakona i uredbi koje se pripremaju i koje se tiču organizacije i rada naše vrhovne državne uprave kao i upravnog aparata i rada narodnih odbora.

Treba pre svega imati u vidu da naša vrhovna državna uprava, savezna i republikanska, mora da se u punoj meri pri-

lagodi promenjenoj socijalno-ekonomskoj strukturi naše zemlje. U tom pogledu naročito su važna četiri bitna elementa koji predstavljaju najvažniju promenu u poređenju sa starom Jugoslavijom. Ta su četiri elementa sledeća:

1) Opštenarodna imovina u našoj privredi predstavlja vanredno snažan faktor za razvitak celokupnog našeg privrednog i socijalnog života. Ne može biti sumnje da se tu razvija jedan socijalistički sektor u našoj privredi, koji će biti čvrsta ekonomska osnovica demokratskoj narodnoj vlasti, a u isto vreme i garancija za naše narodne mase da više nema povratka na staro stanje svakodnevnice brige za hleb i neizvesnu sutrašnjicu, nego da je pred nama jedan put postepenog podizanja naše privrede i postepenog podizanja životnog standarda naših narodnih masa. Jasno je da je pravilno rukovođenje i pravilno razvijanje toga sektora naše privrede najvažniji zadatak rukovodećih organa naše privrede.

2) U našoj zemlji postoji i privatni sektor u privredi. On će, naravno i dalje da postoji i biće važan elemenat u razvitku naše privrede. Ali sasvim je razumljivo da u zemlji gde postoji narodna vlast, gde presudnu ulogu na državnu politiku imaju radne mase, privatni sektor ne može da bude potpuno prepušten svome anarhičnom razvitku i ne može mu se dozvoliti da određuje svoje odnose prema zajednici isključivo prema interesima pojedinaca. Zato u našoj zemlji postoji državna kontrola nad celokupnom privredom kao drugi bitno novi elemenat u socijalno-ekonomskoj strukturi naše zemlje. Neka vrsta državne kontrole postajala je, naravno, i ranije. Međutim, smešno bi bilo govoriti da državna kontrola može sasvim da veže ruke izrabljivačima, špekulantima, kartelima i svakojakim ljudima koji žele da žive od tuđe muke tamo gde široke radne mase nemaju uticaja na državnu politiku i državnu kontrolu. Državna je kontrola u našoj zemlji ustvari kontrola naroda i u interesu naroda kao celine. Ne ograničavajući inicijativu pojedinaca, državna privredna kontrola određuje odnos privatnih i opštenarodnih interesa i na taj način omogućiti da se i privatni privredni sektor planski uključi u opšti napor zajednice u cilju privrednog podizanja zemlje i poboljšavanja životnih uslova širokih narodnih masa.

3) Treći bitno novi elemenat u socijalno-ekonomskom razvitku nove Jugoslavije jeste opšti državni privredni plan, znači — planska privreda. Samo po sebi se razume da je takvo planiranje u privredi moguće isključivo samo zbog postojanja prva dva elementa, o kojima sam pre govorio. Jasno je da mora ruko-

vodeći upravni privredni aparat države vršiti kudikamo veće i značajnije zadatke kada se radi o planskoj privredi, koja znači istovremeno potrebu svakodnevne evidencije, svakodnevnog ispravljanja propusta, grešaka i slabosti, svakodnevne pomoći, svakodnevne praktične aktivnosti, ne gubeći pri tome iz vida opšte perspektive našeg socijalno-ekonomskog razvitka. Svih tih zadataka, razume se, stari aparat Jugoslavije nije imao.

4) Imajući u rukama takva tri snažna oružja, kao što sam ih nabrojao, država može i mora biti svesni rukovodilac privrednog razvitka zemlje. Treba što pre da predamo zaboravu vreme kada su kalkulacije pojedinaca, uslovi na tržištu i razne slučajnosti određivale put privrednog razvitka naše zemlje, a naročito industrijalizaciju u našoj zemlji. Narod kao celina ima pravo i treba da određuje preko svojih organa vlasti, preko svojih narodnih skupština i narodnih odbora, kojim putem treba da ide privredni razvitak naše zemlje da bi ona postala zaista nezavisna i da bi svim građanima naše zemlje bio obezbeđen bolji život u budućnosti.

Takvi su u prvom redu razlozi koji su pored mnogih drugih tražili reorganizaciju naše vrhovne državne uprave i prilagođavanje čitavog našeg upravnog aparata tim zadacima

Jasno je da je pod takvim uslovima birokratizam starog kova dvostruko štetan. Privredom se ne može upravljati birokratskim formulama, neposredno iz kancelarija ministarstava ili narodnih odbora. U početku je, doduše, kod nas bilo tako. Bilo je za prvi početak to i neizbežno. Ali je vrlo brzo praksa pokazala da produžavanje takvih metoda rukovodstva može biti samo štetno za razvitak naše privrede. Pokazalo se kao hitno i nužno potrebno da naša ministarstva i narodni odbori zadrže opštu rukovodeću ulogu, stavljanje zadataka i kontrolu ispunjavanja, a da operativne funkcije predu na neposredne rukovodioce i organizatore naših privrednih i drugih ustanova, dajući im najveću moguću samostalnost, a istovremeno tražeći od njih najveću inicijativu i odgovornost za poverene im zadatke.

Pri tome je neophodna potreba najstrožija kontrola izvršavanja. To važi ne samo za privredu, nego za celokupnu našu upravu. Skoro potpuno odsustvo ili slabost te kontrole omogućilo je u početku ne samo da neprijatelji iskorišćavaju sve slabosti u radu državnog aparata, nego i da poštteni radnici naše uprave ostaju bez pomoći i bez konstruktivne kritike grešaka koje prave u svome neznanju. Stvaranje državne kontrolne komisije biće zato vrlo ozbiljna pomoć organima naše državne uprave pri njihovom radu. Ona će olakšati da će se mnoge

greške i nedostaci mnogo brže ispravljati i omogućiti se međusobno korišćenje iskustava sa raznih područja državnog života. Njen će zadatak biti taj da se postigne što veće jedinstvo u poslovanju našeg upravnog aparata.

Poznato je, takođe, svima nama da predstavlja jednu od najvećih smetnja za uspešan rad naše uprave nejasnost i neodređenost u pogledu funkcija i kompetencija pojedinih organa državne uprave. Mnogo se u tom pogledu već popravilo, a ja sam ubeđen da ćemo moći u najkraće vreme uglavnom savladati taj problem. Vlada priprema za sledeći redovni saziv Narodne skupštine projekt Zakona o vrhovnoj državnoj upravi, koji će u opštim okvirima odrediti funkcije i kompetencije pojedinih ministarstava. Taj će zakon moći da koriste i republikanske narodne skupštine kao primer i uput u pogledu stabilnije organizacije republikanskih vlada, odnosno ministarstava. Takođe se predviđa niz uredba o organizaciji, poslovanju i odgovornosti svakog ministarstva posebno. Isto tako se priprema opšte uputstvo za republikansko zakonodavstvo u pogledu narodnih odbora, njihove organizacije i njihovog poslovanja. Predviđaju se obavezni pravilnici za sve organe državne vlasti, koji treba da preciziraju njihovu organizaciju, njihovu odgovornost i njihovo poslovanje. Savezni komitet za zakonodavstvo i izgradnju vlasti izradiće opšta uputstva za te pravilnike. Ovakvi obavezni pravilnici treba konačno da likvidiraju razne proizvoljne organizacije i sastave mnogih naših upravnih ustanova, a naročito upravnog aparata oko naših sreskih i okružnih narodnih odbora.

U vezi sa tim biće naročito jasno određene i razgraničene savezne i republikanske kompetencije i odgovornosti, čime će se ojačati, s jedne strane, inicijativa pojedinih naših narodnih republika, a s druge strane, daće se puni autoritet saveznim organima uprave na području koje spada u saveznu nadležnost.

Hteo bih u vezi s tim da naglasim još jedno pitanje. Dajući našoj upravi te određene forme i tu precizniju organizaciju, pred nama se postavlja zadatak da konačno likvidiramo i poslednje ostatke naše ratne partizanske organizacione improvizacije, koja, treba priznati, još nije sasvim iščezla iz našeg upravnog aparata.

Takva je improvizacija bila u prošlosti nužna i korisna i njoj u prvom redu treba da zahvalimo da smo u tako kratkom vremenu izašli iz krize. Od nje treba da stalno zadržimo onaj oduševljeni elan, upornost u sprovođenju zadataka, inicijativu, neumornost u mobiliziranju širokih narodnih masa. Ali, s druge strane, vreme je da svi naši aktivisti na terenu i u svim organima

državne uprave shvate da je prošlo vreme kada je trebalo raditi samo po sopstvenom iskustvu i po sopstvenom znanju, kada je trebalo računati samo sa snagama svog područja i zadovoljavati samo potrebe svog područja. Danas imamo izgrađenu državnu vlast, povezanu upravu i zakone, koji su podjednako obavezni za sve građane naše zemlje. I zato treba energično suzbiti sve ostatke samovolje, ako bi se oni još gde pojavljivali, svaku nemarnost u pogledu izvršavanja zakona i propisa državnih vlasti, bez obzira na ljude koji čine takve greške i bez obzira na njihove prošle zasluge. (Aplauz). Sva naša uprava mora u svakom pogledu da počiva na zakonitosti i na punoj odgovornosti predstavničkim organima državne vlasti, savezним ili republikanskim narodnim skupštinama i skupštinama narodnih odbora. U suštini i uglavnom mi smo to svuda postigli. Sada valja voditi borbu protiv svih onih sitnih odstupanja i grešaka, koje se na terenu ipak još pojavljuju.

Konačno je potrebno još naglasiti da Savezna vlada smatra kao svoj zadatak, kao zadatak celokupne državne uprave, da se naš upravni aparat i subjektivno osposobi za krupne zadatke koji stoje pred njim. Službenici naše državne uprave ne smeju biti — kao što je svoje činovnike vaspitavala stara Jugoslavija — bezdušni, birokratski automati koji formalno svršavaju svoj posao po službenoj dužnosti i koji automatski napreduju po godinama službe, ne interesujući se ni za šta drugo nego za svoja materijalna pitanja. Država će sa svoje strane stalno težiti za tim da poboljšava položaj službenika. Vlada je potpuno svesna činjenice da naši državni službenici imaju malene plate i da oni slabo žive. Ona će učiniti sve što bude dopuštao privredni položaj naše zemlje da se njihov položaj popravi na jedan ili na drugi način. Ali, s druge strane, interes naroda traži da svi državni službenici pravilno shvate svoj položaj u državi. Mi hoćemo da imamo u upravnom aparatu države, i to u svim njegovim granama, žive ljude koji misle svojom glavom, koji razvijaju inicijativu, koji rade stvaralački i misle o svome poslu, težeći stalno za tim da ga poboljšavaju, kako bi na taj način pomogli svome narodu u njegovim nadljudskim naporima da obnovi svoju zemlju i da obezbedi srećan život narodnim masama. Mi tražimo od službenika da gledaju na državu kao na svoju kuću, u kojoj aktivno i inicijativno rade na njenom usavršavanju, isto tako kao što svestan čovek radi za svoj dom. Sve te elemente imaće pred očima i Zakon o državnim službenicima, koji je u pripremi.

Da bi demokratski dogradili zgradu naše narodne vlasti, mi moramo još u ovoj godini, i to što pre, da sprovedemo izbore za ustavotvorne skupštine pojedinih narodnih republika, a posle toga, na osnovu ustava koje će doneti ustavotvorne skupštine narodnih republika, preći ka opštim izborima za narodne odbore.

Takvi su dosadašnji rezultati u izgradnji naše narodne vlasti, takvi su naši zadaci koje moramo da ispunimo u toku ove godine. Za izvršenje svega toga budžet predviđa relativno znatne sume. Međutim, sve je to neophodno potrebno ako hoćemo u toku ove godine zaista u punoj meri da osposobimo našu državnu upravu, kako bi u idućoj godini mogla da preuzme na sebe mnogo teže zadatke, naročito one koje će pred nju postaviti naša planska privreda i planska državna izgradnja uopšte.

Korisno je, s druge strane, ukratko pogledati na rezultate našeg privrednog razvitka. Drug Žujović je juče izneo mnogo podataka koji ukazuju na postignute uspehe.

Pred našu se Vladu na području industrije nakon oslobođenja postavio zadatak ne samo da stavi u pogon porušenu industriju, nego takođe da je postavi na nove osnove.

Prvi je zadatak bio da se celokupna industrija stavi u pogon. Ovaj zadatak je ostvaren, iako je industrija bila u početku radi valutarnih poteškoća takoreći bez novaca i kredita, skoro bez saobraćajnih sretstava, osnovnih sirovina i goriva. Zatim se prišlo obnovi industrije, te su do danas postignuti ozbiljni rezultati. Uzimajući u obzir sredstva koja nam stoje na raspoloženju, može se reći da su ti rezultati zadovoljavajući.

Najvažniji udeo u obnovi industrije imala je radnička klasa. Ona je nevidenim poletom i požrtvovanošću uzela da obnovi i osposobi preduzeće po preduzeće. Ovi napori radničke klase sada se još sistematiziraju planom prvomajskog takmičenja.

Mi smo, dakle, uspeli da uzmemo industrisku proizvodnju u svoje ruke i da stvorimo osnove za plansku industrisku proizvodnju pod uslovom da ćemo industriju u punoj meri obezbediti sirovinama. Držim da ćemo sa uređenjem naše spoljne trgovine taj zadatak uspešno rešiti.

Naše rudnike zatekli smo prilikom oslobođenja u užasnom stanju. Većina je rudnika bilo porušeno ili onespособljeno za rad. Tako je na pr. samo oštećenje rudnika uglja iznosilo preko 60%, a proizvodnja je u prvim mesecima iznosila jedva 16% prosečne predratne proizvodnje. Ali obnova rudnika značila je obezbeđenje sirovina naročito za tešku industriju i obezbeđenje

pogonskih sretstava za čitavu industriju i saobraćaj. Zbog toga je Vlada svim snagama nastojala da se rudnici što pre obnove i da se njihova produkcija povisi.

Odmah po oslobođenju, uz saradnju vojske i civilnog stanovništva, otpočelo se sa obnavljanjem rudnika. Prvi i najveći napor bio je uložen u obnovu rudnika uglja. U radnom naporu takmičenja produkcija ugljena bila je u poslednje doba povišena na 90% predratne proizvodnje. Iako smo postigli lep uspeh u pogledu povišenja proizvodnje, ipak kod nas još uvek vlada velika nestašica goriva, jer se uglavnom proizvodi lignit i ugalj niskih kalorija.

U rudnicima gvožđa oštećenje nije bilo ništa manje. Bile su isto tako razrušene Simens-Martinove i visoke peći. Uprkos svim nedostacima i poteškoćama uspelo je u velikoj meri obnoviti našu čeličnu proizvodnju. U daljem obnavljanju naše crne metalurgije još uvek predstavlja ozbiljnu prepreku nestašica koksa.

Osim toga uspeli smo da obnovimo više rudnika bakra, olova, antimona i žive.

Produkcija nafte bila je pre rata beznačajna. Danas ona predstavlja značajan faktor. Iako su bila postrojenja kao i rafinerije jako oštećeni, ipak smo uspeli da današnja proizvodnja već uskoro dostiže normalno stanje, uzimajući u obzir sredstva sa kojima danas raspolazemo.

Na području rudarstva više se nego igde borimo sa nedostatkom stručnjaka. Poduzeli smo energične korake za uzdizanje stručnog kadra.

U cilju obezbeđenja hleba radnom narodu, vojsci i gradovima uopšte, pred našu poljoprivredu postavio se zadatak naglog povišenja i poboljšanja proizvodnje. Da bi poljoprivreda mogla udovoljiti tim zadacima i da bi se stvorili uslovi za njeno dalje podizanje, bilo je potrebno poduzeti niz odlučnih mera. Naši seljaci u većini shvataju svu težinu sadašnjih iznimnih prilika i daju krepku podršku naporima Vlade.

Agrarna reforma efikasno se sprovodi. Kolonistima kojima je bila dodeljena zemlja, naročito u Vojvodini i Slavoniji, i agrarnim interesentima u drugim krajevima, država pruža pomoć preko mašinskih stanica i dodeljivanjem semena, kako bi omogućila da poseju i obrade dodeljenu im zemlju. Izvršene su sve pripreme za oranje 4,500.000 ha zemlje ovoga proleća.

Od blagovremenog rešenja problema saobraćaja zavisila je ne samo obnova naše zemlje, nego i ishrana našeg stanovništva u toku ove zime. Naša Vlada rešavala je ovaj problem

sa brzom obnovom železničkog i uvođenjem kamionskog saobraćaja.

Preko pola železničkih pruga i skoro isto toliko mostova bilo je oštećeno u času osloboljenja. Već do kraja 1945 godine uspeli smo da opravimo 82% pruga i 67% dužine mostova. Ova obnova izvršena je našim vlastitim sredstvima.

U poslednje doba približili smo se predratnoj visini utovara, a izuzev male sektore, celokupna je naša železnička mreža povezana. Treba, razume se, dodati da je ta obnova železničke mreže provizorna, kod koje ne možemo dugo da ostanemo, pa će zato saobraćajni problem još dugo tražiti od nas maksimalnih napora.

U sektoru trgovine i snabdevanja otpočeli smo rad pod vrlo teškim okolnostima. Sirovina i gotove robe nismo imali, iil je bilo u malim količinama. Vladao je valutni haos. Razoreni saobraćaj sprečavao je svaku pravilnu distribuciju. Naša Vlada odmah je poduzela mere da zaštiti stanovništvo od špekulanata i crnoberzijanaca i da stvori nov trgovački aparat koji bi bio kadar da odgovara novom ekonomskom stanju.

Otuda se na sektoru trgovine išlo najpre u pravcu donošenja novih mera radi uspostavljanja reda u trgovini, uspostavljanja evidencije i što brže distribucije dobara radnim slojevima. Uredba o planskoj raspodeli dobara je bila jedno od važnih sretstava u ovom pravcu. Po ovoj Uredbi najvažniji proizvodi prehrane stavljeni su pod režim planske raspodele, i stvorene su norme kako za raspodelu robe narodnim republikama, tako i za raspodelu među kategorijama potrošača, vodeći računa o njihovom radu na obnovi zemlje.

Država je uzela na sebe trgovinu sa najvažnijim zemljoradničkim proizvodima za prehrambenu industriju i dobar deo uvozno-izvozne trgovine, a od unutrašnje trgovine trgovinu naveliko sa racioniranim predmetima odnosno predmetima pod planskom kontrolom. Stvoren je sistem državnih preduzeća i narodnih magazina kao mehanizam za raspodelu u ovom sektoru.

Sa našim mehanizmom distribucije uspeli smo da spasemo naše narodne mase od direktne gladi. Ali, treba priznati da je naš distribucijski aparat još uvek spor i birokratski i potrebno će biti preduzeti nove mere da se njegov rad poboljša.

Osim toga treba dodati da nam je pozitivne rezultate u snabdevanju velikim delom omogućila pomoć Unre. Stanje u našoj zemlji je još uvek takvo da nam je pomoć Unre i dalje neophodno potrebna. Bez Unrine pomoći morali bi

se boriti sa formalnom gladu. Prihodi koji dolaze od Unrine robe idu opet na obnovu naše razrušene privrede. I ta činjenica nam je olakšala ubrzavanje tempa obnove.

Razume se sa svim tim mi smo napravili takoreći tek prvi korak. Naše narodne mase još uvek žive teško, još uvek su na rubu formalne gladi. Naša industrija je bila uvek slaba, a sada — kada je samo delimično obnovljena — pokriva tek samo jedan deo naših potreba. Nemamo prema tome razloga da smo zadovoljni postignutim rezultatima. Ali treba imati u vidu da se sa istim problemima danas bore sve evropske države, a pogotovu one koje su bile pod hitlerovskom okupacijom. Ako naše uspehe posmatramo sa tog stanovišta, onda ćemo tek u punoj meri shvatiti sav njihov značaj.

Vrlo ozbiljnu pomoć u obnovi naše privrede je predstavljao za nas trgovinski ugovor sa Sovjetskim Savezom. Taj je ugovor bio za nas utoliko dragoceniji što je bio sklopljen u vreme kada je nama u privrednom pogledu išlo najteže. Vlada sada nastoji da i sa drugim državama uredi svoje privredne odnose. Mi se naročito nadamo da će biti vrlo plodne naše trgovinske veze sa Čehoslovačkom i Poljskom. Poseta predsednika Vlade druga Tita Poljskoj i Čehoslovačkoj nesumnjivo će u svakom pogledu učvrstiti prijateljsku saradnju sa bratskim republikama na svim područjima. (Buran aplauz.) Pošto će Skupština još imati prilike da posebno raspravlja o tom događaju, ja neću sada ulaziti u detalje.

Baš ovih dana nalazi se takođe u Londonu naša trgovinska delegacija u trgovinskim pregovorima sa vladom Velike Britanije. Mi se nadamo da će po mnogim pitanjima biti postignut sporazum. Sa Sjedinjenim Državama Severne Amerike naši privredni razgovori unekoliko su zaostali. Uzroci su, kako izgleda, u nekim nesporazumima čisto formalne prirode i oni će biti — u to sam uveren — otklonjeni.

Uređenje svih tih pitanja — a ona su isto toliko važna za druge države koliko su važna za nas — naša će obnova ići još bržim tempom.

Svi uspesi naše državne izgradnje, o kojima sam govorio, stvorili su uslove da je Jugoslavija danas jedna od retkih zemalja koje su bile pod okupacijom za vreme rata u kojoj vlada potpuni red i mir i u kojoj se na svakom koraku oseća atmosfera opšte narodne aktivnosti na obnovi i duboko ubeđenje širokih narodnih masa da su naši narodi sada na pravom putu.

Potpuno smo svesni da se mnogima takvo stanje u našoj zemlji ne sviđa i da bi radije videli da se ona previja u teškim

unutrašnjim sukobima i političkim krizama. Takva bi situacija, dakako, mnogo više odgovarala planovima da naši narodi ponovo postanu plenom stranaca, sakrivenih iza leđa prodanih jugoslovenskih politikanata iz prošle Jugoslavije. Međutim, stvarnost je druga. I krajnje je vreme da sa tom stvarnošću svi računaju i da odbace smešne priče o tobožnjim ustancima, koje fašističke i svakakve reakcionarne priče odlažu od zime na proleće, od proleća na leto, od meseca u mesec. Činjenica da se naša zemlja, u kojoj su se u toku rata naučili i deca i žene da rukuju oružjem, tako brzo smirila i uspostavila takvu primernu sigurnost i red za sve građane i da se takvom jednostušnošću latila obnove svoje zemlje, najbolje dokazuje kako se visoko podigla politička svest naših narodnih masa. (Buran aplauz.)

Mislim da treba tu činjenicu naročito podvući. U narodno-oslobodilačkom ratu mi smo izvojevali ne samo nacionalnu pobedu nad spoljnim neprijateljem naših naroda, nego i jednu drugu, istorisku pobedu, koja je odlučujuća za sav istoriski razvitak naših naroda. A ta se pobeda sastoji u tome što su naše narodne mase stekle u tome ratu tako bogata iskustva i tako se visoko podigla njihova politička svest, tako da su jasni postali njihovi pogledi i sa takvom inicijativnom snagom one brane ta svoja saznanja, izrasla iz tolikih patnji i samopregora, da su uzaludni svi naponi raznih političkih špekulanata i reakcionarnih mračnjaka da bi ih obmanuli i da bi okrenuli tok istorije unatrag. Iako su sva ta gospoda prepuna fraza o demokratiji, oni ne mogu da se povežu sa masama i ne mogu da postanu ozbiljan politički faktor. I zato toj gospodi ne ostaje drugo nego da pišu kilometarske izveštaje svojim prijateljima u inostranstvu, u kojima klevetaju svoju zemlju i svoj narod i priželjkuju tude mešanje u naše unutarnje stvari. I kao što može biti svaki čestit građanin ove zemlje ponosan na svoj narod, koji sa tako neiscrpnom i svesnom snagom čisti ispred sebe ruševine i ostatke starih protivnarodnih mračnih režima i polaže temelje za svoj sutrašnji svetli dom blagostanja i napretka, tako isto može samo da prezire one reakcionarne pigmeje u raznim tuđim službama, koji hoće da ometaju veličanstveni napor naših naroda da pođu pravcem jedne nove istoriske perspektive napretka i veličine, koja se otvara pred njima. Istina, mi ne sanjamo o takvoj veličini Jugoslavije o kakvoj su sanjali fašisti i svake vrste nacionalisti, imperijalisti, ne sanjamo o veličini osvajanja, podjarmljivanja drugih naroda, zavojevanja tuđih teritorija, ne sanjamo o veličini imperija i nasilja nad ne-

moćnima. Takvu veličinu nove Jugoslavije mi ne želimo i nećemo, ona je suprotna duboko demokratskim i čovečanskim načelima za koje se naš narod borio protiv svojih neprijatelja. Veličina nove Jugoslavije za koju se mi borimo, to je veličina ciljeva za koje rade naši narodi unutar Jugoslavije, to je veličina napora koji treba svakom građaninu naše zemlje da obezbedi svakodnevni hleb i život kulturnog čoveka, to je veličina rada koji treba od jedne privredne i kulturno zaostale zemlje, kakvu smo dobili u nasledstvo od njenih nekadašnjih gospodara, da napravi jednu naprednu i cvatuću državu, u kojoj se njeni građani neće bojati za svoj sutrašnji dan i sa kojom će moći da se ponose.

Kad smo već kod toga, dozvolite mi da kažem nekoliko reči o pitanju međunarodne politike. Izvesni krugovi u svetu, uprkos svega što sam izneo, ipak smatraju za potrebno da nam s vremena na vreme daju lekcije u pogledu naše demokratije. Za neke ljude, naime, demokratija prestaje tamo gde u većini naroda preovlađuje svest o tome da država treba da bude instrument radne većine naroda, a ne oruđe šake izrabljivača, tuđih agenata i njihovih reakcionarnih pomoćnika. A mi smo, nasuprot, mišljenja da tu istinska demokratija tek počinje. Svakako je čudnovata logika onih koji misle da je demokratija samo dotle demokratija dok ona daje vlast raznim kapitalističkim i drugim reakcionarnim krugovima, a da prestaje biti demokratija tamo gde se većina naroda odluči da uzme vlast takvim krugovima. Ima, kao što je poznato, i takvih »demokrata«, koji smatraju da je posve u duhu demokratije ako jedna fašistička ili bilo kakva protivnarodna manjina silom naturi svoju vlast narodu, ali koji u isto vreme smatraju da prestaje svaka demokratija tamo gde se većina naroda odluči za jedan poredak u kome se izrabljivačima radnog naroda i svakojakim špekulantima stane malo jače na prste. Jasno je, dakako, da naše narodne mase, posle svih iskustava iz svih mogućih prošlih pseudo-demokratskih režima, niko neće moći da natera da uzmu takvu lažnu logiku za pravu logiku. Neki ljudi, na primer, takođe misle da posve odgovara demokratskim principima kad se u nekim zemljama u krvi guši borba ugnjetenih naroda za svoju slobodu, dok s druge strane na sve moguće načine klevetaju našu zemlju zbog njene borbe protiv svake vrste kvislinških ostataka. A mi smo, nasuprot, mišljenja da u takvom njihovom stavu nema ni traga demokratije.

I u tom duhu moglo bi se u beskonačnost dalje diskutovati. Međutim, kakve može biti koristi od takve diskusije, kada se

radi o tome da se izgradi mir na ruševinama koje nam je ostavio Hitler. Držim da je sve drugo samo ne lojalno i prijateljski kada neki krugovi u savezničkim zemljama nikako ne prestaju da mere na metre demokratiju onih zemalja koje su svoj demokratizam mnogostruko dokazale u svojoj junačkoj i predanoj borbi protiv fašizma za opštu savezničku stvar i koji dandanas dokazuju svojom borbom protiv fašističkih ostataka, protiv reakcionarnih ratnih hušaka, a za učvršćenje mira i saradnje među narodima. To je utoliko više potrebno pošto bi se takav metar, kao što to svakodnevno pokazuju događaji u svetu, mogao sa mnogo više razloga uzeti u ruke kada se radi o »demokratiji« mnogih današnjih profesionalnih branilaca »demokratije«. Kuda vodi takva diskusija i kakva je njena prava suština, to je nedavno najbolje razotkrio gospodin Čerčil. Napravio je svakako medvedu uslugu svima lažnim i napola demokratima koji drže lekcije o demokratiji, kada je glasno i jasno rekao da se ne radi o demokratiji nego prosto naprosto o ratu kapitalističkih zemalja protiv Sovjetskog Saveza i zemalja Istočne Evrope. Kao Meternih u početku XIX stoleća, a u strahu od ideja francuske revolucije, poziva danas gospodin Čerčil sve reakcionarne znage u svetu na »svetu alijansu« i na krstaški rat protiv progresivnih snaga u svetu. Istorija nam svedoči da su svi Meternisi dosad propali i nema razloga da se veruje da gospodin Čerčil ima više izgleda na uspeh. (Burno i dugotrajno odobravanje).

Ako je zadatak svih vlada savezničkih zemalja da učvrste mir u svetu — a nesumnjivo stoji pred njima upravo takav osnovni zadatak — onda je vreme da se sa takvom diskusijom prekine i da svet, koji je toliko prepatio od jedva završenog rata, ne strahuje neprekidno od novog rata i svakojakih atomskih bombi. Mi smo ubeđeni da postoje svi razlozi kod svih država da se mir zaista učvrsti i da se što pre otklone posledice rata u odnosima između naroda. Na tome poslu saveznički narodi treba da sarađuju sa uzajamnim razumevanjem interesa i potreba i sa ciljem da sada, u ovim vremenima, otstrane što više takvih spornih pitanja i područja, koja bi kasnije mogla unositi nemir i nesporedume među savezničke narode.

Iz tih razloga narodi Jugoslavije prate sa velikom pažnjom i očekivanjem pripreme za mirovnu konferenciju. Iz prvog svetskog rata Jugoslavija je izišla kao mlada država, koja se jednim delom tek oslobodila ispod turskog i austro-madarskog ropstva, jako oslabljena i veliki delovi jugoslovenske teritorije, kompaktne naseljene jugoslovenskim življem, ostali su izvan njenih granica. Ništa nije prirodnije nego da Jugo-

slavija posle ovoga rata, u kome je toliko mnogo dala za zajedničku savezničku stvar, ističe svoje zahteve, da se te jugoslovenske teritorije priključe njoj, jer u Jugoslaviju etnički i spadaju. (Buran aplauz). I poslednji Jugosloven je očekivao da će u tom pogledu Jugoslavija imati podršku svih njenih saveznika. Na žalost mi se moramo danas truditi da ubedujemo svet o nečem što je toliko jasno, da je skoro neprijatno ponavljati.

Jugoslavija je već predložila svoje zahteve u pogledu Italije i Austrije. Na tome teritoriju živi jedna trećina od ukupnog broja Slovenaca. Jasno je, prema tome, da se tu ne radi o korekturama granice, nego o sudbini jednog naroda. Preko 25% Slovenaca živi samo u Julijskoj Krajini. Pored toga u Julijskoj Krajini živi 6% od ukupnog broja Hrvata. Na toj istoj teritoriji, u Trstu i u nekim drugim gradovima, živi svega 0,7 % od ukupnog broja Italijana. Svako ko želi da gleda objektivno na stvari, razumeće zašto je taj problem toliko važan za narode Jugoslavije. Nije potrebno dokazivati etničku opravdanost naših zahteva. Takođe ne treba ponavljati, da mi ne tražimo tuđe teritorije. Zar nije posle svega toga, blago rečeno, vrlo čudnovato kada izvesni krugovi u savezničkim zemljama pokušavaju da zaštite osvajačke, imperijalističke zahteve svog jučerašnjeg neprijatelja od opravdanih nacionalnih zahteva svog saveznika?

Nepotrebno je da neko štiti italijanski narod od nas. Niko nije u ovome ratu neposredno toliko pomagao italijanskim antifašistima u njihovoj borbi protiv fašizma kao mi. Sa nama su se rame uz rame borili s oružjem u ruci najbolji italijanski ljudi. I oni su se mogli uveriti u to, da mi ne samo ne mrzimo italijanski narod, nego da smo njegovi najbolji prijatelji. Ti Italijani su shvatili da će biti stvarno slobodna samo takva Italija, koja će biti prijateljski povezana sa Jugoslavijom. Oni su takođe shvatali da takva Italija, koja bi bila neprijateljska Jugoslaviji neće biti ni slobodna, ni demokratska ni nezavisna. Eto otkuda simpat je demokratskih antifašističkih italijanskih masa za novu Jugoslaviju, i eto zašto je sasvim nepotrebno da neko štiti italijanski narod od nas.

Priključenje Julijske Krajine Jugoslaviji ne traži samo Jugoslovenska vlada. Takav zahtev u prvom redu postavlja sam narod Julijske Krajine. Zato je taj narod i krvavio za vreme rata. Tu svoju volju narod Julijske Krajine manifestuje na toliko očigledan način da mogu bez preterivanja da kažem da u toj njegovoj volji po svoj prilici isto toliko tačno mogu da

znaju u savezničkim pretstonicama kao što mi znamo ovde u Beogradu. I kada danas ogromne mase naroda svaki dan ponovo uređuju Međunarodnu komisiju da je to jugoslovenska zemlja i kada žene plačući govore da bi vraćanje Italiji značilo za njih gore nego smrt, onda je to jedan potresan dokument za današnje vreme, u kome se nijedna reč tako često ne izgovara kao reč »demokratija«. Jer, nema možda danas u svetu kutića u kome bi volja naroda bila očiglednije i jače izražena, nego što je to u Julijskoj Krajini.

Ne bih hteo ništa da prejudiciram, ali bih hteo da istaknem jedan uslov bez koga mi smatramo da je danas nemoguće objektivno odrediti etničku granicu u Julijskoj Krajini. A taj je uslov sledeći: ne falsificirane brojke statistika vekovnih ugnjetača naših naroda, nego volja i izjava živih ljudi treba da bude merilo pri određivanju etničke granice u Julijskoj Krajini. A ta je volja tako silna i tako potresna da je ne mogu pokolebati ni razne provokacije, ni razračunavanja od strane onih koji poštopotopoto hoće da sakriju i da uguše očigledne činjenice. Udovoljiti što pre željama ogromne većine stanovništva Julijske Krajine značilo bi osloboditi stotine hiljada ljudi straha da će biti predati Italiji, u kojoj su proživeli toliko užasa sve od 1918 godine pa dalje. Teror koji vrši italijanska policija već sada u Trstu i drugim mestima nad stanovništvom, a uz punu odgovornost savezničke vojne uprave, najbolji je dokaz šta imaju da očekuju narodne mase Julijske Krajine od Italije ili nekakve internacionalizacije Trsta. Tome treba dodati da je za priključenje Jugoslaviju ne samo slovenska većina, nego i većina italijanskog stanovništva po obalskim gradovima. Šovinisti govore da su to samo simpatizeri komunizma, koji su zaboravili na svoje italijanstvo. Italijanski antifašisti u Trstu i u Puli svojim ogromnim manifestacijama sami su dali najbolji odgovor tim kleveticama. Mi Jugosloveni, koji smo se izbliza u krvavoj borbi protiv Musolinijevog fašizma i hitlerizma upoznali sa junčkim italijanskim borcima iz Trsta i Pule i drugih krajeva Julijske Krajine, kada su se oni borili rame uz rame sa nama protiv zajedničkog neprijatelja, možemo samo reći da su to mnogo bolji Italijani od onih italijanskih šovinista koji su do poslednjega časa služili Musoliniju, a danas nazivaju izdajnicima one koji su osvetlali obraz italijanskog naroda. (Živo odobravanje i aplauz). Ako je danas većina tršćanskih Italijana za Jugoslaviju, onda su oni za takvo rešenje upravo zbog toga jer su dobri Italijani, jer znaju da cene istinsku slobodu, jer dobro shvataju da Trst u novoj Jugoslaviji znači konačno postignuće

mira i bratstva između Slovena i Italijana na tom području, na kome je vekovima vladao žandarmski teror i u kome se narod vekovima neumorno i krvavo borio za slobodu kakvu je hteo da postigne konačno u ovom ratu svojim ustankom protiv fašističkih ugnjetača (Burno odobravanje i aplauz).

To naravno nikako nije jedino pitanje koje nas interesuje u vezi sa Mirovnom konferencijom.

Dodirnuo sam samo ona pitanja koja su sada t r e n u t n o najaktuelnija. No Jugoslovenska valda vrši sa istom pažnjom pripreme i za rešavanje ostalih pitanja, koja će doći na dnevni red Mirovne konferencije. Naročito je u vezi s tim za nas važno pitanje reparacija. Naša je zemlja suviše opustošena da bismo mogli menjati stav koji je naša Vlada već iznela i koji je vama poznat.

Ako na kraju pogledamo na postignute rezultate, onda mora postati svakome jasno da takve uspehe ne bi mogla da postigne nikakva vlast koja se ne bi oslanjala na većinu narodnih masa. Svi su ti rezultati plod jednodušnog napora našeg naroda pod rukovodstvom svoje narodne vlade. A to je činjenica koja nam daje potpuno jemstvo da ćemo moći da izvršimo i zadatke koje smo sebi postavili za ovu godinu. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Drugovi, čuli ste ekspozice zamenika predsednika Vlade, potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja. Time je dnevni red II zajedničke sednice iscrpen i sednica je zaključena.

Oba doma nastaviće rad posle pola sata odeljeno, svaki za sebe, i nastaviće sa diskusijom o predlogu Finansiskog zakona i budžeta za tekuću godinu. (Aplauz).

(Sednica je zaključena u 17.20 časova).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Трећа седница

(22 марта 1946)

Почетак рада у 18,20 часова

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам трећи редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашње седнице водиће секретар Воја Лековић.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар **Воја Лековић** чита записник II редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на записник? (Нико се не јавља). Примедба нема, објављујем да је записник примљен.

Саопштавам Савезном већу да је Претседништво овог Већа примило од Већа народа акт који је томе Већу поднело 55 народних посланика. Акт гласи:

Претседнику Већа народа Народне скупштине ФНРЈ

Београд

Доле потписани посланици Већа народа предлажу да се начелна дискусија о претресу Општег државног буџета за годину 1946 одржи на заједничким седницама оба дома, уместо одвојено у сваком дому и да се ова одлука достави Савезном већу као предлог овога Већа.

Предлог подносимо у смислу члана 61 Устава ФНРЈ.

Овај предлог је потписало 55 народних посланика Већа народа.

Усваја ли Веће предлог Већа народа да се дискусија у начелу о Општем државном буџету за годину 1946 одржи у заједничкој седници оба дома, уместо одвојено у сваком дому? (Присутни народни посланици аплаудирањем прихватају учињени предлог).

Је ли неко против овог предлога? (Народни посланици др. Драгољуб Јовановић и др. Милош Московљевић истовремено питају да ли је овај предлог усвојен у Већу народа или је то само предлог потписаних народних посланика). Овај је предлог усвојило Веће народа. (Нико од присутних народних посланика не изјављује да је против предлога).

Објављујем да је предлог Већа народа примљен једногласно.

Закључујем данашњу седницу. Наредна седница Савезног већа биће заказана писменим путем.

Молим народне посланике да остану у дворани, пошто ћемо одмах позвати Претседништво и народне посланике Већа народа на заједничку седницу, на којој ће се узети у претрес у начелу Општи државни буџет за годину 1946.

(Седница је закључена у 18,30 часова.)

VEĆE NARODA

Treća sednica

(22 marta 1946)

Početak rada u 18,05 časova.

Pretsedavao pretsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Visoki dome, drugovi i drugarice, otvaram treći redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine i molim druga sekretara Ninka Petrovića, koji će voditi današnji zapisnik pošto je sekretar Joza Milivojević bolestan, da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović čita zapisnik drugog sastanka.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema.) Pošto nema, zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red izvolite čuti molbe za odsustva narodnih poslanika. Narodni poslanici Niko Pavić, Andrija Mugoša i Varga Ištvan mole desetodnevno odsustvo radi neophodnog službenog posla, a d-r Georgi Gavrilski izveštava da zbog bolesti ne može prisustvovati sednici.

Predlažem Veću da ovim narodnim poslanicima odobri po 10 dana odsustva. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima.) Prema tome, ovim narodnim poslancima odobrena su tražena odsustva.

Pre prelaza na dnevni red izvolite čuti još jedno saopštenje. Pretsedništvo je primilo predlog koji je potpisao narodni poslanik Mitar Bakić i još 54 narodna poslanika. Predlog glasi:

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Dole potpisani poslanici Veća naroda predlažu da se načelna diskusija o pretresu Opšteg državnog budžeta za 1946 g. održi na zajedničkim sednicama oba doma, umesto odvojeno u svakom domu, i da se ovaj predlog dostavi Saveznom veću kao predlog ovoga Veća.

Predlog podnosimo u smislu čl. 61 Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

(Sleduju potpisi 55 narodnih poslanika).

Stavljam predlog na glasanje. Ko je za ovaj predlog — da se načelna diskusija o budžetu i Finansiskom zakonu za godinu 1946 vodi na zajedničkim sednicama, neka digne ruku. (Svi dižu ruku.) Ima li ko protiv? (Glasovi: Nema.) Predlog je primljen.

Sada ćemo prekinuti sednicu i saopštiti ovaj naš zaključak Saveznom veću.

(Posle prekida).

Pretsednik: Predlog Mitra Bakića i drugova o zajedničkoj sednici Veća naroda i Saveznog veća radi pretresa u načelu predloga Opšteg državnog budžeta za 1946 g. usvojen je i u Saveznom veću. Prema tome, molim drugove narodne poslanike da izvole preći u salu Saveznog veća na zajedničku sednicu.

(Sednica je zaključena u 18,30 časova).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Трећа седница

(22 марта 1946 године)

Почетак рада у 18,30 часова.

Претседавао претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам трећу заједничку седницу оба дома Народне скупштине.

Записник данашње седнице водиће секретар Воја Лековић.

Изволите саслушати записник са прошле седнице.

Секретар Воја Лековић (Изборни срез Пријепоље—Прибој—Нова Варош): чита записник II заједничке седнице.

Претседавајући: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, објављујем да је записник оверен.

Према предлогу који је усвојило Веће народа, као и Савезно веће, на дневном је реду претрес Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину у начелу.

Начелна дискусија, према томе, водиће се у заједничким седницама оба дома. Приступамо дневном реду и отварамо претрес о предлогу државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину у начелу.

Дајем реч известиоцу Одбора за привредни план и финансије Савезног већа другу Стамболићу.

Извештач Петар Стамболић (Изборни срез драгачевско-моравички, НР Србија): Другови, предлог буџета који ви имате штампан је пре него што је прошао кроз седницу

Владе. Он је у Влади претрпео извесне измене, које ви имате у прилогу. Одбор за привредни план и финансије претресао је предлог буџета по изменама које су донете у Влади, тако да ћете ви морати имати у виду ове измене.

Извештај Одбора за привредни план и финансије Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ о предлогу Општег државног буџета и предлогу Финансиског закона за 1946 годину гласи: (Видети прилог на крају књиге).

Претседавајући: Молим известиоца Одбора за привредни план и финансије Већа народа да да свој извештај.

Известилац др. Обрен Благојевић (НР Црна Гора): Другови посланици, на сједницама Одбора за привредни план и финансије Вијећа народа узет је у разматрање предлог Општег државног буџета за 1946 годину. Са сједница Одбора имам да поднесем извјештај. Међутим, у току рада Одбор за привредни план и финансије Вијећа народа био је стално у контакту са Одбором за привредни план и финансије Савезног вијећа, тако да је извјештај једног и другог Одбора у потпуности идентичан. Због тога сматрам да није потребно поново читати извјештај који сте чули од другга Петра Стамболића, претсејдника Одбора за привредни план и финансије Савезног вијећа. Ја ћу на крају само прочитати крај извјештаја, који гласи:

Подносећи овај извјештај, Одбору је част умолити Вијеће народа Народне скупштине ФНРЈ да усвоји предлог Општег државног буџета ФНРЈ за 1946 годину са измјенама и допунама. За извјестиоца по овом предлогу изабран је народни посланик Иван Гошњак.

Претседавајући: Пошто сте саслушали извештај Одбора за привредни план и финансије, приступамо начелној дискусији по Општем државном буџету и Финансиском закону за 1946 годину. Молим народне посланике да се пријаве за реч у смислу Пословника. Дајем реч већ пријављеном говорнику др. Благоју Нешковићу. (Аплауз.)

Др. Благоје Нешковић (Изборни срез Београд VII, НР Србија): Другови народни посланици, буџет који нам је поднела Савезна влада претставља огроман успех за нашу земљу, и то успех који је постигнут за релативно кратко време, од ослобођења до данас.

Мало је земаља које су изашле из рата да би могле да се похвале са оваквим једним буџетом као што је буџет наше земље.

Буџет који је поднела Савезна влада говори о сразмерама привредне делатности која се развијала у прошлој години у нашој земљи, говори о широким сразмерама обнове наше порушене земље. Даље, савезни буџет је доказ учвршћења и обнављања нашег државног, нашег управног апарата. У исто време, буџет који имамо пред собом доказ је да широке народне масе указују пуну подршку нашој народној власти у задацима које она извршава.

Буџет у исто време изражава и солидност политичког стања у нашој земљи, изражава расположење најширих народних маса у односу на нашу нову државу ФНРЈ. Кроз савезни буџет такође можемо да констатујемо бригу наше Савезне владе о свим републикама које сачињавају ФНРЈ, која брига се одражава јасно у помоћи свима народима Југославије да се, уколико је могуће, равномерно развијају, подижу своју порушену земљу и побољшају живот широких народних слојева. Према томе је и кроз буџет доследно спроведен демократски принцип братства и јединства наших народа, а сам буџет јасно изражава чврстину морално-политичког јединства нашег народа.

У исто време ми кроз савезни буџет можемо видети и све тежкоће на које наилази наша власт у своме раду и сву тежину ситуације коју смо затекли при ослобођењу и сву тежину прилика које још увек владају у нашој земљи. Такође могу да се виде — као што је то друг Кардељ рекао — сви недостаци који се испољавају како у организацији тако и у раду нашег управног апарата.

Што се тиче буџета Народне Републике Србије, то се јасно види да он претставља извесну стабилизацију према прошлогодишњем. Видимо да се расходи покривају приходима. Истина је да савезно Министарство финансија даје извесну дотацију — 734,000.000, али већина тих прихода ипак је подмирена приходима са територије Народне Републике Србије. Од тих прихода највећи део долази на непосредне порезе: 69%. Сасвим је разумљиво, другови, да једна република која има на својој територији тако богате покрајине и округе, као што је то Србија, тј., имајући у своме саставу Војводину, Космет и богато Поморавље и Посавину и поред тога богатство са рудницима и у приличној мери са индустријом, јасно је да таква република треба да показује у својим приходима велики проценат непосредних пореза, што наравно не може бити случај у републикама у којима преовлађују пасивни крајеви.

Да би остварили све предвиђене приходе, а исто тако и расходе, јер није ни њих увек лако остварити онако како је то закон замислио, неопходно је да у овој години у нашој Републици буде још више појачана привредна делатност, више него што је то био случај у прошлој години, и то делатност свих привредних грана.

Без рационалног искоришћења буџета и пуне подршке народних маса у радовима који буду предузимани на бази буџета, јасно је да се не може очекивати остваривање предвиђених како прихода тако и расхода. Јасно је да се без осетног побољшања економског положаја широких народних маса не може буџет остварити онако како је замишљен овде у предлогу.

Да ли је могуће, другови, да ми у Републици Србији постигнемо те резултате и да ли је могуће да ми остваримо како приходе тако и расходе. Мислим да смо у стању да то извршимо. Када се то утврди, онда треба видети шта се урадило на територији Србије у прошлој години, то јест, да утврдимо у каквом се положају налази сада Србија, како у политичком тако и у привредном погледу.

Пре свега морамо констатовати да је учвршћивање политичког положаја Народног фронта у Народној Републици Србији непрекидно до данас расло.

Од четника у Србији може се казати да није остало ништа. Њихови остаци потпуно су разбијени, а њихови кадрови или су се предали, или су у борби ликвидирани. Данас у Србији њихових организација и кадрова више нема. Може се рећи да у Србији постоји понека бандица, али она нема никаквог политичког ослонаца у народу.

Што се тиче Војводине, можемо констатовати велико побољшање стања. Питање братства и јединства Срба и Хрвата и других народа у многome се побољшало и ти су односи много бољи него што су били пре годину дана.

Разни сепаратистички елементи који су дошли до изражаја 11 новембра на изборима данас сасвим друкчије изгледају.

Што се тиче Косова и Метохије, видимо да од разних наоружаних терористичко-фашистичких банди које смо за текли по ослобођењу данас није остало ништа. Нешто се разбегло у друге суседне земље, те их ми на терену немамо и не осећамо, а питање братства између Срба, Црногораца и Шиптара данас је још чвршће него што је то било пре годину дана.

С друге стране, ми наше народне масе видимо врло активне и чврсто окупљене око Народног фронта, видимо их окупљене у спровођењу политике Народног фронта.

Као резултат напора наше власти на територији Србије за обнову наше земље, ми видимо да се у овој години, и поред нероднице услед суше, углавном обезбедила исхрана градског становништва и становништва у пасивним крајевима. У извесној мери, били смо у стању да пружимо помоћ становништву и у сточној храни, ма да у недовољној мери.

Индекс цена животних трошкова се углавном тако кретао да после једног наглог повишења индекса у августу, имамо једно нагло падање у септембру, а после тога постепено пењање до новембра и тенденцију да остане на истој висини чак и да мало падне у месецу децембру.

Што се тиче радова на обнови земље у току прошле године, ја бих овде најважније од њих поменуо.

У грађевинској делатности, у радовима који су се спроводили у надлежности министарства грађевина Србије и разних власти, окружних, среских и месних одбора, подигнуто је 13 гвоздених мостова са укупном дужином од 820 метара, 22 масивна моста са укупном дужином од 195 метара, око 120 дрвених мостова, са укупном дужином од 2.558 метара. Отпочели су радови на везивању Србије са Санџаком преко Златибора, али ту се, тако рећи, најмање урадило, сем што су оправљени коловози у дужини од 400 километара.

За све те радове ми смо предвидели суму од 35 милиона динара. Међутим, укупна стварна вредност свега онога што се урадило огромна је. Она је дошла услед учествовања најширих народних маса у тим радовима.

Што се тиче попаљених, порушених и оштећених сеоских и градских зграда, и у томе се послу нешто урадило, ма да не много. Од 61.000 станбених и привредних сеоских зграда подигнуто је и поправљено у прошлој години 10.500. Све је то урађено углавном са оних 30 милиона динара, које смо били добили стварајући један фонд за оправку сеоских зграда, оптерећујући луксузне артикле.

Што се тиче градова, ту је стварно врло мало урађено. Од 25.000 јавних и станбених зграда око 200 је што оправљено, што подигнуто.

У погледу шумарства углавном се врши експлоатација дрвета, вршило се регулисање бујица и вршени су припремни радови за пошумљавање у овој години.

Наша влада добила је од Савезне владе половином прошле године 52 рудника. То су мали рудници, малог капацитета, са примитивним средствима за експлоатацију. Али карактеристично је да смо успели од јуна до децембра месеца да се продукција повећа скоро два и по пута. Продукција тих рудника пре рата била је свега 22.000 тона. Међутим, ми смо у јуну месецу имали производњу 21.000 тона, а у децембру 50.000 тона. Разумљиво је, са једне стране, што смо били присиљени да вршимо експлоатацију често пута и нерентабилних рудника, да би на сваки начин обезбедили огрев градова. А с друге стране, то показује и огроман напор који су улагале наше власти да разраде те руднике и да подмире, колико је год могуће, становништво огревом.

У индустрији углавном су предузећа на територији Србије обновљена и у току читаве прошле године запажамо сталан пораст техничког капацитета у предузећима и фабрикама. Ако смо у јуну месецу имали 50% капацитета, у децембру смо имали 90%, а у текстилу у предioniцама 180% капацитета. Било је потребно да се продукција повећа и радило се у више смена.

У занатским радионицама, којих има у Републици око 40.000, од чега на територији уже Србије око 20.000, мало се урадило, због недостатка сировине.

Треба поменути радове на поправљању електричних водова, инсталација по градовима и електричних централа на територији Србије, и припремне радове за електрификацију по савезном плану. У томе се успело до те мере, да смо на територији Србије централизацијом рада и контролом централа, поправком водова, успели, нарочито у унутрашњости Србије, да умногоме побољшамо услове потрошње струје. Ми смо успели да цену струје за осветљење од 25 до 40 динара по киловату спустимо на 7 динара, а термичку на 4 динара; у Београду се успело да се цена термичке струје спусти на 3 динара по киловату. Ма да су то скромни резултати, ипак за наше тешке прилике у градовима означавају значајан допринос побољшању живота становништва.

У пољопривреди, углавном, можемо рећи да је јесења сетва, и то поглавито сетва пшенице, задовољавајућа, чак и преко очекивања. Ужа Србија засејала је 97%, Косово и Метохија такође 97%, Војводина 107%, просечно за читаву Републику 102%, што значи да је просечно премашено предвиђање.

Док то важи за пшеницу, остали су усеви слабији. Колики су напори можемо најбоље видети по томе што можемо рачунати да на територији Србије имамо око 40% коња од предратног броја, а говеда и крава нешто око 50 до 60%, али не више од 70% од предратног броја. И тако са смањеним бројем запрега, са изанђалим и доста уништеним инвентаром постигнути резултати, мислим, да могу у приличној мери да буду задовољавајући.

На сектору трговине и снабдевања задатке су углавном извршивала наша државна трговачка предузећа. После њих може да се види активност задруга, док је приватни сектор у прилично малој мери учествовао, бар у трговини која је легална и контролисана. Међутим, то не значи да приватни сектор није учествовао и да не учествује на неконтролисаном тржишту тј. мање више на терену шпекулације. То можемо видети и по кредитима који су давани трговачком сектору, тако да имамо нешто преко 50% државног сектора, нешто око 30% задружног а испод 20% користио је трговачки сектор. Углавном, као што сам казао, расподелу, дистрибуцију жита су вршила државна предузећа. Ако узмемо трговачко предузеће Прежис, које је вршило откуп жита у Србији, можемо констатовати да је оно извршило обрт од око 360 милиона динара. Вршећи откуп и расподелу жита и стоке укупна зарада предузећа на ту суму је око 11 и по милиона динара. Било је приговора у Србији и код људи у Фронту и ван Фронта, како то да држава тргује и зарађује на житу. Међутим, узимајући укупну количину жита и зараду коју држава има, види се да та зарада износи 0,4 паре по килограму, и не више. То је таква сума да се не може ни говорити о некој заради на житу.

Што се тиче других индустријских артикала, добили смо од домаће индустрије и УНРЕ извесну количину обуће, углавном фабричке, на сваког седмог — осмог становника један пар, а на сваког другог становника по један метар текстила.

Снабдевање становништва дрветом успели смо да ове године задовољимо са 50%, док смо надлежства снабдели са 70%, а индустрију и занатство са 90%. Треба да подвучем учешће задруга у систему откупа и расподеле како земљорадничких тако и индустријских продуката. У прошлој години задруге смо, углавном, могли да осетимо у расподели индустријске робе, док смо их у откупу земљорадничких продуката врло слабо осећали и поред тога што имамо само у Србији

преко 4.000 задруга, плус 900 нових, које су створене од ослобођења до данас.

С транспортом смо имали доста тешкоћа, али ипак и неких резултата. Ми смо маја месеца прошле године почели са 25 камиона. Данас их имамо нешто преко 500 у саобраћају. Они су извршили око 21.771 возњу, прешли преко два и по милиона км. и превезли око 146.000 тона разноврсне робе. Осећамо да је транспорт и сувише скуп, и то нарочито камионски. А присиљени смо да се њим служимо за одржавање и доважање од железничких станица и пристаништа до места која немају другог саобраћаја. Пред нас се поставља проблем да што више смањимо цене за употребу камиона и да створимо повољније услове.

Хтео бих још да нагласим важност путничког сухопутног саобраћаја, важност аутобуса. Ми смо по једној уредби коју смо донели одмах при стварању наше Владе узели читав транспортни и путнички саобраћај у државне руке, узели под закуп сва моторна возила за која плаћамо закупнину приватним лицима. И то се показало по нашем мишљењу као правилно, јер камионски саобраћај исто тако као и аутобуски може држави да донесе велике приходе, које може корисно да употреби за своје опште потребе.

На нашој смо територији извршили око 75% предвиђених разреза и остало је да остваримо осталих 25%. За нас је значајно да смо у прошлогодишњем буџету, републиканском, узели курс на стварање хоризонталног буџета. Сада још не можемо да одредимо тачне приходе док се не изврши расподела компетенција предузећа на савезна, федерална итд. Још не можемо да одредимо ове приходе који треба да покрију све издатке. Али, углавном, ми смо поставили тај принцип да што је могуће више пребацимо у надлежност месних власти, окружних, окреских и месних одбора, дајући им могућност за покривање својих расхода.

У домену просвете исто тако можемо да забележимо изванредан резултат у прошлој години, како у подизању и оправци школа и зграда, тако и у политици расподеле кадрова просветних радника. Нарочито је у тешком положају у прошлој години био Универзитет, пошто су, такође, све зграде оштећене, а штета је врло велика — око 280 милиона динара. Поред тога, наша Влада је указала извесну помоћ и самим студентима у смештају, оправљајући домове, итд.

Унутарња безбедност је у нашој земљи што се тиче криминала доста добра; констатујемо да углавном нема пораста криминала, у односу на предратно стање; нема ни опадања; има само ситних случајева, али оно што можемо да утврдимо, то је да није било пораста, што је исто тако необично за прилике које за собом оставља један рат као што је овај и што није случај са свим земљама преко којих је прошао овај рат.

Још бих поменуо бригу око деце коју је примила наша Република, то јест око 6.000 деце која су из Бугарске пребачена у Србију и смештена, углавном, у 60 домова.

У санитету можемо констатовати извесно побољшање од онога што се затекло, чак и у односу на предратно стање. Брига наше санитарне службе је да обезбеди широким слојевима народа што доступнију медицинску помоћ.

У организацији нашег државног апарата, поред сређивања персоналног питања, које је за нас нарочито тешко, пошто смо наследили читав апарат бивше Југославије и Недићев, наша је влада водила нарочиту бригу око организације и пружања могућности статистичкој служби и служби планирања. Поклањамо пажњу задругарству, тако да смо при нашој влади створили једно одељење за задругарство, а исто тако стварамо у средним одборима отсеке или реферате за задругарство. И то се показало као врло корисно, јер народна власт преко тих органа може да непосредно пружи помоћ за побољшање рада задруга на терену, јасно — не мешајући се у њихов рад, остављајући задругарство онакво као што треба да буде — на добровољној основи и на најширим демократским принципима.

Поред тога осећамо да у нашем прошлогодишњем раду, као што је добро друг потпретседник Кардељ рекао, има крупних недостатака. Ми, специјално у Србији, осећамо да у довољној мери наша врховна власт, наша влада и министарства немају увид и контролу над свим управним органима, а нарочито немају увид и контролу над органима у Војводини и области Косова и Метохије.

Даље, осећа се недостатак централизованог општерководства и надзора у привреди, и то опет у односу на Војводину и Косово и Метохију. Наша индустриска предузећа која су у нашој надлежности такође су производила разне потребе, нарочито земљорадничке, и продају их по прилично скупим ценама. Нема увек координације између

индустрије, тј. између индустријских предузећа и оних тела која дају поруцбине, тј. разних министарстава, тако да од тога имамо велике штете. С тим у вези ми се често питамо: да ли није по среди саботажа, или се просто ради о немарности разних бирократа.

У прошлој години се испољио као крупни недостатак, недостатак евиденције у погледу житног приноса, услед чега је проистекло много грешака по питању разреза вишкова за откуп.

У трговачком сектору запажена је појава угушивања задружне иницијативе од стране државних предузећа, што се може окарактерисати као врло штетно. Наши органи на терену не могу да замисле упоредно постојање државног и задружног сектора, што је сасвим погрешно.

Нарочито треба нагласити, да је било врло много случајева да су вршене неправилне оцене по питању ратних добитника, а било је таквих случајева и по питању аграрне реформе, нарочито у првој фази њеног спровођења. Међутим, наше власти су на време спречавале да ове грешке буду спроведене у живот и да изречене пресуде постану извршне.

Имали смо случајева да се ударало по ситним људима, који по слову и духу закона не би могли да се сматрају као ратни добитници, као што је н. пр. случај са занатлијама, ситним трговцима, приватним професијама итд., који нису радили са непријатељем с циљем да му учине ратне услуге, а да се сами обогате.

У вези са планом у овој години који је поставила наша влада, и у вези са општим државним планом, било би од интереса да се изнесу неки подаци о стању и потребама на селу, нарочито о потребама сељака.

Одељење за планску обнову при нашој влади извршило је месеца новембра и децембра прошле године једну анкету на селу да би се утврдиле потребе села. Ми смо констатовали помоћу те анкете, која је вршена у зимским месецима у свим срезовима Србије и Космета, да су сељаци у то време највише оскудевали у обућу, тако да је било случајева да су сељаци у току јесени и зиме клали стоку да би дошли до обуће, да би правили макар и сирове опанке. Јасно је да од тога није могао имати користи ни сељак, а држава је имала само штете.

На другом месту по хитности потреба које су се сељаци постављале било је питање рубља. Затим би дошли лекови против сточних болести, уљане погаче, резанци, шећерна репа

итд. Јасно је да ова анкета носи печат времена кад је извршена, али без обзира на то, што се тиче обуће и рубља, то остаје као највећа њихова потреба и данас. Јасно је да ће се што се тиче сточне хране стање изменити.

Што се тиче индустријских артикала недостаци су у поткову за стоку, на другом месту недостатак резервних делова за плугове, вршалице, затим шине за кола, потребе за сточну храну итд.

Дакле као што видите, карактеристично је да сељаци стављају на прво место личне потребе, изнад потребе инвентара за пољопривредне радове. То је јасан доказ доста тешког економског стања на селу, када они запостављајући инвентар и питање обраде земље, стављају на прво место своје личне потребе. Јасно је да то може да има последица за саму пољопривреду уколико ће они задовољити личне потребе, па онда потребе пољопривреде. Даље, анкетом се констатовало да је необично важан за село материјал за крпеж, тако да се стварно може поставити питање: да ли је корисније сељаку да му се да извесна ограничена количина готове робе или материјал који може да крпи, што значи материјал за крпеж обуће, рубља и одела, као и делови од појединих пољопривредних справа, а не читаве справе. И несумњиво да у моменту кад не може да му се да она количина која му треба, а још више кад он не може да је апсорбује, да је потребно давати му оно што је њему најпотребније. На пример, за територију уже Србије и Косова и Метохије у питању обуће требало би 150.000 килограма ђона, што би износило 14.000.000 динара и 84.450 килограма ексера за потков, да би сељаци задовољили најпрече потребе за крпеж обуће коју не могу да носе пошто немају чиме да је поправе. Пада у очи такође да је потражња како предмета за личну употребу тако и инвентара већа у сиромашним него у богатијим крајевима, што је сасвим разумљиво. Услед тога што сељаци не могу да добију у довољној количини индустријске продукте има појава да се они враћају на патријархалну привреду, тако да индустријско биље, које треба иначе да предају нашој привреди, они задобравају за себе и праве сами себи рубље и друге ствари, што је од приличне штете за саму нашу индустрију.

Питање куповне моћи такође је значајно и то треба имати у виду при давању задатака нашој индустрији и трговини. Ако би узели целокупни приход сељака од продуката

који они имају за продају у 1945—46 г. и ако би те приходе проценили на износ од 4,800.000 онда би куповну моћ сељака надмашивале њихове потребе, које су они ставили пред комисију. Они су отприлике изнели њихове потребе у вредности 13 милијарди динара. То су релативне цифре. Значи да је три до четири пута куповна моћ сељака слабија него што су његове потребе. То је сасвим разумљиво да после рата који је јако опустошио не само градове него и села, постоји немогућност да сељаци обнове како своје личне потребе тако и потребе за инвентаром и деловима инвентара. Они обично постављају врло велике захтеве, тако да се и ту показује извесна претераност. Ако би Србију и Космет поделили по реонима, ми би могли видети да има извесних реона где је куповна моћ сељака велика, тако да може купити све те своје потребе. Али то је мања група. Имамо даље реона где има сељака који могу да задовоље већи део својих личних потреба а само делимично потребе у инвентару. Најзад имамо и реона у којима сељаци једва могу да задовоље своје личне потребе и потребе за стоку. Од кредитирања села, а нарочито задруга, од начина дистрибуције робе, којим ће се редом и која количина давати селу, водећи наравно рачуна о томе да се прво да тамо где је најпотребније, моћи ће се регулисати несразмера између куповне моћи и стварне потребе сељака. При томе треба имати у виду да сељак купује такве објекте, који му нису потребни само за ову годину него за две или три године, као што су пољопривредне справе и друго.

Што се тиче планова обнове за ову годину, наша је влада по упутствима Привредног савета Савезне владе израдила план на бази редовнога буџета, и из кредита за обнову. Иако је овај буџет за 18% мањи од прошлוגодишњег, ја сам убеђен да ћемо постићи много веће резултате него што смо их до сада постигли. Поред ове суме коју овде имамо, а уз помоћ народних маса ја сам уверен да ћемо ми у добровољним радовима, поред суме коју смо добили од Савезне владе као кредит за обнову, који износи 250,000.000 за Србију и 200,000.000 за Београд, сигурно остварити оно што смо предвидели, да вредност израђених објеката буде пет пута већа но што је сума уложеног новца. Осим тога из фонда за обнову сеоских зграда, који смо основали оптерећујући луксузне предмете, ми ћемо добити око 100,000.000 динара, а то ће бити знатна помоћ за село.

Ја сам уверен да ћемо извршити план буџета прихода и расхода зато што се већ сад широм Србије види велики талас такмичења, који је захватио не само грађане него и село и сељаштво.

При томе може се казати да је мало крајева Србије, где такмичење није постало, може се рећи, једна широка народна појава.

Пред нама, другови, стоје крупни задаци, у првом реду извршење пролетње сетве, јер има окоро још две трећине земље која може да се засеје а незасејана је, у првом реду сетве кукуруза и индустријских биљака и других потреба. То је доста тежак проблем, због недостатка сточне хране и слабости стоке. Али, заједничким радом, мобама, испомагањем и добрим радом наших тракторских станица, ја мислим да ћемо успети да засејемо велике површине, поготову што верујем да ће наше широке сељачке масе, нарочито ако буде добра година, увидети да ће имати крупне користи, и уколико више буду засејали да ће бити бољи њихов лични и материјални положај.

Даљи проблем је пред нама да у питању индустрије, која стоји непосредно у нашим рукама што више снизимо цене индустријској роби, нарочито пољопривредним алатима и да поправимо квалитет уколико је више могуће.

У државном трговачком и задружном сектору проблем је да се што више смање манипулативни трошкови, а што се тиче задруга да их оспособимо путем кредита да створе што боље материјалне услове, да их оспособимо да могу да врше откуп сељачких продуката, да преко задруга добијамо оне количине сељачких продуката које сељаци нису обавезни да дају држави. То досад нисмо могли у широким размерама да извршимо, али већ има у појединим окрузима појава непосредних веза радничких задруга са сеоским задругама, и то треба да буде наш узор.

Свим овим мерама, другови, не само да ћемо остварити потпуно све приходе и расходе, да ћемо извршити све радове који произлазе из овог буџета, већ ћемо несумњиво осетно поправити положај наших најширих народних слојева.

Ја сам уверен да ће наша Савезна влада на челу са другом Титом, уз помоћ најширих народних слојева и уз правилан рад наших републиканских власти, успети да у потпуности сви ови задаци буду извршени. (Бурно одобравање и аплауз.)

Претседавајући: Има реч друг Владимир Бакарић.

Dr. Vladimir Bakarić (*Izborni srez Zagreb IV, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, govoreći o predlogu Finansijskog zakona i budžeta moram u prvom redu kazati da primam sve ono što su o tome govorili u svojim ekspozicijama drug Ministar finansija i drug Potpredsjednik Vlade. Mislim da je to budžet koji mi svi moramo primiti, jer pokazuje zaista konsolidaciju prilika nove Jugoslavije, a zatim pokazuje pozitivan napredak u pitanju bratstva naših naroda, jer uvažava konkretnosti, uvažava različitosti pojedinih narodnih republika i nastoji da učini sve za njihov zajednički napredak.

On dalje osigurava napredak Jugoslavije i on je postigao, po mome sudu, jednu krupnu stvar, koja je pokazala kako čvrsto idu zajedno naša Vlada i naš narod, kad su mogli održati naš dinar, i budžet tako izbalansirati i urediti.

Ovdje moram govoriti u jednom malo drugom svojstvu. Govoriću o članu 2 Finansijskog zakona, gdje se govori o budžetu Narodne republike Hrvatske, koji pokazuje jedan dosta znatan deficit.

Naš zemaljski budžet iznosi, odprilike, nešto manje od 3 i po milijarde rashoda, a pokazuje deficit gotovo od jedne milijarde. Ja sam ovdje, drugovi, dužan da vam objasnim zašto je taj deficit nastao jer je to, tako da kažem, jedna negativna strana našeg budžeta. Za taj se deficit ima uglavnom zahvaliti posljedicama rata. On ne znači kod nas nekonsolidaciju ili slabu konsolidaciju političkih prilika, kao što ćete vidjeti iz nekoliko osnovnih cifara i iz nekoliko osnovnih razloga. Uzroci su tome u prvom redu uništenje ogromnih predjela u Hrvatskoj u toku rata. To su delovi koji su prije rata bili pasivni, koji su tokom rata skroz uništeni, u kojima su pokidane komunikacione veze i koji su i inače predstavljali teškoću u razvoju. To je Dalmacija, čitavi okruzi Like, Korduna, Banije i Hrvatskog Primorja. Tu je potpuno uništena svaka privredna djelatnost, uništen je obrt, uništena industrija i seljaštvo je gotovo prestalo da radi, pa nije ni bilo u mogućnosti da bude poreski platalac. S druge strane, to je uzrokovalo da su naše obaveze prema tome stanovništvu bile u materijalnom pogledu vrlo velike, tako da smo mi na pr. u toku druge polovine prošle godine morali potpomagati 170.000 porodica i na to smo za 6 meseci izdali 870 miliona dinara. Sada se, doduše, taj broj smanjio, ali su ipak tu naše obaveze tako ogromne da od našeg novog budžeta otpada gotovo 30% na socijalnu pomoć i penzije, i to sve da bi tim krajevima i ošte-

ćenom narodu omogućili goli opstanak, a kao što ćete vidjeti tamo i sama cifra našeg deficita iznosi cirka 28% budžeta.

Dalje, to osiromašavanje je uzrokovalo izvjesnu drugu stvar. Zdravstveno stanje pogoršalo se tako da mi u dječijim domovima imamo oko 50% djece bolesne od tuberkuloze. U brojkama izraženo: za prošlih 6 mjeseci od budžeta od 127 miliona na zdravstvo je išlo 98 miliona na materijalne rashode. U socijalnoj politici od 49 miliona išlo je na materijalne rashode 42 miliona, tj. na domove i socijalno ugrožene. Za omogućavanje ikakvog obnavljanja, obnavljanja privrednog života u tome kraju, za obnavljanje na primjer u poljoprivredi na 87 miliona moralo je ići 72 miliona na materijalne rashode, tj. na pomoć u stoci, inventaru itd. Ista je stvar kod budžeta za naše narodnooslobodilačke odbore koji su bili neizbalansirani, te smo bili prisiljeni da ih pomažemo.

Ta je situacija, drugovi, glavni razlog, da je ovaj budžet ovako neuravnotežen i da je pokazao deficit.

U zadnje se vrijeme ekonomska situacija znatno poboljšala, zahvaljujući ogromnim naporima i poletnom radu našeg naroda, zahvaljujući ogromnoj pomoći Jugoslovenske armije na izgradnji i obnovi zemlje, tako da možemo reći da je ovaj budžet za nas realan, i da ćemo ga ostvariti, a u slučaju povoljnog razvoja prilika i povoljne plodnosti, da ćemo moći na strani prihoda da ga malo povećamo, a na strani rashoda, možda, malo smanjimo.

Govoreći o ekonomskoj situaciji, mislim da nećemo učiniti krupnu pogrešku ako cijelu Hrvatsku podijelimo na dva osnovna dijela, koje bi dijelila otprilike Sava. Južni dio, to su pasivni krajevi, to su krajevi na kojima se razvijao ustanak, i sjeverni dio, koji nije tako uništen i koji je pokazivao lakšu mogućnost razvoja. U donjim krajevima naš narod živi na deke, kako kažu Dalmatinci, od sledovanja koja kupuje po propisanim tablicama, a u ogromnoj većini živi od pomoći koju dobija od UNRE. Kod naroda u sjevernim krajevima, nije takva situacija. Tamo smo uspjeli da obnovimo dobar dio industrije, uspjeli smo da industrijske proizvode stavimo u cirkulaciju, da se roba prodaje, i uspjeli smo u glavnim crtama da organizujemo pravilnu raspodjelu. Ako pogledamo kako živi narod tih krajeva, mi vidimo neke pojave koje pokazuju izvjesnu neuravnoteženost. Od momenta kada smo razmijenili Pavelićeve kune za dinare, pa do početka ove godine, radničke nadnice pokazivale su stalan pad od 10, 12 i 13% mjesečno. To je trajalo sve do nedavna. Taj pad je zaustavljen, bar u nekim mjestima,

tek početkom ove godine, negdje u mjesecu januaru, a negdje u februaru. Skupoća dnevnog života pokazivala je ogromne razlike. Krajevi koji su inače bogati u životnim namirnicama imali su vrlo različiti stepen skupoće. Relativno bogata Virovitica imala je početkom ove godine indeks skupoće 108 prema Zagrebu dok je Petrinja imala otprilike 60—61, Križevci 61 i Koprivnica 79. Tako se pokazalo da je pitanje distribucije osnovni regulator skupoće. Tu su se pokazivale izvjesne neuravnoteženosti, ali te oscilacije nijesu danas tako velike. U Zagrebu, u toku januara, porast skupoće se znatno smanjio, i u zadnje vrijeme nastalo je izvjesno pojevtinjavanje. Gledajući statistiku toga, vidimo da racionirani artikli nešto rastu, dok artikli koji su predmet slobodne prodaje i crne berze — padaju. Ako bismo pravili statistiku životnih potreba na osnovu podataka crne berze, vidjeli bismo vrlo veliki pad. To se ima u prvom redu zahvaliti poboljšanju organizacije snabdijevanja i većem doturivanju robe sa strane našeg državnog trgovačkog sektora.

U pitanju južnih krajeva, te statistike, naravno, izgledaju sasvim drugačije. Lika je opskrbljena dosta dobro, no strogo po tablama. Dalmacija je opskrbljena dobro, no takode po tablama. Hrvatsko Primorje dobilo je na pr. za ova dva mjeseca samo brašno i šećer, i kako na tržištu nema ničeg drugog, narod živi samo od toga. Ta je situacija još i danas. Toliko o gradovima.

Na selu su one glasovite škarje cijena koje postoje između industriskih i seljačkih proizvoda isto tako pokazale izvjesnu oscilaciju. Ako uzmemo da smo maksimirali cijene žitu i da vršimo otkup žita dok su istovremeno cijene industriskih proizvoda rastle, tako da je taj raspon bio sve veći, seljak je tražio izlaza u tome što je povišavao cijene neracioniranim proizvodima.

No, iz mjeseca u mjesec možemo vidjeti da se prilike sve više stabiliziraju, da pokazuju da je ovdje problem saveza radnika i seljaka izdržao svoju kušnju; da se potvrdio, da smo uspjeli otkupiti žito, da smo uspjeli uvjeriti seljaka da je to jedini put kojim možemo ići naprijed, da smo uspjeli uvjeriti radnika da izlaz iz teške situacije nije u povišenju nominalne nadnice. Ta ekonomska stabilizacija, koju danas statistike pokazuju, dokazuje da je i politička stabilizacija takode bila u toku.

Danas se u cijeloj našoj zemlji još uvijek vrši izvjesna prilično krupna migracija u vezi sa kolonizacijom i agrarnom reformom. Mislim da nakon dovršenja toga posla, koji će se završiti kroz nekoliko mjeseci, slika naše zemlje treba da izgleda

prilično drukčije, jer je ogroman broj porodica iz najpasivnijih krajeva prelazio u plodnije krajeve, naseljavajući zemlju koju su ostavile Švabe i zemlju koja je pala pod udar agrarne reforme. Ta migracija još i danas nije završena i još i danas ona nije našla svoj određeni, smišljeni ekonomski odraz, tako da o njemu ne bih mogao detaljnije da govorim. Naravno, sve se ovo moglo dogoditi na osnovu jedne političke stabilizacije.

Mi smo danas u Hrvatskoj postigli jedno praktički potpuno jedinstvo, sa vrlo malo smetnji. Ostaci ustaških bandi bili su tokom ove zime razbijeni i danas se o njima kao o ozbiljnoj opasnosti ne može govoriti. Ukoliko ih je bilo u zadnjem tromesečju prošle godine, to su uglavnom bili bjegunci koji su dolazili natrag izvana. Ali se te grupe kroz ovu zimu uglavnom nijesu održale. Danas je tu isto jedna oscilacija, te postoje jedva nekolike grupe koje ne premašuju 50 ljudi. Njihov glavni kadar sačinjavaju i danas fašistički ostaci koji su bili pobjegli i koji se vraćaju, momentalno najviše iz Mađarske pa Austrije i Italije. Glavne veze bile su održavane preko jednog dela katoličkog klera.

Čitav naš rad na stabilizaciji bio je u znaku sređivanja opštih prilika u Jugoslaviji. Čitav politički život odvijao se na izgradnji našeg Ustava, da bi se na tom osnovu osigurao slobodan život i nezavisnost naše zemlje i time slobodan razvoj svih naših republika. U tom znaku se razvijala naša politička aktivnost i politička stabilizacija u toku prošle godine, sve do sada.

Moram ovdje da govorim i o izvjesnim ustaškim ostacima kod nas. Moram da govorim i da razjasnim one događaje koji su bili u vezi sa katoličkom crkvom kod nas. Ja činjenice neću mnogo izlagati, htio bih samo da vam kažem ono što je najosnovnije.

Još u toku same okupacije, tj. u toku rata, konstatovalo se da je veliki broj katoličkog klera angažovan na strani Njemaca tj. na strani ustaša. Visoki i zvanični funkcioneri su se čuvali toga do u posljednje vrijeme. Početkom 1945 godine konferencija biskupa izdala je jednu poslanicu, jedno pastirsko pismo kojim se zalagala za opstanak »Nezavisne države Hrvatske« tj. za jednu reakcionarnu tvorevinu stvorenu od Njemaca.

Današnji su nam podaci pokazali tačno porijeklo te poslanice. Ideju za to pastirsko pismo dao je lično Pavelić, koji je dao i nacrt, a poslanicu je razradio šef propagande Ivo Bogdan, dostavljajući je ministarstvu pravde. Oni su tu poslanicu garnirali sa izvjesnim vjerskim izgledom i tako pustili u svijet. Nakon isterivanja okupatora iz naše zemlje, mi smo pokušali sve da

uspostavimo izvjesne normalne odnose između katoličke crkve i nas. Kazali smo jasno naše namjere sa katoličkom crkvom, namjere koje nijesu bile namjere progona, nego smo postavili iste zahtjeve koje postavljamo svim građanima tj. da vole svoju zemlju i rade na njenoj izgradnji.

U tom smislu su se neki naši funkcioneri sastali sa biskupima, između ostalih i maršal Tito, 2 juna 1945 godine. Tom prilikom izloženi su naši pogledi. Primijećeno je da razvoj događaja ne ide tim tokom i da je ustaško žarište mnogo jače. Konstatovalo se da je velika većina kurirskih veza išla preko zagrebačkog Kaptola, pronašli smo gdje se skriva materijal, zatim da je tamo bio šef ustaške policije, da je on razgovarao sa nadbiskupom Stepincem i da se oko toga razvija čitava mreža.

U to vrijeme pada i izvjesno oživljavanje, moralno oživljavanje (ako se može kazati tako), ustaškog žarišta i tako dolazi do drugog pastirskog pisma.

Ja mislim, drugovi, s obzirom na izvor kampanje koja se vodi u svijetu, da vam kažem nekoliko riječi. U toj kampanji se često puta čuje da mi napadamo crkvu, navodno zato jer je na čelu naše države Komunistička partija kao rukovodilac, kažu da su komunisti inspirisali tu borbu jer smatraju vjeru opijumom naroda i jer smatraju da ona štiti klasno ugnjetavanje i da ako crkvu još nijesu sasvim uništili to je samo zato što ne smijemo i što je naša politika oportunistička.

Teško je, drugovi, danas govoriti, i to godine 1946, o politici koja je određena već mnogo ranije, koja je određena za komuniste, odnosno onda socijaliste, još u prošlom stoleću, kada je kazano da komunisti od države zahtjevaju da se vjera, religija, smatra kao privatna stvar svakoga čovjeka. Kada je tako nema smisla iznositi da se vrši progon crkve. Engels je još ismevao Bizmarka s njegovim Majskim zakonima o progonu crkve.

Mi smo danas, kada smo uklonili izvjesne klasne odnose postavili pred svakog građanina jednako, pa i pred crkvu, jedno pitanje, na kome smo htjeli sa njima da razgovaramo: hoće li sudjelovati u izgradnji naše domovine ili ne. To je jedno pitanje na kome smo mi htjeli s njima da razgovaramo, jedno pitanje na kome smo mi naše odnose prema njima bili odredili. Nikakvo drugo pitanje nije bilo, jer smo Ustavom sproveli naš plan da se crkva odvoji od države. Naša je želja — da se ovdje negativno izrazim — samo to da se u crkvi ne krije strana imperijalistička nemačka, odnosno ustaška agentura. To je jedino što od nje tražimo da ne bude i ništa više.

Uklanjanje te agenture je jedan kompliciran posao. Mi smo dio tog posla završili. Sada nije više na nama, nego je na sudu da dalje kaže svoju riječ. A naša želja prema crkvi je tj. mi ne bi ništa drugo želili, nego da crkva bude vjerna svome narodu.

Sa strane tih ustaških redova pruža se žestok otpor i sprovodi jedna interna disciplina koja sprečava sveštenstvo da iskaže što želi. Sva naša raskrinkavanja spomenute agenture se pokušavaju svesti na napad na crkvu i time za zaoštrenje odnosa između nas i sveštenstva.

Mislim da danas smijem reći da je ta politika bila ne samo osuđena na neuspjeh, nego da se prvi znakovi neuspjeha te politike već pokazuju.

Mogu ovdje istaknuti jednu vrlo svijetlu ulogu svećenstva Istre, jednu vrlo pozitivnu, nacionalnu ulogu, koja je danas već dobrim dijelom doprinijela jedinstvu našeg naroda u Istri i bratimljenju sa italijanskom manjinom tamo.

Govoreći dalje o ostacima fašizma kod nas, mogu vam napomenuti da smo imali izvjesne pojave u srednjim školama. Ali ta je stvar danas već uglavnom likvidirana. Jedno ustaško voćstvo pokušalo je zvesti omladinu da onemogući redovan rad srednjih škola. To se očitovalo na pokušaju rastjerivanja naših radnih brigada, koje je omladina organizirala, ali to je već toliko pri kraju da mislim da o tome ne bi danas trebalo mnogo ovdje ni govoriti.

Hoću samo da vam naglasim da su južni krajevi, koje sam odijelio od sjevernih krajeva, od početka pokazivali uvijek drugu sliku i da je ta omladina gotovo svuda imala prosječnu ocjenu skoro 4, tj. skoro vrlo dobru, i da se one negativne pojave u omladini nijesu pojavljivale.

Ja više ne bih imao šta da kažem, a imam i anginu. Samo htio bih da kažem da mislim da ćemo ovaj naš budžet ostvariti i da ćemo i dalje, pod voćtvom naše Savezne vlade i njenog Maršala doprineti učvršćenju naše nove domovine. (Burno odobravanje u celoj skupštinskoj dvorani).

Pretsedavajući: Određujem odmor. Sednicu ćemo nastaviti večeras u 22 časa.

(Sednica je prekinuta i odmor je dat u 20,15 časova).

(Nastavak sednice u 22 časa)

Pretsedavajući: Nastavljamo sednicu. Molim drugove narodne poslanike koji bi želeli da uzmu reč večeras da se ponovo prijave da ne bi dao reč nekome koji nije spreman.

Ima reč narodni poslanik d-r Marijan Brecelj.

D-r **Marijan Brecelj** (*Ljubljana III, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici. Odmah u početku hoću da naglasim da se u potpunosti slažem sa ekspezeom druga potpredsednika Kardelja i druga ministra Žujovića.

Što se tiče opštih političkih prilika u Republici Sloveniji, one pokazuju čvrstu zbijenost narodnih masa oko Narodnog fronta i jaku podršku nastojanja Vlade maršala Tita.

Danas možemo utvrditi da su svi pokušaji reakcije propali. Belogardejci i plavogardejci su već uoči oslobođenja pokušali da se pretstave kao eksponenti zapadnih saveznika i da tom parolom pridobiju za sebe izvestan deo zaostalih masa. Brzim vojničkim operacijama naše vojske njihove su naoružane bande razbijene do nogu, a političko rukovodstvo pobešlo je preko granice. Ostaci reakcije u zemlji i malobrojni sakriveni belogardistički politički agitatori u svojoj nemoći pokušali su da zavaraju zaostale mase inostranom intervencijom i svaki su dan izmišljali nove datume kada će doći vojska kralja Petra sa zapadnim saveznicima. Ova propaganda vezala se sa delatnošću protivnarodnog reakcionarnog sveštenstva. Osim prekodravskog predela, ova propaganda na teritoriji Slovenije nije imala nikakvog uspeha. To se najjasnije očitovalo u pobi Narodnog fronta na izborima za Ustavotvornu skupštinu. Samo u nekoliko ograničenih srezova u severnoj Sloveniji očitovala se razorna delatnost ovih elemenata, koji su imali direktnu podršku izbeglica koji su uživali utočište preko granice. Ovi srezovi koji nisu proživeli narodnooslobodilački rat i gde je već pre rata bila dosta jaka gestapovska mreža i u kojima naš aktiv nije bio na visini zadatka, naseli su čak uveravanjima o inostranoj intervenciji za 13 novembar. Ogromna pobeda Narodnog fronta u Sloveniji i u čitavoj Jugoslaviji otkrila je narodnim masama i ovih srezova svu laž i prevaru i od tada je počeo jak preokret masa ka Narodnom frontu. Interesantno je da je sada pre mesec dana na izborima u Mariboru postignuto učešće narodnih masa sa 92 %.

Sa pastirskim pismom, čiju je pozadinu osvetlio drug Bakarić, reakcionarno sveštenstvo pokušavalo je i u Sloveniji da postane predvodnik borbe protiv Narodnog fronta. Efekat je bio baš suprotan. Narodne mase, poznavajući napore vojske, političkog pokreta i rukovodstva u borbi protiv fašizma, u tom pokušaju videle su samo zaštitu dobara crkve i okrenule su leđa takvim pokušajima.

Danas, kada diskutujemo o našem prvom proračunu, Slovenija je politički sasvim konsolidovana, čitav narod obuhvaćen je radnim poletom, koji se živo odražava u prvomajskom takmičenju. Istina, imamo puno problema i teškoća, ali sve je to pitanje boljeg funkcionisanja javne uprave i pravilne primene naše privredne politike.

U načelnoj debati želim da se u prvom redu dotaknem samog budžeta republike Slovenije, pošto smo kod sastavljanja toga budžeta imali pred očima načelne direktive naše državne, opšte, finansijske i privredne politike, koja se u tom našem budžetu i odražava i koja je bila osnov našeg zajedničkog budžeta FNRJ.

Dozvolite mi da u nekoliko reči iznesem naša iskustva iz godine 1945 i iz prvih meseci 1946 godine.

Zadatak da sastavimo budžet za juli—decembar 1945 zatekao nas je neposredno posle oslobođenja i stoga je razumljivo da ovaj predlog budžeta nije mogao biti ni odraz stvarnih potreba u polovini prošle godine, niti je mogao da bude izrađen na osnovi promišljenog radnog plana. Slovenija je zamenila tri okupacione valute za naš dinar tek do kraja jula, što je imalo izvestan uticaj na našu finansijsku i privrednu situaciju. Uopšte, imalo je uticaja na čitav rad to što je Slovenija bila poslednja oslobođena. Da smo bili ipak sposobni da dostignemo Beograd i druge ranije oslobođene pokrajine Jugoslavije, imamo da zahvalimo većem broju partizanskog kadra i kadra Osvobodilne fronte, koji se, na osnovu iskustva i škole za vreme narodno-oslobodilačke borbe, srazmerno brzo snašao na vodećim upravnim i ekonomskim funkcijama.

Direktive upućene nam za sastav ovog provizorija od strane Savezne vlade i naročito od saveznog Ministarstva finansija olakšale su nam u mnogo čemu posao i prinudile nas da smo već u prošloj godini, bar uglavnom, pravilno usmerili svoju politiku izdataka. Što se tiče rezultata naših upravnih i ekonomskih napora u drugoj polovini prošle godine, moramo da konstatujemo da je Slovenija u ovom periodu dobila bar osnovni pregled svojih potreba i da je već u to vreme bila omogućena kontrola pravilnog funkcionisanja naše javne uprave i privredne delatnosti. Slovenija je u toj godini uglavnom izvršila postavljene zadatke i to u okviru budžetskog provizorija. Izdatke koji su joj bili odobreni od saveznog Ministarstva finansija nije prešla.

U smislu intencija Savezne vlade i u cilju što brže obnove najvažnijih privrednih grana, vlada Narodne Republike Slove-

nije u prošloj godini usmerila je, pre svega, sve svoje sile na obnovu industrije, na opskrbu i ishranu stanovništva i na jesenju setvenu kampanju. U godini 1945 u Sloveniji su obnovljene razne industrije, kao tekstilna, rudarstvo, metalurgija, kožarska industrija, papirna, hemijska, grafička, kao i industrija ishrane.

S tim u vezi treba da podvučemo da je radnička klasa Slovenije, povezana sa radništvom čitave Jugoslavije, razumela u celini potrebu hitne obnove i ispunjavala ovaj zadatak sa punom svešću odgovornosti.

Seljaštvo Narodne Republike Slovenije odazvalo se u celini pozivu za obradu zemlje. U predelima koje su bili Nemci iselili i u koje se tek u jesen 1945 počeo vraćati narod, obrađena je zemlja dobrovoljnim radom, pre svega obrađile su je omladinske brigade. Na ovaj način bilo je obrađeno čitavo Krško Polje u Sloveniji.

Što se tiče ishrane i opskrbe, treba napomenuti da smo u prvom periodu vodili računa i o ishrani Trsta. Iako je naš aparat bio još mlad i neiskusn, ipak je ova zadaća, uz podršku narodnih masa čitave Jugoslavije, u potpunosti bila izvršena. Iako je ishrana i opskrba u godini 1945 uglavnom zadovoljila potrebe Slovenije, i to zahvaljujući naročito Vojvodini, jer nije bilo slučajeva gladovanja, moramo ipak konstatovati da su na ovom sektoru učinjene neke greške. Besumnje mobilizacija domaćih prehrambenih sretstava bila je premalena. Činjenica da se organizacija opskrbe i ishrane nije u većoj meri oslonila na zadrugarstvo, kočila je na jednoj strani nužno potreban razvoj samog zadrugarstva, dok je na drugoj strani prouzrokovala u narodnim masama opravdanu kritiku našeg ministarstva trgovine i opskrbe. I u pogledu distribucije veći gradovi u Sloveniji bili su izvesno vreme favorizovani na račun industrijskih centara, umesto da se radi što brže na obnovi industrije, dešavalo se obratno. Tome je uzrok pogrešno izvedena centralizacija distribucije, što se u ovoj godini ispravilo. Naše ministarstvo trgovine forsiralo je u godini 1945 trgovačka preduzeća sa učešćem državnog i privatnog kapitala. Iskustva su pokazala da pojedina preduzeća nisu postigla određeni cilj i to s jedne strane zbog privatnog kapitala, koji je tražio samo svoju sopstvenu dobit bez ikakvog smisla za zajedničku privrednu organizaciju, a s druge strane zbog našeg i suviše blagog stava prema privatnim licima, koja su uložila svoj novac u preduzeća.

Sasvim je razumljivo da smo u godini 1945 u pogledu obnove nužno potrebnih zgrada učinili sve što je bilo moguće, s obzirom na našu opštu finansijsku situaciju i na organizacione

i materijalne mogućnosti. Treba da podvučemo da je organizacija naših tzv. tehničkih baza, kojih smo imali u Sloveniji 27 i koje su imale zadatak da pruže našem narodu materijalnu i tehničku pomoć u izgradnji i obnovi, pokazala vrlo zadovoljavajuće uspehe. Ovim tehničkim bazama u saradnji sa zadrugama za obnovu, kojih ima 185, uspelo je da obnove zajedno s našim federalnim građevinskim preduzećima »GRADISOM«: 1609 kuća i 2356 privatnih zgrada, 185 školskih zgrada, 70 mostova, 21 veću upravnu zgradu, 8 većih pilana itd.

Moćan faktor u našoj građevinskoj obnovi u godini 1945 bio je dobrovoljni i udarnički rad, koji je na ovom sektoru dao sledeće rezultate: 303.700 radnih časova, što predstavlja zajedno sa besplatno sakupljenim materijalom sumu od 62 miliona.

Na sektoru prosvete i zdravlja išli smo u godini 1945 za tim da uspostavimo staro stanje. Pripreme izvršene na ovim sektorima već za vreme oslobodilačke borbe pružale su nam veliku pomoć. Učiteljski i profesorski kursevi, koji su pored stručne nastave pružali našem prosvetnom kadru i osnovni politički odgoj, produženi su posle oslobođenja i još se produžuju. Hitna je bila potreba i u pogledu sanitetskih tečajeva, pre svega u pogledu odgoja pomoćnog sanitetskog kadra, pošto smo od strane crkvenih ustanova naišli u velikoj meri na nerazumevanje.

Značajan uspeh predstavlja i osnivanje potpunog medicinskog fakulteta u Ljubljani, gde se sada vrši nastava za sve semestre medicine i na kome studira oko 500 studenata.

Naše ministarstvo za socijalnu politiku izdalo je u godini 1945 na potpore 150 miliona iz saveznog budžeta i 30 miliona iz federalnog. Iskrsle su izvesne poteškoće zbog centralizacije pri određivanju potpora i u početku nije bio mogućan oslonac na narodne odbore, pošto ovaj aparat nije bio isproban niti izvežban. Do kraja 1945 godine bilo je u Sloveniji 40.300 invalida, udovica i vojne siročadi i ostalih žrtava fašističkog terora koji su primali državnu potporu.

U godini 1945 izvršena je preko Slovenije repatrijacija 180.000 Jugoslovena, što je iziskivalo od naše vojske, našeg ministarstva za socijalnu politiku i ostalih organa umešnu organizaciju i znatne napore.

Pripreme izvršene za vreme narodnooslobodilačke borbe u pogledu organizacije naše unutrašnje uprave, iskustva u izgradnji naše vlasti na oslobođenoj teritoriji i iskustva kojim smo se koristili posle oslobođenja Beograda, omogućile su nam da smo u godini 1945 bili u stanju da izvedemo upravnu podelu Slovenije, uspostavimo sve okružne, sreske i mesne narodno-

oslobodilačke odbore. Slovenija je u toj godini imala četiri okruga, 29 srezova i 1.550 mesta i još upravnu jedinicu Ljubljano — grad u rangu okruga. Izvršena je i organizacija oteka za unutrašnje poslove pri svim tim odborima koji su, povezani sa ministarstvom unutrašnjih poslova, organizovana je milicija itd.

Dok smo u drugim granama javne uprave i naše privrede uspeli da razbijemo stari aparat i da oslonimo naš rad na nove organizacione principe, ne može se isto tvrditi i za organizaciju naše finansiske službe. Zbog postojećeg sistema razrezivanja i ubiranja poreza, računovodstva itd., koji se uglavnom oslanja još na staro jugoslovensko zakonodavstvo i staru praksu, nije bilo moguće da reorganizujemo ovaj sektor javne uprave dok se ne izvrše potrebne promene i postave novi organizacioni principi u opsegu čitave države. Borba protiv crne berze i špekulacije kao i postupak za utvrđivanje ratne dobiti dali su u godini 1945 sledeće rezultate: u postupku je bilo 2317 slučajeva špekulacije, kod kojih je dobit utvrđena u iznosu od 112 miliona.

Ako povučemo glavni zaključak iz prošlog polugodišta, koji je u budžetskom pogledu označavao provizorium juli—decembar, vidimo da je to bio period u kome smo tek isprobali naše najosnovnije potrebe a nismo još pristupili politici prihoda, što sačinjava kao što se razume samo po sebi, osnovu pravog budžeta. U tom periodu utrošili smo 797,000.000 dinara. Dotacija od saveznog Ministarstva finansija je iznosila dinara 496,000.000, prilikom zamene bilo je obračunato 104,000.000 za okupatorske valute, dok je Slovenija sama sakupila prihoda u visini 197,000.000.

Na osnovu direktiva naše Savezne vlade, njenog Ministarstva finansija kao i Privrednog saveta stavljeni smo u godini 1946 pred sasvim novi zadatak, zadatak koji smo i sami, kako na osnovu naših iskustava tako i na osnovu jasnog pregleda naše situacije, primili i razumeli kao pravilan. Trebalo je preći od tzv. politike izdataka na politiku prihoda. Naša vlada, naš upravni aparat kao i sav svesni slovenački narod primio je odluku našeg saveznog Ministra finansija — da treba ne samo konsolidovati vrednost našeg novca, nego ga i podići — sa svim razumevanjem i pozdravio je. Narod je razumeo da pokriće naših potreba iz vlastitih sretstava znači ujedno i našu državnu političku i privrednu snagu, konsolidaciju i najsolidniju osnovu našeg brzog i dobrog razvoja. U početku je bila tendencija da će samim faktom oslobođenja biti omogućena obnova u celini, u svim granama našeg javnog života. Međutim, kad su počeli

naši ljudi ocenjivati naš domaći državni položaj, pre svega priprivredni, i upoređivati ga sa položajem u drugim državama, počeli su da uviđaju pravilnost naše finansiske i privredne politike. Očuvati vrednost našeg novca, ne povećavati količinu novca u opticaju, starati se za što bržu cirkulaciju novca, podupirati čekovni i beznovčani promet, davati prednost onim privrednim granama koje su od životnog značaja za naš dalji razvoj, sačuvati i produbiti pravilan odnos prema našoj Jugoslovenskoj armiji, sve ove stvari nisu realizovane samo na papiru nego i u praksi i došle su do izražaja baš kod izrade našeg budžeta, koji smo izradili za godinu 1946, u obimu predviđenom shemom našeg saveznog Ministarstva finansija. Sve dotle dok nisu našem federalnom aparatu i našim narodnim odborima bile jasne gore spomenute smernice naše državne, finansijske i privredne politike, izgledao je i prvi projekat našeg proračuna Narodne Republike Slovenije prilično drukčiji nego dosadašnji. Kada su naša ministarstva i naši narodni odbori predložili prvi nacrt budžeta, iznosili su naši predviđeni izdaci 3.800.000.000 dinara dok prihodi nisu dostigli niti jednu milijardu. Ovo je karakteristično za prvobitni mentalitet na osnovu kojeg se htelo što više obnoviti, što više novoga učiti, realizovati zadatke koji su ostvarljivi tek u budućnosti, dok se nije ni mislilo uopšte na to otkuda crpiti sredstva, kakva je porezna moć našeg naroda itd. Stoga je bio prvi projekat izrađen samo sa gledišta naših potreba i velikih planova, a ne sa gledišta naših mogućnosti.

Naš današnji budžet Narodne Republike Slovenije za godinu 1946 predviđa 1.262.000.000 izdataka prema 1.458.000.000 prihoda. Slika se dakle u osnovi razlikuje od predašnje i naš budžet ne samo da je uravnotežen i za više nego dve trećine manji od prvobitnog projekta, nego je čak aktivan. Ako naše savezno Ministarstvo finansija odnosno naša Skupština uzme u obzir naš predlog povišenja budžeta za 286.000.000 na izdatke, u isto vreme za 286.000.000 novih prihoda, onda naša Vlada može tvrditi da je proračun Narodne Republike Slovenije sa 1.549.000.000 izdataka, prema 1.745.000.000 prihoda realan, što znači da u godini 1946 Slovenija neće utrošiti preko milijardu i po dinara i da će sakupiti 1.700.000.000 dinara. Uprkos ovog predloga za povećanje, naš budžet za 1946 godinu ostaje za 40.000.000 dinara manji od prošlogodišnjeg budžeta.

Najpre ukratko što se tiče prihoda. Ako smo već usvojili osnovnu liniju naše finansiske i privredne politike, dakle potrebu pokrića iz vlastitih sretstava, onda je svaka narodna republika bila obavezna da detaljno prouči poresku snagu svoga stanovni-

štva i utvrdi sve moguće izvore državnih prihoda. Ako smo, s druge strane, uzeli kao princip pokrića samo najhitnijih potreba u budžetu, onda je svaka narodna republika bila obavezna smanjiti svoje izdatke na minimum i to bez obzira na visinu njenih prihoda. Na osnovu ova dva principa Narodna Republika Slovenija faktično je pokazala višak u budžetskom predlogu. Razume se da je taj višak u prvom redu rezultat našeg opšteg ekonomskog stanja i činjenice da je Slovenija u odnosu na mnoge ostale republike srazmerno manje stradala u ratu. Kod pregleda prvog budžetskog predloga naših ministarstava i odbora uočili smo već spomenutu pogrešku, da se prihodi de fakto nisu proučavali nego da se za osnovu prihoda uzeo nepotpuni statistički pregled iz stare Jugoslavije. Posle detaljnog proučavanja poreske snage našeg naroda i drugih izvora državnih prihoda, koje je izvršila naša komisija za privredni plan zajedno sa ministarstvom finansija, došli smo do zaključka da su bili prihodi u prvom našem predlogu postavljeni suviše prenisko. Ovo možemo danas utvrditi sasvim sigurno, pošto se kod ubiranja poreza već pokazuje efekat koji je predviđen prema našem sadašnjem budžetskom predlogu. Porez od prihoda prema ovom predlogu iznosi 370 miliona, službenički porez 172 miliona, neimenovani prihodi 5 miliona. Pored toga, prihode u našem budžetu sačinjava i prirez saveznih poreza i taksa u iznosu od 44 miliona, dakle, zajedno 221 milion. Pod uslovom dobre organizacije, a pre svega pod uslovom savesnog poslovanja narodnih odbora i poreskih komisija, Narodna Republika Slovenija biće sposobna da ubere predviđene prihode. U mesecu januaru, na primer, ubrali smo 132 miliona dinara poreza, od toga 60% federalnih. Razume se da su porezi za čitavu državu jednaki i da zbog toga Slovenija neće postići predviđeni višak pomoću većeg razrezivanja poreza. Isto tako kod odmeravanja čistog katastarskog prinosa, naš seljak neće biti više opterećen nego što je bio pre rata. Srazmerno će plaćati isto toliko, u mnogim slučajevima čak i manje. Pošto nisu dozvoljeni poreski dodaci preko 100%, porez na prihode pogodiće seljake svuda podjednako i srazmerno. U bivšoj Jugoslaviji dodaci na zemljarinu i druge neposredne poreze dostigli su 700%, pa čak i više po sto. Jedina ne sasvim jasna postavka u prihodima je porez na prihode državnih preduzeća, koji se utvrđuje prema utvrđenom bilansnom čistom dobitku. U tom pogledu biće potreban u svim ovim preduzećima pravilan odnos upravnika prema fiskusu, kao što će biti zadatak naših kontrolnih ustanova, pre

svega Revizionog zavoda, da naši bilansi stvarno predstavljaju privrednu situaciju u preduzećima.

Sada o izdacima. Treba podvući da smo morali duže vremena intenzivno raditi na tome da uskladimo naše potrebe sa predviđenom visinom budžetskih izdataka. Morali smo doslovno proceniti za svakog čoveka uposlenog u našem aparatu da li je potreban ili nije, da li bi se njegov rad mogao da prebaci na nekog drugog, morali smo kod materijalnih izdataka voditi računa o svakom dinaru ponaosob, da li je potreban ili nije. Ponovne konferencije sa našim ministrima i našim narodnim odborima dale su pozitivne rezultate. Bili smo prinudeni da pristupimo radikalnoj reorganizaciji naše javne uprave. Danas, posle dva meseca, vidimo da ova reorganizacija ni u čemu nije ukočila naš razvoj, nego da su se ukazale i mogućnosti većih uspeha, kako u poslovanju naše javne uprave, tako i privrednoj delatnosti Narodne Republike Slovenije. Pre svega smo počeli sa smanjivanjem upravnog aparata. Pokazalo se prvobitno da su naša ministarstva kao i naši narodni odbori u početku hteli da u Sloveniji uposle mnogo više činovništva nego u bivšoj Jugoslaviji. Prvobitni nekontrolisani predlog dostigao je čak cifru od 35.000 činovnika. Danas mi imamo u javnoj upravi naše Narodne Republike 14.700 činovnika (među kojima 6.757 iz resora prosvete i 2.714 iz resora zdravlja). Naši okružni odbori upošljavaju do 60 činovnika, sreski do 40, mesni 1 do 2.

Druga mera koja će uveliko pojednostiniti poslovanje javne uprave jeste prenos sve privredne delatnosti iz sektora javne uprave na državna preduzeća i na državne privredne ustanove koje imaju svoje vlastite budžete. Na ovaj način naša ministarstva i naši odbori ostali su na privrednom sektoru samo još direktivni i kontrolni organi, dok se sama realizacija prenela na preduzeća i ustanove.

Tako, na primer, iznosi budžet našeg ministarstva građevina samo 6 miliona dinara, pošto su državno građevinsko preduzeće »Gradis« kao i već gore spomenute tehničke baze preuzele većinu poslova koje je prije obavljalo samo ministarstvo. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva ima u proračunu svega 19 miliona dinara, pošto su pojedina državna ogledna dobra, traktorske stanice itd. preuzela od njega određene poslove i pošto je državno preduzeće »Les« preuzelo pored eksploatacije šuma i samo čuvanje šuma u svoju režiju. Isto tako stoji s industrijom i trgovinom. Uprave industriskih preduzeća, koje se sada organizuju prema pojedinim industriskim granama, preuzele su već mnoge poslove samog ministarstva, isto kao

što je i Uprava trgovačkih državnih preduzeća preuzela poslove koje je pre obavljalo ministarstvo na račun budžeta. U Sloveniji je taj prenos uglavnom već izvršen i državna preduzeća, kao i njihove uprave, pokazali su već *raison d'être* i finansijsku mogućnost svoga postojanja.

Isto onako kao što je Narodna Republika Slovenija poduprla nužnu potrebnu centralizaciju finansijskih sretstava u središnjem obimu, izvodi ovu centralizaciju i u federalnom obimu time što navezuje komunalne novčane zavode na Centralni slovenski novčani zavod, što omogućava vladi i narodnim odborima, kao i državnim preduzećima republikanskog značaja, njihovo poslovanje. Postignuti su i uspesi u bržoj cirkulaciji novca i organizaciju sitnog prometa. Kod sastavljanja našeg budžeta rukovodili smo se načelom, da treba Narodnu Republiku Sloveniju u celini i još napose u pogledu privredne organizacije uključiti u naš opšti državni radni plan, u pripreme za izradu privrednog plana, kao nužno potrebne osnove za našu opštu, kao i privrednu politiku. Princip prioriteta teške industrije, rudarstva, prometa, ukratko osnovnih privrednih grana usvojila je Narodna Republika Slovenija u celini. Radi nužno potrebne i korisne centralizacije najvažnijih privrednih grana, razmera u budžetu između resora u pojedinim narodnim republikama razumljivo je drukčija, kao što pokazuje ovu razmeru budžet Savezne vlade.

U Sloveniji ima 65% seljačkog stanovništva. Slovenački seljak u partizanskim predelima mnogo je žrtvovao za vreme narodnooslobodilačke borbe. Pored doprinosa u krvi i opskrbe ishranom partizanske vojske, mnogo je patio od okupatora usled razaranja domova. Danas je položaj seljačkog stanovništva u Sloveniji ovakav: ne zapaža se pomanjkanje ishrane, naprotiv, još uvek vlada nestašica industriskih proizvoda, pre svega tekstila i obuće, i to uglavnom zbog pomanjkanja novca. U nekim krajevima imamo čak ozbiljnu pojavu pomanjkanja gotovog novca i to pre svega u onim predelima gde su se vratili seljaci koje su Nemci bili iselili i gde su, vrativši se, našli potpuno opljačkane domove. Izvođenje agrarne reforme, kolonizacija i organizacija produktivnog nabavilačkog i potrošačkog zadrugarstva to je sadašnja politika u odnosu prema širokim seljačkim masama. Agrarna reforma završice se ovih dana, i među naše slovenačke seljake biće podeljeno preko 40.000 hektara obradive zemlje. Približno 5% ove zemlje ostaće u državnim rukama.

Zemlja je obrađena gotovo sva, izuzev malih predela na napuštenoj zemlji u Kočevju, a koji će biti upotrebljeni za stočarske stanice i za dobivanje sena. Obradena zemlja iznosi 306.750 hektara. Od toga 40% pšenice, raži i ječma, 20% krompira, 14% kukuruza, ostalo otpada na industrijske biljke i druge kulture.

Narodna Republika Slovenija kolonizirala je u Vojvodini 643 seljačke porodice. Unutrašnjom je kolonizacijom naseljeno, odnosno preseljeno 800 seljačkih porodica. Vrlo pozitivna pojava u Sloveniji su prve produktivne zadruge, čiji broj iznosi sada oko 15. Zajednička obrada zemlje, zajedničko vodstvo zadrugnog imanja i zajednička prodaja produkata pobudila je veliko interesovanje ostalih, pre svega manjih seljaka, i izgleda da se produktivnom zadrugarstvu pružaju lepe perspektive za razvoj. Najveća od sada postojećih produktivnih zadruga računa na osnovu realne kalkulacije u ovoj godini na 3 miliona čistoga dobitka.

U pogledu opskrbe u ovoj godini počela je bolje da uspeva politika sakupljanja vlastitih sretstava. Komisije za otkup, koje su osnovane u svim srezovima, sakupljaju sa većim uspehom određene količine masti, pšenice, krompira itd. Na osnovu uspeha ovih komisija za otkup, Slovenija će biti sposobna da u većoj meri zadovolji potrebe ostalih narodnih republika u pogledu semenskog krompira. Vlada Narodne Republike Slovenije u saglasnosti sa saveznim Ministarstvom trgovine i snabdevanja namerava da izmeni sadašnju praksu u pogledu prodaje i otkupa višaka seljačkih proizvoda. Pokazalo se naime da je na osnovu naših uredaba, s jedne strane, dovoljan otkup manjih količina masti, mesa i drugih racioniranih namirnica, dok s druge strane, seljak opet na osnovu drugih uredaba ne sme ovo da prodaje. Mnšljenja smo da je pravilno da se puste svi viškovi u slobodnu prodaju, da se rigorozno ustraje na predavanju određenih kontingenata, a pomoću zadrugarstva i državnih magacina da se regulišu cene namirnica koje su u slobodnoj prodaji. — Napominjemo da je Slovenija u godini 1946 proizvodila 54.000 kubnih metara drveta.

Nabavilačko-potrošačko zadrugarstvo postiglo je u ovoj godini znatan napredak. Dosadašnja praksa pokazala je da je udruživanje zadruga u poslovne saveze celishodno samo do okružnog obima. Udruživanje zadruga u federalne zadrugne centrale u praksi bi značilo odstupanje od zadrugnog principa. Iz tog razloga imamo u Sloveniji organizirane okružne poslovne centrale, dok će federalna zadrugna centrala fungirati samo kao

revizionu centrala. Organizacija poslovnih okružnih centrala omogućava distribuciju namirnica i opskrbe uopšte, fungira kao grosista za one industrijske artikle koje može fabrika da direktno šalje ovim okružnim centralama i pomoću mreže nabavljčkih i potrošačkih zadruga de fakto postaje najjači aparat našeg ministarstva trgovine, pomoću koga će se snabdevati narodne mase. Što se tiče kreditiranja zadružnog sektora biće potrebni izvesni ugovori sa centralom Agrarne banke, pošto je dosadašnja praksa pokazala da je postupak suviše komplikovan i da više puta otežava — naročito u sezoni — potrebnu ekspeditivnost poslovanja. Isto tako treba hitno rešiti pitanje malih kredita, jer inače seljak sve do letine nije u mogućnosti da kupuje industrijske proizvode.

Na osnovu iskustva u godini 1945 sa trgovačkim preduzećima i na osnovu razgovora sa Ministarstvom trgovine i snabdevanja Savezne vlade dobila je organizacija trgovačkih preduzeća u ovoj godini u Sloveniji solidniju osnovu. Izvršena je revizija dosadašnjih društava i na osnovu iskazanih potreba imamo sada u Sloveniji 8 trgovačkih preduzeća, koja nastupaju kao grosisti u federalnom obimu i koja vrše trgovačko poslovanje sa ostalim narodnim republikama. Ova preduzeća uključuju promet sa gorivom, hartijom, voćem, vinom, tekstilom i kožom, gvoždem i građevinskim materijalom. Većina ovih društava postoji u obliku deoničkih društava sa pretežnom većinom državnog kapitala.

Vlada Narodne Republike Slovenije ukinula je ministarstvo za lokalni saobraćaj i prenela prometno rukovodstveno poslovanje na ministarstvo unutrašnjih poslova, a ostale poslove na specijalno republikansko državno preduzeće. Time je rasterećen državni budžet.

Karakteristično je kod budžeta Narodne Republike Slovenije da najveće postavke predstavljaju sektori prosvete i narodnog zdravlja. Proračun prosvete, uzevši u obzir i dodatni predlog, iznosi nešto preko 300 miliona, dok proračun zdravlja iznosi 223 miliona. Ne samo da je situacija Slovenije već u bivšoj Jugoslaviji diktirala potrebu da se očuva barem približno isto stanje u sektoru prosvete i zdravlja, nego je još u većoj meri zahtevao prosvetni i zdravstveni rad u toku narodnooslobodilačke borbe i sadašnji politički položaj Slovenije da se posveti pažnja ovim sektorima. Smanjenje budžeta našem ministarstvu prosvete značilo bi de fakto demontažu naše prosvete, isto tako kao što bi smanjenje budžeta za narodno zdravlje značilo de fakto demontažu organizacije sanitetske službe u

Sloveniji. Jedno i drugo išlo bi na štetu čitave države. Slovenija ima danas svih vrsta škola tj. narodnih, učiteljskih, gimnazija, privrednih i glazbenih 959, tj. 15 manje od god. 1940. Bolnica, zdravstvenih domova, stanica i centara ima 68, tj. nešto manje od 1940 g. ali bolnice imaju 700 postelja više no pre rata.

Treba još spomenuti da je iskustvo prošlog polugodišta pokazalo da se putem revizije naše upravne podele i istovremenim poboljšanjem funkcionisanja naših narodnih odbora može ujedno postići i pojeftinjavanje državnog aparata. Iz tog razloga mi smo dva sreza udružili u jedan, tako da imamo sada svega 28 srezova, dok je naše Odeljenje za izgradnju narodne vlasti pripremilo predlog za smanjenje broja mesnih upravnih jedinica od 1.550 na 600. Time bi mesne jedinice obuhvatale do 1.500 ljudi. Takav opseg omogućava u celini potrebnu aktivizaciju stanovništva.

Posebnu postavku u privredi Narodne Republike Slovenije predstavlja turizam. Na osnovu već izvršenih priprema i već odobrenog dvadesetmilionskog specijalnog kredita biće Narodnoj Republici Sloveniji omogućeno da u ovoj sezoni uspostavi turistički promet, i to preko turističkih preduzeća koja su u državnim rukama, sa približno 3.000 postelja i preko privatnih preduzeća sa približno 1.500 postelja. Naša vlada predložila je u određenom roku Privrednom savetu kreditni plan za sredstva iz Fonda za obnovu, kao i plan za opticaje kredita, koji je predložen saveznom Ministarstvu finansija. Prema zaključku Savezne vlade Narodna Republika Slovenija dobila je od Privrednog saveta 120 miliona malog građevinskog kredita. Svi krediti koji će se iz Fonda za obnovu upotrebljavati na teritoriji Slovenije, kako u industriji tako i u prometu i građevinama, iznose otprilike polovinu našeg budžeta. Iz tog razloga Narodnoj Republici Sloveniji zagarantovana je za godinu 1946 dosta opsežna privredna delatnost.

Na kraju još nešto o predlogu za povišenje izdataka za sumu od 268 miliona i istovremeno povišenje prihoda u jednakom iznosu. Posle sastavljenog budžeta moralo je, naime, predsedništvo naše vlade obrazovati više institucija i ureda, neke prema uputstvima Savezne vlade i Privrednog saveta ojačati, što pre nije bilo predviđeno. Radi se o Revizionom zavodu, o Računsko-kontrolnoj komisiji, o Odeljenju za upravu narodne imovine, o Statističkom uredu i o Uredu za cene. Nadalje obrazovano je kod nas novo ministarstvo rada, dok je kontrolna komisija postala samostalan organ u okviru Narodne Republike Slovenije. (Kod toga napominjemo da ministarstvo za lokalni saobraćaj i

ministarstvo za šume nisu usljećeni u predlog budžeta za godinu 1946.) Iskustvo iz prošla dva meseca ove godine pokazalo nam je da treba hitno povišiti budžet ministarstva prosvete za 44 miliona i ministarstva poljoprivrede za 4 miliona 270 hiljada. Pošto smo tek sada preuzeli od vojske organizaciju službe repatrijacije, prinudeni smo i za ovu službu predložiti novu budžetsku postavku. Glavna potreba za povišenje ukazala se kod narodnih odbora. Posle detaljnog proučavanja pokazalo se da je i za njihovo funkcionisanje potrebno povišenje od 165 miliona. Kod toga napominjemo da smo kod sastavljanja budžetskog predloga smanjivali budžete narodnih odbora na račun naših ministarstava, pošto smo po svaku cenu hteli da ostanemo u okviru 1 milijarde 263 miliona. Pošto smo istovremeno predvideli isto toliko prihoda i to na službeničkom porezu još 70 miliona, na zaostalim porezima još 60 miliona i na prihodima iz narodne imovine 115 miliona, neće biti tim povišenjem ni u kom slučaju taknut naš ukupni državni proračun niti će biti uvedeni novi porezi. Kao novi porez predlažemo samo trošarnu na alkohol, prosečno 2 dinara na litar, koja kod nas još nije uvedena i koja bi nam donosila 40 miliona dinara, čime bi u celini postigli visinu predloženog povišenja našeg budžeta. I u tom slučaju budžet Narodne Republike Slovenije iskazaće višak kao i pre.

Ako u celini pogledamo političku i ekonomsku situaciju u Sloveniji, treba da konstatujemo da su bili, uprkos svim poteškoćama kako u prošloj tako i u ovoj godini, postignuti uspesi, i to pre svega u organizaciji naše javne uprave i poljoprivrede. Uspesi su bili postignuti zbog konsolidacije političkih prilika. Isto tako kao što je naš narod u velikoj meri i požrtvovano podupirao narodnooslobodilačku borbu, tako je i odmah posle oslobođenja sa velikim elanom pristupio obnovi naše države i tako i sada prima i podupire ekonomske i političke mere. Narodne mase vide u organima naših vlasti pre svega u Saveznoj i federalnoj vladi istinsku pomoć i brigu za njihove osnovne probleme.

Predloženi je državni budžet dokaz našeg pravilnog shvaćanja federativnog uređenja države. Budžet i obrazloženje koje je dao ministar finansija Savezne vlade drug Sreten Žujović jeste dokaz da naša Savezna vlada kao i vlade pojedinih republika u celini pravilno shvataju izgradnju naše federacije u praksi iako su proračuni pojedinih narodnih republika, u odnosu na izdatke i prihode, različiti, pa i uprkos tome treba konstatovati činjenicu da su svi izgrađeni po istim principima političkog i ekonomskog jačanja naše zajedničke države.

Očekivani prihodi našeg proračuna biće u celini ostvareni zbog toga što ne predstavljaju samo matematički izračunate mogućnosti Republike Slovenije, nego su istovremeno i izraz volje narodnih masa da ih ostvare. Narod razume da su svi privredni propisi sastavni deo izgradnje boljeg života najširih narodnih masa. Reakciji su potpuno propali planovi da iz posleratnih poteškoća kuje politički kapital za sebe. Možemo danas da kažemo da osnovne narodne mase radnika, seljaka i radne inteligencije potpuno shvataju sve mere narodnih vlasti koje su ili koje će biti potrebne da dobijemo bitku i na privrednom polju, u smislu reči i direktiva koje je dao maršal Tito u novogodišnjoj poslanici.

Briga za radničku klasu, politika ishrane s jedne strane, kao i agrarna reforma i briga za podizanje našeg sela s druge strane, to su sve mere koje pokazuju našim radnicima i seljacima već jake crte njihovog budućeg blagostanja. Zbog toga oni već danas pokazuju udarničkim radom svoju spremnost i na budući rad i žrtve.

Jedinstvena i jaka Jugoslavija predstavlja za Sloveniju jezgro vanjske i unutarnje politike. Svest da je samo u Jugoslaviji moguće rešenje svih pitanja koja interesuju slovenački narod, svest da je bilo samo u ujedinjenju snaga svih naroda Jugoslavije moguće osloboditi sve naše krajeve, uključujući i Trst, Julijsku Krajinu i Istru duboko je usađena u slovenačkom narodu.

Predloženi proračun je nov dokaz snaga naše Jugoslavije, nov dokaz da federacija u našoj Republici znači stvarnu ravnopravnost svih naroda i pomoć svakom narodu ponaosob, bez mogućnosti prevlasti jednog ili drugog. Na taj način ćemo faktički učvrstiti Jugoslaviju u kojoj će svaki davati doprinos po svojim snagama, a istovremeno i dobivati pomoć za svoje najnužnije potrebe.

U vremenu kada se rešava pitanje naših zapadnih granica, kada mi Slovenci ponovo osećamo na zapadu i na severu pritisak imperijalističkih snaga i novi pokušaj zadržavanja nesrećnog stanja stvorenog posle prvog svetskog rata, u vremenu kada se ponovo proliva slovenačka antifašistička krv po ulicama Trsta, mi Slovenci osećamo naročitu važnost jake, jedinstvene i bratске Jugoslavije.

Uveren sam da izražavam volju čitavog slovenačkog naroda kad se zahvaljujem za rad i odlučan stav Savezne vlade, a naročito njenog predsednika maršala Tita i potpredsednika Kardelja u vezi sa priključenjem Juliske Krajine, Trsta i Istre Jugoslaviji. (Aplauz).

Najveći izdatak po proračunu budžeta pretstavlja izdatak za našu vojsku. Čini mi se da je potrebno ovu činjenicu naročito naglasiti i izraziti našu saglasnost i zadovoljstvo s tim. To nije samo znak zahvalnosti našoj vojsci, nego i ponovna potvrda odlučnosti svih naših naroda da branimo plodove naše teške borbe.

Uveren sam da će slovenački narod sa svim snagama podupreti našu opštu politiku, koju je izneo drug Kardelj u svome ekspozeu, kao i našu finansijsku i privrednu politiku, kako je izneo drug ministar Žujović u obrazloženju budžeta, i da će zato sav slovenački narod ovaj budžet usvojiti za koji ja glasam kao i za predloženi Finansijski zakon. (Aplauz.)

Претседавајући: Има реч народни посланик Родољуб Чолаковић. (Аплауз.)

Родољуб Чолаковић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, сва настојања наше државне политике иду за тим да се учврсти и ојача политички и економски наш демократски поредак, као онај друштвени оквир у коме трудбеници наше земље треба да развију друштвене продуктивне снаге, да на тај начин осигурају своје материјално благостање и свој културни развитак, да тако осјете не само политичке него и материјалне благодети нашег демократског преображаја и да у нашој земљи створе потребне услове за даљи развитак. Посматран у тој свјетлости, наш буџет претставља несумњиво један велики допринос. Он говори о срећености и консолидацији наше државе, али он се истовремено показује као моћна полуга за даљи развитак наше земље. С друге стране, он дјелује охрабрујући на све патриоте наше отаџбине. Први пут послије ослобођења наши народи добијају у буџету бар приближно изражену слику економског стања наше земље, а исто тако виде са каквим средствима располажу за изградњу свог властитог живота. Нема сумње да су наше потребе огромне и да су наша средства скромна, али кад помислимо да смо колико јуче завршили рат, и то најстрашнији рат који је запамтила наша земља, рат који је прогутало огромне материјалне и људске жртве, проузроковао невиђено пустошење, изазвао дубоки поремећај у привредном животу, оставио за собом прави валутарни хаос, онда можемо бити с правом задовољни оним што смо за ову годину дана урадили. То је велика добијена битка наше младе државе. Наши непријатељи очекивали су да ћемо се ми на нашем топлим

послу обнове сломити; они су говорили да смо ми умјели ратовати, али да нећемо моћи без њих, јучерашњих утјегача и експлоататора, кренути напријед у области обнове и изградње наше земље. Они су нас у нашем раду својски ометали, настојећи да праве збрку тамо гдје смо ми уносили ред и организованост, да сију малодушност и панику и да тако смање радни полет народних маса, да саботирају мјере наше народне власти, да краду и уништавају народно добро. Иако су нам прилично напакостили, ипак смо ми побиједили и на том фронту, који је за многе од нас био ново оружје којим досад нијесмо баратали.

Побиједили смо зато што су наши трудбеници имали неограничено повјерење у своју народну власт, што су у раду на обнови испољили исти онај патриотски самопријегор који су испољили и у ослободилачком рату, — онда свјесни да се за себе боре, а сада свјесни да за себе раде и стварају. Побиједили смо зато што је за кормилом нашег државног брода исто оно руководство на челу с маршалом Титом, које нам је осигурало побједу у рату, а сад, својом чврстом и мудрој политиком, осигурава побједе на фронту обнове. (Аплауз.)

У предложеном државном буџету ја видим и резултат те побједе и средство да се крене даље у учвршћивању наше државе, у обнови и изградњи наше земље, и то да се крене сигурније и брже, без тапкања у мјесту, са више плана, система и јасности циља, јер сад можемо да се користимо свим нашим стеченим искуством и да се поучимо из власти-тих погрјешака.

Прије него што пређем на проблем Босне и Херцеговине, хтио бих да се задржим само на једном дијелу Општег буџета Савезне владе. То је буџет за нашу Армију. За њу је предвиђена за наше прилике импозантна сума од 10 и по милијарди. Ја поздрављам нарочито овај предлог Савезне владе, јер сматрам да је потребно што хитније модернизовати нашу народну војску у сваком погледу. Ми хоћемо да наша славна Армија буде најбоље наоружана. (Живо одобравање и аплауз.) Ми се поносимо тиме што смо се голоруки умјели наоружати и што смо без фабрика оружја и муниције знали водити рат и побиједити. Ми добро знамо како је то скупо плаћено крвљу наших другова, и ми не желимо да икада више будемо доведени у такав положај. (Бурно одобравање и аплауз.) Хоћемо да будемо спремни за сваки случај; наше оружје неће никада угрозити слободу

и независност ниједног народа; оно ће служити одбрани наше слободе и, ако хоћете, мира и слободе читавога свијета. Времена у којима живимо бурна су; до капија вјечитог мира још је, на жалост, прилично далеко. Већ се чују гласови потстрекача на нови рат, звецкају оружјем они који се боје буђења демократских снага у свим земљама. То значи, треба бити будан у овом неспокојном времену и треба бити спреман да се свака евентуалност дочека како треба. Никада нама не би било опроштено ако бисмо се сад, последије тешко извојеване побједе, успавали и поуздали само у наше право. Живимо у свијету у коме је још сила један од најважнијих, ако не најважнији аргуменат и дужност је наша да се бринемо како би нам и тај аргуменат био што убједљивији за оне који друге аргументе и не признају. (Бурно одобравање и аплауз.)

Дозволите ми да се сада дотакнем неколико проблема Босне и Херцеговине. Ми већ скоро годину дана радимо у миру. Услови у којима радимо нијесу лаки, јер је наша Република била сва, изузев 8 од 77 срезова, скоро четири године попреште покретног рата, који је пустошио села и градове. О степену економске опустошености Босне и Херцеговине већ сам једном говорио са ове трибине и изнио бројке које само приближно одражавају тешке материјалне услове у које је она запала. Стога не желим да то сад понављам, али хоћу да нагласим да такво тешко стање није обесхрабрило народе Босне и Херцеговине; они нијесу за ову годину сједили окрштених руку крај својих згаришта, кукајући и чекајући помоћ, него су се латили посла: да раскрчују рушевине, да дижу куће, обнављају фабрике, поправљају мостове и жељезничке пруге, да засијавају своја поља итд. итд. Ради илустрације овога што рекох, допустите ми да наведем само неколико бројки. Од ослобођења поправљено је у Босни и Херцеговини 85% порушених жељезничких и 75% коловозних мостова; обновљено је 60 индустријских предузећа, од 130 оштећених, и 24 рударска, од 36 оштећених; покренута је 31 парна пилана, тако да је данас у нашој шумској индустрији нашло запошљења 15.000 радника, према 2.500 колико их је било на дан ослобођења. У току рата уништено је у Босни и Херцеговини око 172.000 кућа за становање, око 210.000 господарских зграда, 1.183 школе и 498 јавних зграда. Од тога је поправљено и подигнуто, што у току рата, што од ослобођења наовамо 52.000 стамбених, 43.000 господарских, 188 јавних зграда и 395 школа. На многим згари-

штима већ се бијеле нови домови и почиње да се буди живот ондје гдје је до јуче била очајна пустош.

Све ово могло је бити урађено благодарећи финанси-ској помоћи Савезне владе, помоћи наше војске и радном полету народних маса, нарочито наше омладине и жена. Ако упоредимо суму новца утрошену на обнову и ефекат рада изражен у новцу, онда добијамо однос 1 : 4. То је био добровољан рад нашег народа који у све већој мјери постаје свјестан да радили за обнову значи радити за себе.

Наша влада посвећивала је велику бригу народном просвјешћавању. Готово у свим крајевима у којима смо ратовали није остала читава ниједна основна школа. Данас у Босни и Херцеговини раде 633 основне школе са округло 105.000 ученика. Отворено је 16 учитељских течајева и 4 учитељске школе за школовање тако потребног учитељског кадра, у коме јако оокудијевамо. У средњим школама учи округло 14.500 ученика. Недавно смо отворили Вишу педагошку школу у Сарајеву за образовање средњошколског наставничког кадра.

У области народног здравља учињени су велики напори, и постигнути извјесни резултати, ма да они нијесу ни издалека задовољили потребе становништва Босне и Херцеговине. И ту је била права пустош. Досад је обновљено 6 окружних болница са 2.700 постеља и 11 средњих болница са 900 постеља. Осим тога, у многим срезovima створена су прихватна одјељења са 5—10 постеља. Број јавних апотека повећао се од 55 на 71. Оштро осјећамо недостатак медицинског кадра, медицинских сестара и љекаровских помоћника. У читавој Босни и Херцеговини ради свега 227 љекара, што је, с обзиром на потребе становништва, веома мало.

У Босни и Херцеговини рат је уништио много људских живота, довео на просјачки штап велики број људи, створио много ратне сирочади, ишчупао из корјена и избацио из колосјека на десетине хиљада породица. Све је то требало како тако збринути, требало је зацјељивати ране, помагати људима да стану опет на своје ноге. Што из својих сретстава, што из сретстава Савезне владе, наше министарство социјалне политике издало је око 500,000.000 динара помоћи партизанским породицама, ратној сирочади, породицама погинулих бораца итд. Отворене су 242 школске кухиње, у којима се храни око 40.000 школске дјеце, 9 обданишта и 47 дјечјих домована.

Тешко питање које је требало ријешити у току прошле године и данас било је за нас питање снабдијевања. Земљи економски крајње исцрпљеној ратом, погођеној незапамћеном сушом прошлога љета, пријетила је опасност глади. Није се радило о томе како да снабдијемо народ предметима широке потрошње, већ се радило о комаду хљеба, и за нас је био проблем да нам нико не умре од глади у току јесени и зиме. Благодареви помоћи коју добијамо од Унре и из Војводине, ту смо опасност углавном отклонили. Снабдијевање је било скромно, али се вршило и врши се редовно.

Што се тиче снабдијевања осталим животним намирницама, оно је углавном сведено само на оно што добијамо од Унре, јер наш сељак, и да га није погодила страховита суша која га је погодила, не би могао да побољша храну из својих властитих средстава. Можда ће бити поремећаја у снабдијевању, које је досад ишло редовно, иако оскудно и веома скромно, ако се обустави или смањи она помоћ у храни коју Унра даје нашој земљи. Ако би се то догодило, сматрам да би нашој земљи била учињена грдна неправда, јер ако је ико заслужио, Југославија је заслужила да јој се по-
могне у њеним напорима за обнову земље.

За овај период од ослобођења до данас урађено је у нашој Републици, с обзиром на средства са којима се располагало, доста, али мало с обзиром на потребе народа; то је, такође, тек први корак да се ископамо из биједи и немаштине, која је старог датума у Босни и Херцеговини, а коју је рат умногостручио. Али, могу смјело рећи да народи Босне и Херцеговине нијесу никада запамтили овакву бригу државне власти за њихове потребе, никада нијесу осјетили овакву помоћ какву су осјетили од ослобођења. Народ се на свом властитом искуству увјерио да је ово доиста његова држава, чији је врховни интерес благостање и културни напредак широких народних маса.

Нема сумње да се за ову годину могло и више урадити да је било више плана у нашем раду. На примјер, много нашег рада отишло је прошле године на послове нећу рећи некорисне, али свакако на послове који нијесу од одлучне важности за наш даљи економски развитак. Нијесмо увијек довољно брзо уочавали шта за нас значи на вријеме свршити одређени посао који ће имати и свој одређени економски ефекат, како бисмо онда могли тај ефекат искористити за постизање што веће користи по читаву заједницу. Није свеједно обновити, рецимо, рудник ма гдје; важно је обновити

тачно онај рудник који ће нам данас давати што јевтинији угаљ, који ћемо моћи најлакше дотурити потрошачу. То је први недостатак у нашем раду у прошлој години.

Други наш недостатак јесте недовољна контрола и провјеравање рада свих државних органа и установа. Поред неукости и невјештине, учестале су грубе појаве бирократизма, самовоље, неуредности у пословању државном имовином, крађе и свјесна саботажа и штеточинство. Тек у посљедње вријеме ми смо се ту тргли и том проблему посветили више пажње. Надам се да ћемо уз помоћ контролне комисије, која је недавно образована и која је показала видне резултате у свом раду, искоријенити то зло које кочи наш правилни и брзи развитак.

Трећи недостатак у нашем раду је смањење финансиске дисциплине, како се изразио јуче друг Жујовић. Приличан број наших милиона утрошен је друкчије него што смо желели, а оправдање тог утрошка није увијек онако како то треба да буде у држави у којој се правилно газдује. Наш је динар окуп, и ми морамо настојати да у нашем државном газдинству ниједан динар не оде онамо куда ми не желимо, и да се за сваки утрошени динар тачно зна зашто је утрошен. Даље, били смо у извјесној мјери немарни у тражењу извора државних доходака, који су се могли наћи да се није полазило од једне тачне, али сувише опште поставке: да је народ осиромашио и да је ту тешко истјерати неке државне приходе. Али, када се на то прегло, видјело се да има извјесних извора из којих засад неће тећи токомом, али ће ипак да капље.

И, најзад, нијесмо били довољно будни према нашим непријатељима који су на економском фронту покушавали да омету сређивање наших прилика. Били смо доста лабави према црноберзијанцима и шпекулантима, који су рушили читав наш систем цијена, што у крајњој линији значи рушење нашег динара и ометање свих наших напора у привредној области. Тек у посљедње вријеме заузели смо према њима један чврст курс, настојећи да тиме не погодимо здраву приватну иницијативу.

Другови и другарице, пред вама је предлог буџета и за нашу Републику. Као што видите, расходи су 2.290.600.000 а приходи 830.968.000 динара. Вишак расхода над приходима је 1.459.632.000. Такав огроман дефицит одражава степен економске опустошености Босне и Херцеговине. Са средствима која стоје ове године на расположењу нашој влади

моћи ће се, радећи плански, водећи рачуна о сваком динару, мобилишући народне масе на добровољан рад за обнову земље, много урадити.

Руководеће начело наше владе у трошењу тих сретстава јесте: што је могуће више утрошити непосредно продуктивно, не занемарујући при томе културне, здравствене и остале потребе народа.

У области пољопривреде, осим помоћи сељаку да засије што више и што интензивнијих култура, утрошићемо знатне суме за обнову државних пољопривредних добара, како би она што прије постала и расадници рационалних начина рада у пољопривреди и извори државних прихода. Прошле године имао је и наш сељак и држава лијеп приход од воћа. Ове године почећемо да у ту важну грану наше привреде уносимо више плана и организованости, како у подизању воћњака, у сађењу племенитих сорти воћа, тако и у погледу спремања воћа за трговину.

Ове године приступићемо са свом озбиљношћу проблему обнове сточарства у нашој Републици, које је у току рата код нас уништено за 75 %, а има срезова гдје је проценат далеко већи, иде до 90 %. Прошле године добили смо око 50.000 грла ситне и крупне стоке, већи дио из Србије, нешто од војске и из Бугарске. Ове године основаћемо двије велике ергеле за подизање босанског коња и двије велике фарме за подизање овчарства. Перспективе за развој ове привредне гране у Босни и Херцеговини веома су повољне.

У области индустрије, из компетенције наше Републике, разумије се, наша влада посвећује ове године нарочиту бригу подизању мјесне индустрије, ситних индустријских предузећа, која ће радити на бази мјесних сировина. Развитак такве индустрије, надам се, олакшаће снабдијевање становништва, а исто тако осигураће извјесне приходе мјесним властима.

Нарочито тежак проблем за нашу владу претставља ове године враћање избјеглица на њихова огњишта. Њих има око 120.000, што значи 5 % становништва Босне и Херцеговине. Њих је буре рата истргла с корјеном из земље, они су избачени из колосјека. Није лак посао вратити на своја огњишта тих 25.000 породица. 90 % од њих треба да се врати, такођећи, на голу ледину. Предузели смо да тај посао извршимо ове године, да тако ријешимо једно од најболнијих питања Босне и Херцеговине. Тиме ћемо ријешити важан социјални и економски проблем, укључићемо у процес

производње тај свијет који је до сада живио добрим дијелом од државне помоћи, омогућићемо му да опет заснује своју егзистенцију на основу властитог рада, отворићемо му перспективу за будућност, коју не може имати човјек који живи стално очекујући од некога помоћ.

Посебно питање, и то не само као питање наше Републике већ читаве Југославије, јесте питање планског и рационалног искоришћавања природних богатстава Босне и Херцеговине. Она су некада немилице пљачкана и од иностраних освајача и од домаћих властодржаца. Ту на првом мјесту мислим на рудно богатство Босне и Херцеговине. Нигдје у Југославији не постоје такви услови за развитак црне металургије као у нашој Републици. Ту је жељезна рудача, ту је угаљ. Оно што је радила у том погледу Аустрија и доцније Југославија била је чиста колонијална пљачка. Оно што нам је остало од предузећа и што смо обновили, то је старудија, чије одржавање много кошта, а која даје скупу продукцију. Нама је стало да добијемо што јефтиније производе црне металургије, јер се без тога не може замислити брз развитак наше земље.

Даље, ту су огромна лежишта боксита, ту су, и поред све пљачке, још богате босанске шуме, ту је огромна енергија наших ријека, која би дала не само јефтину електроенергију за наша индустриска предузећа, већ и енергију за наводњавање и исушивање херцеговачких поља, која се за неколико година могу претворити у праве златне руднике, благодарећи културама које ту могу успијевати, на првом мјесту одличан дуван.

Прије него што завршим своје излагање желио бих да се дотакнем проблема јавне безбједности у нашој Републици. Прије годину дана на територији Босне и Херцеговине налазио се приличан број четничко-усташких банди, било домаћих, било оних које су се пребациле из Србије и Хрватске приликом повлачења окупатора и остале у Босни због повољних услова за скривање у босанским шумама. Они су у извјесној мјери претстављали сметњу за сређивање наших прилика, за изградњу нашег апарата, за рјешавање свих оних задатака који су стајали пред нашом државном влашћу. У току ове године, благодарећи напорима Југословенске армије, органима јавне безбједности и самон народа, те су оружане усташко-четничке банде разбијене. Остале су мале групе злочинаца који су окривили своје руже и који сада, хајдукујући, спасавају своју главу. Данас они не претстав-

љају никакву опасност за јавну безбједност у Босни и Херцеговини.

У последње вријеме, прије неколико мјесеци открили су органи наше јавне безбедности такозвану крижарску организацију. То је заправо усташка организација која је промијенила компромитовану усташку фирму. Осим малих група на терену, откривене су такве организације и у неким градовима, Сарајеву, Зеници. Интересантно је то, у вези са оним што је говорио друг Бакарић, да су стварне и духовне вође тзв. крижара усташки настројени католички свештеници. Они, заједно са великосрпским и муслиманским реакционарима не претстављају никакву онагу у Босни и Херцеговини. Они немају никакву подршку у масама. То је, како их је оквалификовао друг Кардељ, агентура иностране реакције; они претстављају пету колону која сања о иностраној интервенцији и о повратку својих изгубљених позиција уз помоћ оружане интервенције освајача. Могу рећи да смо за ову годину успјели да наше политичке позиције ојачамо иако је реакција покушавала да искористи све тешкоће које нијесу биле мале у Босни и Херцеговини и да на практичном раду провјеримо оданост присталица Народног фронта и његову чврстину. У том погледу можемо бити сасвим задовољни.

На крају желим да вас увјерим, другови и другарице, да ће наша Република уложити све своје снаге за то да се наш предвиђени државни буџет оствари и да ће мобилисати широке народне масе за извршење планова Савезне и републиканске владе на свима пољима обнове и изградње наше земље.

Изјављујем да ћу гласати за предложени буџет и Финанстски закон. (Аплауз.)

Претседавајући: Има реч народни посланик Душан Чалић.

Душан Чалић (Изборни срез Пакрац, НР Хрватска): Другови и другарице, пред нама стоји предлог првог буџета наше нове домовине. Ја бих само неколико ријечи хтио да кажем поводом тога приједлога.

Прва основна ствар која извире из нашег буџета јесте да у њему провејавају оне основне тековине на којима почива наша нова отаџбина. Прва значајна ствар јесте да кроз наш буџет провејава једна од наших најважнијих тековина, а то је: равноправност наших народа, јединство и братство. Исто онако као што су се наши народи борили

једнодушно за своју слободу током народноослободилачке борбе, исто тако у периоду обнове очитује се кроз овај наш буџет да наши народи помажу једни друге. То се нарочито лијепо види на буџетима појединих наших федералних република и на помоћима појединим републикама из савезних прихода.

Ми можемо да утврдимо у овоме приједлогу буџета да федерална јединица Словенија има више прихода него расхода. Тиме де факто она помаже оне наше федералне јединице које су највише страдале у току овога рата, а то су специјално Босна и Херцеговина, затим Хрватска и остале јединице на чијим су се територијама водиле ратне операције у току овога рата.

Из овога се види да је отпало оно што је некада било једна од основних сметњи у животу старе Југославије: неравноправност и израбљивање, оно што је некада био принцип старих буџета: да се израбљивало поједине народе у интересу великосрпске реакције и да се онемогућавао развој појединих народа, као што је био случај специјално са Македонијом, са Хрватском итд.

Друга једна одлука приједлога буџета који се налази пред нама јесте да је ту дата широка иницијатива нашим нижим властима, тј. федералним јединицима и одборима, јер су непосредни порези остављени у њиховој компетенцији. Њима је дата могућност да оне саме настоје да што више убери непосредних пореза, да ту покажу иницијативу, да ангажују масе, окружне и котарске одборе, који ће добивати извјестан дио од тих прихода и тако бити заинтересовани да што више допринесу у сабирању прихода за наш државни буџет. Неће се радити као за вријеме старе Југославије, да се спутава иницијатива маса, нижих власти, да се круто централише све у рукама врхова и тако онемогући помоћ народу. Зато народ није волио стару државу. Да ми данас немамо ово супротно правило не бисмо нашим буџетом никада могли изићи из рушевина, о којима смо мало-прије чули од друга Чолаковића, нити би могли да извршимо основни задатак: обнову наше земље.

Ако погледамо на те нове принципе на којима почива наш буџет, ми можемо, иако се налазимо у доста тешкој ситуацији, да будемо ведра чела и да имамо довољно наде да ћемо и овдје извојевати побједу.

Ја сам сагласан са приједлогом буџета и гласаћу за њега. (Буран аплауз у целој скупштинској дворани.)

Претседавајући Владимир Симић: Другови народни посланици, ако се слажете, ја ћу са вашим пристанком, иако нисмо завршили данашњи дневни ред, ову седницу закључити (Гласови: Слажемо се) и другу заказати за сутра, 23 о. м., у 16 часова, са истим дневним редом: наставак претреса у начелу предлога Општег државног буџета ФНРЈ са Финансиским законом за 1946 г.

(Седница је закључена у 23,35 часова.)

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА I ВЕЋА НАРОДА

Четврта седница

(23 марта 1946 године)

Поčetак рада у 16,30 часова

Претседavao претседник Већа народа Јосип Видмар.

Претседavaјући: Високи dome, другови и другарице, отварам четврту заједничку седницу II ванредног заседанја Народне скупштине ФНРЈ и молим друга секретара Нинка Петровића да прочита записник треће седнице.

Секретар Нинко Петровић чита записник треће заједничке седнице.

Претседavaјући: Чули сте записник. Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, записник се overава.

Прелазимо на дневни ред: продуženje претреса у начелу предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину. Први на листи говорника је народни посланик Лазар Колишевски. (Аплауз).

Лазар Колишевски (Изборна околија Скопје I, НР Македонија): Другари и другарки народни преставители, од двете изнесени декларации — една на министерот на финансите Жујовић и друга вчерашна на другарот Кардељ — доволно јасно се огледуе значението на сојузниот буџет за нашите народи. Исто така во буџетот влезе и доволно јасно се подцрта принципот на братството и равноправието на нашите народи.

Јас не би сакал да ги повторам думите на нашите предговорници и би се задржал само на некој карактерни особини во положението и развитието на Македонија во 1945 год.

Основна задача пред нашиот македонски народ непосредно след ослободуенето беше изградување на нашиот управен апарат. Во тоа одношение, нашиот народ располагаеше со малку или со никакво искуство. Останалите југословенски народи имаа некакво искуство во тоа одношение, но за сожаление нашиот народ го немаше.

Благодарејќи на помошта, која ни беше укажана од нашето централно раководство, во прво време од Националниот комитет, а после од Сојузната влада, ние упевме да го организираме нашиот управен апарат и да го издигнеме на доволна висина, упркос на многу недостатоци. Несомнено, во тој млад апарат имаше и сериозни пропусти и грешки, но денеска тој е посposобен за да ги исполнуе задачите кои се поставуат пред нашиот народ и пред нашата народна Влада.

Паралелно со изградувањето на државниот апарат пред нас се постави и прашањето на обнова. Тоа што беше специфично кај нас беше и недостигот на финансиските средства. На нас окупаторот не ни остави нити пребиена пара во нашите учрежденија. За тоа како прва задача пред нас се постави да оствариме финансиски средства за да можеме да го издржиме тој апарат и да започнеме со изградувањето и обновата. Ние бевме присилени да донесеме закон за еднократни данок. Тој закон е единствен во цела Југославија и со него ние удрихме уште во почетакот по ратните печалбари, кои можеја да даваат за обновата на нашата земја. Ние си поставивме задача да преку тој закон оствариме една сума од една милиарда лева. Може да се каже, дека предвидениот план го исполнивме сто по сто. Ние собравме 850.000.000 лева, со која сума ние можевме да ги платиме работниците и целиот државен апарат.

Во периодот до јули 1945 г. ние не можевме да правиме буџетски прорачун. Исто така во тој период ние се боревме со доста мацнотии, на прво место во Македонија имавме окупациони финансов систем који идеше во разкорак со југословенскиот финансов систем и требеше да се бориме да го потиснеме болгарскиот финансов систем и да го воведеме југословенскиот финансов систем. За уцврстуенето на тоа положение многу припомогна и размената на парите, уредба за надниците и цените на најважните животни про-

дукти, мерките за борби против шпекулацијата. Се тоа се одрази на стварањето на основи за нашиот потамошен стопански развој. А тоа овозможи да се премине на поредовен финансиски живот, со стварањето на буџетски план. За седум месеци, од ноември 1944 г. до јули 1945 г., карактеристично е да предвидените планови не могле да се исполнат и, дејствително, нашиот апарат не беше во состојание да предвиди сите нужди. Ние не успеавме во првиот период да потрошиме ни 50% од предвидените суми.

Во другиот период од јули до декември 1945 г. положението се подобри и реализирањето на расходите предвидени за обновата на Македонија се поправи. Ако погледаме во резултатите кои се постигнати со средствата кои ни стоеја на расположение, можеме да констатираме, дека тие резултати се големи, и поред сите грешки и пропусти кои се начинени.

Јас би подцртал особено то значење кое кај нас во Македонија игра просветата на народот. Имајќи пред вид тоа, ние предвидевме во буџетот доста големи суми и јас можам да кажам дека нашата просвета оправда задачите кои пред неја беја поставени. Нашето министерство потроши динари 64,000.000, што преставуе 18% од расположивиот буџет на нашата влада.

За постигнатите успеси во тоа одношение јас ќе направам една паралела, земајќи за база 1937 г., кога имаше во Македонија најмного ученици. Година 1937 имаше 95.335 ученици во основните школи, а во школската 1944/45 г. ние имавме 93.947 ученици. Од тоа произлиза, дека во 1944/45 имаше 2% помалко ученици, али треба да се има пред вид дека во таја година имавме 14% повеќе школи. Во школската 1945/46 г. имаме во основните школи 111.196 ученици во 1200 школи, што преставуе поголемиуење на бројот на учениците за 17% а на школите за 30%.

Со ослободуењето ние констатиравме дека укупниот број на квалификуваните учители — даскалите беше 450. Далеку од тоа дека тој број можеше да задоволи најосновните потреби на нашиот народ. За тоа ние во миналата година оспособивме преко курсеви — нижи и виши 1400 нови учители. Во бившата Југославија имаше во Македонија само една учителска школа и за тоа може да се разбере малкиот број на затечените учители.

Исто така ние имавме голем успех и со отворуењето на шиптарските и турските школи. За прв пат Шиптари и Турци

си имат свои сопствени школи. Денеска има 15.220 ученици шиптари со 206 учители и 6300 турски ученици со 118 учители.

И во средните школи забележивме успех. Ако земеме за база 1932 г., кога имаше 3360 ученици, во школската 1944/45 ние имавме околу 15.000 ученици, или четири пати повеќе. Додека пред рат имавме само 10 гимназии, денеска во Македонија има 24 гимназии, од кои 11 полни. Ние осекјаме голем недостиг на кадри. Кадрите со кои располагаме едвам задоволуат 30 % од нашите потреби. Осем гимназии ние отворивме и 11 нови стручни школи.

Во миналата година се обновиа 58 школски згради, а 248 села самоиницијативно ќе подигнат во 1946 г. школски згради. По себе се разбира дека народната влада ќе им укаже на тие села полна подкрепа. И школскиот инвентар беше многу упропастен, така да ние и во тоа одношение требе доста да учиниме. Во оваја година ние мислиме да направиме, поред останало, 5.000 школски клупи и 800 табли.

Јас не би можел да говорам за некои специјални политички моменти во Македонија затоа што ги нема. Најдобар доказ преставуат изборите кои покажаа учество на народот од 97%. Основно прашање кај нас во политичко одношение беше уцврстуенето на братството и единството на македонскиот народ со останалите национални групи во Македонија и останалите народи во Југославија. Јас можам да кажам дека во тоа одношение постигнавме најдобри резултати. Затоа јасно говорат односите на нашата влада према нашите мањини, а исто така и пропорционалното учество на мањините во народната власт, почев од селските одбори па до нашата влада и Собранието.

Во областа на народното здравје ние положивме големо внимание. Министерството на народното здравје од одобриениот буџет искористи 32 милиона, или 9 % од укупниот буџет. Буџетските суми беја употребени најмногу во борбата против маларијата и туберкулозата. Имаме во проект, а и со обзир на желите на нашите емигранти од Македонија во Америка, кои испратија околу 20 милиони динара за изградуене на една болница, да ја прошириме скопската болница на голем степен, со доградуене на туберкулозното и хируршкото оделение, а после неколку години да отвориме и медицински факултет.

Во полето на социјалната политика ние потрошивме, поред сумите од сојузниот буџет, и 28 милиони динари од

републиканскиот. Пред нас се постави, меѓу останалите, и проблемот на осигурување и прехраната на бежанците од Егејска Македонија.

Од останалите министерства на прво место иде Министерство на градежите. Ние утрошивме 42 милиони или 12% од укупниот буџет. Опустошенијата на нашите мостови прилично се големи. Во течение на прошлата година ние поправивме 85 дрвени мостови, 10 бетонски, 4 армирани и 23 времени, сето во дужина од 2800 метра. Заедно со другите изработени мостови укупна дужина на поправените мостови износи 4279 метри. Обновата на мостовите као и поправката на другите постројки и 700 кукји беше улеснена со доброволната работа.

Во областа на земледелието се утроши 34 милиона или 10% од укупниот буџет. Обновени се како сите опустошени стопанства, така и расадници и други објекти. Благодарение на тоа ние постигнавме извесно планско производство, односно да нашето землоделие ориентираме кон производството на индустриските билки, за кој Македонија има специфични услови. Оваја година ние мислиме да го покачимо производството на тутунот од 7 на 14 милиона кг., а исто така на оризот, памукот, опиумот и т. н.

Важен проблем преставуе и пошумувањето на голети. Ние сечеме годишно околу 150.000 кубни метра дрва. Нашите расадници беја прилично разрушени за време на окупацијата, а капацитет беше мал. Ние мислиме ова година да посадиме околу 1,5 милиона садници. Сојузното министерство на пољопривредата ни укажа голема помоќ. Од цифрите кои ќе ги наведат подолу најдобро се оценуе таа помоќ. Во миналата година на нашите селани беше доделено околу 3 милиона кг. пшеница, 700.000 кг. јачмен и т. н. Нашата народна Влада отпусна за обработуене на запустените имоти околу 1 милион дин. како безкаматен заем. За откуп на семеина дадено е 750.000 дин. Есената сетва прилично добро успеја и површината на обработената земја износи 92%. Имајќи пред вид локалната суша од миналата година, нашата Влада зеде решение да отпусне на нашите селани безкаматен кредит од 5 милиони динари за набавка на семе.

Радосна новина е дека нашите селани многу добро се однесуат опрам новите методи на работа. Ние успеавме да организираме околу 8 тракторски станции со 120 трактори.

Тежок проблем кај нас преставуе снабдуенето на нашиот добиток. Македонија располага со прилично големо

сточарство, но поради големата суша имаме случаи на угуинуење на добиток. И слама тешко се намираше кај нас, која се продаваше најмалко по 24 дин. за 1 кгр. Помокјта на Сојузната влада ублажи тоа положение но таа не беше доволна. Најголемата пречка при тоа се покажа мачнотиата при преносот.

Нашата индустрија не е многу развијена. НР Македонија има прилично услови за развиток на индустријата. Од тоа се огледа и политиката на бившите режими во Југославија. Од одобренит буџет на индустријата е утросено околу 42 милиона динари. Ние имаме 83 индустриски претпријатија и који ги обновиме во текот на 1945 г. Капацитетот на нашата индустрија ограничен е поради недостигот на сурови материјали. Така, на пр., текстилната индустрија работеше во миналата година со 26% на незиниот капацитет, а последните два месеци на оваја година процентот порасна на 37%. Во миналата година подигнавме 6 нови претпријатија, како фабрика на гипс, металски завод „Маршал Тито“ кои има околу 300 работници и т. н.

Јас нема да ви говорам за резултатите кои се постигнати во рударството, затоа ќе ви говори надлежниот министер.

Проблемот на снабдуене кај нас се поставуе во доста бистра форма со обзир на многи мачнотии и на сушата од миналата година. Но, јас пак сакам да укажам на огромната помокј која ни беше укажана од Сојузната влада. Ние успевме од ноември 1944 г. до денеска да увеземе во Македонија од Војводина 56 милиона кг. житарици. Во многу месеци мачнотиите беа многу големи и по некој пат утовар и претовар требеше да се врши и по 6 пати. Но ние успевме да осигураме прехраната на нашето население. Во последното време положението со исхраната се поправи и со пристигането на стоки од Унра. Ние во главно задоволивме основните дажби за леп, сол, петролеј и т. н. но се осетие голема липса во некои продукти, као на пример компир и др. Куповната моќ на нашето население е прилично слаба. Нашиот селанин е истрошен и осиромашен и не е во положение да купува најнужните потреби. Особено голем недостиг се осекја кај нас во текстил. Во тоа одношение ние задоволуеме само 8% по статистиките од 1939 г., за чорапи 5% и т. н.

Откупот на афион во 1945 г. успе сто по сто т. е. откупивме 22.000 кг. Исто така успевме и со откупот на волната.

Откупено е 716.000 кг. волна. По отношение на житарици, откупени се вишкови за 80%. Разподелата во Македонија е спроведена преку градските државни претпријатија и кооперации. Така може да се каже дека главната трговина се движеше во рамките на државниот сектор.

И ако структурата на буџетот истрошен во 1946 г. правилно одразува основите нужни задачи, кои требеше да ги решава нашата влада, финансиското положение ланската година имаше и свои сериозни недостатоци.

Би поменал фактот да многу министерства не го извршија буџетот и ако за тоа имаа средства. Ако се донекаде и уважат разлозите споменати во I период (слаби комуникации немање на кадар, недостаток на технички средства и сл.) се пак главниот разлог си лежи во недостаток на иланска и организирана работа. Некаде разбира се и предвидуењата се нереални, баш поради нерачунање со горните факти. Така на пр. Министерството на градежи немаат остварено близу $1\frac{1}{3}$ од своите буџетски средства, землodelието исто така и тн.

Второ нешто е практиката која на многу места се јави, да се за извесни објекти или нужди од локално значение заведуват дажбини без предходното согласие на Министерството на финансиите и создавање на различни фондови, што ако не би се енергично отклонило во новата година, би довело до скриено финансирање на голем број нужди, а тоа би оневозможило правилен увид, контрола и координација по задоволување на јавните нужди.

Во миналата година каде нас со наплата на приходите се постигна задоволителни резултати, така да се предвидените непосредни и посредни даноци остварија. Приходите пак од стопанските претпријатија потфрлија. Тоа важи како за државните претпријатија, така и за земјоделските стопанства, кои не остварија предвидените приходи. Ете зошто во новата буџетска година ќе треба тие недостатоци да се отклонат.

Понатамо, еден од крупните недостатоци во спроведуењето на буџетскиот план за 1945 г. беше и недоволното исползување на онаја доброволна работа, за која беше готов нашиот народ. Недоволното искуство за исползуењето на оној работен елемент е причина што није не можевме да постигнеме поголеми успеси во обновата и реализирането на редовниот буџетски план.

Во однос на новиот буџет кој достигнува сумата за расходи 940.715.000 дин, а наши приходи 470,651.000 дин, пружа поширока можност за развивање на сите сектори на нашиот стопански и културен живот. Неговото исполнување навистина би значило голем чекор напред. Бидејќи осим тие средства ние имаме и средствата од фондот за обнова и оној голем допринос, који го во се поголема мера дават нашите народни маси со доброволната работа.

Од структурата на новиот буџетски план може јасно да се види настојањата на владата за правилно распределување на предвидените средства, што се види од следниот однос:

За просветата отпаѓа од целокупниот буџет 21%

за градежите — — — — —	12%
за земјоделието — — — — —	11%
за народното здравје — — — — —	10%
за социјалната политика — — — — —	10%
за индустријата — — — — —	6%

што значи према тој план ние на прво место ставаме за исполнување подигање на просветата, градежните работи, земјоделието и народното здравје и со дел од своите средства подигање на нови индустриски претпријатија. Но за да се изврши тој буџетски план пред нас стојат задачите да постојано зацврстуваме нашата народна власт, да го оспособуваме нашиот државен апарат, издигајќи ги кадровите за нејзиното извршување. Со организирањето на стручна и општа контрола која постојано ќе може да пружа помоќ, ние ќе постигнеме во многу да отклониме оние недостатоци во нашиот државен апарат, во државните и задружните претпријатија кои до сега ни многу пречеја во правилното извршување на поставените ни задачи.

На крајот сакам да кажам дека предложениот државен буџетски план, како го поднесе сојузниот Министер на финансии а во који је нашиот републикански буџетски план наполно усвојен, претставуе стварен одраз на нашето стопанско положение. Примам оправданите замечки на другарот министер Жујович управени на републиканските влади, бидејќи многу од нив правилно укажуат на оние пропусти који се направени како во извршувањето на прошлите буџетски планови така и во приготвувањето на сегашниот наш буџетски план.

Јасно е да новиот буџетски план не може да задоволи сите потреби на нашата опустела и осиромашена земја од периодот на окупацијата. Многу уште напори ќе мора да вложат нашите народи за да се обнови се она што го разрушија окупаторите.

Реализирајќи овој буџетски план во многу ќе се поправи нашето стопанско положение, а тоа не може а да не се одрази и на потамошното зацарснуење на нашето внатрешно политичко положение.

За предложениот буџетски план во начело гласам. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Блажо Јовановић.

Блажо Јовановић (*Изборни срез цетињско-даниловградски, НР Црна Гора*). Другови народни посланици, овај буџет, који данас претресамо, претставља један крупан успјех и не само то, него у односу на буџете који су се доносили у бившој Југославији, претставља једну новину, и то новину такве врсте, која одговара по свему тековинама народноослободилачке борбе. Прије свега овај буџет је израз остваренога братства и јединства, јер исто тако као што се је у борби притицало у помоћ један другоме да заједничким снагама ослободимо своју отаџбину, овдје се притиче оним народним републикама, које су биле заостале и ратом оштећене и опустошене. До сада таква политика није вођена. Даље, овај буџет је јасан, одређен и без камуфлажа, док су ранији буџети били без контроле и са камуфлажом. Потребни су били раније дешифранти да дешифрирују те буџете, јер су се доносиле такве одлуке преко Финансијског закона и спроводиле под строго поверљивим бројем како би се избјегла народна контрола и огромне суме трошиле на ненародне сврхе. Данас је меѓутим буџет приступачан широким народним масама и он иде у корист широких народних маса. О томе најбоље говори то што се овим буџетом поклања велика пажња обнови и изградњи наше индустрије, у првом реду тешке индустрије, а то значи директну помоћ нашем народу, чиме се ствара база за јачање развоја нашег привредног и економског живота и осамостајења. Исто тако се поклања пажња нашем саобраћају који је великим дијелом порушен и оштећен. Без обнове и веќе изградње саобраћаја ми не би могли извр-

шити задатке који стоје пред нама, јер је то крвоток нашег привредног живота. Зато ја мислим да је онај дио буџета који се односи на саобраћај оправдан и неопходан.

Не може бити непосредније помоћи широким народним масама, него што је помоћ одређена за одржавање наше војске, за њено модернизирање и усавршавање. На око изгледа сума од 10,000.000.000 велика, али кад је у питању наша војска, која се одњихала на прсима наших народа и без које се не може замислити сигурност и независност наше земље онда је потпуно оправдана толика овога за нашу народну Армију, јер она чува и брани тековине наше борбе, а у туђе не дира. Посебно наглашавам да се овим буџетом предвиђа нарочито старање о инвалидима, док су они у бившој Југославији били доведени до просјачког штапа. То старање види се из буџета народних република, који су саставни дио овог буџета.

То исто може да се рече и о свима онима који су раније брисани из буџета, тј. о онима којима је потребна социјална помоћ и социјално старање.

Овдје би се могло говорити и о томе да ли је овај буџет уравнотежен или није. Када се на једној страни узме у обзир чињеница да је овај буџет створен након тешког ратног пустошења и под тако тешким условима обнове, и својих властитих сретстава, а на другој снага радног елана наших народа и њихова стваралачка моћ, ојачање из дана у дан вредности нашега динара, на нашем и иностраном тржишту, — онда можемо да кажемо да је у својој основи буџет уравнотежен, да је реалан тако да нам на њему могу завидјети многе друге земље, а нарочито оне које су биле окупиране у току овога рата.

Ја бих хтио, другови, особито да потцртам то да је у оживљавању овога буџета нарочито важна штедња и контрола, да треба о свакоме динару водити рачуна, јер на тај начин водимо рачуна о нашој домовини, коју смо створили крвљу својих најбољих синова. У свему је овај буџет чврста база за даљи финансијски и општи државни развој наше младе Републике Југославије и он отвара јасне перспективе за бољи живот, без обзира на многе тешкоће и препреке на које се наилази, а које нам је донио овај страховити рат и немилосрдно пустошење од стране фашистичких окупатора и њихових помагача — домаћих издајника.

У вези са чланом 2 Финансиског закона, који се односи на расходе и приходе народних република, у којем су

предвиђени расходи за Народну Републику Црну Гору — 653,500.000, а приходи 144,644.000 динара види се једна крупна разлика у износу од 508,856.000. Откуда потиче ова разлика? Прије свега Црна Гора је у бившој Југославији била потпуно занемарена, нарочито у економском погледу, тако да би се могло рећи да је према Црној Гори вођена маћехинска политика. То не значи да се и сви други народи у бившој Југославији нијесу осјећали као у тамници. Тиме се хтјело да се Црна Гора држи у пасивности, и поред тога што је Црна Гора имала својих природних богатстава и могла се привредно подићи. Од репарација и од Блеровог зајма, гдје је била предвиђена једна сума за подизање Црне Горе, ниједан динар није отишао на Црну Гору, и све је расходовано гдје не треба. У таквом стању Црну Гору је затекла онаква капитулација и оружана народноослободилачка борба, која је у њој трајала непрекидно четири године.

У току народноослободилачке борбе Црна Гора је страховито настрадала, тако да смо имали не само поједина села него и читаве срезове гдје ниједна кућа није остала здрава, а у већини срезова скоро двије трећине кућа биле су порушене и уништене.

Имамо градова који су до темеља порушени, на примјер, наш фактички главни град и економски и саобраћајни центар — Подгорица. Остали градови, као што су Колашин, Беране, Бијело Поље, Никшић, Даниловград порушени су упола или више. Укупно је оштећено 43% станбених зграда или 35.000 зграда, не убрајајући остале просторије. У великом броју мјеста, кад смо ослободили Црну Гору, нијесмо имали гдје смјестити наше народне власти и установе.

И наш саобраћај је био потпуно порушен. Цесте су биле онеспособљене за саобраћај. Од мостова и пропуста готово ниједан није остао, сви су порушени. То је било и са електричним централама и осталим постројењима које смо ми имали.

Даље, у току народноослободилачке борбе наше сточарство било је готово сатрвено и уништено. У процентима изражено оно је страдало за 70%. Прије рата, примјера ради наводим, Црна Гора је имала 669.478 оваца, а сада има 220.000; коза је било 178.000, и нешто више, а сада 80.000. Наш сељак је остао не само без инвентара, него је остао и без покућанства и свега што му је било потребно. Велики број оних којима је била потребна социјална помоћ остао

је незбринут. Ето, тиме се објашњава толика разлика између расхода и прихода Народне Републике Црне Горе.

Кад смо ослободили Црну Гору, пред нас се поставило као најважније и најхитније питање: поред упоредног изградњавања народне власти, помоћи измученом и напаћеном народу, притећи му у помоћ да не умре од глади, јер му је пријетила отворена опасност у том погледу. Ми смо у 1945 години успјели како тако да ријешимо тај проблем, а затим смо приступили сјетвеној кампањи и у њој успјели у потпуности, но, онаква страховита суша потпуно је уништила љетину. Поново се пред нас поставило као најважније и најбитније питање: прибавити парче хљеба не за поједине крајеве, него за цео народ. Да би успјели у томе, поставило се као најглавније питање: оспособљавања путева и уопште саобраћаја. Због тога што смо на вријеме поправили и оспособили путеве и мостове, успјели смо да пребацимо на вријеме храну, и тако нијесмо дозволили да ма ко настрада од глади.

Наметала су се и друга питања и други проблеми. Морали смо да поклонимо пажњу и тако важној грани као што је сточарство код нас. У својим настојањима успјели смо да набавимо 35.000 оваца из Метохије и Македоније, као и око 5.000 грла крупне стоке. Затим смо приступили оправци електричних централа и оправци порушених школа. Оспособили смо поједине сеоске куће у којима се налазе наше основне школе. Исти је случај и са гимназијама и појединим надлештвима. Морали смо оспособити и пилане. Подигли смо из згаришта седам пилана, које још не могу задовољити наше потребе, јер је њихов капацитет производње недовољан. Пред нас се поставило и питање болница које су биле порушене. Успјели смо да макар и привремено ријешимо то питање оспособљавајући извјесне зграде за болнице. Отворили смо и неколико дјечијих домова. Обновили смо 7 државних расадника и 7 државних имања. Оспособили смо фабрику уља у Бару и фабрику сапуна „Ривијера“ у Котору, чија производња већ премаша предратну производњу, али немамо довољно сировина и морамо их набављати са стране. Даље је било потребно да поклонимо више пажње воћарству, и ми смо то и учинили. Направили смо око 130 сушница, како бисмо могли што боље искористити воће. Оспособили смо 2 циглане. То није довољно да убрза обнову порушене Црне Горе. Потребно је још више тих циглана, и зато смо приступили стварању још 3 циглане.

И у погледу пчеларства и рибарства постигли смо извјесне успјехе. Али, другови, све ово што смо ми учинили у Црној Гори ни издалека не задовољава. Чак и да смо успјели обновити све оно што је порушено, то не би могло ни издалека да задовољи. Због тога се поред обнове поставља пред нас задатак и да изградимо Црну Гору. А ово што смо до сада постигли, постигли смо захваљујући помоћи Савезне владе, с једне стране, а с друге стране, захваљујући свијести и родољубљу нашег народа, који је добровољно и ударнички кренуо на посао, схватајући потпуно правилно своју дужност и своју обавезу према својој отаџбини.

Кад говорим о Црној Гори, о њеним приликама и тешкоћама, ја бих хтио да додирнем нека питања која нијесу важна само за Црну Гору, него су, по моме мишљењу, од општег значаја. Наиме, привредни план и активност Црне Горе не могу се замислити без жељезнице. Готово у свима народним републикама постоје жељезнице. Кроз Црну Гору жељезница још није прошла. Нарочито је важна изградња жељезнице од Никшића за Подгорицу, на растојању од неких 46 километара. Ми не можемо приступити темељитој обнови па чак ни обнови Подгорице без ове жељезнице, јер транспорт код нас врло много кошта. Примјера ради наводим да цигле које пребацујемо из Котора за Подгорицу коштају 5.80 динара, док на лицу мјеста коштају 3 динара. То значи да је превоз раван продуктивним трошковима. Према томе, то је једно важно питање, које је не мање важно и са другог становишта: да ми не можемо у довољној мјери искористити прилично богате шуме које посједујемо, велике комплексе шума који су сазрели и који већ пропадају. Због тога што немамо жељезница, ми смо одвојени од привредних центара, од тржишта у Југославији преко читаве зиме, па се чак дешава да не можемо добити ни новине за по двадесет и више дана. С друге стране, и остале народне републике одвојене су од нашег Приморја и планина, гдје се човјек може најбоље одморити и гдје су повољни услови за развој туризма.

Поред овога питања поставља се и питање исушења и регулисања Скадарског Језера. Рјешење тога питања омогућило би осигурање исхране цијелог црногорског народа у потпуности.

Треба да истакнем да код нас постоје велике количине боксита најбољег квалитета, а нарочито бијелог боксита. Према мишљењу стручњака видљиве количине боксита износе 40 милиона тона, а вјероватне око 60 милиона тона. Код

нас исто тако постоје и велике количине каолина, а затим наслаге угља у околини Пјеваља и Берана. Ја, другови, знам да постоје и ближи и даљи задаци које треба остварити и свјесан сам да ће се ова питања рјешавати кад за то буду постојале могућности и услови. Али фактички да Црна Гора буде активна, да допринесе и припомогне заједници, то се не може постићи док се Црна Гора не подигне, а подићи ће се само на овај начин. Наши непосредни задаци јесу: производња и набавка грађевног материјала за обнову, унапређење пољопривреде и подизање прехранбене индустрије.

Хтио сам рећи још неколико ријечи у погледу народне власти и политичких прилика код нас у Црној Гори. И прије ослобођења ми смо имали организационо постављену мрежу народне власти. На изборима 30 септембра прошле године у ту народну власт ушли су најбољи и најоданији људи, тако да је та наша народна власт здрава и сигурна.

Нама недостају стручни кадрови, људи способни за администрацију. И пред нас се поставља питање да оспособимо колико је могуће више стручних кадрова. Зато смо ми отворили три ниже пољопривредне школе, једну учитељску, једну средњо-техничку и једну трговачку академију. И сада водимо курс да гимназија буде што мање, јер су нама данас најпотребнији ови средњи стручни кадрови.

Ми немамо окружних одбора, већ само среске одборе, које ћемо у циљу штедње да сузимо и збијемо, а тако и мјесне одборе.

Кад говорим о народној власти, могу да кажем да та власт и поред извјесних недостатака ужива приличан ауторитет и углед, ужива повјерење широких народних маса у својим мјестима.

Што се тиче политичког стања у Црној Гори, оно је најбоље дошло до изражаја преко избора 11 новембра 1945 године. Но, од тада се стање још више поправља, консолидује и учвршћује. Не потцјењујући свакодневни рад непријатеља, ја бих рекао да су непријатељи који постоје и живе код нас, потпуно изоловани од широких народних маса, да нијесу повезани, да живе од тога шта ће чути преко разних радио емисија, и од тога шта ће неко изван земље да проговори. Постоји код нас и једна група одметника такозваних шкрипара. Њихов број се креће око 150, нешто мање или више. Они су разбијени, одвојени, живе појединачно у двојкама и тројкама, риједак је случај да их је по пет или шест. Према томе, безбједност је код нас потпуно осигурана.

У погледу спекулације и саботаже нијесмо имали неких крупних случајева. Имали смо извјесне ситне случајеве, тако да то моментано не забрињава.

Надаље што се тиче цијена, оне су у једно вријеме биле поколебане, али доцније, захваљујући масовним организацијама, Антифашистичком фронту жена, омладини, синдикатима итд. оне су стабилизоване. Чак данас могу да се добију извјесни производи са села испод цијена, као што су јаја, воће, зеље итд.

Код нас постоји радни елан. Тај радни елан се осјећа свуда. Данас пред сјетвеном кампањом раде и жене, и младићи, и сви људи, такође и дјеца и старци. У овом такмичењу за 8 март и у првомајском такмичењу ми смо имали, што је била ријеткост или можда први случај у историји Црне Горе, да наше жене туцају шодер и то добровољно на цестама, и да помажу на кречанама итд. Све то говори о томе, да ће обављање послова, радећи на обнови и изградњи, поћи са више плана и да ће се са више искуства приступити свима пословима и задацима, нарочито користећи искуство из прошле године.

То све карактерише нашу политичку ситуацију.

У нашој Народној Републици живи један број Шиптара и један број Муслимана. Однос између Шиптара и Муслимана, с једне, и Црногораца, с друге стране, је правилно постављен и они заједно притичу једни другима у помоћ, заједно иду на скупове, на мобе. За њих смо отворили извјесне школе, тако да су заиста у нашој Народној Републици доживјели они што никада нијесу имали и што они, како сами кажу, никада нијесу очекивали.

Црногорски народ има огромно повјерење у наше руководство на челу са другом Титом. То повјерење долази отуда што се народ заиста увјерио да све оно што се догодило, догодило се у његову корист, у корист народа, и што је наш народ крвно везан са тековинама народноослободилачке борбе. Ја вјерујем да ће црногорски народ, народ Народне Републике Црне Горе своје задатке који стоје пред њим успјешно да изврши.

Хтио бих се само још дотаћи једнога питања, а то је да народ у Црној Гори, чак и свако чобанче, мисли, дискутује о Трсту, саосећа са оним људима, зна да је правда на страни наших људи који живе у Јулијској Крајини и Трсту. Једино праведно рјешење јесте припојење тих крајева њи-

ховој мајци Југославији, враћање у загрљај наших народа отргнутих дијелова у Трсту и Јулијској Крајини.

За све ове постигнуте успјехе ја са овога мјеста изјављујем своју захвалност и признање, у име Црне Горе, нашем руководству и другу Титу, и изјављујем да ћу гласати у начелу за предлог буџета за 1946 годину и за Финансиски закон. (Бурно одобравање у цијелој скупштинској дворани).

Претседавајући: За реч се пријавио народни посланик д-р Јаков Гргурић. (Аплауз.)

Д-р Јаков Гргурић (Изборни срез Витез, NR Bosna i Hercegovina): Другови и другарice народни посланици, пред нама је приједлог државног буџета са Финансиским законом за годину 1946, који је овоме visokom domu, са својим извјештајем, подnio наш savezni ministar finansija drug Sreten Žujović да о njemu pretresamo i donesemo odluku.

Другови, ја нећу понављати ствари, питања и стања која су другови предговорници у својим опширним говорима износили и приказали за поједине народне републике, а нарочито наш друг Rodoljub Čolaković за нашу Bosnu i Hercegovinu.

Dozvolite mi да кажем sljedeće. Ovaj наш budžet, као и сви остали budžeti demokratski naprednih naroda i država, jeste odraz, slika ekonomsko-privrednog, finansisko-kulturnog, prosvjetnog а ujedno i političkog života naših naroda u našoj zajedničkoj državi, Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

Bacimo li časovito poglede на нашу prošlost, pregledamo li parlamentarnu historiju naših naroda u bivšoj Jugoslaviji u pogledu donашanja i sastavljanja budžeta, onda ćemo, другови, opaziti jednu markantnu i golemu razliku između starih budžeta i našeg novog budžeta.

Budžeti srpskog naroda u bivšoj Kraljevini Srbiji, budžeti u bivšoj takozvanoj Autonomnoj Hrvatskoj, која је била potčinjena i sastavni dio bivše Austro-Ugarske, а napose budžeti u staroj Jugoslaviji, sastavljani su i donашani na jednoj autoritativnoj bazi, на bazi vladajućег sistema i njihovih režima. Jednom riječi, ti su budžeti bili nenarodni, jer nenarodne režime njesu rukovodile narodne potrebe, nego su ih rukovodile većim дијелом njihovi i njihove okoline lični interesi. U budžetima bivše Jugoslavije možemo naći ogromne cifre koje су се upotrebljavale u lične svrhe, počev od kralja pa do zadnjeg člana njegove okoline i viših државних organa, dočim се opravdane narodne potrebe u те budžete njesu unosile, njesu bile predviđene, nije се о

njima vodila briga. I ukoliko bi nešto i bilo unijeto u narodne budžete predviđeni novčani iznosi bili su nesrazmerni potrebama, bili su maleni i nijesu ih mogli podmiriti. Ali, drugovi, uza sve to i ta nedostatna novčana suma nije bila uvjek sva utrošena u narodne potrebe, u narodne svrhe, bilo ekonomsko-privredne, bilo kulturno-političke, nego bi se jedan dio toga novca prebacio zavedenim mračnim virmanisanjem iz jedne partije u drugu, iz jedne pozicije u drugu, iz jednog ministarstva u drugo, dok ne bi napokon dospelo u strane banke u korist vladajućih organa, u gradnju kuća, vila itd. viših državnih organa. Ovako se u staroj Jugoslaviji sastavljao budžet i narodni novac trošio. To je činjenica koju smo mi u Jugoslaviji doživjeli. Naprotiv, naš prvi budžet naše nove države još kod nestabilizovane novčane valute vodi očinsku brigu o narodnim potrebama svih naših naroda u svih šest narodnih republika, koje sačinjavaju jedinstvenu i nerazdjeljivu Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, da obnovi i izgradi našu državnu zajednicu, da podigne blagostanje i unaprijedi duhovni i materijalni život naših naroda. To je cilj i svrha našeg budžeta. Prema tome, naš je budžet demokratičan, jer je osnovan na širokim demokratskim principima, koji obuhvataju sve grane naše narodne privrede i državnog života. On je reprezentativan i žila kucavica našeg državnog ustrojstva. On je naš glavni krvni sud iz koga se razlijevaju sve potrebe i svi izdaci u krvne sudove svih šest naših republika, da bi sve republike zadovoljile svoje potrebe, a time i interesima naše državne zajednice.

Ovaj naš budžet je istodobno i stožer našeg života i napretka koji najbolje ukazuje svakom od nas, a i cijelom kulturnom svijetu da je naša država narodno-demokratska i da je naša zajednička Vlada svu svoju brigu posvetila jednom i glavnom cilju — napretku svoga naroda, obnovi i izgradnji naše zemlje. U vezi toga moram dodati motive i stanje iz koga je ovaj budžet proizišao.

Četvorogodišnju borbu nijesu naši narodi vodili samo zato da otjeraju okupatora i zemlju oslobode, nego su tu borbu vodili da dodu do boljeg i srećnijeg života i da u svojoj domovini imaju takav politički uređaj kakav odgovara njihovoj volji, njihovom životu, ekonomskim, privrednim, kulturnim i prosvjetnim interesima. To je uistini ostvareno i na temelju ovoga današnjeg stanja, budžet je stvarno i donesen. Da nije bilo narodnooslobodilačkog pokreta, da nije bilo narodnooslobodilačkog rata, — u kome su naši narodi sa našom hrabrom jugoslovenskom vojskom, na čelu sa našim narodnim vođom marša-

lom Josipom Brozom Titom, sudjelovali i borili se protiv okupatora i njihovih plaćenika i domaćih izdajnika, u društvu sa slavnom Crvenom armijom, koja je omogućila ne samo nama nego i cijeloj Evropi i cjelokupnom čovječanstvu slavnu pobjedu nad fašizmom i nacizmom, ne bi, drugovi, danas zaista bilo ni ovog budžeta.

Materijalna strana našeg budžeta je zadovoljavajuća. Pri-spodobimo li izdatke od 33 i po milijarde prema prihodima od 27 i po milijardi, uvažimo li porušenost naše zemlje u svima granama našeg narodnog života, uočimo li da zbog našeg ekonomskog i privrednog stanja ne možemo zasada svojim prihodima pokriti izdatke, onda moramo doći do opravdanog zaključka da je naša Savezna vlada posvetila osobitu, očinsku brigu da se sve važne narodne potrebe zadovolje bez obzira da li se one mogu sada i pokriti, a da ćemo ih docnije i pokriti jamči nam privredno bogatstvo naše zemlje i uopće naša vlastita snaga.

Ovakav sastav budžeta mogla je donijeti i donijela je samo naša narodna Vlada, koja istinski voli svoj narod i svoju novu državu, koja je sagrađena krvlju i kostima naših sinova i kćeri. Nije ovo budžet fiktivne, nego stvarne prirode, koji obuhvata narodne, a ne lične interese vladajućih režima, kako je to bilo u staroj Jugoslaviji. To su, drugovi, motivi i razlozi koji su rukovodili našu Saveznu vladu prigodom sastava i donošenja ovoga budžeta. Mi Hrvati pristaše Hrvatske seljačke republikanske stranke, koja je sastavni i nerazdvojni dio našeg jedinstvenog Narodnog fronta Jugoslavije, a napose mi Hrvati iz Bosne i Hercegovine poručujemo iz ovog uzvišenog doma svima i svuda, svima našim otvorenim i prikrivenim neprijateljima u zemlji i van zemlje, a napose d-r Vlatku Mačeku, njegovoj okolini i reakciji koja je s njim povezana, a takode i katoličkom kleru koji je pokušao bušiti temelje naše narodne zajednice, da mi Hrvati, a i svi ostali naši narodi, ne damo i nećemo dati da se gaze tekovine stečene u ovom teškom, velikom, ali slavnom ratu, našom krvlju i žrtvama naših sinova, na kojima se upravo ovaj budžet bazira i na kojima je i osnovan. Neka svako zna da smo mi pripravnici u svako doba odbraniti i očuvati našim životom, sa našom hrabrom Armijom našu zemlju, njen opstanak i sadašnje političko uređenje, a time ujedno sreću i blagostanje našeg naroda. (Burno odobravanje i aplauz.)

Istodobno izjavljujemo sa ovoga mjesta, iz ovog doma, da je pored ostalih protivnarodnih djela d-r Mačeka i njegove okoline donošenjem ovoga našeg budžeta zapečaćeno njegovo voć-

stvo kao i njegove okoline, nad hrvatskim narodom u ovoj našoj državnoj zajednici i da je faktički i istinski vođa Srba i Hrvata i ostalih naših naroda samo maršal Josip Broz-Tito, koji je ujedinio sve naše narode u zemlji, stvorio bratstvo i jedinstvo равноправну zajednicu svih naših naroda.

Glasam za budžet i Finansijski zakon, što ćete i vi, drugovi, svakako učiniti. (Odobranje.)

Претседавајући: За реч се пријавио народни посланик др Александар Жижа.

Д-р Александар Жижа (*Изборни срез Нови Сад I, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, питање расподеле и гласање буџета поставља се као питање поверења у Владу и њезину политику. Како буџет примамо и за њега гласамо тим изражавамо пуно поверење у Владино општу политику.

1) Имамо поверење у њезину вањску политику.

У општој политици тражимо у сваком слободољубивом народу пријатеља и савезника а желимо да са свима суседима имамо добре односе па и са Италијом, од које ништа њезино не тражимо. Наши захтеви су оправдани и њихово задовољење отвара пут правом пријатељству народа Југославије и Италије. Ми чинимо све да односи међу нама и савезницима из рата буду што бољи, и уопште односи међу свим савезницима да буду такви, јер нам је стало до периода мирног развитка у коме ће наше народне енергије ићи за уклањањем последица окупације и рата и за подизањем културног и економског стандарда целог радног народа.

Заслуга је Владе, ослоњене на огромни капитал народно-ослободилачке борбе, да је положај Републике Југославије, крај свих потешкоћа и неразумевања, данас афирмиран у свету и да га ништа не може пољуљати него само појачати. За Балкан и средњу Европу, без претеривања, Југославија је централни чинилац. Иницијатива коју је подузео претседник Владе маршал Тито посетом Варшави и Прагу симболизира ту политику и ту улогу Југославије. Срдачност манифестација Варшаве и Прага којима је дочекан маршал Тито није само израз традиционалне узајамне љубави братских и славенских народа, које никакав режим није могао помутити, него је и знак вере у нову Народну Републику Југославију.

2) Имамо пуно поверење у унутарњу политику наше Владе, која је поставила за принцип наше унутарње политике:

а) братство и јединство народа, б) праведност и законитост, в) непоштедно сузбијање свега зла из прошлости.

Без потреса, који су очекивали сви непријатељи, па чак и многи забринуте пријатељи који нису познавали стварно расположење у народу, решен је проблем Устава са најширом и огромном народном подршком, ликвидирана монархија и проведен принцип федерације.

Место изазивања грађанског рата југословенска Влада у најтежим приликама спровела је организацију и умирење земље, тако да је наша земља једна од најстабилизованијих тачака у послератној Европи.

3) Поверење у финансиску и привредну политику Савезне владе.

На финансиском и привредном сектору послератно нас је време ставило пред велике задатке.

Привредна и финансишка политика Владе вођена је у пркос свих тешкоћа са успехом, тако да је решен наш валутни проблем и стабилизован наш динар. Наша привреда у великом свом делу ратом је уништена и земља претежно осиромашена. Нашим властитим напорима обнавља се привреда. Има још великих тешкоћа, али можемо с поносом казати да смо једна од ретких земаља у послератној Европи са уређеном валутом и са привредом без штрајкова и социјалних немира и где се све радне и производне снаге народа залажу новом вером не само за обнову земље већ и за велико народно привредно дело.

Уређење државног газдинства је први предуслов успешног извршавања ових задатака.

Велико је дело наше финансишке политике и њезиног руководиоца министра Жујовића, који нам је у свом експозеу дао онако тачну и прегледну слику о свим проблемима и недостацима наше привреде и финансишке политике. Тим већа је заслуга што је тај огромни рад извршен истовремено са организацијом новог државног уређења, у коме смо морали све испочетка радити и градити.

Наш Министар финансија израдио је већ непосредно после ослобођења Савезни буџет за период јули-децембар 1945 године. Он је у своме експозеу на седници Претседништва АВНОЈ-а отворено признао да је тај први буџет израђен само према приближним предвиђањима и да је тај буџет према томе једна импровизација. Али је тај напор ипак био користан, јер је омогућио сабирање искустава и детаљну

анализу могућих прихода и потребних расхода. Услед тога било је могуће израдити и предложени буџет који, крај свих својих разумљивих недостатака и непотпуности, ипак даје сигуран финансијски оквир и основицу за извршење државног програма Савезне владе и влада федералних република. Требаће много напора, много савесности и штедње, бољег уређења финансијске и опште управе, а изнад свега више пореског морала и савести да се овај буџет, а по њему и државни програм Владе, оствари.

Тежиште целог нашег живота је на обнови и развоју наше привреде.

Државни сектор привреде, који обухвата готово целу индустрију и новчарство, од пресудне је важности. О раду, реду и напретку државног и задружног сектора привреде зависиће углавном и државне финансије.

Контрола, евиденција, статистика, способно и стручно и комерцијално руководство предуслови су за то. У том правцу има сада још доста недостатака и погрешака, које треба смислено отстрањивати и зато је добро што је Министар финансија у свом експозеу нарочито нагласио и тражио да управе државних предузећа снесу пуну одговорност за ток пословања, за рентабилност предузећа и односе између радника и управе.

Треба уклањати све што је штетно и неспособно, нарочито тамо где су постављени управници и повереници недорасли својим задацима, јер се показује да је техничко вођство државних предузећа сразмерно на својој висини и одговара задатку, док су тешкоће у комерцијалном и управном руководству.

На задружном сектору чекају нас велики задаци, јер је наше задругарство још у својим почецима, а старе методе не одговарају новом времену.

Треба се чувати опрека и сметњи у раду задругарства и државних трговачких предузећа. Ова државна предузећа показују много недостатака, од којих је већина изазвана несрећеним послератним стањем и несразмером између количине робе и потреба. Државна предузећа преоптеретили су се разним гранама послова, па ће требати њихово пословање и опсег снижити на главне масовне артикле потребне широким народним слојевима. Државна трговачка предузећа не би смела да буду посредници који поскупљују, него уз за-

друге баш главни инструменат што јевтиније и боље дистрибуције тих артикала.

Приватни сектор привреде, контролиран у оквиру општег привредног плана, како је казао потпретседник Владе Кардељ у свом експозеу, имаће упоредо са државним и задружним сектором такође да изврши свој део задатака у нашој народној привреди. Потребно је само што пре и одређеније разграничити рад приватног сектора и дати му, у границама плана и сталне контроле, сигурност и оквир његовог деловања.

У нашој привредној политици не смемо, крај свих оправданих настојања за индустријализацијом и рационализацијом наше привреде, заборавити да је пољопривреда данас главни извор наше привредне снаге и да само о тој снази овиси развитак свих грана привреде. Куповна снага широким земљорадничких маса омогућиће развитак наше нове индустрије. Та куповна снага биће утолико већа уколико се буду могле земљорадничке масе снабдевати са индустријским артиклима најнужнијим за живот, што наравно не зависи увек од политике Владе, јер у томе се осећа велики недостатак у свим земљама Европе. Но, уколико буде могуће израђивање и набавка тих најнужнијих артикала, биће потребно што потпуније изједначење цена пољопривредних артикала. Што бољи, већи и напреднији пољопривредни рад, тим ће бити већа снага пољопривреде да понесе на својим леђима све терете изграђивања нове напредне и народне привреде.

С поносом могу рећи да је Војводина извршила свој задатак, јер је она уствари и била житница наше земље, јер је њена пољопривреда најразвијенија и најнапреднија и уколико ће се о њеном напретку више водити рачуна утолико ће она моћи још више и боље извршавати дате јој задатке.

Колонизација која се спроводи у Војводини има и својих тешкоћа, које су неизбежне и можда ће она за сада смањити допринос, али уколико се те тешкоће указују утолико треба више бриге уложити око њиховог смањења и уклањања.

Народи у Војводини су са пуно љубави примили колонисте и помажу им на сваком кораку, како они не би осетили носталгију за својим старим крајем.

Војвођански градови и села преузели су на се поправку и изградњу разрушеног Срема, а истовремено иде акција за

помагање колониста као и староседелаца Срема, од којих многи, сем згаришта немају нигде ништа, и данас може се рећи да је само пожртвовањем народа Војводине, њезиног руководства, радника и омладине поправљено много села, а становници као и колонисти снабдевени су са разним предметима потребним у кућанству.

На сваки апел наше народне Владе, Војводина ће се спремно одазвати и учиниће све што је могуће за обнову и изградњу наше отаџбине.

Признајући напоре Савезне владе, као члан Фронта Србије и Војводине, и као самостални демократа гласаћу за овај буџет и Финансиски закон. (Одобравање).

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik Josip Jeras.

Josip Jeras, (NR Slovenija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama je u nacelnom pretresu predlog Opšteg državnog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1946 godinu. Ovaj je brižno sastavljeni budžet plod višemesečnog savesnog rada odozdo do gore, tj. od mesnih narodnih odbora do vlada narodnih republika pa naviše do saveznog Ministarstva finansija Savezne vlade i obratno.

Nakon iscrpnog ekspozea o Opštem državnom budžetu za 1946 godinu, koji je dao ministar finansija drug Sreten Žujović 6 marta ove godine, na zajedničkoj sednici oba odbora za Privredni plan i finansije, nakon još iscrpnijeg njegovog ekspozea održanog 21 marta o.g., na prvoj zajedničkoj sednici oba doma drugog vanrednog zasedanja Narodne skupštine FNRJ, nakon izveštaja odbora za Privredni plan i finansije oba veća, nakon toga što je svaki od nas i sam proučio taj predlog, uveren sam da smo svi ubeđeni u to od kolikog i kakvog je značaja ovaj predlog budžeta za normalizovanje i napredak naše mlade Republike.

Kao što su narodi Jugoslavije posle veličanstvene pobede u narodnooslobodilačkom ratu postavili svoj politički život na nerazrušive temelje, tako isto i mi, drugovi narodni poslanici, hoćemo da postavimo našu privredu i naše finansije na čvrstu i solidnu bazu, i to je baš jedan od osnovnih zahteva predloga o budžetu.

Naglasio sam da je pitanje naše privrede i s njom u vezi pitanje naših državnih finansija jedan od najkrupnijih i najvitalnijih naših zadataka, koje treba, nakon izglasavanja i proglašenja našeg Ustava, kao temeljnog zakona Federativne Narodne Republike Jugoslavije, da ostvarimo.

Naši narodi sa svojim narodnim vlastima trude se da uđarničkim radom i međusobnim takmičenjem postignu što pre najbolje rezultate u obnovi naše napaćene i opustošene domovine. Bezbrojni su primeri krajnje požrtvovanosti u tom takmičenju. Tako, na primer, čitam u »Ljudskoj pravici« od 17 ovog meseca poziv Okružnog odbora oslobodilačkog fronta iz Celja na takmičenje u plaćanju poreza. Da li smo mogli nekada i zamisliti slične primere shvatanja narodnih masa, njihovu brigu za zajednicu, za svoju državu i svoj narod. Slične pozive uočio sam i u štampi drugih naših narodnih republika, što ovde konstatujem sa najvećim zadovoljstvom. Iz toga se vidi da narodi naše nove Federativne Narodne Republike Jugoslavije pravilno shvaćaju i cene žrtve koje su podneli borci Jugoslovenske armije u našem narodnooslobodilačkom ratu, ne samo u cilju oslobođenja svih delova naše Jugoslavije pre rata, nego i u cilju oslobođenja naših porobljenih krajeva, koji nisu do sada ušli u sastav naše Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Naše su misli, drugovi narodni poslanici, u Julijskoj Krajini, Trstu, Gorici, Istri, u Slovenačkoj Koruškoj. (Burno odobravanje).

Ako pogledamo na budžete predaprijske Jugoslavije, vidimo da su bili sastavljeni po želji privilegisanih, da su bili, dakle, u domenu političkih i čaršijskih klika; u tadašnjim skupštinama debate o budžetima bile su često predmet svađa, psovanja, podvaljivanja, raspirivanja narodne mržnje, a pojedini pokvareni političari gledali su i trudili su se da iz budžeta izvuku što veći profit za svoje džepove. Interesi i koristi širokih narodnih radnih masa bili su tim ljudima tuđi.

U novoj Jugoslaviji, u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji, u zemlji prave istinske narodne demokratije ti su budžeti isključivo pitanje, stvar i domen celokupnog radnog naroda.

Neću se upuštati u svojoj načelnoj reči u cifre budžeta, u suštinu rashoda i prihoda itd., sve to nalazimo u ovoj knjizi i dobili smo opširna objašnjenja. Ograničavam se samo na ove konstatacije: prvo, da se iz predloženog budžeta za tekuću 1946 godinu vidi da je izrađen u duhu bratstva i jedinstva, kao najvažnije temeljne tekovine oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije. Drugo, da je sastavljače budžeta rukovodila ravnopravnost jugoslovenskih naroda, odnosno pojedinih narodnih republika, njihove faktičke potrebe, stvarno privredno i finansisko stanje u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

Konstatujem sa zadovoljstvom da je predloženi budžet u čisto finansiskom, stručnom i tehničkom pogledu potpuno u

redu; sastavljen je po principima nauke o finansijama. Pri sastavljanju su uvaženi kako principi jedinstvenosti, potpunosti i otvorenosti, tako i principi specifikacije i javnosti — publiciteta.

Na osnovu svega napred izloženog, izjavljujem da ću glasati za predlog budžeta. (Burno odobravanje).

Pretsedavajući: Dajem odmor od 10 minuta.

(После одмора).

Претседавајући: Настављамо начелну дискусију. Као наредни говорник пријавио се народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић (НР Србија): Изјављујем, другови и другарице народни посланици, да говорим у име своје, као припадник јединственог Народног фронта и изјављујем да ћу гласати за буџет и Финансиски закон за 1946 годину.

Сећам се да сам пре рата, тако 1934 или 1935 читао једну књигу доста популарну која је, чини ми се, била забрањена, и у којој је један чланак носио назив: Хлеб или слобода. Уважени друг који је писао тај чланак поставио је и кроз чланак решавао проблем шта је прече: хлеб или слобода. Расправљајући дошао је до закључка да је слобода преча од хлеба. И наш народ кроз целу своју историју, кад је сам својом судбином одлучивао, није се никада двоумио шта је од тога прече, да ли је пречи хлеб или слобода, него је увек без предомишљања претпостављао слободу хлебу. И последњих година пред рат, кад год се је то питање поставило, да ли хлеб или слобода, да ли благостање које су нам извесни руководиоци у старој Југославији препоручивали, ако се будемо приближили фашистичким силама, које су изгледале да господаре у Европи, напредни елементи нашег народа увек су одбацивали хлеб, па су казивали — преча је слобода. И 27 марта 1941 г. када је наш народ био за по други пут „почетак буне против дахија“, он је одлучно стао на становиште да је преча слобода него хлеб. И 7 јула 1941, кад је под руководством Комунистичке партије планула прва пушка у Србији, ни онда се није о хлебу мислило, него се стало на становиште да је преча слобода него хлеб. И за све време четворогодишње тешке борбе о хлебу се, па чак ни о самом животу није ни мислило, само се борило за слободу. И кад се прошле године питање слободе, како спољашње тако и унутрашње, решило онако како је и требало, кад је добијена победа над фашизмом у Европи, и кад је створена брана

против тога да се тај фашизам не повампире, кад је доношењем Устава, пре месец два дана, питање наше унутрашње-политичке слободе решено, дошло је, ето сада да решавамо шта ћемо јести и њз шта ћемо сести како то наш народ каже да решавамо, питање хлеба, одела, обуће и свега другог што је с тим у вези, да решавамо питања нашег буџета.

Ја бих рекао да су државне финансије увек биле огледало политичког стања, нашег спољашњег положаја и наше унутрашње срећености. Слика у огледалу је онаква какав је и објекат који се огледа. Ако је нешто ружно, не може ни његова слика у огледалу бити лепа; ако је нешто ружно у огледалу не треба зато бацити или разбити огледало. Објекат, оно што се огледа у огледалу, то треба да буде лепо да би слика у огледалу била лепа. Уважени другови предговорници, руководиоци, признали су, то је и друг Кардељ рекао, да наш буџет носи печат недовршености, а и у Одбору за привредни план и финансије другови су рекли и признали да наш буџет има доста недостатака. Ми нећемо да се љутимо што су они то и признали, нећемо да се љутимо на огледало, него ћемо се старати да недостатке поправимо да би слика у огледалу била лепа.

Овај буџет, по мом мишљењу, другови и другарице народни посланици, знак је правог јединства и братства наших народа. Пет народа у нашој демократској федеративној републици Југославији су петоро браће, а шест федералних јединица, шест кеса, ја бих рекао, шест рођених сестара. Ми смо браћа, а кесе су нам сестре, јер ја нисам чуо приликом претреса овога буџета у начелу и приликом разговора, да је ико од уважених предговорника љут због тога или да то пребацује што наша Словенија нпр. даје око 176 милиона динара суфицита, а Босна показује милијарду и по дефицита. Овај буџет, по мом мишљењу, долази као хладан туш за све оне који око 9 часова увече још прислушкују радио-Лондон и очекују нешто „треће“. Он долази као хладан туш да их освести да виде да је јединство и братство наших народа потпуно постигнуто и да је оно „треће“ што треба да дође — ово сада, доношење овог нашег буџета, да их освести и да дођу себи. Исто тако ја бих рекао да је наше основно платежно средство, наш динар, симбол нашег јединства, јер наш динар вреди данас на крајњем југу, у Македонији, исто тако као што вреди горе на врху наше отаџбине, у Словенији. Када је прошле године била замсна овога динара за оних

седам разних валута које су тада биле у нашој земљи, када је вршена замена овог динара за онај окупациски, — било је људи који нису желели сређивање наше земље и протурали су вести како нови динар неће вредети и како ће се он поново мењати. Било је чак људи који су наседали тим причама, па збиља онај свој окупациски новац нису променили. Мени се тако десило да ме је пре извесног времена један који је помало реакционарски расположен питао да ли ће се новац опет мењати, јер му је остало непромењено још 10 до 15 хиљада. Рекао сам му да не верујем, јер што је промењено — промењено је и више се неће мењати. Је ли то могуће, каже он, да може да ми пропадне тај новац. Могуће је, одговорио сам му. Шта да радим, пита он, с тим новцем. Не знам шта бих могао друго да ти препоручим него да метнеш те хиљадарке у једну посебну читуљу, па о задушницама, када будеш читао имена твојих умрлих, помени и те хиљадарке, да ти не би сасвим пропале, да би и о њима било трага.

Када је прошле године наш динар мењан било је на његов рачун свакојаких замерки. Једна од замјерки била је и та, да тај новац неће да вреди јер нема оног воденог печата, јер је он плод четворогодишње тешке народноослоковати. Говорио сам тада: ако нема воденог има крјавих печата, јер је он плод четворогодишње тешке народно-ослободилачке борбе. (Одобравање).

Говорили су други: па какав је то новац кад нема на њему ни министровог ни гувернеровог потписа, нити потписа ма ког другог високог функционера? Њима сам одговарао: Заиста, нема никаквог потписа, али погледајте сваку новчаницу, од једног динара па до хиљадарке, и на свакој ћете видети симпатичан лик нашег борца, који је накривио титовку и претурјо брзометку преко рамена па иде сигуран у победу. Ето, тај вам је слика боља од сваког потписа! (Аплауз.) А сад бих још додао да над својим новим динаром видимо чврсту, стегнуту пеоницу нашег друга Црнога и песницу нашег федералног министра финансија Стамболића као и остале петорице федералних министара — како чврсто стегнуте стоје над нашим динаром и чувају га од сваког напада. Нису те песнице знак претњи и застрашивања, већ су на против знак елана и чврсте воље да се вредност нашег новог динара по сваку цену чува, како нам је то пре неки дан друг Црни лепо рекао. (Аплауз.) Најпосле су још неки

говорили да наш динар, неће вредети, јер нема златне подлоге, пошто је она однета. На то сам одговорио да, истина, нема златне подлоге, али да има нешто друго, нешто важније, и теже од злата, а то су жуљевите руке нашега радника, нашега сељака и наше праве народне интелигенције. Та подлога, обливана свакодневним њиховим знојем, јача је и важнија од самога сувога, жеженога злата. Ту је околност и друг Обрен Благојевић изнео пред Одбором, рекавши да се вредност нашега динара у крајњој линији оснива на добровољном елану и раду наших народних маса.

Задржавајући право да по појединим партијама, приликом претреса буџета, кажем коју реч и изнесем своје мишљење, сво сада, другови и другарице, хоћу са задовољством да истакнем једну околност. После расхода на Министарство народне одбране и на Министарство саобраћаја, по величини, — како видимо из експозеа друга Благојевића долази сума од 4,800.000.000 динара на име помоћи за инвалиде и за све жртве фашизма. Ово је први пут од како је створена Југославија да се показала добра воља да се инвалидско питање једанпут реши како треба. То што су наши инвалиди заиста и заслужили. Ја сам толико пута у цркви, на политичким зборовима и другим местима говорио ово што ћу сад да вам кажем. Један од узрока што је стара Југославија пропала био је и тај што она није успела да реши како ваља инвалидско питање. Кад неко кућу сагради од темеља до слемена, а за њега нема места да се заклони ни под стрехом те куће, онда таква кућа мора да пропадне, мора да гром у њу гађа.

Из приложеног билтена се види да према статистици савезног Министарства финансија има још око 20.000 нерешених инвалидских предмета из ранијих ратова, а то вам је, другови и другарице народни посланици, доказ како се мало у старој Југославији водило рачуна о онима који су је стварали, костима омеђали и крвљу цементирали. Мени је познато да је друг Тито не једном изјавио да ће инвалидско питање, како старих тако и нових инвалида, бити решено како треба и да ће им се дати оно што они збиља заслужују.

Дозволите ми, другови и другарице народни посланици, да вам кажем и то да ја, на пример, као министар пољопривреде Србије жалим што је буџет за свеколику нашу пољопривреду доста мали, око 5 до 6 стотина милиона, и за Савезну владу и за владе свих федералних јединица. Али,

надам се да ћемо ми тај недостатак попунити оним што нам свима претстоји т.ј. личним напорима наших вредних земљорадника, да се наша земља у привреди, нарочито у пољопривреди, што више подигне и ојача.

Дозволите ми да вам наведем да је ево данас орало у нашој Србији 1578 државних и 414 приватних трактора. Ти трактори су распоређени на 130 тракторских станица у Србији, Војводини и Космету и потпуно су снабдевени свима потребама да одговоре своме важном задатку — пролећној сетви. Ти су трактори прошле јесени поорали у Србији и Космету 4951 хектар, а у Војводини 165.000 јутара које су засејани озимим усевима тј. пшеницом, јечмом и ражи.

Има, другови и другарице народни посланици, још доста тешкоћа које у овим несрећеним временима тиште наш земљораднички свет, како су већ и неки од уважених предговорника истакли, као што је на пример тешкоћа несразмера између цена индустријских и земљорадничких производа; затим несразмера између цене кукуруза који се одузима од онога који продаје и цене онога који га плаћа и који га једе, тј., онај који га продаје плаћа му се по 2 динара од килограма, а они који га троше у пасивним крајевима плаћају га по 6 динара. Дакле од зрна до амбара кошта два динара, а од амбара до наћава кошта још двапута толико, тј. 6 динара! То је несумњиво једна велика тешкоћа, али ваљда друкчије не може бити у овим тешким приликама нашег поремећеног саобраћаја. А какве су биле, а какве су и данас ненормалне и нередовне прилике за калкулацију цена пољопривредних производа навешћу вам ево само један пример. Кад смо постављали питање да поједини окружни и срески одбори одреде колика ће бити пролетос надница за орање са паром волова или коња, докле су поједини срезови наводили три до четири стотине динара као надницу, дотле су из других крајева Србије тражили да надница буде 1.500 до 1.800 динара. Та несразмера, другови и другарице народни посланици, долази отуда што је велика оскудица у сточној храни у појединим крајевима и с тиме се овога пролећа мора рачунати. Између осталог од чега је у прошлој години наша пољопривреда имала огромне штете, то је свињска куга која је владала у многим нашим крајевима. Али, као што ћу на завршетку казати, ја се надам да ће се све те тешкоће и сва та питања моћи решити постепено, нашим сложним заједничким радом и напорима.

Другови и другарице народни посланици, и у штампи и у приватним разговорима и говорима на свима састанцима, па и у овом високом дому, ја сам чуо да се истиче питање обнове и изградње свега и свачега. Претставници саобраћаја кажу да је најпречи саобраћај; претставници индустрије кажу да је најпреча индустрија; претставници пољопривреде исто тако, претставници заната изnose да је најважније извршити обнову заната итд. Али, ја мислим да је у овоме моменту најпрече и најпотребније питање обнове човека, тј. стварање једног новог типа човека, човека који има од себе да одбаци све старе навике и стара зла и да уђе са новим погледима у нов живот. Ако питање обнове човека будемо најпре решили онда ћемо и сва друга питања решити, а не створимо ли новог човека с новим погледима, не вреди нам ове друго што ћемо стварати и обнављати.

А да би обновили старог и створили новог човека, по моме мишљењу, уважени другови и другарице народни посланици, треба на том питању да сарађујемо сви и да у раду координирамо: и кроз школу, и кроз цркву, и кроз одбор, и кроз породицу, и кроз друштво, и кроз заједницу, и ако тако будемо координирали, онда неће бити као оно зидање Скадра на Бојани: што су браћа Мрњавчевићи за дан изградиле, то су виле за ноћ обарале.

Не знам да ли је ових дана ко од вас и колико уважених другова ишло да посети ону изложбу на малом Калемегдану, на којој се изnose злочини окупатора и његових помагача. Уважени друг Фране Фрол, кад је отварао ту изложбу, пре 7—8 дана, казао је како је то једна од најнеобичнијих изложби, на томе месту, где су се дотада отварале изложбе уметничких предмета са високим стилем и са високим уметничким идеалима и погледима, сада се отвара једна изложба, рекао је даље друг Фрол, која, ето, треба да покаже једно црно варварско доба, горе доба од Хуна и Татара, које нас је вратило у старо доба, дивљака. Ако нисте видели ту изложбу, ја вас молим да је свакако посетите и да је пажљиво разгледате. Кад код сваке од тих слика будете стали и гледали, доћи ћете до закључка да је човек, као такав, задојен не мајчиним млеком, не млеком од краве ни овце, него да је све оне који су кроз ту изложбу као актери персонифицирани — вуцица била задојила. Место љубави међу народима, завладала је таква пакост да је оној латинској изреци — хомо хомини лупус, тј. човек човеку постао курјак, а не човек

човеку — брат. Кад вам препоручујем да ту изложбу видите, није ми намера да мржњу и освету код вас изазивам, те да би према онима који су до тих злочина доводили, песници стегли и зубима шкргутали него напротив, да гледајући ту изложбу, дођете сви до сазнања, да би требали са своје стране да настојите да овај последњи страшни рат заиста буде — последњи, да међу нама престану злобе, пакости и мржње и једном треба да кажемо: свима који су грешили „Опрости им, боже, јер нису знали шта раде”. Са стабилизацијом прилика, треба, ето, и ми један другом да се приближимо, да један другогме праштамо, јер и са највишег места постоји тенденција за праштање. Друг Тито је не једанпут него неколико пута давао амнестију и опрштај, али, истина, само под три услова. Прво, да сваки онај који моли за опрштај призна да је погрешио. Друго, да се покаје. Али није довољно да само призна грех и да се покаје, већ треба да да доказа о свом покајању. Сада је такав моменат да сви они који желе да се врате с тога погрешног пута, који признају свој грех, који се покају и који покажу плодове свога покајања, могу да заслуже опрштај и њима би требало да се прашта. Свуда где стигнем и станем препоручујем да у нашим међусобним односима отклањамо злу вољу, а отклањањем зле воље створиће се добра воља, и завладаће право братство и јединство у свима слојевима нашег народа.

Друг Жујевић је у свом експозеу рекао да се нада да ће се приходи који су предвиђени овим пројектом буџета остварити са 100%. И ја верујем да ће се приходи тако остварити. Јер, ви сте малочас чули друга народног посланика из Словеније који каже да је био сведоком тога како се фронтовеке организације у Словенији такмиче у томе ко ће више порезе да наплати и оствари. И ја сам у народу мога краја видео да се народ у томе такмичи и то истичем тим пре што има извесних ствари које изазивају народ на то такмичење. Прва је ствар у томе што народ види да сада даје порез само својој држави, својој рођеној власти; то је с једне стране. А с друге стране, народ је сада у могућности да контролише утрошак сваког динара пореза и осталих дажбина. Друг Жујевић рече да би сви скупа требало да се укупчмо у то стремљење и да би се тим укупчавањем остварио буџет са 100%. И првомајско такмичење спроводи се у том циљу. У том погледу нарочито предњачи наша омладина, са којом можемо потпуно да будемо задовољни. Ја

сам пре неки дан разговарао са ректором Београдског универзитета, и он ми је рекао да на свом Универзитету има преко 10.000 студената и са великим задовољством ми је изнео да су ред и поредак, рад и схватање дужности код те омладине такви да апсолутно од те наше омладине нема никаквих тешкоћа. Њен рад у сваком погледу је онакав, какав се само може пожелети. Та је омладина својим ударничким радом ту недавно очистила Београд, и тиме десетине милиона новца сачувала и Београду и Србији.

Кад се већ говори о првوماјском такмичењу, треба препоручити свима да се труде да дају поред квантитета и квалитет рада; да се не блефира много с тим, да се не разводњава то такмичење. А да може бити блефирања и разводњавања, допустите ми да вам испричам оно што сам ономад видео у београдском листу „20 октобар”. Неки Ристосије из околине понео за Београд 2 канте млека, па на улазу у Београд потурио канте с млеком под водоводну славину те вода тече у његове канте. Један грађанин га пита: Шта то радиш, Ристосије? А он му одговара: Ја, ето, у ери такмичења повећавам производњу. (Смех). Ми нећемо такво разводњено и блефирано повећање производње, већ хоћемо и тражимо истинско и квантитативно и квалитативно повећање и такмичење.

Напоменух мало пре тешкоће које нам претстоје у сваком погледу, па и у погледу остварења нашег буџета. Тешкоћа се не треба плашити, већ без предаха поћи на посао. Кад сам био мали ђачић говорио нам је стари професор: запамтите децо ово: Тело наше овде на земљи или труне или сагорева. Код људи који непрестано раде који све од себе дају, који су вредни, активни, — код њих тело сагорева; а код људи који не раде, који су лени, инертни, код њих тело труне. И онда нас пита: Шта је достојније, да ли да нам тело сагори у раду или да сатруне од нерада. Па, када нас већ једанпут неће бити те неће, боље је да сагоримо у раду, него да иструнемо у лењости и нераду.

Сећам се да сам од једног свог сељака са Златибора чуо овакву причу: Код једног домаћина дошао неки путник намерник. Добро се почастио и кад је полазио а он домаћину, да му се захвали на лепом пријему и домаћинству рече: Хвала ти, домаћине. Дабогда увек узбрдо ишао никад на брдо не изашао. Зашто ме тако проклињеш, упита га домаћин. Не дао бог, одговори путник, ја сам ти оно што је најбоље желео.

Јер, живот је непрестана борба, непрестан покрет и кад би ти у тој борби, у том покрету изашао на брдо, онда би после тога морао да силазиш низбрдо. Овако је боље: пожелео сам ти да увек идеш узбрдо, да увек идеш на боље и да никад на брдо не изађеш, да не би после морао да идеш низбрдо.

Износећи ову лепу причицу, ја бих хтео да изразим своју жељу да и ми све уз брдо идемо и да никад на брдо не изађемо, да се тешкоћа у животу не плашимо и да, као што војници у војсци на похвалу свога старешине: „Добро је!“ — одговарају: „Стараћемо се“, да и ми кад од наших руководилаца чујемо да је нешто добро урађено, одговоримо да ћемо се старати да од доброга буде врло добро, а од врло доброг да буде одлично. (Аплауз).

Уважени господин *Продановић рекао је приликом дискусије о Уставу да је један ватрени републиканац, који се борио за остварење идеала француске републике, доцније мало разочаран у републици рекао: „О, како је република лепа изгледала гледана из монархије!“ Ја бих овим хтео да кажем да ми са своје стране треба све да учинимо, како би нам наша млада република сада из републике гледана изгледала још много лепша, још много милија, још много приснија, него кад смо је раније гледали и прижељкивали из монархије!

Да се вратим опет на почетак и да вам испричам шта ми се скоро у мом ужићком крају десило. Разговарајући тако са мојим сељацима о проблемима који их највише тиште и интересују, један од мојих увек гладних и увек пасивних Ужичана (да би истакао њихов сад најактуелнији проблем — проблем исхране) рече ми: Ето, добро је друже прото, сада само највише певамо песму: „Друже Тито, шта ћемо за жито?“ Ја томе пријатељу одговорих одмах такође у десетерцу. „Биће жита, док је друга Тита!“ (Дуготрајан аплауз). Затим и њему и свима присутним друговима објасних како ја схватам, да ће бити жита, док је друга Тита. Немојте мислити, рекао сам им, да ће друг Тито одмах, чим ви кажете да сте гладни наредити, да вам се пошаље кукуруза, да бисте се ви заситили. Већ кад кажем: биће жита, док је друга Тита, ја онда хоћу да вам речем да се сада о проблему исхране брину све народне власти, почевши од друга Тита па до последњег сеоског одбора. И хоћу да вам кажем још, да ће онај човек и оно руководство које је са великим успехом решило и остварило много теже проблеме — проблеме сло-

боде, проблем братства и јединства наших народа које је остварило једнакост, борећи се за истину и правду, несумњиво сада моћи с успехом да реши и проблем жита, као и све остале проблеме: опрева, одећа, обуће, и друге. Њима само треба неограничено веровати и без резерве им следовати. Ето тако ја, другови моји растумачих мојим сељацима шта мислим када кажем да ће бити и жита и свега другог док је друга Тита! И верујући да ће и друг Тито и сви руководиоци решити проблеме и хране и одеће и обуће и све друге који су пред нама, ја ево сада, другови и другарице народни посланици, изјављујем да ћу у начелу гласати за предложени пројекат буџета и за предложени пројекат Финансиског закона. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Добросав Томашевић.

Добросав Томашевић (*Изборни срез колубарски, НР Србија*): Другови и другарице, браћо и сестре народни посланици, говорићу као србијански сељак о предлогу нацрта буџета за 1946 годину.

Ето, видите, како се нижу једна за другом тековине народноослободилачке борбе. После дефинитивног прогона окупатора са наше територије, после тешких жртава које су наши народи поднели у тој борби, долази срећење нашег државног живота, а после доношења Устава, најважнији корак у том сређивању је овај нацрт буџета. Буџет је, као што је уважени предговорник прота рекао, огледало, то јест, он је мерило наше снаге, он је одраз наше политичке и економске срећености и борбе ка бољем животу наших народа.

Ми српски сељаци и сав србијански народ, кроз своју националну револуцију, кроз стогодишњу борбу за остварење своје националне независности, тешке смо жртве поднели и тешке борбе издржали. У тој народној борби ми видимо несаломљиву вољу за слободом, несаломљиву вољу за независношћу, за својим државним животом. Та борба која се развијала од почетка прошлога столећа, ето, видимо, завршила се са великом и сјајном победом наше народноослободилачке војске, победом свију народа Јужних Словена.

Другови, тежак је то био период кроз који је прошао српски сељак, наглашујем сељак, јер је он највише страдао, а не заборавимо да је и под Османлијама било таквих као и данас који су се нашли да служе туђину, а то су биле чорба-

ције. О томе на једном месту у Мемоарима проте Ненадовића стоји: „Опколисмо Ваљево, нападасмо, али отуда нам одговорише ватром ваљевски Турци и Срби варошани.“ Позната је и народна песма која казује какво је било стање у почетку устанка: „Ту кнезови нису ради кавзи, ал' је рада сиротиња раја, која данка давати не може“.

Српски народ, у коме је најмногобројнији био српски сељак, уједињен са добровољцима из свих јужнословенских земаља, и пошто је претрпео албанску голготу, успео је да победама на солунском фронту протера непријатеља из наших крајева и да омогући јединство Јужних Словена. Жртве које смо тада подносили биле су тешке.

Али, после рата, када је успостављена Југославија, догодило се да онај који је у борби био напред — дође позади, а онај који је био позади — напред. А пошто је народ, сељак, у борби био напред, а у миру — позади, није могао одлучивати ни о политичком ни о друштвеном уређењу државе. Народ није учествовао у власти. У земљи настаје партијашење, политиканство, неспоразуми. Ненародни режими и монархија набацали су борбе које су достигле кулминацију, као што знате, у Скупштини погибијом хрватских посланика. Са том погибијом сељак нема везе. Све је то српски сељак и српски радник осудио и са гнушањем одбацио такву једну политику.

Стари режими радили су на томе да Југославију потпуно предају у руке фашистима и да им дезорганизацијом наше војске омогуће да приликом напада имају што мање губитака. А када је непријатељ извршио окупацију, онда су поједини претставници режима који су до зла и довели побегли у иностранство. Тада се Комунистичка партија ставила на чело југословенских народа, а сви родољуби почели су да се дижу на оружје. Ми Срби можемо бити поносни што је прва пушка планула баш у Србији, а специјално ми Ваљевци, јер је планула из руку једног Ваљевца.

Србијански сељачки народ делом је ступао у борбу, делом помагао акцију народноослободилачке борбе. И данас, као српски сељак и припадник Фронта могу констатовати да је од доласка наших прадедова на ову груду, ово први пут да су се Словени ујединили, да нема размирица међу њима, да су се ставили у једну велику словинску заједницу на челу са Совјетским Савезом. А та словенска заједница је гаранција, по моме мишљењу, за напредак: културни, економски и

политички, словенска солидарност је део солидарности свих слободољубивих народа за очување будућег мира, против свих дојучерашњих и будућих агресора.

Да пређем на сам буџет. Другови и другарице, како видите у њему постоји вишак расхода над приходима у износу од близу 6 милијарди динара. Морамо зато да спроводимо штедњу као што је то и друг Министар финансија нагласио. Морамо да настојимо да што више уштедимо и што више произведемо.

Пре рата ми смо имали капиталистичку форму производње. То је та приватна иницијатива, то је тзв. слободна трговина, као што многи хоће да је прикажу. Ја бих се потрудио, ако ми то пође за руком, да истакнем неколико момената из којих ће се видети да то није била слободна трговина, а уколико је била слободна, била је противнародна. У производњи и размени добара разни финансиски магнати, банке и велики последници стварали су картеле, помоћу којих су вршили експлоатацију свога народа. Једини циљ тих картела био је да се произведена роба прода што скупље, а да се потребне сировине преко властитих организација добију што јефтиније и да тако износ добити буде што већи.

Било је тако да су произвођачи — сељаци своје производе продавали јефтино, а те исте производе радници су и други ситни свет плаћали скупо. И место да држава стане картелима на пут, и она сама улази у картеле. На пример, другови, у картел шећера биле су укључене и држава и фабрика шећера. Ти картели су погађали нарочито нас сељаке. Ми смо принуђени да наше производе продајемо сезонски. Целог лета радимо, а ујесен продајемо наше производе. Трговци и индустријалци груписани у картеле и разне своје организације диктирају пијачне цене и сељак је принуђен да продаје по ниским ценама. Тако смо, на пример, продавали ујесен пшеницу по 80 динара, трговци кад су све од нас куповали и сместили у своје магацине, они су ту исту пшеницу упролеће продавали по 200 и 250 динара.

Насупрот таквој производњи, Народни фронт, народна власт истиче државни и задружни сектор и за производњу и за размену добара. Како ће важну улогу играти државни и задружни сектори у привреди види се из предлога прихода. Како рад државних и задружних предузећа није још усавршен, како је то и друг Министар финансија нагласио, ипак су у буџету прихода предвиђене четири милијарде динара

прихода од тих предузећа. Сав тај новац раније је ишао у џепове капиталиста, а данас иде за опште потребе. Државни сектор, другови и другарице, је најважнији сектор у привреди, а задружни је опет један помоћни сектор за производњу и размену добара и он треба да врши и ону улогу коју су раније вршили трговци у размени добара, тако да се избегне онај начин који је раније владао, да производ прође кроз неколико руку док дође до потрошача. Кад задруге буду произвођачи или једини посредници између произвођача и потрошача, производи ће бити јефтинији и приступачнији народним масама.

С обзиром на рентабилност пољопривреде, с обзиром на то што је наша индустрија још у повоју, а наша пољопривредна производња у екстензивном стадијуму, мени изгледа да је Министар пољопривреде предвидео премалу суму за помоћ и за унапређење наше пољопривреде. Потребно је истаћи једну чињеницу: На пример, у трговини или у занатству не може да се деси да једна болест изазове милионске штете као што то често бива у пољопривреди. Узмимо, другови и другарице, штитаству ваш, која наноси не милионске, него милијардске штете. Због ње су често упропашћени и цели крајеви: воћке, шљиве, коштичаво воће, и све уопште. За време рата није било средстава да се брани од ње, а ни после рата наше фабрике нису стигле да дају довољне количине карболеума да би се могло одбранити од ње. Па онда узмите болести које се појављују на стоци, као свињска куга, која наноси на стотине милиона динара штете и често читави крајеви остану без свиња. О тој опасној болести у нашој привреди треба најозбиљније повести рачуна. Обрадовао сам се кад сам прочитао у штампи да је обезбеђена довољна количина серума од свињске куге и да се дели народу.

Због објективних прилика и политичких режима у прошлости, немања довољно спремних пољопривредних стручњака ни материјалних средстава за побољшање пољопривреде, она је код нас још и данас на ниском ступњу, нарочито у неким крајевима. Оскудевамо у спремним стручњацима који би испитивали које би и какве врсте појединих грана пољопривреде најбоље успевае у нашим климатским приликама. Наравно да су за све ово потребна и материјална средства, и зато сам рекао да је Министар пољопривреде предвидео премалене суме за ове сврхе.

Ја пратим, и врло је интересно, како се на пољопривреди ради у Совјетском Савезу. Они имају стручњаке који врше опите, имају опитна поља и оно што се покаже да најбоље успева у дотичном крају — то се каоније тамо и гаји. Колико они дају томе значаја, види се и по томе што су чак сточарство издвојили из Министарства пољопривреде и створили Министарство за сточарство.

Другови, при крају бих хтео да нагласим да је овај наш буџет, као једна од тековина народноослободилачке борбе и Народног фронта један крупан корак у сређивању наших односа, како унутра тако и споља, како у политичком тако и у економском погледу и он нам омогућава да са Народним фронтом и под мудрим вођством маршала Тита дођемо дотле да се укине, а већ се и укида, експлоатација човека над човеком, да настане благостање раднога народа села и града и да успоставимо и учврстимо власт радника и сељака.

Изјављујем да ћу у начелу гласати за овај буџет. (Одобравање).

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik Tomo Vojković.

Tomo Vojković (Izborni srez Đurdevac): Drugovi i drugarice, čuju se često prigovori, pa čak i od nekih poslaničkih drugova, da je cifra od 34 milijarde za naše prilike previše visoka. Ja bih htio da napravim jedan uspored između visine ove cifre i tereta koji je naš narod u bivšoj Jugoslaviji morao da podnosi.

Ako uzmemo kupovnu moć dinara prije rata i njegovu kupovnu moć sada, s obzirom na sredstva potrošnje, onda dolazimo do zaključka da je njegova kupovna moć prije rata bila u najmanju ruku tri puta veća nego što je danas. Omjer između sadašnjeg budžeta i budžeta stare Jugoslavije, koji se kretao, od 1924 pa do 1940 godine, između 11 i 13 milijardi, nije ipak jedan prema tri. Ako dodamo tome da su se samoupravni budžeti od 1924 do 1940 godine kretali između dve i tri milijarde, onda dobivamo opterećenje naroda u staroj Jugoslaviji između 14 i 16 milijardi godišnje. Ako uporedimo 14, odnosno 16 milijardi iz 1924, odnosno 1937, 1938 i 1940 godine sa 34 milijarde sada, onda nužno dolazimo do zaključka da je ova svota od 34 milijarde, s obzirom na kupovnu snagu dinara onda i sada, mnogo manja nego što je bila prije rata.

Ako gledamo formalno na sam budžet, došli bi do zaključka da su svote predviđene za unapređenje poljoprivrede preniske. Ukupna cifra kredita za poljoprivredu, zajedno sa

republikanskim budžetima iznosi oko 650 miliona dinara. Uporedimo li te svote sa onima što je poljoprivreda dobijala u bivšoj Jugoslaviji, — na primjer u 1926 godini od budžeta koji je iznosio oko 12 i po milijardi, za poljoprivredu je bilo predviđeno 232 miliona, godine 1938 od budžeta koji je iznosio oko 12 i po milijardi i nešto više, svota za poljoprivredu iznosila je 142,950.000, vidjećemo da je i u tom pogledu danas omjer mnogo povoljniji. Ako opet uzmemo omjer između cjelokupnog opterećenja naroda prije rata, — svote su iznosile sa samoupravnim budžetima od 15 do 16 milijardi, — vidimo da je omjer danas najmanje dva do tri puta i u tome pogledu povoljniji.

Još je nešto potrebno da se uoči kada se pravi paralela između predratnih budžeta i sadašnjeg. U ono vrijeme izdaci koje je država trošila na razne djelatnosti nijesu imali ni direktno ni indirektno povoljan učinak na narodnu privredu uopšte. Kada gledamo danas omjer između ličnih i materijalnih rashoda i kada to uporedimo sa ličnim i materijalnim rashodima za vrijeme stare Jugoslavije, vidjećemo jednu strašno veliku razliku. Mnogi ljudi gledajući sad samo veliku cifru, misle da je ova cifra prouzrokovana prevelikim personalnim aparatom u našoj državnoj upravi. Ja sam pokušao iz sadašnjeg našeg prijedloga budžeta da izdvojim sve one razdjelje u kojima su detaljizirani rashodi, i to od razdjela 1—19, isključujući Ministarstvo narodne odbrane, koje ima jednu globalnu nerazradenu sumu, i dobio sam cifru od 9.987.500.000. Od te svote otpada na lične rashode 3,659.120.740 dinara, na materijalne rashode 6,229,948.160, te na investicije 98,431.100 dinara. Omjer između ličnih i materijalnih rashoda je 36,63 % za lične i 63,37 % za materijalne izdatke. U budžetu za 1937/38 godinu bilo je ličnih izdataka 5,087,984.017, a materijalnih 5.312,352.852, dok su vanredni krediti iznosili 509,663.131. Odnos između ličnih i materijalnih bio je 46,64 % za lične prema 53,36 % za materijalne. Kao što se vidi odnos je bio otprilike jednak. Za vrijeme stare Jugoslavije investicije za novogradnje pokazivane su u budžetu. Kad bi mi danas Fond za obnovu zemlje iskazali u budžetu, te kad bi imali Ministarstvo narodne odbrane detaljizirano sa svim rashodima onda bi se odnos između ličnih i materijalnih rashoda po svoj prilici kretao između 25—30 % za lične, dok bi materijalni rashodi iznosili od 70—75 %. Dakle, mi iz izloženog vidimo da se naše rukovodstvo pri izgradnji i budžeta i zemlje rukovodilo realnim prilikama i da je tražilo od svih činbenika koji su ukopčani u državni aparat maksimum napora i da od njih traži da izvrše sve ono što je čovjek u stanju da učini. Drugo,

kad pogledamo karakter našega budžeta i pokušamo da napravimo paralelu sa budžetima stare Jugoslavije, onda moramo sa zadovoljstvom da zaključimo, da iako živimo u vrlo teškim ekonomskim prilikama, u tom pogledu stojimo mnogo povoljnije nego ranije. Mi danas vidimo da državni privredni sektor u budžetu pokazuje jedan višak od oko 3 i po milijarde dinara. Jačanje tog sektora, razvijanje njegovih snaga, povećanje njegove proizvodnje znači ujedno jačanje i svih ostalih privrednih elemenata u našoj zemlji. I ono što poljoprivreda može biti ne dobije direktno, ono što nije pokazano u budžetu za poljoprivredu, ona dobija to indirektno, iz zajedničkog državnog privrednog sektora, jer nekada su viškovi koje su ostvarili rudnici i ostala industrija išli na uštrb širokih potrošačkih slojeva, dok danas ti viškovi iz ovih privrednih grana idu u korist cjelokupnog našeg naroda i od njih imaju najveću korist najširi i najsiromašniji slojevi našeg naroda, naše radništvo i seljaštvo.

Drugovi, zato što je budžet odraz naše realnosti, odraz naših ekonomskih prilika i naših mogućnosti, ja ću, ne samo discipline radi, nego iz uvjerenja, da glasam za ovaj budžet. (Aplauz).

Pretsedavajući: Reč ima Vančo Burzevski.

Ванчо Бурзевски (Изборна околија Св. Никола НР Македонија): Другари народни преставители, ако го прегледаме овој предлог на буџетот, од него можеме да видиме, дека Сојузниот буџет ќе даде огромна дотација на извесни народни републики. Карактерот на таја дотација не е да се одржи привредата и да се одржи економскиот живот на некои народни републики на онаја висина која е имат сега, напротив карактерот на тие дотаци се состојат во тоа што имат за цел оживуење на привредата на секоа од тие републики помагање за да се оспособат во таа мера да идниот буџет на овие републики биде уравнотежен.

Јас ќе се задржам со неколку збора на Македонија. Во предлогот на буџетот за 1946 г. ние гледаме дека Народната република Македонија може со собствените средства да покрие едвај само половината од расходите. Значи, дека 50% од расходите на Македонија треба да бидат подмирени со средства добивени од Сојузното министерство на финансииите. Дали тоа значи дека Македонија е пасивна земја? Кој го познава економското богатство на Македонија не може тоа нешто да тврди. Македонија не е исцрпи само четворогодишната окупација и народно-ослободителната борба. Македо-

нија беше систематски исцрпуена пред оваја и пред првата светска војна. Тоа е главниот узрок кои чини дека Македонија денеска не може да покрие своите сопствени разходи. Исто така изгледа положението и во другите републики, кои не можат со сопствените средства да покриват расходите. Ако се при тоа припомни и нечуената суша од миналата година, тогај ќе биде уште појасно зашто Македонија не може сега за сега да покрие расходите си.

Ако погледаме оваја дотација, која Македонија добива од Сојузниот буџет, и ако се запознаеме со развојот на нашата република за овие две години ние ќе констатираме дека тој развој се повеќе расте. За три месеци на 1945 г. (април — јуни) Македонија доби дотација од 75 милиони динари, а за наредното полугодие на 1945 г. дотацијата износи 187 милиона, што значи више него двоструко. За оваја година ние гледаме дека таа дотација износи 470 милиона.

Каде идат тие пари, тоа може да се види од буџетот на Народната Република Македонија. 31 % од укупниот буџет за 1945 г. се поарчи за целите на привредните министерства: индустрија, рударство, земјоделите и тл. Од тоа за инвестиции во индустријата и рударството отиде 42 милиона динари. Со таја сума се изврши обновата на разрушените индустриски и рударски претпријатија кои постојат во Македонија. Вредноста на предпријатијата кои се обновува со оваја сума од 42 милиона износи околу 500 милиона динари.

За новата 1946 год. предвидени се во буџетот нови инвестиции. Така, сумата за индустријата и рударството износи 42 милиона динари, за обновуенето на постројките и мостовите 30 милиона, а за обновата во земјоделството 10 милиона дин. Новите инвестиции имат за цел да прошират претпријатијата кои веќе постојат и да се створат нови земледелски претпријатна. Условија за тоа има. Исто така многу се погодни и условија за развитието на рударството. И по тој начин Македонија со останалите републики на Југославија ќе крене по патот на прогресот. Овој план за обновување и изградување го усвои владата, и тој е единствен за цела Македонија. Таков план постои и за сите останали републики во Југославија. А тоа значи систематско оспособување на народните републики со цел да можат да ги обноват сите разрушени претпријатија и да започнат со изградуенето на нови претпријатна. Со други думи тоа значи взаимна братска помош на народите на Југославија во обновата и изградуенето денска, како и

вчера во вооружаната борба. Тоа претставува економски израз на нашата народна федерација.

Од сето тоа произлага јасно дека големите дотации, кои се дават на поедини републики не значат ништо друго но тенденција со сите можни средства да се помогнат останалите републики во нивните усилия да уравнираат буџетите своји.

Предлогот на сојузниот буџет помага да народните онаги бидат искористени за општото добро. Од броевите кои се изказани во буџетот и кои се однесуваат на Македонија, произлага полното значење на тие намери да се помогнат поедините републики.

Ако така го разбереме и спроведуваме нашиот сојузен буџет, тогаш ние ќе ги развијеме продуктивните сили на народот и буџетот како таков ќе даде на народната Влада големи можности да живите сили на нашиот народ ги гласне напред во смисол да животните услови на нашиот народ бидат од ден на ден поарни. За тоа јас ќе гласам за овој буџет.

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik Matevž Hace.

Matevž Hace Izborni srez Rakek — Notranjsko, NR Slovenija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama se nalazi predlog državnog budžeta. Ovaj je budžet toliko jasan, realan i pregledan, da će ga svaki poslanik lako moći protumačiti biračima u svome srezu.

Može se reći da je ovaj budžet proizvod stvarnosti u kojoj se nalazimo. Iz ekspozee ministra finansija druga Sretena Žujovića vidimo da su vlade u mnogim drugim zemljama u svetu pri stvaranju državnog budžeta i vođenja finansiske politike nailažile na velike poteškoće.

Sasvim je prirodno da u državama u kojima finansisku politiku vodi kapital, državni budžet ne može da bude onakav kakvog bi želele široke radničke mase. U našoj zemlji radni narod svih federalnih jedinica svojski se zalaže za potpunu i što bržu izgradnju naše privrede i on ima puno poverenje u svoju vlast.

U prošlosti u našoj zemlji nije bilo tako. U bivšoj Jugoslaviji niko nije smatrao za potrebno da prilikom donošenja državnog budžeta upita za savet radničke mase — narod. On je o donošenju državnog budžeta bio obavešten jedino preko dnevne štampe, a o nekoj saradnji pri stvaranju budžeta nije bilo ni govora. Radnici u bivšoj Jugoslaviji nisu imali svoje predstavnike u parlamentu. Radničkim masama tada niko nije pola-

gao računa o tome kako će se gazdovati sa državnim prihodima, ili, kako će se sprovoditi u delo socijalno zakonodavstvo, koje je tada važno za jedno od najmodernijih u Evropi, no na žalost samo na papiru. O radničkoj klasi u bivšoj Jugoslaviji nije se u svetu čulo ništa, jer je ona tada bila obespravljena raja, koja je bila izložena bezdušnoj eksploataciji. Na hiljade invalida u bivšoj Jugoslaviji, koji su u prošlom svetskom ratu izgubili svoje udove ili zdravlje, bilo je prinuđeno da se izdržava prosjačenjem, jer im tadanji nenarodni režimi nisu dali ništa. Iz ovoga našeg budžeta mi međutim vidimo da su drugovi invalidi, koji u narodnooslobodilačkom ratu nisu žalili svoje živote za dobro svoje otadžbine, potpuno obezbeđeni.

Potpredsednik drug Kardelj rekao je u svome ekspezu da svaki državljani treba da voli svoju zemlju kao svoju kuću. Radnici u bivšoj Jugoslaviji državu nisu smatrali svojom kućom zbog toga što je to bila zemlja eksploatatora radnog naroda i baš zato nisu radili za državu onako kako to čine sada. Član 15 Ustava kaže da se država pri sprovođenju privrednog plana uglavnom oslanja na radničke sindikate. Naši su radnici potpuno svesni svoje uloge u novoj Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji i njenom državnom životu i oni će dati sve od sebe da se naša zajednička kuća podigne što pre i što bolje.

Iz ovoga se budžeta dalje vidi i to kako se kreću prihodi i rashodi po pojedinim federalnim jedinicama. Za Federalnu Republiku Sloveniju predviđen je višak prihoda u iznosu od 176 miliona. Ovo je delimično rezultat velike požrtvovanosti i svesti radnog naroda u Sloveniji, koji je uložio sve svoje sile da se privreda u zemlji podigne što pre na onaj stepen koji je potreban za postignuće bolje budućnosti i blagostanja. S druge strane, to je velikim delom delo naše armije, koja je isterala i potukla fašiste i njihove pomagače tako da nisu stigli da našoj privredi nanesu ozbiljne štete.

Radnici su u Sloveniji, još odmah po oslobođenju, pokazali svoju svest, kakav odnos treba da bude između radnika i narodne vlasti, između radnika i državnih preduzeća i tamo gde ti odnosi još nisu postigli željenu visinu, to će se postići kulturno-prosvetnim radom u najskorije vreme.

Potpredsednik drug Kardelj rekao je dalje u svome ekspezu da treba svim silama raditi na obnovi privrede naše zemlje. Zadaci koji stoje pred nama zaista su veliki. Veliki su zadaci koji očekuju u ovoj godini našu radničku klasu. Mogu neći, da

radnička klasa Slovenije već ide onim putem koji je u svom govoru o Novoj godini pomenio naš prvoborac maršal Tito.

Ministar finansija drug Žujović je rekao da treba podići rentabilnost državnih preduzeća. Ja se potpuno slažem sa ovim, samo bih dodao da je potrebno poraditi na tome da se svuda gde je to moguće pomogne i proširi samoinicijativa svakoga radnika i nameštenika koja teži ka: poboljšanju proizvodnje, ubrzanju proizvodnog procesa, poboljšanju kalkulacije itd. Sindikalne podružnice će svim silama nastojati da se rentabilnost državnih preduzeća poveća, jer su svesne da od toga zavisi procvat naše privrede, a samim tim i blagostanje naše otadžbine.

U ovom našem budžetu postoji jedan stav koji govori o investicijama u rudarstvu i u industriji.

Radnička klasa želi da se što više kapitala uloži u državna preduzeća, da se naša zemlja što pre industrijalizuje, jer u tome vidi jemstvo za sigurnu i bolju budućnost.

Naši radnici su svesni da treba još mnogo da se radi na podizanju preduzeća, mostova, na poboljšanju transporta, na izgradnji porušenih domova, škola itd., oni neće žaliti truda, jer znaju za koga rade.

Radnička klasa Federativne Narodne Republike Jugoslavije može biti ponosna što, u vreme kada radnici mnogih drugih zemalja još nemaju slobode, aktivno učestvuju u izgradnji svoje sopstvene kuće, svoje drage otadžbine, za koju je dala toliko žrtava.

Iz napred izloženog, ja se u potpunosti slažem sa projektom državnog budžeta za godinu 1946 i u celini ga usvajam i izjavljujem da ću glasati »za« (Odobranje).

Pretsednik d-r Josip Vidmar: Određujem kratku pauzu od 10 minuta i molim drugove narodne poslanike da se saberu u većem broju, jer nije u redu, i ja ne mogu da dozvolim da drugovi govornici govore praznim klupama. Idući put ja ću odrediti prozivku, jer mislim da je stvar svesti i demokratske discipline da poslanici zaista učestvuju u diskusiji. (Odobranje).

(Posle odmora)

Pretsedavajući: Nastavljamo sa diskusijom. Reč ima narodni poslanik Galijašević Bećir.

Galijašević Bećir (NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, nakon vojničke i političke pobjede u ovom strašnom ratu, kakav ne pamti čovječanstvo, i nakon donošenja Ustava FNRJ, evo pred nama je prvi prijedlog budžeta sa Finansijskim zakonom za 1946 godinu. Pred narodnim

vlastima u izgradnji naše zemlje postavljaju se kao glavni zadaci: privredni i finansiski problemi. O tome je posebno govorila deklaracija Savezne vlade i to je jasno izraženo u ciframa predloženog budžeta.

Okupator je zemlju strašno opustošio, a naročito našu Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kordun i Liku. Oslobođenje je zateklo pustoš po svima granama privrede. Udarničkim radom cijelog našeg naroda na obnovi naše privrede i zemlje u svim pravcima učinilo se stvarno mnogo, da nam se divi čitav svijet. Ovakav rad, koji je, uglavnom, izveden na dobrovoljnoj bazi i sa vrlo malo novčanih sredstava, pridonio je uveliko sređivanju našeg privrednog i finansiskog stanja.

U prijedlogu budžeta za 1946 godinu jasno su izraženi državni prihodi od sva tri sektora naše privrede.

Državni sektor, kao glavni, odigraće najvažniju ulogu kako u industrijskoj proizvodnji i trgovini, tako i u prihodima, koji su najveća stavka po predloženom budžetu.

Naše zadrugarstvo, koje je u naglom razvoju, pored njegove važnosti kako u proizvodnji tako i u izmjeni dobara, daće našem predloženom budžetu kudikamo veće poreze na tečevinu, nego što je u budžetu predviđeno.

Privatni sektor, koji treba da posluži opštoj stvari, kao dopuna državnom i zadružnom sektoru u snabdijevanju širokih narodnih masa, može da odigra vidnu ulogu u ovo prelazno doba.

Raniji nenarodni poreski sistemi bili su takvi da je privatno i pravno lice podnašalo lažne poreske prijave radi toga što je od zarade plaćano, sa drugim poreskim nametima, do 90% poreza na tečevinu od godišnje zarade, a danas po našem poreskom sistemu nije potrebno da se ovo čini, jer visina tečevina na zaradu je umjerena i jednaka kod sva tri sektora privrede.

Naša Savezna vlada nastoji da unese što više planskog rada u našu poljoprivredu, kao glavnu granu naše privrede.

Pored državnih poljoprivrednih imanja, koja se moraju postaviti na rentabilnu osnovu, moramo naročitu pažnju posvetiti organizaciji zadružne obrade imanja u cijeloj zemlji i ako budemo izdašno pomogli našeg siromašnog i srednjeg zemljoradnika raznim načinima za unapređenje poljoprivrede, onda ćemo biti sigurni da ćemo postići i više prihoda nego što je u budžetu predviđeno.

Iz priloženog budžeta jasno se vidi da je naša orijentacija za pokriće budžetskih rashoda — prihod od državnih preduzeća, koja će preduzeća povećati produkciju, a i vrelo dohodaka naših narodnih vlasti. Naše niže narodne vlasti nemaju dovoljno prihoda za pokriće svojih mnogobrojnih rashoda. Treba forsirati stvaranje rentabilnih preduzeća po privrednom planu i treba što prije donijeti odluku koja preduzeća spadaju kojim narodnim vlastima.

Kampanja koja se razvila u cijeloj zemlji za što veću proizvodnju u što jeftinijoj režiji, kako kod industrijskih tako i kod poljoprivrednih produkata, nesumnjivo će nam donijeti ogromne koristi, kako u privredi tako i u našim finansijama. Ujednačenje cijena jednih i drugih produkata imaće ogromnog uticaja na poboljšanje standarda života širokih narodnih masa, kao i na budžetsku ravnotežu.

Bankarstvo, koje je uglavnom državno, u našem privrednom životu svakako je od ogromnog značaja. Naša kreditna politika nije još posve efikasna i ona je u razvoju. Moraće se više pažnje posvetiti kreditiranju zadruga, a naročito kreditiranju za kupovinu sjemena za prolećnu sjetvu. Narod je u Bosni i Hercegovini iscrpljen, a ishrana je ostavila narod bez novaca i naš je zemljoradnik velikim dijelom u nemogućnosti da kupi sjeme. Obzirom na važnost proljećne sjetve, moralo bi se hitno nešto učiniti da zadruge kreditiraju za proljećnu sjetvu one koji nemaju kupovne moći.

U vezi izvršenja predloženog budžeta sa privrednog i finansiskog gledišta, mora se podvući važnost naših šuma, a naročito šuma u Bosni i Hercegovini. Skoro 50% cjelokupnog zemljišta u Bosni i Hercegovini zauzimaju šume, a država od toga posjeduje oko 90%.

Po statistici iz 1938 godine, godišnji prirast šuma u Bosni i Hercegovini iznosi oko 4,300.000 kubnih metara. Ako se vrijednost prirasta uzme po 50 dinara, to je godišnji prihod preko 200,000.000 dinara. 1938 godine izvezeno je iz Bosne i Hercegovine preko jedan milion tona šumskih proizvoda u vrednosti od 890,000.000 tj. 18% vrijednosti cijelog izvoza jugoslovenskog. Godina 1929 bila je jedna od najjačih i te godine vrijednost izvoza bila je preko dve milijarde i sto miliona od šumskih proizvoda u Bosni i Hercegovini.

Poznato je da su u staroj Jugoslaviji u Bosni i Hercegovini šume eksploatisali strani i domaći kapitali tako strašno i neracionalno, i da je ovako dalje ostalo pretila je opasnost da

bi za nekoliko decenija ostali bez šuma. Najveću štetu su napravili strani kapitali sa dugoročnim ugovorima, koji su djelovali u Bosni i Hercegovini na 52 najbolja šumska područja, na kojima je bilo 45 miliona kubnih metara crnogorice i bjelogorice.

Druga nedaća koja uništava naše šume u Bosni i Hercegovini jeste podbjel i krčevine.

Neosporno je da su šume u našoj narodnoj privredi od ogromnog značaja i one će nam donijeti veliku korist u sredi vanju naših ekonomskih i finansijskih prilika. Da sačuvamo ovu našu narodnu imovinu, mi moramo tražiti puta i načina kako ćemo šumu što racionalnije eksploatisati i sačuvati od raznih štetočina. Trebalo bi efikasnije progoniti one koji uništavaju naše šume, bilo podbjelom ili krčevinama bez dozvola, i to onako kako se progone špekulanti.

Razumljivo je da se mora voditi računa o snabdijevanju naroda sa potrebama drvetom i da se u ovo mora unijeti više plana i sistema. Poziv Savezne vlade da se brzo pribjegne pošumljavanju goleti, uz pomoć antifašističkih organizacija, urodiće plodom. Sistematskim radom za nekoliko godina obnovićemo donekle naše šume, koje su tako strahovito stradale zadnjih decenija. Bosna i Hercegovina je bogata u rudama i šumama i u planskoj izgradnji naše privrede ona će kao takva odigrati veliku ulogu.

U Bosni i Hercegovini treba posvetiti najveću pažnju, kako je rekao drug Čolaković, podizanju stočarstva, koje je uništeno, unapređenju voćarstva i kulturi duvana, kao glavnim granama poljoprivrede naše republike. Kada se to učini, onda će se brzo oporaviti i osposobiti i u njoj će biti život našim narodima olakšan i dostojan čovjeka.

Da predloženi budžet prihoda i rashoda bude što realniji, obzirom na budžetski deficit od 6 milijardi, može se mnogo učiniti na smanjenju ovoga deficita ako striktno sprovedemo štednju gdje god se to može sprovesti. A gdje god se mogu iskoristiti u opštem interesu široke narodne mase, preko antifašističkih organizacija, na dobrovoljnoj bazi, to moramo da činimo još uvijek onako kako smo to činili u četvorogodišnjoj borbi i kako to zapravo i danas činimo nakon oslobođenja.

Ovaj je budžet ranije raden i budžetska predviđanja u prihodima bila su na bazi 1945 godine, u ono doba, dok naše finansiske ustanove nijesu bile dobro organizovane. Iz dana u dan poboljšava se finansiska služba i, po izjavi samoga Mini-

stra finansija u njegovome ekspozeu, vidi se da će prihodi prebaciti. Ova je vjerovatnost tim veća što je jesenja sjetva bila u cijeloj zemlji dobra, a nadati se da će biti dobra i prolječna. Dobra žetva donijeće uveliko poboljšanje privrednih prilika, pa prema tome i veće budžetske prihode.

Izvršenje budžeta savezno-republikanskih ministarstava, kao i izvršenje budžeta ministarstava narodnih republika, bilo bi, po mome mišljenju, puno ef. kasnije, brže i jeftinije ako se to prebaci više na okružne odbore. Sreski narodni odbori treba da izvršuju i budžete mjesnih seoskih narodnih odbora, jer naši seoski mjesni narodni odbori nemaju za to kadrova, a to je potrebnije radi same kontrole. Za izvršenje svih budžeta potrebni su stručni kadrovi. Svi znamo da stvarno oskudijevamo sa kadrovima. U tu svrhu nameće se pravedna podjela sposobnih stručnih kadrova, dok sebi ne stvorimo kadrove. U nekim republikama, kao u Srbiji i Hrvatskoj, ima puno više kadrova nego, na primjer, u Bosni i Hercegovini. Mnogo naših zemljaka iz Bosne i Hercegovine, stručnih činovnika, ima i u Srbiji i Hrvatskoj i mislim da bi dobro bilo da se naša Savezna vlada pozabavi ovim pitanjem i da nam prebaci stručne kadrove u Bosnu i Hercegovinu, a naročito po strukama građevinskoj, poljoprivrednoj, zdravstvenoj i finansiskoj. Bosna i Hercegovina bez ovih kadrova neće moći izvršavati sve zadatke, koji stoje pred narodnim vlastima Bosne i Hercegovine.

Imajući puno povjerenja u našu Saveznu vladu, na čelu sa našim maršalom Titom, koja nam je predložila ovaj budžet, i što smatram da je ovaj prijedlog budžeta vrlo dobar, jer su u njemu osigurane tekovine naše četvorogodišnje borbe, izjavljujem da ću glasati za ovaj i ovakav prijedlog budžeta i Finansijskog zakona (Aplauz.)

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik Petar Mundrić (Aplauz).

Петар Мундрић (*Изборни срез борско-крајински, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, ослобођење, Устав, Република — то су степенице по којима се наша млада држава пење и по речима проте Смиљанића вероватно да ћемо се тако непрекидно пењати, трудећи се да не силазимо.

Кад посматрамо и пажљиво прочитамо билтен и овај наш предлог буџета за 1946 годину, видимо да се заиста, по речима министра финансија друга Жујовића, држава са овим

буџетом појављује као домаћин, а не као експлоататор, јер овај буџет и Финансиски закон ствара народ преко својих народних руководилаца. А ти народни руководиоци, са својим радом до данас, дали су довољно гаранције да ће овај буџет и Финансиски закон моћи да се остваре баш онако како је то и замишљено. Када посматрамо ове цифре у буџету, и вертикално и хоризонтално, видећемо да то наше државно домаћинство жели да се пружи тачно према губеру; да жели да се у раду на напретку целокупног нашег живота, у целој његовој компликованости, ослони само на своја сопствена средства. То је оно што никада у старој Југославији није било ни у једном буџету. Када бисмо класирали овај наш буџет у делове, видели бисмо како се нарочито истичу три главна дела: политичко-управни, економско-привредни и просветно-културни део. Наш народ природно је ишао тим правилним путем. Прво је дошао до своје праве политичко-управне народне власти, па је затим преко привредно-економског напретка радио и желео да дође до просветно-културног напретка. Мењати овај ред било би погрешно, било би неприродно. Политичко-управни део већ је добио своју пуну форму. Са ослобођењем од иностраног окупатора и домаћих издајника, добили смо пуну слободу политичко-управну, привредно-економску и просветно-културну. Не може се пуна слобода замислити тако да постоји само политичко-управна слобода, ако не постоје и привредно-економска и културно-просветна слобода. Нашим народима нико није поклонио ту слободу, већ су је сами извојевали; они ће умети и да поштују и да је сачувају. На привредно-економском пољу треба мало више запети, зато што се наши народи сада појављују као домаћини који треба сопственим средствима да корачају пуним корацима напред. На челу са Привредним саветом при Савезној влади видимо многе ствари. Видимо да се не допушта да дође до инфлације. Жели се и ради са пуном снагом да се сачува стабилност динара и повећа његова вредност, а самим тим ми постепено постајемо све мање зависни од иностранства у привредном и економском погледу. Наша привредна предузећа нису више предузећа за ленствовање, него предузећа за активирање државног буџета. Таква предузећа, подвргнута под строгу контролу државе и под строгу одговорност руководилаца тих предузећа, неће моћи више да изврдавају остварење државног буџета, као што је било раније. То доказују приходи које ова предузећа дају

државном буџету, за ових неколико месеци 1946 г. Кад пођемо мало даље видимо да се, колико год је могуће, настоји да се наши путеви, споредни и главни одржавају и доводе у исправно стање, све ради правилног и доброг саобраћаја.

У буџету Министарства грађевина имамо један новитет који ће бити темељ за наше даље напредовање а то је ставка која говори о изradi катастра наших водних снага. Другови и другарице, кад се дође до тачног катастра водних снага у држави, то ће бити даска са које ће се отскочити у електрификацију земље. А кад се отскочи у пуну електрификацију земље, онда долазимо до тога да ћемо моћи да сачувамо баш оно што рече друг предговорник и шуме и све остало, плус олакшање напретка и индустрије и пољопривреде и свега осталог што је у вези са електрификацијом земље.

Наша трговина, другови и другарице, у заједници са индустријом неће више бити трговина и индустрија оних који желе да свестрано поробе наш народ, наш радни народ града и села, већ оних који желе да га потпуно ослободе. Привредници са навикама из старе Југославије сматрају да ће ето баш ту Народна Република Југославија да поклекне. Не могу привредници са старим навикама да се промене, јер наука каже да су рђаве навике друга природа, и ако човек од њих не може да се отме, он са њима заједно и умире. Ти привредници никако себи не могу да избију из главе да они у бившој Југославији нису били никакав привредни фактор у погледу активизирања буџета, него напротив, фактор који је упропашћивао и пљачкао државни буџет. Они и данас не признају да су сви приходи који су долазили од рада банака, индустрије, трговине и тако даље, у износу од милијарде и не знам колико стотина милиона динара, и који су били остварени преко њих да су те суме уствари претстављале износ који су они опљачкали од потрошача. Са таквим привредницима, који не могу и неће да признају истину и који помало још заваравају један мали део наших чиновника, који се такође даве у својим навикама, лако је изићи на крај.

Нас не може да збунују овај вишак расхода, јер тај вишак расхода претставља оно по чему се да видети, по чему су наши руководиоци сигурни у помоћ народа, и то нашег радног народа из села и града и поштене народне интелигенције. Не сећам се тачно у коме се члану Финансиског закона каже да ће се тај вишак расхода покрити непредвиђеним приходима и од обртног капитала Главне државне благајне, али

баш је то мерило, то је тај кантар помоћу кога се заиста правилно мери и утврђује да ће народ кад има своју народну владу њу и потпомагати.

Они несавесни привредници, који су себи набили у главу да су привредници, сматрају да се такмичењем неће моћи остварити овакав буџет и да привреда у Југославији неће моћи да коракне напред без слободне конкуренције. Они долазе до таквог закључка због тога што неће себи да признају да слободна конкуренција уствари значи поробљавање и уништавање радног народа и уништавање установе исте врсте са којом се они конкуришу. Док ми кажемо да је то несоцијално, а са друге стране, кажемо, такође, да је народно такмичење социјално и да ће народ такмичењем да оствари овај буџет. У народном такмичењу огледа се још нешто: огледа се борба за остварење братства и јединства, јер се данас кад се на једном месту заврши посао путем такмичења прелази на друго место и помаже се, а не гледа се скрштених руку како установа на другом месту пропада.

Резултати такмичења биће и повећање вредности нашег динара, а уједно и повећање производа за наше широке народне масе, па ће баш саме радне народне масе доћи до оних производа који су нам најпотребнији.

Солидност овог нашег буџета, другови и другарице, руководи се социјалношћу у пољопривреди, и у задругарству, и у аграрном закону. Пољопривреда, аграрни закон, задругарство то је као „поддео“ у економском делу овог буџета. И поред тога што реакционари кажу да је народ незадовољан, неће да признају да је народ незадовољан зато што моментално нема соли, обуће или одела, како рече друг претседник народне владе Србије, него сматрају да је народ незадовољан зато што му се ето не свиђа данашњи систем управе, данашња власт у Југославији.

Наш саобраћај, железнице наше, другови и другарице, има велике задатке. И поред целокупног тог великог задатка, буџет је мали, како за саобраћај, тако и за пољопривреду, и често пута кад се чита билтен, све ми се чини да негде блесне утисак да је друг министар Жујовић некако у опозицији према овом буџету. С друге стране, мислим да смо ми у опозицији према овом буџету, што желимо да буде већи. Али, ако узмемо у обзир ону другу чињеницу, да се ту појављује држава као домаћин са овим буџетом, онда наравно да мора

овако бити. Ако наш саобраћај са овим буџетом успе да оспособи 10 до 11 хиљада километара наше најглавније линије железничких пруга и најнужније вагоне и локомотиве за разне транскорте, онда смо ми успели. И као што рекох малопре, наши руководиоци су дали довољно гаранције да ће планским радом и на овом послу успети.

Сад долази оно где се наша борба води у просветно-културном делу. Ту је највећа мука и борба са неписменošћу нашег народа. Ту неписменост и несвесност нашег народа искоришћавају баш ти реакционари, а наседају многи несавесни или немарни интелектуалци, да тако бушкарају да створе незадовољство. Али наш народ њих добро познаје. Познаје их из дућана, познаје из кавана, познаје из канцеларија, па чак и у оном осећању тежине данашње ситуације њима не верује, али ето тешко му је па прећути, не бори се с њима. Иначе се нама потпуно отвара народна душа у оној борби против остатака четничких двојки и тројки. Ту се види отворена борба народа и ту се види колико је народ задовољан што има данас своју праву народну власт. Ту се види чему теже наши реакционари повезани мало и са спољним реакционарима.

И сад се појављују људи који желе да поново на позорницу светске политике истакну расизам. Ти људи који би желели да истакну расу изнад слободољубивости и човекољубивости када би се избројали тешко да би их се нашло на броју око 180 милиона. А на овој другој страни вероватно је да ће се наћи и преко 180 милиона, па ће они расисти тешко изићи на крај са 180 милиона слободољубивих људи.

Код нас реакционари, не желећи да се укључе у рад, да се зноје, очекују тако нешто лакше, са стране, а ту, у својој кући неће ништа да раде. Зашто? Просто што им се не ради. А, чини ми се, у чл. 32 нашег Устава каже се да без рада неће бити тако обесног и згодног живота.

Буџет Министарства народне одбране и Министарства социјалне политике је нешто што се у бившој Југославији није могло да види. Ту је социјалност, ту је збрињавање, ту је старање о породицама осталих без домаћина у рату, ту је старање о инвалидима, па плус, ту је нека врста нове школе, где се ствара нови човек, да ту нову Југославију уме и да чува и да сачува. Нашим реакционарима не свиђа се што из те школе излазе потпуно нови људи, али је то непроменљива истина.

Има још нешто, другови, што се њима не свиђа. Њима се не свиђа слога у Народном фронту. Таква политичка комбинација, као што је код нас Народни фронт, њима бode очи, ту се они никако не могу да снађу. Они желе на сваки начин да праве разлику између радника и сељака, с једне стране, између сељака и варошанина, с друге стране, и, с треће стране, свуда траже неке празнине које би они још више раширили и направили јаз. Али они су заборавили да су се у таквим јазовима давили. А и сада, ако покушају да ћушну своју главу у такве пукотине тамо ће им глава и остати.

Говорећи о овоме буџету у име Савеза земљорадика, Земљорадничке странке, која је искрени сaдруг и сарадник у Народном фронту ради остварења програма Народног фронта и ради очувања непомућене слоге и неразрушивог јединства између сељака и радника од народне интелигенције, и са пуном вером да ћемо овај буџет остварити, изјављујем да ћу гласати у начелу како за Финансиски закон тако и за буџет. (Бурaн аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Иван Гранђа.

Ivan Granda (Izborni srez Sv. Ivan Zelina): Drugovi i drugarice narodni zastupnici, pred nama je prijedlog budžeta i Finansiskog zakona za 1946 godinu. Mi stari borci za slogu i jedinstvo južno-slovenskih naroda vidimo u tome budžetu ostvarenje onoga bratstva i onoga jedinstva za koje su se borili i na kome su radili naši najbolji sinovi, počev od opata Križanića pa do Matije Gubca, Ljudevita Gaja, Vladike Štrosmajera i braće Radića, a koju je borbu uspješno dovršio, pokrenuvši sve naše narodne snage u narodnooslobodilačku borbu, veliki maršal Tito.

Budući su moji predgovornici skoro sa svih strana osvijetlili stav našeg budžeta, iznijevši njegove dobre strane, a možda tu i tamo i neke manjkavosti, koje su neminovne, budući je to prvi budžet nakon oslobođenja i uređenja naše nove države, neki su izrazili bojazan da možda taj budžet neće biti potpuno ostvaren, obzirom na razliku između prihoda i rashoda. Već su i moji neki predgovornici naglasili, a ja to i podvlačim, — garancija da će naš budžet biti potpuno ostvaren jeste u našem narodu, u našem radnom narodu sela i grada, u našoj organizaciji Narodnog fronta i ostalim antifašističkim organizacijama u našem narodu, koje će sve prionuti svim silama da

unaprijede proizvodnju i da tako pokrijemo radom sve manjke koji bi se u našem budžetu našli.

Drugi su predgovornici već izjavili da današnje stanje naše privrede nije u onakovom stanju kakvo je bilo nekad u staroj Jugoslaviji i kako je uopšte u svima kapitalističkim državama. Istina, onda su državni prihodi bili donekle izjednačeni s rashodima, ali mi znamo da su mnogo puta ti budžeti podbacili, a podbacili su zato jer je najveći dio prihoda od narodne privrede išao u korist pojedinaca, kapitalista, a nije išao u korist države i naroda.

Drugovi i drugarice, i drug Kardelj je u svome ekspozeu naglasio da naša narodna vlast još tu i tamo ne zadovoljava onako kako bi to trebalo. Nije to nikakvo čudo. Prvo, prošlo je tek nekoliko mjeseci od potpunog oslobođenja i mi smo se našli na sasvim razrušenoj staroj vlasti, i zato možemo biti zadovoljni sa dosadašnjim uspjehom koji je naša narodna vlast postigla. Uzroci da tu i tamo ta vlast još potpuno ne zadovoljava jeste u tome što široke mase naših naroda, pa prema tome i organizacije narodne vlasti, naročito one dolje, mjesne i kotarske, još nijesu potpuno prožete svjesnošću da nema druge vlasti osim vlasti naroda, čije su one pretstavnice. To je i razumljivo kad se zna da je taj narod do juče bio bespravna raja pod kundacima raznih kotarskih prestonika, begova i opštinskih bilježnika. Ali organizacija narodne vlasti svakim danom sve više napreduje. Reakcija u našoj zemlji htjela bi da te male pogriješke naše narodne vlasti iskoristi, ali joj to ne uspijeva.

Naše narodne mase svaki dan vide da idemo korak po korak naprijed i da idemo ka usavršavanju svih naših organizacija narodne vlasti.

Kako su se i neki predgovornici izjasnili da izgleda da je dotacija za poljoprivredu u budžetu preniska, to ću ja o našoj poljoprivredi da progovorim nekoliko riječi. Naša poljoprivreda ne očekuje ne znam kakvu pomoć od Savezne vlade, pošto će i naše republikanske vlade svakako u svojim budžetima osigurati možda nešto veću svotu za napredak naše poljoprivrede. Ali sad u novom sistemu nije toliko važno koliko će dobiti pomoći od državne vlasti u novcu, već je važnije kakav je sistem po kojem će se naša poljoprivreda pomagati.

Mi sad nemamo izgleda, bar u dogledno vrijeme, da nabavljamo za obnovu našeg uništenog stočarstva i rasplodni materijal izvana, kao što se radilo prije, jer ga nijesmo imali do-

voljno u zemlji, ali se od toga nije vidjela neka naročita korist, jer se nije radilo planski. Mi ćemo sad obnoviti naše stočarstvo sa onim što imamo kod kuće i selekcijom ćemo dobiti dobar rasplodni materijal. Naš narod je pokazao veliku istrajnost za vrijeme oslobodilačke borbe, kao i za vrijeme svih teških protiv-narodnih režima, kada je ipak u gospodarstvu koračao naprijed. A sad našem narodu neće biti nikakvih prepreka u njegovom radu, te mnogo ne znači koliko dobija pomoći u novcu, jer kako rekoh ovdje se više radi kakav je režim i sistem koji podupire tu privredu. Mi znamo da će, po planskom sistemu, koji će se sprovesti, sva korist koju nam poljoprivreda donese ostati u samom narodu. Naš narod će svojom vlastitom snagom podići i obnoviti teško stanje u kojem se naša poljoprivreda nalazi.

Ja ću sa nekoliko riječi da se osvrnem na političko stanje u našoj zemlji. U prvom momentu poslije konačnog oslobođenja, naš narod je, naročito u Hrvatskoj, bio nekako zabrinut i zastrašen, jer je ostao bez kompasa, budući ga je jedan veliki dio njegovih zastupnika na čelu sa d-r Mačekom u koga je taj zavedeni narod upirao oči, izdajnički ostavio. I uvjerivši se da je bio zaveden lažima taj se narod stao da vraća sebi i ne očekuje više nikakve pomoći od tih voda koji su ga iznevjerili i izdali, uvidio je da je upućen na svoje vlastite snage. Istina, ima tu i tamo nekih malih pojava kolebljivosti i očekivanja nečega trećeg, što se ne može povratiti i šta nijedan zdrav razum ne vjeruje.

Naš se narod u gornjoj Hrvatskoj pokazao naročito aktivan u posljednje vrijeme kod sprovođenja agrarne reforme. Te rasprave o agrarnoj reformi bile su vrlo žive i skoro na svima tim raspravama narod je tražio da se maksimum koji je zakonom predviđen za pojedine posjednike, a naročito posjede crkava smanji. Skoro jednoglasno na raspravama narod je došao do zaključka da je taj maksimum prevelik, jer da ga i tako crkva neće obrađivati sama i traži da se taj maksimum smanji na 2—3 hektara. Drugovi, ja mislim da je svakako naša dužnost da se tim malo pozabavimo i da bi trebalo u tome pravcu izaći u susret skoro jednodušnom zahtjevu naroda i taj zakonski maksimum sniziti.

Naša poljoprivreda i stanje našeg seljaka zagarantirano je politikom cijena koju je do sada vodila naša državna vlast i takva jedna pametna, poštena politika cijena treba da i dalje podupire proizvodnju našeg sela i tako će naša poljoprivreda malo po malo sama da se izvuče iz ovoga stanja.

Premda je drug pretsjednik hrvatske vlade Bakarić malo opširnije pokazao u svome govoru rad predstavnika katoličke crkve u Hrvatskoj, a ja hoću da kažem da je čudan stav tih pretstavnika, a naročito velikodostojnika katoličke crkve. Propovjedali su načela, skoro kao vjersku dogmu, da je svaka vlast od boga, pa su i najkrvaviju vlast Pavelićevu nazivali da je i to vlast od boga. Ali čudno je da ti ljudi neće da priznaju da je od boga današnja vlast, jer ako je ikoja od boga, to je naša narodna vlast, prema onoj narodnoj: glas naroda — glas božiji. Zagonetno je da ti ljudi protiv te vlasti rade i da su spremali čak da podižu i neki križarski ustanak. Ali taj će ih i takav njihov rad upropastiti i treba se pobrinuti da se oni pokaju, te da budu dostojni, kao što je drug prota Smiljanić kazao, da im oprostimo.

Drugovi, budući da su se izredali već mnogi govornici, ne bi bilo zgodno opetovati ono što su oni do sada već rekli. Ja vjerujem potpuno da će se naš budžet stoprocentno ostvariti i da će se naš narod, koji je dokazao i svoju veliku snagu i otpor protiv neprijatelja u narodnooslobodilačkoj borbi, vlastitom snagom, uz takvo rukovodstvo koje danas imamo, podići. Vjerujući u to, zadovoljan sam što mogu glasati za ovaj budžet i Finansiski zakon, kao prvi republikanski budžet u našoj državi. (Dugotrajno odobravanje i aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик Михаило Ђуровић. (Михаило Ђуровић: Ја нисам тражио реч.) Мени је тако јављено. Онда, има реч народни посланик Дмитар Влахов. (Дмитар Влахов: Не, ја ћу говорити сутра.) Сутра не може.

Овим је листа данашњих говорника исцрпена. Сутра ће говорити петорица ресорних министара, од којих ће неки дати врло важне изјаве. Због тога позивам другове народне посланике да сви сутра дођу на седницу у 16 часова. Тиме ову седницу закључујем, а идућа ће бити са истим дневним редом.

(Седница је завршена у 21,30 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Пета седница

(24 марта 1946 године)

Почетак рада у 16,15 часова.

Претседава председник Савезног већа Владимир Симић.

Претседавајући: Отварам пету заједничку седницу оба дома Народне скупштине ФНРЈ.

Данашњи записник водиће секретар Воја Лековић. Молим секретара да прочита записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник.

Претседавајући: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред, продужење претреса у начелу предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину. Реч има министар унутрашњих послова народни посланик Александар Ранковић. (Дуготрајан и френетичан аплауз у свим клупама).

Министар унутрашњих послова ФНРЈ Александар Ранковић (Изборни срез Београд VI, НР Србија): Другови народни посланици, од проглашења Федеративне Народне Републике и доношења Устава, који је својим истинским демократизмом и напредношћу постао узором и за друге народе иза наших граница, напори Владе иду за усклађивањем свих органа власти и управе, њихове организације и њихове праксе, са новим Уставом и за даљим изграђивањем свих државних органа у духу Устава.

Велики посао овог детаљног изграђивања народне власти на темељима подигнутим у ослободилачкој борби, који су нашли своје усавршене изразе у Уставу, не врши се само путем практичног рада на изграђивању појединих органа и установа, него и даљом изградњом нашег демократског законодавства. То није мали посао. Он захтева времена. Ми смо пред многим државама, које су у време рата биле у сличном положају као и Југославија, у великој предности што смо у самом току рата дали нашој новој народној држави такве јаке и чврсте темеље, да сада можемо у пуној сталожености и без икакве нервозне журбе изграђивати детаље наше државне организације.

Ово заседање, сазвано као ванредно у првом реду ради доношења буџета, претставља тек почетак у правцу утврђивања и даље изградње нашег законодавства. Али овом заседању Влада је могла да поднесе тек неколико закона, међу којима највећа важност за коначно сређивање унутрашњих прилика припада законском предлогу о Општој државној контроли и предлогу Закона о браку. Док ће Закон о браку унети ред у једну област живота која се тиче лично сваког грађанина, а у којој је у бившој Југославији владао највећи хаос, дотле ће установа Опште државне контроле дати држави онај неопходни орган који ће обезбедити не само правилно вршење закона него правилно и ефикасно извођење свих задатака, без обзира на којим органима и установама ти задаци леже. Овај законодавни рад, од највеће важности за коначну изградњу целокупне државне организације, продужиће се на следећем редовном заседању које по Уставу мора бити сазвано у априлу. Тада ће Влада бити у положају да поднесе више важних законских предлога, међу којима ће без сумње највећи општи значај припасти предлогу Основног закона о организацији и надлежности народних одбора.

Изграђујући сада савезне органе врховне народне управе на новој основици коју је дао Устав, намеће се као први и неодложни задатак изградња и тачно одређивање надлежности свих нижих органа власти и управе позваних да у месту, срезу, округу и области спроводе и остварују све мере одређене законима, прописима и наредбама виших органа. Без тога би се избори за уставотворне скупштине народних република претворили у голе манифестације, а нама данас и нису потребне такве манифестације него чврсто изграђени органи власти и управе, способни да одговоре за-

дацима који су тако велики и одговорни на свима пољима живота народа и државе.

Оцењујући данашње унутрашње политичко стање и ред у нашој народној Републици, ја сам уверен да састав овога дома гарантује да при тој оцени нико неће заборавити из каквог смо рата изишли, какво смо тешко наслеђе примили, па ни ситуацију коју видимо да влада око нас. Ја сам уверен да народни посланици код којих се политичко интересовање не ограничава на уски круг њиховог изборног среза, и сами располажу са довољно увида у целокупност наших данашњих прилика. Зато сматрам да нећу морати да будем нарочито опширан и да ми неће бити тешко да пред овом Скупштином потврдим уверење које несумњиво влада и које имају сви посланици — а то је уверење да су унутрашње прилике у нашој земљи сређене у високом степену и да народна власт у целини, на челу са овим високим домом и Савезном владом, ужива пуно поверење најширих народних слојева, који све више и све активније учествују у вођењу државних послова, у вршењу државне власти.

Потпуно нови систем наше државне организације и чинаваг нашег друштвеног поретка у толикој се мери потврдио и учврстио за ово релативно кратко време од свршетка рата, да можемо с поносом казати да Југославија међу свим земљама које су прошле страхоте рата и фашистичке окупације, стоји на првом месту по чврстини државне власти, по јединству целокупног њеног радног становништва, по тесној повезаности, или тачније речено по јединству народа и државе.

То јединство воље, тежње и напора које карактерише не само овај високи дом него и целу нашу земљу на свим пољима живота исто је толико разумљиво колико је нашим народима и неопходно. У том јединству нема ничег што би оправдало ма чије приповетке о диктатури, о једнопартиском систему. Па ипак, на основу таквих свесно кривих схватања или клевета, често нам долазе разни савети да то јединство, надчовечним напорима и крвавим жртвама стечено, разбијемо и да на његово место опет дође хаос међупартиских гложења. Све нам се то саветује, ето, само ради тога да бисмо заслужили име некакве, тобоже праве демократије. Наши су народи, захваљујући снази коју су показали и изградиле у ослободилачкој борби, у положају да се на такве љубазне савете не осврћу и да непоколебљиво продуже путем који су сами изабрали. У овој земљи реакција нема никакве изгледе,

не само да преузме власт из руку народа, него ни да делимично учествује у власти, па ни да учествује макар као опозиција.

Наша тврдња да се систем наше државе, политичке и друштвене организације у целини потврдио и да је непоколебљиво чврсто срастао с народом, не значи да у раду органа власти и управе нема грешака, да нема многих недостатака. Ми према тим грешкама и недостацима нисмо ни слепи ни равнодушни. Ми смо таква власт, за коју увиђања, признавање и енергично и брзо исправљање грешака сачињава услов опстанка, развитка и напретка. Ради се само о томе да се умеју одвајати грешке и недостаци, разумљиви и објашњиви из многих разлога, од самог система, да се одвајају као појединости од целине и да се не окривљује целина за погрешке овог или оног органа, овог или оног бирократе или могућег насилника. Има грешака из незнања и из нестручности, грешака из превелике, односно лоше схваћене ревности, има грешака из бирократизма. Али, има и злонамерних поступака, свесно срачунатих на компромитовање државних органа и установа, које чине људи који су се у државни апарат увукли као непријатељи.

Завршетак рата, ликвидирајући војну силу окупатора, његових помагача и квислинга — довео је у безизлазан положај приличан број људи који су се годинама активно и са оружјем у руци борили у сарадњи и под командом окупатора, а који нису успели да се пребаце преко границе приликом повлачења немачких јединица. Били су ту у питању људи разних квислиншких војних организација, међу којима су најбројнији и најзначајнији били усташе и четници. Приличан број успео је да се пребаци према Аустрији или Италији, где су наишли на неоправдан и несхватљиво благонаклон пријем и потпору, тако да су, уместо да буду као ратни злочинци и издајници предати нашим властима, они још могли да поред наших граница створе жаришта за продужење терористичке борбе и клеветничке кампање против наше државе.

У свим квислиншким војним формацијама служили су и многи заведени људи, које смо као такве били опремни да ослободимо одговорности, опростимо им издајство учињено у заблуди, и пустимо их да се врате својим кућама и својим редовним занимањима. Биле су дате у том циљу две широке амнестије, које су ослободиле многе хиљаде људи из заробљеничких логора или су омогућиле многим да се врате у

своја села из шума, у које су се у страху од казне били склонили.

Али, питање остатака квислиншких формација није било решено ни амнестијама ни привођењем заслуженој казни оних који су лично били криви за крваве злочине. Треба имати на уму да је требало применити једно веома широко-грудо схватање када смо хтели да у маси тих људи који су се борили против свога народа још у 1944 или 1945 години, гледамо људе заведене, јер оно што је остало у оружаним непријатељским формацијама концем 1944 и све до маја 1945 године, било је оно најокорелије и по строгом мерилу не би никако спадало у заведене елементе. Ипак је била примена врло широка амнестија. На основу амнестије од 5 августа 1945 године, те наређења маршала Југославије Јосипа Броза Тита од 2 марта тек. године отпуштено је укупно 50.519 ратних заробљеника, док је у последње време амнестирано и 446 осуђеника, који су се већ налазили на издржавању казне.

Није био мали ни број оних који оптерећени тешким злочинима нису имали смелости да се предају властима. Они су остали као одметници, задржали оружје и продужили вршење злочина. То су биле већином мале групе људи, али понегде и у бројнијим групама и пошто више нису могли задржати карактер неких војничких формација силом околности претвориле су се у просте злочиначке терористичке банде, какве нису ни најмање неки наш специјалитет, него их видимо и у другим земљама, где су остале као траг разбијеног фашизма.

Усташке бандитске групе, састављене у огромној већини од кољаша, наишле су на пуну потпору врхова католичког клера и покушале да се реорганизују на тобоже верској бази, т. зв. крижарском покрету. У четничким бандитским групама били су остали још многи официри — команданти, испуњени надом да су још у стању да прошире своје редове и дижу оружани устанак против новог реда ствари. Остао је у земљи и њихов главни вођ — Дража Михаиловић. Различити догађаји у нашем сусетству и повољне вести о њиховој сабраћи преко границе, давали су им наду да ће уживати страну помоћ. Било је — па чак има и данас још — њима пријатељских гласова у страниој реакционарној штампи, који су њихове снаге преувеличавали и прорицали устанак, нарочито „војске генерала Михаиловића“, — прво — за прошло пролеће, а онда опет — за ову годину, „кад олиста и озелени

гора". Ја могу данас да изјавим да су се све наде домаће и стране реакције у снагу четничке организације и њену способност, да ма у ком крају наше државе подигну народ против народне власти, у потпуности и коначно изјаловиле. (Жив аплауз).

Ја сам данас у могућности, другови посланици, да пред вама изјавим да је издајник Дража Михаиловић од 13 о. м. у рукама органа народне власти. (Буран аплауз. Министар финансија С. Жујовић: Живео руководилац јавне безбедности друг Ранковић! Сви народни посланици устају и поново бурно аплаудирају).

При томе морам признати да је овај бандит био невестоватно вешт у скакутању с брда на брдо, у скривању своје прљаве и злочиначке главе по разним јазбинама наших брда и долина. Али, органи Управе државне безбедности били су вештији, управо — они су показали право мајсторство у откривању и хватању овог изрода нашег народа. (Буран и дуготрајан аплауз).

Хватањем овог издајника разобличена је подла кампања и плитка лаж реакционарне иностране штампе, која је кроз уста разних Рандолфа Черчила, заклетих непријатеља нове Југославије, ширила вест о томе да Дража Михаиловић, као „горски цар“ и тобожњи командант „60.000 до зуба наоружаних војника“, води огорчене борбе у југословенским планинама. Али, у мору тих лажи нема ништа комичније од тврдње да је Дража неколико пута одлазио у иностранство на разговоре, час са краљем, час са Андерсом или са Мачеком и другима. Међутим, за то време, док су непријатељи нове Југославије измишљали јуначке подвиге свог љубимца и ковали планове за повратак на старо, Дража Михаиловић је седео и страховао у својој рупи, чуван од свега 11 војника, преосталих после свога катастрофалног пораза маја месеца 1945 године.

Ни од пуковника Николе Калабића, последњег Дражиног команданта, неће више бити у страху наши сељаци на својим њивама и друмовима нити чобани на својим пањацима и шумама. (Буран и одушевљен аплауз).

Такође више неће угрожавати наша мирна села и становништво ни многи други четнички команданти, који су у последње време вршили злочине према нашем народу. Објављујемо имена само неколико таквих најпознатијих злочинаца и то: потпуковника Рачића, капетана Васића, капетана Васиљевића, војводе Боје Триброђанина, поручника Мишића,

војводе Керовића, капетана Медића, поручника Ајдацића, војводе Буге Босиљчића, поручника Милића Бошковића, Марка Котарца, поручника Матића, капетана Бороша, поручника Мирка Томашевића, капетана Леке Дамјановића, Милоша Еркића, Боре Митрановића, пуковника Бороте, пуковника Вранешевића и војводе Раде Радића.

Нисам у могућности да говорим о резултатима досадашње истраге над Дражом, али вам могу поуздано рећи да има пуно разлога због којих многи његови помагачи и сачушници у страшним злочинима — било они из иностранства или они који су се, можда и случајно, затекли у нашој земљи — неће мирно спавати после сазнања да је у руке народне правде доспео најдрагоценији живи сведок свих подмуклих планова против наше државе и народа. (Буран и дуготрајан аплауз). Нема сумње, другови, да је Дража Михаиловић био последња нада свих реакционара у земљи и иностранству, који отворено или прикривено раде против Федеративне Народне Републике Југославије. Али те наде остале су само глас вапијућег у пустињи, а ми смо у земљи учинили крај четничком бандитизму једном за свагда. (Одушевљен аплауз).

Дакле, четнички и усташки бандитизам данас је коначно на издисају у нашој земљи. Врло малобројне и потпуно разбијене и неповезане групе од по неколико бедника или усамљених појединаца, с којима ће наши органи убрзо свршити, претстављају последњи ишчежавајући остатак савладаног бандитизма. Њихов руководећи официрски и командни кадар потпуно је уништен или чека на пресуду пред нашим судовима.

Кажњавање ратних злочинаца претставља за нас непоколебљив захтев и принцип народне власти. То је, уствари, један од најоправданијих и истовремено најхуманијих захтева наше нападене земље. Ми тражимо оне злочинце који су пуне четири године тешке окупације пустошили по нашој земљи, који су одговорни за масовна убиства нашег становништва путем казних експедиција или путем масовних убиштава и уморстава кроз познате логоре смрти у нашој земљи или оне у Немачкој. И, најзад, то захтевају са пуним правом хиљаде и хиљаде наших мајки и сестара које су завијене у црно за својим најмилијим.

Међутим, наша Влада у погледу изручивања ратних злочинаца наилази на велике тешкоће и често пута на чудно неразумевање код савезничких власти.

Окупаторски ратни злочинци региструју се у Лондону код Комисије Уједињених народа за ратне злочине. Комисија издаје своје листе, које онда доставља свим заинтересованим владама Уједињених народа и свим савезничким односно окупационим властима у побеђеним осовинским и сателитским земљама у Европи. Окупационе власти дужне су да према савету Комисије Уједињених народа — аутоматски проналазе, хапсе и изручују окупаторске ратне злочинце чија се имена налазе на тим листама.

После више пута поновљеног нашег захтева и америчка и енглеска влада саопштиле су нам да су издале наређење Главном савезничком штабу у Касерти да нам изручи италијанске ратне злочинце, регистроване на листама Комисије Уједињених народа, али, на жалост, Касерта нам није изручила никога ни до данас. Шта више, ми нисмо чули да је Касерта досад ма шта предузела ради кривичног гоњења италијанских ратних злочинаца, није ни једног лишила слободе или предузела било какве превентивне мере упркос свих наших настојања. Напротив, информисани смо да појединци, утврђени ратни италијански злочинци служе активно у војсци, често на високим командним положајима или врше одговорне функције у италијанском државном апарату. Тако на пример генерал Доменико Киничи ради у јавном тужиоштву при врховном војном суду, генерал Александро Макарио је командант дивизије „Калабрија“, генерал Александро Пирцио Бироли ради у министарству рата у Риму итд.

Издајници такође уживају пуну заштиту Главног савезничког штаба у Касерти. Ми смо из Италије добили досад свега пет издајника — од 57 — чије издавање је одобрио Форен Офис. Ради илустрације навешћу само неколико имена крупних издајника за које знам да се налазе у Италији и да су на домаку тамошњих контролних британских власти: „војвода“ Момчило Ђујић и Добросав Јевђевић, капетан Јаков Јововић, Недићев шеф кабинета и Дражин командант генерал Миодраг Дамњановић, Павелићеви министри д-р Вјекослав Јанчић, д-р Ловро Сушић, д-р Миле Старчевић, Павелићеви генерали Матија Чонић и Рупчић, управник бањичког логора Светозар Вујковић и многи други.

Имамо непобитне доказе да се на домаку савезничке власти у Аустрији, од крупнијих издајника налазе д-р Мехмед Алајбеговић, министар бив. НДХ, Вјекослав Блашков, доглавник Вилим Цецеља, Павелићев лични исповедник и усташки потпуковник професор Даниел Црљен, шеф пропа-

ганде усташког покрета, Славко Кватерник, доглавник и министар оружаних снага бив. НДХ, Фридрих Навратил, генерал и министар оружаних снага бив. НДХ, а до недавно тамо се налазио и Анте Павелић.

Да се међународне обавезе изводе споро и незадовољавајуће, најбољи су доказ за то следећи подаци:

Код Комисије Уједињених народа за ратне злочине у Лондону, на наше тражење регистровано је до 15 фебруара 1946 године и то:

Немаца 469, Италијана 662.

Поред овога наша комисија за утврђивање ратних злочина тражила је закључно до 30 јануара 1946 године да се региструје:

немачких ратних злочинаца 678, италијанских ратних злочинца 625.

Према томе, наша држава тражи да јој се изруче до сада утврђени ратни злочинци: Немаца 1.147, Италијана 1.287.

Сем тога, до 21 марта ове године затражено је изручење нашим властима 551 издајника — помагача окупатора у вршењу злочина.

Међутим, ми смо досад добили 17 немачких ратних злочинаца, ни једног италијанског, а само 15 издајника наше земље.

Међу важнијим задацима који спадају у делокруг ресора унутрашњих послова долази посао око сузбијања криминалитета. Овај задатак претставља проблем коме се мора посветити пуна пажња. Решење овога проблема не може се постићи само борбом против криминалитета, јер он има своје дубоке корене и у ранијем друштвеном уређењу. Нема сумње да проблему криминалитета данас треба тражити узроке и у тешким последицама рата и четворогодишње окупације наше земље. Зато се сузбијању криминалитета може допринети не само правилним и пожртвованим радом органа Унутрашњих послова, него и брзим социјалним и економским преуређењем и обновом наше земље.

Кад је реч о криминалитету потребно је указати на једну његову нарочиту врсту а то је: недопуштена шпекулација и црноберзијанство. Та врста криминалитета добила је нарочити замах за време окупације, а врхунац је достигла првих дана по ослобођењу наше земље, када су многи шпекуланти мислили да је дошло њихово право време несметаног и лаког богаћења на рачун широких народних слојева.

И заиста, користећи многе лукотине у нашем државном апарату, младост, малобројност и недовољно искуство наших органа, многи су преко ноћи постајали милионери. Међутим, мере које су предузете против овакве врсте криминалитета показале су одличне резултате. Наши млади кадрови на сектору борбе против криминалитета у погледу искуства данас већ далеко боље стоје. Њиховом даљем оспособљавању и усавршавању пружиће се пуна могућност путем нарочитих курсева и школа.

У борби против криминалитета органи Унутрашњих послова имају дужност помоћних органа јавног тужиоца, а с друге стране дужност органа ислеђења. У својој дужности помоћних органа они извршавају све оне радње и захтеве, које пред њих поставља јавни тужилац. У дужности органа ислеђења, ако је у питању лакше кривично дело, они спроводе ислеђење у потпуности и на крају извиђаја цео предмет достављају надлежном јавном тужиоцу. Ако је у питању теже дело, за које се ислеђење спроводи у виду истраге, органи Унутрашњих послова преузимају само оне радње које су потребне ради прикупљања првих трагова кривичног дела а затим уступају цео предмет надлежном јавном тужиоцу.

На подручју Федеративне Народне Републике Југославије постоји укупно 19 казнено-поправних домова и завода за присилни рад, 49 окружних затвора и 258 среских затвора, што посматрајући по федеративним народним републикама изгледа овако:

Србија:

3 казнено-поправна дома и завода за присилни рад;
33 окружна затвора и
89 среских затвора;

Хрватска:

5 казнено-поправних домова и завода за присилни рад;
11 окружних затвора и
89 среских затвора;

Словенија:

7 казнено-поправних домова и завода за присилни рад;
4 окружна затвора и
18 среских затвора;

Македонија:

- 2 казнено-поправна дома и завода за присилни рад и
- 3 окружна затвора;

Босна и Херцеговина:

- 1 казнено-поправни дом,
- 6 окружних затвора и
- 77 среских затвора;

Црна Гора:

- 1 казнено-поправни дом,
- 3 окружна затвора и
- 13 среских затвора.

На територији ФНРЈ у казнено-поправним домовима, заводима за присилан рад, окружним и среским затворима — има свега 22.578 осуђеника. Од овога броја отпада 5.197 на осуђенике окружних и среских затвора. Та цифра претставља укупни број осуђеника суђених по свима нашим законима.

Стање у казнено-поправним домовима и заводима за присилни рад, по федералним јединицима је ово: Србија: 6.362; Хрватска: 6.609; Словенија: 1.430; Босна и Херцеговина: 1.711; Македонија: 946 и Црна Гора: 323; тј. укупно 17.381.

У поменутим домовима и заводима смештени су осуђеници осуђени на казну присилног рада са лишењем слободе преко шест месеци, док они до шест месеци издржавају казну у окружним и среским затворима.

Осим ових завода, домова и затвора постоје још и логори за припаднике немачких фашистичких организација (културбунд, арбајтсгрупе и сл.), као и логори у које су смештени ратни заробљеници.

Сви осуђеници, сва лица немачког порекла смештена у логоре, као и сви ратни заробљеници упосљавају се углавном према својим стручним способностима и физичким снагама у разним пољопривредним, индустриским и другим радовима око обнове земље.

Стање у казнено-поправним домовима и заводима није још ни издалека онакво какво би морало и требало да буде у нормалним условима. Чињеница да још не постоје за читаву земљу јединствени прописи о правима и дужностима осуђеника, закон о издржавању казне који би и у пракси био једнообразан за читаву земљу, најбоље карактерише при-

временост свих досадашњих мера у овој области послова и задатака Савезног министарства унутрашњих послова.

Сада Министарство унутрашњих послова убрзаним темпом ради један законски предлог, којим ће бити отстрањени сви поменути недостаци.

Колико год је наше ново, напредно и демократско законодавство строго и некомпромисно према свима онима који су на било који начин покушали или успели да нанесу штету нашој друштвеној заједници, оно мора бити и васпитно и хуманитарно. Осуђенике треба посматрати као живе људе, који, напослетку, нису једнаки ни по свом карактеру, ни по злочину који су извршили према држави и народу. Зато пред нама стоји један од првих и неодложних задатака — уређење свих послова из области извршења казни.

Осуђенике треба разврстати по извесним одговарајућим категоријама, водећи при томе рачуна о врсти, карактеру и тежини досуђене казне, као и о склоностима сваког осуђеника понаособ. Лакше осуђенике и оне који показују искрено кајање због почињених кривица упућивати на крупније радове на обнови земље, где ће се свакоме пружити неограничена могућност да својим савесним, марљивим и крајње пожртвованим радом не само заслужи многе повластице него да буде предложен за пуштање и пуштен кући пре истека казне. Преваспитавање осуђеника путем културно-просветног рада и стручног оспособљавања у заводским радионицама по разним занатским гранама мора ићи за тим да осуђеници после издржане или опростене казне постану заиста корисни грађани наше државне заједнице.

По своме саставу, циљевима и задацима Народна милиција је орган народне власти. Основни њен задатак јесте: не само да чува тековине које су наши народи извојевали у тешкој четворогодишњој борби, него да чува и безбедност новог друштвеног поретка, како би се могла несметано спроводити обнова и изградња наше нове државе. Народна милиција врши контролу правилне примене и доследног спровођења у живот закона и наређења централних и месних органа власти, води борбу против кривичних дела, чува државну и друштвену имовину, као и личну безбедност грађана и њихову имовину.

Изникла из народа и у преданој служби своме народу, Народна милиција, у циљу што успешнијег свог рада, мора се ослањати на најшире слојеве народних маса. Само уз њихову свестрану помоћ, а у првом реду уз помоћ радних маса града

и села, она може у потпуности и на време извршити постављене задатке. У том циљу Народна милиција мора стварати и развијати своје помоћне организације: добровољна ватрогасна друштва широм наше земље, снабдевана потребним техничким средствима; установе фабричких чувара које ће плаћати само предузеће, било оно државно или приватно. Народна милиција мора пружити пуну и свестрану помоћ овим и сличним друштвима и организацијама и остварити руководство над њима у погледу извршења задатака из области безбедности.

Према томе, наша Народна милиција имаће да претрпи извесну реорганизацију. Она ће се делити на општу и подручну. Издржавање опште милиције, иде, разуме се, на терет државног буџета. Она мора бити оспособљена и тако постављена да може вршити дужности одржавања реда и безбедности на читавој територији државе. Међутим, подручна милиција биће организована на основу споразума органа Народне милиције са државним и друштвеним установама, а плаћање подручне милиције биће пребачено на рачун оних предузећа и установа које она чува. Рад подручне милиције регулисаће се помоћу правила која важе за општу милицију.

Само овако постављена Народна милиција моћи ће одговорити својим задацима, у противном она то неће моћи да учини, с обзиром на њено садашње бројно стање — свега 30.000 милиционера. По народним републикама распоред је следећи: Србија 11.400; Хрватска 8.000; Босна и Херцеговина 6.000; Словенија 2.000; Македонија 1.500 и Црна Гора 1.100.

По гранама милиција је распоређена: милиција јавног реда и поретка 87%; привредно-финансиска милиција 5%; ватрогасна 5% и саобраћајна 3%.

Приликом стварања Народне милиције учињени су велики пропусти, јер њена организација није спровођена једнообразно у свим народним републикама. Њу су, као што је познато, формирали поједини народни одбори, при чему је сваки одбор првенствено водио рачуна о својим локалним потребама. Кад се ово има у виду, онда је сасвим јасно да ће бити тешко тако брзо извршити формацију по војном угледу.

Осим овога, организацију и рад Народне милиције дуго су пратили основни недостаци: материјална необезбеђеност, слаба одећа и обућа, слабе станбене и прехранбене прилике. Али, од августа прошле године органи Народне милиције почели су примати припадности и тако су данас материјално колико толико обезбеђени и они и њихове породице. У целој

држави до сада је подељено: униформи 35.469 пари, шињела 2.806; капа 12.857; цокула 24.005 пари; ћебади 20.078 комада; платна за веш 166.333 м.

У низу успеха које је Народна милиција до данас имала треба напоменути њен допринос у сузбијању криминалитета, нарочито у сузбијању недопуштене шпекулације и привредне саботаже. На том подручју органи милиције досад су запленили разне робе у вредности од око 370 милиона динара.

Али организовање и учвршћивање Народне милиције само је једна страна проблема опште државне безбедности.

Зато, другови, дозволите да овога пута кажем неколико речи о Одељењу заштите народа — једној од најлепших тековина велике народноослободилачке борбе наших народа. (Буран аплауз и одобравање). Ја знам да овако лепо не мисле сви о ОЗНИ! (Веселост). Али мислим да ћете се сложити ако кажем да би заиста било право чудо кад би сви овако мислили о таквом једном органу наше народне власти. Заклети непријатељи наше нове државе, реакционари свих боја, диверзанти, саботери, шпијуни, корупционаши, и каква ли све имена немају — никада они, другови, не могу мислити добро ОЗНИ! Тај ред грађана нове Југославије спопадне страховити бес само при помисли на та три слова, а која, устvari значе: Одељење заштите народа. И баш зато што је овај орган наше народне власти био доследан, упоран и неуморан у борби против оваквих елемената, стекао је огромну љубав, углед и поверење у земљи. (Бурно одобравање и аплауз). ОЗНА данас потпуно одговара својој високој дужности — заштити интереса народа и државе. Ја могу рећи само толико да је она, од свог постанка до данас, забележила велике успехе у сузбијању унутрашњих непријатеља и страних агентура. Одељење заштите народа, као што рекох, било је основано у току народноослободилачке борбе, прво као орган Врховног штаба, а касније код Повереништва за народну одбрану НКОЈ, па затим код Министарства Народне одбране. За време рата овакво одељење друкчије није могло ни бити постављено. Али сада, у мирним условима изграђивања и развитка наше државе, створени су сви услови за реорганизацију и ове установе народне власти. У том смислу је извршена извесна реорганизација Министарства унутрашњих послова, где је формирана Управа државне безбедности — УДБ. На ову Управу државне безбедности, то јест на Министарство унутрашњих послова, прелазе сада основне

функције ОЗНЕ, која је тиме битно реорганизована и престала бити орган Министарства народне одбране.

Нема сумње да је ова реорганизација још један корак даље у продубљивању демократског карактера наше народне власти. Природно је да Управа државне безбедности мора бити јединствена по својој структури и централизована од врха до најнижих својих органа. Само јединственим руковођењем може се обезбедити правилан рад, општи увид и пуна контрола одозго до доле, јер не треба никад заборавити да је и нетријатељ у нашој земљи јединствен.

Другови посланици, ја мислим да све ове чињенице врло јасно доказују да је наша земља на путу пуне демократске консолидације унутрашњих прилика. Истовремено то још једном показује колико су тенденциозне клевете о томе да код нас нема демократије, да у нашој земљи влада терор и да је на стотине хиљада грађана бачено у затворе и логоре.

Избори за уставотворне скупштине народних република и за народне одборе несумњиво ће дати још више потстрека општенародним напорима не само за учвршћивање нето и даље изграђивање наше народне демократије. Ти избори ће омогућити народним масама да после свих искустава из рата и послератне обнове поново манифестују своју вољу.

Руководећи принцип у изградњи наше нове народне власти и наше народне демократије јесте да држава мора да буде извршилац воље већине народа, а у првом реду широких радних слојева. То је најбоља гаранција срећније будућности и благостања наших народа. Тим принципом руководићемо се и убудуће као и до сада, и нико нас не може скренути са тога за нашу земљу и народ једино могућег пута. (Сви народни посланици устају и бурним и дуготрајним аплаузом и овацијама поздрављају завршетак говора Министра унутрашњих послова Савезне владе).

Претседавајући: Има реч Министар пољопривреде и шумарства народни посланик д-р Васо Чубриловић. (Аплауз)

Министар пољопривреде и шумарства ФНРЈ д-р Васо Чубриловић (Изборни срез Добој, НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, за време овога рата пољопривреда читаве Југославије претрпела је огромне штете. Хиљаде села је попаљено, народ расељен или уни-

штен, стока одведена или поклана, пољопривредни инвентар развучен или до краја истрошен. Нарочито је страдало сточарство, које у знатном делу земље претставља најважнију пољопривредну грану. Целокупна штета нанета пољопривреди цени се на стотине милијарди динара.

Из података којима располажемо о бројном стању стоке у Југославији 1939 и 1946 године то се јасно види:

Уништено је за време овога рата:

коња	780.000
говеди	2,300.000
оваца	5,200.000
коза	865.000
свиња	1,910.000
живине	21,100.000

Ово су велике цифре и мањкови. Али није само тешка штета нанета сточарству у овом великом бројном смањењу стоке; у квалитативном погледу оно је још теже страдало и последице су, нарочито с обзиром на потребу његове обнове, веома тешке. Непријатељ је одвео само преко 1.500 најбољих ергелских приплодних грла из државних и приватних ергела: из Демир Калије, Скопља, Љубичева, Карађорђева, Илока, Вуковара, Сарајева, Липице и других. Поред овога одведен је велики број најелитнијих приплодних грла из приватног и задружног одгоја.

И све друге гране наше пољопривреде претрпеле су огромна смањења и велике штете. Воћарство, које је важна пољопривредна грана у нашој земљи и основни извор прихода многих реона, претрпело је велику штету у броју стабала: у 1939 год. било је око 74,118.000 родних стабала, а 1945 године само 64,351.000. Према врсти воћа то бројно смањење овако се одразило:

Родних стабала	1939	1945 год.
Шљива	44,600.000	38,355.000
Јабука	8,811.000	7,930.000
Крушака	4,622.000	3,974.000
Ораха	2,778.000	2,455.000
Кајсија	773.000	618.000

Бресака	1,704.000	1,363.000
Трешања	2,070.000	1,863.000
Вишања	1,040.000	936.000
Дуња	556.000	500.000
Кестења	993.000	893.000
Маслина	4,689.000	4,220.000
Смокава	958.000	862.000
Бадема	375.000	337.000
Наранџи	39.000	33.000
Лимуна	14.000	12.000

Укупно стање 1939 год. било је 74,118.000, а 1945 год. 64,351.000.

Милијардске штете претрпело је и наше ратарство. Пољопривредне машине, пољопривредни алат, у којима нисмо бозна како добро стајали ни раније, однете су, уништене и оштећене у великом свом делу. Уништено је или одвучено око 1500 трактора, преко 5000 разних парних машина и мотора, око 13.000 разних вршалица, 120.000 круњача и сечки, 23.000 ветрењача, 380.000 плугова, 12.500 сејалица за стрмне усеве, 82.000 сејалица за кукуруз, око 8.000 жетелица, 485.000 сељачких кола, 255.000 амова, 1,250.000 хл. винске буради и велики број прскалица, као и осталих пољопривредних справа и алата.

Државна добра и установе претрпела су исто тако велику штету у зградама, намештају, инвентару, инструментима, библиотекама итд. која износи око милијарду динара.

У приликама оваковог уништења затиче и преузима народна власт нашу пољопривреду. Речи маршала Тита да смо у заоставштину примили једну разорену земљу, односе се на првом месту на наше село и на пољопривреду.

Одмах и без икаквих одлагања, постављен је пред наше Министарство пољопривреде један од најважнијих, али и најтежих задатака: организација и извршење пролећне сетве у 1945 год. са средствима са којима се располагало и без обзира на тешкоће везане за ратне операције, које су тада још вођене на нашем подручју. Добро је позната чињеница да се у старој Југославији са предатним бројем запрежне стоке, алата и машина, са нормалним, ничим несметаним распоредом јесењег и пролећног посла, обрада земље једва обављала. Пред каквим су тек проблемом стајали наши руко-

водиоци пољопривреде у пролећњој сетвеној кампањи 1945 год., када је број запрега сведен свега на половину, а алати и машине и на 1/3 предратног стања, када је благовремена набавка горива и мазива услед ратних операција била готово неизводљива, када се у највећој могућој мери оскудевало у људској радној снази, у семену које је народ у тешким данима окупације морао појести, када је, поврх свега тога 50% оне површине која се нормално обрађује ујесен, остало услед ратних операција необрађено, односно за неопходну обраду у пролеће. (Само у Војводини око 800.000 кат. јут.), а уз све још огромне транспортне тешкоће, повећаване потребом транспорта за фронт.

Па ипак народне власти, иако још младе и неискусне, успевају да реше са великим успехом и овај најтежи проблем. Није се имала обрадити само редовна површина земљишта под пролећним усевима, него и преко милион и више хектара заосталих од нередовно свршене јесење сетве. Успех је међутим могао бити постигнут само зато што су предузете изузетне мере, што је сетва схваћена као општенародна ствар, у којој су мобилисани не само пољопривредници и њихове породице, него и народноослободилачке власти, антифашистичке организације, радници и омладина, дакле читав народ. Савезно министарство пољопривреде предложило је и донела је наредба о мобилизацији сточних запрега за обраду земље, наредба о организацији пољопривредних машинских станица, наредба о ангажовању радне снаге из пасивних крајева и градова за пољопривредне радове. При свим окружним, среским, општинским односно месним народним властима образовани су посебни одбори или комисије за сетву, чија је дужност била да се старају око обраде и сетве и око што рационалнијег искоришћавања расположиве људске и сточне радне снаге као и машина. Врховно руководство над целокупном сетвеном акцијом у Војводини имала је Комисија за сетву, образована одлуком Привредног савета и снабдевена свим потребним овлашћењима. У савезном Министарству пољопривреде и у федералним министарствима образовани су тада у ту сврху одбори за сетву. Добављање потребне радне снаге вршено је уз помоћ Главног одбора Јединствених синдиката радника и намештеника и народних антифашистичких организација, Министарства социјалне политике и Министарства саобраћаја, које је много учинило бесплатним превозом радника, сточних запрега и трактора. Око 60.000 радника било је на тај начин ангажовано у пољоприв-

вреди Војводине овим изузетним мерама. Тако је овим напором свих народних снага и расположивих сретстава успело да се обради око 90% необрађене земље, а у Војводини и преко 95% од пре рата обрађиваних површина.

Међутим, упркос овако великом успеху као резултату заједничких напора народа и власти, жетва у 1945 и целокупна ратарска производња услед незапамћене суше која је захватила читаву земљу с једне стране и заосталости и слабе обраде ораница пре рата и за време окупације с друге стране, дају принос за 50% мање од предратног. Од суше су нарочито страдали усеви пшенице и осталих жита, затим сено и сточна храна. Укупна производња појединих жита, укључивши ту и кукуруз, износи 430.000 вагона, тј. око 45% мање од предратног просека. Код хлебних жита положај је отежан и тиме што је, узимајући у обзир затечене залихе, више од половине целокупне производње ових жита у Војводини, а на Србију са Војводином долази преко 2/3 укупне количине хлебних жита у целој земљи. Отуда је проблем прехране свих осталих народних република и превоза хране из Војводине постао и један од неколико централних и горућих проблема које је требало решити у години 1945.

Производња индустриског биља је знатно мања од предратне. Под шећерном репом је засејано око 36.000 хектара, а под сунцокретом 60.000 хектара. Принос је међутим био испод осредњег. Конопље је услед недостатака семена засејано око 20.000 хектара и највећи део је остављен за семе у новој сетвеној кампањи. Производња сена и друге сточне хране је смањена у највећој мери, те је изузев Војводине исхрана стоке преко зиме била у осталим крајевима угрожена у највећој мери. Овако тешко стање изазвано великом оскудицом сточне хране, унеколико је ублажено настојањем народних власти у заједници са државним железницама на пребацивању расположивих количина концентроване и кабасте хране у најугроженије крајеве. Пред исто тако тешким задатком стајале су народне власти у јесењој сетвеној кампањи 1945 године.

У складу са потребама осталих грана народне привреде израђен је план сетве за јесен 1945 и пролеће 1946 године са задатком да се засеје свако парче земље и по сваку цену постигне принос из 1939 године.

И при реализовању јесењег плана сетве морало се борити с многим тешкоћама: поред недостатка семена, ради чега је било потребно пребацити из Војводине за остале

народне републике озиме пшенице око 2990 вагона, овса 748 вагона, ражи 245 вагона, јечма 585 вагона, још и против истих тешкоћа као и у пролећној сетви, ма да смо тада, благодарени помоћи УНРЕ располагали нешто већим тракторским парком, већим и боље обученим бројем тракториста, као и бољом организацијом оправке трактора и целокупне машинске службе.

За разлику од 1945 године, у пролеће 1946 имамо редован пољопривредни план за обраду и засејавање, узимајући у обзир да је озима пшеница засејана на око 2,000.000 ха и тиме је готово достигнута предратна површина.

У плану сетве за ову годину форсиране су индустријске културе, као неопходне за производњу сировина за индустрију шећера и уља, затим повртарске културе, као основна исхрана становништва и пићно биље као основа обнове и унапређења сточарства. Оно што се не засеје овим културама, увек има довољно времена за обраду и сетву кукуруза.

Као метод за проширење индустријских култура контрахирање се показало као најефикасније. Нарочито код шећерне репе резултати за ову кампању достижу у производно најјачим подручјима до 100% од предвиђених површина. Кудеља ће бити засејана целокупном расположивом количином семена. Дobar део домаћег бољег и увезеног из иностранства семена сеје се на државном пољопривредном сектору у сврху обезбеђења семена за 1947 годину. Остатак ће ићи на индустријску кудељу. Неће се моћи у овој години достићи предратни ниво производње поглавито због несташнице семена. За сунцокрет као важну сировину за масноће има довољно времена и довољно семена да се засеју све планом предвиђене површине. Уосталом он ће доћи после сејања свих других култура, као и кукуруз, на све површине које не засејемо планом одређеним културама.

Лан је у великом заостатку иза предратних површина. И индустријска потреба и потреба становништва диктују развој ове културе. Због несташнице семена ми у овој години не можемо достићи предратни ниво.

С обзиром на захтеве индустријских култура предузете су све мере да се за њих обезбеди узима обрада земљишта, као важан фактор за њихов добар принос. Све расположиве количине вештачког ђубрива резервисане су и употребљавају се за индустријске биљке. Где је недостајало, учињени су нарочити напори да се до њега дође, нарочито од бољих сорта, као на пример репа, кудеља, рицинус. Овим се мерама

нарочито обезбеђује довољно семена за ове културе у 1947 години, што ће нам омогућити да свој план рада не само остваримо у садашњем износу но и даље да га развијемо.

Воћарство — Као и с другим пољопривредним гранама, с воћарством излазимо из рата тешко оштећени. Многа до сад родна стабла мораће се искрчити и избацити из производње као последица оштећења и слабе неге. Као важна привредна грана многих специјалних реона, с обзиром на унутрашње потребе, а нарочито на извоз, мора се што пре приступити његовом обнављању и унапређењу. Основна мера обнове јесте масовна производња воћних садница најбољих сорта. Планом је предвиђено за 1945—46 око 700.000 нових садница. То није довољно, јер се потреба креће око 5.000.000 комада, али је ово добар и реалан почетак. Мере за негу воћњака, а нарочито за заштиту од болести и штеточина су исто тако битан услов за коришћење онога што нам је остало у воћарству, и за младе воћњаке. Такве мере и средства су у примени у свим народним републикама, и то у појачаној мери више но икад досад. У Србији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Црној Гори путем колективног рада сељаштва у нарочитим бригадама сузбија се штитаста ваш на шљиви, калифорниски штиташ на воћкама и остале штеточине.

Прерада воћа. — Воћарство је значајна и корисна привредна грана ако се воће рационално искористи. И пре рата смо у том погледу рђаво стајали. У крајевима Босне и Херцеговине, Црне Горе и Македоније, где је воћарство било важна грана, није било ниједне фабрике за предаду воћа. Од 60.000 сушница за шљиве уништено је преко 30%. Владе народних република већ увелико обнављају ове сушнице сопственим напорима. Прерада воћа међутим улази у план рада и Савезне владе и народних република као изузетно важан проблем и са гледишта његовог коришћења за исхрану становништва и са гледишта користи за наш трговински биланс његовим извозом.

Виноградарство и подрумарство. — Виноградарство је уништено са скоро 30% своје површине. Подрумарство је остало без потребних судова и без својих потреба за правилан рад. Запуштеност остатака винограда још само повећава ово тешко стање. Његова обнова намеће се најбржим путем производњом обиља калемова од најбољих стоних сорта. План ове производње интензивним радом повратиће нас у старо стање за пет година. Иако одмах после рата

нисмо могли произвести више од две трећине потребног плавог камена за винограде, данас већ подмирујемо широко своје потребе и имамо вишка за извоз. Међутим, сав остали прибор потребан за ову грану као прскалице, муљаче, филтер-апарати, а нарочито судови за подруме недостају у великој мери. С обзиром и на предратно неповољно стање нашег подрумарства, његовој обнови приступа се луним замахом на новим основама, на државном и задружном сектору. Само организацијом колективног рада у подрумарству могу се применити најбоље методе рада за његов правилан развој.

Суптропске културе. — Један од најважнијих проблема наше националне привреде јесте питање производње наших суптропских културних биљака: памука, пиринча, опијумског мака, сезама, арашида, анасона и др. Ове скупоцене наше културне биљке, чији су увезени продукти у предратним годинама дубоко задирали у наш трговински биланс, гајиле су се до рата једино у Македонији, дајући овој области, поред осталих карактеристика, специјални значај.

Предратна наша производња поменутих културних биљака заузимаала је површину од око 21.000 хектара, што је чинило око 3,3% од оранице Македоније. Ради тога за увоз њихових различитих продуката плаћали смо просечно годишње иностранству суму од око 332,000.000 динара, а за само памучно влакно око 265,000.000 динара. Но ако даље узмемо у обзир све ове памучне артикле, које смо израђене увозили из иностранства, онда се наш увоз памучног влакна и других памучних израђених артикала кретао од 1—2 милијарде динара годишње.

Новим планом рада Савезног министарства пољопривреде установљено је да ми у нашој земљи имамо природних могућности да ове наше скупоцене културне биљке, а нарочито памук, толико потребне нашој националној индустрији, можемо засада произвести без већих инвестиција на површини од око 85.000 хектара. То значи повећати просторно нашу предратну производњу за више од четири пута.

Културу памука, чија је сировина питање националних потреба и у миру и у рату, поред македонског увешћемо још и у нова подручја, и то у једном делу Црне Горе и у херцеговачко-далматинском подручју, где имамо повољних природних могућности за производњу првокласног памучног влакна за индустријску прераду. Тако ћемо нашу предратну

производњу памука, која је највише износила око 6.500 хектара, повећати за око седам пута.

Постављеним програмом и планом рада и задацима који су стављени у дужност нашим научно-истраживачким установама, бићемо у могућности кроз неколико година, уз примену експериментално-научних метода, да ове наше суптропске културне биљке проширимо и ван граница њиховог данашњег ареала, те да већину од њих произведемо у нашој земљи за подмирење наших потреба.

У циљу што брже обнове и подизања народног сточарства, у 1945 и 1946 години предузет је низ мера, као:

Откупљено је у земљи 154.000 приплодних оваца за пострадале крајеве Босне и Херцеговине, Црне Горе, Далмације, Лике, Кордуна, Баније и Санџака. За ову набавку Привредни савет одобрио је 50 милиона динара. Ова је акција имала огромног успеха у обнови овчарства оних крајева који су највише настрадали у рату.

Прошле године у Бугарској је набављено 40 пастува, 80 кобила, 200 бикова, 100 крава и 2.000 оваца. Најбољи пастуви и кобиле задржани су за обнову државних ергела, а остала стока углавном је додељена НР Босни и Херцеговини.

Од Унре је примљено 4.059 коња, 7.592 муле и 1.083 краве.

У току прошле године обновљене су многе државне ергеле које су у рату биле уништене, а основане су и нове ергеле, као и пастувска станишта. Извршена је реонизација коња као и лиценцирање пастува. Услед тога што је непријатељ уништио и опљачкао најелитнија расплодна грла из државних установа, сточарских задруга и од приватних одгајивача, садашњи расплодни материјал слабог је квалитета, што нам знатно отежава и оспорава рад на обнови и подизању сточарства. Ово нарочито важи за коњарство и говедарство. У Хрватској и Словенији лиценцирано је 1.155 пастува.

Рађено је на реорганизацији сточарског задругарства, јер здраво и напредно сточарско задругарство има да доприне велики удео у обнови народног сточарства. У земљи имамо око 700 разних сточарских, живинарских и пчеларских задруга.

У житородним крајевима ФНРЈ предузета је акција товљења свиња. Досад је закључено уговора за 171.000 дебе-

лих свиња. Ради обнове свињарства у пострадалим крајевима, народу се чине олакшице и помаже му се да набави приплодне свиње у Србији и другим крајевима где је свињарство боље очувано.

Поведена је широка акција за што већу производњу живине и кунџа. Оснивају се инкубаторске станице за производњу пилића, које ће се растурати у народ.

Прошле зиме пчеларима је обезбеђено 150 тона дена-турисаног шећера за прихрањивање пчела, које због прошло-годишње суше нису биле у могућности да опреме зимницу. Оснивају се државне и задружне радионице за израду оквирних кошница са покретним саћем, како би се у што скоријем времену прешло на модерно пчеларење.

Извршена је набавка семена свилобуба за овогодишњу кампању. Обновљена су многа рибогојишта и вршена је набавка рибарског алата и прибора од којег углавном зависи подизање нашег рибарства.

Прошлогодишња суша уништила је летину у великом делу земље, услед чега је морао да буде смањен број стоке. Да би се народу помогло у исхрани стоке, уступане су му све количине сточне хране које се добијају као нузпродукти од домаћих пољопривредних индустрија (уљане погаче, суви резанци од шећерне репе, мекиње и друго). Исто тако је дељена храна набављена преко Унре. Од домаће индустрије досад је добивено 30.000 тона, а од Унре 10.000 тона сточне хране. То су биле минималне количине које су унеколико помогле сточарима, али ипак нису могле спречити смањење стоке ради недовољне хране.

Организација пољопривредне службе на новим основама. — Наша пољопривредна служба пре рата имала је исте недостатке као и наша целокупна управна служба тога доба: била је централистичка, бирократизована, нестручно и без плана вођена. Она се ослањала само на рад чиновника агронома, обично само једног у целом срезу, који је био потчињени орган среског начелника. Специјализација је била слабо развијена. Веза између стручног руководства и практичног рада на терену готово никаква. Међутим, да би се опровео у живот програм за успешно унапређивање пољопривреде, неопходно је потребно активизирати широке народне слојеве у самом селу. То никада није могла урадити бирократија својим методама нигде, а ни у старој Југославији. У пољопривредној служби старе Југославије нису

постојали пољопривредни реони, зато се није ни водила брига о великим разликама привредног, социјалног и културног стања појединих пољопривредних области, а још мање о најповољнијим условима гајења разне врсте биља и стоке. О примени савремених агро-техничких мера у старој Југославији не може се ни говорити. Машина је била ретка, прастара ралица употребљавала се у стотине хиљада пољопривредних домаћинстава, биљне и сточне болести наносиле су огромне штете, зато није чудо да је хектарски допринос био код нас пре рата један од најнижих у Европи, а стока по раси и физичкој кондицији једна од најслабијих.

Задачи пољопривредне службе у новој Југославији много су шири. Ми од ње морамо направити општу народну службу. Ми је морамо демократизовати. Стручњака приближити пољопривреднику, а пољопривредника до у последњем селу активизирати у производњи, учећи га да применом тековина савремене науке и технике повећа пољопривредну производњу и по количини и по каквоћи. Још у току напора за обнову пољопривредне производње, савезно и републиканска министарства пољопривреде у току 1945 и 1946 г. приступили су проучавању свих проблема у вези са рационализацијом наше пољопривредне службе и пољопривредне производње.

Аграрна реформа била је прва озбиљна мера којој је наша народна власт приступила, спроводећи кроз њу начело „земља припада ономе ко је обрађује“. Закон о аграрној реформи и колонизацији изгласан је 29 августа 1945 године. До конца те године на основу овог Закона, републиканска министарства пољопривреде издала су своје законе о аграрној реформи и колонизацији. Већ месецима раде по целој држави стотине аграрних судова, одржавају се зборови аграрних интересената у целој земљи и на стотине хиљада хектара обрадиве земље прешло је и прелази из руку великих поседника, црква и неземљорадника у руке орача и копача. У исто време на земљишним поседима немачких фашиста по Војводини и Славонији насељавају се десетине хиљада партизанских бораца. У самој Војводини населиће се преко 50.000 колониста. Захваљујући томе што аграрну реформу нисмо поверили бирократији него широким народним масама, она се брзо и ефикасно спроводи. Ако се настави рад овим темпом, до конца ове године она ће бити довршена и испуниће се вековни сан нашег сељака — да земљу за

обрађивање има само онај ко је сам обрађује. У Војводину је досад пребачено преко 30.000 колониста-бораца. Хиљаде породица налазе се на путу. До конца пролећа главни посао ће бити довршен.

Ова велика измена у земљишном поседу, без сумње имаће утицаја на пољопривредну производњу. Међутим, мере које су народне власти предузеле преко машинско-тракторских станица и пољопривредних комисија доделом стоке и инвентара, семена итд. биће довољне да спрече веће штете. Главна пољопривредна комисија у Војводини која је у току 1945 године успешно обрадила земље конфисковане од Немаца, наставила је свој посао и у сетвеној кампањи 1946 год. и поред насељавања колониста у Војводини. Колонисти помагани од пољопривредне комисије, машинско-тракторских станица и сељачких радних задруга, успеће да и ове године обраде колонистичку земљу у Војводини. Читавим низом курсева народне се власти труде да насељене борце што пре поуче и оспособе за напредне пољопривреднике.

Реорганизација пољопривредне службе. — Кад се доврши аграрна реформа и колонизација, Југославија иначе позната као држава ситног и средњег сељачког поседа, постаће то потпуно и у правом смислу те речи. Међутим, тежња наше нове пољопривредне политике, да и поред свега тога организује пољопривредну службу и пољопривредну производњу тако да органски и плански буде повезана са нашом општом пољопривредном производњом, тим пре мора да остане на снази. Све недостатке газдовања на два милиона ситног и средњег сељачког поседа ми ћемо моћи уклонити само тако ако читавим низом опште привредних, организационих и агротехничких мера ту производњу рационализујемо, усавршимо и плански водимо. Данашње пољопривредно руководство наше државе свесно је тежине тога задатка. Зато је оно предузело читав низ мера да се проблеми поставе, проуче, реше, да се створе нове организације, изгради нова пољопривредна служба, како би се ти задаци могли испунити. Савезно министарство поред општег оквирног Закона о пољопривредној служби спрема читав низ оквирних закона из појединих грана, како би дало законску основу новој организацији пољопривредне службе и пољопривредне производње опћенито. Оно је већ приступило реорганизацији управе и стварању нових установа и

прибављању нових сретстава, како би се нова организација могла што пре спровести у живот.

Приликом проучавања законских основа за нову организацију пољопривредне службе, ми смо пошли од основних начела које смо поменули: службу треба демократизовати, приближити народу, увући народне масе као активне чиниоце пољопривредне производње, применити савремена средства технике и науке у организацији и унапређењу службе, пружити ситном и средњем земљораднику путем машинско-тракторске, семенске и фито-санитетске и ветеринарске службе, сва савремена средства за побољшање производње, за борбу против биљних и сточних болести.

Већ смо напоменули говорећи о општој организацији пољопривредне службе да она мора бити демократизована. Шта се мисли под тим? То значи, да наша пољопривредна служба мора бити потпуно уклопљена у организацију народне власти. Да мора бити блиска народним масама, да мора бити блиска самој пољопривредној производњи. Поред тога она мора водити бригу да прошири најсавременије научне методе у пољопривредној производњи код нас. Полазећи од ових начела, савезно и републиканска министарства пољопривреде израђују сада оквирни закон за организацију пољопривредне службе у Југославији. У том закону јасно ће се поделити задаци, компетенције на начелима федерације и демократизације народне власти између Савезног министарства пољопривреде и републиканских министарстава, окружних, среских и месних одбора. При томе ће се особито водити брига да се избегне бирократизам, да служба стоји у непосредној вези са селом и пољопривредом опћенито. Путем пољопривредних комисија као органа народних одбора у селу, срезу и округу, народне масе биће у могућности да активно учествују у решавању свих пољопривредних проблема, почев од израде плана, извођења сетве, до борбе против биљних и сточних болести преко посебних пазача.

Да би се пружила могућност појединим гранама пољопривредне производње да се што боље унапреде, закон предвиђа реонирање пољопривреде без обзира на административне границе. Ови реони под стручним руководством помоћи ће да се производња и прерада појединих врста биља и стоке повећа и унапреди. Оне се неће стварати шаблонски, него појединачно са посебним одлукама и тачно утврђеним задацима и стручним руководством.

Већ смо навели да је у старој Југославији употреба машина и савремених пољопривредних алата, оруђа у обради земље и преради пољопривредних производа била минимална. Овако испепљан земљишни посед код нас после спровођења аграрне реформе смањио би и онај мали предратни број машина у пољопривредној производњи. Зато је законом од 27 јула 1945 године ударена основица државној машинско-тракторској служби. Организација машинско-тракторских станица појављује се код нас у ослобођеним областима још у току рата. Има их нарочито много у Славонији, Хрватској. После ослобођења, стотине хиљада хектара пустих фашистичких земаља и пострадала запрежна стока код наших сељака захтевали су већу примену машина у обради земље. Зато су се појачали напори од стране савезног и републиканских министарстава пољопривреде на организацији машинско-тракторске службе. Рационално су искоришћавани стари трактори, а Унра нам је послала око 2750 трактора које смо у пролеће и јесен 1945 само мањим делом искористили, јер нисмо имали плугова или су касно стигли. У пролеће ове године биће углавном сви коришћени. Задатак машинско-тракторске службе није само орање помоћу трактора. Она ће морати нашем ситном и средњем земљораднику да стави на расположење све машине потребне у пољопривреди. Још више, машинско-тракторска служба преко својих пољопривредних стручњака помагаће нашем сељаку у примени савременијих агротехничких мера у пољопривреди. Овако замишљена и организована, ова ће служба из године у годину имати све већи значај у повећању наше пољопривредне производње. Организација је млада, тек у изграђивању, недостаје стручно руководство, радионице и резервни делови, кадрови. Републиканска министарства под чијом непосредном управом се налазе машинско-тракторске станице још немају довољно искуства нити врше довољну контролу. Међутим, машинско-тракторска школа савезног Министарства у Земуну, која ће се касније преселити у Винковце преузима на себе изграђивање вишег стручног кадра. Читав низ мера општег организационог и културног значаја предузет је и предузима се да се ова служба стави на што повољнију основу и оспособи за успешан рад. Уз машинско-тракторску службу, која се данас углавном ограничава на плодне равнице Војводине и Славоније, форсираће се и земљорадничке машинске задруге. Оне ће у сарадњи са државном машинско-тракторском службом преузети на себе услу-

живање сељака пољопривредника средњим и малим пољопривредним машинама.

Ни једна служба у старој Југославији није била тако занемарена као семенска. У правом смислу те речи она није ни постојала. Производња и расподела семена препуштена је била приватној иницијативи. Ова је била у рукама трговаца, нестручно и недовољно организована и вођена. Зато није чудо да се у предратној Југославији од 1935 до 1939 увозило просечно годишње семена индустриског сточног биља и поврћа у тежини од 1572 вагона, у вредности од 48 милиона динара. Још више, један од великих узрока ниског хектарског доприноса у старој Југославији потицао је управо одавде, што се као семе није употребљавала квалитетна роба.

Други светски рат и фашистичка пустошења пореметили су и онако малу производњу семена у Југославији. Зато и 1945, а и ове године, један од најтежих проблема у сетвеној кампањи јесте за нас како набавити у довољној количини и доброг семена свих врста пољопривредног биља. Ако ми лањске године нисмо у оним површинама засејали разне врсте индустриског биља и поврћа, то је било добрим делом стога што нисмо имали довољно семена. За сетвену кампању 1946 године ми смо још од августа прошле године почели предузимати читав низ мера да би у земљи и иностранству набавили што веће количине разних врста семена.

Наши чиновници разишли су се били по целој Средњој Европи и сухим златом плаћали семење. На пример, за две хиљаде килограма елитног семена шећерне репе у Чешкој морали смо платити 5 милиона динара, 2.500 динара по килограму. Да смо и ово добили имамо да захвалимо пријатељству чехословачких власти, јер се то семе никоме не даје.

Из наведених примера се види од каквог је огромног значаја семенска служба за нас. Зато је савезно Министарство пољопривреде већ годину дана приступило озбиљном проучавању тога проблема. Први закон који ће оно изнети пред овај дом јесте управо закон о семенској служби. У њему ћемо читавим низом законских мера регулирати селекцију, производњу и контролу при продаји семена. Сама семенска служба издваја се и у Савезном и републиканским министарствима пољопривреде као самостална служба. При савезном Министарству пољопривреде и шумарства оснива се семенска централа, која ће се бавити увозом и извозом семена, располагати семењем на савезним пољопривредним имањима

и вршити расподелу вишка семена из једне републике у другу. Републиканска министарства пољопривреде организовале своје семенске центре са istim задацима. Републиканска министарства су то већ урадила.

Савезна и земаљска пољопривредна имања преузела су на себе производњу елитног семена, а научно-испитивачки заводи само селекцију и контролу. Према производном плану савезног Министарства пољопривреде, ми ћемо још у току ове године на савезним имањима добити приличну количину семена за житарице. Из Болоње у Италији набавља се 32 вагона елитног семена кудеље, из Совјетског Савеза 3 вагона елитног семена сунцокрета, а из Чехословачке и Мађарске 3.800 килограма елитног семена шећерне репе. Ово ће све бити засејано на савезним имањима, тако да ћемо за кампању 1947 имати довољне количине одабраног семена кудеље и сунцокрета да можемо засејати онолике количине овога биља колико је потребно нашој прерађивачкој индустрији. Шећерну репу, јер је то двогодишња биљка, моћи ћемо из свог семена имати тек у 1948 години. Предузете су мере да путем умножавања семена лићних биљака проширимо у 1947 години површине под детелином луцерком, сточном репом и грахорицом како би смањили оскудицу у сточној храни.

Проблем повртарства је за нас исто тако важан. Оскудица у семену ове године и ту није мања. Да би је смањили, за 1947 годину набавили смо из Бугарске, Мађарске и Данске елитна повртарска семена, на савезним имањима ћемо засејати више хиљада јутара поврћа за производњу семена тако да се надамо да ћемо подмирити потребе једногодишњег поврћа својим семеном за 1947 годину, а двогодишњу за 1948 годину.

Тако стојимо са семенском службом сада слабо, али сложним напором свих чинилаца у нашој пољопривредној служби, ми ћемо је у врло кратком времену оспособити да испуњава свој задатак.

Борба против сточних и биљних болести у предратној Југославији била је врло слаба или готово никако организована. Недостајали су кадрови, држава је давала мала средства на расположење, народ је био необавештен, зато није чудо да су тако велике штете проистицале у нашој пољопривреди сточних и биљних болести.

У време кад је годишња штета од сточних болести процењена у Југославији на 2—3 милијарде динара, држава је

давала једва коју стотину хиљада динара годишње за борбу против свих сточних болести. Ветеринарска служба је била бирократисана или још горе, често пута више упућена на зараду ветеринара или приватних предузећа која су производила лекове, него на стварну борбу против сточних болести.

Велике штете у сточарству од болести у мирном добу повећале су се ратним приликама. Болести су се рашириле на све стране, нарочито свињска куга, сточна куга, антракс на говедима итд. Зато један од првих задатака наше пољопривредне службе у борби за обнову сточарства био је произвести и ставити нашим пољопривредницима на расположење све врсте лекова против сточних болести.

Овај посао је Министарство извршило постављајући јединствену службу снабдевања ветеринарским потребама за читаву земљу кроз државне ветсеруме привредног предузећа Министарства за производњу, промет и расподелу ветеринарског материјала.

Изведена је организација овог предузећа и у његовом саставу се сада налазе производни заводи у Земуну, Новом Саду, Суботици, Чоки, Врбовцу, Калиновци и Загребу, као и продавнице у Сарајеву и Љубљани. У производним заводима је одмах после ослобођења организована производња цепива и лекова, која је у 1945 години задовољила потребе читаве државе у свим биолошким препаратима сем серума против свињске куге. Исто тако произведено је довољно протуметиља за читаву земљу.

Како се је кретала производња у току 1945 године и за два месеца 1946 (јануар и фебруар), показује следећа табела:

Врста цепива или лекова	Произведено	
	у 1945 год. фебр.	фебруара 1946
серум свињске куге	46.00 лит.	10.107 лит.
серум против врбанца	6.758 лит.	829 лит.
серум против прострела	1.126 лит.	214 лит.
серум ждребећака	375 лит.	3 лит.
лимфа овчијих богиња	644.284 дова	— лит.
протуметиљ за овце	2,184.683 капсуле	1,001.700 капс.
протуметиљ за говеда	169.736 капсуле	170.600 капс.

Ово су само најважнији производи које производе државни ветсеруми. Поред њих производе се и други биолошки препарати и лекови. Какав је успех у производњи постигнут види се најбоље код производње серума свињске куге. Док је у ранијој Југославији произвођено годишње око 60.000 серума у свим заводима, у 1945 је само у 4 завода у источном делу државе произведено 46.000.

За 1946 годину израђен је план производње за државне ветсеруме, по коме се предвиђа да се имају произвести ове количине лекова:

серум свињске куге	80.000	лит.
лековити серум против прострела коњских	1.000	„
лековити серум против антракса говеђи	1.000	„
серум против колере перади	2.000	„
серум против анаероба	200	„
серум против тетануса	200	„
серум против врбанца симултани	5.000	„
серум против врбанца лековити	2.000	„
серум против ждребећака	300	„
једнократна вакцина против антракса говеђа	1.000.000	доза
једнократна вакцина прот. антракса коњска	200.000	„
вакцина против колере перади	1.000	лит.
антирабична вакцина	500	„
лимфа овчијих богиња	1.000.000	доза
вирус свињске куге	5.000	„
вакцина против ванаероба	100	„
култура врбанца	500	„
малеин концентрисани	100	„
туберкулин концентрисани	20	„
протуметиљ за овце	3.000.000	капс.
протуметиљ за говеда	750.000	„

Ништа мање штете пољопривреди нису нанеле биљне болести и штеточине, као сточне болести сточарства. Пред-ратна Југославија о томе није водила бригу. Зато у периоду од 1921 до 1931, када је пропало 20 милиона стабала шљива од штитасте ваши, држава је давала годишње 150 хиљада динара за борбу против свих биљних болести. Зато је харала штитаста ваш на шљиви, калифорниска ваш на јабуци. Стручњаци цене годишње штете на 1 до 2 милијарде динара. Међутим, кад смо направили преглед кадрова за борбу против биљних болести, утврдили смо да у целој држави нема више

од 40 стручњака, почев од приправника и асистената. Схватајући значај борбе против биљне болести савезно Министарство пољопривреде и ову грану службе је осамосталило. У припреми је закон за борбу против биљних болести и штеточина. Научно-испитивачким заводима стављено је у задатак да још у току ове године оспособе 20 нових стручњака. Проучава се организација борбе против тих болести и постављени су задаци нашој хемијској индустрији да произведе потребан број лекова. За све те послове треба времена, треба средстава, а пре свега људи. Надамо се да ћемо у годинама које стоје пред нама успети тако да организујемо борбу против биљних болести и штеточина да до минимума смањимо штете у ратарству.

Поред наведених мера које предузимамо да би нашу пољопривредну службу оспособили да правилно врши свој задатак, има још читав низ мера управног и агротехничког карактера које ћемо у току времена применити да би се посао у пољопривреди што правилније и успешније развијао.

Нарочито су важне: утврђивања извођења начина плодореда, затим постављање агроминимума, најмањих обавеза у пољопривреди и биљној производњи, коју мора земљорадник преузети на себе да би ту производњу унапредио, на пример време и дубина орања, заоравање стрњика, прашење, запрашивање семена итсл. Нарочито је важан проблем ђубрења код нас. Грађењем бетонских ђубришта морамо поправити стајско ђубре, већом применом вештачких ђубрива морамо поправити земљу и оспособити је за већу производњу. Ми немамо довољно силоса. Недостају нам сушнице и фабрике за прераду воћа. Млекаре наше су примитивне и често пута нехигијенске. О свему се мора повести брига.

Проблем за себе је мелиорација, комасација, електрификација пољопривреде итд. За те послове су потребна велика средства, а ми смо свесни да их држава данас не може ставити на расположење пољопривреди. Зато решавање овог проблема остављамо бољим данима и будућности.

Да би се замишљена организација пољопривредне службе и рационализација наше пољопривредне производње извела, потребни су стручни кадрови, научни заводи и велика имања где ће се моћи то све опробати, произвести елитно семе и стока и ставити на расположење ситном и средњем земљораднику. Већ смо говорили о недостатку стручних кадрова у предатној Југославији. Ми данас имамо

свега 1.036 факултетски образованих пољопривредних стручњака, 987 са средњом пољопривредном школом, 756 са нижом пољопривредном школом и свега 741 ветеринара. На селам и по милиона хектара површине обрађене земље или на два милиона газдинства то је више него недовољно. Поред тога и овај овако мали број стручњака једнострано је образован. Међу њима претеже агроном општег типа способан да ради у канцеларији или за општа упутства на терену, али неспособан да решава поједине проблеме из уже специјалности. Међутим, пољопривреда има читав низ специјалних грана, преко 50, и те гране може да води само онај стручњак који се у њима специјализовао.

Ми смо били свесни тога да ће без стручног руководства сви наши планови о организацији пољопривредне службе и рационализацији наше пољопривредне производње остати само планови. Зато смо форсирали и форсирамо стварање стручних кадрова. Савезно Министарство пољопривреде помогло је и материјално наше пољопривредне факултете да би могли примити пуни број пријављених студената. Београдски универзитет примио је 1050, а Загребачки 750 агронома и шумара. Републичанска министарства пољопривреде служе се са отварањем средњих и нижих пољопривредних школа и повећавају број нижих стручних кадрова. Међутим, десет средњих пољопривредних школа, 16 нижих пољопривредних школа, 10 специјалних пољопривредних школа, 10 пољопривредних домаћичких школа исувише је мало за потребе руководства на седам и по милиона хектара и два милиона газдинстава. Свесни смо да је данас тешко држави одвојити средства за пољопривредно школство. Међутим, уложени милиони на томе с једне стране вратиће стотине милиона с друге стране. Савезно Министарство пољопривреде спрема оквирни закон о пољопривредним школама. Оно ће се трудити да реорганизацијом нашег пољопривредног школства оспособи нове стручне кадрове за нове задатке. Нарочито ће обратити пажњу на специјализацију агронома како би их што боље оспособило за управљање појединих грана пољопривредне производње.

Још док се израђивао Закон о аграрној реформи и колонизацији, вођству наше пољопривредне службе је било јасно да мали и средњи сељачки поседи неће бити у стању да из државне помоћи у семену и стоци усаврше своју производњу. Зато се Законом о државним пољопривредним до-

брима од 27 јула 1945 створила основа за стварање и организацију савезних и републиканских државних пољопривредних имања. Ова имања имају задатак да производе елитну семенску робу и стоку, да служе за угледна имања за стручно образовање водећих кадрова и пољопривредника опћениго. У том циљу савезно Министарство пољопривреде издвојило је и организовало седам великих имања у укупној величини од 140.942 катастарска јутра. Поједина републиканска земаљска министарства издвојила су себи земаљска имања у величини од 110.384 хектара. На ових 200.000 хектара савезних и републиканских пољопривредних имања испуњавање се задатци о којима смо говорили. Већ ове године савезна имања производиће, како смо опоменули, велики део семена житарица и индустриског биља и поврћа за 1947 годину. Организација ових имања тек је у току. Недостају материјална средства, алати и стока, а руководство је младо, још неискусно. Међутим, за вођење једнообразног пољопривредног књиговодства, јачом контролом, постављањем производних планова, давањем новчаних кредита ми се трудимо да ова имања што пре оспособимо за њихове задатке. Савезна имања су далеко напредовала. Земаљска имања боловаће ове године више, али ће на крају и ова стати на своје ноге.

Откако је пре стотину година Либиг први применио у агрохемији научне методе за повећање пољопривредне производње, науке у вези са пољопривредом огромно су се развиле. Применом научних метода у селекцији семена, применом агротехничких мера у обрађивању земље повећао се хектарски допринос у напредним земљама за последњех стотину година неколико пута. Ово судбоносно засизање науке у пољопривреди напредује и данас невероватном брзином. Сви су изгледи да је права револуција у том питању тек пред нама.

У предратној Југославији проблем примене масовних научних метода у пољопривредној производњи тек се био поставио. Поједини наши пољопривредни стручњаци на универзитетима и изван њих трудили су се да објасне нашој јавности и вођству државе значај науке за пољопривреду. Мало се на томе радило. Осим два факултета и неколико научно испитивачких завода, ми нисмо имали ништа друго стављено науци на расположење за унапређење пољопривреде. Зато је наш допринос хектарски био тако мали, ника-

кве типизације, никакве селекције, све још примитивно, заостало, нерационално, зато и нерентабилно.

Данашње руководство пољопривредне службе код нас дубоко је прожето сазнањем да без свестране примене научних метода при решавању разних проблема пољопривредне производње нема унапређења те производње. Зато од самог почетка нове народне власти и Савезно и републиканска министарства пољопривреде трудила су се и труде да путем оснивања нових научних испитивачких завода и органским укупчавањем тих завода у пољопривредну службу и пољопривредну праксу опћенито пруже и код нас науци могућност да доприноси подизању производње и по количини и по квалитету. Оснивање ових завода многи код нас сматрају као луксуз који би се могао и доцније задовољити кад буде више материјалних средстава на расположењу. Међутим без њих, њихове стручне сарадње и њиховог научно-испитивачког рада немогуће је рационализовати пољопривредну производњу ни у целини ни по појединим гранама. Ми не можемо имати своје семе шећерне репе ако немамо научних завода који ће га одабирати. Ми не можемо водити борбу против биљних болести ако немамо завода који ће ту болест испитивати и онда водити борбу против њих. Ми не можемо имати добру и здраву стоку ако немамо стручњака и установа који ће водити бригу о томе да одгојимо добру стоку и да одбранимо од болести ту стоку.

Зато се надамо да ће и вођство државе и наша јавност разумети значај ових установа за нашу пољопривреду и да ће нас материјално и морално помоћи да ове заводе што пре развијемо и оспособимо за све задатке које пред њих постављамо.

Наши научни заводи, иако са ограниченим средствима и стручним кадром, поставили су већ конкретни план рада и ми очекујемо повољне резултате од тога рада већ у току ове године, нарочито на оплемењивању и селекцији житарица, индустриског биља и поврћа.

Финансиско материјална средства. Један од главних узрока зашто се пољопривреда у бившој Југославији слабо развијала био је недостатак материјалних средстава. Пољопривредни буџети били су увек најмањи. Кредити преко банака потово никакви. Индустриски производи па и средства за производњу сувише скупи. То је био један од великих разлога сталног незадовољства сељака са старом државом.

Однос сељаштва према новој држави мења се из те-
меља. Место капиталистичке, монархистичке Југославије
изграђује се радничка и сељачка Југословенска Република.
Она целокупну своју пољопривредну политику заснива не
на искоришћавању слабијег од јачег, него на изграђивању
једног привредног и друштвеног система који има да служи
интересима радних маса села и града. Са овог становишта
треба да проматрају нову државу и наши сељаци.

Горње мисли сам подвукао због тога што сам и сам
свестан да средства која пољопривредна служба и пољопри-
вредна опћенито добија данас нису довољна за оне задатке
који пред њима стоје. Међутим, ми смо изишли из једног
страшног рата. Земља је опустошена, порушен саобраћај,
упропашћена индустрија, преполовљена пољопривреда.
Поврх свега стари привредни систем у Југославији иначе је
оставио анархистички организовану привреду. Немогуће је
све надокнадити за годину две дана. Држава оно мало срет-
става, што има на расположењу даје најпре тамо где је нај-
нужније и одакле ће имати најбрже и непосредне користи.
Данас је освештано правило да без развијене индустрије
нема напредне пољопривреде. Ми индустрију пре рата нисмо
честито ни имали, и ако хоћемо да је подигнемо и оспосо-
бимо да задовољава потребе народа и потребе села, ми мо-
рамо у њу уложити сваки динар, ову људску радну снагу.
Одрицање се намеће данас сваком грађанину ове земље, био
он радник, школован човек, или сељак. Оно је потребно и
биће потребно још одређени низ година док не обновимо и
не подигнемо нашу индустрију, не изградимо наш саобраћај
и не подигнемо нашу пољопривреду. Наше село мора само
једно да има пред очима при том, да ово одрицање, ова оску-
дица није оно одрицање и оскудица из предратне Југосла-
вије. Онда неравномерна расподела пореза, разлика у цени
индустриских и пољопривредних производа ишла је на ње-
гову штету, а у корист трговачко-индустриског финансиског
капитала. Међутим, Југославија радника и сељака, ако и
сељаку намеће потребу повременог стезања да би се добила
средства за повећање производње, то стезање, то откидање
од уста неће ићи у корист домаћег и страног капитала, него
ће служити као средство за подизање опште производње у
земљи. Сваки динар што се узме из села да би се дао у по-
дизање једне фабрике, вратиће се убрзо стоструко опет селу
натраг. Само на тај начин, преко политичког и привредног

солидаритета радне масе села и града ми ћемо бити у стању да изградимо нову привредну демократију, у којој ће сви људи бити једнаки и сваки човек добити услове за живот културног човека у XX веку.

Ми с овог становишта проматрамо целокупну политику буџетирања, кредитирања пољопривреде и односа цена у измени добара између села и града.

Поред свега тога што и ми сматрамо да су суме недо-вољне што их наша пољопривредна служба и наша привреда опћенито добија за своју обнову, кад је упоредимо и поред овако тешких услова данас са буџетирањем старе Југославије и кредитирањем привреде у старој Југославији, видећемо опет огромну разлику. Истина, савезно Министарство пољопривреде са својих 17,395.000 динара буџета изгледа мало, међутим оно је само руководствени орган пољопривредне службе. Кад се узму у обзир буџети које су добила републиканска министарства пољопривреде, онда ће се видети да ти буџети заједно прелазе стари буџет Министарства пољопривреде Југославије, сигурно за два до три пута. То је најбољи доказ колико данас народне власти, и поред тешкоћа у којима се налазимо, полажу на то да се пољопривреда подигне.

Поред редовних буџета, Влада је за ову годину одредила из Фонда милијарду и 200 милиона у материјалу, а 300,000.000.— у готову за обнову наше пољопривреде. Према извештају савезног министра финансија друга Жујовића, пољопривреда је ланске године добила око 1.200,000.000 динара разних врста кредита. Ту нису урачунате суме ванредних кредита, посебних дотација из Фонда за обнову другим министарствима, чији је задатак да помогну обнову села, поправку путева, просвету, здравство и томе сл.

Ми смо решили једним законом и дуго година вођену борбу око отплате старих сељачких дугова. Ви знате, другови и другарице, да се пре рата та борба звукла још од 1927 године наовамо и да је она служила као демагошк. средство појединим режимима и владама при изборима, да је она служила као средство зеленашким банкама, да своје дубиозне менице наплате од Аграрне банке готовим новцем, а те менице опет преко Аграрне банке натоваре сељаку и народу. То је питање коначно решено на тај начин, што је највећи део сељачких дугова сељацима опроштен.

Набројали смо материјална средства која је држава досада стављала на расположење пољопривреди и њезиној служби. Не мањи напори се улажу да се путем производње што веће количине сретстава за пољопривредну производњу код других производних министарстава и сретстава за потрошњу задовоље потребе наших сељака. Највећи приговор што се чује у нашем селу, то је да нема довољно индустријских производа. То је тачно, наша индустрија је и пре рата била слабо развијена, рат ју је упропастио још више. Обновити порушена предузећа, окупити расејано радништво и прибавити сировине и погонски материјал није тако лако. Међутим, савезно Министарство индустрије и републиканска министарства индустрије улажу све напоре да што више повећају производњу оних индустријских артикала, који служе повећању саме пољопривредне производње, а исто тако и оних артикала потребних самом сељаку. Све се чини да се потребе села у том правцу задовоље. Понављам да то није тако лако. Оне ће се моћи задовољити тек онда кад ми изградимо нашу индустрију у пуном обиму, искоришћавајући наша привредна богатства, сировине, хидротехничку енергију и угаљ. За то треба сретстава и ми их морамо сви дати, па и село. Нарочито се то тиче пољопривредних машина, алата опћенито. Текстила има све више и биће све више. Исто тако и обуће. Хемиских производа за борбу против биљних болести, као плави камен, има у довољној количини. Кад изградимо у Бору инсталације за искоришћавање сумпорних гасова, биће их још више.

Надамо се да ће се наша индустрија, свесна важности овог проблема и према данашњим могућностима потрудити, да што више задовољи потребе села, појачавајући напоре да подизањем нових предузећа и повећавањем производње задовољи све потребе села. Кад потеку једном реке индустријских производа из наших градова у села, оне неће никад пресушити.

Селу треба, ако хоћемо да произведе довољну количину животињних намирница и индустријских сировина, више машина, алата, хемиског ђубрива, лекова против биљних и сточних болести, више уређаја за прераду пољопривредних производа, више одела и обуће, већи комфор. Индустрија и занати ће дати, данас колико могу, а сутра све.

Говорећи о уској вези између обећања пољопривредне производње и дотурања довољне количине данашњих инду-

стриских производа нашем селу, ми смо дошли до проблема измене добара села и града између индустрије и пољопривреде. У предратној Југославији ова измена добара вршила се преко посредничког трговачког капитала. Она је вршена по правилу на штету сељака. Већ и онако велика разлика између цене индустријских производа још више се повећала великим профитима посредничког трговачког капитала. Нова Југославија труди се да маржу што је могуће више смањи, избегавајући посредништво и трудећи се да омогући преко државних предузећа, задругарства, непосредну измену добара. Задругарство је играло у нашој скорој прошлости велику привредну и друштвену улогу у нашем селу, нарочито у Србији. Створено као помоћно средство малог човека у селу и граду у борби против организованог капитализма, онда и код нас у предратној Југославији као и целом свету имало је своје посебне задатке и методе пословања. Међутим, у новој Југославији његови су задаци сасвим другачији, па према томе и његов однос према држави други. Задругарство у новој Југославији неће бити што је старо задругарство било. Нарочито не у нашем селу. Оно ће бити органски део нашег општег привредног система, уско повезан са осталим секторима наше привредне организације. Оно има да послужи као посредник између 2.000.000 слободних пољопривредних газдинстава и остале привреде у измени добара. На њега ће се ослонити наш ситнији сељак да би организовао производњу и размену свих врста добара и тако се укључио у општи план наше државне привредне производње. У спремању је Закон о задругама. Задругарство не сме да стоји по страни, оно мора да се укључи у напоре пољопривредне службе и народних маса на селу да се повећа производња. Оно мора у своје руке да узме целокупну измену добара између села и града. Оно мора да усклади своје напоре са државним производним министарствима и установама. Зато треба да је с њима што уже повезано. При том, не сме се испустити из вида његова демократска народна традиција. Начело избора управних одбора задруга, начело народне контроле у руковању задругама и њезиним пословањем пренесени из наших старих породичних задруга у наше предратно слободно задругарство, мора се пренети и у наше ново народно задругарство.

Само тако организовано и на такве основе постављено, оно ће испунити оне велике друштвене задатке који пред њим стоје.

Изнели смо у основним линијама проблеме и задатке који стоје пред нашом пољопривредном службом. Трудили смо се и трудимо се да их у духу данашњег времена и напора радног народа села и града што праведније и успешније решимо. Успех не зависи само од нас, него од разумевања и воље свих народа Југославије, да нас у том правцу помогну. Средства која нам се стављају на расположење пружају нам могућност да један део постављених задатака испунимо. Овако велики програми и овако замашни задаци никад се нису решавали у једној години. Они захтевају дугогодишњи систематски и устрајан напор свих нас. У општем замаху од ослобођења наовамо који хвата наше народе, да би напорним радом и властитом снагом обновили своју порушену привреду, и пољопривреда наше земље, како смо видели, учествовала је од самог почетка. Тај напор неће да попусти, унећемо у њега само још више система, још више смишљености и плана. Зато смо дубоко уверени да ћемо уз вашу помоћ и успети.

Другови и другарице, после изгласавања Устава, на темељу његових одредаба Министарство пољопривреде спсјено је са Министарством шумарства. Мој је исто тако задатак да вам у основним линијама положим рачун о томе шта је шумарска служба урадила од ослобођења наовамо на подизању шумарства, на искоришћавању и гајењу шума.

Шумарство. — Шуме су један од најважнијих извора народног благостања у Југославији. Од давнине су наше шуме подмиривале народне потребе у дрвету. У шумама су сељаци напасали стоку и одатле црпели још много других производа. Међутим у данашњој фази развитка технике и науке шуме су добиле своје најважније значење као извор индустријских сировина. Пошто се дрво данас све више употребљава за израду многих добара која раније или уопште нису била позната или су се израђивала из неких других врста материјала, као на пр. хартија, то је посед шума и дрвета битан и најважнији предуслов за постанак и развој таквих индустрија. Када ми данас тежимо индустријализацији, онда морамо пре свега водити рачуна о томе са којим сировинама располажемо и према томе и које врсте индустрије можемо да оснивамо. Овде се показује да су наше

шуме, односно дрво, најсолиднији и најдрагоценији темељ наше индустрије.

Међутим, шуме су важне и због оних посредних утицаја које врше на своју околину, на климу, а пре свега на режим воде. Не може се правилно развијати пољопривреда ако у некој земљи нестају шуме, ако харају бујице и проузрокују честе поплаве и пустошења. Шума задржава оборинску воду и постепено је пушта у долине и тако онемогућује поплаве.

Наша држава је била сразмерно богата шумама. Све земље око Средоземног Мора готово су уништиле своје шуме, па су биле упућене да своје потребе подмирују код нас или у земљама северније од нас. Због тога је наша држава имала у погледу извоза дрвета предност пред многим другим земљама. Ово је један од разлога да су и наше шуме током последњих сто година претерано искоришћаване, па се због тога и њихова површина знатно смањила у последњих сто година.

Шумска површина заузима 8,180.000 хектара или 33% од целокупне површине државе. Но ова површина не сме да нас завара, јер је стање шума знатнијим делом врло лоше. Око 1,200.000 хектара шумских површина уопште није обрадљиво, већ су то чистине или голети. Око 15% од шумских површина запремају шикаре, то су дегенерисане шуме, које не дају користи ни као шуме ни као пашњаци. Даљих 25% од укупне шумске површине заузимају ниске шуме, пањаче, у којима се само изнмимно може добити вредно техничко дрво, и служе углавном за производњу огревног дрвета. Према томе, само 45% од свих наших шума заузимају високе шуме, које могу да дају вредне техничке сорimente и у којима се води рационално газдовање.

Значење оваквог стања наших шума најбоље видимо када узмемо у обзир колико нам те шуме дају годишњег прираста. Просечно наше шуме прираштају по хектару годишње око 2,20 метара кубних, док је на пр. у Данској прираст 4 кубна метра, у Чехословачкој 3,40 кубна метра, а нама суседној Румунији 2,60 кубних метара. По томе се види да је прираст у нашој држави сразмерно најслабији у Европи, и ако су наше климатске прилике повољније за гајење шума. Укупни годишњи прираст наших шума износио је пре рата око 15 милиона кубних метара, а да наше шуме прираштају

као у Чехословачкој, прираст би износио око 24 милиона кубних метара.

До оваквих тешких последица у шумској привреди дошли смо због нерационалног поступка са шумама у прошлости. Када се у Европи почела осећати све већа несташница дрвета и од када је вредност све више расла, из свих делова Европе долазили су нама разни капиталистички експлоататори који су куповали наше дрво, вршили сече и уништавали наше шуме на начин како је уобичајен у колонијама. Огромна наша богатства отишла су у стране земље, пунила цепове разним предузећима, а нама су остале огољене површине, које нам не доносе никаквих прихода.

Макар да је цео свет знао да овакво господарство са шумама мора да има најтеже последице за наш будући привредни развој, разни режими који су пре рата владали нашом земљом нису нашли снаге и одлучности да то спрече, јер су баш носиоци тих режима имали великих личних користи од таквог уништавања народне имовине.

Но на другој страни морамо признати да и ми у земљи нисмо разумно чували и узгајали наше шуме. Најбољи доказ томе јесу огромне површине шикара, које су настале због тога што се после сече дрвета шума није чувала већ се стално напасала стока, нарочито козе, па смо на местима где су некад расле високе шуме, добили безвредне шикаре.

Па и код трошења дрвета ми нисмо имали мере нити водили рачуна.

Код нас је потрошак дрвета на једног становника износио око 1,32 м³ годишње, док је н. пр. суседна нам Мађарска трошила једва 0,60 м³, а Бугарска 0,70 м³. Нарочито је била нерационална потрошња дрвета за огрев, иако у нашој земљи има довољно угљена да би могли подмирити већи део потреба у огреву.

Неразумним уништавањем шума и расипањем дрвета ми одузимамо себи могућност корисног упослења наше радне снаге. Пре рата, ма да је господарство у шумама и дрварској индустрији било екстензивно, у шумској индустрији и занатима за прераду дрвета било је упослено око 87.000 радника, па је ова грана привреде спадала међу релативно најјаче. Но ни општа статистика не даје нам праву слику о учешћу радништва у шумској привреди, јер велики део радова у шумима има сезонски карактер, па их dobrим делом обављају сељаци за време мировања пољопривредних радова. Ти ра-

дови пружају земљорадницима прилику корисног упослења за време јесени и зиме. Но када би ми имали развијену индустрију за прераду дрвета, онда би број радника и величина њихове зараде још знатно јаче утицали на општи ниво народне привреде. Пре рата ми смо највећим делом израђивали огревно дрво, знатан део нашег дрвета који смо извозили био је у облум стању, или смо извозили у најбољем случају резану пиланску робу. Када би смо ми своје дрво сами прерадили и извозили готове производе, наш би народ имао већих могућности зараде у земљи и не би требало да тражи рада у иностранству, како је био случај пре рата.

Све што је досада наведено односи се углавном на прилике које су владале пре рата у старој Југославији. Поставља се питање какво је садашње стање наших шума и наше шумске привреде, јер су се за време рата и окупације десиле многе значајне промене. Окупатор је пре свега искористио наше шуме колико год је то могао. Поготово су страдале шуме у оним деловима државе где народноослободилачки покрет није би нарочито јак, па је окупатор могао да несметано пљачка. Шуме приступачније и ближе прометним средствима постале су жртвом окупатора, а нарочито су вршене честе сече уз путеве и железнице у многим нашим републикама. Рачуна се да је због тих ратних сеча наша дрвна залиха смањена у неким крајевима, нарочито у Србији и Хрватској за 10% према предратном стању. Даља штета је проузрокована нашем шумарству тиме, што се за време рата престало са пошумљавањем и осталим мелиорационим радовима, што ћемо морати надокнадити упорним радом. Највидније су штете које су окупатор и ратни догађаји причинили нашој шумској индустрији. Од примитивних пилања, којих је пре рата било 2281, оштећено је 900, а уништено 780. Од 997 већих пилања оштећено је 416, а уништено је 375. Уништена је наша највећа фабрика целулозе, од двеју фабрика шпер плоча једна је оштећена, а друга је уништена, од 12 фабрика танина оштећено је 7, а уништене су две. Од 2 фабрике за суву дестилацију дрвета једна је уништена а једна оштећена. Од 2 фабрике терпентина и колофона једна је уништена а једна оштећена. Од 3 фабрике шибица једна је оштећена, а две су уништене. Од 6 фабрика за импрегнацију дрвета 3 су оштећене а 2 уништене. Сем тога уништено је неколико стотина километара шумских

железница и осталих извозних направа, а затечена транспортна средства су већином уништена.

Након свега тога данашње стање шума може се укратко оцртати овако: дрвне масе расположиве за сечу данас су мање него што су биле пре овога рата. Уништена прометна средства и направе онемогућују нам данас искоришћавање многе удаљеније шуме, тако да засад не долазе у обзир за наше снабдевање и обнову. Из тога следи нужда да у јачој мери искоришћавамо приступачније шуме, што претставља веома велику опасност за будући развој наше шумске привреде. Врло тешке последице оставио је рат у погледу радне снаге. Баш они крајеви који су давали најбоље шумске раднике највише су страдали, у тим крајевима највећи су губици у крви, тако да данас влада акутно помањкање радника у шумама. Сем тога велика је оскудица у алату, која се постепено ублажава, али ипак је још увек стање незадовољавајуће.

Из свих тих разлога данас шумска привреда није још у стању да подмири најважније и најхитније потребе земље у шумским производима. Уз највеће напоре једва се доспева да се прибави дрво за потребе обнове железница и грађевинарства, за руднике и индустрију. Снабдевање војске и грађанства огревним дрветом, макар да се већ знатно побољшало, ипак је још далеко од тога да би задовољило потребе.

Тешка искушења која смо преживели треба да нам буду уједно и поука за правилно газдовање са дрветом.

Ако нас оправдани разлози нису могли пре рата убедити да треба штедети поготово са огревним дрветом, да треба дрво заменити угљем, да треба највећу пажњу посветити правилној изградњи огњишта и пећи у кућама, и ложишта у индустријским погонима, ако смо расипали дрво у праћевинарству место да смо употребљавали бетон или неки други материјал, то нас садашња оскудица директно присиљава да се одлучимо на такве мере у циљу штедње дрвета. Мора се истакнути да се баш у овим последњим месецима опажају врло значајне промене у том правцу. Наши правови углавном прелазе на ложење угљеном, свуда се настоји да се нађе замена за дрвну грађу, коју је врло тешко набавити. Овај развој, који је дошао као последица садашњег стања, пружа нам боље изгледе за будућност. Наши напори треба да иду за тим да штедња дрвета нађе што већу примену и на селу.

Обнова и унапређење шумарства мора се изводити смишљено и плански. План рада је један од најбитнијих предуслова за постизавање реалних успеха. Ради тога је шумарство међу првима приступило изради привредног плана за читаво државно подручје за 1946 годину, у ком плану су предвиђене шуме које се имају експлоатисати, сортименти који се имају израдити у циљу да би се подмириле потребе које су пријављене шумарским установама. На тај начин дошло се до конкретних закључака које задатке на подручју шумарства треба да у 1946 години изврше поједине народне републике, а такође је утврђено коме ће оне продавати произведено дрво.

Да би се ти задаци могли заиста и завршити потребна су пре свега финансиска средства, па је израђен план финансирања за прву половину 1946 године и предложен је Министарству финансија.

Даље су утврђене потребе у алату, машинама и погонским средствима које су неопходне за извршење плана. Настојало се код тога да се у највећој могућој мери сва та средства набаве у земљи, тј. да се осталим привредним грађама стави у задатак да произведу она добра која су потребна шумској привреди. Упоредо са тим предузето је све што је било могуће да се путем Унре и на рачун репарација набави оно што у земљи не можемо произвести.

Пошто су шумски радови неко време запињали и због тога што шумски радници нису били довољно снабдевени животним намирницама, постигнут је споразум са Министарством трговине и снабдевања, према којем су за шумске раднике издвојени посебни контингенти у складу са тежином рада ових радника.

Увиђајући да је лоше стање наших шума последица пљачкашке експлоатације од стране страних и домаћих капиталистичких предузећа и да шумска привреда од сече па до израде дрвених фабрика чини нераздвојну целину која се у интересу шума и шумске индустрије не сме раздвајати, утврђен је још у месецу јуну 1945 споразум између Министра индустрије и Министра шумарства ФНРЈ према којем је руководство пиланске индустрије, укључујући и осталу механичку прераду дрвета на постројењима у вези са пиљанама, прешло у надлежност шумарства.

Но упркос тога што је шумарство од ослобођења до сада руководило не само шумском привредом у ужем сми-

слу, већ и шумском индустријом, треба истаћи да основни проблем наше шумске привреде лежи у повећању прираста у нашим шумама, како у погледу количина, тако и у погледу квалитета. Већ је напред речено да је просечни годишњи прираст по хектару један од најслабијих у Европи, иако су баш климатске и стојбинске прилике нарочито повољне за узгој шума. Код рационалног и напредног газдовања, оне исте површине шума које ми сада имамо морале би дати дво-струки годишњи прираст.

Као последица лошег поступка са нашим шумама у ближој и даљој прошлости и сатирања шума од стране окупатора, површина голети, крша, живог песка и закржљалих шикара нараста је на 2,5 милиона хектара, чије је 10% површине наше државе отргнуто од нормалне производње.

Ова тако велика, мало плодна и у разним видовима штетна површина једва ако одбацује годишњи бруто приход од 50 милиона динара. Када је будемо привели шумској и пољопривредној производњи, приход са те површине ће премашити 500 милиона динара годишње.

Овај велики привредни финансиски губитак за нашу државу повећава се штетама које наносе бујични потоци пољопривреди и саобраћају, јер су бујични потоци последица обешумљености наших планина.

Непрегледни крш на Словеначком и Хрватском Приморју, у Херцеговини и Црној Гори и простране голети у Македонији и југоисточној Србији отежавају живот тамошњег становништва, те су и главни узрок њиховог печелбарства и емигрирања због економске беде.

Услед будућег пораста становништва, нарочито у брдским крајевима, и све шире употребе дрвета у земљи у вези са индустријализацијом, потребе у дрвету ће из године у годину расти. Ако се процес сатирања шума не заустави и ако се не приступи интензивном пошумљавању голети и регенерацији шикара, наша ће држава у догледно време од извозне постати увозна земља дрвета.

Пошумљавање голети пре првог светског рата, са незнатним изузетком у северо-западном делу државе, може се рећи да није ни вршено.

У периоду 1918—1941 године пошумљено је свега 25.000 хектара голети и регенерисано 77.000 хектара шикара! Овако ништавни радови на пошумљавању су резултат не-

схватања важности шума, несистематског рада и несарадње народних маса на овом послу.

Наша нова шумоко-привредна политика неће ићи старим путевима. Она ће почивати на одржавању и јачању постојећих шума, на брзој регенерацији шикара, на планском пошумљавању и мелиорирању голети и крша, на уређењу бујичних потока и на планском искоришћавању шумских производа. На овај начин ће се производна снага наших шума ојачати тако, да ће трајно подмиривати потребе наше земље на дрвету и омогућити извоз дрвних прерађевина у друге државе.

Из ове и овакве политике следује логичан закључак — да решавању проблема пошумљавања треба приступити плански, стручно и са довољним материјалним средствима.

Да би пошумљавање голети пошло успешним путем и спроводило се на великим површинама, поред плана, стручности у раду и државних финансиских средстава нужно је да цео наш радни народ добровољно помогне акцију пошумљавања и јачања наших шума и да се кроз тај рад и напоре преваспита у правцу подизања, чувања и правилног искоришћавања шума.

План пошумљавања за ову годину је израђен и већ се спроводи у дело. Према плану, у овој години ће се пошумити око 6.000 хектара голети и старих сечина, привешће се регенерацији 38.000 хектара шикара, повећаће се број шумских расадника и производња од 20 милиона у прошлој на 50 милиона шумских садница у овој години и радиће се на уређивању њих бујичних потока, који наносе штете железничким артеријама и пољопривреди.

Прикупља се и сређује материјал за израду петогодишњег плана на пошумљавању голети и уређењу бујица, који ће у сваком случају бити готов још у току ове године.

У правцу финансиских средстава за све ове радове, поред редовних буџетских средстава народних република, нужно је обезбедити и средства савезног карактера, која ће интензивно помагати подизање шума и уређење бујица од општег државног интереса, јер у извесним нашим републикама које обилују голетима и бујицама од општег значаја, баш услед тих голети и бујица има мање средстава за извођење тих радова у право време.

Ослањајући се на сарадњу радног народа и његових масовних организација, на плански рад и стручно руководство шумарских органа и на финансијска средства која ће се шумарству осигурати за ове сврхе, верујемо у нову и успешну епоху пошумљавања која је пред нама.

Преносећи шумарску службу у састав народних власти, ми смо пошли са становишта да ће народ и његова народна власт најбоље чувати, неговати и искоришћавати шуме.

У минулој години интензивне обнове земље, услед велике несташице дрвета, у многим подручјима наше државе бесправне сече узеле су нежељени замах. Ове године се талас бесправних радњи у нашим шумама ублажава, али још увек постоји. Тешко наслеђе прошлости овде се нарочито испољава. Укорењена заблуда у сељачким масама да је шума неисцрпива и да је ничија и свачија, не може се одмах сузбити. У разбијању ове заблуде морамо ангажовати све прогресивне снаге и наше народне власти.

У бесправним сечама наших шума учествују не само појединци који оскудевају у дрвету за кућну потребу, већ и они који са украденим дрветом шпекулишу.

Пресуђивање шумских штета се слабо врши, а казне се у правилу не извршавају, чиме се код горосеча ствара менталитет за даље несметано харчење шума у циљу личне зараде.

Овome се мора стати на пут тиме што ће се кућне потребе у дрвету осигурати сваком грађанину и то легалним путем, а на оне који бесправно секу шуме ради шпекулације и личног богаћења имају се применити строге казне, чија ефикасност лежи у брзом доншењу пресуда и у фактичном извршењу изречене казне.

Како је добро чување основица јачања шума, то ћу настати свим средствима која ми стоје на расположењу, а уз вашу сарадњу народних власти и поштенних земљорадника, да се бесправне сече шума у најкраћем времену сведу на минимум.

*

Шуме и шумска земљишта која су на основу Закона о аграрној реформи и колонизацији одузета од ранијих власника, према одлуци Аграрног савета, стављају се под привремену управу министарства народних република надлежних за шумарство. Том одлуком дате су све потребне

директиве да се у тим шумама спроведе стручна управа и у њима господари по принципу трајности прихода, а да се код тога не доведе у опасност производна способност земљишта и шума.

На основу ове одлуке Министарство је издало нужна упутства, али према подацима којима располажем, спровођење у живот ове одлуке није нашло места у свима народним републикама, чиме се наноси штета овим шумама, а тиме и државној шумској привреди уопште. Настојим да се у интересу ових шума одлука Аграрног савета спроведе у живот као неопходно корисна.

Изнео сам вам главне задатке шумарства од рата наовамо. Рекао сам вам да се трудимо да ту службу, која је у старој Југославији била према народу непријатељска и полицајска, демократизујемо и приближимо народним масама.

Савезно Министарство пољопривреде и шумарства спрема за организацију шумарске службе одговарајуће законе. Оно ће се при томе држати начела која сам овде подвукао.

Ми се надамо да ће наше државно руководство наша јавност и широке народне масе схватити значај шума за нашу земљу. Надамо се да ћемо, организујући службу на новим основама, дајући јој нове задатке, примењујући нове методе и у чувању и у гајењу шума и у пошумљавању, као и у експлоатацији шума, избећи оне грешке које су се догађале у прошлости.

Надамо се да ће шуме овако вођене, овако чуване, врло брзо доћи до стања у коме ће се попунити недостаци који су настали услед нерационалног пустошења у њима и да ће оне, дајући дрво, дајући хлад и свеж ваздух, као и заштиту против бујица испунити своје задатке.

Изнео сам вам основне проблеме мога Министарства. То је трајало дуже времена. Проблеми су замршени, важни, а моја је дужност била да вама, као претставницима народа Југославије то изнесем, јер само у сарадњи са вама ми ћемо моћи добити оне законске основе које су нам потребне за организацију службе. Само ћемо преко вас моћи добити она средства која су нам потребна да би пољопривреду и шумарство подигли на онај ступањ који они по својој важности заслужују. (Дуготрајно одобравање).

Претседавајући: Одређује се одмор од пола сата.

(После одмора).

Претседавајући: Настављамо претрес у начелу предлога Општег државног буџета и Финансиског закона.

Реч има народни посланик, министар Бане Андрејев. (Аплауз).

Министар рударства ФНРЈ Бане Андрејев (НР Македонија): Другови народни посланици, Министарство рударства је новоформирано министарство. Оно је пре рата било саставни део Министарства шумарства и није имало задатак за руковођење и планско развијање рударске привреде, која је била препуштена више личној иницијативи, стихијности и према сналажењу и интересима појединаца. Тако се рударска политика у нашој земљи развијала и зависила од интереса добитака појединих иностраних концерна, који су гледали једино на рентабилитет уложеног капитала, а не на општепривредни рударски значај који је рударство требало да одигра у нашој земљи. Овде треба истаћи да је највећи део рударства био у рукама иностраног капитала, који је у рудницима угља имао 31%, у рудницима метала 98,4%; а 50% изважене железне руде извозило се у иностранство, док се из истих разлога није развијала производња нафте, иако је за то било услова и могућности. (Покушаји које је чинила стара Југославија приликом бушења нафте, претставници појединих нафтних компанија већ су увече имали извештај, док је Министарство добијало извештај тек после 2 дана).

После ослобођења и победе народне власти, са оваквом политиком морало се престати и у рударској политици узети сасвим нови правац. Ми смо приликом одвајања Министарства руда од шумарства прилично времена лутали, тражећи правилне организационе форме и вршили неколико реорганизација, док се напослетку, уз помоћ стручњака и саветника, нисмо задржали на данашњој форми организације. Ми смо трамо да ова форма није дефинитивна, јер ће живот и искуство у раду показати њене добре и рђаве стране, и према томе искуству мораћемо се прилагођавати потребама наше рударске привреде.

Према садашњој организацији у Министарству је овако организован рад: оно је раздељено на функционална и оперативна одељења, при чему оперативна одељења руководе одељеним грамама рударства, угља, метала, црне металургије, нафте и неметала. Овако је постигнут јединствен начин руковођења и јача повезаност између Министарства и предузећа у погледу производње као и контроле. Овај рад је показао

добрих резултата, а било је услед неизграђености руководећег апарата и грешака у погледу компетенција и делокруга рада. Функционална одељења имају задатак да извршавају опште послове руковођења и контроле у рударству и састоје се од: планског, техничког, финансиског, контролног, персоналног и општег одељења. Да би удовољили преким потребама рудника, због неорганизовања наше привреде ми смо били приморани да сами обезбеђујемо рудницима снабдевање у техничком материјалу, исхрани и другом. У ту сврху ми смо организовали рударски набавни завод, чиме смо постигли јединствено снабдевање рудника и обезбедили њихов рад у тешком времену и општој оскудици. По неки пут је и ту долазило до колизија са организацијама за снабдевање и расподелу.

Другови посланици, пред вама је буџет и ви ћете из њега видети како ће он бити искоришћен. Али ја мислим да рад Министарства за вас није толико интересантан колико рад наше рударске привреде, и због тога мислим да кажем неколико речи о раду од ослобођења до данас и о плановима за даљи рад и развој наше рударске индустрије.

Угаљ. У Југославији смо пре рата (1939 год.) имали 132 рудника угаља, а од 32 рудника сваки је производио преко 50.000 тона годишње. У 1939 години 14 рудника каменог угаља производило је 446.000 тона — што претставља 88,500.000.— динара;

73 рудника мрког угаља производили су 4,312.000 тона — 632,000.000.— динара.

45 рудника лигнита производило је 1,310.000 тона — 113,400.000.— динара.

Укупно је произвођено преко 6,000.000 тона, што је претстављало вредност од око 834,000.000.— динара.

Ова производња није задовољавала потребе земље, нарочито у квалитетном угљу. Због тога смо пре рата били принуђени да увозимо из иностранства кокс, антрацит и каменити угаљ — 400.000 тона годишње.

Власништво у угљеној индустрији пре рата било је: државно 31%, приватно 38%, страном власништво 31%.

На дан ослобођења затекли смо угљену индустрију већим делом потпуно уништену, а оно што је било остало, било је тако оштећено и израубовано, да је врло мало било способно за експлоатацију. Потпуно је било уништено 25 рудника са 25% предратне продукције. Од 14 рудника каменог

угља пет' је уништено са 55% предратне производње; од 73 рудника мрког угља 13 је уништено са 20% предратне производње. Од 45 рудника лигнита 7 је уништено са 25%. Укупно оштећење рудника износило је преко 60% предратне продукције и то: у Србији 60%, у Босни 48%, у Хрватској 80%, у Словенији 45%, у Македонији 30%. Производња 1 јануара 1945 године износила је свега 72.000 тона, док је у исто време у 1939 години била 506.000 тона, што износи око 15% предратне производње.

Материјална штета и штета на инсталацијама која је учињена рудницима угља износи: код каменог угља 411 милиона динара, код мрког угља једну милијарду 353 милиона, код лигнита милијарду и 346 милиона, свега 3 милијарде 109 милиона динара. Пљачкашким радом непријатеља уништена је вредност султанце у износу:

камени угаљ	1,500.000 то	=	293,000.000.—	динара
мрки угаљ	13,000.000 то	=	1.775,000.000.—	„
лигнит	5,000.000 то	=	430,000.000.—	„
		Свега око	2.498,000.000.—	динара

По ослобођењу, Влада и народ поставили су пред наше Министарство задатак да обезбедимо земљу најпотребнијом сировином за покретање индустрије и саобраћаја, горивом — угљем. Зато смо били присиљени да мобилишемо све расположиве снаге, те смо уз помоћ народа и војске, са врло оскудним средствима постепено савлађивали тешкоће. За обнову рудника угља дате су велике суме новца, а још више је дато добровољним радом радника, војске и народа. Прво што се пред нас постављало било је оспособљавање јама. Из потопљених рудника морали смо исцрпити воду, санирати зарушавања и јамске пожаре, оспособити уништене инсталације врло оскудним техничким материјалом. Да би доскочили недостатку у техничком материјалу, ми смо од свих резерви по рудницима извршили рационалну расподелу по читавој земљи, како би се што пре најважнији рудници угља оспособили за продукцију. Били смо принуђени да сами организујемо сечу јамске грађе, довоз експлозива, исхрану радника, расподелу кадрова. Овде морамо признати родољубиви и патриотски рад како наших радника тако и техничког особља, који су са самопрегором и пожртвовањем дали све од себе, да би оспособили руднике. Они су често морали импровизирати и оспособити давно одбачене инсталације из

производње, како би задовољили моментане потребе и некако се испомogli. Како је овај рад напредовао види се из пораста производње.

Док је у јануару месецу 1945 године било произведено свега 71.000 тона угља или 15% предратне месечне производње, у фебруару смо имали преко 89.000 тона, у марту преко 93.000 тона, у априлу преко 91.000 тона, у мају преко 160.000 тона, у јуну преко 45%, а од јуна је производња порасла тако да је у децембру достигла око 90% предратне производње — у границама доратне Југославије. Истарски рудници су оспособљени за рад и почели са производњом јула месеца. Њихова производња је порасла до краја децембра за скоро девет пута. Овде морамо приметити да смо ове резултате постигли на рачун производње слабо квалитетног угљена и лигнита, тако да и поред најбоље воље нисмо могли удовољити потребама земље у високо калоричном угљу, јер је уништење рудника каменог и мрког угља било много веће него рудника лигнита, а оспособљавање тих рудника изискује много више материјалних сретстава и дуготрајнији рад.

У плану који смо израдили за 1946 годину предвиђа се производња угља већа за око 20% него 1939 године. Али овај план укључује у себе и истарске руднике, који пре рата нису били у Југославији. Овде морамо напоменути, да је удео производње лигнита у 1939 години износио 22%, данас износи 39%, док је производња мрког угља пре рата износила 71%, данас износи само 51%. Према томе, укупна производња у 1946 години знатно ће премашити производњу у 1939 години по количини, док је по квалитету неће достићи. Ако узмемо у обзир резултате производње у јануару и фебруару ове године, ми можемо да утврдимо да је наш план реалан, јер смо предвиђени план испунили: у каменом угљу преко 101%, у мрком угљу преко 107%, у лигниту преко 103%, укупно око 105%; тако смо у јануару већ престигли предратну производњу угља.

Иако смо постигли врло добре резултате у производњи угља, ми са нашом продукцијом угља не можемо да задовољимо потребе наше земље у угљу, јер нама недостаје високо-калорични угаљ: мрки, камени угаљ, антрацит, као и прерађевина од угља — кокс. Због тога су извесне гране привреде у 1945 години морале да стоје, а у 1946 години бићемо принуђени да тражимо помоћ из иностранства у том угљу.

Пред нас се поставља као основни задатак за непосредну будућност, да обновимо, техничким средствима сна-

бдемо руднике, рационализирамо рад, нарочито у рудницима каменог и мрког угља, како би престигли предратну производњу. Као други важан задатак поставља се олемењавање нискокалоричног угља помоћу сушница, надаље искоришћавање прашине помоћу брикетирања, и продужење рада на испитивању коксовања нашег угља. У ту сврху ми подижемо потребну коксару лигнита у Колубарском басену.

Да би удовољили што више стварним потребама наше земље у угљу, пред нас се поставља задатак да технички усавршимо и повећамо продукцију постојећих рудника и да отворимо нове ревири у Бановићком, Колубарском и Косовском басену. А то ће се моћи и спровести, јер се данас у рукама државе налази по продукцији 67% рудника угља, међу којима и велики рудници мрког угља — Сењски басен, Какањ, Брежа, Бановићи, док у Трбовљанским рудницима држава има око 40%, а и велики басени лигнита — Колубарски, Костолачки, Косовски, Велење и Крека такође су у државним рукама.

Бољом организацијом рада и повећањем производње били смо у стању да у току 1945 године и почетком 1946 смањимо у три маха цену угља, које је код последњег смањења износило од 4—16% у разним врстама угља од претходне цене. С тим ће бити појевтвињен рад индустрије и саобраћаја.

Црна металургија. 1939 године наша земља је располагала са 15 рудника гвоздене руде, од којих су два имала 90% целокупне производње, и 4 рудника манганове руде. Имали смо 10 железара са укупно 8 високих пећи, 13 Сименс-Мартинових пећи и две електро-пећи. Производња сировог железа износила је око 113.000 тона годишње, а сировог челика 226.000 тона годишње, или на главу становника 15 килограма челика, што је у односу на друге европске земље скоро за десет пута мање. По овоме се види да је развита производње црне металургије у нашој земљи био врло заостао, па смо за подмирење потреба земље морали велики део увозити из иностранства, док је количина руде омогућавала већу производњу, јер је 50% руде извожено у иностранство.

Власништво железара пре рата било је: 30% државно, 54% приватни капитал и 16% страни капитал; а код рудника железа 90% државни а 10% приватни.

На дан ослобођења од 15 рудника гвоздене руде 13 је било потпуно уништено, или 70% предратне производње.

Само рудник Љубија био је 100% уништен, и давао је 50% предратне производње. Сва четири рудника мангана била су потпуно уништена. На дан ослобођења ниједна висока пећ није могла да ради услед оштећења, које се кретало од 5—80%: Ла Далмасиен 19%, Мајданпек 7%, Цапраг 14%, Бешлинац 80%, Вареш 40%, Зеница 9%, Шторе 15%, Гуштањ-Равне 18%, Јесенице 5%. Материјална штета у инсталацијама и постројењима рудника и железара цени се на 1.326.000.000 динара. Количина и вредност супстанце коју је непријатељ искористио износи:

гвоздене руде	1,740.000 т	= 209,000.000.— дин.
преађев. црне металургије	1,000.000 т	= 460,000.000.— „
	Свега	669,000.000.— дин.

Од ослобођења до данас ми смо обновили два велика рудника железа, са 50% предратне производње, руднике мангана са 20% предратне производње и рудник пирита са 70%.

Железаре смо обновили од 65—100%, и то: Ла Далмасијен 70%, Земун 100%, Сартид 100%, Цапраг 100%, Вареш 65%, Зеницу 75%, Шторе 95%, Гуштањ-Равне 100% и Јесенице 100%. Овај капацитет није се могао искористити у 1945 години а и у овој години нећемо моћи још да га искористимо због немања кокса и ватросталног материјала, а у томе смо потпуно зависни од иностранства. И зато смо у 1945 години произвели свега 4.474 тоне сировог железа, што претставља 3% предратне производње.

У овој години предвиђена је по плану производња од 82.000 тона сировог железа или 73% предратне производње. Сировог челика је произведено у 1945 години око 53.000 тона или око 27% предратне производње, и то захваљујући залихама сировог гвожђа и масовном скупљању старог железа. Ваљане робе у 1945 години произведено је око 50.000 тона или око 27% предратне производње. За 1946 годину предвиђена је производња од око 190.000 тона сировог челика, преко 3,5 пута више него у 1945 години односно 85% предратне производње, и око 109.000 тона ваљане робе, око 3 пута више него у 1945 години односно 69% предратне производње.

Ми смо се у производњи црне металургије морали борити са великим потешкоћама. Искористили смо остатке истрошених Мартинових пећи, да би поправили друге. За бело железо, које нам је било тако неопходно, а био је наш

ратни плен, чињене су нам све могуће сметње да га не добијемо. Исто тако нам није додељиван потребни кокс, како би искористили наше високе пећи, захваљујући неким међународним организацијама, које систематски сметају развитак продукције наше црне металургије, док су исте те организације огромно помагале земље које су биле непријатељи у току овога рата.

Задаци који се пред нас постављају у црној металургији јесу: да потпуно оспособимо како руднике железа, мангана, такође и железаре, снабдемо их потребним техничким средствима, нарочито живиним исправљачима за железару Зеницу и ваљцима за железару Јесенице и Зеницу. И када оспособимо нашу црну металургију и доведемо је на предратну производњу, она још увек неће задовољавати потребе наше земље, јер потребе су око 300.000 тона, а произвести можемо свега око 200 хиљада тона.

Због тога се пред нашу Владу и народ поставља задатак изграђивања нове железаре, која ће бар у прво време задовољавати потребе наше земље и бити у могућности да производи око 30 килограма челика по становнику. У ту сврху ми смо већ предузели потребне кораке и намеравамо да на бази наших рудника железа у Варешу и Љубији изградимо једну нову железару, која ће имати капацитет од око 250.000 тона белог сировог железа, а 400.000 тона сировог челика. Да би могли да остваримо овај план, потребно је да развијемо индустрију ватросталног материјала, за коју имамо све потребне сировине у земљи. Шта више, земље које имају ту индустрију, увозе сировине из наше земље, а продају нама готове продукте. У овом циљу ми вршимо већ потребне припреме.

И у црној металургији са власништвом стојимо врло добро. У рукама државе налази се 90% производње руде, са највећим рудницима Варешом и Љубијом, а и у железарама око 90%, са железарама Вареш, Зеница, Јесенице, Гуштањ, а у Шторама велики део.

Метали. 1939 године имали смо 89 рудника метала, чија је вредност укупне производње износила 879,470.000 динара. Од производње металних рудника у иностранство је извезено: боксита 94%, хромне руде 53%, оловног концентрата 95%, концентрата цинка 86%, концентрата хромне руде 97%, пирита 69%, а блистер-бакра са 40—45 грама злата у тони и 80—100 грама сребра у тони — извезено је око 82 процента.

Власништво металних рудника било је 100% у приватним рукама, од чега је било 98% у рукама страног капитала.

Каква је била експлоатација металних рудника, као илустрацију навешћемо само два примера:

1) Од целокупно уложеног капитала у Трепчи до 1939 године према билансима књига било је уложено 2 милиона фунти стерлинга, а на целокупно уложени капитал од 1929 до 1941 године зарадили су 2,732.000 фунти стерлинга. Ово је по билансима, а стварна зарада је много већа.

2) У Борском руднику је од 1931 до 1940 године уложено 546 милиона франака, а зарадили су за исто време по билансу 712 милиона франака, а стварна зарада је већа.

На дан ослобођења од 89 металних рудника било је уништено око 53 рудника, и то 7 потпуно уништених или 22,6% продукције (Леце, Копаоник, хромни рудници, бокситни рудници) а веома оштећени били су Бор, Трепча, Межица, антимонов и молибденови рудници. Оштећење у металним рудницима кретало се од 8—60%. Бор је био оштећен 20%, Трепча 9%, Злетово 16%, Межица 18%, цинкара Цеље 9%, рудник Идрија 30%, Мачкатица 20%, Радуша 18%, Раброво 36%, Ђорче Петров 39%, Зајача 17%, Лиса 16%, Крупањ 20%, бокситни од 20—25%, Лозовац 60%.

Немци су инвестирали у хромним рудницима око 60%, у руднику олова Злетово преко 30%, у Мачкатици 100%, у Стрњишу код Птуја 100%.

Вредност штете коју су Немци учинили свим металним рудницима износи око 1.618.000.000.— динара, а вредност супстанце коју су опљачкали за време окупације износи око 3.250.000.000.— динара.

Од ослобођења смо обновили преко 80%. Производња се креће од 32—100% предратне производње. Од 89 рудника ради укупно 19. У току 1945 године од почетка рада повећана је производња бакарне руде за 6 пута, оловне руде за 5 пута, молибдене руде за 3 пута, живине руде 3 пута, антимонезе руде 5 пута, хромове руде 5 пута и пиритне 8 пута.

План за 1946 годину предвиђа 1,8 пута више производње бакра, 3 пута више производње олова, 2,5 пута више антимона, 2,5 пута више молибдена, 2 пута више цинка, 2,5 пута више живе.

Задаци који се пред нас постављају код метала јесу: оспособити металне руднике на предратни ниво производње, усавршити њихову техничку производњу, учинити њихове

продукте јевтиније и отворити и разрадити нове руднике према већ учињеним истрагама.

Неметали. Производња неметала у нашој земљи раније није била у сектору рударства и била је занемарена, јер су се предузећа налазила у рукама приватних лица, па су више или мање имала карактер шпекулантских предузећа са малим капиталом. Стога се нису могла развити у оном опсегу који је био потребан и који су пружале могућности налазишта, иако у нашој земљи има налазишта скоро свих неметала, магнезита, гипса, каолина, лискуна, азбеста, асфалта, барита, кварцног песка за стакло, мермера итд.

Ми смо примили ову грану рада потпуно на себе и организовали производњу најважнијих неметала: магнезита, гипса, каолина, мермера, барита и кварцног песка.

Пред нас се постављају задаци не само да повећамо продукцију и организујемо производњу на рационалној бази, већ и изграђивање индустрије, која ће их прерађивати за потребе како наше индустрије тако и за извоз, јер смо ове неметале извозили у иностранство по јевтине паре, а финалне продукте увозили и плаћали по скупе паре.

У томе сектору предвиђа се организовање производње ватросталног материјала.

На дан ослобођења од 65 значајнијих рудника неметала било је потпуно уништено 42, а остали услед оштећења нису могли да раде. У току 1945 године обновљен је рад 17 предузећа. И у овом сектору данас државно власништво претставља значајан део.

Нафта, плин и со. Пре рата испитивањем страних компанија „доказано је да у нашој земљи нема нафте“, јер је то било у интересу тих компанија.

Производња 1939 године из тадашња три ревира, Селница, Пекленица и Тузла износила је само 1.122 тоне за читаву годину дана.

У земљи су постојале три рафинерије, које су углавном прерађивале увезену нафту (Стандард, капацитет 60%, Шел 36%), а био је искоришћаван плин у Бујавици код Липика.

Власништво је било код нафтоносних ревира 76% државно, а 24% приватно.

На дан ослобођења затекли смо рафинерије са следећим процентом оштећења: Шел 70%, Стандард 60%, Мотор Оил 10%, а рафинерија Ромса на Ријеци 90%.

Каснијим испитивањем и бушењима за време рата окупатор је утврдио да у нашој земљи има нафтоносних ревира и почео их је експлоатисати.

Брзим налетом наше војске и свешћу радника, непријатељу је било онемогућено да уништи нафтоносне ревири, тако да су они релативно били сачувани, и тако смо брзо после ослобођења могли да достигнемо максималну производњу окупатора и поред великих тешкоћа због недостатка потребних средстава за производњу и оправку постојећег алата, мотора, пумпи и др.

Наша производња нафте креће се данас од 15 до 20% предатних наших потреба. Немци су велики део гарнитура за бушење однели собом и с овим малим бројем гарнитура које су остале, ми смо у току прошле године постигли различне резултате.

План производње за 1946 годину предвиђа знатно повећање продукције нафте. Ако би имали довољно средстава за производњу (бушачких гарнитура и остало), ми бисмо за пар година могли повећати производњу за преко 300% и тако би задовољили целокупне потребе наше земље.

Потребне инвестиције у нафти амортизовале би се врло брзо и учинили би смо нашу земљу независну у овоме важном артиклу. Јер, базу за даљи развитак ми већ данас имамо и будућа експлоатација почела би на сигурним научно утврђеним резултатима.

Ми смо предузели мере за испитивање и организовање индустриске експлоатације битумених и парафинских шкриљаца. Наша досадашња испитивања дала су лепе резултате и отварају широке перспективе развитака и експлоатације ове сировине која садржи састојке који се могу претворити у течно гориво.

Код нас се врше интензивна испитивања и припреме за могућност експлоатације камене соли. У овом правцу ми имамо такође лепих резултата, тако да би могли земљу учинити независном од увоза соли из иностранства.

Из досадашњег излагања види се да смо се у сектору рударства борили и боримо се са техничким проблемима, проблемима организационе природе у погледу компетенција и организације рада предузећа и великих басена. Нарочито тежак проблем претставља снабдевање техничким материјалом, исхрана радника и недостатак радничких насеља, уз то финансиска средства и још увек недовољно организована брза и добра финансиска контрола. Најтежи проблем прет-

ставља недостатак стручњака и квалификованих радника у рударству и топионичарству.

У току обнове ми смо радили на решавању ових проблема и могло је бити и било је извесних пропуста и грешака, као што су: недовољно обухватање проблема појединих предузећа — тако да је и долазило до обнове нерентабилних предузећа, — или да нисмо решили питање власништва и правна питања појединих предузећа. Уз то је и у 1945 години било посвећено мање пажње него што је то потребно сигурности у раду у рударству, што је једна од најважнијих ствари.

Захваљујући напорима чиновника у Министарству, радника и намештеника у предузећима, проналажена су решења и онде где су изгледала немогућа: оправке машина које досад никада у нашој земљи нису вршене. Најзначајније од ових је пуштање турбина у Борском руднику, Трепчи, Креки итд. Затим су искоришћавана постројења која су изгледала застарела и била много оштећена.

Организацијом предузећа на бази личне одговорности руководиоца и помоћу такмичења повећана је продуктивност рада, и без механизације и квалификоване радне снаге. У току прошле године само у рудницима угља порасла је продуктивност рада од 0,2 на 0,6, што при данашњем тешком стању постројења претставља сасвим задовољавајућу цифру.

Проблем снабдевања решавали смо искоришћавањем старих залиха, али не можемо бити сигурни да ћемо тај проблем засада решити без увоза из иностранства. Предузимамо мере за оспособљавање извесних предузећа да израђују потребни алат и машине за рударство.

Снабдевање рудника храном и одећом побољшало се у току 1945 године, захваљујући помоћи Унре и јачању наше индустрије.

Недостатак стручњака и квалификоване радне снаге схватили смо врло озбиљно и енергично приступили организовању курсева, школа у предузећима и по градовима, да би повећали кадар радника у рударству. Треба одати признање чиновницима министарстава, који бесплатно предају и руководе на нашим курсевима.

Давањем предности у снабдевању рударских и металуршких радника, повећањем плата и подизањем колонија, такође можемо привући умногоме раднике за сталан рад у рудницима. На свим предузећима испитују се норме рада и установљују нове, те и то помаже стварању квалификованих

рударских радника, и већ у току 1945 године број нових радника који су стекли квалификације пење се на хиљаду. (Бурно одобравање и аплауз у дворани).

Претседавајући: Реч има савезни министар саобраћаја Тодор Вујасиновић.

Министар саобраћаја ФНРЈ Тодор Вујасиновић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, као и за све остале ресоре, тако је и за Министарство саобраћаја буџет у својој основи финансики израз програма радова. Он одређује оквир плана рада овога ресора за 1946 годину. Али у цифри предвиђеног буџета за Министарство саобраћаја мислим да нећу погрешити ако кажем да назиремо могућности остварења главнине плана нашег привредног програма. Јер, његово остварење биће утолико могућније уколико саобраћај одговори своме задатку.

Иако се ради о буџету за 1946 годину, не могу а да се не осврнем на пословање Министарства саобраћаја у 1945 години. Ова два пословања међусобно се повезују и програмски чине целину. Морам напоменути при томе нешто о условима под којима се тај рад одвијао, јер само тако можемо добити праву слику о свему што је досад учињено и потом шта намеравамо да урадимо у 1946 години.

Пустошења и разарања која је непријатељ систематски вршио у нашој земљи нарочитом су жестином погодила наш саобраћај. Као документацију навешћу само најкарактеристичније податке:

Грађевинска служба на железници:

уништено или оштећено		обновљено у процентима	
мостова	1.082	920	85 %
тунела	60	45	75 %
гор. строј	6.140 км.	5.520 км.	90 %
зграда	5.302	860	16 %

Машинска служба на железници:

уништено или оштећено		од тога обновљено у %
радионица	45 %	55 %
локомотива	80 %	40 %
вагона	70 %	60 %

Речна пловидба:

Уништено или оштећено:

путничких бродова 95 %

теретних бродова 70 % од тога већ обновљено 44 %

шлепова 71 %

дрварица 93 %

Ту морамо напоменути да се око 300 наших објеката налази у водама изван Југославије, при чему се примопредаја објеката који су се налазили у експлоатацији Црвене армије управо сада завршава. Што се тиче објеката који се налазе на сектору Линца, тј. у англо-американској зони, наилазимо на велике тешкоће око њихова враћања, ма да смо удовољили свим потребним формалностима. Напомињем да до данас није враћен ни један објекат.

Полазећи од чињенице да је саобраћај кичма привреде и да од његовог успостављања зависи обнова земље, исхрана становништва, те политички престиж како у унутрашњем тако и у вањском погледу, није било тешко поставити основну линију рада тј. задатак да у што краћем року и по сваку цену успоставимо саобраћај на главним линијама и повежемо што пре све крајеве наше земље.

Захваљујући прегнућу најширих народних маса, наше војске и саобраћајног особља, обнова је вршена заиста рекордном брзином. Она је вршена провизорно и захтева још много до њеног нормализирања. Као пример напоменућемо да је обнова пруге Земун—Загреб вршена готово упоредо са напредовањем наше Армије (а била је оштећена преко 80 %) и уствари била извршена за нешто око 70 дана. Истим темпом обнављане су и остале гране саобраћаја, тако да је успостављан прилично једновременно на свим линијама. Данас од најважнијих пруга једино још нису у саобраћају ибарска, вардарска и личка, те линија Загреб—Сисак—Новска. Само захваљујући таквом раду, саобраћај је могао да углавном одговори великим постављеним транспортним задацима, који су пред њим стајали нарочито у другој половини прошле године. Могу са задовољством да констатујем да су војни задаци били нарочито последњих месеци 100 % извршавани, док су храна за пасивне крајеве и продукти Унра-е били достављени до у најдаље крајеве наше земље. Укупан превоз у 1945 години достигао је, без обзира на неједновременост ослобођења земље, нешто преко 50 % предратнога превоза (у последњим месецима и преко 80 %).

Превоз хране у последњим месецима достигао је проценат од 110% предратне количине. Подбацио је, не нашој кривицом, превоз грађевинског материјала и дрвета.

Вредност обнове извршене у 1945 години огромна је и пење се на неколико милијарди динара док је у њу по буџету утрошено свега 900.000.000 динара. Разлика између ових цифара претставља добровољни допринос наших народа и Армије нашем саобраћају, што најбоље показује како су они схватили важност његове обнове.

Пристиупивши експлоатацији наилазили смо на огромне тешкоће.

Наследивши стари управни апарат и бирократски начин управљања, који је био нарочито карактеристичан у овом Министарству, наилазили смо на много тешкоћа у прилагођавању новим условима рада тј. задовољавању тадашњих војних и привредних потреба. Морамо напоменути да ни многе установе у том периоду нису правилно схватиле улогу нашег саобраћаја и често су га несвесно злоупотребљавале и тиме наносиле штету како саобраћају тако и нашој привреди.

Хоћу да нагласим да количине робе коју је саобраћај у стању да превезе не зависе само од стања возних сретстава и организације саобраћаја, него и од тога како се клијентура односи према саобраћају. Сваки вагон или шлеп који ма и један дан више него што је нужно стоји на утовару или истовару одузет је привреди неповратно. Међутим, то је и данас један од најтежих наших проблема. Исто тако постоје чести случајеви несавесно малог коришћења простора.

Недовољност управног апарата, непријатељски став неких са железнице и ван ње, несташица и лош квалитет основног материјала, слабо стање провизорно оспособљених пруга и возних објеката, немање основних командних елемената, претстављали су ванредне тешкоће и захтевали велике напоре и упорност за њихово савлађивање. Појмљиво је да се при оваквом стању тешко могао остварити потпуно економичан и систематизован рад, али ми смо успели, без обзира на све, да спроведемо линију рада.

Ако се успех у пословању саобраћаја мери радом који он извршује, што је с обзиром на његову намену најправилније, мислим да је наш саобраћај задовољио с обзиром на све околности.

Од ослобођења до данас наше железнице превезле су преко 15.000.000 тона робе. А овај рад није мали. При томе је важно да је овај превоз извршен углавном благовремено

и тиме задовољене војничке и привредне потребе и обезбедjena isхранa становништва. Наши изгледи у успех у 1946 год. далеко су већи, тако да у погледу саобраћаја нећемо бити далеко од предатних могућности, ма да располажемо са знатно мањим средствима. Превоз робе и путника знатно смо повећали и још ћемо га повећати, тешкоће у том повећавању опадају, а експлоатациони трошкови већ показују смањење.

При постављању плана у прошлој години Министарство саобраћаја морало се је у своме раду више него ма који други привредни ресор прилагођавати конкретним приликама да би задовољило основне потребе привредног развјатка и обнове земље, као и своје сопствене обнове. Разумљиво је што се при таквом стању ствари морало лутати по извесним питањима.

Година 1945 у саобраћају претставља период квантитативног стварања, где се у већини случајева није могло водити рачуна о економији, планском раду или опште систематизованом раду. Послови су често били наметани околностима и извођени у знаку иницијативе појединаца, елана народних маса, војске и саобраћајног особља. Овакво пословање поред веома позитивних резултата, наравно у многе подлеже критици, јер није ни економично ни планско, али њега је било тешко избећи. И баш ти елементи који дају услова критици као и разни други уочени недостаци послужили су у Министарству саобраћаја као основа да своје пословање у 1946 години постави на здравије и реалније основе. Тако, на пример, 1945 г. јасно се испољила потреба прелаза на планско превозење а његово увођење, и поред великог отпора и неразумевања, омогућило је саобраћају да изврши своје задатке. Усавршавањем ове методе рада отвара се широка могућност у погледу превоза и економије у 1946 год. Други важан моменат је приступање нормирању за мерење количине рада и нормирању за мерење количине утрошеног материјала. Тај посао је већ у току и показује извесне резултате. Побољшање стања угла даје нам могућности за увођење низа нових теретних и особних возова те одмењивање низа ограничења којима смо морали прибећи у току прошле године. Ревизија привизорно оспособљених пруга, коју смо прошлог месеца започели, даће могућности избацивања низа успорених возњи (којих имамо око 1600) те тиме омогућити убрзање нашег саобраћаја. Потпуно сам сигуран да ћемо ради

тога моћи потпуно остварити приходе предвиђене нашим буџетом.

У плану нашег рада у 1946 години углавном остаје довршавање и повезивање започетих пруга, тако, на пример, личке пруге која треба да буде довршена најкасније до 1 маја, качаничке пруге, која треба да буде довршена у току идућег месеца, ибарске пруге, која има да буде довршена до краја године, довршавање пруге која спаја Загреб преко Сиска са Новском. Од већих објеката треба да буде довршен панчевачки мост, који ће бити у току лета завршен и који ће повезати Банат са осталим крајевима наше земље. Осим тога, у последњем часу ушла је у наш програм једна нова градња, којој смо морали прибећи да бисмо помогли нашој привреди решавајући на тај начин проблем снабдевања квалитетног угља, а то је градња пруге Брчко—Бановићи којом желимо да спојимо железницом један од најбогатијих наших басена квалитетног угља. Ту пругу по нашем буџету не би могли изградити, али захваљујући свести наше омладине, која је понудила добровољно радну снагу, надам се да ћемо је моћи на време завршити.

По питању возног парка поставили смо један скроман програм да га остваримо утолико уколико је потребно да одговори плану превозења предвиђеном за ову годину.

Мере предузете од стране овога Министарства да се дође до основних елемената дају нам довољно гаранције да ће наш план рада за 1946 годину бити много потпунији, односно да ће година 1946 значити прелом у пословању, јер се стварно приступило систематизацији рада. Буџет за 1946 годину дат је после озбиљног проучавања и верујем да је усклађен са могућностима остварења предвиђеног плана, при чему смо водили нарочити курс на штедњи до највећих могућих граница. Из програма су морали изостати сви они радови који нису неопходни. При томе је нарочито рачуњато са знатно вишим радним ефектом и осетним смањењем материјалних издатака. Ово се може најбоље илустровати поређењем буџета Министарства саобраћаја бивше Југославије из 1940/41 и данашњег нашег буџета: узмемо за пример рад железница у 1946 години, који је рачунат на 80% предатног, из периода који упоређујемо. При томе је важно помнути да су плате регулисаних службеника повишене за око 80%, радника 200%, а најнужнијег материјала 200—300%.

Буџет бивших југословенских железница 1940/41 год., износио је 3.760.000.000 динара док наш данашњи, без обзира

на стање у коме се наш саобраћај још налази и без обзира на све поменуте повишице, износи свега 5.018,000.000 динара. Сличан однос је и у речној пловидби. Разлика између ових цифара је очита и јасно говори о реалности нашег данашњег буџета и о томе да је кроз њега проведен принцип максималне штедње и да је рађен на бази озбиљно одабраних и стварних чињеница. При високо смањеном финансиском ефекту (мислим на издатке) предвиђамо осетно побољшање нашег саобраћаја како по количини тако и по квалитету. Све ово не би било могуће да при изради нисмо водили рачуна о већини елемената од којих зависи рационално пословање, те да нисмо савладали тешкоће које су ометале у прелажењу на плански и систематски рад. (Буран и дуготрајаан аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Моша Пијаде (Аплауз).

Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Другови народни посланици, говорећи о буџету, говорим у своје лично име.

Прошле године учињена су два покушаја с утврђивањем општег државног буџета, први још док је рат трајао, за тромесечје април—јуни, а други за друго полугође 1945 године. Сада је пред нама први годишњи буџет. Већ је од предговорника било довољно истакнуто да само постављање једногодишњег буџета, у овим нашим условима где се наследство ратних пустошења још тако снажно осећа, претставља једну победу. Ја делим у потпуности то мишљење.

Буџет је у неку руку један економско-финансиски устав и треба да буде одраз оног друштвено-економског уређења које је у нашој земљи плод демократске борбе и демократског развитка наших народа, а које смо недавно имали прилике да утврдимо у основном закону наше народне републике, у Уставу.

Доводећи овако предлог буџета у везу са Уставом, морамо признати да у којечему он не би могао издржати строгу критику начела утврђених у Уставу. Овај предлог буџета још није потпуно одговарајући израз друштвено-економског система заснованог нашим Уставом. И Влада и сви ми остали свесни смо свих недостатака које овај предлог буџета садржи у том погледу.

Али данас није могло бити друкчије. И ја мислим да би се могло казати да ће највећи значај и заслуга овога предлога буџета бити у томе што ће створити оне услове и ону

подлогу на основу којих ће идуће године бити могуће поставити буџет који ће у потпуности одговарати стварном карактеру нашег новог друштвено-економског поретка. Зато је разумљиво што и излагања Министра финансија и заменика Претседника Владе садрже као важан елеменат једну здраву и озбиљну самокритику. А зато, с друге стране, овај предлог буџета не трпи никакву јевтину критику која би само по речима могла бити начелна и добронамерна, јер не би узела у обзир реалне услове овога часа.

Многи истински демократски елементи у свету с правом су још за време рата констатовали да је народноослободилачки покрет у Југославији створио чуда. Поменимо само стварање једне моћне победничке војске из ничега и претварање међусобне мржње и покоља у неразруживо братство и јединство наших народа. Основа за стварање тих чуда лежала је у моралним особинама наших народа, у висини њихове политичке свести и у поседовању једног руководства свесног тих народних особина, дубоко увереног у револуционарне снаге народних маса и чврстог и доследног у вољи да развитак наше земље и наших народа држи на линији општег историског напретка.

Али код буџета се ради о материјалним стварима и ту су чуда мање могућа, боље рећи искључена су. Међутим, нашем Министру финансија мора се одати најпуну пријазњу за начин како је наше државне финансије извео победоносно из тешког хаоса који смо наследили. (Аплауз). Он није имао нити има претензије да буде чудотворац, али сам имао прилике да видим многе искрене људе из других држава које су биле за време рата у сличном положају са нама, како се чуде на који смо начин ми успели да довољно решимо извесна економска и финансиска питања која они нису успели да реше. Довољно је само поменути чврстину нашег динара и одржање новчаног оптицаја у разумним границама.

Та мала чуда нашег Министра финансија губе карактер и малих чуда и постају сасвим објашњива чим их посматрамо у склопу целокупности нашег новог политичког и друштвеног система. У оквиру те велике целине има свакако још много штошта што шкрипи, што тој целини не одговара, чак и што је противно њој. Али нико не треба од нас да очекује да преко ноћи остваримо материјални рај на основици оних страшних рушевина које нам је рат оставио у наслеђе.

Наш народ разуме и доказује то невиђеним радним еланом који га је захватио. Он зна да „рај“ — његово материјално благостање и високо културни живот који жели постићи — није близу и није неки поклон који се може добити ма из чије руке, него да тражи дуге године великих његових сопствених напора у раду, у раду који није схваћен само као наметнута нужност, него као свесно примљена обавеза према својој сопственој будућности и који се врши предано и одушевљено у јасно одређеном циљу.

Целина у којој ми посматрамо и овај буџет као један њен део није само наша економска стварност, нису само материјални услови наше обнове и даље изградње, него читав наш систем, наша народна демократија. Само у њој могу бити узроци свих постигнутих успеха, а само у њеној недограђености леже узроци многих још постојећих недостатака. Зато је даље изграђивање нашег истински демократског друштвеног поретка на економској основици, која њему одговара, наш општи и најважнији задатак.

Али баш та велика целина наших нових друштвених и економских односа, наша демократија, наша народна власт, наилази код неких реакционарних листова у иностранству на осуду. Ми, међутим, немамо разлога да верујемо да одговорни државници демократских држава неће показати сву потребну вољу и способност да схвате нашу истину онаквом каква она јесте. И мислим да ћемо још имати прилике да благодаримо Винстону Черчилу за услугу коју је демократском свету учинио својим говором у Фултону доиста против своје воље. (Дуготрајан аплауз).

Врло је тешко схватити да би ма ко нашао уживање у томе да тако брзо после свих преживелих грозота и ужаса тек минулог рата покуша бацити свет у страх од једне неизмерно страшније катастрофе. Уображавајући да он може мирно спавати, он је покушао да поквари сан читавом демократском свету, а нарочито онеме који има привилегију његове антипатије, свету који за њега лежи источно од линије Штетин—Трст. Источно од те линије он види „тиранију“, „комунистичке или неофашистичке државе“, „тоталитарне системе“, „тоталитарне полицијске владе супротне принципима демократије“, „компактне олигархије које оперишу преко привилеговане странке или политичке полиције“, једном речи, која је такође његова, „комунистичке пете колоне“, а све то покривено „гвозденом завесом“ иза које његове очи виде све те „мрачне чињенице“. (Аплауз).

Има у свему томе једна доиста мрачна чињеница: заборављање на величанствену борбу и на огромне жртве које је дао Совјетски Савез за спас демократије у свету. (Аплауз). Има једна велика мрачна чињеница у заборављању политике мира, која је увек била велика одлика Совјетског Савеза. Али ми овде говоримо само за себе, за једну од тих држава која је источно од Трста за још неко време, јер се надамо да ће се Трст бар толико помаћи на исток да ће доња завршна тачка духовите линије морати да се помакне нешто даље на запад од Трста. (Буран и дуготрајан аплауз). Велико дело и жртве Совјетског Савеза у минулом рату наши народи неће никад, никад и никад заборавити! (Дуготрајно одобравање). Ми се никада нећемо огрешити о осећање захвалности Совјетском Савезу, које му дугују наши и толики други народи. И ми смо дубоко уверени да то не може заборавити ни један други народ.

Али ми не заборављамо ни оно што су наши народи допринели победи демократије, победи Уједињених народа. Не заборављамо и никада нећемо заборавити све ужасе које су наши народи имали да преживе у тој борби. Погледајте само ону малу изложбу зверстава која су окупатори и њихове слуге учинили нашој земљи. Народ способан да тако што заборави и да не казни, не би заслужио да живи под сунцем. Мислим да би ову изложбу требало слати свуда по свету да читав свет види и да му се стави пред очи да не заборави, јер има много света који није био окупиран, који није то гледао тако изблиза као ми, који није осетио преко својих сопствених леђа све те ужасе и све те грозоте. Али ми то не можемо нити заборавити, нити опростити, нити не казнити.

Пребацити после свега тога изразе тиранија, тоталитаризам, диктатура, пета колона итд. са фашистичких злочинаца на народе и покрете, на антифашисте, који су дали највеће жртве у непомирљивој и доследној борби против тог царства фашистичког дивљаштва — то је подвиг за који нико не би требало да узме на себе одговорност.

А када онда видимо како многи наши ратни злочинци — усташки и четнички колаши — шетају по Италији, Грчкој и Корушкој, да се у близини наших граница њима не спречава окупљање, организовање и стварање веза, постављање штабова, канцеларија у Трсту, Корушкој, Лерину итд. — када видимо да такви издајници који су се годинама борили под Немцима и за Немце против нас и савезника,

уживају помоћ и одобравање, да и тај последњи злочиначки олош добија преко реакционарне штампе чак ореоле мученика који су побегли од наше свирепе диктатуре, — онда је доиста тешко тражити да нас такве ствари испуне осећањима поверења.

Упоредите сад фултонски говор са мудрим и тако охрабрујућим речима генералисимуса Стаљина, који је америчком новинару рекао да Организацији Уједињених народа придаје велики значај пошто је она озбиљан инструменат за очување мира и међународне безбедности, чија се снага састоји у томе што базира на принципу равноправности држава а не на принципу господарења једних над другим.

Ми одушевљено поздрављамо речи овог великог човека савременог света. И који се човек у свету, који није изгубио осећање човечности, неће сложити са Стаљиновим речима да „данашњу бојазан од рата“ изазивају акције извесних политичких група које се баве пропагирањем новог рата и које сеју семе раздора и несигурности? *

А зато, јер се и код нас налази изврнутих људи који полажу наде у нови рат, стављамо на срце нашој штампи, активистима и члановима свих масовних народних организација и свакоме свесном грађанину да прихвати и неуморно ради на остварењу савета који даје велики Стаљин:

„Неопходно је потребно да јавност и владајући кругови држава организују широку контра-пропаганду против пропагатора новог рата и за обезбеђење мира, како ниједан иступ пропагатора новог рата не би остао без одговарајућег отпора од стране јавности и штампе, како би на тај начин потпаљивачи рата били благовремено раскринкавани и како им се не би давала могућност да злоупотребљавају слободу штампе против интереса мира“. (Аплауз). Ја сам уверен да ће ванредни пријем на које су ове изјаве генералисимуса Стаљина наишле у одговорним круговима Сједињених Америчких Држава изазвати у нашој земљи велико задовољство.

Али као услов да се оствари и учврсти међународно поверење, да Међународна организација доиста постане сигурно оруђе мира и безбедности потребно је да, уместо да демократске земље буду жигосане као пета колона, буду укинута већ једанпут таква огњишта фашизма као што је, на пример, Франкова Шпанија и да се под фирмом демократије не намећу народима реакционарни режими које они осуђују и не желе. Услов за то је међусобно поверење и

искреност жеље за миром. Услов је за то да се не допусти да се ратни хушкачи користе слободом речи и слободом штампе, јер онда те слободе постају само оруђе за уништење слободе. Услов је за то да не шетају по Европи разне војске које носе униформе и чинове одређених држава а нису војске тих држава. Услов је за то не само да се правилно цене жртве које смо дали за општу ствар савезничких народа, него да се разуме да је наша демократија демократија, јер је дело самог народа и јер је он такву хоће и неће друкчију. А да је она истинска демократија показује најбоље утицај који је она вршила и врши и изван наших граница и признање на које она наилази у многим демократским државама и у свима демократским круговима света. Зар би иначе било толике сродности између нашег Устава и устава Народне Републике Албаније? Зар би народи Пољске и Чехословачке с таквим одушевљењем дочекивали нашега Маршала и подржавали са нашом земљом тако присне пријатељске везе? Зар би Талијани Трста и Пуле били за присаједињење Југославији кад би се радило само о националном а не и о демократском опредељењу?

Ми одбијамо све клевете против наше демократије. Ми имамо пуно право да се њоме поносимо, јер је она једна и нераздвојна са херојским подвигом који су наши народи остварили у борби против фашизма. Апсурдно је и помислити да би онаква доследна и херојска борба против фашизма могла да роди нешто друго а не најдоследнију истинску демократију, као што је апсурдно замислити да се онаква доследна антифашистичка борба могла родити из нечег другог а не из најдоследнијих демократских идеја и стремљења најширих народних маса.

Једна од ствари која изазива осуде реакционара јесте и ово наше народно-фронтовско јединство у народу, у Влади, у овом високом дому. Има таквих заступника „демократије” који би сматрали да имамо демократију ако би видели у нашој земљи хаос, међусобну борбу група, па и грађански рат, који реакционарним фантастама из неких иностраних назадњачких редакција још увек изгледа могућ и на дневном реду у нашој земљи. А ја мислим да ће данашње излагање друга Ранковића и ту причу завршити. А ми ћемо се трудити да то јединство очувамо и још више развијемо, да уклонимо и оне недостатке који понегде крње потпуно јединство свих добрих фронтоваца на терену. Погледајте стварност овог Парламента! Смета ли каквој демократији оваква

пуна једнодушност наших народних претставника? Шта има на тој једнодушности што би бацило сенку на демократски карактер ове куће? Или погледајте како раде наши одбори, Законодавни на пример. Тако сложан, складан рад свакако није тако лако наћи у другим демократским парламентима. Дискусије су живе, па често и ватрене, али нема тога члана Одбора који би макар што казао или предложио а што не би ишло за тим да се законски предлог учини још бољим и у садржају и у форми. Па зашто онда то не би била демократија?

Другови народни посланици, не могу да завршим а да се не осврнем на данашњи говор друга Ранковића. Мислим да је она институција, која изазива толики бес неких страних новинара, нарочито сада када се ради о питању Трста и наших праведних захтева — када треба Југославију, народну и републиканску, што више укаљати, упрљати — да она институција коју непријатељи наши тако страшно мрзе — ОЗНА заслужује у пуној мери оно признање, које јој је овај Парламенат данас и дао.

Друг Ранковић је само кратко известио о успеху Одељења заштите народа, о сређивању прилика у нашој земљи и о потпуно извршеној ликвидацији четничко-усташког бандитизма. А још пишу лискарала по свету да ће, ето, сада — а исто су тако писали и прошлога пролећа — сада, чим озелени лист, Дража са својих 50 хиљада — 60 хиљада добро наоружаних војника (министар рада *Вицко Крстуловић*: 200 хиљада!) ето, неки кажу и 200 хиљада, да се налази свега 50 км. јужно од Београда — подићи устанак. Али, сада више није јужно од Београда, него је баш у Београду. (Ироничан смех и одобравање говорнику).

Другови, ако друг Ранковић буде једног дана нешто више казао о свима напорима и вештинама које је било потребно употребити да се до свих тих резултата дође, онда ћемо, мислим, још више схватити да је тачна његова реч о томе да је та установа на врло великој висини. Ја се радујем што смо ми могли да јој одамо признање у часу када нам је друг Министар унутрашњих послова рекао и оно о њеној реорганизацији, о њеном превођењу из Министарства народне одбране у Министарство унутрашњих дела, у Одељење државне безбедности. Испуњен задовољством што је наша земља у политичком погледу, у унутрашњим односима данас једна од најсрећенијих, и вероватно најсрећенија од

оних држава које су биле под фашистичком окупацијом, изјављујем да ћу са највећим задовољством гласати за предложени буџет и Финансиски закон. (Дуготрајно одобравање).

Претседавајући: Високи доме, листа говорника по претресу у начелу предлога Општег државног буџета и предлога Финансиског закона за 1946 годину је исцрпена и објављујем да је претрес у начелу предлога Општег државног буџета са предлогом Финансиског закона за 1946 годину завршен.

Под претпоставком да у овоме ванредном заседању не буде још једна заједничка седница, ја молим овај дом за одобрење да могу потписати записник данашње седнице. А ако буде још која заједничка седница, наравно у томе случају записник ће бити прочитан и ово овлашћење неће бити потребно. Даје ли Скупштина ово одобрење? (Даје). Онда закључујем ову седницу и пре него што се разиђемо молим народне посланике који желе да узму учешћа у дискусији у појединостима по буџету и Финансиском закону у својим домовима да се у току сутрашњег дана, до седнице која ће се одржати у засебним домовима, пријаве своје Претседништву. Дискусија ће се, према Пословнику, водити по делима и према томе ће сваки од народних посланика моћи да одреди о коме разделу жели да говори. Када ће се седница одржати биће објављено на уобичајеном месту. Немам шта друго да саопштим, сем то да ће се претрес у појединостима и гласање у начелу извршити у сваком дому посебно.

(Седница је закључена у 20,40 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Четврта седница

(25 марта 1946)

Почетак рада у 16,15 часова.

Претседавао председник Владимир Симић.

Претседник: Отварам четврти редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине.

Записник данашњег састанка водиће секретар Стеван Јовичић. Изволите чути записник III редовног састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник III редовног састанка.

Претседник: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема објављујем да се записник оверава.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства: Стјепан Новосел моли седам дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Мајхен Владо моли десет дана отсуства ради хитних службених послова; Томо Кугурећ моли два месеца боловања, према лекарском уверењу; Хуснија Курт моли четири дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Душан Грк моли четири дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Васо Бутозан моли десет дана отсуства због болести; Никола Иванчевић моли отсуство са седница 23 и 24 марта ради хитних и неодложених послова у Петровграду; Едхем Побрић моли седам дана отсуства ради хитних службених послова; Едхем Чамо моли седам дана отсуства ради хитних службених послова; *Мујо

Хоџић моли отсуство од 25 марта до 2 априла ради хитних и неодложених послова; Карло Мразовић моли да му се одобри боловање до 15 априла, према лекарском уверењу.

Предлажем Већу да тражена отсуства одобри онако како су и тражена. Прима ли Веће мој предлог да се тражена отсуства одобре? (Прима). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Припеле су Већу нове молбе и жалбе, које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред: гласање у начелу о предлогу Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 годину. Према Пословнику гласање у начелу врши се дизањем руке. Ко је за предлог у начелу, нека дигне руку. (Сви присутни народни посланици дижу руку). Хвала. Да ли има неко ко је против? (Нема). Нема. Објављујем да је предлог Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 годину у начелу прихваћен у Савезном већу Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије једногласно. (Буран аплауз.)

Прелазимо на претрес у појединостима. Према Пословнику, и дискусија и гласање врши се по делима.

Молим известиоца друга Стамболића да прочита први раздео Општег државног буџета за 1946 годину.

Известилац Петар Стамболић чита све партије I раздела буџета расхода од партије I до закључно партије 125 према предлогу и извештају Одбора за привредни план и финансије.

Претседник: Ко жели да узме реч у дискусији у појединостима по првом разделу предлога буџета за 1946 годину, нека се јави. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља, онда, у смислу Пословника, приступамо гласању по првом разделу Општег државног буџета за 1946 годину. Глас се дизањем руке. Ко је за први раздео, онако како га је известилац прочитао, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Не јавља се нико). Објављујем да је први раздео Општег државног буџета за 1946 годину онако како га је известилац прочитао у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Известилац чита све партије II раздела — Министарство унутрашњих послова, и то од партије 126 до закључно партије 138.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у дискусији по другом разделу предлога Општег државног буџета — Министарство унутрашњих послова? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља, стављам на гласање II раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год., онако како га је известилац прочитао. Ко је за то да се прими други раздео — Министарство унутрашњих послова, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Је ли ко против? (Није). Према томе објављујем да је у Савезном већу Народне скупштине једногласно прихваћен други раздео предлога Општег државног буџета за 1946 годину.

Молим известиоца да прочита III раздео — Министарство просвете.

Известилац чита све партије III раздела предлога Општег државног буџета 1946 год. — Министарство просвете, и то од парт. 139 до закључно партије 181.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у дискусији по III разделу предлога Општег државног буџета — Министарство просвете? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање III раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год., онако како га је известилац прочитао. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала! Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је Савезно веће Народне скупштине једногласно прихватило III раздео предлога Општег државног буџета за 1946 годину.

Молим известиоца да прочита IV раздео предлога Општег државног буџета 1946 год. — Министарство финансија.

Известилац чита све партије IV раздела предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство финансија и то од парт. 182 до закључно парт. 205.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по IV разделу предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство финансија, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање IV раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год., онако како га је известилац прочитао. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Према томе, објављујем да је Савезно веће

Народне скупштине једногласно прихватило IV раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство финансија, онако како га је прочитао известилац.

Молим известиоца да прочита партије V раздела предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство правосуђа.

Известилац чита V раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство правосуђа, и то од партије 206 до закључно партије 242.

Претседник: Ко од народних посланика жели да узме учешћа у дискусији по разделу V — Министарство правосуђа, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико за реч. Стављам раздео V — Министарство правосуђа на гласање, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је V раздео Буџет министарства правосуђа за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на VI раздео.

Известилац чита све партије VI раздела — Министарство грађевина, и то од партије 243 до 267.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији у појединостима о VI разделу нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање VI раздео, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је VI раздео — Министарство грађевина за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на VII раздео.

Известилац чита све партије VII раздела — Министарство народног здравља, — и то од партије 268 до партије 381.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по VII разделу — Министарство народног здравља — нека се јави за реч? (Нико се не јавља). Нико. Стављам VII раздео Општег државног буџета — Министарство народног здравља — на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нико не диже руку). Објављујем да је

VIII раздео општег државног буџета за 1946 годину, прихваћен једногласно.

Известилац чита VIII раздео — Министарство социјалне политике — од партије 382 до закључно партије 413.

Претседник: По овом разделу јавио се за реч д-р Јерко Радмиловић. Има реч д-р Јерко Радмиловић.

D-р Jerko Radmilović, (Izborni srez Brač—Hvar—Vis): Drugovi i drugarice narodni poslanici, ja sam se javio za riječ zbog toga što — kao što vidite — ovaj razdio nosi naslov Ministarstvo socijalne politike, iako je Ministarstvo socijalne politike, kao što vam je poznato, likvidirano, i više ne postoji.

Od bivšeg Ministarstva socijalne politike treba da se razviju dvije nove grane državne uprave, koje imaju svoj izvor u tom Ministarstvu socijalne politike, a to je: Komitet za socijalno staranje i novoosnovano Ministarstvo rada. Zato bih želio da povodom tih činjenica skrenem pažnju na neke stvari i da dam potrebna objašnjenja.

Poznato nam je vrlo dobro da je u staroj Jugoslaviji državna vlast tretirala radničku klasu kao predmet socijalnog staranja, a pitanje rada kao predmet eksploatacije radničke klase. Usled toga u staroj Jugoslaviji postojalo je Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja, koje je uz staranje o bolesnima, invalidima itd. uključivalo i radničku klasu. U novoj Jugoslaviji, međutim, pitanje položaja radničke klase pretstavlja centralnu pažnju u radu državne vlasti. Zato je razumljivo što je naš Ustav, što je naša nova država, predvidila Ministarstvo rada kao posebnu granu državne uprave.

Zbog toga ovaj razdio koji nosi naziv: Ministarstvo socijalne politike ne postoji više. Ovi krediti koji su predviđeni treba da budu upotrebljeni za Komitet za socijalno staranje i za savezno Ministarstvo rada.

Međutim, kao što vidite iz ovih partija koje su označene, biće potrebno da se objasne pojedine stavke, a to je u bivšoj partiji 399 i 400. To su partije sa milionskim iznosom i zbog toga smatram da bi trebalo da se unese uvid u te partije. Partija 399 odnosi se na invalidske potpore i to invalida iz balkanskog rata, svjetskog rata i aprilskog rata stare Jugoslavije. U toku budžetskog perioda polovine prošle godine isplaćeno je na ime invalidskih potpora i dohodaka 156.899.808 dinara. Ali, obzirom da se kod sudova nalazi veliki broj neriješenih invalidskih pred-

meta iz ranijih ratova, iz vremena stare Jugoslavije, koja nije uspjela niti da formalno riješi ova pitanja, to je za 1946 godinu predviđen kredit u visini od 360 miliona, dakle, nešto više od dvostruko utrošenog kredita za prošlu polovinu godine, jer će u toku ove godine biti riješeno neriješene molbe brojnih invalida iz minulih ratova. Pretpostavlja se da takovih molbi ima oko 15.000. Zato se ova predviđena suma može smatrati i kao realna i kao naročito opravdana.

Drugo, partija 400 predviđena je za lične i materijalne izdatke oko izdržavanja potpuno nezbrinute djece palih boraca Jugoslovenske armije i žrtava fašističkog terora u visini od 410,433.000 dinara.

Ova partija predviđa kredite za izdržavanje samo one djece palih boraca i žrtava fašističkog terora koja su ostala bez oba roditelja i bez igdje ikoga i koja su kao takva već smještena o trošku Savezne vlade u dječijim domovima, ili u drugim porodicama, koje traže da im se naknadi obećana hranarina za primljeno nezbrinuto dijete.

Prema podacima narodnih republika ovakove djece ima u dječijim domovima 14.419, a po privatnim porodicama 21.612.

Polazeći sa gledišta koje je utvrdila zajednička komisija Ministarstva socijalne politike i Ministarstva finansija, da će izdržavanje djeteta u dječjem domu za vrijeme od jednog mjeseca stajati 1.000 dinara; da će izdržavanje jednog djeteta u privatnoj porodici stajati 500 dinara mjesečno i da će biti potreban iznos od 1.500 dinara za svako dijete godišnje za odjeću, obuću, rublje, lijekove i školski pribor — proizlazi da će za izdržavanje 14.419 djece u dječjim domovima trebati 173,028.000 dinara; za hranarinu za 21,612 djece smještene po privatnim porodicama dinara 129.672.000; i za troškove za nabavku dječje odjeće, obuće, posteljine, školskih knjiga i tome slično za 36.031 dijete u domovima i dječijim kolonijama, kao i daljnjih 36.791 nezbrinute djece po privatnim porodicama koje ne traže hranarinu, ali su djecu primile pod uslovom da ista budu snabdevena odjećom, obućom, lijekovima, školskim knjigama, što čini ukupno 107,733.000 dinara. Prema tome nema sumnje da se i ova predviđanja treba da ocijene ne samo kao realna, već takode i kao naročito potrebna. U novoj Jugoslaviji ne smije se dogoditi, kao što je to bilo u staroj Jugoslaviji, da dopustimo da vrijeme izliječi rane nanesene našoj djeci. U staroj Jugoslaviji jedini socijalni problem koji je bio riješen, a koji nije

riješila stara Jugoslavija, to je bilo pitanje nezbrinute ratne siročadi, iz prostog razloga što je Jugoslavija trajala 23 godine, i što su ta nezbrinuta siročad postala punoljetna, odnosno prestala biti djeca. Međutim, kao što sam kazao, pošto ovaj budžet predviđa potrebe ne samo za socijalno zbrinjavanje, nego predviđa i potrebe za organizaciju novoosnovanog Ministarstva rada, koje će biti i te kako brojne, s obzirom da pitanje socijalnog osiguranja i pitanje uređenja radnih odnosa radničke klase nije regulisano i mi tom pitanju još nijesmo prišli, a ukazuje se neodložna potreba da se jednom pride tom velikom problemu i da se udare bar temelji za njegovo pravilno riješenje u budućnosti. Ako se tome još i doda da u ovu granu državne uprave, pod Ministarstvo rada, treba da potpadnu useljenički i iseljenički poslovi i da se u vezi s tom službom postavlja pitanje organizacije te službe, kako u unutrašnjoj zemlji, tako i u inostranstvu, onda nema sumnje da su ove cifre izražene u ovom razdjelu potpuno opravdane.

Zbog toga ću glasati za ovaj razdio, a smatram da će i svi drugovi to isto učiniti. (Odobranje).

Председник: Да ли жели још ко да узме реч код раздела VIII — Министарство социјалне политике? (Нико се не јавља). После ових врло корисних обавештења које смо добили од другог народног посланика Радмиловића, прелазимо на гласање VIII раздела Општег државног буџета, — Министарство социјалне политике. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је VIII раздео Општег државног буџета за 1946 годину — Министарство социјалне политике — прихваћен једногласно.

Молим известиоца да пређе на IX раздео.

Известилац чита IX раздео предлога општег државног буџета за 1946 годину — Министарство трговине и снабдевања, и то од партије 414 до 470.

Председник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по IX разделу — Министарство трговине и снабдевања, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч стављам IX раздео — Министарство трговине и снабдевања, како га је известилац прочитао, на гласање. Ко је за овај раздео нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је IX раздео — Министар-

ство трговине и снабдевања, прихваћен једногласно. Изволите чути X раздео.

Известилац чита X раздео — Министарство индустрије, од партије 471—486.

Претседник: Жели ли ко да говори о X разделу? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам X раздео — Министарство индустрије, како га је известилац прочитао на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је X раздео — Министарство индустрије, прихваћен једногласно.

Изволите чути XI раздео — Министарство пољопривреде.

Известилац чита XI раздео — Министарство пољопривреде, од партије 487 до 533.

Претседник: Ко жели од народних посланика да узме учешћа у дискусији о појединостима у XI разделу — Министарство пољопривреде — нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XI раздео — Министарство пољопривреде. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Пошто нико није против, то објављујем да је XI раздео — Министарство пољопривреде — прихваћен једногласно.

Молим известиоца да прочита раздео XII — Министарство шумарства.

Известилац чита раздео XII — Министарство шумарства, од партије 534 до 543 закључно.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији о XII разделу нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XII раздео — Министарство шумарства — онако како га је известилац прочитао. Ко је „за“ нека дигне руку. (Сви присутни посланици дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је XII раздео прихваћен једногласно. Молим известиоца да чита даље.

Известилац чита XIII раздео — Министарство рударства — од партије 544 до 560 закључно.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у појединачној дискусији о XIII разделу — Министарство рударства? (Нико

се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XIII раздео — Министарство рударства. Ко је за прочитани XIII раздео, нека дигне руку. (Сви присутни посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Пошто нико није против, објављујем да је XIII раздео општег државног буџета за 1946 годину — Министарство рударства, у Савезном већу прихваћен једногласно. Молим известиоца да чита даље.

Известилац чита XIV раздео — Министарство саобраћаја — од партије 561 до партије 705 закључно.

Претседник: Да ли ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији о XIV разделу — Министарство саобраћаја? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XIV раздео — Министарство саобраћаја. Ко је за прочитани XIV раздео, нека дигне руку. (Сви присутни посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је XIV раздео општег државног буџета за 1946 годину — Министарство саобраћаја, у Савезном већу прихваћен једногласно. Изволите чути даље.

Известилац чита XV раздео — Министарство колонизације, — од партије 706 до партије 733 закључно.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији о XV разделу нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Нико се не јавља за реч. Стављам XV раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XV раздео — Министарство колонизације — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно. Молим известиоца да пређе на XVI раздео — Министарство за Конституанту.

Известилац чита XVI раздео — Министарство за Конституанту, — од партије 734 до партије 741 закључно.

Претседник: Да ли жели ко да узме реч у појединачној дискусији о XVI разделу. (Нико се не јавља за реч). Стављам XVI раздео на гласање, онако како је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XVI раздео — Министарство за Конституанту — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на XVII раздео — Министарство иностраних послова.

Известилац чита XVII раздео — Министарство иностраних послова — од партије 742 до 769 закључно.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по XVII разделу — Министарства иностраних послова — нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Нико се не јавља за реч. Стављам XVII раздео на гласање, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XVII раздео — Министарство иностраних послова — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона.

Известилац чита XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона — од партије 770 до партије 919 закључно.

Претседник: Жели ли ко да узме реч у дискусији по разделу XVIII? (Не јавља се нико). Пошто се не јавља нико, стављам на гласање раздео XVIII Општег државног буџета за 1946 годину онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви народни посланици дижу руку). Хвала. Има ли кога да је против? (Не јавља се нико). Нико. Објављујем да је XVIII раздео, Министарство пошта, телеграфа и телефона, Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно. Прелазимо на XIX раздео.

Известилац чита XIX раздео — Министарство информација, од партије 820 до партије 1041 закључно.

Претседник: Чули смо XIX раздео — Министарство информација. Ко жели да узме учешћа у дискусији по овом разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Нико се не јавља за реч. Стављам на гласање XIX раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство информација, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је XIX раздео — Министарство информација, предлога Општег државног буџета за

1946 год. у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно. Прелазимо на XX раздео.

Известилац чита XX раздео — Министарство народне одбране — партија 1042.

Претседник: Чули смо XX раздео — Министарство народне одбране. Ко жели да узме учешћа у дискусији по овом разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља, стављам на гласање XX раздео. Ко је за, нека дигне руку. (Сви народни посланици дижу руку и сложено и дуготрајно аплаудирају). Објављујем да је XX раздео — Министарство народне одбране — предлога Општег државног буџета за 1946 год. прихваћен једногласно и са одобравањем. Прелазимо на XXI раздео — Буџетски резервни кредити.

Известилац чита XXI раздео — Буџетски резервни кредити, партије 1043 и 1044.

Претседник: Чули смо XXI раздео. Ко жели да узме учешћа у дискусији по овом разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам XXI раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XXI раздео — Буџетски резервни кредити, предлога Општег државног буџета за 1946 год. у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Претседник: На тај начин идући по разделима и држећи се Пословника Савезног већа Народне скупштине, прихватили смо одељак А — предлога Општег државног буџета за 1946 год., — Расходи — и прелазимо сада на одељак Б — Приходи.

Молим известиоца да прочита I раздео — Посредни порези.

Известилац чита партије I раздела — Посредни порези, и то од партије 1 до закључно партије 6.

Претседник: — Чули смо први раздео одељка Б — Приходи и то: Посредни порези. Ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање први раздео одељак под Б — Приходи, и то: Посредни порези. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је први раздео —

Посредни порези — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу прихваћен једногласно.

Прелазимо на II раздео.

Известилац чита II раздео: Минополи, и то партију 7.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у појединачној дискусији о II разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам II раздео — Минополи — (одељка под Б — Приходи) Општег државног буџета за 1946 годину на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је II раздео прихваћен једногласно.

Прелазимо на III раздео.

Известилац чита III раздео: Државна привреда, и то све партије од 8 до 15.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији по III разделу — Државна привреда — нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч стављам на гласање III раздео. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је III раздео — Државна привреда, под Б Приходи, Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу прихваћен једногласно. Прелазимо на IV раздео.

Известилац чита IV раздео: Административни и разни приходи, и то од партије 16 до партије 33 закључно.

Претседник: Чули смо IV раздео — Административни и разни приходи Општег државног буџета за 1946 годину до рекатитулације, где се понављају оне цифре о којима је већ гласано.

Ко жели да узме учешћа у дискусији по IV разделу, нека се јави. (Нико се не јавља). Стављам на гласање IV раздео. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је IV раздео — Административни и разни приходи Општег државног буџета за 1946 годину прихваћен од Савезног већа Народне скупштине једногласно.

На тај начин, идући по Пословнику, по разделима, ми смо у појединостима гласали за расходе и приходе Општег државног буџета за 1946 годину.

По члану 44 Пословника, одмах се прелази на претрес и гласање о Финансиском закону. Пре него што то учинимо одређујем краatak одмор од 10 минута.

(После одмора.)

Претседник: Настављамо рад. По Пословнику на реду је претрес и гласање о предлогу Финансиског закона. Ми смо извештај Одбора за привредни план и финансије и једнога и другогa већа саслушали на заједничкој седници. Сад молим известиоца да држећи се Пословника чита чл. 1 Финансиског закона за буџетску 1946 годину.

Известилац чита наслов, поднаслов и члан 1 Финансиског закона.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији о чл. 1 нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Не јавља се нико. Стављам на гласање чл. 1 заједно са насловом и поднасловом, онако како га је известилац прочитао. Ко је за чл. 1, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ила ли ко против? Нема. Објављујем да је чл. 1 Финансиског закона, заједно са насловом и поднасловом, у Савезном већу, Народне скупштине једногласно прихваћен, према извештају Одбора за привредни план и финансије.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком поједином члану, једногласно усвојило све чланове предлога Финансијског закона за буџетску 1946 годину, од чл. 2 до закључно члана 52, према амандманима Владе ФНРЈ и извештају Одбора за привредни план и финансије).

Претседник: Има реч министар финансија друг Сретен Жујовић.

Министар финансија ФНРЈ Сретен Жујовић: Ја имам један амандман за допуну чл. 14 Финансијског закона. Предлажем да се у првом реду, првог става, члана 14 после речи „Сва министарства“, додају речи „Главн извршни одбор Аутономне покрајине Војводине, извршни одбор Аутономне Косовско-метохијске области, обласни,“ а затим се ређају како у члану 14 већ стоји: окружни, срески, градски итд.

Ово је случајно изостало и зато би требало да се унесе у члан 14.

Претседник: Молим известиоца да се изјасни о овоме амандману Министра финансија.

Известилац: Ми смо у Одбору дискутовали о томе и мислили смо да то није било нарочито потребно, али смо доцније увидели да би згодније било да се прихвати овај амандман и ја га у име Одбора прихваћам.

Претседник: Ко је за овај амандман Министра финансија нека дигне руку? (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је амандман Министра финансија у члану 14 Финансиског закона прихваћен једногласно. На тај начин ми смо сагласно Пословнику претрес и гласање у појединостима завршили. Сада се прелази, сагласно члану 39 нашег Пословника, на гласање у целини. Гласање у целини увек се врши поименце. Зато молим секретара да чита имена народних посланика, а гласаће се за и *против*. Глас се за буџет и за Финансиски закон коначно, у целини.

Секретар Воја Лековић прозива посланике да гласају.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Арсов Љубчо, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Брецељ д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Василев Ђорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Випотник Албин, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујићи Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гаџи Фрањо, Гајиновић Вујица, Гајић Гојко, Гацић Радосав, Гашић Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Гиздић Драго, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамјановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Рада, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђукић Пане, Ђурђевић Чеда, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жигић Раде, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зе-

чевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стје-
пан, Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јарамазовић Лајчо,
Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Блажо, Јовановић д-р
Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Ра-
дош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовићевић
Павле, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир,
Јосиповић Србољуб, Јоцић Живојин, Јуранчич Јоже, Кара-
беговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво,
Кецмановић д-р Војислав, Ковачевић Митар, Ковачевић
Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Комненић Симо, Ко-
рен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Вели-
мир, Кохаровић д-р Александар, Коцбек Јоже, Кочевар
Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић
Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао,
Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Кухар Ловро,
Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже,
Лековић Воја, Лерик Иштван, Лукић Костадин, Луцић Грго,
Љујић Велибор, Љујић Воја, Малески Владо, Малишић
Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага, Маринко Миха,
Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марковић Не-
мања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радо-
мир, Мачек Иван Матија, Месић Јосип, Међо Томо, Мијато-
вић Цвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Ми-
лојевић Милоје, Мињић Милка, Мињић Милош, Минчев Ни-
кола, Мирковић Новица, Михаиловски Кирил, Москвљевић
д-р Милош, Мркоџи Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста, Не-
дељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Бла-
гоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Ца-
вид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија,
Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Павло-
вић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан,
Перуничкић Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петро-
вић Славољуб Ђера, Петрушев Кирил, Плавшић Лазар, По-
лич Зоран, Половић Марко, Попов Живан, Поповић Горо-
љуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, По-
чуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р
Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмловић д-р Јерко, Радовановић
Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак
д-р Анте, Рапанић Ђиро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић
Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав,
Рикановић Илија, Савић Брано, Салан Јожеф, Салај Ђуро,
Светек Франце, Секел Јожеф, Симеоновић Јанко, Симеунче-

вић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јоџип, Ђемерлић д-р Хамдија, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хоџић Мујо, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветнић Милија, Црнобрија Богдан, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаџири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шиљековић Бошко, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић Милорад, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Веселинов Мунџан Станка, Глухић Омер, Гретић Ивица, Грк Душан, Ђурић Љубодрат, Ђурић Момчило, Ивковић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јанић Владо, Кардељ Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Крџић Мирко, Кузмановски Боге, Курт Хуснија, Кутурец Тома, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Леши Акиф Мустафа, Мајхен Владо, Марковић Милош, Маркотић Мато, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Пијаде Моша, Побрић Едхем, Поповић Милентије, Ранковић Александар, Рибич Иван, Ритиг д-р Светозар, Самарџија Стево, Стефановић Светислав, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Ђурувија Тоде, Узуновски Цветко, Ференчак Иван, Фрнџић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хрибар Јанез, Џетинић Марин, Чамо Едхем, Ченто Методи, Чолак Петар, Шпиљак Мика, Шпрџан Гуште.

Претседник: Има ли ко од народних посланика који је присутан а да није прозван? Нема. Објављујем да су гласала 282 народна посланика и сви су гласали за.

На овај начин предлог Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину у Савезном већу коначно је усвојен и биће у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника упућен Већу народа на решавање. (Аплауз).

Пре него што закључимо седницу, дајем кратак одмор од 10 минута и молим народне посланике да буду ту, јер пре закључења седнице морамо одредити дневни ред за идућу седницу.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу. Саопштавам да је Савезно веће од Већа народа Народне скупштине ФНРЈ примило следећи акт:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 164

25 марта 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Веће народа Народне скупштине на свом IV редовном састанку II ванредног заседања, одржаном 25 марта 1946 године, коначно је усвојило предлог Општег државног буџета са предлогом Финансиског закона за 1946 годину.

На основу члана 63 Устава и члана 44 Пословника Већа народа доставља се Савезном већу на решавање у прилогу дефинитиван текст предлога Општег државног буџета са предлогом Финансиског закона за 1946 годину, онако како га је Веће народа усвојило.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ

Секретар,

Нинко Петровић, с. р.

Претседник,

Јосип Видмар, с. р.

Пошто смо дневни ред данашње седнице исцрпили, то Претседништво предлаже Савезном већу следећи дневни ред за наредну седницу:

1) решавање о предлогу Већа народа о Општем државном буџету са предлогом Финансиског закона за 1946 годину;

2) претрес предлога Закона о општој државној контроли;

3) претрес предлога Закона о државним матичним књигама;

4) претрес предлога Закона о браку;

5) претрес предлога Закона о ученицима у привреди; и

6) претрес предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен.

Да ли Савезно веће прима предложени дневни ред? (Прима).

Пошто Веће прима предложени дневни ред, објављујем да је дневни ред како је малопре прочитан прихваћен.

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за 26 март, у 16 часова.

(Седница је закључена у 19,55 часова.)

ВЕЋЕ НАРОДА

Четврта седница

(25 марта 1946)

Почетак рада у 16.20 часова

Претседавао председник Јосип Видмар.

Председник: Високи доме, другови и другарице, отварамо четврти редовни састанак II ванредног заседања Већа народа и молим друга секретара Нинка Петровића да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нинко Петровић чита записник трећег редовног састанка.

Председник: Има ли примедба на овај записник? (Гласови: Нема). Примедба нема, према томе записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 годину. Пошто је завршена дискусија у начелу, која је у сагласности оба већа одржана на заједничким седницама, прелазимо на гласање у начелу. Гласаће се дизањем руке. Ко је за, нека дигне руку. (Посланици гласају). Има ли ко против? (Нико не гласа против). Нема. Објављујем да је предлог Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 г. у начелу примљен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим друга известиоца да чита раздео по раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић (НР Црна Гора:) Другови и другарице, пошто је известилац Финансиског одбора друг Гошњак отсутан, то ћу ја прочитати први

раздео. (Чита све партије првог раздела од партије бр. 1 до 125 закључно према предлогу Општег државног буџета и према извештају Одбора за привредни план и финансије. Приликом читања партије бр. 40 један глас: Овде се цифре не слажу.)

То је због тога што је партија бр. 40 — Набавка одијела и обуће за служитеље и шофере — у износу од 70.000 динара, брисана и додата партији за репрезентационе трошкове, тако да сада ова партија износи 320.000 динара. Према томе, укупан износ ове главе износи 17,327.000 динара.

Претседник: Тражи ли ко реч о I разделу расхода предлога буџета? Има реч друг Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић (НР Србија): Другови и другарке народни посланици, у предлогу буџета, глава VI, код Привредног савета видимо да су предвиђене стручне комисије, као Комисија за задругарство, Комисија за привредну обнову земље, за Савезни уред за цене, за Државни ревизиони завод, али не видим да је предвиђена комисија за регулисање верских питања. Међутим, при свакој федералној јединици постоји комисија за верска питања, па држим да би овакако било потребно — иако су црква и вера одвојене од државе — да и код Савезне владе постоји та комисија, те бих желео да од другог известиоца сазнам шта се мисли са питањем те комисије.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Нико се не јавља). Не жели нико. Има реч заменик известиоца.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Ја бих желео да одговорим укратко на ово питање другог проте Смиљанића о комисији за вјерска питања. Не улазећи у то, јер ми је и немогуће да улазим у питање те потребе као посебног питања, могао бих да нагласим да се буџетом не оснивају нити се укидају каква надлештва, буџетом се предвиђају само приходи и расходи који постоје на основу позитивних закона и уредаба. Према томе, у овоме буџету не може бити ријечи о стварању те комисије.

Претседник: Стављам на гласање I раздео расхода предлога буџета за 1946 годину. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Према томе I раздео је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита II раздео — Министарство унутрашњих послова — партије 126—138 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о II разделу? (Нико). Пошто нико не тражи реч, стављам II раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео II примљен. Молим известиоца да прочита III раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита III раздео — Министарство просвете, — партије 139—181 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о разделу III? (Рато Дугоњић: Молим за реч). Има реч народни посланик Рато Дугоњић.

Рато Дугоњић (НР Србија:) Овде стоји: субвенција омладинској групи Централног одбора УСАОЈ. Та група као таква не постоји, него постоји Омладинско културно друштво. Мислим да би то требало исправити у тексту да се не би доцније погрешно тумачило.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Нико).

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Не бих имао ништа против, уколико сматрамо да је потребна та стилска промјена. (Милош Царев: Да ли је ова партија за УСАОЈ или није? Д-р Хинко Кризман: Централни одбор располаже).

Претседник: Стављам III раздео овакав какав је на гласање. Ко је за овакав раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Раздео III је примљен. Прелазимо на IV раздео — Министарство финансија.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита IV раздео, — Министарство финансија — и све партије овога раздела од партије 182 до 205 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам IV раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Раздео IV је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео V — Министарство правосуђа — и партије овога раздела почев од партије 206 до партије 242 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о V разделу. (Нико се не јавља). Пошто нико не тражи реч, стављам V раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? Нема. Раздео V је примљен. Изволите чути VI раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита VI раздео — Министарство грађевина глава XX и партија 243 до 267 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о VI разделу? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам раздео VI на гласање. Ко је за нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? Нема. Раздео VI је примљен. Изволите чути раздео VII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео VII — Министарство народног здравља — и партије од 268 до 381 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о разделу VII? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам раздео VII на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против. Нема. Раздео VII је примљен. Изволите чути раздео VIII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита VIII раздео расхода — Министарство социјалне политике, — партије 382 до 413 закључно.

Претседник: Тражи ли још ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање раздео VIII расхода. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео VIII примљен. Изволите чути даље.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита IX раздео расхода. — Министарство трговине и снабдевања, — партије од 414—470 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање раздео IX. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео IX примљен. Изволите чути даље.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео X — Министарство индустрије — партије 471 до 486.

У овом раздјелу има исправака према извјештају Финансиског одбора и то код парт. 473 (оправка, одржавање

и чишћење зграда и инвентара), која је предвиђена у суми од 170.000 динара, а сада је смањена на 100.000 динара; даље, код партије 479 која се од 12.000.000 динара смањује на 8.000.000 динара и код партије 482 која се од 4.350.000 смањује на 2.350.000 динара, тако да укупна сума овога раздјела на Министарство индустрије износи 34.801.000 динара.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање X раздео. Ко је за овај раздео у суми и по партијама како је известилац прочитао према извештају Одбора за привредни план и финансије, нека дагне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео X примљен. Изволите чути идући раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XI — Министарство пољопривреде — партије 487 до 533 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање XI раздео. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XI примљен. Изволите чути следећи раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XII раздео — Министарство шумарства — партија 534—543.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? Не тражи нико. Стављам раздео XII на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XII примљен. Изволите чути раздео XIII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XIII раздео — Министарство рударства — партија 544—560.

Претседник: Тражи ли ко реч о XIII разделу? Не тражи нико. Стављам раздео XIII на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? Нема. Раздео XIII је примљен. Изволите чути раздео XIV.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XIV — Министарство саобраћаја, партија 561—705.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом разделу? (Нико). Стављам раздео XIV на гласање. Ко је за овај раздео нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Раздео XIV је примљен. Изволите чути раздео XV.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XV — Министарство колонизације — партија 706—733.

Претседник: Тражи ли ко реч о разделу XV? (Нико). Стављам на гласање раздео XV. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Раздео XV је примљен. Изволите чути раздео XVI.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XVI — Министарство за Конституанту — партија 734 до 741.

Претседник: Тражи ли ко реч о разделу XVI? (Нико). Стављам раздео XVI на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XVI примљен. Изволите чути раздео XVII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XVI — Министарство за Конституанту — партија 734 тије 742 до 769.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам раздео XVII на гласање. Ко је за раздео XVII нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XVII примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона — од партије 770 до 919 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом разделу? (Нико не тражи реч). Стављам XVIII раздео Општег државног буџета за 1946 годину на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Ко је против? (Нико не гласа против). Објављујем да је XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона примљен. Прелазимо на XIX раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XIX раздео — Министарство информација — од партије 920 до 1041 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Не тражи нијо. Стављам XIX раздео расхода на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Према томе XIX раздео је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XX раздео — Министарство народне одбране — парт. 1042.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам XX раздео расхода на гласање. Ко је за овј раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). XX раздео расхода је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XXI раздео — Буџетски резервни кредити — партије 1.043 и 1.044.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Не тражи нико. Стављам XXI раздео расхода на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). XXI раздео расхода је примљен.

Претседник: Прелазимо на приходе — I раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита: Б Приходи — I раздео — Посредни порези — партије 1—6.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? Има реч народни посланик друг Јегдић.

Јован Јегдић (НР Србија): Другови народни посланици, код пореза на пословни промет видимо суму од 88 милиона динара као приход. А међутим на страни 69 у глави XLV — Управа државних железница, расходи, предвиђен је порез на пословни промет у суми од 670 милиона динара и на страни 61 у глави XLIV — Главна управа речног саобраћаја, предвиђа се као расход порез на пословни промет од 18,300.000 динара. То је 688,300.000. Од ове своте даје се народним републикама 642 милиона. Према томе, не могу да замислим да се само даје 88 милиона кад и државни и задружни сектор плаћају порез на пословни промет.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Не). Има реч известилац.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови народни посланици, сматрам за потребно да дам кратко објашњење. Осим ове ставке прихода од пореза на пословни промет у износу од 88 милиона има још, као што је примјетио друг посланик, у члану 4 тач. а) Финансиског закона, наплата прометног пореза у укупном износу од 642 милиона, што је уступљено народним републикама. Дакле, ове цифре укупно збројене претстављају укупну порезу на пословни промет.

Другови, наш порез на пословни промет није више онакав какав је био прије рата, из простог разлога што је привреда уништена и што више нема промета робе као

прије рата. Та се пореза наплаћује на квантум добара и износ цијена. Зато ми нијесмо могли предвидјети већу ставку него што је ова. Уколико дође до веће наплате ове врсте пореза, уколико ће се смањити буџетски дефицит.

Претседник: Стављам I раздео прихода на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је I раздео прихода примљен. Прелазимо на раздео II прихода.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита II раздео — Монополи — парт. 7

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Стављам II раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нико). Објављујем да је II раздео прихода примљен. Прелазимо на III раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита III раздео прихода — Државна привреда — парт. 8—15.

Претседник: Тражи ли ко реч о III разделу? (Нико). Стављам III разред прихода на гласање. Ко је „за“ нека дигне руку. (Сви посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је III раздео прихода примљен. Прелазимо на IV раздео прихода.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита IV раздео прихода — Административни и разни приходи — парт. 16—33.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Јован Јегдић: Молим за реч). Има реч народни посланик Јован Јегдић.

Јован Јегдић: На страни расхода био је при Министарству финансија пензиони допринос од око 1 милијарде динара издатака, а не види се где је ушао пензиони допринос као примитак. Да ли су плате унесене по одбицима или целе?

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Од пензија се одбија за чиновнички пензиони фонд односно од радника и намјештеника за фонд социјалног осигурања. Одбијају се извјесни проценти предвиђени по закону и они иду у те фондове. Они не могу ући у државне приходе. Према томе, онај износ од скоро милијарду динара чисти је издатак из државне касе.

Претседник: Жели ли још ко да говори? (Нико). Пошто се нико не јавља за реч, стављам IV раздео прихода на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Нико). Објављујем да је IV раздео прихода примљен.

Прелазимо на дискусију у појединостима о предлогу Финансиског закона, али пре тога одређујем одмор од 10 минута.

(После одмора).

Претседник: Прелазимо на дискусију и гласање у појединостима Финансиског закона и молим друга народног посланика д-р Војина Царића да чита Финансиски закон главу по главу.

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита 1 члан Финансиског закона.

Претседник: Тражи ли ко реч?

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови, ја сам уствари хтио да дам само унеколико објашњење поводом овог Општег државног буџета. Хтио бих рећи да је ово први наш предлог Општег државног буџета. Он је први Општи државни буџет у два смисла, тј. први је у том смислу што смо ми досад имали само савезни буџет, а међутим тек сада имамо у цјелости обједињен, а у овом предлогу и детаљан савезни буџет и буџете народних република у глобалним сумама. То значи, први пут смо ми сад обезбиједили опште држано финансиско јединство. Друго, и у томе је смислу први што је овај предлог буџета први годишњи буџет. Досад смо, као што знате, имали једномјесечни, двомјесечни и тромјесечни буџет и једном буџет за пола године, а ово је први годишњи буџет.

Другови, овај предлог Општег државног буџета израђен је на основу Закона о општем државном буџету који је изгласала Привремена народна скупштина. Главна карактеристика овога Закона, па уједно и овог Општег државног буџета, јесте у томе да је буџет дјело народа. Општи државни буџет радио се одоздо навише од мјесних народних одбора, преко среских и окружних народних одбора, па преко влада појединих народних република до општег народног претставништва ФНРЈ. Тек онда кад овај буџет

у оба дома буде изгласан, он се поново враћа натраг пред народне окупштине појединих народних република, гдје се има уствари да донесе буџет тих народних република. У овом Општем државном буџету, као што видите, предвиђене су само глобалне цифре буџета појединих народних република, не упуштајући се у то откуда су ти приходи, односно куда иду расходи. Шта то значи? Значи да је тим предлогом у духу Закона о општем државном буџету обезбијеђена финансиска самосталност појединих народних република. То је потпуно у складу са законом о уређењу наше народне државе, гдје је свакој од народних скупштина појединих народних република остављено пуно право да сама одређује унутар глобалне цифре како ће располагати расходима по том буџету. Исто тако то се односи и на приходе.

Другови, приходни дио овог буџета, то напомињем по извјесним питањима, исто тако као и расходни дио односи се само на савезне приходе, док су приходи појединих народних република предвиђени само у члану 2 Финансиског закона и то само о глобалним цифрама, а у буџетима народних република биће и детаљно предвиђени приходи тих република. Ко што видите, другови, у овом предлогу ми немамо приходе од многих пореза. Немамо приходе од непосредних пореза, од доходарине, мјесних пореза и пореза на наслеђе, што износи приличну суму. Немамо зато што су ти приходи остављени за буџете појединих народних република.

Даље што бих хтио у том низу мисли нагласити јесте то да исто тако и народне републике изгласавају само глобалне цифре народних одбора, а поједини народни одбори одређују распоред сума својих расхода односно прихода. Према томе, не само народне републике него и сви народни одбори имају пуно буџетско право, тј. право распоређивања расхода одобрених од виших народних власти.

Друг Министар нагласио вам је какве су новчане прилике углавном у европским земљама. Ја ћу рећи само толико, карактеристике ради, да иако ми овдје имамо поприлично замашну цифру од 34 милијарде, та цифра кад се посматра са једног ширег гледишта, кад се упореди са новчаном ситуацијом у европским и другим земљама нимало није висока.

Наш државни дефицит предвиђа се на 6 и по милијарди динара. Ја ћу дати само неколико података да видите како је различита инфлација у другим европским државама. Ви знате да је рат ставио све европске државе пред велике и тешке финансиске издатке и проблеме, и ни једна од европских земаља није успјела да рат финансира путем редовних државних прихода, него су прибјежавале мање више задуживањима — унутрашњим зајмовима — у колико је то било могуће, или спољним зајмовима или инфлацијом, то јест штампањем новчаница, тако да је инфлација у свима државама последица рата била много тежа него прије рата. На примјер у Мађарској, посљератни оптицај према предратном оптицају, рачунајући предратну 1939 годину, већи је око 190 пута, у Бугарској око 12 пута, у Италији око 15 пута, у Грчкој око 320 пута, у Француској око 4 пута, у Енглеској око 3 пута, у Сједињеним Државама око 4 пута, у Турској око 4 пута. Као што видите, оптицај у европским земљама и Сједињеним Државама нагло је порастао као посљедица рата. Једини је Совјетски Савез успио својом привредном и социјалном структуром да одржи курс и ниво рубље на нивоу на коме је она била прије рата.

У нашој држави ми смо затекли, а то је казао и друг Министар, око 292 милијарде разних окупацијских и квислиншких валута, што упоређено са оптицајем у старој Југославији — око 19 и по милијарди динара, износи 15 и више пута, а сада немамо ни тај оптицај који је био прије рата. Исто тако што се тиче дефицита, не вјерујем да сем Совјетског Савеза постоји иједна земља чији су буџети без дефицита. Дефицит је у свима земљама и сви ти дефицити су много већи него у нашем државном буџету. Тако, на примјер, у буџету Француске за 1946 годину дефицит износи 309 милијарди француских франака. Тих 309 милијарди француских франака чине нешто мање него 63% укупног буџета расхода Француске. У Италији за ову годину дефицит износи 360 милијарди лира, у Норвешкој 900 милијарди круна, у Румунији буџет предвиђа 1 билион и 25 милијарди леја.

Другови, хтио бих да вам скренем пажњу на то да у овим нашим приходима нијесу предвиђени приходи из фонда за обнову земље из простог разлога што је тај фонд намијењен за специјалне сврхе, тј. за обнову земље и за

помоћ пострадалим крајевима. Ми се надамо да ћемо у току ове године прикупити из сретстава тога фонда најмање око 4 милијарде динара, или уопште извјестан износ који будемо прикупили, а тај износ биће употребљен за инвестиције појединих грана привреде односно појединих република.

Што се тиче расхода, карактеристично је по овоме предлогу да су ти расходи, не узимајући у обзир расходе из Фонда за обнову земље него само буџетске расходе по овом предлогу, највећи за народну привреду, што значи за све привредне гране. Расходи за народну привреду у процентима износе 29,91% или скоро 30% свих буџетских расхода. Затим долазе расходи на народну одбрану 29,07%, расходи на социјално старање 15,68%, на државну управу 15,05% и расходи на просвјету и народно здравље 10,29%.

Као што видите, другови, овај буџет ипак је првенствено народно-привредног карактера. Када се томе додају издаци Фонда за обнову земље, укључиво са привредним издацима, онда су наши издаци за народну привреду много већи.

Што се тиче самих прихода, у новој Југославији промјенио се и сам карактер државних прихода. У старој Југославији били су највећи приходи од пореза непосредних или посредних. Томе наравно не треба додавати да су ти порези углавном погађали сиромашне класе, слојеве радништва и чиновништва. Приходи од државне привреде били су веома мали упоређени са пореским приходима. Међутим у овом буџету приходи од пореза не заузимају прво мјесто. Најглавније мјесто заузима приход од државног привредног сектора, сектора који служи као најјача база нашој народној власти.

У том погледу ситуација изгледа овако. Од свих прихода по савезном буџету 53%, дакле више од једне половине, чине приходи од државног привредног сектора, и то ако се не рачунају приходи од монопола соли, дувана и шибица. Приходи од монопола сами доносе 33% од укупног прихода буџета. Приходи од пореза по савезном буџету чине свега 13,4% од свих државних прихода.

Из ових цифара видимо да се битно промјенио и сам карактер привредне ситуације наше земље, а с тим и овог нашег буџета у томе смислу што ми сада очекујемо главни приход не од пореза, него од државног привредног сектора.

Овај порез од привредног сектора по савезном буџету нешто је дружичији код народних република, јер је гро прихода код народних република остао од пореза.

Што се тиче самих пореза, за савезни буџет резервисани су само посредни порези: порез од монопола, царина и прометни порез, такса и трошарина, а на народне републике, односно на мјесне организације народних власти остављени су приходи од непосредних пореза, од доходарине, пореза на наслеђе итд. Приходи од непосредних пореза чине главни дио прихода у буџетима појединих народних република.

Кад је ријеч о порезима морамо нагласити да смо од старе Југославије наслиједили веома тешко, реакционарно и компликовано пореско законодавство. Ми смо за ову годину дана настојали колико смо могли, да се то законодавство укине и да се замијени новим законодавством у духу наше народне власти, наше народе државе. У том погледу измијењени су сви стари закони који се односе на непосредне порезе, и од 6 разних врста непосредних пореза и још 17 осталих приреза остао је јединствени порез, доходарина који води рачуна о личним приликама појединих пореских обавезника и који прогресивно оптерећује сваког пореског обавезника.

Остала је још једна важна материја, материја прометних пореза тј. општег скупног и луксузног пореза на промет и трошарина, који се оснивају на самој цијени робе. Сада је тек у приреди израда једног новог закона о прометним порезима, са прописима који ће се саобразити нашој привредној структури, привредној политици, а нарочито политици цијена.

Што се тиче самог дефицита, другови, као што рекох, кад се узме ситуација у разним другим државама, дефицит је најмањи код нас, али је он ипак за нашу државу, морам признати, прилично тежак и ми морамо настојати у току ове године да овај предвиђени буџетски дефицит смањимо. То ћемо успјети на два једино могућа начина. С једне стране, успјећемо тиме што ћемо се трудити да од предвиђених расхода у овоме буџету на свима линијама, где се буде могло, остваримо уштеде, а с друге стране, што ће расти приходи који су предвиђени, уколико буде све више растао наш привредни сектор. Мислим да ћемо ми те приходе моћи пове-

ћати тако, да ћемо у завршном рачуну моћи очекивати да неће бити оволики буџетски дефицит. Имамо, другоги, и досад разлога да то очекујемо. Наиме из података које имамо о прикупљеним државним приходима за мјесец јануар ове године, према ономе што је предвиђено у овом предлогу државног буџета, видимо да су ти приходи већи него они које смо предвидјели по буџету. То нам даје наде да ће се у току наредних мјесеци ове године државни приходи све више повећавати. Тако, на примјер, од порезе на пословни промет предвиђено је по овом буџету 7.335.000 динара а остварено преко 17.000.000 дин., тј. преко 10.000.000 више; код трошарине 14.000.000 мање, код такса преко 22.000.000, код царина преко 11.000.000 више за мјесец дана него што је овим буџетом предвиђено, тако да можемо очекивати да ћемо моћи на крају ове буџетске године ипак имати завршни рачун са мањим дефицитом од овога који је предвиђен овим нашим предлогом Општег државног буџета. Наравно, да бисмо тај дефицит смањили, да би наш буџет био уравнотежен, потребно је прије свега да штедимо, потребна је штедња по свима струкама расхода, а исто тако и штедња при руковођењу народном имовином ма у коме облику, потребна је такође контрола на свима оним мјестима гдје су предвиђени државни приходи као и код државних привредних предузећа и имања. Ако будемо успјели у томе питању и ако будемо спровели једну чврсту финансиску дисциплину у сваком погледу, онда ћемо ми овај буџетски дефицит смањити, тако да ће се појавити завршни рачун који ће бити бољи него овај предлог државног буџета. (Аплауз).

Претседник: Тражи ли још ко реч о чл. 1? Не тражи нико. Стављам овај члан на гласање. Ко је за, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? Нема. Објављујем да је чл. 1 примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, једногласно усвојило све чланове Финансијског закона за буџетску 1946 годину, од члана 2 до закључно чл. 11, према амандманима Владе ФНРЈ и извештају Одбора за привредни план и финансије).

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита члан 12.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (За реч се јавља *Милош Царевић*). Има реч друг *Милош Царевић*.

Милош Царевић: Једна стилистичка исправка, место речи „који ступају на снагу 1 јануара 1946 године“ требало би да стоји „који су ступили на снагу“, јер смо данас у марту месецу.

Заменик известиоца д-р Војин Царић: О томе је дискутовано у Одбору, па је решено да ипак овако остане.

Претседник: Стављам члан 12 на гласање овакав какав је. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Нема нико, према томе члан 12 је примљен. Прелазимо на члан 13.

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита члан 13 предлога Финансиског закона према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 13 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Нема нико. Члан 13 је примљен. Прелазимо на члан 14.

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита члан 14.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 14?

Јован Јегдић: Овде у члану 14 наведени су окружни и градски народни одбори, а није наведен Извршни одбор Војводине а исто тако Извршни одбор области Косова и Метохије, па није јасно да ли се и на те одборе ова одредба односи.

Претседник: Тражи ли још ко реч о овом члану? Хоће ли друг известилац нешто да каже?

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови, сматрам да се и без тога разумије, јер је овдје ријеч о свима органима народне власти, односно народним одборима. Према томе и када не би било тога у Закону, то се изводи путем аналогije. (*Јован Јегдић:* Када је предвиђено за градске одборе, онда не треба и за среске). Пристајем на то да ставимо „Народна скупштина Аутономне покрајине Војводине“. (*Јован Јегдић:* Треба ставити: Главни извршни одбор Аутономне покрајине Војводине. Онда би доследно томе требало рећи и: Главни одбор Косовско-метохиске области).

Претседник: Има реч народни посланик дон Анте Салацан.

Дон Анте Салацан (НР Хрватска): Што се тиче аналогije, у закону нема аналогije. Закон мора бити прецизан.

Претседник: Стављам члан 14 на гласање онако како га је формулисао друг известилац. (*Родољуб Чолаковић:* Да чујемо формулацију.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови, измјена би гласила овако:

„Сва министарства, обласни, окружни и градски народни одбори...“ (*Јован Јегдић:* Треба ставити: покрајински, обласни итд.).

Дакле, та би формулација гласила овако: „Сва министарства, покрајински, обласни, окружни, срески и градски народни одбори...“

Претседник: Стављам члан 14 са изменама које је предложио друг известилац на гласање. Ко је за ову формулацију нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 14 примљен са предложеним изменама. (Затим је Веће гласајући дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 15 до 38 закључно).

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита чл. 39.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 39? (*Милош Царевић:* Молим за реч): Има реч друг Милош Царевић.

Милош Царевић: Не видим у овом пропису одакле ће Министар просвете да плаћа овај зајам, не видим његову ануитетну службу. Њему се овде одобрава да закључи зајам, али се не види ни обавеза Министра финансија да тај зајам плати.

Претседник: Има реч друг Благојевић.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Ово овлашћење предвиђено је у Финансиском закону зато што није сигурно да ли ће доћи до његове реализације. То је једно, а друго — Министар просвете тражи зајам код државне Хипотекарне банке. Он може да врати тај зајам баш из прихода од спортских игралишта, научних института итд., за које се зајам и тражи.

Милош Царевић: Нисам задовољан одговором д-р Благојевића, јер гарант плаћа зајам. Ми правимо државни буџет

и морамо предвидети одакле ће се вршити ануитетска служба. Ако неће из буџетских средстава из ресора Министарства просвете, или из резервних кредита, или из обртног капитала државне благајне, мора се изрично казати да ће се зајам отплаћивати из тих вежбалишта, иначе би остало неразјашњено како ће се та ануитетска служба зајма вршити.

Д-р Обрен Благојевић: Ја сматрам да план треба да остане како је предложен, јер се зајам може добити само под банкарским условима. Кад Министар просвјете буде тражио зајам код Хипотекарне банке, она ће тражити пуну гаранцију. Друго, он може да добије зајам само уз одобрење Министра финансија, као човјека који рукује државном благајном. Према томе, ова одредба треба да остане како јесте.

Претседник: Тражи ли још ко реч о овоме члану? (Нико). Стављам на гласање члан 39 онако како је предложен. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Већина народних посланика диже руку). Има ли ко против? (Милош Царевић диже руку). Објављујем да је члан 39 примљен са једним гласом против.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 40 до 52 закључно према извештају Одбора.

Pretsednik: Ima reč ministar pravosuđa Frane Frol.

Ministar pravosuđa Frane Frol (NR Hrvatska): Nakon nadopune druga Blagojevića, koju je dao i koja je prihvaćena u članu 14, moje je mišljenje da je i nakon te dopune taj član manjkav. Ja mislim da bi trebalo iza riječi »sva ministarstva« dodati »Glavni izvršni odbor Vojvodine i Oblasni narodni odbor Kosovsko-metohiske Oblasti«, i to radi toga što to ne samo da je u duhu Ustava nego i pravnog stanja koje je postojalo i prije stupanja Ustava na snagu. U članu 105 Ustava govori se o Glavnom izvršnom odboru Autonomne Pokrajine Vojvodine i Oblasnom narodnom odboru Kosovsko-metohiske Oblasti. Ovo pravno stanje postojalo je i prije proglašenja Ustava. Prema tome, trebalo bi u članu 14 ovog Finansijskog zakona staviti poslije riječi »sva ministarstva« riječi: »Glavni odbor Vojvodine kao njen izvršni upravni organ i Oblasni narodni odbor kao izvršni upravni organ Autonomne Kosovsko-metohijske Oblasti«.

Pretsednik: Traži li još ko reč?

Zamenik izvestioca d-r Obren Blagojević: Ukoliko imamo pravne mogućnosti da unesemo ovu izmjenu, slažem se s tim da ovo prilagodimo filološkom smislu, samo ne znam tačno kako se Glavni narodni odbor Vojvodine zvao prije snage Ustava. (*Jovan Jegdić: Predsedništvo Narodne skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine*). Prema tome, ostaviti Redakcionom odboru, jer je Ustav izglasan 31 januara, a budžet stupa na snagu sa 1 januarom.

Ministar pravosuđa Frane Frol: Predlažem da se unese onaj termin koji je postojao prije donošenja Ustava. Uostalom najbolje bi bilo da se ovo prepusti Redakcionom odboru. (Glasovi: To je najbolje, slažemo se).

Pretsednik: Pošto je drug ministar Frol odustao od svoga predloga, objavljujem da su zaključeni pretres i glasanje u pojednostima o predlogu Opšteg državnog budeta i predlogu Finansiskog zakona za 1946 godinu. Sada prelazimo na glasanje u celini. Glasaće se pojedinačno. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasaće se sa za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožić Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Babić Anto, Babović Spasenija, Bajalski Risto, Barbarić Božo, Bebler d-r Aleš, Berus Anka, Blagojević d-r Obren, Borić Franjo, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vrbovski Pavel, Vujasinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivović Dušan, Ilić Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Kavčić Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Benó, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lautaš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šefket, Malinska Veselinka Đorđeva, Manojlović Radmila, Martinovski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milo-

šević Mira, Miljevski Kiril, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mićunović Veljko, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Pejnović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Plepelić Stjepan, Pešev Nikola Pančev, Polglajen Franc, Polak Bojan, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Prodanović M. Jaša, Radović Vuko, Radosavljević Dobrivoje, Rebac Hasan, Redža Zečeriya, Rkman Dušan, Rus Josip, Saili Dragutin, Salacan Don Ante, Sejfula Kemal, Skerlić Velimir, Snaj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmani Hivzi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Temelkovski Borko, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Turković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodža Mustafa, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal, Šukria Ali.

Otsutni: Aceva Vera, Babić Ljubo, Bakić Mitar, Bevk France, Bojnović Đurađ, Varga Ištvan, Vesljevski Naum, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Dilas Milovan, Đuričin Milivoj, Župančić Oton, Zatrić Sait, Zogović Radovan, Jurinčić Niko, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Kocbek Edvard, Krajačić Ivan, Markovski Benko, Milivojević Joza, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Pavić Niko, Papić Radovan, Petrović Nikola, Savić Kirilo, Sejfula Kemal, Smiljanić Milan, Smodlaka d-r Josip, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodžić Džeko, Čalovska Ljiljana, Šentjurs Lidija.

Pretsednik: Glasala su 132 poslanika za. Protiv nije glasao nijedan. Otsutnih je bilo 42. Time je predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu u Veću naroda izglasan.

Saopštavam Veću da je Veće naroda primilo od Saveznog veća Naroda skupštine ovaj akt:

NARODNA SKUPŠTINA FNR.I

SAVEZNO VEĆE

br. 214

25 marta 1946 g.

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

BEOGRAD

Savezno veće Narodne skupštine na svome IV redovnom sastanku II vanrednog zasedanja, održanom 25 marta 1946 godine, konačno je usvojilo predlog Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu.

Na osnovu čl. 63 Ustava i 45 Poslovnika Saveznog veća dostavlja se Veću naroda na rešavanje u prilogu definitivni tekst predloga Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu onako kako ga je Savezno veće usvojilo.

Sekretar

Voja Leković, s. r.

Pretsednik

Vladimir Simić, s. r.

Time je današnji dnevni red ove sednice iscrpen. Iduću sednicu zakazujem za sutra u 16 časova sa sledećim dnevnim redom:

- 1) rešavanje o predlogu Saveznog veća o Opštem državnom budžetu sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu;
- 2) pretres predloga Zakona o opštoj državnoj kontroli;
- 3) pretres predloga Zakona o matičnim knjigama;
- 4) pretres predloga Zakona o braku;
- 5) pretres predloga Zakona o učenicima u privredi; i
- 6) pretres predloga Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen.

Prima li Skupština ovaj dnevni red? (Prima). Objavljujem da je Skupština za sutrašnju sednicu primila dnevni red.

Današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 19,50 časova.)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Пета седница

(26 марта 1946 године)

Почетак рада у 16,20 часова.

Претседавао председник Владимир Симић.

Претседник: Отварам пети редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник IV редовног састанка.

Претседник: Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема) Примедаба нема, објављујем да се записник оверава.

Прелазимо на саопштења. Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства: Албин Випотник моли отсуство за 26 март о. г. ради хитних послова; Ђоко Пајковић моли 2 недеље отсуства ради лечења, према лекарском уверењу и Душан Мугош моли 3 недеље боловања, према лекарском уверењу.

Предлажем Већу да се тражена отсуства и боловања одобре. Да ли Веће прима овај предлог? (Прима). Објављујем да је тражено отсуство народном посланику Випотнику одобрено, као и тражено боловање посланицима Пајковићу и Мугошу.

Веће је примило извештај број молби и жалби које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред:

Прва тачка дневног реда је: решавање о предлогу Већа народа о Општем државном буџету са предлогом Финансиског закона за 1946 годину.

Претседник Већа народа, ја као претседник Савезног већа и претседници одбора за привредни план и финансије прегледали смо текстове јуче претресаног и изгласаног Општег државног буџета за 1946 годину као и Финансиски закон, и установили смо да је текст Општег државног буџета за 1946 годину и Финансиског закона, који је на јучерашњој седници изгласан у Већу народа и нама послат у смислу члана 63 Устава и чл. 44 Пословника, идентичан са текстом Општег државног буџета за 1946 годину и Финансиског закона који смо ми овде у Савезном већу на јучерашњој седници претресали у појединостима, гласали и изгласали. Према таквом стању ствари Претседништво предлаже да се по предлогу Општег државног буџета на 1946 годину и Финансиског закона, сходно Уставу, приступи његовом гласању у целини, пошто је тај текст, као што је речено, у заједничкој седници у начелу претресен, а у нашем Већу у појединостима такође претресен и дефинитивно изгласан.

Прима ли Веће овај предлог Претседништва? (Прима се).

Приступамо гласању у целини предлога Општег државног буџета за 1946 годину и Финансиског закона, који нам је упутило Веће Народа, сагласно чл. 63 Устава и чл. 44 Пословника и њиховог и нашег.

Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са за и против.

Секретар Стеван Јовичић позива посланике.

Гласали су за:

Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Риста, Апостолов Васко, Арсов Љубчо, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџел д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурзевски Ванчо, Бурић Хасан, Василев Ђорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Ви-

довић Никола, Виловић Мустафа, Влатковић Немања, Влахов
 Димитар, Војковић Томо, Војновић Петар, Вркљан Анте,
 Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван,
 Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен,
 Гажи Фрањо, Гајиновић Вујица, Гајић Гојко, Гаџић Радосав,
 Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Гиздић Драго,
 Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил
 Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грубић Чеда,
 Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-
 Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован,
 Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота,
 Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђукић Пане, Ђурђевић
 Чеда, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ђерчић Живко,
 Жигић Раде, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен,
 Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић
 Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан,
 Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јарамазовић Лајчо, Јеленц
 Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Бранко, Јовановић д-р Драгољуб,
 Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош,
 Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичевић Павле,
 Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић
 Србољуб, Јоџић Живојин, Јуранчић Жеже, Карабеговић
 Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Кеџмановић
 д-р Војислав, Ковачевић Иван, Колишевски Лазар, Комадина
 Петар, Комненић Симо, Корен Јаков, Косановић Сава,
 Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар,
 Коџбек Жеже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро,
 Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић
 Вицко, Крце Павао, Кузмановић д-р Славко, Кухар Ловро,
 Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Жеже, Лековић Воја,
 Лерик Иштван, Лукић Костадин, Луџић Гро, Љујић Велибор,
 Љујић Воја, Малески Владо, Мандић Глигорије, Мандић
 Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић
 Момчило, Марковић Немања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић
 Новак, Матић Радомир, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић
 Цвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Милојевић
 Милоје, Минић Милка, Минић Милош, Минчев Никола,
 Михајловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мрковић
 Новица, Мркоџић Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста,
 Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешиковић д-р
 Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живо-

јин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перунички Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб-Ђера, Петрушев Кирил, Плавшић Лазар, Полић Зоран, Половић Марко, Попов Жива, Поповић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Рапаић Ђиро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Рецић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Савић Бранко, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секел Јожеф, Симеоновић Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томишич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Ђемерлић д-р Хамдија, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Идро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџи Бошко, Хоџић Месуд, Хоџа Мехмет, Хоџа Фадил, Хоџић Мујо, Хужић Мехмедалија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветинић Милија, Црнобрња Богдан, Чажич Бошко, Чалић Душан, Чаушевић-Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаћири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шиљеговић Бошко, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Франђо, Шутић Анте.

Отсутни:

Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић М. Милорад, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Веселинов Мунџан Станка, Випотник Албин, Глухић Омер, Гретић Ивица, Грк Душан, Дошен Илија, Ђурић Љубодрог, Ђурић Момчило, Ивековић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јанић Владо, Кардељ Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Крчић Мирко, Кузмановски Ђоге, Курт Хуснија, Кутурец

Тома, Куфрин Милка, Лазин д-р Сава, Лесковшек Франц, Леша Акиф Мустафа, Мајхен Владо, Малишић Панто, Марковић Милош, Маркотић Мато, Мачек Иван-Матија, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло-Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Пијаде Моша, Побрић Едхем, Поповић Милентије, Ранковић Александар, Рибич Иван, Ритиг д-р Светозар, Самарџија Стево, Стефановић Светислав, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Ђурувија Тоде, Узуновски Цветко, Ференчак Иван, Фрнџић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Чамо Едхем, Ченто Методије, Чолак Петар, Шпиљак Мика, Шпрљан Гуште.

Претседник: Објављујем да је 277 народних посланика гласало за, а то је уједно и укупан број народних посланика присутних на овој седници. У смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Савезног већа овим усвајањем сматра се да је Народна скупштина примила Општи државни буџет и Финансиски закон за 1946 годину. На основу члана 46 Пословника Савезног већа коначни текст биће достављен Президијуму Народне скупштине, у смислу тач. 6 члана 74 Устава, ради проглашења.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес Закона о општој државној контроли.

Известилац Законодавног одбора по овом законском предлогу је народни посланик д-р Милош Московљевић.

Известилац д-р Милош Московљевић (Изборни срез посаво-тамнавски, НР Србија): Напомињем да је текст овог извештаја израђен дефинитивно споразумно у Координационом одбору у коме су били заступљени претставници законодавних одбора и једног и другог већа. (Види извештај као прилог на крају књиге).

Другови и другарице народни посланици! Наша Народна скупштина тек данас почиње свој законодавни рад и то овим Законом, који је врло значајан. То што ми доносимо, као први закон, Закон о општој државној контроли, још је један доказ више да се земља наша налази на путу сталне и успешне нормализације и консолидације. Није прошло ни десет месеци од потпуног ослобођења наше

земље, а успело се да се Југославија прогласи Републиком, да Уставотворна скупштина изгласа први Устав те Републике. Јуче смо изгласали буџет, а данас доносимо овај Закон. Као што видите, Закон који је пред вама врло је кратак, има свега 17 чланова. Али он је врло важан, са далекосежним последицама. Суштина његова сажета је и исказана у неколико реди који се налазе у самоме уводу, у декларативном делу Закона. Све оно што се даље говори, само је обрада идеја које су изнете у Закону и у којим се огледа карактер самог Закона. И ја сам нарочито истакао да је врло важно што је баш овај Закон донет међу првим законима после Устава, јер буџет сам по себи и није стварно прави закон, него један привремени закон нарочите врсте. Шта је циљ нашег Устава, којим се ми можемо похвалити пред многим народима? Циљ му је изградња једне срећне, напредне, праве народне државе путем пуне демократије. Уставне одредбе служе као директива за регулисање свих политичких, социјалних, економских и културних односа и живота у нашој земљи.

Али није довољно донети добар Устав, није довољно донети и најсавршеније законе на основу уставних одредаба. Потребно је оживотворити и Устав и те законе, потребно је остварити његове демократске принципе и високе идеале народноослободилачке борбе. Да би се то остварило, потребно је да народна власт од врха до дна и органи народне управе буду на достојној висини. Наша народна власт се поступно изграђује. Она је поникла за време народноослободилачке борбе из народних одбора. И изграђивала се и у току саме борбе после завршетка рата, па се и данас изграђује. То није лак посао ни у редовним, а камоли у нашим послератним приликама. Јер ми смо за ових пет година преживели у животу наших народа велики преокрет, читаву социјалну и економску револуцију. И када уз то имамо на уму на какве смо тешкоће наишли у изграђивању после четворогодишње окупације и после страшног рата, онда је сасвим разумљиво да изграђивање народне власти и савршена државна управа мора наилазити на свакојаке тешкоће. То су пре свега објективне тешкоће. Те се тешкоће нису могле отклонити само оним позитивним особинама руководиоца наше народне власти наших активиста о којима је приликом начелне дискусије о буџету говорио друг Кардељ, а то су: одушевљење, упорност у спровођењу зада-

така, иницијатива и неуморност у мобилисању широких народних маса. Зато је потребно још нешто друго. Потребно је искуства, јер наша демократија па и наша народна власт су врло младе. Оне су младе узете у целини, а ако хоћете да узмемо и појединачно, међу људима који сачињавају врховну народну власт, сем два три изузетка, нико није раније учествовао у власти, сви ми још неучи, сви имамо да се учимо, да се трудимо у изналажењу правог пута. А сваки онај који ради мора и грешити. И сада наилазимо, поред оних објективних тешкоћа, и на субјективне тешкоће које зависе од људи, а главна је — младост, неискуство носилаца народне власти. Отуда је и сасвим разумљиво да се у току ових неколико година, или да рачунамо од ослобођења, у примени и закона и наредба наилазило на различне грешке, пропусте и недостатке. То је више пута истакнуто од најмеродавнијих лица, почев од друга Маршала па до друга Кардеља. И баш то истицање мана и недостатака наших, најбоље је средство да се оне отклоне. То је најбољи израз праве демократије. Јер ја не знам да је раније, у старој Југославији, било министара који су отворено признавали недостатке својих органа, а данас, видите, то се чини, то смо толико пута чули. О тим недостацима се говори и у овом самом уводу. Ту се на основу досадашњег искуства у државној управи и народној привреди показало да има неправилности, недостатака, грешака, пропуста, штетончинстава, бирократских навика. Према томе, млада биљка наше народне власти имала је да се бори са свакојаким коровом и задатак је нас свију да тај коров угушимо. Коров, то су те мане на које се наилази при спровођењу и најбољих намера и најбољих закона. Ја се опет позивам на друга Кардеља, који је нарочито истакао и те субјективне сметње на које се наилази у државној управи. Он је казао: да је потребно „да коначно ликвидирамо и последње остатке наше ратне партизанске импровизације, која, треба признати, још није сасвим ишчезла из нашег управног апарата“. Он је даље казао: „Време је да сви наши активисти на терену и у свима органима државне управе схвате да је прошло време када је требало радити само по сопственом искуству и по сопственом знању...“ Даље је рекао: „И зато треба енергично сузбити све остатке самовоље, ако би се они још где појављивали, сваку немарност у погледу извршења закона и прописа државних власти, без обзира

на људе који чине такве грешке и без обзира на њихове прошле заслуге." Ово су златне речи потпредседника Владе, друга Кардеља и ми их можемо само поздравити. Он је и много раније истакао да руководиоци наше народне власти треба да се чувају мане, коју је он обележио згодном речи „солунство“. Ми знамо колико је у старој Југославији зла донело то „солунство“, и то не треба да се понови под другим именом. Међутим, баш зато што тога има, а што су и други говорници истицали, и што знамо да има доста случајева да су поједини људи, и то људи који су се случајно нашли у положају да врше власт а који то нису заслужили ни због своје прошлости, ни зато што нису учествовали у народноослободилачкој борби, да су такви људи, скривајући се под разним називима и правећи се највећим фрон-ташима, вршили такве поступке који нису у складу са тековинама народноослободилачке борбе, него их уствари компромитију и тако штете угледу народних власти.

Зато још једанпут кажем да можемо бити захвални што је из тако меродавних уста овде истакнуто да се морамо чувати тих мана, да их морамо угушивати. Међутим, противници данашњег стања и неки добронамерни скептици кажу да није довољно само истицати те мане; треба их исправљати. Ја бих на то казао да се те мане, где год се за њих сазна и где год се то може, и исправљају, али треба радити и наћи један начин да се оне систематски исправљају, а томе треба да послужи баш установљење ове опште државне контроле, јер је њој циљ баш отклањање тих објективних и субјективних сметњи правилном развоју наше народне државе. И овај Закон у своме уводу баш истиче и средства како то да се постигне. Ту се каже да ће се то постићи развијањем духа штедње, рационалним газдовањем, јачањем законитости, потстицањем одговорности, несебичним служењем заједници и сталном одбраном народних и државних интереса. А да та средства имају и успеха треба употребити и добар метод, метод који ће бити најефикаснији, а то је на првом месту тесна сарадња са широким народним масама кроз њихове организације и ослањањем на иницијативу и потпору грађана. Ми смо, другови, и у старој Југославији имали неку контролу, она се звала Главна контрола, али њена контрола била је само рачунска, формулне природе, није била права контрола која би улазила у суштину

ствари, а најмање је била контрола нашег привредног живота. Поред Главне контроле било је нешто контроле у парламенту путем питања и интерпелација, али, ми знамо добро да је та контрола била потпуно неефикасна. Владајући кругови тј. министри слабо су се обзирали на интерпелације народних посланика, а сем тога ниједна од анкета која је имала да утврди какву неправилност или штету по државу никада ништа није свршила. Ова контрола која се данас заводи има много шири, много дубљи значај, она је много сложенија, она обухвата не само надзор над органима државне управе, већ и надзор над свима организацијама и свим привредним предузећима. И то је сасвим на своме месту. Држава данас има много крупније задатке него што је имала у прошлости, нарочито кад се узме у обзир да она данас узима и регулисање привредног живота у своје руке, сасвим је природно да када се почиње један нов посао са неизграђеним кадровима и употребом често људи који су навикли да раде за капиталистичка предузећа, са сасвим друкчијим методама — сасвим је разумљиво да је ту потребно велика и строга контрола. Најзад, та контрола обухватиће и разне друге организације и предузећа из приватног сектора. И то је сасвим разумљиво, јер целокупни живот нашега народа, нарочито привредни, сачињава једну целину, то је један јединствени организам, и ако хоћете да се тај организам правилно развија, потребно је учинити да се развија по једном утврђеном привредном плану, коме ће се потчињавати сви они који раде на сектору народне привреде. И зато ми можемо поздравити одредбе и смисао овога Закона, по коме се ова контрола односи на сва привредна предузећа и све друге друштвене организације.

Што се тиче организационе форме саме контроле, она има тип једне савезно-републиканске установе, тј. контрола је општа: савезна контрола је у тесној вези са контролом појединих република. То је све укупчано једно у друго и чини један организам. Да би веза била што јача претседници републиканских контролних комисија су чланови републиканске владе. А и сама процедура контроле показује да ће тај посао бити заједнички и општи, што је, такође, сасвим разумљиво. Јер ако је држава један организам који се мора развијати по једном утврђеном плану у корист целине, онда и та контрола мора бити једна од врха до дна,

и уколико постоји и других контрола, оне се морају укопчати једна у другу и у једном смислу, у истом циљу радити.

Ова контрола, како неко може помислити, није некаква полициска, жандармска контрола, није јој циљ само да вреба преступнике, који направе некакву погрешку, да се хвата за сваку зачкољицу, да би их стрпала у затвор. Она има позитиван, стваралачки смисао. Она долази као пријатељ, саветник, као учитељ. Јер, као што сам раније истакао, наша народна власт је млада, неискусна, помало и лакомислена, јер је то особина младости, па, неки пут, ако хоћете, и савомољна, понегде претера, а негде не дотера. Зато се она мора полако и поступно уводити у посао и поучавати. Наша народна власт, — ако хоћете да направим једну паралелу, — још је ђак, шегрт. Она има да се учи. Зато је ту баш потребно да ова општа државна контрола дође као добар педагог и учитељ, да посаветује, да упути, да поучи, а, богами, по потреби, и да казни, јер казна је, на жалост, још врло употребљиво педагошко средство. Праве демократије не може бити без самокритике и критике, уствари то значи без самоконтроле и контроле. У западним тзв. демократијама контролну власт обично врши опозиција. Ми данас у парламенту немамо опозиције, немамо зато што је огроман део нашег народа био сврстан у Народни фронт и послао нас, чланове Фронта, овамо. Али, ако нема контроле или критике опозиције, која је, ми знамо, врло често била и неоправдана, постоји самокритика, постоји контрола самог народа кроз Народни фронт и кроз друге народне организације. И баш ова општа државна контрола биће средство за самоконтролу народне власти. Она ће допринети да се поступно исправља и усавршава апарат државне управе и унапређује народна привреда. А када се на челу опште државне контроле налази наш уважени друг Кардељ, онда можемо бити уверени да ће ова наша нова установа правилно функционисати и бити од користи за наш народ и нашу народну државу.

Схватајући овако природу и задатак опште државне контроле, Законодавни одбор на својим седницама озбиљно је претресао Закон о општој државној контроли, унео је у њега неке корисне измене, надајући се да ће се Савезно веће са њим сложити и примити овај извештај. (Аплауз).

Претседник: Приступамо претресу у начелу по предлогу Закона о општој државној контроли. Ко жели да узме учешћа у дискусији нека се сходно одредбама Пословника јави Претседништву за реч.

До сада се јавио за реч народни посланик Осман Карабеговић, коме дајем реч. (Аплауз).

Осман Карабеговић (*Изборни срез Бања Лука — град — НР Босна и Херцеговина*): Другови народни посланици, говорим испред групе народних посланика Босне и Херцеговине. Иако је, мислим, дато темељито и опсежно образложење овога пројекта Закона о државној контроли, с обзиром на већ досадашње искуство у раду те контроле и њеном организовању, мислим да ипак треба овдје у Скупштини изнијети извјесне напомене о потреби и карактеру те службе.

Другови народни посланици, и досад и у току самога рата органи наше власти, пототово нижи органи власти, имали су пред собом много једноставнији и ужи задатак него што се поставља тај задатак у посљератном периоду, када су проблеми државне политике и проблеми привреде, проблеми обнове земље, постали врло сложени и компликовани. Нема сумње да се у томе периоду, у склопу свих тих задатака државне власти, како врховне, тако и локалне, поставља проблем како темељитијег увида у све те послове, тако и у само оспособљавање за нове задатке нижих органа државне управе.

Нема сумње да је наша земља, како су то већ и многи другови подвукли, у своме привредном развоју, у овом посљератном периоду, учинила велики корак унапријед. Ми у нашој земљи немамо оне посљератне потиштености, оне, ако хоћете, извјесне клонулости, какву видимо у земљама Западне Европе и у многим другим земљама.

Ми, иако привредно оштећени, можда више него иједна земља осим Совјетског Савеза, показујемо последице рата велику животну снагу, способност и свестране напоре баш у рјешавању свих привредних проблема. Било би природно и разумљиво да се осјећа, пошто смо уложити огромне ратне напоре, једна крајња исцрпљеност, да се осјећа неки унутрашњи умор. Међутим, у Југославији, у земљи у којој је окупатор био најперфиднији баш у уништавању материјалних добара, Југославија показује најживљу снагу у овом посљератном периоду. Мислим да је једини разлог

томе то што народне масе учествују данас у државној политици, што схватају државну привредну политику као своју, што је данас народ поготову радни народ, сељаци и радници, такорећи они које су раније звали малим људима, носилац власти и што се државна и привредна политика данас проводи у виду властите политике тих малих људи. Отуда снага, отуда успјеси у досадашњем раду.

Но, та околност да први пут у историји наших народа долазе на власт, воде и баве се крупним државним проблемима баш они који су раније били тлачени, да они данас морају да се презнојавају и да се баве рјешавањем компликованих посљератних проблема, све то ствара потребу да се брзо, на лицу мјеста, на терену, гдје се живот збива, а живот је компликован и тежак, пружи достојна помоћ.

С те стране контрола има — као што су то другови предговорници већ истакли — своју конструктивну и стваралачку снагу. Но, с друге стране, ми смо срушили један државни поредак, један поредак насиља, један поредак експлоатације, јер је раније држава била у рукама разних клика, она је била средство за угњетавање радних маса. Али, ми, несумњиво, нијесмо још лишили наш државни апарат остатака прошлости, нијесмо га лишили особина старог државног апарата и ми смо, другови, и сами видјели на многим мјестима појаве аљкавости, бирократизма, несавјесности, па чак и директног штеточинства и непријатељског дјеловања, не само у апарату државном него и у самим привредним установама и предузећима. Ја мислим, ако имамо у виду праве проблеме, проблеме конструктивног дјеловања државне контроле и отстранимо остатке прошлости, остатке старог и назадног у односу према држави и њеној имовини, како се то примјећује код извјесног дијела појединих службеника, ако смо свјесни услова под којима се развија и каквим се тешким проблемима бави наша народна власт, онда ја мислим да ћемо имати и реалније погледе на успјех у будућности. Досадашња пракса је показала, како код наших државних органа, тако и код привредних институција, да има доста несистематичности у раду, да има извјесних нескладности у послу, да нема довољно евиденције. Практика доказује да се оштећења државе не састоје само у директној проневијери, у крађи, него и у самој организацији посла, као што то, на примјер, показује наша трговина, гдје роба лежи

у магацинима, гдје лежи умртвљени државни новац и гдје је контрола недовољна.

Мислим да је врло важно како ће наши руководиоци и људи који раде у државној управи, као и у привредним установама, развити дух контроле, каква ће се сарадња развити између органа контроле и органа власти. Нема сумње да ће контрола пружити увида који је досад недостојао врховној државној управи, земаљским управама, да се не само сузбију штеточинства, него да се правовремено отклони недостатак, да се створи један план за солиднију организацију посла.

Ако се овако схвати дух контроле и њен задатак, мислим да ће се брзо осјетити њено постојање као веома корисно и као допуна рада читавог државног апарата. Контрола није ту да парализује или да умањи одговорност или да умањи контролу надлежних фактора државне управе; она је помоћ и тај фактор који ће, пружајући темељити увид и потпомажући развитак посла у самом његовом процесу, омогућити званичним факторима државне власти да се ствар ријеши како је најбоље.

Контрола се неоспорно мора, као и све наше организације до сада, ослањати на народ. Контрола има и тај задатак да омогући правовремено и брзо исправљање тих грешака, јер исправљање грешака у народу позитивно одјекује, а с друге стране утиче и на оне који су је учинили, утиче на пораст савјесности како у државном тако и у привредном апарату. Ако контрола у своме раду покаже резултате баш у исправљању разних грешака и отклањању недостатака у сарадњи са државним органима у краћем временском периоду и ако отклони све оно што је сметало да се учини живот народа бољим и сношљивијим, онда је несумњиво да ће контрола имати подршку народа и да ће, ослањајући се на масовне организације, као што су синдикати и друге организације, с те стране бити велике помоћи и да ће народ разумјети ту контролу као средство одбране, чувања и штићења његових интереса. Таква контрола неће никако умањити компетенције власти. Она ће, дапаче, отклањањем грешака власти, отклањањем недостатака, проневјера и сл. подићи ауторитет наших власти, и показати се пред народом да је морално и политички јака да се отргне од остатака

прошлости и свега оног што би јој сметало да у потпуности изврши све задатке.

Другови народни посланици, ја мислим да сам систем организације државне контроле, њена повезаност и централизованост има и смисао да државно врховно руководство дадне увиде у крупне државне проблеме читаве земље и да омогући рјешавање тих проблема из самог центра, како је једино то и могуће. Ја бих зато позвао све народне посланике да гласају за предлог овога Закона. (Одобравање).

Претседник: За реч се пријавио народни посланик д-р Раде Прибићевић.

Д-р Раде Прибићевић (Изборни срез Двор, НР Хрватска): Другови и другарице народни посланици, Закон о општој државној контроли има да помаже и надгледа органе државне управе, подузећа и приватну предузимљивост, уколико стоје по закону под надзором државе. Његов циљ је развијање организационих темеља, метода рада за што рационалније, штедљивије газдовање и извршење привредног плана који је пред нас постављен и да се стара за испуњавање закона, наредба, правилника у упутстава виших органа власти, да исправља грешке, неправилности, недостатке и да отклања злоупотребе. Организација контроле спроведена је по принципу демократског централизма по типу савезно-републичанских министарстава, само је још тешња повезаност са савезним органима. Претседник Контролне комисије је члан Владе Федеративне Народне Републике Југославије, а исто тако претседници контролних комисија република и аутономних области су чланови владе односне републике, односно чланови извршног одбора аутономне области. Све чланове контролних комисија изузев Савезне, које именује Претседник Владе Федеративне Републике Југославије, именује и код република и код области и округа Савезна комисија. То је тај њен демократски централизам, где је све од врха до дна повезано. Таква чврста организација омогућује и условљава да је могућ брз рад, да је могућа чврста и тврда контрола, да је могућ општи преглед.

Овлашћења контролне комисије су врло велика. Она је у стању да обуставља рјешење и радње, ако се косе са законима, наредбама и правилницима виших органа државне власти. Она одређује дисциплински поступак противу лица и уклања их са послова, а за руководиоце предлага надле-

жном министру да се уклоне са посла. Кривична дјела уступа јавном тужиоцу. Како видимо, битно код Закона о контроли је поштивање закона, наредаба и прописа виших органа народне власти, које сузбијају сваку самовољу и немарно извршење закона. Како је лијепо истакао претсједник Комисије друг Кардељ, свака самовоља и немар у извршењу закона, па макар какве биле велике заслуге у прошлости онога ко то учини, сузбијаће се енергично да би се постигао потребан ред. Контролни органи имају да уклањају бирократске односе, нарочито тамо гдје их има између појединих органа народне власти према народу.

Ова држава је створена на костима најбољих наших синова, у тешким и мучним борбама, у којима је наш радни народ, сељак и радник поднио толико жртава, и они онда имају право да траже од народних власти да поступају са народом правилно, да излазе у сусрет народу, да помажу народу на сваком кораку, да чиновници не буду бирократе који се брину само за то колико имају година службе, права на пензију итд. Контрола ће, уклањајући те недостатке, тамо гдје их има, учинити много. Разумије се она ће и чистити државне органе од свакојаким туђим елемената и оне који су се увукли у поједине народне власти и предузећа, хотећи да изнутра минирају оно што је народ створио. Контрола ће, нарочито код привредне дјелатности, гледати да се што боље појача производња, да се убрза размјена добара и да наш сељак, наши сељачки и раднички слојеви дођу до потребних производа.

Државна контрола осигурава и учвршћује нашу народну власт, она доказује и учвршћује истински демократски карактер наше народне власти, јер се наша народна истинска демократија разликује у темељу од буржоаске демократије. У буржоаској демократији народ једанпут у четири године бира и онда се државни живот развија без икаквог његовог учешћа и контроле. А осим тога постоји читав низ установа гдје народ нема уопште права и могућности да директно учествује. Један од примјера вам је Горњи дом, гдје се чланови истога постављају; па онда имао установу да краљ и претсједник републике могу да укоче један закон, иако су га оба дома изгласала, или као примјер имамо Врховни суд, који може огласити да се поједини закон коси са Уставом.

То се све чинило да се заштите интереси експлоататорске мањине на штету радног народа. Код наше демократије нема о свему томе ни трага, јер наша народна демократија иде за тим да наш народ од дна до врха, од сеоског одбора до скупштина народних република и до Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, има сву власт и сву контролу у својим рукама. Наша народна власт никога не крије и ничије погрешке не покрива и ко год буде погријешио он ће и одговарати за то. У томе је велика снага наше контролне комисије, она је изражај истинске демократичности наше народне власти, јер у нашој народној власти нема нико други да одлучује осим народа. Кад закон донесе Савезно веће и дом народности, Президијум, који има важне функције, не може да обустави тај закон. То се односи у погледу закона оба дома, то је готов закон. Ова контролна комисија има задатак да се што јаче органски повежу сви органи државне управе и да се осигура јединство и исправно спровођење јединствене државне политике, као и подизање на виши ниво управног и привредног државног апарата. Контролна комисија није неко биро-кратско рачунско тијело, него један жив организам, стално на терену, стално у покрету, у вези са народом, преносећи искуство са једног краја државе на други, критикујући погрешке и исправљајући их. Та контрола није неки Дамоклов мач, који би висео над главом добронамјерних људи, она не кочи иницијативу; та контрола не спутава подузимљивост, та је контрола ту да савјетује да помогне и да се све оно што је позитивно још више уздигне и оснажи, а оно што је негативно да се немилосрдно уклања. Зато ће се све оно што је здраво у нашем народу и нашој држави, а то је огромна већина, обрадовати овој контроли, а од ње ће страховати само оно што не вриједи и што треба да се уклони из државног апарата.

Наша народна власт је поникла из народа, она нема никаквих других интереса него народних, она тражи сарадњу народа са циљем да се на државном послу ради поштено и ефикасно, а да се из управног и привредног апарата избаци све оно што је неспособно и противно политичкој и економској линији наше народне државе. Зато ће ова контролна комисија и ова контрола уопште бити нашем народу од велике

користи. И зато изјављујем да ћу гласати за Закон о општој државној контроли. (Бурно одобравање и аплауз).

Претседник: Нема више пријављених говорника. Прелазимо на гласање у начелу. По Пословнику глас се дизањем руку). Ко је у начелу за предлог Закона о општој државној контроли, нека дигне руку. (Сви посланицу дижу руку) Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о општој државној контроли у Савезном већу прихваћен једногласно.

Пре него што приступимо претресу у појединостима, дајем краћи одмор.

(После одмора).

Претседник: Настављамо седницу. На реду је претрес предлога Закона о општој државној контроли у појединостима.

Молим известиоца да чита уводни део, наслов и члан 1.

Известилац д-р Милош Московљевић чита уводни део, наслов и члан 1 (Види прилог на крају књиге).

Претседник: Чули сте уводни део Закона, наслов и члан 1. Жели ли ко да узме учешћа у дискусији у појединостима по уводном делу Закона, наслову и члану 1, које је прочитао известилац? (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико за реч. Стављам на гласање уводни део Закона, наслов и члан 1 у стилизацији како је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Нема. Објављујем да је уводни део, наслов и члан 1 Закона о општој државној контроли онако како је прочитао известилац у Савезном већу прихваћен једногласно. — (Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове од 2 до 17 закључно према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Завршен је претрес у појединостима.

Поступајући по Пословнику прелазимо на гласање о предлогу Закона о општој државној контроли у целини. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са за и против.

Секретар Стеван Јовичић прозива народне посланике да гласају.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Арсов Љубчо, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџел д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Василев Ђорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов Мунџан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гаџи Фрањо, Гајић Гојко, Гаџић Радолав, Гашипар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Томо, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аџим, Дамњановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Рада, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђурђевић Чедо, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лаза, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жугић Раде, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакић Велимир, Јанковић Љубо, Јеленц Алеш, Јеремић Војо, Јовановић Блажо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовићевић Павле, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоџић Живојин, Карабеговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Кардељ Едвард, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Комненић Симо, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањеи Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Виџко, Крџе Павао, Крџић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лерик Иштван, Лукић Костадин, Луџић Грго, Љујић Велибор, Љујић Војо, Малески Влада, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага,

Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Мачек Иван-Матија, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Милић Милош, Минчев Никола, Мирковић Новица, Михаиловски Ђирил, Московљевић д-р Милош, Мркоци Марко, Мундрић Петар, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Новосел Стјепан, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перунички Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Плавшић Лазар, Полић Зоран, Половић Марко, Попов Живан, Поповић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радловић Таса, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рапанић Ђура, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Рецић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Ритиг д-р Светозар, Савић Брано, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секел Јожеф, Симеоновић Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стефановић Светислав, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Ђемерлић д-р Хамдија, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Идро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан-Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветић Милија, Црнобрња Богдан, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаћири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шиљековић Бошко, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић Милорад, Божовић Никола, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Випотник Албин, Војновић Петар, Гајиновић Вујица, Гиздић Драго, Глухић Омер, Гретић Ивица, Ђукић Пана, Ђурић Момчило, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Ивековић д-р Младен, Јакшић Мато, Јакшић Никола, Јанић Владо, Јарамазовић Лајчо, Јуранчић Јоже, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Кузмановски Боге, Кутурец Тома, Куфрин Милка, Лампрет Јоже, Лековић Војо, Лесковшек Франц, Леши Акиф Мустафа, Мајхен Владо, Марковић Милош, Марковић Немања, Маркотић Мате, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Минић Милка, Мразовић Карло Гашпар, Мугош Душан, Нађ Коста, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Побрић Едхем, Поповић Милентије, Рибич Иван, Самарџија Стево, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Томашевић Добросав, Ђурувија Тоде, Узуновски Цветко, Ференчак Иван, Фрнтић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хоџић Мујо, Хрибар Јанез, Џегинић Марин, Чамо Едхем, Ченто Методи, Чолак Петар, Чубриловић д-р Васо, Шпиљак Мика, Шпрљан Гуште.

Претседник: Објављујем да је за предлог Закона о општој државној контроли гласало 276 посланика и сви су гласали за. Овим је предлог Закона о општој државној контроли у Савезном већу коначно усвојен и у смислу члана 63 Устава и чл. 45 Пословника Савезног већа упутиће се Већу народа на решавање.

На реду је тачка трећа нашег дневног реда. Али у погледу реда у дневном реду, Претседништво има један предлог. Ми смо јуче предложили Савезном већу и оно је прихватило предлог по коме се на трећем месту налази претрес предлога Закона о државним матичним књигама, а на четвртном месту претрес предлога Закона о браку. Пошто је логично да буде на првом месту претрес предлога Закона о браку, а после тога претрес предлога Закона о државним матичним књигама, утолико пре што се Закон о државним матичним књигама позива на Закон о браку, предлагем Већу и молим да прихвати предлог да се учини измена у толико да као трећа тачка буде претрес предлога Закона о браку, а као четврта претрес предлога Закона о државним

матичним књигама. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је прихваћен предлог да трећа тачка дневног реда буде претрес предлога Закона о браку, а четврта претрес предлога Закона о државним матичним књигама.

Дневни ред није исцрпен, али смо завршили већ две тачке и у смислу Пословника питам Веће да ли прима предлог да закључимо данашњу седницу. (Прима се).

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра, 27 марта, тачно у 16 часова, са продужењем данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 19,15 часова.)

VEĆE NARODA

Peta sednica

(26 marta 1946)

Početak rada u 16,25 časova.

Pretsedavao predsednik Josip Vidmar.

Pretsednik: Otvaram peti redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda. Molim druga sekretara Jozu Milivojevića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik četvrtog redovnog sastanka II vanrednog zasedanja Veća naroda, održanog 25 marta 1946 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedba nema, zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red imam da saopštim Veću naroda molbe narodnih poslanika za odsustva:

Radovan Zogović moli dvadesetodnevno odsustvo radi lečenja; Mustafa Hodža moli petodnevno odsustvo zbog bolesti; Franjo Borić moli desetodnevno odsustvo radi neodloženog službenog posla; Šandor Olah moli pet dana odsustva radi neodloženog posla; i Vrbovski Pavel moli dva dana odsustva radi hitnog službenog posla.

Predlažem Veću naroda da svima ovim poslanicima odobri i prizna tražena odsustva. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Dakle, tražena odsustva su odobrena.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je: predlog Saveznog veća o predlogu Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu. Imam da saopštim Skupštini da su Predsednik Veća naroda i Predsednik Sa-

veznog veća u saradnji sa predsednicima odbora za privredni plan i finansije pregledali tekstove predloga Opšteg državnog budžeta i predloga Finansiskog zakona za 1946 godinu, koje su primila oba veća i našli da su tekstovi potpuno identični.

Zbog toga ostaje Veću naroda da jedanput u celini glasa o predlogu Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu kako je bio primljen u Saveznom veću. Glasa se poimenično. Molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožić Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Aceva Vera, Babić Anto, Babić Ljubo, Babović Spasenija, Bajal-ski Risto, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Berus Anka, Bojnović Đurađ, Borić Franjo, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Br-kić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vljaković d-r Milorad, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Beđir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golu-bović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Đuričin Milivoj, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivović Dušan, Ilić S. Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jako-vljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Jurinčić Niko, Kav-čić Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lautiš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šef-keć, Malinska Veselinka Đorđeva, Manojlović Radmila, Marti-novski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milivojević Joza, Milošević Mira, Mi-ljovski Kirili, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Papić Radovan, Pej-nović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Ple-pelić Stjepan, Pešev Nikola Pančev, Poglajen Franc, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Prodanović M. Jaša, Radović Vuko, Rebac Hasan, Redža Zekerija, Rus Josip, Rkman Dušan, Saili Dragutin, Salacan Don Ante, Sali Lisi, Sejfula Kemal, Skerlić Velimir, Smi-ljanić Milan, Snaj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmani Hivzi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Temelkovski Borko, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Turković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić

Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodžić Džeko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čofaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal, Šukria Ali.

Otsutni: Blagojević d-r Obren, Bebler d-r Aleš, Bevk France, Varga Istvan, Veslijevski Naum, Vrbovski Pavel, Vujašinović Todor, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Župančič Oton, Zatrić Sait, Zogović Radovan, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Krajačić Ivan, Markovski Benko, Mićunović Veljko, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Pavić Niko, Petrović Nikola, Polak Bojan, Radosavljević Dobrivoje, Savić Kirilo, Smodlaka d-r Josip, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodža Mustafa, Čalovska Liljana, Šentjunc Lidija.

Pretsednik: Za predlog Zakona o opštem državnom budžetu i Finansiskom zakonu za 1946 godinu, koji je usvojilo Savezno veće, glasalo je u Veću naroda 135 poslanika i svi su glasali za. Time je ovaj predlog definitivno izglasan. Izglasani tekst Zakona o državnom budžetu sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu poslaćemo Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ na proglašenje. Sa ovim je prva tačka dnevnog reda iscrpena.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o opštoj državnoj kontroli. Izvestilac Zakonodavnog odbora je Josip Rus.

Molim druga izvestioca da pročita izveštaj.

Izvestilac d-r Josip Rus (NR Slovenija) čita član po član zakonskog predloga, od člana 1 do člana 17 zaključno, prema predlogu Vlade i izveštaju Zakonodavnog odbora. (Videti predlog i izveštaj Zakonodavnog odbora kao prilog na kraju knjige).

Drug Kardelj je kao predsednik Savezne kontrolne komisije i kao potpredsednik Vlade potanko i iscrpno obrazložio značaj i zadatke opšte državne kontrole prema propisima ovoga predloga. Njegovo obrazloženje pred zakonodavnim odborima oba doma bilo je objavljeno u dnevnoj štampi, te bi bilo suvišno ponavljati ta izlaganja. Očigledno je da je cilj obrazloženja druga Kardelja da se postigne poverenje u opštu državnu kontrolu, uređenu prema propisima ovoga predloga.

Dosadašnja praksa Kontrolne komisije kao organa Predsedništva Savezne vlade pokazala je kakva je organizacija po-

trebna za vreme izgrađivanja državnog aparata na demokratskom i federativnom načelu. Ta načela traže nov državni organizam, nov način, nov smisao i svrhu, nov duh u poslovanju državnog aparata. To nije kontrola nekog policiskog režima koji kontroliše svoj aparat zbog nepoverenja prema narodu. Jedno je kontrola koja čuva odnos potčinjenog činovnika prema njegovom gospodarstvu, a drugo je kontrola koja čuva radni odnos upravnog organa prema narodu u vršenju njegovih poslova, poslova njegovog organizovanog produktivnog života. Kontrola, prema propisima ovoga predloga, ne samo da u svakom pogledu odgovara demokratskom i federativnom principu, nego prema svome značaju, zadacima i organizaciji hoće što pre i što efikasnije da te principe sprovede u život. Ovako ograničena kontrola ima pravi vaspitni značaj, kao što to odgovara duhu istinske demokratije.

Predlog donosi propise o zadacima, o organizaciji i o vršenju kontrole. Zakon je okvirni, a bližu organizaciju kontrolne službe, unutrašnje poslovanje i rad kontrolnih komisija i inspektora propisaće Savezna vlada.

Zadaci u čl. 1 i 2 tačno opredeljuju značaj opšte državne kontrole u tom smislu da ona pomaže i nadzire celokupno poslovanje u državnim organizacijama oslanjajući se na inicijativu i potporu građana.

Organizacija je sprovedena na načelu jedinstvenog rukovodstva. Opšta državna kontrola ima: Saveznu kontrolnu komisiju sa generalnim inspektoratima, kontrolne komisije narodnih republika, kontrolnu komisiju autonomne pokrajine, u oblastima i okruzima inspektore i kontrolne organe za ustanove, preduzeća itd.

Članove pokrajinske kontrolne komisije i inspektore postavlja Savezna kontrolna komisija na predlog predsednika pokrajinske kontrolne komisije a uz saglasnost predsednika republikanske kontrolne komisije. Sekretare i članove Savezne kontrolne komisije postavlja Predsednik Vlade FNRJ na predlog Predsednika Savezne kontrolne komisije.

Vršenje kontrole je u drugom delu predloga sprovedeno prema načelu saradnje sa organima, ustanovama i preduzećima u cilju poboljšanja i razvitka uprave.

Član 15 dopušta žalbu protiv odluka kontrolnih organa.

Član 16 daje svakome građaninu pravo pretstavki i predloga za poboljšanje rada državne uprave o kojima kontrolna komisija ima da vodi računa.

Zakonodavni odbor predlaže i preporučuje Veću naroda da predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli usvoji. (Aplauz).

Pretsednik Objavljujem da će u Veću naroda druga predsednika Kontrolne komisije Edvarda Kardelja zastupati d-r Jovan Đorđević. Otvaram diskusiju u načelu i pitam druga Đorđevića da li će istupiti u načelnoj diskusiji.

Vladin poverenik d-r Jovan Đorđević: Posle govora koji je dodao Kardelj ne bih imao ništa da dodam. Govoriću samo o konkretnim pitanjima.

Pretsednik: Kao prvi govornik u načelnoj diskusiji prijavio se narodni poslanik Ninko Petrović.

Нинко Петровић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, општа државна контрола која се регулише предложеним Законом о општој државној контроли код нас је новина. У старој Југославији постојала је такозвана Главна контрола. Међутим, та Главна контрола старе Југославије није ни по својој ширини обухватала целу област државног и друштвеног живота, нити је по својој дубини захватала у проблеме од почетка до краја. Стара Главна контрола је имала рачунски карактер, била је формална рачунска контрола. Она је имала за дужност да контролише да ли се издаци крећу у границама закона. Међутим, рационалност утрошка кредита она није испитивала. Према томе, она није по дубини обухватала целу ни ту саму рачунску област, а поготову није захватала целу област на коју се данас проширује наша данашња општа државна контрола. Наша општа државна контрола обухвата уствари цео наш живот и државни, и друштвени, и привредни, нарочито привредни. Она има две задаће. Једна задаћа је помоћ органима народне власти и помоћ органима привреде. С друге стране, она има за задатак и контролу. Колико је оправдана та контрола могао бих' вам навести из праксе неколико примера, из којих ћете очигледно видети потребу за оваквом једном општом контролом. Ја сам у пракси имао, рецимо, овај случај: имали смо за задатак изградњу мостова на прузи Краљево—Рашка—Митровица. На изградњи те пруге биле су ангазоване фронтовске организације и њихови руководиоци. При изградњи те пруге било је и саботера, и на тај начин најмлађи наши фронтовци и наша омладинска организација не само што нису извршили посао како треба, него је њихова улога компромитована од стране саботера. Кад се приметило да

на том послу има и саботаже, а онда није било ове установљене државне контроле, онда је руководилац са тога посла смењен и рад на израђивању је правилно постављен и посао је кренуо тако, да су, мислим, сви мостови на тој прузи довршени.

Сад ћу вам навести други случај. У Прахово долазе и железница и лађа. Оне имају извесне везе, а веза им је пошта. Међутим пошта, која је требала да јави железници да лађа долази, то није учинила и због тога 240 путника са лађе није стигло на воз. Поставља се питање зашто и како је могло доћи до тога да пошта не да извештај на време. Пошта је, као што сам казао, била посредник који треба да извести железницу о кретању брода и да каже да ли железница треба да чека или не. Међугим, како је пошта ту дужност аматерски радила, јер јој нико није то ставио у дужност, то она није могла ни да одговара. Државна контрола тада није била установљена, и ово је типичан пример из кога се види да је та државна контрола требала да дође до изражаја и да нареди пошти да она то има да узме за своју дужност, јер никаква правила јој то нису ставила у дужност, него је постојао само некакав споразум између шефа станице и дирекције пристаништа. Међутим, сад постоји општа државна контрола, која има да уреди односе између железнице и паробродског друштва, да се такви случајеви не могу десити.

Исто смо тако прошле године имали још један такав случај са расподелом плавог камена. Сви који су били задужени расподелом плавог камена извршили су оно што треба, и видело се да су све установе које су учествовале у тој расподели извршиле формално све што се од њих тражило, али је плави камен лежао неподељен и та расподела није извршена због тога што неко није имао новца, други није узео плави камен зато што није имао саобраћајних средстава, а међутим није било органа који ће отклонити све те сметње, те да плави камен стигне на време и где треба. Из ових примера видите шта је задатак наше опште државне контроле. Њена је дужност да налази погрешке, а кад изнађе погрешке, онда те погрешке и недостатке да отстрани благовремено. Њена је дужност да интервенише у сваком правцу где буде потребно.

Ми имамо данас нормалну административну контролу, контролу шефова предузећа и надлештава. То је та перманентна, нормална контрола у предузећима и код администра-

тивних власти. С друге стране, имамо јавног тужиоца који интервенише тамо где се констатује кривично дело, а сада има општа државна контрола која тачно попуњава ту празнину између административне контроле и јавног тужиоца. Дакле, ту празнину у погледу отклањања недостатака и погрешака попуњава сада општа државна контрола.

У раду народних власти као и привредних предузећа мора долазити и до погрешака. На тим погрешкама треба они који греше да се уче, да извлаче закључке, да дискутују, да отклањају погрешке и да онемогућавају нове појаве погрешака у истим случајевима. Наравно, предузећа и власти ће и сами то чинити, али долазе одозго органи опште државне контроле који ће проналазити те погрешке, указивати на њих и помагати да се погрешке отклоне и да се организација постави тако да се оне више не догађају.

Општа државна контрола данас се поставља као орган народне власти, као инструмент у свима областима нашег живота. На пример у привредној области општа државна контрола има не само да контролише да ли се новац троши у границама кредита, него и да контролише на што се троши, како се троши, да ли се рационално искоришћује и да ли би се могао још рационалније искористити, да изналази нове методе рада у привредним предузећима, да указује на њих и упућује руководство како ће трошити новац и водити предузећа.

Исто тако знамо да смо у нашој администрацији, у нашем апарату, наследили приличан број чиновника старе Југославије. Ту и добронамерни људи носе са собом извесну дозу старих навика, извесну дозу бирократизма, и тај бирократизам и поред све добронамерности они често не могу сами да отклоне. Ту се појављује општа државна контрола са задатком да отклони бирократизам, да проналази нове форме администрације, да отклони бирократију.

Предлог Закона о општој државној контроли у свом члану првом углавном поставља задатке и функцију опште државне контроле. Члан први говори о надзору опште државне контроле, о њеној сарадњи, о њеним методама и о повезаности опште државне контроле са народним масама.

Кад је реч о надзору, општа државна контрола има за дужност да надзире организацију тако да уочава све погрешке, све недостатке и да испитује те недостатке и погрешке, и, уколико нађе да погрешке нису злонамерне, она ће их

отклањати, а у случају кривичних дела предавати јавном тужиоцу.

С друге стране, сарадња опште државне контроле састоји се у томе да стварно помаже руководством, органима народне власти и привреде, да им помаже, да их упућује и да их научи како треба отклонити извесне погрешке и недостатке.

И најзад, органи опште државне контроле, као и сви други органи народне власти, треба да буду у своме раду непрекидно повезани са широким народним масама, јер заиста само у сталном контакту са народним масама они ће најбоље видети организационе потребе и у коме правцу треба да се креће рад народних власти или привредних организација и установа.

Ја сам само у неколико речи хтео да укажем на овај законски предлог и изјављујем да ћу гласати за предлог Закона о општој државној контроли. (Аплауз).

Pretsednik: Ima reč drugi prijavljeni govornik d-r Pavle Gregorić.

D-r Pavle Gregorić (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, mi smo skoro već na koncu prve godine mirnog izgrađivanja naše države. Kroz poslednju godinu dana narodi Jugoslavije uglavnom su ostvarili ciljeve i zadatke koji su bili postavljeni u toku četvorogodišnje borbe za oslobođenje. Federativna Narodna Republika Jugoslavija je ujedno i simbol i stvarnost: simbol ravnopravnosti i jedinstva naroda Jugoslavije, simbol prave narodne demokratije. Federativna Narodna Republika Jugoslavija je ujedno stvarnost — to je bratska zajednica ravnopravnih naroda. To je država kojoj se po njenoj unutrašnjoj strukturi ne može naći ravna ni jedna država u svijetu, ni jedna država koja bi se mogla sa njom uporediti. To naglašavam zato da bi se tačno mogla razumjeti potreba ove ustanove o kojoj se danas govorilo u ovom prijedlogu Zakona o općoj državnoj kontroli. Jer u naročitom obliku naše državne organizacije, u promijenjenoj socijalnoj, ekonomskoj i političkoj strukturi, u tome što je naša država sasvim mlada, nastaju u njenoj izgradnji izvjesne teškoće koje mi svakako moramo prije ili poslije savladati. Ove teškoće predstavljaju nedostaci u našem državnom aparatu i u njegovim ustanovama, u organima naše narodne vlasti, koji se moraju odstraniti, nedostaci koji su neizbježni. Da se upitamo odakle proizilaze konkretno ti nedostaci? U prvom redu, kako sam prije rekao, usljed mladosti naše države,

zatim usljed brzog tempa njenog razvoja neizbježno dolazi do nedostataka i grešaka. Drug Kardelj u svome eksponatu je govorio o tome kako smo često morali improvizovati sasvim na jedan partizanski način. Kako je on rekao, ta ratna partizanska organizacija bila je neizbježna u prvoj godini izgradnje našeg državnog aparata.

Jedan od razloga tih nedostataka, koji su se pokazali u toku ove godine i u organizaciji pojedinih ustanova, i narodne vlasti, i organa državne uprave, bilo je i pomanjkanje novih zakona, koje je sprečavalo izvršenje i tačno funkcionisanje pojedinih ustanova, pojedinih organa narodnih vlasti. Zatim novi organizacioni oblici, novi principi u državnoj organizaciji koji traže novi oblik rada, na koji se ljudi moraju priučiti, a pogotovu oni koji nijesu prošli narodnooslobodilačku borbu, osobito stari kadrovi. Mladi kadrovi koje je izgradila narodnooslobodilačka borba bili su brojčano preslabi da prime na sebe čitav rad i organizaciju državne vlasti. Jedan od razloga tih nedostataka jeste novi stil rada koji zahtijeva sasvim nova načela na kojima se izgrađuje naša unutrašnja državna struktura. Oni su tražili nove organizacione oblike, prema tome nove kadrove, nove ljude koji će razumjeti ta nova načela u organizaciji i radu. Nedostaci su se pojavili i zato što smo morali primiti ogroman broj starih kadrova, od kojih izvjestan dio nije mogao da se saživi sa novim duhom i novim principima, a od kojih su neki otvoreno a neki pritajeno bili neprijateljski raspoloženi. Tako je dolazilo do štetočinstva i sabotaza. Osim toga, važan razlog za nedostatke koji su se pojavili jeste nesnalaženje novih kadrova u novom poslu i usljed toga padanje pod uticaj starih kadrova, usljed čega se kod nas u mnogim ustanovama zacario stari birokratizam koji je naslijeđen od starih kadrova. Često je dolazilo do gubljenja perspektiva kod pojedinaca, pa i do demoralizacije.

Nakon godine dana udarničkog rada postignuti su odlični rezultati u izgradnji našeg državnog aparata. Naš novi Ustav odredio je stalne linije o organizaciji narodne vlasti i postavio je osnovne principe. Došli su već neki važni zakoni, mi ih već donosimo i kroz izvjesno vrijeme donijet ćemo i druge koji će dopuniti izgradnju naše narodne vlasti. To će doprinijeti tome da se učvrsti naša narodna vlast i da se omogućí pravilno funkcionisanje svih organa i svih ustanova narodne vlasti i državne uprave.

Zakon o kome mi danas diskutujemo, — o općoj državnoj kontroli — jedan je u nizu zakona koji imaju da omoguće pravilno funkcionisanje državne vlasti, zavodenje pravilnih metoda rada u pojedinim ustanovama, uklanjanje grešaka i sprečavanje nepravilnog rada.

Već član 1 govori opširno o zadacima opće državne kontrole. Vidi se da organizacija državne kontrole treba da ima uvid rada svih ustanova, bilo državnih, bilo ustanova koje imaju bilo kakve veze sa organima državne uprave i podležu kontroli po zakonu. To je razumljivo, jer mi danas stojimo pred tim da planski organizujemo privredu, koja je osnovica za postignuće ciljeva koje smo postavili tokom naše četvorogodišnje borbe, a to je blagostanje našeg naroda.

Dakle, u tom pogledu Komisija će morati vršiti kontrolu ogromnog broja ustanova u Jugoslaviji. Iz toga proizilaze odmah široke kompetencije te Komisije koje su fiksirane u tačkama 11, pa sve do zaključno tačke 15. To je takode razumljivo uslijed razloga koje sam prije spomenuo. Radi brzog tempa razvitka naši organi vlasti moraću da doskoče raznim greškama, koje se moraju dešavati kod brzog tempa razvitka. Bez takve kompetencije Kontrolna komisija teško bi mogla pravilno da vrši svoj posao. Dokazalo se u toku ove godine da su često vršene male greške preko kojih se prešlo, a koje su imale za rezultat mnogo teže greške. Sve će to moći da se izbjegne kad Kontrolna komisija bude vršila posao onako kako predviđa ovaj Zakon.

Osebjunost strukture naše države isključuje rad po nekoj šablona, nekom primjeru izvana. Zato smo prisiljeni popravljati naš državni aparat samo na osnovu našeg vlastitog iskustva u toku izgrađivanja našeg državnog aparata i njegovih ustanova. Čitava organizaciona struktura organa opće državne kontrole istaknuta u prijedlogu Zakona o općoj državnoj kontroli omogućuje svim organima vlasti i svim ustanovama brzu likvidaciju grešaka, nepravilnosti u funkcionisanju organa vlasti, upravo na osnovu skupljenih iskustava iz čitave zemlje.

Ja bih htio da spomenem samo još jedno. U prvom članu ovog Zakona stoji na kraju ovako:

»U vršenju svojih zadataka organi opšte državne kontrole saraduju sa narodnim organizacijama i oslanjaju se na inicijativu i potporu narodnih masa i građana«.

Ovaj stavak 1 člana Zakona o općoj državnoj kontroli izričito naglašava važnost narodnih masa u vršenju kontrole,

njihovu inicijativu i potporu u radu organa državne kontrole. Time se i zakonski utvrđuje ono što proizlazi iz osnovnih načela na kojima se izgrađuje naša narodna vlast i njeni organi, naime, da su organi opće državne kontrole zapravo organi kontrole širokih narodnih masa, dakle, organi kontrole čitavog naroda.

To su razlozi radi kojih ću glasati za ovaj Zakon.

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Ljubo Babić.

Љубо Бабић (НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, друг Кардељ, претседник Савезне контролне комисије, у образложењу предлога овог Закона јасно је истакао задатке државне Контролне комисије у оквиру њеног рада и уопште у њеним потребама. Нама је свима јасно да је успостава државне контроле у данашњим приликама насушна потреба и да она долази у прави час.

Ми смо кроз четири године борбе учили наш народ да изграђујући темеље данашње своје нове отаџбине уједно и контролише своју народну власт и да уствари увијек има пун увид у рад органа народне власти. Захваљујући томе, наш народ је и схватио да гради и ствара нешто ново и наш је покрет извојевао оне побједе које је извојевао. Но, у новим приликама обимности и компликованости задатака који стоје пред органима народне власти, за разлику од времена у доба рата, изискују свакако напоре цјелокупног нашег народа и државног апарата као и његово оспособљавање да изврши те задатке. Наша је земља невиђено разорена. Сва тежина задатака на привредном плану, на јачању производње оних артикала који су потребни за најширу масовну употребу и уопште напоре које наша земља чини у инвестиције за које су потребна огромна материјална и финансиска средства, што смо видјели из примљеног предлога буџета, све то скупа говори о замашности задатака који стоје данас пред нашим народном влашћу.

Наша је земља несумњиво показала своју животну способност у рјешавању овога питања, о чему говоре остварени резултати у минулом периоду послје ослобођења. Наша је земља, за разлику од многих других земаља, показала ту животну способност зато што нема зида између народа и власти, што народ схвата државну политику као своју, као народну. Али, измијењена ситуација створила је и нове проблеме у народној власти. Данас у њој учествују радни људи

који никад то досад нијесу имали прилике. То су сељаци и радњаци којима треба помоћи и тим прије треба обезбиједити пун увид у рад и проблеме као и у брзу и ефикасну помоћ нашим људима, нарочито нижим органима власти.

С друге стране, не може се замислити успјешан ход напријед без стварне, систематске и сталне борбе против остатака прошлости, против оних старих схватања и односа према народу и његовој имовини. Потребно је устати у борбу и спровести је систематски против аљкавости, расипништва па у честим случајевима чак и штеточинства.

То су задаци који се по овом законском предлогу стављају пред државну контролу. С једне стране стална помоћ и помагање органима народне власти да се савладају таква питања, а с друге стране прогањање штеточина и оних који нијесу уствари ни заслужили да се налазе у државном апарату.

Неки примјери говоре да има још таквих људи. Случајеви проневјера, које се крећу до крупних цифара 700 хиљада, 800 хиљада, милион итд., говоре да има још људи који се нијесу измијенили и који су задржали стара схватања односа према народу и народној имовини у бившој ненародној држави. Отуда и Закон даје шира овлашћења државној контроли.

Ми морамо бити свјесни тога да треба обезбиједити у будућем раду сигурно извршење постављених задатака пред нас и сигурне успјехе. Отуда се контрола не може схватити, као што су и другови предговорници рекли, само као полициски орган или само као надзорни орган, него као орган који ће стално помагати да се слабости и недостаци отклоне, да се неукли помогну и науче, а да елементе уствари штетне уклонимо из нашег државног апарата.

Контролна служба треба да обезбиједи, свакако уз сарадњу позваних државних фактора, да уопште не дође до грешака, злоупотреба и свега онога што би штетило управо нашим народима и нашој држави. Отуда ће жива сарадња са државним органима на свима питањима која ће се поставити кроз државну контролу бити од прворазредног значења а исто тако и са најширим народним масама, са масовним народним организацијама, јер дужност је сваког нашег грађанина да народну имовину чува као своју и да помогне у отклањању свих недостатака који коче да коракнемо још брже напријед. Зато ће, свакако, наш народ поздравити до-

ношење овога Закона и видјети у њему још један корак ка учвршћивању тековина његове борбе и обезбијеђење да у будућем раду осигурамо бољи живот и бржи напредак наше земље. У то име изјављујем да ћу гласати за овај предлог.

Претседник: Реч има народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић (НР Србија): Другови народни посланици, иако сам као члан Законодавног одбора учествовао у изради овог предлога закона који је пред вама, сматрам потребним, због важности материје, да кажем неколико речи и овде пред Већем.

Доношење овог Закона заиста долази у право време, и то не само зато што ми тиме извршујемо један налог који нам је сам Устав ставио у дужност, него је заиста у народној држави, у држави која се оснива на планској изградњи, а нарочито у ери њене обнове услед свих ратних опустошења, нужно да један орган има један општи увид од најнижих до највиших органа, разних пословодилаца и руководилаца у нашој земљи, да их истиче и да помаже да та планска изградња, да та народна држава заиста пред народом оправдава оно поверење које народ у њу полаже и да увек води рачуна о томе где се и на који начин троше народна добра, оно што народ сам својим радом производи, и на који се начин претварају у извесна друга добра која том народу треба да служе на корист. Овај Закон о општој државној контроли долази да једном младом државном апарату, који је тек у изграђивању, помогне и отуда је врло важно схватити да је међу првим задацима баш онај задатак који јој поставља овај пројекат закона — да помаже, а може се рећи да тек у другом реду долази надзор, који су другови предговорници помињали чак и као неку полицијску службу. Сматрам да је врло важно што је прва мисао, руководећа мисао у овоме Закону — да је задатак ове контроле да она својим радом, својим очима, својим пословањем иде на то да помаже целокупно пословање и рад свих органа државне управе, предузећа и осталих народних установа и да том својом помоћи утиче да се организационе форме рада — нове, савремене методе рада — примењују у том пословању и да се на један домаћински, рационалан начин рукује државном односно народном имовином и материјалом који је појединим од тих предузећа, установа или државном апарату поверен на руковање. Јер, ако би се друк-

чије схватило, онда би на први поглед изгледао овај Закон и овај орган који желимо овим Законом да установимо као сувишан поред постојања државног тужиштва на једној страни и рачунске контролне комисије на другој страни, органа који већ послују. Међутим, он не само да није сувишан и не само да не долази да побрка већи део послова и надлежности јавног тужиштва на једној страни и рачунске контролне комисије на другој страни, већ да и ту, и код тих органа служи у истом циљу који му је постављен у општем његовом пословању, да и ту служи као спона и да као будно око, одозго до доле и одоздо навише, утиче да тај рад буде рационалан рад и да пословање буде у интересу наше државе.

Мене ни мало не буну што је организација те контроле постављена — не треба бити скроман па говорити о јединственим органима — доста централистички, али је и тај централизам потпуно демократски и потпуно је у духу свих органа наше народне државе, јер један такав оквир, који треба да буде око и да пази на државну имовину, на народну имовину, на рационално њено трошење и треба да види доле, непосредно одозго, свуда па ма то била република, ма то припадало у део републици или аутономним покрајинама, месним одборима или чак предузећу које може бити и приватно, али које врши у оквиру свога привредног плана део изградње наше земље. То је једини могући начин да одговори оним задацима који управо стоје пред нама, и које желимо да јој поверимо у дужност.

Из тих разлога ћу гласати за овај Закон (Буран аплауз).

Претседник: Листа говорника је исцрпена. Тражи ли још ко реч? Не тражи нико. Закључујем дискусију у начелу и прелазимо на гласање у начелу. Гласаће се дизањем руку. Ко је за овај Закон, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Закон је, дакле, у начелу једногласно прихваћен. Дајем пет минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу. Прелазимо на дискусију у појединостима и на гласање у појединостима.

Молим друга известиоца да чита члан по члан законског предлога.

Известилац Јосип Рус чита увод у Закон о општој државној контроли и члан 1, према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана првог? (Не тражи нико). Стављам члан 1 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 1 примљен.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно и без измене усвојило чл. 2 и 3).

Известилац чита чл. 4 законског предлога са изменама и допунама Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 4? (Један глас: Мислим да би овде требало ставити и аутономне области).

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: У погледу структуре наше државне контроле ми имамо Савезну комисију, републиканску и покрајинску, а у областима, без обзира да ли су аутономне или обичне, административне, имамо инспекторате.

Претседник: Тражи ли још ко реч о чл. 4? Не тражи нико. Стављам чл. 4 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? Нема. Изјављујем да је чл. 4 примљен.

(Веће затим дизањем руку једногласно усваја без измена све чланове од 5 до 9 закључно).

Известилац чита члан 10.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 10?

Јован Јегдић (НР Србија): Ја мислим да у трећем реду после речи „новчане књиге“ треба ставити „и изванредан преглед каса“, јер без прегледа и печатења каса не би се могла извршити потпуна контрола.

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: Ја мислим да то није потребно, јер у Закону има довољно овлашћења да се изврши такав преглед. Доцнијим правилницима биће проширена ова материја и онда ће ући у те детаље.

Јован Јегдић: Правилник не може никада бити шири од закона и правилником се не могу дати већа права него што су законом предвиђена.

Гаврило Нађ (НР Србија): Овде се у овоме члану каже за контролу „за извршење овога задатка имају право да прегледају“. Међутим не да „имају право“, него треба рећи да имају дужност, јер често могу да дођу, а да то не изврше.

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: Несумњиво да правилник не може да прошири компетенцију коју има државна контрола по овоме Закону, али сам ја истакао да је компетенција коју је контрола добила довољна да обезбеди једно нормално вршење контроле као што је и преглед касе. Сигурно је да је и преглед касе једна манифестација тога пословања. Није потребно конкретно наводити, јер правилник који ће обрађивати сва ова наређења обухватиће и упут за све прегледе, не само касе него и магацина, складишта итд.

Што се тиче друге сугестије, да треба рећи да контрола има дужност да тај преглед врши, несумњиво је да контролни органи имају дужност да то раде, јер иначе не би били контролни органи. Али није потребно да и то уђе у одредбе Закона јер се само по себи разуме. Овде је главно право које им Закон даје. Стога бих ја предложио да остане овај текст, јер мислим да је ствар објашњена.

Јован Јегдић: Није објашњена. Ми смо овде да састављамо закон. Друг повереник каже да је у пословању то предвиђено, али ако хоћемо да набрајамо и кад се каже „преглед новчаних књига“, онда је од веома велике важности пословања и преглед касе. И зашто се држи тога да те две речи не уђу, кад је то један од постулата правилне контроле.

Повереник Владе д-р Јован Ђорђевић: Ја бих молио друга Јегдића да одустане од свог предлога. Што није текстуелно назначено да треба вршити преглед касе, то не искључује да контроле и то ураде. Овде су наведени само општи типови, општи облици тог прегледа. Преглед касе нема данас толике важности као преглед организације, администрације, књиговодства и свега онога што је са овим у вези. Ја мислим да је овим што је речено да општа државна контрола врши преглед општег пословања сасвим довољно загарантована могућност свих прегледа па и прегледа касе, и да није потребно ништа додати.

Претседник: Прелазимо на гласање. Стављам члан 10 на гласање онако како је предложен. Ако га Веће одбаци, ја ћу ставити на гласање предлог друга Јегдића. Ко је за члан онако како је предложен, нека дигне руку. (Посланици дижу руку). Хвала. Ко је против, (Јегдић гласа против). То је мањина. Објављујем да је члан 10 примљен.

Известилац чита члан 11.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 11? (Јегдић: Молим за реч.) Има реч Јован Јегдић.

Јован Јегдић: Предлажем да се у првом реду иза друге речи „контроле“ ставе речи „у сваком посебном случају“, тако да овај став гласи: „Органи контроле у сваком посебном случају морају за вршење контроле имати писмено пуномоћије...“ То је потребно да пуномоћија не би била генерална него да имају за сваки случај специјално пуномоћије.

Д-р Душан Братић (НР Србија): Другови народни посланици често се позивају на Пословник. Констатујем да се ниједан друг који узима реч у дискусији не придржава Пословника, који у свом члану 39 каже: да сваки посланик може своје предлоге за измену и допуну упутити само преко Законодавног одбора. Премда су они имали на расположењу 7 дана, Законодавни одбор није добио досад још ниједан амандман, изузев данас један по предлогу Закона о браку.

Pretsednik: Ali to ne smeta da oni mogu da iznesu svoje predloge u toku diskusije u pojedinostima. Traži li još ko reč? Pošto niko ne traži reč, stavljam član 11 na glasanje. Ko je za pročitani član 11, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Hvala. Ko je protiv? (Niko ne glasa protiv). Objavljujem da je član 11 primljen prema izveštaju Odbora.

Izvestilac čita član 12.

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 12? Pošto ne traži niko reč, stavljam član 12 na glasanje. Ko je za neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Niko ne glasa protiv). Objavljujem da je član 12 primljen prema izveštaju Odbora.

(Veće je zatim dizanjem ruku jendoglasno i bez diskusije usvojilo sve članove od 12 do 17 zaključno, prema izveštaju Odbora).

Pretsednik: Time je diskusija u pojedinostima i glasanje u pojedinostima zaključeno. Pristupamo glasanju u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasa se poimenično sa za i protiv.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike da glasaju.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožič Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Aceva Vera, Babić Anto, Babić Ljubo, Babović Spasenija, Bajalski Risto, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Berus Anka, Bojnović Đurad, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vujašinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Đuričin Milivoj, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivočić Dušan, Ilić S. Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Jurinčić Niko, Kavčič Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Benó, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lautuš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šefket, Malinska Veselinka Đordeva, Manojlović Radmila, Martinovski Nikola, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milivojević Joza, Milošević Mira, Miljovski Kiril, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriló, Nestorov d-r Dmitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Papić Radovan, Pejnović Kata, Petrović Mato, Petrović Ninko, Pešev Nikola Pančev, Poglajen Franc, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Prodanović M. Jaša, Radović Vuko, Rebac Hasan, Redža Zekerija, Rkman Dušan, Rus Josip, Sali Dragutin, Salacan Don Ante, Sali Lisi, Sejfula Kemal, Škerlić Velimir, Smiljanić Milan, Snoj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmani Hivizi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Tunković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodžić Džeko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal, Šukria Ali.

Otsutni: Bebler d-r Aleš, Bevk France, Blagojević d-r Obren, Borić Franjo, Varga Istvan, Veslijevski Naum, Vrbovski Pavel, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Župančić Oton, Zatrić

Sait, Zogović Radovan, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Krajačić Ivan, Markovski Benko, Marušić d-r Drago, Mićunović Veljko, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Pavić Niko, Perović Puniša, Petrović Nikola, Plepelić Stjepan, Polak Bojan, Radosavljević Dobrivoje, Savić Kirilo, Smodiaka d-r Josip, Temelkovski Borko, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodža Mustafa, Čalovska Ljiljana, Šentjunc Lidiya.

Pretsednik: Ima li narodnih poslanika koji nisu bili prozvani? (Nema). Glasala su 132 poslanika i svi su glasali za. Otsutna su 42 poslanika. Time je predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli u celini primljen u Veću naroda.

Na osnovu člana 63 Ustava i člana 44 Poslovnika Veća naroda, mi ćemo rezultat našeg glasanja saopštiti Saveznom veću na rešavanje po Poslovniku.

Ovim smo završili prve dve tačke današnjeg dnevnog reda.

Današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra, 27 marta u 16 časova, sa dnevnim redom: nastavak pretresa zakonskih predloga o državnim matičnim knjigama, o braku; o učenicima u privredi i osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen.

(Sednica je zaključena u 19 časova.)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Шеста седница

(27 марта 1946)

Почетак рада у 17,30 часова

Претседавао председник Владимир Симић.

Претседник: Отварам шести редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Љубчо Арсов чита записник V редовног састанка.

Претседник: Да ли има ко какву примедбу на прочитани записник? (Не јавља се нико). Примедаба нема, записник се оверава.

Изволите чути саопштења.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ на основу чл. 63 Устава и чл. 44 свог Пословника доставља Савезном већу на решавање предлог Закона о општој државној контроли, онако како је усвојен на V редовном састанку II ванредног заседања Већа народа одржаном 26 марта 1946 године. Овај изгласани предлог Закона о општој државној контроли у Већу народа ставиће се на дневни ред кад Веће о томе донесе одлуку.

Молбе народних посланика за отсуства:

Перо Ђукановић, моли осам дана отсуства због болести у породици; Миливоје Радовановић моли један дан отсуства ради хитних и важних послова; Фрањо Гажи моли четири

дана отсуства због болести; Мита Миљковић моли петнаест дана боловања и подноси лекарско уверење.

Предлажем Већу да ова тражена отсуства и боловања одобри. Да ли се Веће слаже с тим? (Слаже). Објављујем да се одобравају тражена отсуства и боловања.

Још једно саопштење: идућег заседања издаваће се народним посланицима нове посланичке легитимације, па се умољавају народни посланици који желе да предају нове фотографије за легитимације да их доставе организационом секретару.

Прелазимо на дневни ред. Прва тачка нашег данашњег дневног реда јесте претрес предлога Закона о браку. Извештац по овом предлогу је народни посланик д-р Макс Шнудерл.

Jože Jurančič (izborni srez Ptuj, NR Slovenija): Ja predlažem Saveznom veću da sada ne čitamo izveštaj, nego da ga čitamo kada se saopštavaju izmene i dopune zajedno sa predlogom Zakona o braku.

Pretsednik: Čuli ste predlog narodnog poslanika Jurančiča. Njegov predlog sastoji se u tome da se izveštaj, koji svi narodni poslanici imaju pred sobom, ne čita sada, nego da se čita kada bude čitan tekst Zakona, tj. da se istovremeno čitaju tekst Zakona i izmene i dopune u njemu. Da li se prima ovaj predlog? (Prima se). Objavljujem da je predlog prihvaćen.

Molim izvestioca da referiše o Zakonu o braku.

Izvestilac d-r Maks Šnuderl (Izborni srez Maribor—Desni Breg, NR Slovenija): Drugovi narodni poslanici, Zakonom o braku počinjemo uzakonjenje privatnog prava nove Jugoslavije. Taj Zakon tako duboko zađire u lični život pojedinaca, opstanak i razvitak porodice, da moramo razmotriti taj problem malo detaljnije. Zbog toga nije suvišno ako se osvrnemo na situaciju, koja je postojala do početka narodnooslobodilačke borbe i na osnovna načela toga novog Zakona, pak ćemo iz toga moći da shvatimo svu dubinu značenja toga novog Zakona.

Predratna Jugoslavija imala je krutu tendenciju za centralizmom. Različiti politički režimi nastojali su da protiv volje i interesa pojedinih naroda usredsrede svu vlast u svojim rukama, da teže hegemoniji i centralizmu. Ali ipak su predratni režimi izostavili da centralno, jedinstveno za čitavu zemlju

regulišu jednu od najvažnijih materija, naime, materiju bračnog prava.

Jugoslavija je imala šest državnih bračnih prava i to: za teritoriju Slovenije i Dalmacije, zakone nekadašnje Austrije; za Hrvatsku hrvatski zakon saglasan austriskom opštem građanskom zakoniku; za Vojvodinu i Međumurje mađarsko bračno pravo; za Bosnu i Hercegovinu bosanski zakon; za Crnu Goru stare crnogorske propise; za Srbiju srbijanske propise.

Naravno da se svi ti zakoni, stvoreni u istorijski različitom dobu i pod raznim uslovima narodnog i državnog života, pod uticajem više religija, običaja i shvatanja, nisu slagali i da su međusobno često dolazili u velika protivurečja, a u slučaju sukoba do gotovo nerazrešivih situacija. Uz to bile su umešane neposredno u razne režime bračnih prava i razne crkve sa svojim konfesionalnim bračnim pravom. Na području austriskog bračnog prava, koje je bilo više papinsko od samog pape, sukobio se konfesionalno-civilni propis sa praksom pravoslavne crkve, koja je na osnovu Vidovdansskog ustava o ravnopravnosti crkava i svog crkvenog statuta sklapala brakove protiv normi tih državnih propisa. U drugim pokrajinama su crkveni sudovi primenjivali državno bračno pravo, ili su pak državni sudovi sudili po crkvenom pravu. Šeriatsko pravo je bilo karakteristično za Bosnu i Hercegovinu. Mnogo smetnje o bračnim odnosima prouzrokovala je i starokatolička crkva. A ne samo to. Različiti su bili propisi samog državnog bračnog prava za pripadnike pojedinih veroispovesti. Tako su bili različiti propisi: za formu sklapanja braka, za uslove, smetnje, ništavnost i razvod braka, za katolike, za protestante, za Jevreje i za bezkonfesionalne, u Bosni za Muslimane i u srpskim pokrajinama za pravoslavne. To je sve bilo u jednoj te istoj državi, to je bio haos, nered i anarhija. Kada je došao u pitanje brak između muža i žene različite vere, ili kad se postavilo pitanje koje pokrajinsko bračno pravo treba da se primeni, onda je došlo do skupih parnica, onda je došlo do tragedija i zabuna, i to, ne na štetu vlastodržaca nego na štetu pojedinih porodica i njihove djece. Sudovi su morali ići tako daleko u apsurd, da su u sukobu pokrajinskih bračnih prava morali upotrebljavati po analogiji načela međunarodnog privatnog prava!

23 godine država nije učinila ništa da učini kraj tom neizdržljivom stanju. U čitavo ovo doba nije bio izdat nijedan zakon, nijedna naredba ili uputstvo po bračnom pravu. U tom

pogledu bili smo šest stranih država plus tri i više konfesija! Iz toga se vidi da je tadašnja vlast namerno izostavljala regulisanje ove materije, koja je od duhovnog značenja za njene državljane. Namerno, kažem, i zbog toga jer su siromaštvo, analfabetizam, neznanje isto tako kao i nesredene prilike u porodici bili sredstva da bi se zbog zabrinutosti o vlastitoj sudbini lakše skrenula pažnja naroda od njegovih životnih pitanja i da bi se time lakše zloupotrebljavala sudbina naroda Jugoslavije.

Tako je, drugovi narodni poslanici, bilo. To je prošlo. Narodnooslobodilački pokret, istinski narodni pokret svih naših naroda i tome zlu je učinio kraj. Projekt osnovnog Zakona o braku, koji danas leži pred vama kao prvi zakon iz područja privatnog prava, učiniće kraj neredu, haosu i anarhiji, pritisku i pokoravanju. Projekt normira i *razrađuje* jednu istinsku tekovinu naše narodnooslobodilačke borbe.

Taj zakon predaje problem braka isključivo u ruke države, u njenu nadležnost. On unosi red i određene principe, a iskorišćenjem iskustva drugih država, u prvom redu naše stvarnosti, našeg kulturnog razvitka i naših tradicija, on reguliše brak u smislu naprednosti i čovečnosti.

Koje su glavne karakteristike ovoga Zakona?

Zakon je osnovan na članu 26 Ustava, koji proglašuje zaštitu države nad brakom i porodicom i pridržava sebi pravo uređenja pravnih odnosa braka i porodice. Kao formu zaključenja braka određuje Ustav zaključenje braka pred nadležnim državnim organom, a bračne sporove predaje u nadležnost narodnih sudova. Na osnovu toga propisa razrađen je projekt toga Zakona. Bitna karakteristika je, dakle, isključiva nadležnost države po pitanjima bračnog prava, i to za čitavu državu, bez razlike veroispovesti.

Druga karakteristika jeste jednakost u obavezama i pravima supruga, u međusobnom odnosu i u pogledu na decu, na uzajamnu saradnju, na imovinu i slobodan obostrani pristanak.

Osnovna ćelija države je porodica. Porodica se zasniva brakom. Zbog toga Zakon u uvodu deklarise brak kao zakonom uređenu zajednicu života muškarca i žene. S druge strane, ne postoji brak i ništavan je ako nije sklopljen u cilju životne zajednice bračnih drugova. Brak ne sme biti instrumenat, da bi se njime pridobilo državljanstvo neko naslede, pasoš itd. Njegov se svečani značaj ne sme profanirati u sebične svrhe.

Nama su neprijatelji prebacivali da ćemo razbiti i uništiti porodicu, propagirati nemoral i stvarati bezprizornike i time onemogućiti porodični život. Ali taj Zakon postavlja protivno ovoj propagandi visoko moralni imperativ u zahtevu vernosti i uzajamnoj pomoći bračnih drugova, u jednakim pravima i dužnostima prema deci i u potpunoj njihovoj ravnopravnosti. Taj Zakon traži da bude brak kao osnova porodice, stabilna i harmonična zajednica muža i žene. Stojeći na osnovu slobodne volje kod sklapanja braka, Zakon poštuje tu slobodu i za vreme postojanja braka, a štiti stabilnost braka tako daleko, da traži i kod sporazumnog zahteva na razvod braka objektivne razloge. Ali sloboda državljana bila bi okrnjena, ako ne bi bio dozvoljen razvod braka tamo gde se zajednički život pokazao neizdržljivim.

Forma braka je, kako rekosmo, civilni brak. Uslovi za to jesu: 1) saglasnost volje između dve osobe različitog pola da sklope među sobom brak; brak iznuden prinudbom ili zabludom nema važnost; 2) monogami princip ukida mnogoženstvo; 3) ne može stupiti u brak umobolno lice ili lice nesposobno za rasuđivanje; 4) ni srodnici do četvrtog stepena, bilo da su srodnici po krvi ili tazbini; izuzetno može sud dopustiti brak i srođnicima četvrtog stepena; 5) ne može stupiti u brak lice koje nije navršilo 18 godina, ali sud može tu dozvoliti dispenz.

Brak se zaključuje samo pred narodnim odborom područja na kojem ima jedan od oba verenika svoje prebivalište ili boravište, i koji vodi matične knjige venčanih. Propisana je procedura prijavljivanja i sklapanja braka. Pojedine narodne republike mogu predvideti i obavljanje izvesnih svečanih običaja kod sklapanja braka. Tek posle zaključenja braka pred nadležnim državnim organima, sme se izvršiti venčanje po verskim obredima. To je dosledno izvođenje načela odvajanja crkve od države. Konstitutivni karakter akta narodnog odbora, koji nije samo prosta registracija i slobodna volja, znače originalni sistem u našem bračnom pravu.

Prestanak braka normiran je u duhu savremenih shvatanja. Naše bračno pravo tačno određuje sučajeve nevažnosti braka. Kad nisu bili ispunjeni uslovi za postojanje braka koje sam gore naveo, smatra se da brak nije ni postojao. Ništavan je brak u slučaju postojanja bračnih smetnji kao što su: ako je brak zaključen za vreme trajanja ranijeg braka jednog od supruga.

Ništavan je brak umobolnog lica i lica nesposobnog za rasuđivanje; dalje, brak između srodnika u ravnoj liniji i pod četvrtim stepenom pobočne linije; dalje, ako pri sklapanju braka nisu bila prisutna oba supruge; dalje, ako je dat pristanak u strahu izazvanom ozbiljnom pretnjom ili u zabludi. Trajna opasna ili teška bolest, protivprirodne navike, polna nemoć, ranija osuda zbog bešćastećeg dela, bremenitost od drugog lica, nečasno zanimanje, sve to povlači ništavost braka. Ništavost utvrđuje sud. Deca rođena u ništavnom braku ostaju bračna i time se podvlači zaštita koju vrši država nad porodicom.

Brak prestaje smrću i razvodom braka.

Razlozi za razvod braka su samo oni koji bračne odnose toliko poremete da je zajednički život postao neizdržljiv. To su naročito nesaglasnost u naravi, trajni nesporazum, neuklonjivo neprijateljstvo i drugi takvi uzroci. Sem toga se razvod braka može zahtevati i zbog preljube ili ako je bračni drug radio o glavi svog supruge; dalje, zlostavljanje, teške uvrede, nečasni život, neizlečiva umna bolest, zlonamerno napuštanje, trajna odsutnost preko dve godine, osuda zbog određenih krivičnih dela. Brak se smatra da uopšte nije postojao, ako nije bilo slobodne volje i nije sklopljen kod nadležnog državnog organa za sklapanje braka.

Iz toga se vidi u koliko meri zakon zahteva da brak bude sređena, stabilna, intimna, čista, harmonična, čovečanska i zdrava zajednica, i kao prirodna posledica toga i sama porodica, ta osnovna ćelija države, a da brak ne bude više lopta između različitih konfesija, pravničkih formula i tuđih interesa. Taj cilj postiže ovaj Zakon samo obligatornim civilnim brakom na osnovu jedinstvenih propisa o braku, podjednako važećim za sve građane čitave zemlje bez razlike vere, i podvrgavajući režim bračnog prava isključivo narodnim sudovima.

Propisi zakona o primeni stranoga prava osnovani su na osnovu principa međunarodnog privatnog prava, teritorijalnog i nacionalnog principa i u saglasnosti kako sa opštim načelima, važećim u međudržavnim odnosima, tako i sa suverenosti naše države.

U pogledu porodičnog imena i imovine uveden je princip ravnopravnosti. Izdržavanju porodice doprinose supruzi srazmerno svojim mogućnostima i sporazumno određuju mesto zajedničkog stanovanja. U pogledu izbora rada i zanimanja ravnopravni su. Svaki suprug zadržava pravo na deo svoje so-

pstvene imovine, a u toku braka radom stečena imovina jeste njihova zajednička imovina. Za obaveze primljene od supruga pre stupanja u brak, odgovara taj suprug sam, dok obaveze preuzete u toku braka za tekuće potrebe zajednice terete oba bračna druga. Nema više zabrane i ograničenja ugovora među supruzima. Pravo na izdržavanje pripada u slučaju nesposobnosti za rad i nedostataka sretstava i jednom i drugom bračnom drugu. Ali, pošto je bračno imovinsko pravo usled običaja u različitim pokrajinama naše države razvijeno u raznim oblicima, to Zakon dozvoljava narodnim republikama uređenje tih imovinskih odnosa. Prestankom braka, razvodom ili zbog ništavosti braka prestaje pravo nasleđivanja između supruga. Veći pokloni treba da se vrate, a zajednička imovina će se podeliti prema doprinosu svakog bračnog druga. Trošak za izdržavanje i vaspitavanje dece u slučaju prestanka braka određuje sud, koji ima i da odluči kome od roditelja pripadaju deca. Neobezbeden bračni drug, koji je nesposoban za rad ili nezaposlen, a nije kriv za razvod braka, ima pravo tražiti od svog supruga izdržavanje.

Što se tiče porodičnog imena mogu bračni drugovi birati prilikom upisa braka u matičnu knjigu. Žena može preuzeti muževljevo prezime ili zadržati svoje ili uz svoje prezime uzeti i porodično ime muža, dok muž može uz svoje prezime metnuti porodično ime svoje žene. U slučaju razvoda braka svaki suprug uzima opet svoje ranije porodično ime, no onaj bračni drug koji nije kriv za razvod, može zadržati porodično ime koje je uzeo stupajući u brak.

Važno mesto zauzimaju u ovom Zakonu prelazne odredbe. Stanje brakova je u tom momentu u čitavoj zemlji vrlo neugodno. Ima partizanskih brakova; ima brakova razvedenih od stola i postelje, koji po dosadašnjim propisima nisu dopuštali nov brak; ima pravoslavnih brakova koji nisu važili, ili su važili samo u pojedinim pokrajinama, ili samo po crkvenim ili samo po državnim propisima itd. Svu ovu materiju uređuju prelazne odredbe. Načelno rešava Zakon sledeće:

- 1) svi po dosadašnjim propisima zaključeni brakovi važe;
- 2) po dosadašnjim propisima nevažeći brakovi važe, ako uzrok nevažnosti nije predviđen ovim Zakonom;
- 3) brakovi sklopljeni pred NOO ili pred vojnim vlastima važe ako su bili ispunjeni bitni uslovi i to da nije bilo bračnih smetnji, da nije raniji brak još postojao i da nije bio bračni drug umobolan ili da nije postojalo srodstvo ispod 4 stepena;

4) za bračne sporove u toku važe u načelu propisi ovog Zakona;

5) na osnovu ranije presude o rastavi od stola i postelje može izreći sud na zahtev jedne stranke razvod braka;

6) narodne republike mogu propisati uslove i način osnaženja brakova, zaključenih pre stupanja na snagu ovog Zakona, kojima je po ranijim propisima osporavana punovažnost.

Država preuzima sada režim bračnog prava iz ruku crkava isključivo u svoje ruke. Time se u toj sferi sprovoda načelo odvajanja crkve i države. Ali to ne znači da taj Zakon odvaja narod i crkvu, jer svako može da se venča posle sklopljenog braka pred državnim vlastima, po propisima svoje religije. Medutim, naravno verski propisi nemaju više uticaja ni na formu sklapanja braka, ni na bračne smetnje, ni na koji drugi elemenat u materiji bračnoga prava.

Na kraju naglašavam da je to predlog osnovnog Zakona o braku, jer je razradivanje i dopuna bračnog prava prepuštena narodnim republikama, koje će doneti svoje propise prema tradicijama, običajima i potrebama svojih naroda.

Time sam vam, drugovi narodni poslanici, ocrtao kratku sliku o značenju toga demokratskog, savremenog i humanog, a po zakonodavnoj tehnici savršenoga Zakona. Odajem priznanje stručnjacima koji su sastavili ovaj Zakon, koji po zakonodavnoj tehnici i po sadržaju odgovara stanju savremene nauke, a istovremeno vodi računa o karakteristikama i običajima naših naroda. Naša zakonodavna vlast izlećiće tim Zakonom jednu veliku ranu našeg socijalnog života a istovremeno će jednoobrazno za sve državljane srediti brak i bračne odnose, učvrstiti osnovnu čeliju našeg društvenog života, maticu budućih generacija — porodicu u duhu demokratije, pravednosti i istinske čovečnosti.

Ja vam, drugovi narodni poslanici, predlažem da primite ovaj zakonski predlog. (Dugotrajan aplauz).

Pretsednik: Pre prelaza na načelnu diskusiju imam da saopštim Veću da je potpredsednik Savezne vlade i predsednik Savezne kontrole komisije drug Edvard Kardelj uputio Predsedništvu Saveznog veća Narodne skupštine akt koji glasi:

KOMITET ZA ZAKONODAVSTVO
I IZGRADNJU NARODNE VLASTI
FEDERATIVNE NARODNE REPUB-
BLIKE JUGOSLAVIJE

Br. 158
27 III 1946 god.
u Beogradu

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA
NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

BEOGRAD

Molimo Vas da pre raspravljanja predloga Zakona o braku u sednici Vašeg doma saopštite nacrt amandmana Vlade uz čl. 20 predloga Zakona o braku.

Prilažemo nacrt amandmana sa kratkim obrazloženjem.
Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Potpredsednik Savezne vlade
i Pretsednik kontrolne komisije,

Edvard Kardelj s. r.

Pošto je potpredsednik Savezne vlade i pretsednik kontrolne komisije ovde prisutan, molim da saopšti ovaj amandman da ne bi nepoznavanjem amandmana uzeli ovaj predmet u pretres.

Potpredsednik Savezne vlade i pretsednik Kontrolne komisije Edvard Kardelj, (Izborni srez Ljubljana II, NR Slovenija):

Da bi uskladili Zakon o braku u najvećoj meri sa postojećim narodnim shvatanjima podnosim sledeći predlog amandmana uz čl. 20 predloga Zakona o braku.

»Čl. 20 Zakona o braku menja se i glasi: Ne mogu zaključiti brak među sobom krvni srodnici u pravoj liniji, kao ni rođeni brat ni sestra, brat i sestra po ocu ili materi, stric i sinovica, ujak i sestričina, tetka i bratanac, tetka i sestrić, ni deca rođene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.

Nadležni sreski sud može, uzimajući u obzir narodna shvatanja i običaje, dozvoliti brak između dece rođene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.«

Obrazloženje: Predloženi amandman unosi u prvobitni tekst predloga Zakona o braku, usvojen od strane zakonodavnih odbora, tu novinu što proširuje bračnu smetnju koja potiče iz

крвнoг сродства од тзв. четвртoгa степенa пoбoчнe линиje, oд-
нoснo јoш и нa дeцу рoдeнe брaчe и сeстaрa oднoснo дeцу брaчe
и сeстaрa пo oцу или мaтeри.

Зa рaзликy oд срoдникa пo прaвoј линији и срoдникa пo пo-
бoчнoј линији дo трeћeгa степенa зa кoje пoстoји aпсoлутнa зa-
брaнa брaчних oднoсa, кoд ових срoдникa у четвртoм степену
пoбoчнe линије aмaндмaн прeдлaжe тзв. рeлaтивну смeтњу. Нaд-
лeжни срeски суд мoжe узимaјући у oбзир oкoлнoсти пoјeдинoгa
крaјa, oднoснo швaтaњa, трaдициje и нaвилкe нaрoдa нaших нa-
рoдних рeпубликa дoзвoлити ступaњe у брaк овим срoдникимa
или oдржaти зaбрaну Зaкoнa зa брaчнe oднoсe мeду нjima.

Овa дoпунa чл. 20 сe прeдлaжe из рaзлoгa дa сe нe би пo-
врeдилa извeснa швaтaњa у пoјeдиним нaшим нaрoдним рeпубли-
кaмa o зaбрaнaмa зa ступaњe у брaк пoјeдиним грoпaмa
срoдникa. С другe стрaнe oвa нoвинa, пoштo je oвa зaбрaнa сaмo
рeлaтивнa, oмoгућуje дa сe пoстoјeчe нaвилкe и нoрмe зa ступa-
њe у брaк срoдникa и дaљe oдржe. Дoдajемо нa крaју дa
oвaј прeдлoг aмaндмaнa уз чл. 20 oдгoвaрa и пoјeдиним прeд-
лoзимa aмaндмaнa кoји су учинили извeсни нaрoдни послaници, кaо
и мишлeњимa кoјa су сe изрaзилa пo oвoм питaњу у извeсним
крaјевимa нaшeг нaрoдa, нaрoчитo у српским пoкрaјинaмa.

Прeтсeдник: Прeлaзимo нa прeтрeс' прeдлoгa Зaкoнa o
брaку. Кoд oднoснoгa члaнa извeстилaц ћe узeти у oбзир
aмaндмaн кoји je сaд прeдлoжeн и тaдa ћe сe и o њeму глa-
сaти. Мoлим другoвe послaникe кoји жeлe узeти рeч у прe-
трeсу oвoг Зaкoнa у нaчeлу нeкa сe јaвe зa рeч. Имa рeч
нaрoдни послaник Влaдo Мaлeски.

Влaдo Мaлeски (*Избoрнa струшкa oкoлијa, НР Мaкe-
дoнијa*): Другaри и другaрки нaoдни прaтeници, уштe вo
сaмиoт тeк нa нaрoднooслoбoдитeлнaтa бoрбa кaј нaшитe нa-
рoди сe сoздaдoвa пoдруги рaзбирaњa зa oднoсoт нa лугeтo
кoн држaвaтa, влaстa, други рaзбирaњa нa лугeтo кoн мнoгу,
дo тoгaј зaсaдeни вo свeстa нa пoјeдинeцoт — прeдрaсудoци.
Етe зoштo e сoсeм рaзбeрливo дeкa дeнeскa, кoгa ниe вo
oвoј висeк дoм дoнeсueмe зaкoни, трeбa бeздругo дa глeдa-
мe, нa ситe тиe нoвoсoздaдeни друштвeни и пoлитички oд-
нoси, aкo сaкaмe зaкoнитe дa бидaт нaвистинa рeзултaт и
oзaкoнуeњe нa придoбивкитe oд нaшaтa нaрoднa рeвoлyцијa
oд 1941 г. нaвaмy.

Вoоружaнaтa бoрбa нa нaшитe нaрoди бeшe и бoрбa
зa рaзкинyeњe нa прaнгитe штo гo зaпирaа друштвeниoт

развиток, борба за прогресивни принципи во нашиот живот. Од тука и огромното значење на предложениот Закон за бракот кој што ги регулира тие, веќе создадени односи.

Несомнено, овој Закон ќе најде на топол прием меѓу широките народни маси во нашата Народна Република Македонија, — како кај Македонците, така и кај националните малцинства — Турците и Албанците.

Законот за бракот, таков каков е предложен од Законодавниот одбор, клада кај на сите оние аномалии и на хаосот што кај нас во Македонија беа изразито засилени. Со членот 17 и 23 од овој Закон и со целиот Закон се поставува бракот на здрава основа, се внесува повеќе човечност во тие односи. Во извесни краишта на Македонија имаме такви брачни односи кои што ни најмалку не се во согласие со денешната наша политичка и друштвена стварност. Има случаи кај нас да родителите склучуваат спогодби меѓу себе за венчавање на своите уште малолетни деца и на тој начин се создаваат, често пати несреќи меѓу двата брачни другари, кои што никогаш до стапуењето во бракот не се познавале. Има случаи каде што родителите ги женат своите уште недораснати деца за многу постари жени, како би ја ползуеле нивната работна сила. — Во нашите печалбарски краишта не е ретка појава да мажот со заработените пари на печалба купува невеста, жена која што може би воопште не ја познавал, а уште помалку да се праша истата сака ли да стапи во брак со него. А да не збориме за брачните односи меѓу муслиманите и за правата на жената во тие бракови. Жената е роб, безгласна кукла, која што не се праша за ништо а најмалку за воспитуењето на своите деца.

Членот 4 од овој Закон, кој што вели:

„Во брачната заедница мажот и жената се рамноправни“ законски ги гарантира правата на едниот и другиот брачен другар и создава нов однос на меѓусебно разбирање.

И време беше да се и законски застане на пат на сите оние неодговорно вршени работи во врска со бракот, од страна на луѓе некомпететни да се мешаат во една толку важна институција за државата и општеството, како што е бракот.

Ако државата го регулира целокупниот политички, економски и културен живот, ако таа ја има грижата за решување маса проблеми во интересот на народот, тогаш е

разберливо зошто е важно да што побргу стапи на снага законот за бракот, зашто е важно да државата го превземе на себе озакоуенето на брачната состојба на своите граѓани.

Нашата народна власт, народните одбори кои што решуат многу покрупни и далекосежни проблеми на нашата државна политика, ќе можат со сигурност да го применуат законот за бракот што ние денес ќе го гласаме. Резултатите од досегашната работа на нашта народна власт, недвосмислено говорат за нејзната зрелост во пребродуењето на мачнотиите што се испречуат пред неа, зборуваат да таа ќе е шегрт во вршењето на својата работа, туку достаточна способна покрај другото, да ги уреди и брачните односи од граѓаните на ФНРЈ.

Како е овој Закон крајно демократичен, прогресивен, во духот на Уставот што ние неодамна го изгласавме изјавувам дека ќе гласам за него. (Одобравање).

Претседник: Реч има народни посланик д-р Хамдија Ѓемерлић.

Д-р Хамдија Ѓемерлић: Другови и другарице народни посланици, Закон о браку, који се данас претреса у нашем Савезном већу, долази да попуни празнине које су владале у нашем брачном праву и да отклони оне велике противрјечности које су досад биле у тој области. При изradi овога Закона стручњаци су водили рачуна о ономе што је било добро у овом питању код нас, а увели су и нове погледе. Са оним што је било и са овим што је ново, овај наш Закон претставља једну нашу оригиналну творевину. Нарочито треба истакнути да наш Закон о браку сматра брак као врло важну друштвену установу, сматра га као животну заједницу између супруга, а нарочито као темељ породице у нашем друштву и као таквом даје му пуну заштиту државе. Овај Закон уводи ред и отстрањује ону анархију која је досада на томе подручју владала.

Закон о браку прописује детаљне услове под којима се може закључити брак, прописује форму и мјесто закључења, надлежност органа који могу закључити брак и надлежност органа који могу развести брак.

Кад се говори о разводу брака, онда треба истаћи два момента. У добром закону о браку потребно је онемогућити лак развод брака. Јер ако се допусти сасвим једноставан

развод брака, онда се тиме руши углед установе брака. Брак треба да буде једна стабилна, али у исто вријеме и једна хармонична заједница. Зато не треба развод превише отежавати. Како није добро увести једноставан развод брака, тако исто није добро ни превише га отежавати. Наш је Закон у том погледу донио задовољавајуће мјере. Ја нарочито истичем онај став који говори о споразуму за развод код супружника, да ће то служити суду као доказ да је брачна заједница више немогућа.

Сагласно са Уставом, Закон о браку досљедно спроводи равноправност супружника у правима и у дужностима и то једног према другоме, а исто тако њих обоје према дјечи. Наш Закон исто тако води рачуна о здравственом стању супруга. Он прописује, између осталог да вјереници, т.ј. кандидати за брак, између других радњи које треба да учине, треба да се међусобно обавијесте о здравственом стању. Овај члан истина није довољно прецизан, јер није предвидио форму на који начин треба да се обавијесте вјереници, али ово је основни закон, а посебним законом народних република прописале се та форма, с обзиром на прилике у свакој појединој републици.

Прије овог Закона код нас је владао хаос на подручју брачног права. Постојало је шест покрајинских брачних права. Из тога је резултирала неједнакост грађана пред законом. Постојало је изигравање прописа, тако да се у једном мјесту један брак сматрао као законит, док је у другом сусједном мјесту, али у другој покрајини, тај исти брак био сматран као незаконит.

Исто тако, с обзиром на то да су вјерски прописи регулисали брачне односе, имали смо хаотично стање ради тога што извјесне религије нијесу признавале развод брака, што су га друге отежавале, а треће олакшавале. Имали смо једно хаотично стање и честе спекулативне прелазе с једне религије на другу, тако да су људи по два и по три пута мијењали религију и при свакој промјени вјере закључивали нови брак, услед чега су се одједном нашли у новом браку, а за њима су стајале по једна, две или три неразријешене брачне везе.

Нарочито је било тешко питање код мјешовитих бракова. Ту је постојала двострука надлежност у рјешавању брачних спорова. Свака вјерска заједница присвајала је себи

надлежност и тако се појављивала правна несигурност и оштећење оправданих интереса грађана.

Такво је стање било посвуда у старој Југославији. Владајући режими у то вријеме стајали су пасивно и посматрали то стање не мијењајући га. За цијело вријеме трајања старе Југославије на том подручју није ништа учињено да би се завео ред. Видовдански устав донио је само начело да држава заштићује брак, али се на томе кроз цијело вријеме опстанка старе Југославије и остало.

Код нас, у Босни, владало је исто тако хаотично стање. У Босни и Херцеговини постоје три вјере и из тога су резултирали врло незгодни брачни односи, нарочито код мјешовитих бракова. Једна посебност Босне јесте између осталог и примјена шеријатског права. У другим покрајинама постојало је углавном православно и католичко канонско право, а код нас у Босни постојало је и било у примени поред ова два и шеријатско право. Шеријатско право имало је извјесних установа које су биле у супротностима са напредним схватањима о браку. На примјер, из напомене мога предговорника чули сте о полигамији, коју шеријатско право не прописује, али је толерира. У Босни је било случајева полигамије, али ја морам да истакнем да је то била једна изузетна и ријетка појава. Изузев једног среза у Босни, који се налази у Крајини, гдје је полигамни брак заузео шире размјере — што се објашњава специјалним историјским приликама тог краја — у осталим дијеловима Босне и Херцеговине полигамни брак је био изузетак. Има читавих срезова где нема ниједног полигамног брака. То доказује да се правна свијест нашег народа није сложила са полигамним браком.

Поред овога постоји у шеријатском праву још једна установа која жену ставља у један подређен положај. То је једностран отпуст жене, или репудијација. Муж је имао право да отпусти жену, а да претходно и не тражи њену сагласност, нити да изводи разлоге за отпуст. Постојале су додуше за жену извјесне економске гаранције, али је та установа била противна напредним схватањима.

Исто тако је и код развода брака мушкарац био фаворизиран. Муж је имао право на развод брака увијек, а жена само онда ако је приликом склапања брака уговором пред-

видјела за себе право да може да покрене бракоразводну парницу, што она готово редовно није чинила.

Али ја морам да нагласим да је шеријатско брачно право имало извјесних добрих устанаова, да се оно у извјесном погледу не разликује од закона који ми данас расправљамо. На првом мјесту шеријатско право није сматрало брак као један вјерски акт, него као уговор између брачних другова. Затим, закључење брака вршило се пред државним органима, шеријатским судијама, који су били државни органи. Исто тако развод брака вршио се пред државним органима. Није се чинио никакав вјерски обред. Из тог: слиједи да је по својој форми шеријатски брак био уствари цивилни брак. Исто тако и у имовинским односима шеријатско право рјешавало је имовинске односе између мужа и жене напредно, јер је сву имовину, коју је жена доносила у брак, остављало жени да она са њом слободно располаже. Муж је могао располагати са том имовином само тако ако га жена на то нарочито овласти. Исто тако однос према дјечи био је доста социјалан.

Примјена оваког шеријатског права у Босни и Херцеговини постојала је све до ослобођења. Послије ослобођења пошто су извјесне институције биле у супротности са тековинама народноослободилачке борбе наше министарство правосуђа, задржавајући установу шеријатских судова, настојало је да примјену шеријатског права доведе у склад са савременим схватањима. У том циљу је министарство правосуђа издало један распис шеријатским судијама по коме се не дозвољава полигамни брак, укида се једнострани отказ брака од стране мужа и наређује се шеријатском судији да приликом склапања сваког брачног уговора унапријед предвиди могућност развода брака за жену.

Након доношења Устава, у коме држава задржава за себе искључиво право да регулише брачне односе, код нас у Босни и Херцеговини, појавила се потреба да се донесе рјешење о шеријатским судовима. Наша народна скупштина донијела је закон, ту скоро, којим је укинула шеријатске судове.

Али послје укидања шеријатских судова осјетили смо и даље једну тешку ситуацију, јер нијесмо имали материјалних прописа, по којима ће судови поступати приликом закључења и развода брака. Врховни суд за Босну и Херцеговину донио је једну одлуку у пленарној сједници и заузео

становиште по томе питању. На основу тековина народно-ослободилачке борбе и угледајући се на законски нацрт који је већ прије био код нас, дао је нашим судовима необавезне упуте како ће да поступају у бракоразводним питањима. И ако ово мишљење Врх. суда није било обавезно, наши судови су га као своје у пракси примјењивали.

Таква је отприлике ситуација била код нас у Босни и Херцеговини до доношења овога Закона.

Доношење овога Закона о браку ми смо очекивали нестрпљиво. Њиме се потпуно рјешава питање о браку и прелази се у нову етапу без потреса, тиме што он важи за будућност. Сам Закон у прелазним наређењима предвиђа да се стари бракови признају као важећи.

Исто тако овај Закон предвиђа да ће посебни закони република разрадити његова начела, јер ово је основни закон и да ће при том водити рачуна о обичајима и традицијама појединих република, уколико они нијесу у сукобу са духом овог основног закона.

До скоро била је код нас велика повика на цивилни брак. То се представљало народу као једно страшило. Данас је свакоме јасно да држава има право, па и дужност да ову материју регулише својим нормама. Присталице нашег Народног фронта упознате су још приликом изборне кампање за Уставотворну скупштину са програмом Народног фронта и специјално са гледањем на ово питање и за њих ту нема ништа ново, они ће прихватити овај Закон као свој и по њему се управљати.

Ја не сумњам да ће наше присташе, присташе Народног фронта, поздравити овај Закон и зато изјављујем да ћу и ја гласати за њега. (Аплауз).

Претседник: Да ли још ко од народних посланика жели да узме реч у начелној дискусији о предлогу Закона о браку? Има реч народни посланик д-р Ритиг.

D-r Svetozar Ritig, (Izborni srez Đakovo, NR Hrvatska):

Dužnost je i nas svećenika da odredimo svoje stajalište na predloženi Zakon o braku. Nema ni jedne crkve ni vjerske zajednice u našoj Jugoslaviji, a da ne bi poštovala visoko pravo državne vlasti da u oblasti bračnih pitanja donese propise, odredbe i uslove za sklapanje braka svojih građana i time zaštititi svoje velike interese za opći etički boljitak svojih naroda i stvoriti zakon da ne može nijedan brak biti priznat od nje pravova-

ljanim koji nije registrovan u matičnim državnim knjigama. No pri donošenju bračnih zakona treba da narodna vlast nada sve bude pažljiva i oprezna, kako ne bi ozlijedila vjerskih čuvstava svojih državljana. Kada sam koncem januara u Narodnoj skupštini govorio o čl. 26 predloženog Ustava, razlagao sam kako bi bilo potrebno da se novim Ustavom da građanima puna mogućnost i sloboda da sklapaju brak po svom unutrašnjem osjećanju i ubjedjenju, ili po formi civilnoga, ili po formi vjerskoga braka. Ovaj moj prijedlog savršeno odgovara onom temeljnom i suverenom ustavnom načelu slobode savjesti i uvjerenja za svakoga građanina u svim njegovim životnim činima. U kojim činima i djelima dolazi više do izražaja sloboda čovječiije savjesti nego u sklapanju braka, onoga braka od koga zavisi sreća i nesreća dvoje ljudi, čitave njihove porodice, pa dalje struji u život svega društva i naroda. Po mom prijedlogu o sklapanju braka, s jedne strane, stalo bi se na put onoj anarhiji, koja je zaista grubo harala u staroj Jugoslaviji u cijelom kompleksu bračnih pitanja, a s druge strane blagorodno bi se štedilo drevnu predaju i osjećanje naroda, koje stvari iako u njemu često variraju po historiskim i kulturnim karakteristikama, ali su u njem očigledno jedinstvene u gledanju da bračne stvari spadaju u vjersko područje i da je brak vjerska svetinja. Način za sklapanje pravovaljanih brakova u dvije forme ne bi nikako onemogućivao a ni smetao funkciji državne vlasti u njezinoj brizi i radu za što skladnije uravnoteženje često suprotnih interesnih gledišta različnih vjeroispovijesti u takozvanim mješovitim brakovima. Opće je poznato da ovakav oblik sklapanja pravovaljanih brakova pred državnim i vjerskim forumima postoji u mnogim zemljama gdje je crkva odvojena od države, pa naročito u Saveznim državama Amerike.

Ne mogu da se pri ovom obrazlaganju svojega stajališta ne pozovem na duševnost svega jugoslavenskoga naroda. U njegovoj duševnosti živi neugasivi tajanstveni osjećaj, blagorodni i blagodatni, da njegovo ljudsko biće i život potječu iz svega tjelesnoga, duhovnoga i moralnoga čuvstva njegovih roditelja i pradjedova i da njihov duh živi u pokolenjima. Naši su očevi i djedovi bili progonjeni od nemile sudbine, zasužnjeni od jačih i brojnijih naroda, među sobom nesložni, ali u svome iskonskome duhu bogati, te su nam namrijeli najveće dobročinstvo, baštinu svoga narodnoga genija. Tako se rodilo ovo veliko koljeno, koje je ostvarilo poziv i zavjet jugosla-

venske rase, ostvarilo bratstvo i rodbinstvo slavenskih plemena, ispravilo sve neprijazni mračne prošlosti i učinilo te postadosmo veliki narod i moćna državna zajednica, koja s ostalim slavenskim narodima saraduje na napretku, miru i sreći svega čovječanstva.

Mi smo ponosni na duh i tradicije svojih otaca i djedova. Mi ih ne smijemo rušiti, mi treba da ih čuvamo.

Iz ovih razloga slobodan sam vam, drugovi, još u posljednji čas predložiti, prije nego donesemo konačni svoj zaključak o ovom Zakonu, da podjemo medju narod, svaki u svoj izborni kotar, da čujemo njegovo mišljenje o tom Zakonu i u narednom zasjedanju odlučimo onako kako to narod želi. Uvjeren sam da naši narodi nikada ne će dati pristanak Zakonu o braku koji bi u javnom narodnom životu umanjio vrijednost braka sklopljenoga u našim hramovima i u duhu časne djedovske predaje — Eto to su razlozi s kojih ne mogu glasati za predloženi Zakon o braku.

Претседник: Има реч д-р Павел Шатев.

Д-р Павел Шатев (*Изборна кратовско-кривопаланачка околија, НР Македонија*): Другари и другарки народни претставители, предложениот Закон за бракот е демократичен и хуман. Принципијелно јас се слагам со основните начела на овој Закон, али во поединостите би сакал да се задржам на некој членови, бидејќи во пракса можат да се појават различни неудобности и недоразуменија.

Затоа јас сакам тука да се задржам на некој членови и да изнесам своето мнение.

1. Во член осми на Законот се вели: „За обавезе које је један сопруг имао пре ступања у брак, као и за обавезе које створи после ступања у брак не одговара други сопруг и т. д. . . .“

Тука треба законодателот да даде едно поточно и попрецизно определение, инаку овој пропис не може да се прилага во живот.

2. Во член 9 се вели: „Сопрузи могу меѓу собом да склапају све уговоре који нису противни закону и да њима заснивају права и обавезе“.

Другари народни претставители, имаме Закон за бракот, но има и договор за бракот, за женидбата. Тоа се две различни нешта. Како тоа ќе биде во пракса. Нашиот народ — јас највише зборам за македонскиот народ, који толку зао-

станал, не би можел овој договор да го исполни. Затоа и тука треба да се предвиди процедура.

3. Во член 11 се вели: „Ближе одредбе о имовинским односима супруга прописаће се законима народних република.“

Значи, другари, дава се право на поједините републики да направат оделен закон во рамките и во оквирот на овој основен закон. Но, треба да истакнам дека тука овој пропис се ограничуе само во имовинските односи. И тука постои една непрецизност. Зашто? За тоа оти има случаи кога не се точно определени условијата, као што е случајот кога на супружниците се оставуе да се обавезат за разни скриени болести и т. д. Затоа треба да се предвиди обавезно да постои медицинско уверење. Само тако може да постои еден здрав брак, само тако може да постои една здрава породица.

По член 20 другарот Кардељ направи амандмант и по тој член нема што да кажем.

Во член 29 се вели: „Склапање брака се обавља у службеној просторији нарочито одређеној за то. Но брак се може склопити и на другом месту, ако то будући брачни другови траже и за то наведу важне разлоге.“

Какви причини треба да се наведат не е јасно речено. На пример, муслимани можат да наведат као причина дека жените им носат фереџе и се покривени, или пак може да постојат и други причини. Требела тоа да е достаточено?

Во член 58 се предвидуе дека супругот може да тражи развод на бракот ако неговиот друг е осуден за кривично дело против интересите на народот и државата, или ако е осуден на повеќе од три години.

Тоа нешто не може да се допусти, бидејќи ова граница е малка.

Во член 63 се вели: „Пресудом којом изриче развод брака суд ќе одлучи о чувању, воспитању и издржувању заједничке деце.“

Во овој член не се кажуе кој суд е надлежен: окружен или срески. Така на пример во Скопје судовите се недоумица. Окружниот суд вика за такви случају дека е компетентан срескиот суд, додека срескиот суд исто така не ги решава овие спорови. Така минаја 5—6 месеци, а децата остануат без издржување.

Претседник: Дискусија се води у начелу, а не у појединоцима.

Д-р Павел Шатев: Тогај, јас предлагам да се измени член 11 и да се исфрли зборот „имовински односи“, и да се даде право на републиките да си донесат оделен закон за бракот во рамките на овој основен Закон, или пак целиот Закон за бракот да се испрати одново на законодавниот одбор, за да го уште еднаш разгледа. Инаку, во праксата ќе имаме да се бориме со многу мачнотии, инаку мајките и децата нема да бидат заштитени и ќе останат во истото положение во које беја и порано. (Одобравање).

Председник: Želi li još ko od narodnih poslanika da govori: (*Stjepan Prvčić: Molim za reč.*). Ima reč narodni poslanik Stjepan Prvčić.

Stjepan Prvčić (*Izborni srez Koprivnica, NR Hrvatska*):

Drugovi i drugarice narodni zastupnici, prijedlog Zakona o braku je plod rada naših napaćenih naroda. Ovaj prijedlog Zakona o braku je jedan od onih mnogih zakona koje smo već ovdje izglasali. Odglasali smo temeljni zakon, demokratski najsavršeniji Ustav, kakvoga nema nijedna zemlja osim Sovjetskog Saveza, na koji, eto, nadovezujemo ostale zakone. Ovaj Ustav kao i ostali zakoni koje smo mi ovdje izglasali i koje ćemo još izglasati naš narod je već nosio u svojoj duši i u svojim osjećajima. Drugovi i drugarice narodni poslanci, nas su ovdje poslali naši narodi da te njegove misli i osjećaje uzakonimo i s njima zajedno provadamo u život.

Dozvolite mi da se osvrnem na ovaj prijedlog Zakona u kojem se govori o braku, o pravima i dužnostima bračnih drugova. Ovaj Zakon zajamčuje punu slobodu i razvitak obitelji, koja je našim narodima bila uvijek sveta stvar.

Pitamo se kako je bilo u prošlosti. U XVII, XVIII, i XIX stoljeću obitelj i to seljačka obitelj, bila je izložena svim mogućim poniženjima. Seljačka omladina bila je izložena samovolji feudalne klike; nijedna bračna zajednica nije se mogla stvoriti, ako se ne dobije pristanak dotičnog feudalnog silnika ili tobožnjeg duhovnog pastira. Pravo prve bračne noći pripadalo je tim siledžijama. Dogadalo se da se dvoje mladih ljudi zavole a to ne bude po volji gospodar, on odredi njihove svatove samo da bi ih žive dao zakopati u jedan lijes. I te su i takove brakove ondašnji duhovni pastiri proglašavali blagoslovenim brakovima. Vidimo u tom razdoblju da su ti tirani

svu svoju moć iskaljivali u nemoralu nad seljačkom ženskom omladinom, koju bi nasilno odvlačili u svoje mračne dvorove i na mračne rasonode, a mladiće u ropstvo i okove.

Poslije feudalnog doba došlo je gradsko buržoasko doba i s njime buržoaski svijet, koji je pošao istim putem ne pitajući za ničiju čast ni pravo. To je tako daleko došlo da kada bi koja seljačka djevojka bila prisiljena, a toga je mnogo bilo, da ide u grad za zaradom, selo bi govorilo: Propala je, šteta. Otišla je u grad, za godinu dana će se vratiti sa djetetom ili bolesna. — Tako je selo govorilo i tako je gledalo na gradski buržoaski moral. A mnoge su majke strepile za svojim kćerima, koje su pošle u grad za zaradom, u službu kakvom reakcionarnom lihvaru, koji bi govorio: »Vašoj kćerki, biće lijepo kod nas, sve će imati, biće srećna« itd. Prodje godina, dvije, ona se vraća izobličena, bolesna, oronula, dijete nezakonito na rukama. Selo je to dijete nazivalo kopile, a ono nije imalo nikakvih prava. Vrlo često su bila takva poniženja našeg seljačkog svijeta.

Ukoliko je samo taj narod prepatio u ovoj četvorogodišnjoj borbi, gdje nijesu uopšte postojala nikakova obiteljska čovječanska prava, gdje su ti ostaci feudalizma, kapitalizma i fašizma prevršili svaku mjeru. Ubijali su nejaku djecu, silovali kćeri i žene i onako obeščašćene bacali u vodu i vatru. Sve je to bilo po velikim duhovnim pastirima blagosloveno i bogu ugodno, sa riječima da je narod griješan i da mora trpjeti pokorno, pošto se tu radilo o seljačkoj i radničkoj raji, koje i tako previše ima.

Svi ti stari, srednji i posljednji protunarodni režimi išli su za svojim parazitskim uživanjima, napose se to ispoljilo u ovom četvorogodišnjem ratu, dok je naša narodnooslobodilačka vojska spasavala stotine hiljada djece, žena, staraca, prebacivali ih u Afriku, Mađarsku a potom i Vojvodinu, da je te divljačke horde ne pokolju.

Član 13 ovoga Zakona govori da nema pravomoćnog braka kada nema slobodnog pristanka ženika i nevjeste. Nestaje prisilne ženidbe za neku imovinu, nestaje uopće prisilnog sklapanja braka, što je uvijek urodilo zlim posljedicama. Taj član daje zdrav i pravilan temelj našem bračnom obiteljskom životu, tu će se očitovati ravnopravnost muškarca i žene, tu ne može biti nasilja radi bogatstva, položaja i slično, što je radalo zlu krv, a potom i rastavu braka.

Član 47 istoga Zakona govori: »Djeca rođena u poništenom braku su bračna. Za odnose između roditelja i djece u slučaju poništenja braka važe isti propisi kao i u slučaju razvoda braka.« »Roditelji imaju prema djeci rođenoj van braka iste obaveze i dužnosti kao i prema bračnoj djeci — član 26 našeg Ustava. Vanbračno dijete neće više biti bespravno kopile, koga bi se majke morale stidjeti, i zbog koga bi morale patiti i stradati.

Sve ove zakone koje smo donijeli i koje ćemo još donijeti stvorio je naš narod u svojoj krvi i suzama. Izjavljujem da ću glasati za predloženi Zakon, sa amandmanom potpredsjednika Savezne vlade druga Kardelja. (Odobranje).

Predsjednik: Ima reč narodni poslanik d-r Ivo Karner.

D-r Ivo Karner (Izborni srez Osijek—grad, NR Hrvatska): Drugovi narodni predstavnici, kada je načelna riječ o prijedlogu Zakona o braku, onda treba vidjeti dvoje: 1) da li je *načelno* tj. uopće i zašto potreban neki nov zakon o braku; i, 2) da li je predloženi nam nacrt Zakona o braku po svojim načelima podesean da posluži kao osnov za diskusiju u pojedinostima.

Što se tiče prvoga pitanja; da li je uopće potreban neki nov zakon o braku, mislim da će biti jednostupan odgovor svih nas narodnih predstavnika — da jeste. Pravni propisi o braku bili su u Jugoslaviji do oslobođenja neobično različni i protuslovni. Mogli bismo skoro reći da je bilo toliko vrsta pravnih propisa o braku, koliko je bilo pravnih područja. A pravnih područja u Jugoslaviji nije bilo malo jer ih je bilo toliko koliko je bilo i pokrajina. Povrh toga nijesu ti pravni propisi o braku bili državni, nego su u nekim pravnim područjima vladali crkveni propisi o braku. Štaviše u jednom te istom pravnom području za pripadnike jednih vjeroispovjesti važilo je crkveno pravo o braku, a za pripadnike drugih vjeroispovjesti važilo je državno pravo o braku. Tako su, na primer u Hrvatskoj sva vjenčanja obavljali vjeroispovjedni a ne državni organi. Razvode pak, odnosno rastave od stola i postelje, obavljala je država za pripadnike evangelističke i mojsijske vjeroispovijesti, a razvode odnosno rastave za pripadnike rimokatoličke i pravoslavne vjeroispovijesti obavljala je njihova crkva.

Dalja poteškoća bila je u tome što rimokatolička crkva ne poznaje razvod braka, nego samo rastavu od stola i postelje, kojom se bračna veza ne raskida, nego ostaje i dalje na snazi,

iako braćnici više ne žive zajedno. Tako su se brakovi sklopljeni u rimokatoličkoj crkvi našli u najtežem položaju, ako su se odnosi u braku tako razvili da zajednički život više nije bio moguć. A i u davanju same rastave od stola i postelje, rimokatolička crkva postupila je vrlo škrtu, tako da su se mnogi braćnici odvojili, a da potom nijedan od njih nije zatražio rastavu. Na taj način bivalo je da su rimokatolički braćnici, pošto su se odvojili, bilo sa crkvenom rastavom bilo bez nje, odlazili u konkubinate, u kojima su često živjeli srećnije nego u svom ranijem zakonitom braku. Od onih pak koji su od crkvenog suda ishodili rastavu, neki su prelazili na koju drugu vjeru, tamo ishodili razvod svoga ranijeg rimokatoličkog braka i tu se ponovo vjenčali s drugom osobom, premda sve to nije bilo zakonski. Naročito je starokatolička crkva rado primala rimokatoličke braćne odvojenike, u svojoj ih crkvi razvodila i potom s drugom osobom vjenčala. Ti novi tj. starokatolički brakovi nijesu vrijedili za državno područje, nego samo unutar starokatoličke crkve, pa su, dakle, sa gledišta državnih zakona predstavljali konkubinate. Konačno su neki rimokatolički braćni odvojenici bez crkvene rastave prelazili na islam, premda to Zakon o vjeroispovijendim odnosima u Hrvatskoj nije dopuštao, i tu bi onda sklopili brak sa drugom osobom, premda od svoje prve žene nijesu bili ni rastavljeni, akamoli razvedeni. Takav je, dakle, muškarac sada imao dvije žene. Tako su rimokatolički braćnici koji više nijesu mogli živjeti zajedno, kadšto bili unesrećeni za sav svoj preostali život; i to ne možda zato što su nekad bili stupili u brak, nego naprosto zato što iz njega nijesu mogli istupiti. Dakako da su neprimlike oko vjenčanja, koja su u Hrvatskoj sva obavljali vjeroispovjedni organi, imali naročito oni vjerenici koji nijesu bili iste vjeroispovijesti, nego je jedan bio pripadnik ove kršćanske a drugi one kršćanske vjeroispovijesti, ili je recimo, jedan bio pripadnik koje kršćanske vjeroispovijesti a drugi pripadnik koje nekršćanske vjeroispovijesti. Tako je, na primjer rimokatolička crkva po ženidbenom zakonu za katolike iz 1856 godine tražila da se brak ima sklopiti u rimokatoličkoj crkvi ako je jedan od vjernika bio pripadnik rimokatoličke vjeroispovijesti. I često se dešavalo da su bili proglašeni nepostojećim, brakovi koji nijesu sklopljeni u rimokatoličkoj crkvi, ako je jedan o vjerenika kod sklapanja braka bio rimokatolik. To se dešavalo unatoč tome što je, međutim, u takvim brakovima bilo već i djece.

Tako je eto sa bračnim pravom i njegovim primjenjivanjem izgledalo u Hrvatskoj, a slično haotično stanje bilo je i na drugim pravnim područjima u staroj Jugoslaviji. Nije stoga bilo čudno da se već u staroj Jugoslaviji čuo vapaj za reformiranjem bračnoga prava i za dovodenjem njegovim u sklad sa potrebanja života.

Stara Jugoslavija bila je, doduše, predviđjela reformu bračnog prava, i to uglavnom tako da bi i nadalje crkva vjenčavala tj. sastavljala, a država bi samo rastavljala odnosno razvodila brakove. No i tu jednu reformu nije stara Jugoslavija mogla ostvariti, jer iako država ona je ipak bila nemoćna prema crkvama, koje su i u tom pogledu kočile, stojeći na stanovištu da samo one imaju da brakove sastavljaju i rastavljaju, jer da je brak sakrament, tj. vjerska tajna. Državi su crkve prepustile samo uređenje obiteljsko-pravnih i imovinsko-pravnih odnosa u braku. I dok je stara Jugoslavija premišljala kako bi uklonila kaos koji je u bračnom pravu bivao sve veći, nadošao je i drugi svjetski rat, a s njim i napad na Jugoslaviju, pa kapi-tulacija njezinih vlastodržaca pred okupatorima i pred vlastitim narodima i potom herojska narodnooslobodilačka borba, u koju su najbolji sinovi i kćeri naroda Jugoslavije kao svoje ideale unijeli mnoge slobodarske ideje, potrebne da se Jugoslavija oslobodi okupatora i trulog starog poretka, koji se za-pravo stro-poštao još u aprilu 1941. godine.

Od ideja, odnosno ideala koje je narodnooslobodilačka borba oživotvorila i postavila načelima novoga poretka u Jugoslaviji, a koje naročito diktiraju novo bračno pravo u Jugoslaviji, navodim napose ove: 1) jednakost pred zakonom tj. ravnopravnost svih građana Jugoslavije, bez obzira na narodnost, rasu i vjeroispovjest; 2) ravnopravnost žene sa muškarcem u svim područjima državnog, privrednog i društvenog-političkog života; 3) sloboda savjesti i sloboda vjeroispovijesti; 4) zaštita braka i porodice sa strane države; i 5) odvajanje crkve od države.

Kao oživotvoreni i ti ideali ušli su u našu narodnooslobodilačku stvarnost, pa je naš prvi republikanski Ustav i njih zapisao kao načela te stvarnosti, po kojima će se imati da gradi naš pravni poredak. I ne samo to, nego je naš Ustav u pogledu braka postavio i dalja načela, koja proizlaze iz ovih temeljnih načela.

Tako naš Ustav iz temeljnog načela: da su brak i porodica pod zaštitom države — postavlja u čl. 26 kao dalja načela: da država određuje pravne odnose braka i porodice; nadalje, da je punovažan samo brak zaključen pred državnim organima i, najzad, da svi bračni sporovi spadaju pod nadležnost narodnih t.j. državnih sudova. Zapravo, ti propisi Ustava, kao osnovnog zakona po kome se imaju graditi budući zakoni, predstavljaju osnovni zakon o braku, dočim predloženi nacrt Zakona o braku predstavlja okvirni zakon, koji će svaka naša narodna republika upotpuniti prema osobenim tradicijama, običajima i potrebama svojih naroda.

Predloženi nam nacrt Zakona o braku primjenjuje sva navedena načela postavljena u narodnooslobodilačkoj borbi i u Ustavu. On naime u prvom redu definira brak kao zakonom uređenu zajednicu života muškarca i žene koju je zajednicu uredila država, za razliku od konkubinata, koji dođuše, takode predstavlja zajednicu života muškarca i žene, ali koja nije uređena zakonom, i stoga konkubinat ili »divlji brak« ne rada one društvene, te lične i materijalne posljedice koje rada zakonski brak, premda i konkubinat kadšto rada neke pravne posljedice, kao na pr. po pravnim propisima o socijalnom osiguranju glede vanbračne djece itd.

Nadalje predloženi nam nacrt Zakona o braku Ustavom propisano zaključenje braka pred državnim organima regulira tako, da to zaključenje, u skladu sa važnošću braka i sa shvaćanjem naroda, ima biti u relativno svečanoj formi, t.j. pred pretsjednikom odnosno narodnog odbora, odnosno pred njegovim određenim zamjenikom, pa u prisutnosti vjernika i svjedoka, te u naročitoj službenoj prostoriji i uz pročitavanje zakonskih odredaba o pravima i dužnostima bračnih drugova.

Nadalje se u tom zakonskom nacrtu normira jednakost bračnih drugova u obvezama i u pravima, i to kako u međusobnom odnosu bračnih drugova tako i u odnosu prema djeci, t.j. brak — dakle sebe i djecu — dužna su izdržavati oba bračna druga, ne kao dosad samo muž.

Iz toga načela jednakosti bračnih drugova izvire načelo slobodnog obostranog pristanka bračnih drugova u stvarima kućanstva i o mjestu zajedničkog stanovanja. Ženi je čak omogućeno da zadrži svoje porodično ime. Roditeljska vlast pripada podjednako i ocu i majci, a isto tako su oba roditelja dužna svoju djecu ne samo izdržavati nego i odgajati itd. Imo-

vinski bračni odnosi uređuju se zakonskim prijedlogom tako, da u brak u času njegovog sklapanja unesena imovina ostaje odvojeno vlasništvo dotičnog bračnog druga, dočim je u pogledu imovine stečene za vrijeme braka postavljeno načelo da je ta imovina zajednička.

Uslovi za zaključenje braka ograničeni su samo takvim smetnjama koje se sa gledišta osnovnih zahtjeva medicine i društvenih shvatanja ukazuju kao nužne. Neke pak od tih smetnji mogu se ukloniti dispencijom (oprostom) sa strane državnog suda, pa se apsolutne smetnje ukazuju malobrojne.

Razvod braka, kao jedan od načina prestanka braka, dopušta zakonski prijedlog svagda, kada su iz ma kog uzroka bračni odnosi toliko poremećeni da je zajednički život bračnika postao nepodnošljiv. Neke od tih razloga zakonski prijedlog i konkretizira. Sporazumno traženje razvoda — uz navod opravdanih razloga — olakšava razvod utoliko što će se u takvom slučaju naročito smatrati da je zajednički život bračnika postao nepodnošljiv.

Ako dode do razvoda, ne znači to, da muž — kao dosad — mora ženi plaćati alimentaciju u svakom slučaju, kada je do razvoda došlo njegovom krivicom; nego po članu 70 samo neosigurani bračni drug koji je nesposoban za rad ili nezaposlen, a koji nije kriv za razvod braka, ima pravo zahtijevati alimentaciju, ali koju gubi i onda, kada toga postane nedostojan.

Postavlja se još pitanje da li se predloženi nam nacrt Zakona o braku pravilno odnosi prema već sklopljenim brakovima, te prema već riješenim bračnim sporovima kao i prema bračnim sporovima u toku. Zakonski prijedlog pravno valjane takve brakove ostavlja na snazi, a isto tako ostavlja na snazi i pravomoćno riješene bračne sporove. Oni pak bračni sporovi pred crkvenim sudovima, koji su riješeni tek u prvom stepenu, imaju se — ukoliko se tome ne protivi koji od stranaka — dovršiti u roku od tri mjeseca, jer će inače i takvi sporovi pasti pod nadležnost državnog suda. Naročito je povoljna odredba zakonskog prijedloga: da će narodni tj. državni sud na zahtjev jedne stranke izreći razvod braka na osnovu presude o rastavi od stola i postelje, donijete od nadležnog suda prije stupanja na snagu ovog Zakona. Na taj će način doći do razvoda (raspusta) braka i u onim brojnim slučajevima, gdje usljed pravnih propisa dotične crkve uopće nije moglo doći do razvoda.

Da završim: do takvog modernog i demokratičnog zakona, koji u brak i bračne odnose unosi potrebnu jednoobraznost i humanost, mogli smo doći samo kroz narodnooslobodilačku borbu, koja se na taj način ukazuje i kao brakooslobodilačka. (Buran aplauz).

Pretsednik: Želi li još ko od narodnih poslanika da uzme učešća u diskusiji? Ima reč drug Ivan Granda.

Ivan Granda (*Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, ja neću ovdje da vam govorim o potrebi i shodnosti ovog zakonskog nacрта o braku, jer su o tome predgovornici dosta opširno kazali, naročito izjavitelj Zakonodavnog odbora, a i drug monsijor Ritig isto je tako priznao da je neophodno potrebno da se već jednom donese jedinstven zakon i da se riješi onaj haos koji je vladao u bivšoj Jugoslaviji. Jedino je monsijor Ritig pledirao za to da bi bilo potrebno da uz državni brak koji se ovim zakonskim prijedlogom ozakonjuje, postoji još i crkveni brak, samo da bi trebalo te brakove registrovati u državne matične knjige.

Drugovi, ja nijesam pravnik, ali po zdravom razumu mislim da bi, kad bi se taj prijedlog primio, opet nastao haos. Ne mogu postojati dvije vrste brakova. Još jedno što me je ponukalo da uzmem riječ kad nas monsijor Ritig poziva da najprije odemo u narod i da pitamo narod pa da donesemo svoju odluku. Drugovi, mi koji živimo stalno u narodu, mislim da dobro poznajemo mišljenje svoga naroda. Kada ga ne bismo poznavali, onda mislim da ne bismo mogli biti pretsatvnici njegovi. (Aplauz). Narod nas je birao, on nas je dobro poznao kao što mi poznajemo njega, i zato držim da bi bilo neupućno da mi idemo danas u narod, jer mi smo u narodu bili svakodnevno. Naš narod je dobro prodiskutovao naš Ustav u kome je jasno i glasno rečeno da će uz državni brak svako moći da sklopi i crkveni brak. Ja znam da je narod zadovoljan time kad može uz državni brak da sklopi i crkveni brak.

Izjavljujem da ću glasati za ovaj Zakon. (Aplauz).

Pretsednik: Nema više prijavljenih govornika, i stavljam predlog Zakona o braku na glasanje u načelu. U načelu po Poslovniku glasa se dizanjem ruku. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku sem jednog poslanika). Ima li ko protiv? (Jedan diže ruku). Objavljujem da je zakonski predlog o braku izglasan sa jednim glasom protiv. (Aplauz).

Na redu je da se pređe na pretres Zakona o braku u pojedinostima. Međutim, imamo malo vremena s obzirom na priredbu današnjeg dana na koju je pozvat veliki broj narodnih poslanika i članova Vlade, predlažem jednu dopunu dnevnog reda: da kao tačka peta dnevnog reda bude rešavanje o predlogu Veća naroda povodom Zakona o opštoj državnoj kontroli. Kao što sam u početku rekao, mi smo od Veća naroda dobili izglasan predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli i, u smislu Ustava i Poslovnika, treba da o njemu rešavamo.

Prima li Veće ovu dopunu dnevnog reda kao petu tačku? (Prima). Objavljujem da je tačka peta dnevnog reda prihvaćena: rešavanje o predlogu Veća naroda povodom Zakona o opštoj državnoj kontroli.

Pošto današnji dnevni red nismo iscrpeli, pitam Veće da li se slaže s tim da današnju sednicu zaključimo. (Slaže se). Prema tome današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra, u 16 časova sa produženjem današnjeg dnevnog reda.

(Sednica je zaključena u 18,30 časova.)

VEĆE NARODA

Šesta sednica

(27 marta 1946)

Početak rada u 16,30 časova.

Pretsedavao *pretsednik Josip Vidmar*.

Pretsednik: Drugovi i drugarice, otvaram šesti redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda.

Molim druga sekretara Ninka Petrovića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović čita zapisnik prošle sednice.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema)
Zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red molim Veće da sasluša moj predlog — da drugu tačku dnevnog reda stavimo kao prvu tačku, jer je logičnije da najpre izvršimo pretres Zakona o braku, a posle toga pretres Zakona o državnim matičnim knjigama. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima).

Savezno veće Naodne skupštine na osnovu člana 63 Ustava i člana 45 Poslovnika dostavlja Veću naroda na rešavanje definitivni tekst predloga Zakona o opštoj državnoj kontroli onako kako ga je Savezno veće usvojilo. Predlažem da mi ovaj zakonski predlog stavimo na dnevni red sutra pre ostalog dnevnog reda. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Imamo još i dva saopštenja: Potpretsednik Savezne vlade i Pretsednik Savezne kontrolne komisije saopštava Pretsedniku Veća naroda Narodne skupštine da je u smislu našeg Poslovnika odredio

kao svoga predstavnika na sednici Veća naroda prilikom rasprave projekta Zakona o braku i Zakona o matičnim knjigama d-r Lea Gerškovića, koji će davati potrebna obaveštenja i objašnjenja narodnim poslanicima za vreme diskusije.

Drugo saopštenje: idućeg zasedanja izdavaće se narodnim poslanicima nove poslaničke legitimacije. Umoljavaju se narodni poslanici koji žele da predaju nove fotografije za legitimacije da ih dostave organizacionom sekretaru Narodne skupštine.

Prelazimo na dnevni red. Pošto je Skupština primila da se na prvo mesto stavi pretres Zakona o braku, prelazimo na pretres toga Zakona.

Ima reč izvestilac Zakonodavnog odbora d-r Dušan Bratić.

Izvestilac d-r Dušan Bratić (NR Srbija) čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda o predlogu Zakona o braku.

Josip Jeras (NR Slovenija): Pošto je izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda otštampao s izmenama i dopunama i pošto smo taj izveštaj primili i pročitali, predložio bih da se izmene i dopune u izveštaju ne čitaju.

Pretsednik: Prima li Skupština ovaj predlog druga Jerasa? (Prima). Predlog je primljen.

Izvestilac Dušan Bratić: Osnova Zakona o braku je potvrda i izvršenje ustavne odredbe iz člana 26 Ustava. Ono što ovaj Zakon donosi novo i karakteristično to je zavođenje obaveznog građanskog braka na celoj teritoriji naše države.

Razumljiva je i neosporna činjenica da je naša država morala da u jednoj važnoj oblasti narodnog života i odnosa svojih građana kao što je brak, unese red i zavede izvesne principe koji odgovaraju nivou političkog i kulturnog razvitka naše zemlje.

Ovim Zakonom celokupna nadležnost u materiji braka koja je bila pod tutorstvom crkvenih ustanova, prelazi potpuno u nadležnost države, koja je reguliše svojim zakonima, od kojih je osnovni ovaj Zakon o braku, koji je danas na dnevnom redu. Država uzima u svoju nadležnost i raspravljanje svih drugih problema u vezi sa brakom kao što su odnosi prema deci, odnosi materijalne prirode i drugi, koji su u staroj Jugoslaviji bili nepravedno regulisani. Država je zainteresovana u

svim odnosima koji stoje u vezi sa brakom, kako radi harmoničnog uspostavljanja odnosa između bračnih drugova, tako i s obzirom na društvene funkcije koje brak ima.

U staroj Jugoslaviji obavezan građanski brak postojao je u Banatu, Bačkoj, Baranji i Međumurju. U ostalim delovima bio je obavezan crkveni brak. Verski propisi mnogobrojnih ispovesti: rimokatoličke, grkokatoličke, starokatoličke i jermenskog obreda, srpske pravoslavne, rumunske pravoslavne, mojisijske, muhamedanske, evangelističko-reformatorske i evangelističko-avgustinske određivali su formu i materijalne uslove braka, razloge za razvod braka i rastavu od stola i postelje. Propisi jedne veroispovesti su se dijametralno razlikovali od propisa druge. U praksi su se brakorazvodni sporovi vukli dugi niz godina. Neke veroispovesti imaju dogmu o nerazrešivosti braka i dozvoljavali su samo rastavu od stola i postelje. Takav način rešavanja bračnih sporova pretvarao je brakove u pakao, delo decu u neprijateljske tabore, jer su silom prilika morala da drže ili očevu ili majčinu stranu. Dete je bilo kao predmet ucene da se bračni drug natera da pristane na razvod. O zaštiti interesa dece nije se vodilo računa, dugotrajni procesi su nagonili bračnog druga da živi u konkubinatu iz kog su se radala nezakonita deca, koja nisu bila socijalno zaštićena itd.

Potreba za zavodenjem obaveznog građanskog braka, potreba da se dode do jednog zakona koji će uneti nov poredak u braku, potvrđena je za vreme opštenarodne diskusije o Ustavu kao i u samoj Ustavotvornoj skupštini.

Ustav je u članu 26 doneo nekoliko osnovnih novina koje su nametale potrebu da budu regulisane zakonom. Član 26 Ustava kaže da su brak i porodica pod zaštitom države, da je punovažan samo onaj brak koji je zaključen pred nadležnim državnim organom, da posle zaključenja braka građani mogu izvršiti venčanje po verskim propisima i da svi bračni sporovi spadaju u nadležnost narodnih sudova.

Ove osnovne novine Ustava razrađene su u članovima ovog Zakona, kojima su ostvareni i potvrđeni osnovni principi našeg Ustava.

Princip slobode savesti i odvajanje crkve od države mogu biti obezbeđeni samo zavodenjem obaveznog građanskog braka i oduzimanjem kompetencije u toj materiji drugim ustanovama. Princip ravnopravnosti naših građana, bez obzira na narodnost i veru, nalazi potvrdu i ostvarenje u ovom Zakonu.

Ustav je proglasio potpuno izjednačenje čoveka i žene u svim domenima kulturnog, političkog i društvenog života. Žena je živela u braku pod patrijarhalnim i primitivnim zakonima u kojima je bilo mnogo nedostataka, i uvek na štetu žene.

Ovaj Zakon obezbeđuje jedan naročiti bračni režim i po tome ovaj Zakon predstavlja jednu našu originalnu i svojstvenu tvorevinu, kako je to rekao drug d-r Jovan Đorđević. On se koristi velikim iskustvom naprednih zemalja, ali isto tako vodio je računa o našoj stvarnosti, stepenu kulturnog razvitka naših naroda, kao i izvesnim tradicijama.

Moram se osvrnuti na klevetničku propagandu, za koju nema nikakvog osnova ni u našoj stvarnosti ni u nameri zakonodavca. Pokušava se, naime, da se uveri svet kako će ovaj Zakon i Zakon o matičnim knjigama udaljiti, odbiti narod od crkve i vere. To je laž najgore vrste, ali u stilu onih mnogobrojnih laži koje šire neprijatelji naše države. Država je svoj odnos prema crkvi postavila i odredila Ustavom onako kako je to u interesu države, naroda i crkve.

Dužnost je sada crkvenih organa i crkvene hijerarhije da oni svoj odnos prema državi i narodu postave i odrede na zadovoljavajući način. To će oni moći učiniti samo onda ako podu sa stanovišta da je služba interesima države i naroda u isto doba najveća i najidealnija služba i crkvi i veri. U tom slučaju neće na drugoj strani naići ni na kakve zapreke nego će naići ne samo na dobru volju i razumevanje nego i na punu podršku. Vreme je da shvate našu državnu i društvenu stvarnost. Treba da shvate da je u našoj zemlji zagarantovana sloboda savesti, kao osnovna lična sloboda i da se neće i ne može dozvoliti da se ta sloboda ugnejtava, presira ili zarobljava makar u kom vidu i makar pod kojim izgovorom.

Nema na svetu, a neće ni biti takog zakona koji bi imao tako čarobnu moć da samo svojim propisima stvara, menja ili ukida uverenja, ubedenja, navike, običaje i tradicije; za to su potrebni i drugi važni faktori kao što su vreme, vaspitanje i drugo.

Mi smo, mislim, četrnaesta država u Evropi koja uvodi obavezan građanski brak. Narodi tih država nisu prosečno ni manje ni više religiozni nego naši narodi, pa držim da u tim državama nije nijedna crkva zatvorena, nijedno svešteno lice nije se odreklo svog čina samo zbog zakona kojim se uvodi obavezan građanski brak. To se neće nikad kod nas dogoditi.

Dokaz nam je za to stanje na onoj teritoriji u našoj državi gde postoji obavezan građanski brak već preko 50 godina.

Što se tiče samog shvatanja braka i njegove suštine, naš Zakon polazi od toga da je brak životna zajednica muškarca i žene i kao osnova porodice treba da bude jedna stabilna zajednica, da ne dozvoli nikakvu anarhiju i nered u porodičnim odnosima, već da to bude harmonična zajednica koja neće krnčiti slobodu naših građana, njihovu individualnost i osnovni interes zaštite dece, koja su naročito predmet staranja našeg Zakona.

To shvatanje je izrečeno u čl. 1 i 2, a njim su protkani i ostali članovi, naročito glava 1 ovog Zakona.

Obzirom na važnost braka, na značaj ovog Zakona kao velike novine, smatrali smo da je potrebno da u uvodne članove 2 i 3 uđu odredbe koje govore o tome da se zaključenje braka i rešavanje svih odnosa koji iz braka proizlaze, predaju u nadležnost državnim organima i da su ovim Zakonom ukinuti i zamenjeni svi dosadašnji državni propisi o braku, a da primena drugih propisa ne može proizvesti nikakve pravne posledice braka.

S tim u vezi namenjeni su i brojevi članova i bivši članovi 1—14 su razdruženi. Pošli smo sa stanovišta da u članovima 4—7 postavimo moralno-etičke osnove braka, a u članovima 8—14 materijalne osnove braka. Značajna je novina i u članu 9 i 10 koja govori o posebnoj i zajedničkoj imovini u braku.

U nizu članova (čl. 15—25) koji propisuju uslove za sklapanje braka, rukovodili smo se obzirima civilnog prava, medicinskim obzirom i odnosima kulturnih razvoja naših naroda.

Materijalni uslovi za sklapanje braka su: slobodna volja muškarca i žene koji su navršili 18 godina, izjavljena pred nadležnim državnim organom, nadalje da ne postoje zakonom predviđene bračne smetnje — srodstvo u pravoj liniji, srodstvo u pobočnoj liniji do 4 stepena, srodstvo po tazbini prvog stepena, da ne postoji punovažan prvi brak, da bračni drug nije umobolan ili nesposoban za rasuđivanje i da ne postoji odnos usvojitelja i usvojenika. Vanbračno srodstvo je isto što i bračno.

Kod ovog se stavljaju dvojaki prigovori. Jedni prigovaraju da smo granice zapreka zbog srodstva proširili, to su oni gde je dosad po državnim propisima postojalo kao zapreka

srodstvo u pobočnoj liniji do 3 stepena i oni gde je dosadašnjim verskim propisima bila apsolutna zapreka do 3 stepena a relativna zapreka četvrti stepen, koja se mogla dispencijom otkloniti. Drugi prigovaraju da su granice zapreka preuske, pozivaju se na eugeniku, služe se nekim izvrnutim rasnim teorijama, kojima mi osporavamo i naučnu i praktičnu vrednost. Među vama u ovom domu ima i lekara i biologa, pa mogu dati stručno objašnjenje, ali ja držim da smo mi ovo pitanje rešili pravilnom linijom i da to odgovara i medicinskim obzirima i shvatanju naših naroda.

Zakon u tom pogledu ne nameće obavezu nego dozvoljava, a da li će neko uzeti srodnika u petom stepenu zavisi ne od zakona nego od shvatanja, odgoja i etike zainteresovanog lica.

Sreski sud može iz naročito opravdanih razloga dati dozvolu za sklapanje braka i licu ispod 18 godina, no naravno samo onda ako takav brak može i sa medicinskog gledišta da bude stabilan, nadalje dozvolu od smetnji srodstva po tablini i odnosa usvojitelja prema usvojeniku, u kom slučaju ovaj odnos ipso fakto prestaje.

Što se tiče forme sklapanja braka, nadležan državni organ za sklapanje braka je narodni odbor kod koga se vode matične knjige za područja na kome imaju prebivalište ili oba bračna druga ili samo jedan od njih.

No taj narodni odbor može po želji stranaka ovlastiti drugi narodni odbor da se brak pred njim zaključi.

U ime narodnog odbora sklapanju braka prisustvuje predsednik ili član narodnog odbora koga on odredi, a moraju biti prisutna oba bračna druga, dva svedoka i matičar. Ovim se propisom htela da da svečanost aktu sklapanja braka. To nije samo registracija nego je konstruktivan elemenat. U izuzetnim slučajevima može nadležni sreski narodni odbor dozvoliti i to samo jednom bračnom drugu da brak zaključi preko punomoćnika.

Zakon tačno propisuje dužnosti predsednika i matičara.

Posle sklapanja braka bračni drugovi ako žele, mogu se venčati po verskim propisima. Lica koja vrše venčanje po verskim propisima ne mogu obaviti venčanje dok supruzi ne dokažu izvodom iz matične knjige venčanih da su zaključili brak.

Glava III govori o nevažnosti braka. Tu treba razlikovati dva slučaja: nepostojeći brak i ništav brak. Samo je jedan slučaj kada se smatra da brak nije postojao, a to je kad saglasnost muškarca i žene da stupaju u brak nije izjavljena pred nadležnim državnim organom (čl. 38 u vezi čl. 15). Smatra se da takav brak nije ni postojao, supruzi kao da nisu bili u braku i takav nepostojeći brak ne povlači nikakve posledice braka, osim ako jedan bračni drug nije znao za taj nedostatak, u kom slučaju nastupaju posledice kao kod poništenja braka. Deca rođena iz tog brasa smatraju se bračna.

Brak se može poništiti samo u slučajevima koji su u Zakonu izrično predviđeni a to su: ranije postojanje braka, umobolnost ili nesposobnost rasuđivanja jednog bračnog druga u času sklapanja braka; srodstvo po krvi ili tazbini koje čini bračnu smetnju po čl. 20 i 21, ranije 17 i 18; nadalje ako pri sklapanju braka nisu bila prisutna oba bračna druga ili jedan od ovih i opunomoćenik drugog; ako je brak zaključen u strahu izazvanom ozbiljnom pretnjom, ili u zabludi u ličnosti i bitnim svojstvima bračnog druga, ili ako je brak fiktivan.

Pravo na podizanje tužbe za poništenje braka imaju ne samo bračni drugovi nego i sva lica koja su neposredno pravno zainteresovana da brak bude poništen, kao i javni tužilac. Iznimka od ovog pravila je ovo: ako je brak zaključen između lica mladih od 18 godina bez odobrenja suda, brak se može poništiti ali ne mora, to ceni sud na tužbu roditelja, odnosno staraoca. Druga iznimka: posle prestanka umne bolesti ili nesposobnosti za rasuđivanje, tužbu može podići jedan ili drugi bračni drug; i treće, tužbu za poništenje braka zaključenog pod prinudom ili u zabludi može podići samo bračni drug koji je bio prinuđen ili u zabludi, ali samo u roku od godine dana otkad je prinuda prestala ili zabluda uočena, a supruzi su živeći zajedno za to vreme. Inače je pravilo da se tužba za poništenje braka može podići i posle prestanka braka i da pravo na podizanje tužbe ne zastareva. Pravo na podizanje tužbe ne prelazi na naslednike, ali naslednici mogu produžiti već započeti postupak.

Što se tiče razvoda braka predlog Zakona zauzeo je ovo stanovište: brak u ovoj fazi našeg narodnog života treba da bude stabilna zajednica ali u isto vreme harmonična i čovečanska zajednica. Prema tome, uzroci za razvod braka predstavljaju formulaciju izvesnih konkretnih okolnosti koje brak čine

neizdržljivim a s druge strane ne dozvoljavamo potpunu slobodu za rušenje ove važne ustanove u pogledu izvesnih momenta koji često puta mogu da budu prolazni. Prema tome jasno smo predvideli uzroke razvoda, ali smo se zadržali na jednoj širokoj formulaciji, koja je zasnovana na ideji da gde se zajednički život pokazao neizdržljivim, gde su odnosi između bračnih drugova postali nepodnošljivi, sud će ocenjujući sve konkretne okolnosti takav brak razrešiti. A kad postoji sporazum supružnika, konkretni se uzroci razvoda braka tumače mnogo liberalnije nego kad tog sporazuma nema.

Pravo na podizanje tužbe za razvod braka ne prelazi na naslednike, ali naslednici mogu nastaviti započeti postupak u cilju dokazivanja osnovanosti tužbe.

Imovinsko-pravni odnosi posle prestanka braka uređeni su ovim Zakonom na pravedan i socijalan način. U slučaju poništaja braka i u slučaju razvoda braka, suprug koji nije znao za bračne smetnje i suprug koji nije kriv za razvod zadržava primljene poklone a ima pravo da date traži natrag.

Zajednička imovina deli se u svakom slučaju prema doprinosu svakog bračnog druga. Pravo nasleđa prestaje i u slučaju poništaja i u slučaju razvoda; ne može naslediti ni po testamentu ni po kom drugom raspolaganju koje je napravljeno pre razvoda braka.

Deca su naročito predmet staranja ovoga Zakona. Svrha je da deca ni u moralno-odgojnom ni u materijalnom pogledu ne pretrpe štete usled spora svojih roditelja, te da se te razmirice ne odraze ni na duši ni na telu nedužne dece.

Presudom kojom se brak razvodi, sud odlučuje o čuvanju, vaspitanju i izdržavanju dece, imajući pred očima samo interes dece.

Pa i pre presude propisane su mere za čuvanje, izdržavanje itd. deteta.

Što se tiče nadležnosti, svi sporovi koji su u vezi sa brakom, za utvrđivanje postojanja ili nepostojanja braka, tužbi za poništenje braka i tužbi za razvod braka, svi ti sporovi spadaju isključivo u nadležnost okružnih sudova na čijem su području supruzi imali svoje poslednje boravište. Jedino sporovi koji su u prvom stepenu rešeni kod duhovnih sudova imaju se dovršiti kod tih sudova, ako se koja od stranaka tome ne protivi. U slučaju poništenja prvostepene presude, ili ako u njoj ne bude doneta konačna odluka kod višeg duhovnog suda u roku

od 3 meseca od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, odluku o bračnom sporu može izreći samo nadležni narodni sud.

Što se tiče primene stranoga prava, uslovi za stupanje u brak stranog državljanina procenjuju se po zakonu države čiji je on državljanin. Jedino u pogledu smetnji koje potiču iz postojanja ranijeg braka, srodstva, umne bolesti i nesposobnosti za rasuđivanje važe odredbe ovoga Zakona i za stranog državljanina koji želi zaključiti brak pred nadležnim organom FNRJ.

Punovažan je u pogledu forme brak koji je zaključio naš državljanin u inostranstvu na način propisan tamošnjim zakonom. No ako oba supruža imaju prebivalište u našoj zemlji i zaključe brak u drugoj državi gde ne postoji građanski brak, onda se takav brak ne može priznati. Može se dogoditi da naši građani iz pograničnih krajeva koji imaju prebivalište na našoj teritoriji odu na teritoriju gde važi crkveni brak i tamo sklope crkveni brak da bi izbegli građanski brak, u tome slučaju mi takav brak ne možemo priznati.

Zakon predviđa krivične odredbe za sve one koji prekrše odredbe ovoga Zakona.

Najzad dolazimo na prelazna naredenja koja sadrže nekoliko praktičnih i važnih odredaba. Brak koji je sklopljen pre stupanja na snagu ovoga Zakona punovažan je ako je bio sklopljen po propisima koji su onda bili na snazi. Brak zaključen pre stupanja na snagu ovoga Zakona, koji po ranijim zakonima ne bi bio punovažan, ne može se oglasiti nevažećim ako uzrok nevažnosti nije predviđen ovim Zakonom.

Zatim odredba da brakovi sklopljeni u vremenu od 6 aprila 1941 godine do stupanja na snagu ovoga Zakona pred vojnim vlastima ili narodnooslobodilačkim odnosno narodnim odborima priznaju se punovažnim ako su bili ispunjeni uslovi iz članova 13, 15, 16 i 17 ovog Zakona. Ovi brakovi moraju se prijaviti radi uvođenja u matične knjige venčanih najdalje u roku od godine dana po stupanju na snagu ovog Zakona. Ako se takvi brakovi u roku od godine dana ne uvedu u matične knjige smatraće se da ne postoje.

Kao što i sam naslov kaže, ovo je Osnovni zakon o braku. On donosi samo opšte i osnovne propise. Razradivanje i dopuna bračnog prava ostaje za zakone narodnih republika, koji će svoje propise doneti prema osobenim tradicijama, običajima i potrebama svojih naroda.

Kao što ste čuli, ovaj Zakon ostvaruje velike principe našeg Ustava o odvajanju crkve od države, o zavodenju obaveznog građanskog braka, o jednakosti čoveka i žene i o ravnopravnosti naših građana. Ovaj Zakon rađen je na temelju opšteg narodnog iskustva, vodeći računa o osobenosti naše sredine i naših naroda. On odgovara uslovima našeg političkog, ekonomskog, kulturnog i društvenog života, pa Zakonodavni odbor moli Veće naroda da ga usvoji. (Aplauz).

Pretsednik: Da li želi poverenik Potpredsednika Vlade da da kakvo objašnjenje. (*D-r Leo Geršković:* Molim za reč). Ima reč d-r Leo Geršković.

Vladin poverenik d-r Leo Geršković: Drugovi narodni poslanici, u vezi sa izvesnim predlozima iz naroda i predlozima drugova narodnih poslanika, potpredsednik Vlade Edvard Kardelj podnosi sledeći amandman za ovaj Zakon, tako da se član 20 Zakona o braku menja i glasi: (*D-r Bratič Dušan.* To je bivši član 17). Da, to je bivši član 17, sada član 20, koji se menja i glasi:

»Ne mogu zaključiti brak među sobom krvni srodnici u pravoj liniji, kao ni rođeni brat i sestra, brat i sestra po ocu ili materi, stric i sinovica, ujak i sestričina, tetka i bratanac, tetka i sestrič, ni deca rođene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.

Nadležni sreski sud može, uzimajući u obzir narodna shvatanja i običaje, dozvoliti brak između dece rođene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.«

Obrazloženje za ovaj amandman je sledeće:

Predloženi amandman unosi u prvobitni tekst predloga Zakona o braku, usvojen od strane zakonodavnih odbora, tu novinu što proširuje bračnu smetnju koja potiče iz krvnog srodstva do takozvanog četvrtog stepena pobočne linije, odnosno još i na decu rođene braće i sestara, odnosno decu braće i sestara po ocu ili materi.

Za razliku od srodnika po pravoj liniji i srodnika po pobočnoj liniji do trećeg stepena, za koje postoji apsolutna zabrana bračnih odnosa, kod onih srodnika u četvrtom stepenu pobočne linije amandman predlaže takozvanu relativnu smetnju. Nadležni sreski sud može, uzimajući u obzir okolnosti pojedinog kraja, odnosno shvatanja, tradicije i navike naroda naših

narodnih republika, dozvoliti stupanje u brak ovim srođnicima ili održati zabranu zakona za bračne odnose među njima.

Ova dopuna člana 20 predlaže se radi toga da se ne bi povredila izvesna shvatanja u pojedinim našim narodnim republikama o zabranama za stupanje u brak pojedinim grupama srođnika. Sa druge strane, ova novina, pošto je ova zabrana samo relativna, omogućuje da se ne samo postojeće navike nego i norme za stupanje u brak srođnika i dalje održe. Dodajemo na kraju da ovaj predlog amandmana uz član 20 odgovara i pojedinim predlozima amandmana koji su učinili izvesni narodni poslanici, kao i mišljenjima koja su se izrazila po ovom pitanju u izvesnim krajevima našega naroda, naročito u Srbiji.»

U vezi sa ovim amandmanom biće potrebne neke tehničke izmene kod pojedinih članova, naročito brojeva koji se pozivaju na izvesne članove, pa ću u toku diskusije u pojedinostima podneti konkretne predloge.

Pretsednik: Od prijavljenih govornika za načelnu diskusiju prvi je na redu narodni poslanik Aleksandar Stojanović.

Александар Стојановић (НР Србија): Другови народни посланици, Закон о браку који се налази пред нама на озакоњењу од основне је важности за наш друштвени и биолошки живот. Овај предлог који је пред нама заснива се на начелима која су прокламована још у доба француске револуције, која су од тог доба била стална тежња напредних друштвених група и која су била прихваћена као један од основних идејних захтева покрета народног ослобођења, а иста начела идејна су његова тековина. То је у првом реду световни (грађански) карактер брака, тј. да брак у друштвеном биолошком животу игра основну улогу и да према томе прописи и начела о његовом регулисању не могу бити од споредног и другоразредног интереса за заједницу и да се његово нормирање препусти другим друштвеним групама.

Друго, ако што битно разликује овај предлог од ранијих прописа световног карактера код нас, јесте доследно, практично могуће спроведено изједначење човека и жене у њиховим реалним правима и обавезама у браку.

Таква су начела примљена, било искључиво било у разним компромисним формама, у већини законодавстава културних држава у свету. Код нас не само да нису постојали доследно спроведени принципи наведених начела световно-

сти и једнакости, него и само законодавство је претстављало једно шаренило уредаба, различитих према схватањима појединих верских заједница или локално затечено законодавство још од пре рата 1914—1918 године. Ова начела нису искључиво ни апсолутно могла бити доследно спроведена ни у овом погледу из техничких, практичних и моралних разлога. Народ већ има своју традицију о браку и своју моралну свест о њему. Моралне и обичајне норме о браку постоје као једно од најстаријих друштвених правила у друштву уопште, из разумљивих разлога јер је то тесно везано са самим постојањем човека. Утицај постојећих народних моралних схватања, па и физиолошке чињенице о надмоћности мушког пола над женским, примећује се нарочито у чл. 5 где још увек мушкарчева породична линија долази као приоритетна, што је и једна реална чињеница у свим савременим друштвима истоветне или сличне законодавне праксе. У овом предлогу друкчије решење не би одговарало правној свести народа или би било у супротности са постојећим моралним нормама. Један овакав предлог закона данашњице мора да садржи најсавременије захтеве правне политике тј. последње резултате медицинских, биолошких и друштвених наука.

Ја сам био поднео један амандман пре овога говора и нисам знао да ће бити примљен у Влади. Међутим, он је примљен боље него што сам и тражио.

Ако се узме у обзир да су сличне одредбе биле у важности и у феудално доба као средство племства за одржавање чистоте племства, — то сам читао у „Пореклу породице“ и у другим књигама — то племство није ипак било ништа напредније од осталог народа, него је чак и више заостајало.

Има код нас, другови, на Косову село Јањево. Ту су наши први рудари још у доба Немањића насељени, то су Саси. Они нису хтели да се жене, било као добри католици или као још бољи Немци, сем из своје средине, тако да су дошли дотле да узима брат сестру за жену. По њиховом броју видимо да су нагло изумирали, тако да их је данас врло мало.

Ако, другови посланици, сматрате, а то је већ и Влада учинила са овим амандманом, да је овај Закон такав да га можемо комотно примити онда и да гласамо за њ, јер је заснован на позитивном схватању друштвеном и има да оза-

кони нов друштвени однос, изједначајући то за све федералне републике Југославије без обзира на веру и народност.

Пошто сматрам да је овај предложени амандман од стране Владе такав да ће бити врло добро примљен у целом нашем народу, а специјално у српском делу народа, изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог.

Pretsednik: Kao drugi prijavljeni govornik ima reč Tomo Čiković.

Tomo Čiković (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, poznata je činjenica da u nekim vjerskim zajednicama sklopljeni brak ima trajan karakter i da je nerazvediv. On je vezivao supružnike do smrti jednog ili drugog bračnog druga. Ako je brak bio zasnovan na zdravim temeljima, ako su se u braku našla dva srodna bića koja zaista pripadaju jedno drugome, onda je takav brak bio srećan i trajan. Takav brak je osnovna ćelija ili jedinica iz koje izvire sva sreća i životna radost koliko samih bračnih drugova toliko i cele porodice i potomaka iz takvog braka. Tako srećan brak je koristan po državu i ljudsko društvo, jer sadrži u sebi sve temelje i društvene osobine koje uvjetuju da se takav brak poštuje i cijeni kao zdrava i sposobna zajednica.

Mi imamo razne običaje prilikom sklapanja braka u našem narodu. Ima krajeva gdje je običaj da stupaju u brak premladi braćni drugovi, neiskusni, nerazvijeni telesno a ni duševno. Mnogo ima slučajeva da baš takvi brakovi doživljavaju brodolom, jer nijesu prozreli životne teškoće i nedaće koje ih čekaju i kod prvih životnih prepreka i razočarenja padaju u međusobne nesuglasice i tako čine zajednički život nemogućim.

Još ima običaja da se ne gleda ono naosnovnije prilikom stupanja u brak, već igra ulogu materijalno stanje jednog ili drugog ženika, a tu obično roditelji prave pritisak i takvi brakovi u mnogo slučajeva dožive žalostan svršetak.

Naš novi Zakon koji je danas na pretresu pred nama, obavezuje svakog našeg građanina i građanku na sklapanje građanskog braka. Ovak je Zakon savremen i demokratski i daje mogućnosti onim braćnim drugovima koji po svom suprotnom karakteru ne mogu živjeti zajedno da raskinu takav brak jer nije koristan ni njima ni društvu, kao ni državi. Nesumnjivo je da je brak institucija koja pokreće zdravi društveni život naroda i države i zato mu se kao takvom sa strane države i zakonodavca posvećuje mnogo pažnje.

Konačno, prihvatanjem ovoga Zakona mištopamo u red onih država koje imaju već decenijama ovakav zakon i građanski brak, a rezultati su pokazali u tim državama da je takav zakon o građanskom braku koristan i državi i ljudskoj zajednici.

Sve one vjerske predrasude i verige o nerazrešivosti sklopljenog braka, ako je on nepodnošljiv za oba bračna druga, ovaj Zakon briše i predviđa izlaz, jer je bolje rasti se i potražiti novu sreću, nego živjeti u vječnoj netrpeljivosti i nesuglasicama koje ne radaju dobrim posljedicama.

Brak koji je srećan daje ljudskom društvu zdravo i za život sposobno potomstvo, koje opet stvara nove zajednice i tako se to reda jedno za drugim.

Dokazano je da brakovi koji ne žive srećnim životom ne odgajaju ni potomstvo korisno ljudskoj zajednici. Iz takvih su brakova djeca odana raznim porocima, koje su ili naslijedila ili navikla od roditelja.

Ovaj Zakon daje široke mogućnosti da se brak u našoj državi stavi na nove, zdrave i demokratske temelje, zbog toga izjavljujem da ću glasati za. (Aplauz).

Pretsednik: Kao sledeći govornik prijavio se drug Lazar Mojsov.

Лазар Мојсов (НР Македонија): Предложениот Закон за бракот је регулиран во духот на современите разбирања и на демократските придобивки една многу важна област од нашиот друштвени живот. Борбата на нашите народи во последните години внесе корените промени не само во политичката структура, ами го изврши своето влијание и над самите друштвени односи, овозможуејќи да тие се уредат во духот на новото време и во согласност со желбите на самите народни маси, разкинуејќи ги догмите, предрасудите и штетните и застарели друштвени прописи. По таков начин се створија предусловија да се уредат и брачните односи во интересот и со учестието на државната заедница, да тие не бидат препуштени на религиските обреди и црквените догми и правила. Уведуенето на обавезниот граѓански брак, така како што е тоа одамна сторено во многу земји во светот, е уште еден доказ на доследноста на нашата народна власт кон напредните принципи и со тоа ќе се внесе ред и еднообразност во еден од најважните сектори на друштвениот живот.

Донесуењето на законот за бракот представуе, од друга страна, крајна и неодољна нужда со оглед на тоа, дека изменетите друштвени односи одамна веќе се одразиа и на бракот. Кај нас во Македонија е и многу чест случајот да скоро веќе две години се склучуат бракови од народните одбори на различни начини, затоа што новата друштвена обстановка не можеше веќе да го спречи оноа што одамна беше станало желба на народните маси.

Несомнено е дека овој Закон ќе најде на топол прием кај широките народни маси во нашата Народна Република Македонија — како кај Македонците, така и кај националните малцинства — Турците и Албанците и др. Законот за бракот, таков што е предложен од Законодавниот одбор, не само што клава крај на сите оние аномалии и хаос во брачните односи кои се кај нас во Македонија изразито засилени, ами исто така внесе и повеќе човечност во тие односи, го поставуе бракот на здрава основа. Стоејќи на крстопатот на разни национални, верски и секакви други влијаниа, во Македонија во извоник краишта брачните односи се засноваа под едни со денешната наша политичка и друштвена дејствителност наполно несовестили условија. Има случаи да родителите склопаат спогодба за венчавањето на своите деца опште при нивното раѓање, опште кога се тие во лулка и по тој начин се создават несреќни и несредени односи меѓу двата брачни другари, кои што до стапуењето во бракот воопште не се ни познавале. Има случаи, каде што родителите ги женат своите уште непораснати деца за многу постари жени, за да би ја ползуеле нивната работна сила. Има случаи да во печалбарските краишта мажјата со тешко спечалните пари во тугина купуат жени кои не ги ни видели. Да не збориме пак за брачните односи кои настануат кај муслиманите, кои уште повеќе носат отпечаток на друштвена заостаналност и религиозна затуцаност. Во сите тие случаи, взаимното согласие и слободниот пристап на лицата кои стапуат во брак се потчинети на невидливите окови, што ги наметнуат лошите „адети“ и сите заостатоци од робското минало.

Предложениот Закон, во членовите 17 и 23 ги оневозможуе таквите случаи и го поставуе бракот на здрава основа, правејќи ги брачните другари активни субјекти при неговото склопуење, а не луѓе на кои тугјата воља, лошите

адети, религиозните заблуди, судбата, им е предопределила да живеат заедно.

Со својот чл. 4 пак, предложениот Закон ја санкционира рамноправноста на двата брачни другари, заснивајќи го бракот на меѓусобното разбирање и поштуење и одстрануејќи го оноа несносно положение, при кое едниот брачен другар е крут деспот, а вториот покорен и бесправен роб, одстрануејќи ги сите оние патриархални заостатоци наследени од миналото, утврдуејќи ја прокламираната рамноправност на жената со мажот и во таквата важна област на друштвениот живот како што е бракот.

Одземањето на бракот од владавната на црквата и религијата и регулирањето на брачните односи од страна на државната заедница, — доследното спроведување на начелата поставени во Уставот.

Еднаквоста на супрузите како во обавезите така и во правата взаимното пристапување и разбирање на брачните другари, регулирањето на имовните брачни односи, современите условија за заклучување на бракот, обезбедување на децата од поништените и непостоеките бракови, компетенцијата на народните судови при разгледувањето на причините за развод на бракот, овластувањето да законите од народните републики го разработат и дополнат брачното право, согласно на породичите, особените обичаји и потреби на дотичниот народ, — сите тие се ботните обележја кои го прават предложениот Закон напдно демократски и прогресивен.

Поради сите тие причини, јас ќе гласам за предложениот Закон за бракот.

Претседник: Има реч народни посланик Душан Васиљевић.

Душан Васиљевић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, узимајући ријеч по предлогу Закона о браку, изјављујем одмах да говорим у своје име, али говорим и као посланик из Босне и Херцеговине и убијеђени приврженик Народног фронта. Ја ћу гласати за овај Закон.

Брак као животна заједница двају лица разног пола спада одвајкада у оне друштвене установе које су у систему и државе и друштва одређивале правац. Стога су се за регулисање односа који проистичу из брака интересовали

сви они који су водили рачуна о приликама у држави, као и они који су се интересовали и вођством у друштву и настојали да у своје руке узму и регулисање односа који проистичу из брака.

Не улазећи дубље у овај проблем, ја ћу само да истакнем једно, а то је да смо у историском развоју друштва у цивилизованим народима и државама дошли и ми, послје тешких искушења у прошлом рату, у положај да преко народне власти, као држава, узмемо установу брака у своје руке.

То није случај, него је то природан ток догађаја и ја се нећу упуштати у све разлоге који су до овога довели, али ћу истаћи једно — да овај Закон није ни у ком погледу производ силе него поуздања у себе и у своју снагу, а у исто доба потреба државе и времена да га држава узме у своје руке.

У хришћанским државама црква је дуго времена руководила па и још и данас у неким државама руководи установом брака. Баш у оним државама које су догматски биле на крајњем лијевог крилу или које су биле компактне као само једне верске заједнице показала се потреба увођења обавезног грађанског брака и то увођење није изазвало нигдје ни у једној држави никакве потресе. Ако погледамо зашто смо ми, зашто је наша држава Федеративна Народна Република Југославија узела у своје руке установу брака, доћи ћемо до закључка да је то била неминовна потреба. Не само неминовна потреба државе као такве и нашег друштва, него и неминовна потреба због тога што по својој друштвеној и верској структури народи Југославије и наша држава нијесу могли ни урадити друкчије него онако како је у овом Закону и у нашем Уставу предвиђено. Вама је познато да се Југославија у вјерском погледу састоји из три велике групације: двије хришћанске, католичке и православне, и једне исламске, поред осталих многобројних хришћанских и других вјероисповјести. У оваквој групацији немогућно је било пустити да се односи у браку регулишу према схватањима, захтјевима и догамама појединих вјероисповјести, јер су и оне саме међу собом стајале у супротности и те супротности, с једне стране догматске а с друге стране можда и политичке, биле су разлог

да се у пређашњој предратној Југославији није могао успоставити један поредак у питању брака, него се таворило. И последица те вјерске разноликости јесте да је наш народ, да су сви народи Југославије морали поднијети велика страдања и велика искушења у току прошлог рата, која би можда била бар у извјесној мјери уштеђена. Увођење обавезе државног брака значи увођење једнообразности схватања и погледа на брак, који су у Југославији до овог времена били различити. Узмимо само двије вјере, узмимо православну и католичку. Догматски и једна и друга признају светост брака и догматски инсистирају да изведу закључке из те светости брака и поред свега тога долазе практично међу собом у сукобе.

Католичка црква признаје тајну брака као светињу и не допушта развод брака.

Православна црква не само да га допушта, него иде и нешто даље од тога, али ни једна ни друга нијесу биле, ни за вријеме аустро-угарске управе у Босни и Херцеговини, ни за вријеме предратне Југославије, у стању да нађу један такав излаз да би се могло једнообразно регулисати питање брака. Ово је било немогуће и због тога што и исламска босанска заједница има своје посебно право из кога произилази да је могућа и бигамија. Већ ове чињенице саме по себи ставиле су нашој држави у задатак да створи једнообразност у брачним односима како приликом закључења, тако и приликом развода брака. У образложењу које је приложено уз овај предлог закона види се јасно да је овај законски предлог основан на свима начелима која су предвиђена у нашем Уставу, а за која је гласало 92% у нашој држави. Дакле, као консеквенцу тога можемо примити да је овај Закон о браку носилац истих идеја које су истакнуте у извјештају извјестиоца Законодавног одбора.

Једна ствар се овдје мора истакнути. На овај начин задовољен је постулат да се искључи бигамија која је допуштена брачним законом код муслимана. Али ја морам да кажем да бигамија није у крви нашега народа у Босни и Херцеговини, гдје су све три вјероисповијести заступљене. Тамо има врло мали број многоженства. Поред свега тога било је нужно донијети једну одредбу. Друкчије није ни могло бити. На основу Устава и на основу закона држава је морала узети регулисање брачних односа у своје руке.

Још једна појава овога Закона, а то је да ће се овим Законом учврстити не само темељи наше државе него и темељи нашег друштва, јер се овим Законом избјегава свако трвење, услед вјерског или црквеног схватања. Тога је било и раније и то је дало повода људима од науке у пређашњој, предратној Југославији да и они сами пледирају за обавезан грађански брак. То је учинио Београдски универзитет у својим чланцима у „Архиву за правне и друштвене науке“, то су учинили правници у нашој држави, судије и адвокати на својим конгресима када су пледирали да се уведе грађански брак. Разумије се да са стране пређашње Југославије, односно њезиних властодржаца, томе није обраћана пажња, али је обраћана пажња на једну другу страну, а то је да се повежу са претставницима наше цркве у лицу епископата и на тај начин је дошло до нашег Црквеног устава и до Црквеног закона и у оквиру овог закона и до правила о браку. То је било с једне стране, а с друге стране ти властодршци који нијесу могли доћи на овај начин до споразума са католичком црквом остварили су то преко конкордата, који је, као што знате, дао веома негативне резултате. Цркве су увијек хтјеле да баш у питању брака надјачају једна другу и то у питању мјешовитих бракова. Иако је и једна и друга црква признавала светост брака, оне су у питању мјешовитих бракова заузимале једна према другој непријатељско становиште. Оне су дајући дозволу својим сувјерницима за ступање у мјешовити брак стављале њима у дужност да морају свог брачног друга наговарати да промијени своју вјеру и да прими вјеру свог брачног друга.

Због овога је морало у народу доћи до сукоба и у томе можемо тражити и разлоге за велике покоље који су се догађали у току овога рата.

Када посматрамо стање у пређашњој Југославији и стање у данашњој Југославији, онда можемо видјети са колико напретка данас корача наша Федеративна Народна Република Југославија, са колико напретка смо пошли унапријед послје непуне године дана од потпуног ослобођења наше земље.

Природна је ствар да ће код црквених људи и због овога бити отпора према овом Закону, јер разумије се, то спада у њихов домен, али управо са те стране биће дужност

наших народних власти и оних који буду имали улогу при склапању брака да објасне народу вриједност овога Закона са гледишта мира и братске љубави у народу. Са те стране, мислим да баш није ни довољно, по мом мишљењу овом Закону је то једини приговор, у криминалним одредбама наглашено, где се као преступ против овог Закона сматра склапање црквеног брака прије него што би се склопио грађански брак. Разумије се само по себи да не треба допустити омаловажавање овога брака од стране оних који у склапању брака а уз црквени обред хоће да учествују на један други начин а не како је то прописано. И то мора да се кодифицира као кримен, утолико више што се употреба вјере у политичке сврхе предвиђа и према Уставу као кажњиво дјело.

Из ових разлога ја ћу гласати за.

Претседник: Наредни говорник је народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић: Другови народни посланици, говорим у своје име и изјављујем да ћу за овај законски предлог гласати позитивно и у начелу и у појединостима, јер сматрам, другови народни посланици, да се овим и оваквим законом, који спроводи у живот један од основних принципа нашега Устава, постављају чврсти темељи браку и породици као важној друштвеној установи.

Брак као основа породице, која опет стоји под особитом заштитом нашега Устава и нашега Закона, ствара читав низ обавеза и права како између супруга међу собом, тако и између њих и деце. Искључиво право и интерес заједнице, оличени у нашој народној демократској држави и њеној будућности и напретку јесте да се она брине и да чини све да те обавезе које из брака проистичу буду правилно регулисане и правилно извршиване.

Наша народна држава, основана на демократском принципу једнакости свих грађана, без обзира на верске, националне и расне разлике, да би у потпуности остварила ове принципе, морала је увести, како је то лепо и друг предговорник Васиљевић истакао, грађански брак, брак који не зависи од верских разлика брачника, јер ће само на тај начин и сам брак и породица која из њега проистиче бити заштићени од стране државе.

Уосталом у погледу увођења грађанског брака као обавезног ми данас идемо доста утрвеним путем, јер су давно пре нас све напредне и цивилизоване државе пошле тим путем. А пракса од скоро века и по показује оправданост и нужност да држава буде једини гарант у брачним односима.

Одвајањем цркве од државе, који је принцип такође спроведен кроз наш Устав, грађански брак се појављује као обична последица тога уставног принципа. Завођењем грађанског брака и уређењем ове установе искључиво од стране државе, преко државних органа, уређује се овај грађански статус и пружа највећу могућу гаранцију држави да ће пропис правилно бити извршиван, а тиме да ће и наша народна држава према народу у потпуности испунити ову дужност заштитника брака и породице.

Тиме што је грађанима омогућено уставним прописом да после закључења брака пред надлежним државним органом могу извршити и венчање по верским прописима, потврђен је и прокламован један велики уставни принцип, принцип слободе савести грађана. Држава, дакле, не жели овим изјашњењем кроз пројекат закона у то слободно право грађана, у њихов слободан однос према цркви као верника, да се меша. Она тражи од грађана да свој грађански статус регулишу на законом прописани начин пред надлежним државним органом и више ништа. Однос према цркви, њихових верских припадника представља њихову приватну ствар, у коју се држава не меша и не жели да се меша.

Према томе неосновани су сви приговори, који се ту и тамо чују, како држава одузима цркви њена права. Право цркве у овом погледу ничим није окрњено, ако се хоће поштовање слободе савести сваког човека и ако се не стоји на принципу присиљавања појединаца да припада једној верској заједници и да се присилно подвргава њеној верској јурисдикцији. Право државе и њена дужност данас се тачно знају и они су потпуно одељени од цркве као верске институције.

То питање решено је на исти начин увођењем обавезног грађанског брака, као што сам напоменуо, много раније, читав век и више, чак и у оним државама где је доскора утицај цркве на државу и на њен државни и друштвени живот био много јачи него што је то случај код нас

у нашој држави, без обзира на поједине покрајине и без обзира на разноликост вера. Код нас је ово решење, поред других разлога који га оправдавају, нарочито оправдано баш са разлога постојања више признатих верских заједница у нашој држави, па је баш изузимање брака од владавине вере и цркве нужно ради потпуног успостављања верске толеранције и потпуног немешања цркве у државне послове, у њена права и њене дужности. Братство и јединство наших народа као основни темељ наше народне заједнице и наше народне и демократске државе диктује пуно поштовање принципа о слободи савести и равноправности грађана, а то је оно што најпре оправдава овакво решење начина брачних односа и утврђивање законитог пута брачних односа у нашој земљи.

Предлог овог основног Закона о браку који се данас овде узима у претрес уствари претставља само једну карику, један беочуг у низу закона, демократских и народних, који треба да дају нову форму и нови дух нашем друштвеном и правном животу и да региструју оне форме правног развоја које су се у народу појављивале током његове борбе како против окупатора, тако и током његове, може се рећи, вековне борбе против преживелих и статичких установа које му је наметала ненародна владајућа мањина у његовом историском развоју. Овај предлог закона који има свој дубоки корен у устаничкој борби наших народа и чија садржина регулише основну ћелију и друштвеног и правног живота, добија свој пуни значај баш данас кад се спроводе у живот демократске установе нашег Устава, који је данас један од најновијих и, по мом дубоком уверењу, један од најслободољубивијих устава у Европи.

Нашим Уставом и предлогом овог Закона ми уствари данас исправљамо, а ја то хоћу нарочито да нагласим, једну вековну неправду која је притискивала не само нашу друштвену ћелију, нашу породицу, већ и савест свих истинских демократа и поштених чланова наше заједнице. Кад ми данас кажемо у члану 1 пројекта предлога основног Закона о браку да су у брачној заједници муж и жена равноправни, ми тиме уклањамо оне сурове трагове средњевековног назаднаштва, који су се огледали у инфериорности жене и повлашћености човека у свима грамама друштвеног живота.

Треба напоменути овде да је цео правни систем пре 1941 године у нашој земљи и далеко назад био инспирисан овом инфериорношћу жене не само у брачним већ и у осталим правним односима. У којој је мери предлог овог Закона напредан, демократски, свечовечански видеће се из једног кратког, допустите ми, упоредног прегледа духа који провејава кроз овај Закон и оних позитивних прописа који су били на снази до 1941 године. Ја ћу се ограничити на законодавство у Србији, које је у том погледу било донето равно пре 102 године и важило је за цело време до 1941 године скоро без икаквих битних измена.

Србијански Грађански законик, донет као што сам напоменуо 1844 године, управо компилирани аустриски грађански законик од 1801 године, у своме § 110 каже:

„Супруга пак дужна је мужа свога слушати, за њим ићи и где он за добро нађе онде живети.“

Овај ропски положај жене, мајке и трудбенице заувек се чланом 4 нашега предлога закона раскида, јер се у њему каже:

„Сваки је супруг независан у избору рада и занимања. Супрузи одређују споразумно место заједничког становања.“

Дух ове норме, другови народни посланици, уствари је само потврда научних тековина о непостојању икакве биолошке разлике између мушкарца и жене, и тај дух данас провејава целокупним нашим новим законодавством у овој материји.

У коме је степену овај зависни положај жене према човеку био у старом законодавству, до које је висине ова разлика достигла, види се и у случају одвојеног живота мужа и жене. У случају поништаја или развода брака, у § 118 српског Грађанског законика се каже да ће деца мушка до четврте, а женска до седме године бити код матере а после овога доба старости да ће бити предата оцу на старање. Мајка која је изродила децу, која их је задојила и подигла по томе закону била је лишена те благодети да их има, да с њима живи, да их васпитава и да на њих расипа богату материнску љубав ако она ма из каквих разлога, чак и без своје кривице, није могла да настави брачни живот са својим мужем.

Међутим, члан 3 нашег пројекта Закона о браку овај и овакав ненормални однос овако поставља: супрузи имају

иста права и дужности према деци, а у случају развода брака регулише положај деце наш нови пројекат на тај начин што препушта главну бригу суду који доноси пресуду о престанку брака, да он одлучи који ће од супружника чувати, васпитавати и издржавати децу. Наравно, наш пројекат — то је добро — предвиђа да при овој својој одлуци и по слову и по духу закона суд мора ту своју одлуку да донесе на првом месту и готово искључиво у интересу саме деце, чиме се овде још једанпут потврђује онај уставни принцип да деца стоје под особитом заштитом закона.

Из ових примера могли смо видети како ова два закона третирају мужа и жену у оном најужем, најприснијем, интимном домаћем животу у кући и како наш нови закон даје иста права и мужу и жени у тој основној ћелији која се зове породица. Из упоређења пређашњег закона и овога нашег данашњег предлога видите несумњиво колико овај наш предлог иде у корак са данашњим развитком самога друштва. Допустите ми да свратим вашу пажњу на онај живот мужа и жене ван куће, на њихове односе у спољном свету, на манифестације њиховог заједничког живота у њиховим имовинским односима. И овде ћемо видети не мање разлике у корист и повлашћеност мужа по досадашњим старим позитивним прописима нашег законодавства. Какву катастрофалну разлику чини законодавац у погледу удате жене и њеног мужа, можете најбоље видети из § 920 грађанског закона Србије, и право да вам кажем, ја се једва усуђујем да вам га цитирам. § 920 Грађанског закона гласи: „Младолетнима уподобљавју се сви они који не могу или им је забрањено својим сопственим имањем руководити, а таквим се имају сматрати распикуће као и судом проглашени за презадужене и удате жене за живота мужевљева“ (Смех). Другови, народни посланици, не треба губити из вида да је овај законски пропис важио све до 1941 године и да су режими који су долазили на власт све до овога датума често пута имали смелости да се називају демократским. Тековине које данас овим нашим предлогом о браку добијају своју човечанску и хуману форму заиста не дозвољавају да анализирам овај цитирани параграф тог старог закона, јер ми он већ сада, у времену кад је овај наш предлог још само предлог, изгледа као један анахронизам далеке средњовековне прошлости. Међутим, ево како овај наш предлог закона

о коме ми данас дискутујемо регулише питање способности жене, њена имовна права и њен однос према мужу. Члан 6 каже:

„Имовина коју је један супруг имао у време закључења брака остаје његова сопствена, и он задржава право да управља и располаже њом самостално“.

Исто тако у чл. 7 овај законски предлог изједначаје жену у потпуности са мужем у погледу оне имовине коју су они стекли радом у току брака и проглашује ову имовину заједничком. Ступањ правичности до максимума провејава и овде, а нарочито у другом одељку овог члана 7 где се тежи да она дубока социјална правда, која доминира целокупним нашим друштвеним животом данашњице, треба и мора да продре и у односе брака и породице.

Колики је удео сваког супруга у заједничкој имовини одређује у случају спора суд, при чему ће се водити рачуна не само о заради супруга, већ и о његовој помоћи другом супругу, о његовом вођењу домаћих послова, старању о одржавању имовине и сваком другом облику рада и сарадње на управи, одржавању и повећању заједничке имовине.

Из ових упоређења у односима мужа и жене као субјеката у браку и као носилаца те институције, која се зове брак, могло се видети и најбоље се види какав се гигантски корак чини са овим нашим предлогом Закона о браку, који је тек први и мали део нашег приватног права које долази до позитивности у целокупном развоју нашег друштва, у развоју његових примарних честица, на којима почива држава и прогресивна култура наше средине.

Највиши тип хармоније брачне заједнице темељи се формално у овом пропису члана 9 нашег предлога Закона о браку, после кога би се имало тешко шта више рећи за једнакост, равноправност и дружељубљивост између мужа и жене. Овај члан 9 долази као синтеза брачне хармоније и даје широко поље међусобне љубави супружника, јер им дозвољава да међу собом могу да склапају и све уговоре који нису противни закону и да њима заснивају права и обавезе.

Дозволите ми, другови народни посланици, да поздравим са још неколико речи и одлуку Савезне владе у погледу измене члана 17 Закона о браку у односу на брачне сметње,

који је као релативну сметњу проглашавао четврти степен сродства. Ја мислим да ћете ви ову измену усвојити, а ја нећу да се упуштам ни у физиолошку, ни у медицинску страну овог проблема, али желим ипак да са своје стране, поздрављајући ту измену коју је учинила Влада, изјавим да је она заиста била нужна, нарочито ако се ово питање посматра под углом наших специфично широких сељачких народних маса и прилика у којима оне живе. Са тога разлога овакво решење тога питања данас значи позитивно гледање на стварне односе друштвеног развоја који се манифестују данас у нашем друштву. Јер, питање брачних сметњи, кад се ове јављају као крвно сродство, имало је кроз историју друштва разне видове, али је оно увек решавано поред медицинских разлога, који, изгледа ми, баш за ово сродство о коме је овде реч нису били примарни, увек је решавано баш под утицајем специјалне структуре друштва у даном моменту.

Према томе какав је друштвени развој једне средине — племенско уређење друштва, ступањ задружног живота или ужи породични односи — забрана се кретала од 4 до 6 ступња крвног сродства. Кад је то друштво било у основним примарним облицима племенског уређења, онда су забране ишле и до 6 степена, а кад се спуштало на уже, чисто породичне односе, онда долази до 4 па чак и до трећег ступња сродства. Ми са овим не чинимо неку новотарију, ми само правилно решавамо оно што је било стварно у животу с обзиром на велики број задруга и социјалну средину тих задруга, на њихов начин живота, често пута становања у једној кући или у једној соби, па чак и на једној постељи, што несумњиво оправдава овакво решење какво је данас предложила наша Савезна влада.

Из свих ових разлога, другови народни посланици, изјављујем још једанпут да ћу гласати за овај законски предлог. (Буран аплауз).

Претседник: Пошто многи другови народни посланици желе да посете прославу 27 марта, закључујем данашњу седницу, а идућу заказујем за сутра у 16 часова са дневним редом: продужење начелне дискусије по предлогу Закона о браку.

(Седница је закључена у 18.30 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Седма седница

(28 марта 1946 године)

Почетак рада у 16.20 часова.

Претседавао председник Владимир Симић.

Претседник: Отварам VII редовни састанак другог ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашњег састанка водиће секретар Стеван Јовичић.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник VI редовног састанка.

Претседник: Да ли има ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Примедаба нема, записник се оверава.

Изволите саслушати претходна саопштења.

Народни посланик Методије Андонов-Ченто, подноси оставку на свој посланички мандат за изборни срез прилепоки. Ова оставка упутиће се Мандатно-имунитетском одбору.

Молбе народних посланика за отсуство: Вујица Гајиновић моли три дана отсуства због болести у породици; Симо Комненић, моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Иса Јовановић и Лазар Плавшић моле по четири дана отсуства због пленарне седнице Покрајинског одбора Јединствених сидника Војводине на којој као руководни функционери имају важне задатке.

Предлажем Већу да ова тражена отсуства прихвати, али молим народне посланике да без велике потребе не траже

отсуства. Приличан број посланика већ је добио отсуства, а вероватно је да ће у овом заседању имати и изван овога дневног реда важних послова, па је потребно да у већем броју посланици буду присутни.

Одобрава ли Веће ова кратка отсуства? (Одобрава).

Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Прелазимо на дневни ред, на претрес у појединостима предлога Закона о браку. Извештавам Веће да је потпретседник Владе и претседник Контролне комисије друг Едвард Кардељ поднео у име Владе још три амандмана која ће саопштити Већу како би се у дискусији у појединостима могли узети и ови амандмани у обзир.

Има реч потпретседник Владе Едвард Кардељ.

Потпретседник Владе Едвард Кардељ (Изборни срез Љубљана II, НР Словенија): Другови, у смислу одредаба Пословника овога дома слободан сам предложити следеће измене уз чл. 87, 88 и 89 предлога Закона о браку, како је предложен у извештају Законодавног одбора.

У члану 87 у ставу првом овог члана место речи „казниће се лишењем слободе“ треба ставити „казниће се лишењем слободе или принудним радом без лишења слободе“.

У члану 88 место речи „казниће се лишењем слободе до године дана или новчано до 20.000 динара“ треба ставити „казниће се принудним радом без лишења слободе или новчано до 20.000 динара“.

У члану 89 место речи „казниће се лишењем слободе до шест месеци или новчано до 10.000 динара“ треба ставити „казниће се принудним радом без лишења слободе до годину дана или новчано до 10.000 динара“.

Образложење: Казне предвиђене у кривичним одредбама предлога Закона о браку измењене су у законодавним одборима полазећи од тога да ће казна принудног рада без лишења слободе као посебна врста казне бити укинута, па су с обзиром на то у чл. 87, 88 и 89 предвиђене казне принудног рада без лишења слободе замењене казнама лишења слободе. Како ће међутим казна принудног рада без лишења слободе бити задржана у нашем систему кривичних санкција као оправдана казнено-васпитна мера, то предлагем да се сагласно томе изврши промена у наведеним одредбама предлога Закона о браку, у смислу задржавања казне принудног рада без лишења слободе. Ова казна више одговара природи и

тежини кривичних дела предвиђених у глави VII предлога Закона и њоме ће се боље постићи циљ казне.

Претседник: Саслушали смо образложење нових амандмана, које је прочитао потпретседник Владе и претседник Контролне комисије друг Кардељ. На тај начин ови амандмани моћи ће да се узму у обзир приликом дискусије у појединостима.

Прелазимо на претрес у појединостима Закона о браку. По члану 39, 4 одељак, Пословника, дискусија ће се водити по главама, а гласање, разуме се, по члановима. Зато отварам претрес I главе: Дужности брачних другова.

Ко жели да узме учешћа у дискусији у претресу у појединостима по глави I заједно са називом закона и насловом главе нека се јави за реч.

Извините, морам да исправим, ја имам пред собом првобитни текст, па сам пропустио да је прво увод па онда глава I. Према томе отварам дискусију.

Претседник: Пошто се нико није јавио за реч, молим известиоца да чита назив, увод и чланове ради гласања у појединостима.

Известилац д-р **Макс Шнудерл** чита назив Закона, увод и члан I према извештају Законодавног одбора. (Видети предлог и извештај Зак. одбора као прилог на крају књиге).

Претседник: Стављам на гласање назив Закона, увод и члан I како је прочитао известилац. Ко је за назив, увод и члан I, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да су назив, увод и члан I једногласно прихваћени. (Веће је затим, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 2 и 3 увода).

Претседник: Прелазимо на претрес главе I. Жели ли ко да узме реч? Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита редом чланове из главе I.

Известилац чита наслов главе I и члан 4 према одборском извештају.

Претседник: Ко је за наслав главе I и члан 4 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нико није против. Објављујем да су једногласно примљени наслов главе I и члан 4.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно прихватило чланове 5 до закључно 14).

Претседник: Прелазимо на претрес чланова главе II. Жели ли ко реч? Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на читање и гласање.

Известилац чита наслов и поднаслов главе II и члан 15, према извештају одборском.

Претседник: Ко је за наслов главе II, поднаслов и члан 15, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема) Нико није против. Објављујем да је Веће једногласно примило наслов главе II, поднаслов и члан 15.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно прихватило чланове 16—19 закључно).

Претседник: Изволите чути чл. 20. Код овог члана имамо амандман Владе.

Известилац д-р Макс Шнудерл чита амандман Владе уз члан 20, који гласи: Чл. 20 мења се и гласи:

„Не могу закључити брак међу собом крвни сродници у правој линији, као ни рођени брат и сестра, брат и сестра по оцу или матери, стриц и синовница, ујак и сестричина, тетка и братанац, тетка и сестрић, ни деца рођене браће и сестара и браће и сестара по оцу или матери.

Надлежни средски суд може, узимајући у обзир народна схватања и обичаје, дозволити брак између деце рођене браће и сестара и браће и сестара по оцу или матери”.

Претседник: Ко је за чл. 20 како га је известилац прочитао, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 20, који садржи амандман Владе, како га је известилац прочитао, прихваћен у Већу једногласно. Изволите чути чл. 21.

Известилац чита чл. 21.

Претседник: Ко је за члан 21 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 21 како га је известилац прочитао једногласно прихваћен. Изволите чути члан 22.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 22 до 37 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на претрес главе III — Неважност брака — од члана 38 до члана 54 закључно.

Ко жели да узме учешћа у дискусији по овој глави и односним прописима ове главе Закона о браку, нека тражи реч. (*Макс Шнудерл:* Молим за реч). Има реч народни посланик д-р Макс Шнудерл.

Известилац д-р Макс Шнудерл: Ја бих код члана 42 предложио другу Министру да прошири свој први амандман утолико, да се у ставу другом члана 42 каже: „Ако је брак закључен између сродника по крви или по тазбини између којих је брак могућ само по дозволи суда (чл. 20 и 21), може суд коме је поднета тужба за поништење брака дати ову дозволу накнадно“.

Претседник: Кад будемо дошли до прописа члана 42 Закона о браку, објаснићете поново.

Жели ли ко да узме учешћа у дискусији о овој глави? Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и чланове главе III.

Известилац чита наслов главе III и члан 38.

Претседник: Ко је за прочитани наслов и члан 38, нека дигне руку. (Сви присутни народни посланици дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Не јавља се нико). Нема. Објављујем да су члан 38, онако како га је известилац прочитао, као и наслов главе III једногласно прихваћени. — Прелазимо на члан 39.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 39 до 41 закључно онако како их је Законодавни одбор предложио).

Известилац чита члан 42 са амандманом д-р Шнудерла.

Претседник: Ко је за члан 42 како је прочитан са амандманом д-р Шнудерла, нека дигне руку. Пошто нема никога против, објављујем да је члан 42 прихваћен једногласно заједно са амандманом. Прелазимо на члан 43.

Известилац чита члан 43.

Претседник: Ко је за члан 43, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? Нема. Објављујем да је члан 43 прихваћен једногласно. Прелазимо на члан 44.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило, према извештају Законодавног одбора, чланове од 44 до закључно 54).

Претседник: Прелазимо на претрес главе IV — Престанак брака. Ова глава обухвата чланове од 55 до закључно члана 71. Ко жели да узме учешћа у претресу у поједино-стима о овој глави нека се пријави за реч. За реч се не јавља нико. Прелазимо на гласање. Изволите чути наслов главе IV и члан 55.

Известилац чита наслов главе IV и члана 55.

Претседник: Ко је за наслов главе IV и члана 55, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема) Објављујем да је Веће једногласно прихватило наслов главе IV и члана 55.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно усвојило чланове 56 до закључно члана 71 према одборском извештају).

Претседник: Прелазимо на претрес чланова главе V. Жели ли ко да узме учешћа у претресу ове главе? Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на читање и гласање.

Известилац чита наслов главе V — Надлежност, тужбе и привремене мере у брачним споровима — и члан 72 према извештају одборском.

Претседник: Ко је за наслов главе V и члана 72, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Нико није против. Објављујем да је Веће једногласно прихватило наслов главе V и члан 72. Изволите чути даље.

(За овим је Веће, гласајући о сваком прочитаном члану једногласно усвојило и чланове 73 до закључно 81, глава V).

Претседник: Прелазимо на претрес главе VI — Примена страног права. Жели ли ко да говори у претресу ове главе? (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на читање и гласање.

Известилац чита наслов главе VI и члана 82 према извештају одборском.

Претседник: Ко је за наслов главе VI и члана 82, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Пошто нико није против, објављујем да је Веће једногласно усвојило наслов главе VI и члана 82.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 83 до закључно 86).

Претседник: Прелазимо на претрес главе VII — Кривичне одредбе. Уз ова три прописа ове главе VII постоје амандмани потпретседника Владе друга Кардеља, који су малопре прочитани. Питам народне посланике да ли ко жели да узме учешћа у дискусији о глави VII? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита члан 87 заједно са амандманом.

Известилац чита члан 87 са амандманом потпретседника владе Кардеља.

Претседник: Ко је за прочитани члан 87 заједно са насловом главе VII, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 87 како га је известилац прочитао, заједно са амандманом, једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 88 са амандманом потпретседника владе Кардеља.

Претседник: Ко је за прочитани члан 88, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 88, како га је известилац прочитао, заједно са амандманом, једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 89 заједно са амандманом потпретседника Владе.

Претседник: Ко је за прочитани члан 89, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 89, како га је известилац прочитао, заједно са амандманом, једногласно прихваћен.

Прелазимо на претрес главе VIII — Прелазне и завршне одредбе.

Жели ли ко да узме реч у дискусији о глави VIII? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов главе и члан 90.

Известилац чита наслов главе VIII и члан 90.

Претседник: Ко је за члан 90, заједно са насловом главе VIII. — Прелазне и завршне одредбе — нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 90, заједно са насловом главе VIII једногласно прихваћен.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку усвојило једногласно, према одборском извештају чланове од 91 до 98 закључно).

Претседник: Завршен је претрес у појединостима. Приступамо другом и коначном гласању о законском предлогу у целости. Гласаће се поименично са за и против. Молим секретара да прозива народне посланике ради гласања.

Секретар Воја Лековић прозива народне посланике да гласају.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Брецељ д-р Маријан, Бркић Душан, Бркић Звонко, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Васиљев Ђорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов-Мунџан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Випотник Албин, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гајић Гојко, Гајић Радосав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукић Пана, Ђурђевић Чеда, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакшић Никола, Јан-

ковић Љубо, Јарамазовић Лајчо, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Блажо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јуранчић Јоже, Карабеговић Осман, Кардељ Едвард, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коцбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Крчић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Војо, Лерик Иштван, Леша Акиф Мустафа, Лукић Костадин, Луцић Грго, Љујић Велибор, Љујић Војо, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марковић Немања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Месић Јосип, Међо Томо, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Минић Милка, Минић Милош, Минчев Никола, Мрковић Новица, Михајловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мркоџи Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перуничкић Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Плавшић Лазар, Полич Зоран, Половић Марко, Попов Жива, Поповић Горољуб, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рапанић Ђиро, Рац Винце, Рашковић Милош, Релић Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Савић Брано, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секел Јожеф, Симеонковић Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стефановић Свети-

слав, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Ђемерлић д-р Хамдија, Узуновски Цветко, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветнић Милија, Црнобрња Богдан, Чалић Душан, Чаушевић-Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шакири Исмет, Шевић Александар, Шегрт Владо, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Антолић Фрањо, Арсов Љубчо, Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић Милорад, Броз Јосип Тито, Бурзевски Ванчо, Бутозан д-р Васо, Гаџи Фрањо, Гајиновић Вујица, Гиздић Драго, Глухић Омер, Гретић Ивица, Ђукановић Перо, Ђурић Момчило, Жигић Раде, Жижа д-р Александар, Ивековић д-р Младен, Јакић Велетимир, Јакшић Мато, Јанић Владо, Јовичевић Павле, Јоџић Живојин, Карајовић д-р Драгомир, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Комненић Симо, Кузмановски Боге, Кутуреџ Тома, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Мајхен Владо, Марковић Милош, Маркотић Мато, Мачек Иван Матија, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Павловић Павле, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Побрић Едхем, Поповић Јован, Половић Коча, Поповић Миленџије, Рибич Иван, Ритиг д-р Светозар, Самарџија Стево, Станковски Борис, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Тодоровић Мијалко, Ђурувија Тоде, Ференчак Иван, Фрнџић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хоџић Муго, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Чакић Бошко, Чамо Едхем, Ченто Методи, Чолак Петар, Шиљеговић Бошко, Шпиљак Мика, Шпрњан Гуште.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 270 народних посланика и сви су гласали за. Овај је предлог

Основног закона о браку у Савезном већу Народне скупштине коначно усвојен, па ће у смислу члана 63 Устава и 45 Пословника бити упућен Већу народа.

Пре него што пређемо на наредну тачку дневног реда, дајем кратак одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседник: Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о државним матичним књигама.

По овоме законском предлогу известилац је народни посланик Сулејман Филиповић. Да ли се Веће слаже с тим да се извештај о овом законском предлогу, који је раздјељен свима народним посланицима не чита, него да се прочита приликом читања текста предлога Закона? Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је Веће примило овај предлог.

Изволите чути известиоца Сулејмана Филиповића. (Аплауз).

Izvestilac Sulejman Filipović (Izborni srez Gračanica, NR Bosna i Hercegovina) čita izvještaj (vidi prilog na kraju knjige), a zatim nastavlja:

Drugovi narodni poslanici, projekt Zakona koji se nalazi pred vama zasnovan je na odredbi čl. 26 Ustava. Zakonski projekt propisuje vođenje knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih, koje su međusobno vezane i čine jednu cjelinu. Vođenje knjiga stavlja se u nadležnost i djelokrug rada narodnih odbora, dakle, organa državne vlasti. Na taj način one postaju javne isprave dostupne narodu i podležne narodnoj i državnoj kontroli.

Važnost ovog Zakona uočice se tek ako se osvrnemo na dosadašnje propise koji su važili u staroj Jugoslaviji.

Do rata, u pogledu vođenja matičnih knjiga vladalo je šarenilo i raznolikost. Na jednom državnom području važili su državni propisi, a na drugom propisi vjerskih organizacija, negdje su matične knjige vodili državni, a u većini krajeva organi vjenskih organizacija. Za lica bez konfesije matične knjige vodile su se samo u Sloveniji i Dalmaciji. Na ostalim područjima bezkonfesionalci nijesu imali gdje da se upišu. Kakve su takse naplaćivane, mimo propisanih državnih, nije se moglo kontrolisati. Raznoliki propisi unosili su ne samo nejednakost građana, već i nejednoobraznost i po formi i po sadržaju. Ovom haotičnom stanju i nejednakosti građana trebalo je učiniti kraj.

Ovaj i ovakav zakonski projekat rješava to pitanje na najpovoljniji način. Ujednačujući propise za sve građane bez razlike na vjeru i stavljajući vođenje matičnih knjiga u nadležnost mjesnih, odnosno reonskih i gradskih odbora, išlo se za tim da one budu što pristupačnije narodu. Kako u pojedinim mjesnim narodnim odborima neće biti moguće da se vode matične knjige, to je ostavljena mogućnost da narodne republike odrede da pojedini mjesni odbori, koji imaju uslova i mogućnosti, vode matične knjige i za susjedna obližnja područja. Ovim zakonskim projektom propisano je upisivanje u matične knjige rođenih i umrlih za vrijeme rata u slučajevima gdje to zbog okupacije i ratnog stanja nije bilo moguće sprovesti.

Dosadašnje matične knjige koje nijesu bile u rukama državnih organa biće dostupne narodnoj vlasti time što će se moći prepisivati i što će se moći pregledati.

Iz svega toga može se jasno zaključiti da je ovaj zakonski predlog djelo koje logično proizlazi iz naše narodne demokratije. Njime se sprovodi u djelo jednakost građana, dakle, načelo na kojem počiva cjelokupni život naše države, njime se ostvaruje pravo i autoritet države da vodi poslove koji njoj pripadaju.

Zakon je izrađen u potpunosti po ustavnim principima, jasno i koncizno, te Zakonodavni odbor nije ni u čemu mijenjao načelne odredbe postavljene u njemu. Izmjene i dopune koje Zakonodavni odbor predlaže manje više su jezične prirode, ili čine materiju jasnijom. Jedna od krupnih dopuna u tekstu projekta Zakona učinjena je u članu 53, koji je sada rasčlanjen u dva člana, i to član 52 i nov član 53, no uglavnom ne mijenjajući tendencije prvobitnog predloga. To je učinjeno radi tačnog i nedvojbenog izražavanja smisla. Naime, po prvobitnom članu 52 izgledalo je da onaj dokaz koji se u tom članu spominje nije dovoljna podloga, da se na osnovu istog izvrši ubilježavanje u matične knjige rođenih i umrlih, ali to je sada sa predloženom izmjenom jasno određeno.

Član 53 predviđa slučajeve i način kako treba vršiti upis u matične knjige umrlih onih lica koja su u toku rata izgubila život u masovnim pogubljenjima od strane okupatora ili njegovih pomagača.

Ovakvim propisom išlo se za tim da se izbjegne duga sudska procedura u postupku za proglašenje umrlih. Radi sigur-

nosti u ovim slučajevima ostavljeno je pravo žalbe svakoj stranci koja ima pravnog interesa da dokazuje protivno.

Zakonski projekat treba pozdraviti i s razloga što ga Vlada predlaže među prvim poslije donošenja Ustava, u čemu vidimo konzekventnost i odlučnost Savezne vlade da što prije sprovede u život odredbe Ustava.

Stoga predlažem i molim Savezno vijeće da ovaj zakonski projekat sa izmjenama i dopunama koje se predlažu usvoji. (Aplauz).

Pretsednik: Izveštavam Veće da je potpredsednik Savezne vlade i predsednik Kontrolne komisije drug Edvard Kardelj odredio za svoga poverenika u Saveznom veću profesora d-r Jovana Đorđevića koji će davati nužna objašnjenja u diskusiji o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama.

Otvaram načelni pretres o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama. Ko želi da uzme učešća u ovom načelnom pretresu neka se, shodno Poslovniku, javi za reč. — Ima reč drug d-r Ante Ramljak.

D-r Ante Ramljak (Izborni srez Široki Brijeg — Posušje, NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, govoriti o ovom Zakonu o matičnim knjigama, i specijalno dugo govoriti, zbilja nije potrebno, nakon svega onoga što smo čuli u obrazlaganju predloga Ustava i predloga Zakona o braku, jer je ovaj Zakon o državnim matičnim knjigama samo logična posljedica onih dvaju zakona, odnosno onog Zakona o braku i samoga Ustava.

Niko pametan, ja držim, ne može imati ništa protiv da država u smislu ustavnih odredaba vodi evidenciju o ličnom stanju svojih građana. — Svaka zajednica, svako društvo, pa makar to bilo pjevačko ili fudbalsko, svaka pravna zajednica ima pravo da vodi evidenciju o svojim članovima, i to onakvu i onu evidenciju kakvu misli to društvo da treba da ima o svojim članovima. Pa prema tome ko će pametan zahtijevati da država, kao najmoćnija zajednica, ne vodi evidenciju o stanju svojih članova, o stanju državljana, o građanima, i to da ne vodi evidenciju baš o najvažnijem ličnom stanju, o rođenju, o sklapanju braka i o smrti. Ali ipak će se naći ljudi koji, moguće iz ličnih interesa, misle da moraju biti protiv ovog projekta zakona, a drugi opet čisto a priori imaju moć navike i misle da moraju biti protiv svega onoga što naša Narodna skupština

zaključuje. Srećom takvi su ljudi vrlo osamljeni. To su samo pojedinci ili, moguće, neke grupice. Moć navike je važan faktor u ljudskom životu, pa držim i ovi ljudi će se brzo naviknuti na ovaj postupak koji predviđa Zakon o matičnim knjigama, pogotovu će se ti ljudi moći naviknuti jer većina onih koji su baš protivu ovoga Zakona su pripadnici pojedinih crkava i ženjeni su, pa se njih najmanje tiče ovaj Zakon o matičnim knjigama; jer su rođeni pa su upisani, a vjenčavati se neće i ne tiče ih se šta će se o njima pisati poslije njihove smrti. Oni će se samom logikom činjenica naviknuti i vidjeće da je opravdano da država kao najmoćnija društvena zajednica vodi evidenciju o svojim članovima i da ne može da prepusti drugom nekom društvu, ili vjerskoj zajednici, ili drugoj organizaciji vođenje tih knjiga. Pogotovu država ne može prepustiti crkvenim zajednicama da vode ovako važne knjige, jer baš te crkvene zajednice nijesu u našoj državi homogene. Svaka od njih bi htjela da radi po propisima koji su nastali nekada u Arabiji, Palestini, Rimu ili bilo gdje. Kada bi nas, građane jedne moderne države takvi raznoliki propisi obavezivali bilo bi, zbilja apsurdno. Da nas obavezuje Tridentski ili Nikejski sabor u čisto necrkvenim stvarima, bilo bi apsurdno, a da nas ne obavezuju zaključci ovakve naše skupštine, sa kakvom se homogenošću ne može pohvaliti ni jedan crkveni sabor.

Drugovi, ove knjige, koje su predviđene ovim Zakonom o matičnim knjigama, nijesu novost, koja će nastupiti donošenjem ovoga Zakona. One postoje po našim narodnim odborima i nijesu ništa drugo nego konstatovanje faktičkog već postojećeg stanja u narodu. Mi ne izmišljamo nekakve novitete i utopije. Mi znamo da je za vrijeme narodno-oslobodilačke borbe nastala potreba da o ovako važnim činjenicama, kao što je rođenje, vjenčanje i smrt, narodno-oslobodilački odbori vode evidenciju. Oni su tim više bili prisiljeni na to, jer u krajevima koje je bila oslobodila narodno-oslobodilačka vojska nije više bilo crkvenih organa, koji su do tada vodili te knjige. Pravoslavni sveštenici u t. zv. zapadnim ili prečanskim krajevima većinom su se razbjegli ili su poubijani, a crkve porušene, katolički sveštenici su na žalost pobjegli sa oslobođene teritorije i tako je nastala potreba da sam narod, u nedostatku ovih organa, preuzme vođenje ovih knjiga. Mi znamo da je ZAVNOH izdao u tome pogledu neke odredbe. Znamo da je narodno-oslobodilački odbor u Slavoniji 1-VI-1944 godine izdao uput-

stva o registraciji rođenih, vjenčanih i umrlih i da je već tom prilikom izdao i posebne tiskanice, koje je razaslao pojedinim narodno-oslobodilačkim odborima da vode te knjige. Interesantno je da se baš ta uputstva narodno-oslobodilačkog odbora za Slavoniju u cijelosti sa materijalne strane, ako ne od reči do reči, slažu sa projektom ovoga Zakona. Na primjer, bila je dilema, kao što je to bilo i prilikom donošenja ovoga Zakona, kome narodno-oslobodilačkom odboru da se da u nadležnost vođenje matičnih knjiga: da li mjesnom, opštinskom ili kotarskom odboru, kako su se u ono vrijeme nazivali narodno-oslobodilački odbori, jer je onda postojao i opštinski narodno-oslobodilački odbor, koji je kasnije ukinut. Budući da je teritorija pojedinih kotara koja je bila oslobođena bila vrlo mala, — u Slavoniji bilo je 11 kotara, a nijedan nije bio u cijelosti oslobođen, bili su oslobođeni oni dijelovi koji su bili bliži planinama i šumama, a oni koji su bili bliži saobraćajnim cestama i prugama, a to su mahom bili i centri srezova ili kotara, nijesu bili oslobođeni — i usljed toga, velim, što je oslobođena teritorija bila mala i što mjesni odbori i opštinski odbori nijesu bili još jaki i nijesu imali osoblje koje bi moglo voditi te knjige, bilo je određeno u tim uputstvima da te knjige vode narodno-oslobodilački odbori. Ali je tu predviđeno da čim se osposobe niži odbori, da oni treba da vode te knjige, i to da ih vode u duplikatu i da jedan primjerak treba da dostave sreskom narodno-oslobodilačkom odboru. Dakle, mi vidimo da je isti taj tehnički problem, koji je najviše interesovao i donosiocce, odnosno sastavljače ovoga projekta, riješen na gotovo posve identičan način kao i u ovome Zakonu.

Drugovi, neću više da zloupotrebljavam vašu strpljivost i mislim da nema niko pošten ni pametan ko bi bio protivu ovoga i ovakvoga zakona, pa izjavljujem da ću glasati za njega u načelu, a držim da će te to učiniti i vi svi. (Odobranje i aplauz).

Pretsednik: Ko želi još da uzme učešća u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu? Ima reč narodni poslanik d-r Zoran Polič.

D-r Zoran Polič (*Volilni okraj Maribor—mesto, LJR Slovenija*): Tovariši poslanci, Zakon o matičnih knjigah predstavlja skupno s Zakonom o braku nov korak k realizaciji čl. 26 naše Ustave. Ker pomaga Zakon o matičnih knjigah k realizaciji čl. 26 Ustave je možna učinkovitost izvedbe Zakona o braku prav v

zvezi s tem Zakonom. Zato si mi zdi važno omeniti v tej zvezi tiste značilnosti Zakona, ki mu dajejo to možnost, ki mu omogočajo učinkovitost izvedbe. V tej zvezi bi omenil samo tri momente. Zakon o matičnih knjigah predpostavlja popolno enakost državljanov. Nobena razlika, ki je bila možna dosedaj, ni mogoča po določilih tega Zakona. Ta enakost pa ustvarja istočasno popolno enotnost naše administracije. Drugič, ta Zakon približuje reševanje teh problemov ljudstvu prav zaradi tega, ker zahteva da samo ljudstvo sodeluje pri vodenju knjig, kakor sodeluje pri reševanju problemov Zakona o braku. Po tretji strani pa se mi zdi potrebno poudariti širino, ki jo ustvarja Zakon s tem, da določa le glavne principe, prepušča pa izvedbo potankosti posameznim republikama. Posebno bo važno to za tiste probleme kjer bi posamezni ljudje skušali iskoriščati vodenje starih matičnih knjig proti interesom našega ljudstva. V teh primerih bodo posamezne naše republike uredile stvar tako da ne bo mogel nihče nastopiti proti interesom ljudstva. Prav zaradi tega, da bo zagotovljena učinkovitost Zakona o braku je potrebno, da Zakon o matičnih knjigah v celoti osvojimo, posebno še, ker v celoti odgovarja naši stvarnosti. Zato izjavljam, da bom v celoti glasoval za ta Zakon. (Aplauz).

Pretsednik: Želi li još ko reč u načelnoj diskusiji po ovome zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja dalje za reč, stavljam na glasanje predlog Zakona o državnim matičnim knjigama u načelu. Glasa se dizanjem ruku. Ko je za predlog Zakona o državnim matičnim knjigama u načelu, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ima li ko da je protiv? (Nema). Nema. Objavljujem da je predlog Zakona o državnim matičnim knjigama u načelu u Saveznom veću prihvaćen jednoglasno.

Prelazimo na pretres predloga Zakona o državnim matičnim knjigama u pojedinostima.

Otvora se pretres po glavi I: Opšte odredbe.

Ko želi da uzme učešća u diskusiji o glavi I — Opšte odredbe — od člana 1 do člana 21 zaključno, neka se javi za reč. (Niko se ne javlja za reč). Ne javlja se niko za reč. Molim izvestioca da čita naziv zakona, naslov glave i član 1.

Izvestilac Sulejman Filipović čita naziv zakona, naslov glave i član 1 prema izveštaju odbora. (Videti izveštaj na kraju knjige).

Pretsednik: Ko je za član 1 zajedno sa naslovom glave I, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 1 zajedno sa naslovom jednoglasno primljen. — Prelazimo na član 2.

(Zatim je Veće glasajući dizanjem ruku jednoglasno usvojilo prema izveštaju Zakonodavnog odbora, članove od 2 do 21 zaključno).

Prelazimo na glavu II — Matična knjiga rođenih. — Ko želi da uzme učešće u diskusiji o ovoj glavi, neka se javi za reč. Pošto se niko ne javlja za reč, molim izvestioca da pročita naslov glave II i član 22.

Izvestilac čita naslov glave II i član 22.

Pretsednik: Ko je za naslov glave II i član 22? (Svi). Ima li ko da je protiv? (Nema). Objavljujem da su naslov glave II i član 22 primljeni jednoglasno.

(Zatim je Veće, glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanoj članu, usvojilo članove 23 do 32 zaključno, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Prelazimo na glavu III — Matična knjiga venčanih. Ova glava ima tri propisa. Ko želi reč u pojedinačnoj diskusiji po glavi III, neka se javi za reč. Ne javlja se niko. Molim izvestioca da čita naslov glave III i član 33.

Izvestilac čita naslov glave III i član 33.

Pretsednik: Ko je za naslov glave III i član 33, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je naslov glave III, kao i član 33 Savezno veće prihvatilo.

(Za ovim je Veće glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanoj članu jednoglasno usvojilo članove 34 i 35 prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Prelazimo na glavu IV — Matična knjiga umrlih. Ko želi reč u pretresu u pojedinostima ove glave, neka se javi. (Niko se ne javlja). Ne javlja se niko. Molim izvestioca da čita član 36 sa naslovom.

Izvestilac čita naslov glave IV i član 36 prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Ko je za član 36 sa naslovom, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je primljen član 36 sa naslovom.

(Veće je zatim, glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanoj članu, jednoglasno usvojilo članove 37—43 zaključno prema odborskom izveštaju).

Pretsednik: Prelazimo na glavu V. Želi li ko reč o ovoj glavi? (Ne javlja se niko). Pošto se niko ne javlja za reč, molim izvestioca da čita.

Izvestilac čita naslov glave V i član 44.

Pretsednik: Ko je za član 44, koji sačinjava glavu V, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 44 primljen.

Prelazimo na glavu VI. Kod ove glave postoje dva amandmana i molim predstavnika Vlade, profesora dr Jovana Đorđevića da to izloži.

Vladin poverenik dr Jovan Đorđević: U smislu odredaba Poslovnika Saveznog veća dopustite da vam u ime potpredsednika Vlade FNRJ, koji je predlagatelj ovoga Zakona, učinim predlog za izmene u članu 45 i 46 predloga Zakona o državnim matičnim knjigama, kako je predložen u izveštaju Zakonodavnog odbora vašeg doma.

U članu 45, u stavu 2 umesto reči »lišenje slobode« treba staviti »prinudnim radom bez lišenja slobode«.

U članu 46 umesto reči »kazniće se lišenjem slobode do tri meseca ili novčano do 1000 dinara« treba staviti »kazniće se prinudnim radom bez lišenja slobode do 6 meseci ili novčano do 1000 dinara«.

Prilikom pretresanja predloga Zakona o državnim matičnim knjigama u zakonodavnim odborima izvršene su izmene u predlogu Vlade u tom smislu što je predviđena kazna prinudnog rada bez lišenja slobode u stavu 2 čl. 45 i čl. 46 zamenjena kaznom lišenja slobode. To je učinjeno iz toga razloga što se smatralo da će kazna prinudnog rada bez lišenja slobode kao posebna vrsta kazne biti ukinuta. Pošto će, međutim, ova kazna biti i dalje zadržana u našem sistemu krivičnih sankcija, budući da ona predstavlja jednu važnu kazneno-popravnu meru, kojoj je u prvom redu cilj popravka i prevaspitavanje krivca, i pošto ova kazna više odgovara prirodi krivičnog dela predviđenog u čl. 46, a s druge strane, treba da služi za zamenu novčane kazne u slučaju njene nenaplativosti, to se u tom smislu predlažu izmene u čl. 45 i 46 zakonskog predloga.

Pretsednik: Ko želi reč po glavi VI — Krivične odredbe — neka se javi. (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja, molim izvestioca da pročita čl. 45 sa amandmanom Vlade.

Izvestilac čita član 45 sa amandmanom Vlade.

Pretsednik: Ko je za član 45, sa amandmanom Vlade, kako ga je pročitao izvestilac, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je pročitani član 45 sa amandmanom prihvaćen jednoglasno. Izvolite čuti član 46.

Izvestilac čita član 46 sa Vladinim amandmanom.

Pretsednik: Ko je za član 46, sa amandmanom Vlade, kako ga je pročitao izvestilac, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 46 sa amandmanom prihvaćen jednoglasno. — Izvolite čuti član 47.

Izvestilac čita član 47.

Pretsednik: Ko je za pročitani član 47, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 47 prihvaćen jednoglasno.

Prelazimo na glavu VII — Prelazna i završna naređenja. Želi li ko da uzme reč u pretresu ove glave? (Ne javlja se niko). Pošto se ne javlja niko za reč, molim izvestioca da čita.

Izvestilac čita naslov glave VII — Prelazna i završna naređenja i član 48 prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Ko je za naslov i ovaj član 48, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 48 sa naslovom glave jednoglasno prihvaćen.

(Za ovim je Veće, glasajući o svakom pročitanoj članu dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove 49 do 57 zaključno prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Pristupamo drugom i konačnom glasanju o ovome zakonskom predlogu. Glasa se poimenično sa za i protiv. Molim sekretara da čita imena narodnih poslanika radi glasanja.

Sekretar Stevan Jovičić proziva poslanike.

Glasali su za: Agoli d-r Nedžad, Aleksoski Boris, Andrić Ratimir, Antić Miloje, Antolić Franjo, Antunović Rista, Apostolov Vasko, Augustinov Mata, Babić Antun-Tuna, Bakrač Jozo, Banak Josip, Baričević Pero, Belovuković Milan, Beriša Rifat, Bečirić d-r Todor, Blažević Jakov, Bogdanov Dušan, Bogdanov

Đura, Božović Nikola, Borojević Jovan, Borštnar Jožef, Bohinc Andrej, Bošković Đorđe, Breclj d-r Marijan, Brkić Dušan, Brkić Zvonko, Buljan Vice, Burić Hasan, Vasilev Gjorgi, Vejnović Svetozar, Veselinov Jovan, Veselinov Munčan Stanka, Vodo-
 vić Nikola, Vilović Mustafa, Vipotnik Albin, Vlatković Nemanja, Vlahov Dimitar, Vojnović Petar, Vojković Tomo, Vrkljan Ante, Vujičić Milorad, Vukadinović Đuro, Vukašinić Ivan, Vukma-
 nović Svetozar-Tempo, Vulin Sava, Vučković Sreten, Gajić Goj-
 ko, Gadžić Radoslav, Gašpar Jan, Gerenčević Pavle, Gigov Stra-
 hil, Godina Ferdo, Gospić Svetolik, Granda Ivan, Granfil Toma,
 Grgurić d-r Jakov, Grk Dušan, Grubić Čedo, Grujić Radovan,
 Grulović Aćim, Damnjanović Božidarka-Kika, Danilović Uglješa,
 Devedžić Dušan, Doroški d-r Jovan, Došen Ilija, Dragin Radivoj,
 Draušnik Jurica, Đermanović Života, Đorgovski Vasil, Đukić
 Pane, Đurđević Čeda, Đurić Ljubodrag, Đurović Lazar, Đurović
 Mihailo, Erčić Živko, Žujović Sreten, Zeković Veljko, Zečević
 Vlada, Zečević Slavko, Zečević Stevo, Ivanov Andrej, Ivanović
 Nikola, Ivić Stjepan, Jakšić Nikola, Janković Ljubo, Jarama-
 zović Lajčo, Jelenc Aleš, Jeremić Voja, Jovanović d-r Dragoljub,
 Jovanović Đura, Jovanović Isa, Jovanović Radoš, Jovanović
 Spasoje, Jovanović Stanimir, Jovičić Stevan, Jojkić Đurica, Jok-
 simović Momir Josipović Srboljub, Jurančić Jože, Karajović
 d-r Dragomir, Karner d-r Ivo, Kecmanović d-r Vojislav Kova-
 čević Mitar, Kovačević Uroš, Kovačić Ivan, Komadina Petar, Ko-
 ren Jakov, Kosanović Sava, Kosovac Mladen, Kostić Velimir,
 Koharović d-r Aleksandar, Kocbek Jože, Kočevlar Franc, Kranjec
 Miško, Krznar Đuro, Krieziu Hasan, Krstić Boško, Krstić Sve-
 tozar, Krstulović Vicko, Krce Pavao, Krdžić Mirko, Kuzmanović
 d-r Slavko, Koliševski Lazar, Kurt Husnija, Kuhar Lovro, Lazin
 d-r Sava, Lakuš Filip, Lalić Đuro, Lampret Jože, Lerić Ištvan,
 Leši Akif Mustafa, Lukić Kostadin, Lulić Grgo, Ljujić Velibor,
 Ljujić Vojo, Majhen Vlado, Maleski Vlado, Mališić Panto, Man-
 džić Pašaga, Marinko Miha, Marković Dragoslav, Marković
 Momčilo, Marković Nemanja, Marčinković Jozo, Mastilović No-
 vak, Matić Radomir, Maček Ivan Matija, Mesić Josip, Medo
 Tomo, Mijatović Cvijetin, Mikuž d-r Metod, Minić Milka, Minić
 Miloš, Minčev Nikola, Mrković Novica, Moskovljević d-r Miloš,
 Mrković Marko, Nad Kosta, Nedeljković Miodrag, Nešković d-r
 Blagoje, Nikodijević Tihomir, Nikolić Živojin, Nimanj Džavid,
 Novakov Dušan, Novosel d-r Šime, Omanović Hamdija, Opačić
 Stanko, Ostović Mihajlo, Pahić Luka, Pašalić Edhem, Penezić
 Slobodan, Peruničić Mile, Petrović Dušan, Petrović Ratko, Pe-

trović Slavoljub Đera, Petrušev Kiril, Pijade Moša, Plavšić Lazar, Polić Zoran, Polović Marko, Popov Živa, Popović Goroljub, Popović Ljubomir, Popović Milentije, Počuča Mile, Prvčić Stjepan, Pribić Milan, Pribićević d-r Rade, Radmilović d-r Jerko, Radovanović Milivoje, Radovanović Milija, Radulović Tasa, Ramljak d-r Ante, Rapaić Ćiro, Rac Vince, Rašović Miloš, Relić Petar, Redžić Enver, Ribar d-r Ivan, Ribnikar Vladislav, Rikanović Ilija, Ritig d-r Svetozar, Savić Brano, Salaj Jožef, Salaj Đuro, Svetek Franc, Sekelj Jozef, Simeunčević Gavro, Sinanović Hamdija, Smajović Vasilije, Sremec d-r Zlatan, Stambolić Petar, Stefanović Ivan, Stefanović Milivoje, Stefanović Svetislav, Stojadinović Mihailo, Stojanović Bogoljub, Sučić Martin, Todorović Mijalko, Todorović Simo, Tolo Niko, Tomašević Dobrosav, Tomšić Vida, Trajković Aleksandar, Trifunović Svetislav, Tucman Josip, Uzunovski Cvetko, Fajfar Tone, Ferencina Tomo, Filaković Imro, Filipović Sulejman, Fotev Bogoja, Hasanagić Hilmija, Hace Matevž, Hadžić Boško, Hodža Mehmed, Hodža Fadil, Hukić Mehmedalija, Cvetić Bosa, Cvetnić Milija, Čalić Dušan, Čaušević Čauš Ivan, Čengić Ferid, Češnjaj Tomo, Čobanski Spasoje, Čubrilović d-r Vaso, Džojić Anto, Šakić Jovan, Šarac d-r Zaim, Šatev Pavel, Šaćiri Ismet, Šević d-r Aleksandar, Šegrt Vlado, Škare Stanko, Šnuderl d-r Maks, Špiljak Franjo, Šutić Ante.

Otsutni: Arsov Ljubčo, Bakarić d-r Vladimir, Belinić Marko, Bisić M. Milorad, Broz Josip Tito, Bubanj, Andrija, Burzevski Vančo, Butozan d-r Vaso, Vasiljević Živan, Gaži Franjo, Gajinović Vujica, Gizdić Drago, Gluhić Omer, Grbić Čedo, Gretić Ivica, Đukanović Pero, Đurić Momčilo, Žigić Rade, Žiža d-r Aleksandar, Iveković d-r Mladen, Jakić Velimir, Jakšić Mato, Janić Vladimir, Jovanović Blažo, Jovičević Pavle, Jocić Živojin, Karabegović Osman, Kardelj Edvard, Kidrič Boris, Klimovec France, Knez Jurica, Kovačević Veljko, Komnenić Simo, Kuzmanovski Boge, Kuturec Toma, Kufrin Milka, Leković Vojo, Leskovšek Franc, Mandić Gligorije, Marković Miloš, Markotić Mate, Mijušković Radovan, Miklaužić Josip, Milojević Miloje, Milosavljević Ljubinka, Miljković Mito, Mihajlovski Kiril, Mrazović Karlo-Gašpar, Mugoš Dušan, Mundrić Petar, Naumovski Krume, Naceva Mara, Nešić Svetomir, Novaković Gruja, Novosel Stjepan, Pavlović Pavle, Pajković Đoko, Peričin Marko, Perković Mile, Pobrić Edhem, Popović Jovan, Popović Koča, Pucar Đuro-Stari, Ranković Aleksandar, Ribić Ivan, Samardžija Stevo, Simeonović Janko, Stankovski Boris, Subotin Ivan, Sutlović Ri-

kard, Čemerlić d-r Hamdija, Čuruvija Tode, Ferenčak Ivan, Frnbić Elizabeta, Hadži Mustafa Hasan-Šukri, Hebrang Andrija, Holjevac Većeslav, Hotić Mesud, Hodžić Mujo, Hribar Janez, Humo Avdo, Cetinić Marin, Crnobrnja Bogdan, Čakić Boško, Čamo Edhem, Čento Metodi, Čolak Petar, Šiljegović Boško, Špiljak Mika, Šprljan Gušte.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem Veću da je u drugom i konačnom glasanju po predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama ukupno glasalo 256 narodnih poslanika i svi su glasali za.

Ovim je u Saveznom veću Narodne skupštine konačno usvojen predlog Zakona o državnim matičnim knjigama, pa će, u smislu čl. 63 Ustava i čl. 45 Poslovnika, biti upućen Veću naroda na rešavanje.

Saopštavam Saveznom veću da je primljen od Veća naroda akt u kome se kaže:

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

Br. 182

28 marta 1947

Beograd

SAVEZOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Veće naroda Narodne skupštine na svom VII redovnom sastanku II vanrednog zasedanja, održanom 28 marta 1946 godine, konačno je usvojilo predlog Zakona o braku.

Na osnovu člana 63 Ustava i čl. 44 Poslovnika Veća naroda dostavlja se Saveznom veću na rešavanje u prilogu definitivni tekst predloga Zakona o braku, onako kako ga je Veće naroda usvojilo.

**Veće naroda Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar

Joza Milivojević, s. r.

Pretsednik

Josip Vidmar, s. r.

Predlažem Saveznom veću da rešavanje o predlogu Veća naroda o Zakonu o braku stavimo na dnevni red kao zadnju

tačku. Prima li Savezno veće ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da se rešavanje o predlogu Veća naroda o Zakonu o braku stavlja na dnevni red kao zadnja tačka.

Pošto dnevni red koji smo danas imali još nije iscrpen, a završili smo dva zakona, ja pitam Savezno veće da li se slaže s tim da zaključimo današnju sednicu. (Prima se). Zaključujem današnju sednicu a iduću određujem za sutra, 29 marta u 16 časova sa produženjem današnjeg dnevnog reda.

(Sednica je zaključena u 20,10 časova.)

VEĆE NARODA

Sedma sednica

(28 marta 1946)

Početak rada u 16,20 časova.

Pretsedavao predsednik Josip Vidmar.

Pretsednik: Drugovi i drugarice, otvaram sedmi redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda. Molim druga sekretara Jozu Milivojevića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik šestog redovnog sastanka, održanog 27 marta 1946 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Niko se ne javlja). Nema. Zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red pročitacu vam sledeći akt:

VLADA

FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Potpredsednik Vlade

i
Pretsednik Savezne kontrolne komisije

K. br. 73

28-III-1946 godine

Beograd

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Slobodan sam da vas obavestim da sam, u smislu Poslovnika vašeg doma odredio za svoga opunomoćenika profesora d-r Jovana Đorđevića za vreme rasprave projekta Zakona o braku i Zakona o matičnim knjigama.

Moj opunomoćenik će davati potrebna objašnjenja i obrazloženja narodnim poslanicima.

Potpredsednik Vlade

i predsednik Savezne kontrolne komisije

Edvard Kardelj, s. r.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je rešavanje o predlogu Zakona o opštoj državnoj kontroli, koji je usvojen u Saveznom veću i upućen Veću naroda na rešavanje.

Dosada smo zbog prevelike budnosti praktikovali da smo ponovo i poimenično glasali o zakonskim predlozima sa potpuno identičnim tekstovima, tamo i ovde, koji su već jedanput bili primljeni u Saveznom veću odnosno Veću naroda.

U članu 44 Poslovnika ima ovakav tekst: »Kad Veće naroda usvoji izmene i dopune učinjene od Saveznog veća, ili ako je Savezno veće već usvojilo istovetan tekst zakonskog predloga, kao i u slučaju kad Veće naroda usvoji u celini predlog koji je već usvojilo Savezno veće ili obratno, smatra se da je Narodna skupština FNJR predlog primila.« Pošto je taj slučaj nastupio kod svih naših predloga gde smo izglasali identične tekstove, to predlažem Veću naroda da ponovo formalno glasamo o primljenom tekstu samo dizanjem ruke. Prima li Veće naroda ovaj moj predlog? (Prima). Pošto je predlog primljen, stavljam ponovo na glasanje tekst Zakona o opštoj državnoj kontroli, koji je primilo Savezno veće i koji je u potpunosti identičan sa tekstom primljenim od Veća naroda. Ko je za, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ko je protiv? (Niko).

Time je Zakon o opštoj državnoj kontroli definitivno primljen i na osnovu člana 45 Poslovnika Veće naroda dostaviće ga Prezidijumu Narodne skupštine na proglašenje.

Time je prva tačka dnevnog reda iscrpna. Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: produženje pretresa Zakona o braku u načelu. Reč ima narodni poslanik d-r Miloš Popović.

Д-р Милош Поповић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, желим да вам само укратко скренем пажњу на извесне ствари, да подвучем оно што није довољно наглашено и да предложим неке ствари које уопште нису узете у обзир у овом Закону, а неке које су изнете да употпуним.

Дакле, ако хоћемо да циљ ове уставне и законодавства буде побољшање услова за живот у нашој земљи и гаранција за унапређење и обезбеђење нашег народа, а нарочито његовог подмлатка, то и овај Закон треба у пуној мери да одговара општем циљу. Држава треба што више да помаже оснивање породице, и то оне која ће имати породе да се тиме обезбеди довољан број деце и прираштај.

Треба сматрати за породицу само онај брачни пар који има деце, а не онај који их нема, јер је циљ брака увек само породица. На тај ће се начин онемогућити ванбрачни живот и проституција, као и опасности које из тога проистичу.

Овим Законом треба да се обезбеде деца у породици, а да би се то постигло треба обезбедити саму породицу. Исто тако треба дати прилике брачним друговима да се спреме за брачни живот и брачне дужности. Једно време у старој Југославији било је законом обавезно да се супружници подвргавају прегледу, али то није дало резултате који су се очекивали, и ако се та ствар боље не постави онда не би била од користи.

Према томе, држава ће давати потстицаја и омогућавати закључење бракова дајући нарочиту потпору младим паровима и помагати породицу дајући јој подршку и помоћ, као уопслење и друге предности.

Исто тако, по моме мишљењу, треба оптеретити нежењене и неудате порезом и то мушкарце преко 28 година а жене преко 25, ако дотле не буду склопили брак. Ово би важило и за разведене. Потпуно је у реду да се они који имају деце и који врше поред свих својих других социјалних дужности и дужност одгоја деце, а то је скопчано и са бригом и материјалном одговорношћу која из тога проистиче, не могу изједначити са онима који те бриге и издатке немају. На овај начин би се потпуно задовољила социјална правда. Зато треба основати и нарочити фонд из кога ће се давати потпора и у ту сврху омогућавати склапање брака. У тај фонд уносио би се порез који би се прикупљао од нежењених и неудатих. Оваква мотивација требало би да уђе као увод у Закон о браку, из чега би се јасно видело шта је циљ и како може тај циљ најбоље да се постигне.

Још сам хтео да скренем пажњу на једну ствар код закључења бракова у погледу сродства и граница година старости.

У погледу степена сродства ја се слажем са предлогом који је, изгледа, примљен. Тај би предлог потпуно одговарао захтевима еугенике и захтевима о наслеђу, по којима се много више наслеђују тешке болести, нарочито душевне, а нарочито ће то бити случај сада после рата. Ако се помери граница сродности, избегле би се многе опасности које би из тога произилазиле.

Што се тиче граница година старости, такође се мора утврдити један апсолутни минимум. Овде у параграфу који говори о томе стоји да је граница 18 година и за мушке и за женске. Међутим, има увек разлике. Жена полно много раније сазри него мушкарац и зато је код жена та граница нешто мања, годину и две, па би због тога предложио да та граница за жене буде 17 а за мушкарце 18 година и да се може смањити највише за једну годину, дакле да 16 и 17 година буду минимум.

Сматрао сам да је потребно да о овоме проговорим и да то предложим као образложење уз овај Закон, а сматрајући овај Закон напредним, изјављујем да ћу за њега у начелу гласати. (Одобравање).

Претседник: Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић (НР Србија): Извините ме, другови и другарице народни посланици, што се опет пред вама појављујем да опет заузем вашу уважену пажњу за неколико минута. Ја сам окоро говорио приликом претреса буџета и не би требало да се тако често појављујем, али има три ствари које ме руководе да о овом важном пројекту закона говорим. Прво, велика важност Закона који је сада на дневном реду. Друго, опростите ми нескромност што ћу рећи да сам стицајем прилика и околности као парохиски свештеник 30 и неколико година тамо на Златибору био у положају да закључим већи број бракова, те се баш за овај Закон интересујем. Најзад треће, што мислим, уколико ми бог буде дао још живота и кад не будем на положају на коме се стицајем прилика и околности сада налазим, да ћу опет оклапати бракове, јер ми то наш Устав и овај Закон не забрањују. Због те три околности излазим данас да говорим у начелној дебати о овом Закону.

Кад је ономад овај Закон изнет на дневни ред, онда ме неко питао: „Па зар ћеш ти као свештеник гласати за тај закон?“ Ја сам одговорио да сам гласао за њега тиме што сам гласао за Устав. Он ме је вероватно питао зато што је мислио да ћу ја као свештеник напустити своје стадо, али ја сам му одговорио: ако сам добар пастир, моје ће стадо увек чути глас мој и увек замном ићи. Тако ја схватам примену у пракси овога Закона. После закључивања грађанског брака ми свештеници моћи ћемо закључивати црквени брак.

Када овај Закон ступи на снагу, ја ћу као свештеник ићи заједно са мојим парохијанима у месни одбор да им покажем процедуру око закључивања грађанског брака, па ћемо после сви заједно ићи у цркву да те исте брачнеке венчам.

Тако ћемо дати цару царево а богу божје, и зато изјављујем да ћу као народни посланик и православни свештеник гласати у начелу за овај Закон.

Агитовало се у току рата, а нарочито пре рата, како су комунисти против брака и против породице. Уопште, говорило се како код њих нема ничега светог, како они живе у страшном неморалу, а сада, ево, доношењем овог Закона баш од стране овог режима, и то пре многих других закона, те ће се лажи демантовати. Породица се кроз овај Закон истиче као основа друштвене заједнице. Сећам се да је у току рата било много приговора што су се у редовима Народно-ослободилачке војске налазили мушкарци и жене заједно. Говорило се како у редовима храбре Црвене армије и нашим народно-ослободилачким и партизанским одредима царује слободна љубав и како је развијен неморал. Тако је говорено, али ја сам имао прилике боравећи лично у њиховим редовима, и поред околности што рат доноси собом поред других недаћа неморал и разузданост, да се лично уверим да је у њиховим редовима владала таква чедност какву нисам очекивао.

По овом Закону брак је слободан, али не на основу слободне љубави, не у оном смислу како су противници желели да га подметну комунистима, него као израз слободне воље и љубави — основног начела постављеног у свима хришћанским браковима.

Ето, у чл. 5 овога Закона се каже да су брачни другови дужни један другог волети, а у чл. 57 се каже да је прељуба један од разлога за развод брака.

Три су, по моме мишљењу, неоспорно најважнија момента у животу човековом: рођење, ступање у брак и смрт. Кад ћемо се родити и кад ћемо умрети није у нашој вољи и то не можемо законом регулисати, али кад ћемо и како у брак ступити долази по нашој слободној вољи. Ја сам имао прилике да будем присутан у многим моментима приликом склапања бракова. Био сам присутан у многим домовима кад се девојка одводи из куће, кад се одваја од свога оца и од своје мајке и осетио сам сву снечаност и сву мисти-

чност тога момента. Младић и девојка рађају се под различитим околностима и у разним местима, иду кроз живот различитим путевима, али временом их — како једни кажу судбина, како други кажу случај, како трећи кажу разне околности — тек нешто их доведе једно к другом; два различита пута се укрсте, те од два пута постаје један. На пример, младић и девојка се једном мало необично погледају, мало им срца јаче закуцају, појави се љубав која почне да тиња, и после се развије жеља да се једно другом приближе, да од два огњишта створе једно, да од два дома створе један у коме ће се моћи заједно заклонити. Ја сам гледао кад девојка полазећи из родитељске куће целива огњиште и праг дома у коме се родила и одрасла. Кад се одваја од оца и од мајке, и отац и мајка је са благословом испраћају да у новом дому буде срећна, а она међутим плаче. Ја сам понекад питао: „Добро, цуро, кад плачеш зашто не останеш ту, а ми ћемо се са сватовима вратити без тебе“. Али неће ипак ниједна да се врати, већ иде свом брачном другу, да на тај начин покаже јачину везе са својим брачним другом. Што рекао велики Његош:

„Ал' је ђаво али су мађије
Али нешто теже од обоје?“

С обзиром, другови и другарице народни посланици, да је живот непрестана борба и непрестани терет, обично се двоје тако нађу да живот и терет у животу заједнички подносе. Ја бих рекао да је брак ипак један јарам, а кад се нешто мора вући, онда је боље ући у јарам и наћи себи парњака. Велика је то срећа ако се њих двоје, како народ каже „нађу у руку“ једно поред другог и кад се подударе да у јарму паре. Кад се између брачних другова у животу из љубави развије добра воља, тада у њиховом дому зацари срећа, онда је то нешто најлепше што се пожелети може, као што каже Љуба Ненадовић на једном месту: „Ако праве среће овде може бити, у домаћој срећи треба је тражити“. Мислим да нема веће среће и задовољства него кад човек и жена поживе и дочекају 25 година у браку, па славе сребрну свадбу, или кад доживе 50 година у браку, па славе златну свадбу, кад после толико година могу да погледају уназад на свој живот. Нарочито моћу да буду срећни и задовољни ако поред њих у тој срећи уживају и њихова деца.

Напротив, кад се у брачном животу не сложе, онда, како наш народ каже, једно вуче десно а друго лево, онда је ту несрећа, онда то није брак него пакао. Ту онда таква зла воља завлада, да сам ја као свештеник, имајући за дужност да тако завађене брачне другове мирим и стишавам, много пута имао прилике да видим да такав брак води у несрећу. Често сасвим безначајне ствари потенцирају ту злу вољу и човек не може ни сам себи да објасни. Ту је оно што наш народ каже:

„Синцир гвожђе муке су јуначке,
Тамница је гора од синцира,
Зла је жена грђа од обоје,
А зла воља гора од све троје“.

А опет, има једна лепа народна прича, која показује како је у моментима зле воље довољна једна мала ствар па да се брачни другови заваде. Ето, према тој причи договоре се човек и жена, који се нису баш најбоље слагали, да на Божић заједно ручају и да тада буде међу њима мир. Наш народ, као што знате, верује и претпоставља ако се Божић проведе у миру да ће тако бити и кроз целу наредну годину. У току ручка, који је протекао у најбољем расположењу, случајно се деси, како та прича каже, да је у углу собе прогртао миш. Човек каже: „Жено, ено миша!“ А жена ће рећи: „Није миш него мишица“, и тако дође до свађе пре-седне им ручак и не само ручак на Божић већ и ручак у току целе године. И не само у току те године, него и идуће године када се опет договоре да ту злу вољу не уносе више у своје међусобне односе већ да живе у миру. На Божић опет приреде ручак, који је прошао у миру и задовољству, кад жена при крају ручка на несрећу спомене: „Сећаш ли се, човече, како смо се прошле године завадили због оне мишице?“ А он одмах одговори: „Каква мишица, то је био миш!“ Тако се поново посвађају.

Од домаће неслоге нема веће несреће, па због тога, на жалост, има таквих бракова за које је и раније било предвиђено, па ето и овај Закон предвиђа да се могу раздвојити.

Дозволите да и ја подвучем речи уваженог предговорника друга Царевиха, који је казао да је жена раније сма-трана као дете, као неко ко није способан да расуђује. да и ја овде признам да је жена — као слабија страна у бра-

чном јарму — била потиштена и да је више пута без разлога нападана. Ја сам увек као свештеник био у одбрани жене, пратио сам њен живот и њену троструку улогу у кући као супруге, мајке и домаћице. Ваља знати да наш народ због те троструке улоге жене у кући има обичај да каже да жена држи три рогља куће а човек само један. Узимајући жену у заштиту, могу да констатујем и да подвучем, а то из искуства знам, да жене оставши удовице, нису ни помишљале да се преудају, већ су чувале и сачувале кућу, водећи рачуна само о кући и о деци, док се човек оставши удов готово увек женио и често другом женидбом кућу упропастио. Прича се како је неком човеку умрла жена и дошли људи да је изнесу. Муж је, међутим, стао на праг куће и рекао: „Не можете је изнети док ми не доведете другу. Боља ми је мртва жена у кући, него кућа без жене“.

Човек сматра своју жену, каква му је да му је, својом брачном половином и зато има обичај да за своју жену каже: „То је моја половина!“

Љуба Ненадовић, желећи да оповргне све оно што се недовољно и рђаво говорило о жени на једном месту вели: „Жена није рај наш разорила, већ цео свет у рај претворила! Кад човека тешки умор свлада, код жене се одморити нада!

Кад човека сиротиња снађе, жена њему разговора нађе,
Дели с њиме што од беде има, а у срећи срећу с њим ужива!“

Због важности брака православна црква има нарочито свечане чине, као што су круне, венци, прстење и све друго што је у вези са тим и што тај свечани чин обележава. Ја бих препоручио да се у правилнику и наредби, којима ће се овај Закон о браку спровести, предвиди да се склапању овога грађанског брака да мало свечанији карактер. Имао сам прилике да чујем од једног друга овде у Београду, који је био сведок при једном таквом склапању брака, да је тај чин тако неозбиљно схваћен и извршен. Моје је мишљење да самом чину склапања брака треба дати мало свечанији карактер, јер ту дођу обичан друг и другарица а изађу брачни друг и брачна другарица, уђу момак и девојка, а изађу муж и жена.

Ја сам имао обичај да склапајући бракове говорим брачницима: да вас бог благослови, да вас сложи и да вас

умножи. И сад кад говорим о овоме Закону, на основу кога ће се бракови у нашој отаџбини склапати, хоћу за све те бракове да кажем — да их бог благослови, сложи и умножи. Исто то хоћу да препоручим онима који нису пријатељски расположени према овоме Закону, мојој сабраћи свештеницима, који сматрају да им је овим Законом учињена неправда, да исто то помисле свима онима који грађански брак буду склапали.

Како да се двоје сложе и како да се умноже? Ја сам имао обичај кад сам венчао да кажем брачницима: „Желим да ваша два тела буду једна душа, ваша два мозга да буде један умишљај, ваша четири ока — један поглед, ваша двоја уста — један залагај, ваша два срца — да буде један откуцај!“ То јест два тела да се слију у једну душу, два мозга у једну помисао, четири ока да не гледају на другу страну него само у свога супруга, двоја уста да буде један залагај — у срећи и несрећи да се дели последњи залагај, два срца да буду један откуцај!“

А како да се умноже? Чуо сам приликом једног венчања да је један уважени професор математике овако математиком објаснио склапање брака и то умножавање у браку.

Ако човека обележимо јединицом, то је јединка за себе. Ако жену исто тако обележимо јединицом, она је такође јединка за себе. Ако та два броја додамо један другоме, један плус један чини два. Жена је ту плус и увећава, те од две јединице постаје двојка. Ако пак од јединице одузмемо јединицу онда остаје нула. Ако пак помножимо један са један имамо опет један. Исто тако ако поделимо један са један имамо опет један. Међутим, ако жену ставимо на своје место поред човека без икаквог знака тј. јединицу поред јединице, бројку поред бројке, без плуса или минуса, без знака множења или дељења, добијамо број 11. Ето, човек, поред жене постаје од јединице десетком а и жена поред човека постаје такође десетком.

Човек са женом постаје много већи човек, жена са човеком постаје много већа жена, само кад су и једно и друго на свом месту. Ето тако ја схватам овај основни Закон о браку, који ми доносимо као један од најважнијих закона у нашој младој Републици Југославији. Ја верујем да ће се и по њему сви бракови склапати као и досад, па изјављујем да ћу гласати у начелу за предлог овога Закона.

Задржавајући право да по појединим члановима овога Закона изнесем неке напомене, дозволите ми, другови и другарице народни посланици, да сада учиним само једну напомену другу известиоцу и осталим члановима Законодавног одбора.

Ја бих молио да други пут приликом измене и допуне појединих чланова у неком пројекту закона место објашњавања, допуњавања, позивања на тај и тај ред и ту и ту реч, коју треба додати или избацити, да се место свега тога изнесе нова редакција измењеног члана. Мислим да би за нас згодније било да се у извештају каже: члан тај и тај мења се и у новој редакцији гласи тако и тако јер, често човек мора да тражи пети и шести ред и разне друге напомене, што односи доста времена. (Одобравање).

Pretsednik: Pošto se prijavio za diskusiju sekretar Joza Milivojević, molim druga sekretara Ninka Petrovića da za vreme njegovog govora preuzme dužnost sekretara. Ima reč drug Joza Milivojević.

Joza Milivojević (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice, crkveni propisi o braku koji danas važe imaju svoju genezu iz srednjeg vijeka.

Takva je situacija bila u cijeloj Evropi do francuske revolucije, a ta se situacija revolucijom i dolaskom liberalne građanske demokratije izmjenila u mnogim naprednim zemljama koncem XVIII i u toku XIX vijeka, odvajanjem crkve od države, uvođenjem građanskog braka, uvođenjem državnih matičnih knjiga itd. itd.

Kod nas se dolaskom građanske klase iza 1848 godine na političko poprište, naročito u Hrvatskoj, nije srednjevjekovna situacija po tom pitanju, po pitanju braka i porodice, izmijenila osim u hrvatskim zemljama kao u Dalmaciji i Međumurju, jer je Dalmacija bila tada pod austriskom političkom upravom, a Međumurje pripojeno Mađarskoj, gdje je revolucija od 1848 godine donijela građanski brak.

Sa takvim srednjevjekovnim nasljedom ušlo se je u sklop stare Jugoslavije i u njoj je ta situacija ostala neizmijenjena, jer je stara Jugoslavija u svojoj vladajućoj osnovi bila reakcionarna.

U pitanju braka i porodice vladalo je srednjevjekovno, nazadno i anarhično stanje: nejednakost bračnih drugova, ne-

humanost prouzrokovana krutošću crkvenih propisa o braku, nevino stradanje djece iz brakova koji se nikad nijesu mogli raskinuti itd. itd.

Istom velika narodno-oslobodilačka revolucija naših naroda od 1941 naovamo izvojevala je i skovala uslove da se i to pitanje definitivno i historiski riješi i jednom zauvijek ukloni srednji vijek i postave novi istinski demokratski, socijalni i humani osnovi — istinski etički i moralni osnovi — po pitanju braka i porodice, kako su i postavljeni u ovom našem zakonskom prijedlogu.

U civiliziranim zemljama građanske demokracije imate zakone o građanskom braku (široj Zapadne Evrope te Sjeverne i Južne Amerike) ali naši narodi ovim zakonskim prijedlogom o braku, o kome sada raspravljamo, mogu biti ponosni, jer je napredan, progresivan, human i socijalan, što mnogi građanski zakoni o braku u tim zemljama po duhu prakse nijesu.

Iako u tim pisanim zakonima humanost i jednakost i sve ostalo stoji napisano, ti zakoni nemaju onaj osnovni uslov da budu istinski takvi i u samom životu — za široke mase radnog naroda. Zašto? Zato što te radne mase nemaju onaj osnovni uslov tj. nemaju svoju narodnu vlast, istinsku demokratsku vlast, a ta je samo — vlast u rukama radnog naroda.

Oni su samo prema stepenu demokratske forme manje ili više pri vlasti, ali pravi nosioci vlasti nijesu, već je to kapitalistička građanska klasa i njezin privatni interes, što se odražava i u bračnim odnosima, u duhu i praksi bračnog prava i porodice itd., kraj svih lijepo pisanih zakona.

Mi imamo ovdje dobar zakonski prijedlog o braku, ali mi imamo, za razliku od tih građanskih demokracija, osnovni uslov za istinsku demokratsku primjenu kad on postane zakonom.

Mi imamo naime našu narodnu vlast — vlast radnika i seljaka, koja je čvrsto u rukama našeg radnog naroda, a koja je garancija za istinsku demokraciju, pa konstatujući sve to, ja ću sa zadovoljstvom glasati za ovaj zakonski prijedlog, jer za naše narode ovo znači ne samo uklanjanje ostataka srednjeg vijeka na tom važnom sektoru, ne samo dovršavanje — po našoj građanskoj klasi nedovršene revolucije po tom pitanju, već to znači i veliki korak naprijed preko dosadanih građanskih okvira i granica liberalne demokracije, a približavanje najnaprednijoj zemlji, zemlji istinske demokracije — zemlji SSSR — po tom pitanju.

Stoga glasam za.

Pretsednik: Lista prijavljenih govornika u načelnoj diskusiji je iscrpna. Time je načelna diskusija o predolgu Zakona o braku zaključena. Prelazimo na glasanje u načelu. Ko je za predloženi zakonski predlog, neka dignе ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ima li ko protiv? (Nema). Time je zakonski predlog o braku u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju u pojedinostima. Obaveštavam Veće naroda da glavni amandmani postoje uz članove 87, 88 i 89 i molim druga d-r Jovana Đorđevića, poverenika Vlade da да образложење predloženih amandmana.

Повереник Владе д-р Јован Ђорђевић: Другови народни посланици, у име потпредседника Владе ФНРЈ друга Кардеља, који је предлагач овог Закона, овлашћен сам да изнесем предлоге за допуну три члана предлога Закона о браку онако како су они изнети у извештају Законодавног одбора вашег дома.

Прва измена се односи на члан 87. У ставу првом овог члана место речи „казниће се лишењем слободе“ треба ставити: „казниће се лишењем слободе или принудним радом без лишења слободе“.

Друга измена односи се на члан 88. У овом члану место речи „казниће се лишењем слободе до године дана или новчано до 20.000 динара“ треба ставити: „казниће се принудним радом без лишења слободе или новчано до 20.000 динара“.

Трећа измена односи се на члан 89. У овом члану место речи „казниће се лишењем слободе до шест месеци или новчано до 10.000 динара“ треба ставити: „казниће се принудним радом без лишења слободе до годину дана или новчано до 10.000 динара“.

Образложење. Казне предвиђене у кривичним одредбама предлога Закона о браку измењене су у законодавним одборима полазећи од тога да ће казна принудног рада без лишења слободе као посебна врста казне бити укинута, па су с обзиром на то у чл. 87, 88 и 89 предвиђене казне принудног рада без лишења слободе замењене казнама лишења слободе. Како ће међутим казна принудног рада без лишења слободе бити задржана у нашем систему кривичних санкција као оправдана казнено-васпитна мера то предла-

жем да се сагласно томе изврши промена у наведеним одредбама предлога Закона о браку у смислу задржавања казне принудног рада без лишења слободе. Ова казна више одговара природи и тежини кривичних дела предвиђених у глави VII предлога Закона и њоме ће се боље постићи циљ казне.

Претседник: Отварам претрес у појединостима и молим друга известиоца народног посланика д-р Душана Братића да чита члан по члан.

Известилац д-р Душан Братић чита назив, увод и чл. I према извештају Законодавног одбора Већа народа. (Видети извештај као прилог на крају књиге).

Претседник: Да ли жели ко реч по овоме члану?

Прота Милан Смиљанић: Ја мислим да је незгодно „мушкарца и жене”. Не ступа у брак увек жена него баш најчешће девојка и зато мислим да би згодније било рећи „два лица разног пола”.

Известилац д-р Душан Братић: Сматрам да треба да остане као што је предложено. Кад се прави статистика не говори се колико има људи, девојака, него се каже колико има мушкараца и жена. Мислим да је то сасвим правилно речено.

Претседник: Тражи ли још ко реч по овоме члану? Има реч народни посланик д-р Милош Поповић.

Д-р Милош Поповић: Ја сам у свом амандману предложио да се одмах у почетку уметне или дода једно поглавље које би говорило о циљу овога Закона.

Задатак овог Закона треба да буде да се што више помаже од стране државе оснивање породица које ће имати порода и тиме обезбедити довољан број деце и довољан прираштај;

да се избегне ванбрачни живот и проституција и све опасности које могу из тога да настану;

да се обезбеди издржавање деце у породици, — средини која је за њихов одгој најподеснија, и да се да прилика да се брачни другови спреме за своје брачне дужности. То би била предбрачна саветовалишта и предбрачни лекарски прегледи и савети.

Ово би требало да уђе на уводно место овог Закона као мотивација доношења закона, да се види постављени циљ који има овај Закон.

Известилац: То се односи на чл. 2. У чл. 2 каже се да је брак као основа породице под заштитом државе, и затим да се уређење свих друштвених, личних и материјалних последица брака, закључење брака итд. предају у надлежност државним органима. То је, мислим, довољно, а друга питања која друг Поповић помиње, решаваће се посебним законима.

Претседник: Тражи ли још ко реч? Не тражи нико. Стављам на гласање чл. 1 како је прочитан. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 1 примљен. Изволите чути члан 2.

Известилац чита члан 2.

Претседник: Има реч д-р Милош Поповић.

Д-р Милош Поповић: Ја предлажем код овог члана 2 ову редакцију:

„Закључење брака, уређење и решавање социјалних, здравствених, личних и материјалних односа у браку узимају на себе државни органи на основу овога Закона.”

Известилац: Могу да одговорим другу Поповићу, да је по члану 24, 44 и 36 Устава држава преузела на себе не само социјалну и здравствену заштиту у браку, него се то односи и на све грађане у земљи.

Претседник: Тражи ли још ко реч? Не тражи нико. Стављам члан 2 какав јесте на гласање, па ако се одбаца онда ћу ставити на гласање предлог друга д-р Милоша Поповића. Ко је за члан 2, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 2 примљен у редакцији Законодавног одбора.

Известилац чита члан 3 према одборском извештају.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Стављам на гласање члан 3. Ко је за овај члан 3, како га је известилац прочитао, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Члан 3 је примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно и без измене усвојило чланове 4, 5 и 6 према извештају Одбора).

Извештац чита члан 7, према предлогу и извештају Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 7? (*Јован Јегдић:* Овде на једном месту стоји „брачни другови“, а на другом месту „супрузи“).

Извештац: *д-р Душан Братић:* То означава један исти појам. Ми сматрамо да је наш језик толико богат да можемо употребити и „брачни другови“ и „супрузи“, као што можемо употребити и речи „вереници“ и „женик и невеста“ или „будући брачни другови“, јер то изражава исти појам. То је народни језик и мислимо да је то и народу приступачније. Ми смо приликом дискусије у Законодавном одбору имали прилике да је један члан Одбора предложио реч „супрузи“ место „брачни другови“. Већина се у Одбору сложила да остане и један и други израз, јер су то два израза који објашњавају исти појам.

Милан Смиљанић: У овом предлогу каже се: „породично и рођено име“, а ја мислим да је боље ставити „име и презиме“. Тако је код нас у нашем делу народа одомаћен израз „име и презиме“, па предлагем да се то спроведе кроз цео овај Закон.

Извештац: Називе „породично и рођено“ ставили смо због тога што се ти изрази употребљавају у неким крајевима, као и у војсци, а употребљаваће то и наша статистика, а на основу тога је то предвиђено и у матичним књигама.

Јован Јегдић: „Друг“ је шири појам од речи „супруг“. Супруг дође друг у браку. Друго је друг, а друго је брачни друг. Народни посланик ми је друг, али то није исто што и брачни друг. Постоје школски другови итд.

Онда друга једна ствар. Речено је сада да се употребљавају оба израза. Али ми треба да се трудимо да узимамо један те исти термин који одређује један појам, а грешка је да узимамо два термина. То није пракса; тако се не ради ни у једном закону. Па не само у једном закону, него се у читавом законодавству узима један исти термин за одређивање једног истог појма, без обзира на то колико је наш

народ богат у речима. Зато ја мислим да је „супруг“ онај појам који тај израз тачно опредељује.

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: Ја мислим да није крупно и принципијелно питање да ли ће се употребити један израз или два. Ми смо у нашем законодавству и приликом састављања Устава стали на гледиште извесне ширине у употреби појмова, тако да извесне синонимне изразе употребљавамо у истом тексту, на основу којих се јасно види да нам сам тај други израз претставља једну исту ствар. Иначе, кад би било извесне сумње, онда би такво употребљавање било неправилно. Али када се каже „брачни друг“ и „супруг“, онда су то синоними, јер „друг“ је појам ширега обима, а „брачни друг“ и „супруг“ означавају исти појам.

Мислим да ширина и богатство израза у нашем језику то омогућава, поготову што је то и у народу одомаћено. Ми смо тако исто и у Уставу рекли за Владу: „Савезна влада,“ а остао је и званичан назив „Влада ФНРЈ“. Услед одомаћености задржан је и израз „Савезна влада“.

Дакле, то је пракса нашег законодавства која је овде примењена и ја мислим да се овакво тумачење без икакве штете може употребити.

Претседник: Тражи ли још ко реч? Не тражи нико.

Стављам чл. 7 на гласање овакав какав је. Ко је за, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? Један. Изволите чути чл. 8.

Известилац чита чл. 8 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч? Има реч Јован Јегдић.

Јован Јегдић: А шта ће бити ако се брачни другови не споразумеју да живе заједно? Рецимо он је у Чачку, а она у Београду. У ранијем закону је стајало да је жена дужна да следује мужа. Закон мора да регулише одређене случајеве. Ко је дужан коме прићи?

Известилац: Биће, другови, оно што предвиђају одредбе о којима ћемо говорити кад пређемо на читање одредаба које говоре о разводу брака. Ту се каже да сваки супруг кога његов брачни друг без оправданог разлога напусти има право да тражи развод брака. Слично је и за случај ако неће да га следи, кад нема брачне хармоније, кад је живот услед тога неподношљив. Ту не може бити никакве присиле.

Претседник: Стављам чл. 8 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? Један. Објављујем да је чл. 8 примљен. Изволите чути чл. 9.

Известилац чита чл. 9 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? Не тражи нико. Стављам чл. 9 на гласање. Ко је за чл. 9, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? Нема. Чл. 9 је примљен. Изволите чути чл. 10.

Известилац чита чл. 10 према извештају Одбора.

Овде је стигао амандман друга Царића који тражи да се други став овога члана брише. Интенција тога амандмана је да се заједничка имовина дели на два једнака дела.

Међутим, брачни другови су у браку равноправни, али нису једнаки. Равноправност и једнакост нису једно исто и Закон је у члану 10 хтео тачно да одреди норме по којима ће се суд равнати у случају спора за деобу заједничке тековине. Закон одређује у таквим случајевима спорова да ће суд процењивати колики је удео свакога супруга у заједничкој имовини, да оцењује његов рад, његово старање о одржавању имовине, његов допринос и старање о деци и тако даље. Ја мислим да је овде доследно спроведен принцип равноправности и у имовинском погледу.

Претседник: Жели ли ко реч о члану 10? Има реч д-р Царић.

Д-р Војин Царић (НР Србија): Ја сам поднео овај амандман зато што је та одредба постојала код нас у Бачкој, Банату, Барањи и Међумурју. Није брачна заједница неки конзорциј, нека течевинска заједница, па да је онда врло важно да суд испитује колико је ко допринео. То је једна тековина која вековима живи и тако сваки поједини брачни друг на северу наше отаџбине губи са усвајањем овога прописа без амандмана, јер они имају сви да доказују колико је ко допринео, ко је кога помагао, ко је више а ко мање допринео. Тамо код нас при престанку брака нема шта да се доказује, јер је сва имовина, стечена за време брачног заједничког живота — заједничка тековина, и при престанку брака свако добије половину заједничке тековине. Ја не знам зашто је потребно да се у овом члану у другој адинеји питање заједничке имовине расправља на бази спекулативној. Брак

није спекулативна заједница. То је једна морална заједница. Њен је циљ заједнички живот, а не заједничко стицање. Ако заједнички теку, они на заједничке делове и деле. Они се нису само зато спојили да на спекулативној бази заједнички теку. Зато је и поднет тај амандман. Тамо су брачни парови тако живели и није било потребе да се за оживотворење захтева половине стечене имовине са наслова заједничке тековине нешто друго доказује, сем то да је та заједничка тековина заиста стечена за време трајања заједничког брачног живота, иначе би била *probatio diabolica Dixi*, а ви, другови, решавајте како сматрате да је најбоље.

Известилац д-р Душан Братић: Другови, не можемо овде да водимо адвокатске дискусије. Ја знам из Војводине да су то најотужније парнице доказивање заједничке тековине и да суд хоће-неће има тежак посао, и мора да испитује на који је начин имовина повећана. Увек се нађе једна страна која се одупре и морају се испитивати све ове чињенице.

Претседник: Жели ли још ко реч о овоме члану? (Д-р Војин Царић: Ја желим реч.) Не можете, јер по Пословнику можете говорити само једанпут. Има реч народни посланик Јован Јегдић.

Јован Јегдић: Заједничка тековина не би управо требало да буде предмет овога Закона. Али кад се већ то уноси овде, онда је потребно да се за сваки поједини случај има и законски пропис. Ми овде не расправљамо као адвокати, већ као народни посланици и ми морамо да предвидимо све што може у животу да се деси. У браку стечена имовина мужа и жене је заједничка тековина. Друг Царић каже сасвим правилно да ту често и не треба суд да би се поделили муж и жена, већ они могу једноставно да се договоре и да се поделе. Треба имати на уму, ако је муж на пример адвокат, да он и зарађује, али и да троши. Само не треба заборавити да и жена ради, и то у кући, да чува децу, да се и она бори и ради и да је она можда исто толико допринела као и муж, да су они све што имају заједно стекли, сачували и заштедели. Према схватању неких, кад је у питању духовни радник, професор универзитета или лекар, имовина не може да се дели на половину. То је била неправда, то је остатак феудалног доба, то не може код нас да прође и не сме да прође. Ако ми ово не уредимо, доћи ће до много пар-

ница, муж и жена ће морати да доказују своју имовину, доћи ће до такозваних probatio diabolica, да доказују колико и кад је ко зарадио, колико је потрошио и колико је заштедео. Ту ће бити потребна маса сведока и све то биће свима другима у корист, само не брачном другу. Зато би било најподесније и у духу тековина наше, народноослободилачке борбе да буду муж и жена једнаки, равноправни и кад већ деле добро и зло заједно да заједнички поделе и заједничку тековину. Мој је предлог да се заједничка имовина утврди одбијајући оно што је сваки од њих на почетку имао и да се ова имовина дели на два равна дела.

Известилац д-р Душан Братић: Другови, то није сасвим правилно. Ту се увек гледа на жену као на подређену, а заборавља се да су они равноправни и да има много случајева где обоје зарађују. Узмимо случај да жена радница ради у истој фабрици где и муж. Она осим рада у фабрици кад после рада дође кући води и кућанство, пере и крпи децу, док је муж на пример битанга, пијанчи и све потроши. Тако може да иде годинама. Жена све то трпи због деце, а не из пажње према њему. Може да се деси да се такав муж после низа година спавња са неком другом женом, да заборави и на жену и на децу и да их остави. Где је ту право да са женом подели оно што је жена у току година зарадила и уштедела. Је ли то равноправност, другови? А они који су живели приближно у слози, и кад дође до каквог лома, изненадног краха, онда свакако они неће правити питање о заједничкој тековини и рећи ће: ево ти половина. Тако и у питању кад је споразум. Ако се супружници споразумеју и изјаве код суда да нема имовинског потраживања, онда је такође ситуација јасна. Али већина случајева долазиће баш код оваквих који све пропију и проћердају а после изјављују како су они то стекли. Имате даље неког човека, на пример чувеног хирурга или инжењера, који много зарађује а за жену има неку кућаницу која се нигде не миче. Али суд по овоме може да каже да је њен рад исто толико важан, да њен рад у домаћинству исто толико вреди колико и допринос мужа и да имовину поделе на два дела. Све су то околности које се имају да цене и све релевантне околности које утичу на опредељење и на величину дела имовине.

Претседник: Тражи ли још ко реч?

Душан Васиљевић (НР Босна и Херцеговина): У првом ставу постављена је *praesumptio iuris* да се дели имовина коју су стекли брачни другови њиховим заједничким радом. Ја мислим да је то довољно тачно опредељено, јер је то основ и то је правилно. Сви други изузеци су само за случај спора. Ако се прелусти суду, онда држим да је и овај став у првој алинеји прве реченице јасан, али да је нејасна друга реченица јер даје суду директиву, она садржава обавезу коју би суд морао имати, а то је и ограничење у процењивању свих околности. А такви случајеви могу наступати. Зато мислим да треба да се брише ова друга реченица.

Известилац д-р Душан Братић: Баш зато да не би било нејасности нису сви случајеви таксативно наведени, зато смо и казали да се води рачуна и о сваком другом облику рада и сарадње сваког брачног друга у заједничкој имовини. И неће бити тога случаја који суд неће моћи ценити.

Претседник : Другови посланици, ја вас молим нека се јављају у дискусији за реч само они који имају да предложе јасно фиксиран предлог амандмана, а не да се овде дискутује о браку уопште, него само онај ко има јасно прецизиран амандман нека се јави и нека тај амандман изнесе. Има реч друг Ђорђевић.

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: Ја мислим да је прилично јасно одређено питање које се поставило и да одговара свим постављеним приговорима. Несумњиво је да у нашој држави постоје неколико различних режима имовинских односа и да у овом нашем Закону, који ће се односити на будуће случајеве брака, нисмо могли да изнесемо све те режиме. Зато смо оставили да се ти различити имовински односи реше републиканским законом. У тим републиканским законима водиће се рачуна о ономе што су овде другови посланици изнели.

Према томе, нема никакве опасности да ова одредба негира већ постојеће навике и норме у томе смислу, јер ће закон народних република у томе смислу да регулише и реши. Ова одредба односи се на будућност и мислим да је много правичнија него ако би се узела концепција једне апсолутне једнакости, јер у извесним случајевима привидна неједнакост је потврда једнакости.

Друг известилац поменуо је неке случајеве где извесна неједнакост потврђује равноправност и омогућава извесним

родитељима који ће имати да издржавају децу са оним што су својим радом у браку ефективно допринели. Једна потпуна једнакост била би уствари неједнакост, јер би се фаворизирао онај који није ништа унео. Ово су само индикације за извесне ненормалне случајеве, иначе је принцип постављен у првом ставу и увек ће бити примењиван кад дође до једног нормалног добровољног развода брака, где ће се заједничка имовина поделити као заједничка, на равне делове. Уколико дође до сукоба, онда су ове индикације довољне да омогуће потпуно начелну равноправност и да фаворизују оне активније чланове заједнице.

Претседник: Стављам члан 10 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. Има ли ко против? (Тројица дижу руку). Три против. Објављујем да је члан 10 примљен.

(Веће је затим дизањем руку једногласно и без измена усвојило чланове 11, 12, 13 и 14 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 15, а затим каже: Народни посланик Војин Царић ставио је код овог члана амандман, према томе у првом реду иза речи „брак“ ставити запету и додати речи „пошто од надлежне санитетске власти добије уверење да је за брак здрав“.

Претседник: Има реч народни посланик Војин Царић.

Д-р Војин Царић: Ја мислим да за овај амандман није потребно нарочито објашњење. Из разлога што се браком настоји да оснује породица, неопходно је, потребно да се сазна да ли је брачни друг здрав или не. Према томе, мислим, да би била наша дужност — а то је већ Уставом предвиђено, где се каже да су Уставом нарочито загарантована права материнства и деце — да предвидимо претходан предбрачни бесплатни преглед женика од надлежног санитарног стручњака, те да здравље будуће деце не зависи од случаја да ли су њихови родитељи били здрави при склапању брака. Познато је из науке — еугенике — да је 50% следе деце рођено из брака чији су родитељи били болесни или заражени тешком сполном болести. Ја мислим да ову одредбу о предбрачном, обавезном лекарском прегледу женика треба додати овде или на неком другом месту. Свакако је од неопходне важности за будући пород да се предвиди обилгатан бесплатни предбрачни преглед будућих брачника од стране надлежног санитетског органа.

Ово предлагем не као адвокат, како ми је то било добачено малопре, него као народни посланик, зато што сметрам да је од велике важности. Ја то предлагем по својој савести и задовољан сам тиме да сам учинио оно што је требало урадити.

(Д-р Милош Поповић придружује се речима говорника и каже: Ја потпомажем предлог друга Царића).

Повереник Владе д-р Јован Ђорђевић: При саставу овог Закона ми смо имали у виду и овај моменат, али смо исто тако имали у виду и извесне ствари које су се показале као незгодне у реакционарним законодавствима. Такав је случај и са уверењима о здравственом стању оних који ступају у брак, која су се претворила у чисту формалност. Да не би уносили такав један пропис и обавезу за оне који ступају у брак, сматрамо да ће бити довољно да сами брачни другови испитају своје здравље и да, ако су болесни, не улазе у брак. Иначе, у пракси се показало да та уверења нису имала онај значај који је требало да имају.

Претседник: Стављам члан 15 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Посланици дижу руку). Има ли ко против? (Војин Царић и д-р Милош Поповић). Објављујем да је члан 15 примљен са два гласа против. Прелазимо на члан 16.

Известилац чита члан 16.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 16? (Нико). Стављам члан 16 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је члан 16 примљен.

Известилац чита члан 17.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 17? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Нико). Објављујем да је овај члан примљен.

Известилац чита члан 18.

У вези са овим чланом друг Царић поднео је амандман којим се тражи да се иза речи „неважећи“ дода: „а жена осим тога док не протекне девет месеци од дана престанка брака, односно од дана кога је претходни брак оглашен неважећим, уколико она не докаже да није у бременитом стању“.

Претседник: Има реч народни посланик Војин Царић да образложи свој амандман.

Д-р Војин Царић: Овај амандман је поднет из чисто практичних разлога, јер је досад у сваком брачном праву увек био предвиђен овакав рок од десет месеци да се зна ко ће да се убележи као отац детета. Увек се зна ко је мати, а отац је онај ко је као такав означен. Имамо даље један пропис у коме се каже да муж може тражити поништај брака, ако је у заблуди о томе да је његова жена бременита од другог лица. То не задовољава, јер шта ће бити са тим дететом? На чије има да се пише. Још увек је то у нашем друштву важно да ли се некеме отац зна или не зна. На концу Уставом је загарантована брига и скрб за децу, за будућа наша поколења. Зато је то било предвиђено и тај се пропис увек налазио баш из обзира према томе детету, да се зна тачно на чије име да се упише. Овако може да се деси да се управо не зна и да не буде одређено како да се поступи.

Претседник: Тражи ли још ко реч? Има реч Фадил Имамовић.

Фадил Имамовић (НР Босна и Херцеговина): Ја се слажем са предлогом друга Царића. Пошто је први пројекат Закона о браку, који је долазио на мишљење врховним судовима и појединим другим правосудним установама исто тако предвидио један рок за овакве случајеве као што је предложио друг Царић, сматрам да би требало да се тај рок унесе. Не знам из кога разлога — то ће друг заступник да нам објасни — то није унето и у дефинитивни законски предлог.

Известилац: Другови, овде постоји бојазан шта ће бити са децом која би се родила изван брака, која би била зачета пре него што буде склопљен други брак. Често се полази са једном погрешном претпоставком да ће жена онога момента када раскине брачну заједницу са својим мужем одмах да нађе другог мужа и да се с њиме спари. То је лоше мишљење о жени. Врло су ретки случајеви да жена кад раскине брачну заједницу, сем ако није у питању прељуб, одмах нађе другог мушкарца. Редовна је појава, а ми то знамо из праксе, од момента раскида брачне заједнице па до могућности венчања са другим мужем да прође најмање пет до шест месеци, а врло често и много дуже.

Ми у пракси заиста овако компликован случај нећемо често имати. Али можемо имати други један случај на штету детета и на штету тачног утврђивања очинства. Ако би ми одредили рок у ком разведена жена не може да склопи брак, а она је још пре судског развода брака живела са другим и с њим децу рађала, та се деца према садашњим прописима уписују на име њезиног мужа иако он није природни отац детета. Таквих случајева има више него оних првих. Закон о матичним књигама то предвиђа и каже да отац, тј. ако би се десио такав случај да се дете роди после развода брака и да је дете од бившег брачног друга може још увек по чл. 32 да матичару каже да се признаје као отац детета на основу једностраног исказа. Ми имамо подручја, имамо територија у нашој земљи где се уопште није могао доказивати путем парнице патернитет. Ми то не можемо у овај Закон унети. Биће други закон који ће ту материју уредити.

Претседник: Ко жели реч? Има реч друг Хасан Ребац.

Хасан Ребац (НР Босна и Херцеговина): Ја се слажем са другом Имамовићем ради тога што овај члан кад се веже са чланом 45, у коме пише да је разлог за ништаван брак кад је у браку бременитост жене од другог лица, и зато треба или ово брисати или треба предвидети само случај за девојку. Код нас у нашим крајевима, а то и друг Братић зна, није тако редак случај да се жена разведе и брзо уда, јер код нас није било развода ради прељубе или овог или оног, него дође до развода на најпоштенији начин и жена се врло лако удавала кад је у разводу. У овом случају предвиђено је да се проглашује ништаван брак ако се установи бременитост жене од другог лица. Дакле, или треба ово брисати или треба предвидети, да је ова бременитост предвиђена за девојку која се уда, па се после констатује бременитост. Ако је у питању развод, онда се мора дати рок како би се могло установити да је у другом стању. Наиме, код нас су жене неупућене и не знају да ли су у другом стању све док не буде очигледно. Ми смо такав свет да имате и школованих, у VIII разреду гимназије, па не знају шта је тврда столица, акамоли младе жене да знају да су у другом стању. Она се уда и наједанпут се констатује бременитост и тај се брак проглашује ништаван. То није једно са другим у складу. То би требало ускладити.

Известилац д-р Душан Братић: Ја мислим да је то једно са другим у складу. Кад се овде говори о пријави — о овлашћењу и закључењу брака, видећемо да је један брачни друг дужан другоме да каже о стању здравља, венеричним болестима итд. Друг Ребац је говорио о стању које је досад било, где је брак био регулисан верским прописима. Међутим, сада у пракси биће редак случај где ће од развода брака до склапања новог брака проћи тако кратко време да вереник не би могао приметити или знати да је она бременита од првог мужа.

Ја опет постављам ово друго питање, постављам питање шта ће бити ако жена остане у другом стању после раскида брачне заједнице а пре развода брака, ако она за то време живи с другим и рађа децу. По досадашњем та се деца уписују на име мужа, јер брак формално још постоји иако је стварно давно већ раскинут. Дакле, ми са овим прописом нећемо моћи ништа постићи, него стварамо једну збрку на штету деце. Ја то знам из праксе у Војводини. Што се тиче поништења брака због заблуде у погледу бременитости и осталих законом предвиђених заблуда, брак се не поништава по званичној дужности, већ само на основу тужбе једног или другог лица, како ћете касније видети из Закона, али по званичној дужности нема поништења брака.

Претседник: Има реч друг Мурад Шећерагић.

Мурад Шећерагић: Потпуно се слажем с тим што су и код нас уведени цивилни бракови, јер они постоје свуда. Извесно време постојало је за ступање жене у брак која је остала удова или која је разведена. То је тада било због тога што је циљ законодавства да учврсти честитост породице, да учврсти саму установу и да у породици учврсти хармоничност. Јер у извесним државама било је предвиђено законом да се после смрти мужа жена може удати тек после четири месеца и десет дана, а после развода брака до 3 месеца, а то је било предвиђено због тога да се тачно утврди коме припадају деца, или пак да до њеног порођаја не може ступити у брак. И због тога се код нас никад није десило да се воде спорови утврђивања патернитета, те и овде, из социјалних разлога, требало би да се унесе у неки параграф, члан 18, 45 или 20, и предвиди тачно у коме року жена може да ступи у други брак, да ли у року 4, 5 или 6 месеци.

Претседник: Реч има Јован Јегдић.

Јован Јегдић: Кад, известилац није могао правним аргументима да нас убеди, он нам је изнео неке сентиметалне разлоге и рекао да је то предвиђено у члану 41 овога пројекта. Пошто је у свима модерним законима предвиђен тачан рок, а најдужи је предвиђен у мађарском закону, то мислим и предлажем да се и у наш Закон стави одредба да се жени забрањује да ступи у брак пре 10 месеци откад је њен брак престао. То је апсолутно најситурнија мера и чистота брака ће се на тај начин одржати. И ја вас молим да то ставите у овај Закон као превентивну меру.

Претседник: Тражи ли још ко реч?

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: Има овде једно принципијелно питање односно карактера овога Закона. Овај Закон је, као што јасно показује његов назив, основни закон. Биће нових закона народних република који ће регулисати поједине материје, али са извесним ставом деликатности и хуманости према овим шкакљивим питањима. Зато овај Закон не улази у ово питање да забрањује улазак у брак разведеним женама, односно женама чији је супруг умро, а то чини из простог разлога што то није ушло ни у друге стране законе и нису сва законодавства то питање решила. Има много нових модерних законодавстава, као што је на пример совјетско законодавство које је најсавршеније у том погледу, а тако исто и америчко законодавство, где у брачни режим нису унети ови случајеви. Ја мислим да нема опасности од тих случајева, као што се то предвиђа. Ово је основни закон, а закони појединих народних република дотираће и решити специјално те ствари. А после овога Закона доћи ће закон који ће регулисати односе родитеља и деце. Највиши је интерес деце да се утврди патернитет, да ли је рођено од ранијег или доцнијег родитеља. То су ствари пуно деликатности, које се не могу решавати формалним параграфима овде, него правним средствима која се могу извести из доказа, — када је закључен брак, када је брак истекао, — који ће се докази и средства допуњавати код народних одбора и на основу којих ће бити регулисан однос између супруга и деце по закону који ће доћи о регулисању породичних односа, те стога нема опасности од тога, и ја мислим да треба да остане овако како је предложено у Закону.

Претседник: Стављам члан 18 на гласање. Ко је за члан 18 овако како је формулисан у Законодавном одбору, нека дигне руку. (Већина диже руку). Ко је против члана 18, нека дигне руку. (Мањина диже руку). Дакле, мањина, према томе објављујем да је члан 18 примљен већином гласова.

Известилац чита члан 19 према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Стављам на гласање члан 19. Ко је за члан 19, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 19 примљен.

Известилац: Ја ћу прочитати формулацију новог члана према предлогу Савезне владе. (Чита).

„Не могу закључити брак међу собом крвни сродници у правој линији, као ни рођени брат и сестра, брат и сестра по оцу или матери, стриц и синовица, ујак и сестричина, тетка и братанац, тетка и сестрић, ни деца рођене браће и сестара и браће и сестара по оцу или матери.

Надлежни срески суд може, узимајући у обзир народна схватања и обичаје, дозволити брак између деце рођене браће и сестара и браће и сестара по оцу или матери“.

Претседник: Тражи ли ко реч по члану 20?

Милан Смиљанић: Ја бих овде унео један амандман: да не може један брат склопити брак са унуком свога брата. То је четврти степен крвног сродства у побочној линији. А у образложењу смо чули да је Министар ставио предлог, и то је унето у члан 20, да не могу ступити у брак сродници у побочној линији до четвртог степена закључно. То је ипак редак случај, али то је исто сродство као и сродство у четвртом степену између деце два брата или деце двеју сестара.

Јован Јегдић: Другови, ја бих само хтео да овде буде место среског суда окружни суд. Ови су случајеви врло важни. То се види према маси писама која су упућена. Пошто је ово важан предмет а како се и иначе ствари бракоразводних парница упућују окружном суду, то би било потребно да и овде то буде.

Милан Смиљанић: Ја повлачим свој амандман.

Известилац д-р Душан Братић: Закон о уређењу судова каже да ванпарничне ствари спадају у надлежност среског

суда. Ово није никакав спор између брачних другова него ванпарнична ствар и спада у надлежност среског суда. Осим тога, као што видите, све дозволе и ослобеђења од релативних сметњи даје срески суд, а жалба иде окружном суду, тамо где је жалба дозвољена.

Јован Јегдић: Повлачим своју примедбу.

Претседник: Стављам члан 20 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. Има ли ко против? Нема. Објављујем да је чл. 20 примљен. Изволите чути чл. 21.

Известилац чита чл. 21 према извештају Одбора.

Претседник: Жели ли ко реч о овоме члану?

Милан Смиљанић: Ја сам поднео био амандман, али га повлачим после објашњења друга Ђорђевића.

Претседник: Стављам чл. 21 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. Има ли ко против? Нема. Члан 21 је примљен. Изволите чути чл. 22.

Известилац чита чл. 22.

Претседник: Гласамо о чл. 22. Ко је за нека дигне руку. Има ли ко против? Нема. Члан 22 је примљен. Изволите чути чл. 23

Известилац чита чл. 23 према извештају Одбора.

Овде има допуна д-р Милоша Поповића, који тражи да у брак могу ступити женске до 17 година. Сматрам, другови, да се овај предлог не би могао примити просто из тога разлога што ако би смо ставили 17 година, значи да немамо могућности да ограничавамо до 18 година. Ако је неко способан за брак и пре тога времена, може да преда молбу среском суду који ће на основу мишљења лекара дати ту дозволу. То важи како за једну тако и за другу страну.

Претседник: Има реч народни посланик д-р Милош Поповић.

Д-р Милош Поповић: Мора се водити рачуна да су женске полно раније зреле него мушкарци. Дакле, о томе се мора водити рачуна и ту мора граница да буде друкчија. Друго, мора се одредити минимална граница, на пример од 16—17 година, испод које апсолутно не може да се иде. Због тога сам ја тај предлог и поднео из чисто еугеничних разлога.

Претседник: Тражили још ко реч? Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја мислим да треба да се одреди једна граница испод које се не може дозволити брак. Та граница, по моме мишљењу, требало би да буде за мушке 16 а за женске 14 година и да се испод те границе не може дозволити брак.

Известилац: Ја мислим да овај закон решава овај проблем на један целисходни начин. Он препушта изузетне случајеве суду, који ће имати пре доношења одлуке да саслуша молиоца и његове родитеље и испита све околности случаја. У првом реду суд ће бити позван да саслуша стручњаке и мишљење и да са свих страна испита да ли тај брак осигурава сигурност и пород, што је сврха брака, а то ће срески суд помоћу стручњака испитати.

Претседник: Стављам члан 23 на гласање. Ко је за члан 23 нека дигне руку? (Сви). Има ли ко против? (Нема). Члан 23 је примљен.

(Веће је затим дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 24, 25, 26, 27 и 28).

Известилац чита члан 29 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 29? (Фадил Имамовић: Молим за ријеч). Има реч Фадил Имамовић.

Фадил Имамовић: Ја бих предложио да се у овај члан унесе да се пре склапања брака, на згради где ће се брак склопити, 15 дана пре склапања брака истакне оглас о склапању брака, грађанству на увид.

Претседник: Имате ли амандман у вези вашег предлога?

Фадил Имамовић: Нијесам поднио амандман. Тражи ли још ко реч? (Милан Смиљанић). Реч има Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја сам у истом смислу поднео амандман. Из искуства знам да је у предбрачним испитима било 18—20% случајева где није дошло до брака. Зато је потребно да се уведе ово предбрачно оглашење на 10—12 дана пре склапања брака, да би се испитале све околности склапања брака.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Душан Васиљевић моли за реч). Има реч Душан Васиљевић.

Душан Васиљевић: Ја бих предложио да се у овом члану и у осталим чановима из познатих разлога речи „вереници“ замени речима „заручници“.

Известилац: Констатујем да другови губе из вида члан 30, који даје прилично јасан одговор на све ове примедбе и предлоге. Према овом члану, пре него што се приступи склапању брака претседник народног одбора увериће се да ли је пријава исправна и снабдевена потребним пријавама и изјавама. Ако ће се брак склопити у месту пребивалишта и боравишта, брачних другова значи да ће народни одбор, да ће претседник народног одбора имати доста могућности да лично испита околности и да види да ли постоје сметње или не. А закон тачно каже шта морају вереници поднети, које исправе морају да приложе. Претседник је овлашћен да све ове исправе испита и то је гаранција да се не може никаква грешка провући. Када склапају брак двоје из истог боравишта, свакако да ће претседник народног одбора најбоље знати, да ли постоје неке сметње, и у том случају било би свако оглашавање излишно. Ако би се десило да вереници нису из места где се оглашава, да су они из другог места, онда би ово оглашавање изгубило практичан ефекат, јер се објављује само у месту склапања брака.

Претседник: Прелазимо на гласање. Ко је за члан 29 према извештају Одбора, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 29 примљен.

Известилац чита члан 30.

Претседник: Тражи ли ко реч по члану 30? (Нико). Стављам члан 30 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Члан 30 је примљен. Прелазимо на члан 31.

Известилац чита члан 31.

Претседник: Има реч народни посланик прота Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја сам поднео амандман у коме сам тражио да се у другом реду става првог реч „венчање“ замени речју „склапање брака“, јер иначе ни у Уставу нити на ком другом месту није употребљена реч венчање, него склапање брака, а венчање се обавља у цркви. Ако би се пак употребила реч венчање, онда то треба спровести свуда.

Јован Јегдић: Овде ће се поткрасти једна грешка. Град Нови Сад има ранг округа. Према томе настаће забуна код подношења жалби против одлука градског одбора. У томе случају виша власт од градског одбора је Главни извршни одбор Аутономне покрајине Војводине. (Милош Царевић: У Новом Саду има реона. Реонске власти врше венчања, а жалба се подноси Градском одбору.)

Фадил Имамовић: У вези са овим случајем, Влада је у свом предлогу оставила да дозволу даје срески суд. У члану 20 суд даје дозволу у погледу сродства у побочној линији, а у 25 даје дозволу за ступање других сродника.

Ја не знам зашто је Законодавни одбор ово изменио и ја мислим да би требало остати при предлогу који је Влада употребила.

Душан Васиљевић: Ја сам такође хтео да кажем да би у овом члану требало изоставити реч „венчање“ и ставити „склапање брака“. По Уставу разликујемо склапање брака и венчање. Венчање се врши у цркви, а склапање брака пред грађанским властима.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Не). Има реч Владин повереник д-р Јован Ђорђевић.

Повереник Владе д-р Јован Ђорђевић: Пошто овде није принципијелна ствар него је само употребљен синоним за склапање брака, ја мислим да се може примити предлог да се „венчање“ замени са „склапањем брака“.

Иначе, што се тиче компетенције среског суда по овим стварима, ова измена дошла је услед тога што је ово чисто управна ствар, а с друге стране што је цео наш поступак административних народних одбора у складу са тим.

Известилац: Да се добро разумемо: овде се не ради о сметњама и запрекама које може само суд отклонити, него о оним случајевима кад претседник месног одбора сматра да не постоје услови за склапање брака. Срески одбор по жалби установиће да ли постоји запрека или не, ако запрека постоји, он не може дати одобрење, то даје само суд.

Милош Царевић: Ја ћу бити сасвим кратак. Законодавни одбор сасвим свесно оставио је овде реч „венчање“ и то зато да не би услед овог наглог прелаза од венчања у цркви ка склапању брака пред грађанским властима било избачено

име „венчање“ и да би на тај начин свет знао да се ту ради о венчању. Дакле, Законодавни одбор је у овој прилици сасвим свесно оставио реч „венчање“ као синоним за склапање брака. Ја молим да се ово има у виду.

Претседник: Стављам члан 31 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Прота Милан Смиљанић). Објављујем да је члан 31 примљен са једним гласом против.

Известилац чита члан 33.

Претседник: Тражи ли ко реч по чл. 33? (Нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 33 примљен. Изволите чути члан 34.

Известилац чита члан 34.

Претседник: Тражи ли ко реч по чл. 34? (Нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 34 примљен. Изволите чути члан 35.

Известилац чита члан 35.

Претседник: Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја сам у вези са овим чланом поднео амандман и тражио да се нагласи који је управо моменат закључења брака: да ли после изјављене жеље потврдног одговора брачних другова или после проглашавања надлежног органа да је брак склопљен, или после потписа изјаве, од стране брачних другова, јер је то важна ствар, пошто се до тога момента може одустати и не доћи до склапања брака, а после тога момента нема вртања.

Известилац: Члан 35 после става 2 одговара на то питање: „После њихових потврдних одговора претседник ће прогласити да је међу њима закључен брак“, а члан 36 говори о упису и пропису итд.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Нико). Стављам члан 35 на гласање. Ко је за, нека дигне руку? (Сви). Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 35 примљен.

(Веће је затим дизањем руку једногласно и без измена усвојило чланове: 36, 37, 38, 39 и 40 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 41.

Претседник: Има реч Јован Јегдић.

Јован Јегдић: Овде се, другови, једна иста материја двапут износи и регулише исто питање. У члану 16 и 19 овога предлога говори се, да умоболно лице не може ступити у брак, а у члану 19 да је ванбрачно сродство сметња за брак, док се то исто питање регулише и у члану 40-ом, који постаје члан 44 и у коме се каже да је ништав брак ако је брачни друг пристао на његово закључење у страху изазваном озбиљном претњом. Мислим да је непотребно да се о истој ствари говори у неколико параграфа.

Известилац: Није потребно, као што друг Јегдић мисли, зато што се ту говори о условима за закључење и пуноважност брака, а овде се говори о разлозима и условима за поништење брака. Ту су наведени примери кад се поништење може тражити, а само из разлога који су законом предвиђени може се брак поништити.

Претседник: Тражи ли још ко реч поводом члана 41? Не тражи. Ко је за члан 41 нека дигне руку? (Сви). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је овај члан примљен.

(Веће је затим дизањем руку једногласно и без измена усвојило чланове 42, 43 и 44 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 45.

Претседник: Има реч Хасан Ребац.

Хасан Ребац: Ја предлажем да се ове речи „бременитост жене са другим лицем“ избрише. То је сувишно, а тако исто и штетно. Сувишно је због тога што мушкарац, када види да му је жена постала бременита са другим лицем може и без овога члана покренути спор за поништење брака. Овим чланом не треба да се даје сугестија да се брак може уништити услед бременитости од других лица, па молим да се ове речи „бременитост жене од других лица“ бришу.

Претседник: Тражи ли још ко реч?

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Другови, ја мислим да је ово само један пример када се ради о заблудима. Ту се ради о томе које су те заблуде. Ако не бисмо у овај став метнули ову „бременитост“, могао би такав случај да не буде заблуда ради које би брак могао да буде ништаван и да дође само до развода брака. Бременитост је такав разлог ради кога може да буде велика заблуда. Ја мислим

да је то потребно и не видим због чега би једна таква одредба претстављала опасност.

Претседник: Стављам члан 45 на гласање. Ко је за члан 45, нека дигне руку? (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 45 примљен.

(Затим је веће дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 45 до закључно 66, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 67.

Претседник: Жели и ко реч по члану 67? Има реч народни посланик Јован Јегдић.

Јован Јегдић: У члану 7 законског предлога ми смо већ регулисали да је имовина коју су супрузи стекли радом у току брака њихова заједничка имовина. Овде је то само обрнуто и каже се да се заједничка имовина коју су супрузи стекли у току брака дели према доприносу сваког супруга. Зашто је потребно на два места то исто решавати? Свако ко познаје ово право, може нам правити примедбе.

Известилац: Баш зато што закон треба да буде јасан и прецизан и та одредба треба да буде овде. Овде се говори о уређењу имовинских односа после престанка брака, а у члану 7 се формулише шта је заједничка имовина и како се она установљава, док се овде каже како се она дели после развода и поништења брака. Овде је регулисање имовинско-правних односа после престанка брака. Ако та одредба не би била овде, онда би цела та институција заједничке имовине пала у воду.

Претседник: Ко је за члан 67, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Члан 67, је примљен.

(Веће је затим једногласно усвојило све чланове од 68 до закључно 71, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 72, према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 72? (*Мурад Шећерагић:* Молим за реч). Има реч Мурад Шећерагић.

Мурад Шећерагић: Другови и другарице, ја овде видим једну празнину. Постоје бракоразводне парнице и парнице за поништење брака, али има још и других парница, и тих има највише у крајевима где живи непросвећен свет. То су брачни спорови који долазе из ситних зајевница и неспоразума. Ја то говорим из искуства. До ових спорова долази често у крајевима који су удаљени од центра где је окру-

жни суд, па се због тога народ излаже великим трошковима и труду да иде чак два до три дана далеко да због оваквих малих спорова поведе парницу. У овим случајевима тебало би да се одреди надлежност среског суда, јер ће срески суд постићи споразум и изгладити спор. Сматрам да је за ове брачне спорове потпуно довољна компетенција — надлежност среског суда, нарочито у Босни, Санџаку, Македонији и другим крајевима где има доста таквих спорова.

Претседник: Жели ли још ко реч?

Известилац: Овде се предвиђају три врсте тужби по којима решава окружни суд: тужба за утврђивање постојања или непостојања брака, тужба за поништење брака и тужба аз развод брака. Овде ћемо имати даље одредбу да претседник суда кад добије тужбу може странке упутити ради покушаја помирења њиховом среском суду. Имамо закон о уређењу судова, где се каже да у надлежност окружних судова спадају брачни спорови, али ми у судској пракси водимо дискусију о томе шта су брачни спорови. Да ли су наиме брачни спорови и они спорови имовинске природе разних нијанса које воде брачни другови било за време трајања брачне заједнице било после.

Претседник: Ко је за члан 72, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Или ли ко против? Нема. Члан 72 је примљен. (Затим је Веће дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 73 до 86 закључно према извештају Одбора).

Известилац чита члан 87 према извештају Законодавног одбора и са амандманом.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Не). Стављам члан 87 на гласање. Ко је за овај члан са амандманом, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Члан 87 је примљен.

Известилац чита члан 88 са амандманом.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Не). Ко је за овај члан са амандманом, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 88 примљен.

Известилац чита члан 89 према извештају Законодавног одбора са амандманом.

Претседник: Тражи ли ко реч по овом члану? (Нико). Ко је за члан 89, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Члан 89 је примљен.

Известилац чита члан 90 — прелазне и завршне одредбе — према предлогу Законодавног одбора.

Претседник тражи ли ко реч? (Нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ими ли ко против? (Нема). Члан 90 је примљен.

(Веће је затим дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 91 до 98 закључно према извештају Одбора).

Претседник: Тражи ли ко реч? Има реч друг Милош Царевић.

Милош Царевић: Молим за једно кратко објашњење. У члану 19 овога Закона, који смо примили и за који нема сада могућности да се овде измени, молим Редакциони одбор да прими на знање да смо ту употребили једну реч која, по мом дубоком уверењу, не би могла до остане у законском тексту, јер се тамо каже „Брак закључен упркос постојања“. Нема никаквог пркоса код закона. Реч пркос значи у ствари инат. То не би био израз који би могао да одговара закону. Има много бољи израз и требало би да се каже место „упркос“ „и поред брачних сметњи“. То није упркос брачних сметњи, него и поред постајања брачних сметњи. Ово не мења смисао него је реч о чисто стилистичкој обради закона.

Известилац: На једном месту има „и мимо брачних сметњи“ а на другом „упркос“. То није ствар нашег Законодавног одбора него је у Савезном већу на једном месту стављено „упркос“ а на другом „мимо“. Тако смо ми примили и једно и друго.

Претседник: Закључена је дискусија и гласање у појединостима. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку. Гласа се за и против.

Секретар Јоза Миливојевић прозива посланике да гласају.

Гласали су за: Абдураим Мустафа, Агуши Куртеш, Амброжич Ладо, Андрејев Бане, Апостолски Михаило, Агустинчић Антон, Бабић Антон, Бабић Љубо, Бабовић Спасенија, Бајалски Ристо, Бакић Митар, Барбарић Божо, Берус Анка, Бојновић Ђурађ, Братић д-р Душан, Брашников Панко, Бурсаћ Милан, Васиљевић Душан, Видмар

Тоне, Влајковић д-р Милорад, Вујасиновић Тодор, Вујачић Марко, Вукосављевић Сретен, Галијашевић Бећир, Гарчевић Гојко, Голубовић Маринко, Голубовић Радоња, Грегорић д-р Павле, Димитријевић Спасоје, Добрашиновић Милоје, Долиншек Тоне, Дугоњић Рато, Ђуричин Миливој, Жижич Живко, Жумер Срећко, Ивовић Душан, Илић С. Драгољуб, Илић Павле, Имамовић Фадил, Јадрешин Богде, Јаковљевић д-р Стеван, Јегдић Јован, Јера: Јосип, Кавчич Стане, Кардељ Пепца, Котник Бено, Коцбек Едвард, Кризман д-р Хинко, Кршул Мате, Куленовић Скендер, Лауташ Трајан, Лубеј Франце, Луначек д-р Павел, Маглајлић Шефкет, Манојловић Радмила, Мартиновски Никола, Марушич д-р Драго, Масларић Божидар, Миливојевић Јосип, Кавчич Стане, Кардељ Пепца, Котник Бено, Коцбек Митровић Митра, Мићуновић Вељко, Млакар Алојзиј, Мојсов Лазар, Нађ Гаврило, Несторов д-р Димитар, Николић Зора, Новак Иван, Оровић Саво, Павловић Косан, Пејновић Ката, Перовић Пуниша, Петровић Мато, Петровић Нинко, Плепелић Стјепан, Пешев Никола Панчев, Поглајен Франц, Полак Бојан, Попивоца Крсто, Поповић Душан, Поповић С. Милан, Поповић Радован, Продановић М. Јаша, Радовић Вуко, Радосављевић Добризоје, Ребац Хасан, Реца Зекерија, Ркман Душан, Рус Јосип, Сали Лиси, Скерлић Велимир, Смиљанић Милан, Спиоров д-р Борис, Станковић д-р Синиша, Стојановић Александар, Сулејмани Хивзи, Сулејмановски Нафи, Сучић Флоријан, Тодоровић Радомир, Томић Алекса, Турковић Иван, Ђетковић Јован, Ђишић Хусага, Турчић Живојин, Фрол Фране, Хоџић Цеко, Хрччевић д-р Јосип, Царевић Милош, Царић д-р Војин, Целески Лазар, Чиковић Томо, Чубриловић д-р Бранко, Џанкић Хасан, Шећерагић Мурад, Шоти Пал.

Отсутни: Ацева Вера, Беблер д-р Алеш, Бевк Франце, Благојевић д-р Обрен, Борић Франьо, Бркић Хасан, Варга Иштван, Веслијевски Наум, Врбовски Павел, Гаврилски д-р Гјорги, Гаш Аљуш, Гошњак Иван, Грбић Михаило, Дапчевић Пеко, Ђаковић Спасоје, Ђилас Милован, Жупанчич Отон, Затрић Саит, Зоговић Радован, Јуринчић Нико, Капетановић Хајро, Кериме Муча, Комненић Петар, Крајачић Иван, Малинска Веселинка Ђорђева, Марковски Бенко, Маснић Петар, Миланковић Иван, Момчиловић Љубо, Мугоша Андрија, Назор Владимир, Наумовски Наум, Ненезић Радојица, Ношпал Тоде, Олах Шандор, Орешчанин Богдан, Павић Ни-

ко, Папић Радован, Петровић Никола, Поповић д-р Милош, Савић Кирило, Саили Драгутин, Салаџан Дон Анте, Сејфула Кемал, Смодлака д-р Јосип, Сној Франц, Темелковски Борко, Филиповић Крсто, Хамовић Раде, Хафнер Тоне, Херљевић Фрањо, Хоџа Мустафа Џајнкар д-р Станко, Чаловска Љиљана, Чолаковић Родољуб, Шентјурц Лидија, Шукрија Али.

(После гласања)

Претседник: За предлог Закона о браку гласало је 118 народних посланика и сви су гласали за. Тиме је предлог Закона о браку у Већу народа коначно прихваћен. Ми ћемо сад упутити овај Закон Савезном већу са извештајем да смо такав и такав закон примили. Исто тако имам да обавестим Веће народа да смо од Савезног већа примили извештај који гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Бр. 242

28 марта 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Савезно веће Народне скупштине на свом VII редовном састанку II ванредног заседања, одржаном 28 марта 1946 године, коначно је усвојило предлог основног Закона о браку.

На основу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Савезног већа, доставља се Већу народа на решавање у прилогу дефинитиван текст предлога Закона о браку, онако како га је Савезно веће усвојило.

Савезно веће Народне скупштине ФНРЈ

Секретар

В. Лековић, с. р.

Претседник

Владимир Симић, с. р.

Претседник: Настављамо седницу. Прелазимо на претрес предлога закона о државним матичним књигама. (Један глас: Нема кворума). Не треба кворум, јер је ово наставак седнице. Кворум је потребан за гласање.

Молим друга известиоца да прочита извештај.

Известилац Милош Царевих: Извештај Законодавног одбора Већа народа, другови народни посланици, штампан је и раздељен народним посланицима и мислим да га не треба поново овде читати. Његове измене ћете чути у детаљном претресу појединих чланова.

Дозволите ми, другови народни посланици, да кажем неколико речи поводом овога законског предлога.

После усвајања Закона о браку у вези са њим је и материја о матичним књигама, јер извршујући уставни пропис у члану 26, ставу 4, по коме је евиденција рођених, венчаних и умрлих у надлежности државе, ми треба данас да донесемо овај Закон о државним матичним књигама и да се на тај начин уведе у ред и озакони јединство на целој државној територији у погледу вођења матичних књига.

До данас су у једном малом делу наше државе, мислим само у Војводини, матичне књиге водили истина државни органи, али по прописима једног туђег, мађарског закона, док је у највећем делу државе вођење ових књига било у рукама цркве и њених органа. Поред тога, рат и окупација уништили су поред осталог и велики део ових књига по разним местима, те је и то један од важних разлога да се уређењу овога питања приступи што пре и на један законном уређен начин. Промењене прилике у нашој држави засноване на тековинама народноослободилачке борбе и оживотворење принципа нашег устава, налажу нам да вођење матичних књига поверимо у руке државних органа који једино пружају гаранцију да ће поштовати демократске принципе прокламоване Уставом о једнакости свих грађана ове државе без обзира на националну, верску и расну припадност, а ти принципи нам гарантују братство и јединство наших народа.

Вођење књига на досадашњи начин на верској основи, што је углавном био случај код нас, противи се и принципу слободе савести. Ово се питање неосновано доводило у зависност од верске припадности иако је у питању утврђивање чињеница које су од утицаја при вршењу грађанских права. Како је код питања матичних књига од важности утврђивање грађанског статуса појединих лица, то је једино држава заинтересована за њихово правилно вођење и она, сасвим логично и разумно, може то најбоље спровести пре-

ко својих државних органа. Пројекат овога закона уређен је на потпуно савременој основи и на демократским принципима који одговарају нашем Уставу. Завођењем ових књига правни статут грађана који ове књиге утврђују, биће једино обезбеђен и потпуно сигурно уређен, што је, као што сам већ навео, од врло велике важности за друштвени и правни живот наше државе и народа.

Све три књиге које су предвиђене овим Законом, књига рођених, књига венчаних и књига умрлих, по овом Закону су јавне књиге и подаци из ових књига имају снагу јавних исправа са пуном законском снагом доказа. Поред тога Закон сматра књигу рођених као основну књигу у коју се убележавају и они подаци који се иначе уписују у књигу венчаних и у књигу умрлих. Ово је учињено пре свега у циљу економичности руковођења овим књигама, јер су тако на једном месту о једном лицу видљиве све чињенице потребне за грађански статус тога лица.

Од особите је важности, другови народни посланици, да се помену ове одредбе овога Закона које говоре о досадашњим матичним књигама које су за време рата уништене или нестале, или кад услед ратних прилика нису у матичне књиге уписани поједини случајеви рођења или смрти. Овај пројекат предвиђа у таквим случајевима могућност да се на захтев заинтересованих лица може извршити упис ових чињеница у матичне књиге ако су те чињенице утврђене уверењем било кога старешине данашњег државног органа било народноослободилачког органа, установе или команде народноослободилачке војске, и то уверење која су појединцима од ових установа издана било на основу својих књига, списа или чак и личнога сазнања свога особља или својих органа.

Исто тако регулисано је и једно велико и болно питање, питање лица која су у току овога рата и окупације изгубила живот у масовним погубљењима извршеним од стране окупатора и његових помагача, у концентрационим логорима, затворима или под сличним околностима. И код ових случајева пројекат предвиђа упрошћени поступак за извршење уписа. Ови прописи у пројекту, у члану 52, 53, 54 и 55, унеће по завођењу ових књига ред у једно прилично тешко и компликовано стање које је сам рат са свима својим ужасним последицама оставио код нас и на овоме пољу.

Из свих ових разлога, другови народни посланици, са своје стране, као известилац по овоме законском предлогу, predlažem вам да примите овај законски предлог и у начелу и у појединостима. (Бурно одобравање у дворани).

Претседник: Као први пријављени говорник има реч народни посланик Франце Лубеј.

France Lubej (NR Slovenija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama govorim u svoje ime i glasaću za predlog.

I ako ovaj Zakon nije jedan od stubova našeg novog narodnog zakonodavstva, već jedan od sporednih zakona i usko povezan sa Zakonom o braku, držim da je uvođenje jedinstvenog građanskog registra — što državne matične knjige ustvari imaju da postanu — događaj takvog značaja, osobito za narod Slovenije, da ću ovom prilikom naglasiti tri momenta.

Nacrt Zakona o državnim matičnim knjigama logična je posledica odvajanja crkve od države. Pozdravljam predlog zakona ne toliko iz praktičnih koliko iz načelnih razloga. U Slovenačkoj, gde registraciju rođenja, braka i smrti već odavna vode isključivo crkvene organizacije, a državna vlast ima samo registraciju građanskog braka i lica bez konfesije, uvođenje državnih matičnih knjiga značiće praktično ništa manje i ništa više nego preuzimanje vlasti na novom značajnom području javnog života. U širokim narodnim slojevima porašće svest da sva vlast u FNRJ zaista pripada narodu, da je ta vlast jedinstvena i da nije više ni sa kim podeljena.

U Slovenačkoj je bio više no ma gde u svetu, uključujući ovde i klerikalizam u Španiji i Portugaliji u bivšoj Poljskoj, Slovačkoj i Kanadi, svaki značajniji događaj u životu čoveka duhovno i materijalno najuže povezan sa organizacijama katoličke crkve. Podvlačim: katoličke crkve — izvan Italije anacionalne, u slovenskim zemljama uvek i antinacionalne i antinarodne, tj. crkve koja je naročito u bivšoj Jugoslaviji, krivičom favorizovanog klerikalizma, istupala ne samo kao duhovna sila, nego još više i primarno kao svetovna politička vlast. Pod uslovima klerikalizma njen moralno-vaspitni uticaj sveo se na minimum. U Narodnoj Republici Sloveniji vođenje matičnih knjiga od organa državne vlasti za izvesne slojeve znači faktički no o oslobodenje od duhovnog i materijalnog pritiska, znači značajan doprinos duhovnom oslobodenju slovenačkog čoveka. Smatram da u tome leži progresivno jezgro predloženog Zakona,

Oslobođenje savesti čoveka, a istovremeno oslobođenje crkve od povampirenog dervišta, to je dvostruki cilj ovog Zakona koji će imati blagotvoran odjek u snažnom podizanju samosvesti i osećaja pobede širokih slojeva radnog naroda, a s druge strane imaće za posledicu oslobođenje crkve i vernika za verske poslove, što katolička crkva u Slovenačkoj pod uticajem klerikalizma već dugo nije vršila. To je prvi momenat.

Poznato je da su crkve, kako u zemlji tako i drugde, zloupotrebljavale i privilegiju zvanične registracije za pojačanje svog duhovnog, materijalnog i političkog uticaja na široke narodne mase i da su za vreme okupacije taj svoj uticaj zloupotrebljavale za raspirivanje nacionalne i verske mržnje, za zavođenje ovisnih i naročito zaostalih ljudi u službu protiv sopstvene nacije, protiv naroda u službu okupatoru, u Sloveniji napose u seoske straže, u belu gardu, domobranstvo, u službu Hitleru, u odmetništvo, izdaju i zločin.

I kad ne bi bilo načelnih razloga za uvođenje državnih matičnih knjiga, slobodan narod morao bi usvojiti ovaj Zakon iz samih preventivnih razloga — da se crkvi ubuduće jedanput za svagda zabrani zloupotreba njoj poverenih javnih poslova za duhovno i političko zavođenje naroda koji je baš zbog ovih poslova video u njoj, naročito u Sloveniji, najefikasniju i zato prvu vlast kojoj se tobože trebalo pokoravati.

To je drugi momenat. Katolička crkva u Slovenačkoj svakog je čoveka koji se zalagao za oslobođenje crkve od političke partije, tj. za nezavisnost crkve, a time i za odvajanje poslova javne uprave od verskih poslova, proglasila jeretikom i odmetnikom. Ovakvom verskom intolerancijom i duhovnim nasiljem crkva je kroz decenije zarazila javni život haosom u kome su organi državne vlasti, nauka i vaspitanje ostali bez potrebnog uticaja, odnosno težila je da sve podredi svom uticaju. I u ovakvom duhovnom i političkom stanju u Sloveniji imamo odgovor za duboke uzroke brzog i za mnoge neočekivanog osnivanja Osvobodilne fronte Slovenije već u prvom mesecu okupacije. Katolička crkva je prevarom i nasiljem zaposela duhovno područje, time je prenapela luk i kao vekovni ideolog reakcije nepokolebljivo verujući u pobedu fašizma, postala krivac za izdajstva u ovom ratu, koje izdajstvo je katoličko sveštenstvo u Sloveniji faktički i organizovalo. Preuzimanje matičnih knjiga od organa državne vlasti već je samo zbog političkog iskustva poslednjih 5 godina direktna posledica pobede naroda nad fašizmom i reakcijom.

Naročito pozdravljam zakonski predlog u onim članovima koji govore o upisivanju brakova i rođenja za vreme okupacije na slobodnim teritorijama, a koju materiju je Zakonodavni odbor proširio, dopunio i poboljšao. Nama je svima poznato kakvo je gledište imalo profašističko sveštenstvo o partizanskom pokretu, kakav odnos je imalo prema partizanskom braku i prema deci rođenoj na slobodnoj teritoriji za vreme iregularnih ratnih prilika. Koliko ima primera da je sveštenik odbio krštenje kad je bilo u pitanju dete borca za slobodu, za odbijanje navodio neživotne, protivprirodne, nepravedne razloge. Nacrt zakona u članovima od 52 do 54 uređuje upis u ratu sklopljenih brakova i rađanja na način čovečanski, napredan i demokratski, uz potpunu zaštitu opšte-moralnih etičkih načela. To je treći momenat.

Predloženi zakonski projekat ukida dosadašnje haotično stanje, uvodi na čitavoj teritoriji FNRJ jedinstvenost i red, ukida ostatke feudalizma, naročito duhovnog i uvodi konačno i na ovom području postupak koji potpuno odgovara postignutom stepenu demokratizacije narodne vlasti. Iz svih ovih razloga glasaću u načelu i u pojedinostima za predloženi zakonski predlog. (Odabravanje).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik drug d-r Dušan Bratić.

D-r Dušan Bratić: Drugovi narodni poslanici, samo ću u par reči da izložim kakve činjenice diktuju, hitnost donošenja ovoga Zakona. Stanje koje još danas imamo u zemlji u pogledu vođenja matičnih knjiga rođenih, venčanih i umrlih pretstavlja šarolikost, nejednakost, nepotpunost i nepreglednost. Mi imamo danas deset verskih propisa i jedan državni propis za vođenje tih knjiga. Na Kosovu, Metohiji i u Makedoniji u pogledu pripadnika muslimanske veroispovesti matične knjige, meni se čini, uopšte se ne vode ili se vrlo malo vode, zato što su ti o gani koji su trebali da vode matične knjige polupismeni ili nepismeni. Matične knjige nisu bile pregledne zato što su vođene samo po onim činjenicama koje se neposredno odnose na rođenje, venčanje i smrt. Tako kod nekih veroispovesti koje te knjige vode nema podataka o usvojenju, pozakonjenju, priznanju ili odricanju očinstva, o promeni imena, o produženju očinske vlasti, stavljanju pod starateljstvo.

Ovaj zakon koji danas treba da donesemo čini kraj tome, s pravom rečeno, haotičnom stanju i uvodi jednoobraznost u

vođenju matičnih knjiga. Vođenje matičnih knjiga po ovom Zakonu, a naročito knjiga rođenih, biće takvo da će matična knjiga rođenih svakom građaninu koji ima pravo uvida, jer su matične knjige javne knjige, dati tačnu fotografiju svakog građanina o svima okolnostima koje imaju kakav bilo relevantni uticaj na njegov status.

Jednom rečju, uvodi se red i jednoobraznost i ovaj Zakon predstavlja jedan veliki prilog u daljoj izgradnji naše narodne države.

Ja bih upozorio da se kod sprovođenja u život o' reč'be iz člana 56 vodi računa o dosadašnjim prilikama pod kojim su vodene matične knjige na Kosovu, Metohiji i Makedoniji, da se ne bi prema onima koji su za pripadnike muslimanske veroispovesti te knjige imali da vode po državnim propisima od 1927 primenjivale kaznene sankcije, jer nisu krivi za nevođenje tih knjiga i davanje podataka, a isto tako da propisi narodne republike omoguće da matične knjige u tim krajevima vode odmah državni organi.

Drug Carević je istakao i obrazložio sve važnije odredbe ovoga Zakona, a ja naročito podvlačim članove 52, 53, 54 i 55 gde smo predvideli slučajeve kao i postupak po kome se može tražiti unošenje u matičnu knjigu umrlih svih onih koji su u toku rata nestali na način i pod okolnostima kako zakon predviđa. Postupak je prost i brz, a garantuje i pravnu sigurnost. Zato ću sa velikim zadovoljstvom glasati za ovaj Zakon. (Aplauz).

Pretsednik: Traži li još ko reč u načelnoj diskusiji? Ima reč drug Jovan Jegdić.

Јован Јегдић: Другови народни посланици, изјављујем да ћу у начелу гласати за предложени Закон о државним матичним књигама.

Већ давно се осећала потреба за једним оваквим законом, који ће једнообразно и прецизно утврдити и обезбедити правилно завођење свих оних околности које су од веома важног значаја, као за грађански статус појединих лица, тако и за општи културно-историски, друштвени и правни живот наших народа.

У последу регистрација и евиденције, уредности и тачности чувања и старања око таквих књига до данас, ми смо дакле заостали иза неких земаља Средње Европе.

У образложењу овог законског предлога наведено је да су на подручју наше отаџбине овакве књиге биле заведене само на релативно малом делу, у Банату, Бачкој, Барањи и Међумурју.

Разумљиво је да је црквена организација ове водила у старија времена, када су, у много случајева, само свештена лица била вична писању и читању, и ми треба да смо ипак захвални цркви што је она то примила на себе и водила. За осуду су наше раније власти које су то остављале верским организацијама и у модерно доба. Зато се радујем што је данас овај законски пројект угледао свет.

Верским организацијама не треба да буде криво што ће отсада ове књиге водити наша народна власт и што ће једино те књиге имати важност и снагу јавне исправе, јер такве евиденције, а нарочито у државама каква је наша где има читав низ народности и вероисповести, треба да су искључиво у рукама народних власти, да су прописи и извођење једнообразни, да дају јачу правну сигурност, јер се тиме само више и боље продубљује оно начело наше народне борбе, које треба да нам је свагда пред очима, а то је братство и јединство свих наших народа у Федеративној Народној Републици Југославији.

Није довољно вршити само уписивање о чињеницама рођења, склапања брака или смрти итд., већ је овде најважније то да се ти уписи врше правилно, потпуно и верно на основу стварних чињеница и података. Нарочито да се ти уписи врше хронолошким редом и да се тиме матичним књигама верно и пажљиво рукује, да би ти подаци остали и далеком потомству.

Ово се у највећем броју случајева није могло и не може рећи за уписе који су вршени од стране појединих верских организација.

Имао сам прилике у својој пракси да чиним увиде у матичне књиге разних конфесија и могу вам рећи да се већ само у оквиру 5—6 деценија унутраг једно лице по три и више пута водило под разним варијантама породичног имена, а да се нигде, у тим уписима не назначује каквом одлуком би то име било преиначено или допуњено, на пример, Петров, Петровић и слично. Све је зависило од тога како онај који уписује схвати, па тако и упише а и саме странке имају обичај да мало моделирају презимена итд.

Било је случајева да венчање које је обављено, али није плаћено, није ни заведено. При крштењу давана су имена која су доције родитељи проиначавали, а многи су их код власти својевласно другачије назначили, тако да се сведожба о школској спреми није слагала са крштеницом, војном буквицом итд.

Многа крштења и смртни случајеви изостали су из евиденције а шта да кажемо за исправке судских одлука развода брака и слично.

Нарочито подвлачим ту добру страну овога Закона, јер ће и сиромашан радни народ, радници села и града моћи — без новца да дођу до законитог брака, законите деце, што је досада било у много случајева тешко. Многи су казали: када не могу да се женим као други остаћу овако. Зато је одиста крајње време да се ово унифицира и тај посао пренесе на надлежне народне власти — народне судове.

Предложени нацрт Закона одговара у свему својој намени, а устројством ових књига, нарочито вођењем ових у дупликату, доприноси се много правном и друштвеном саобраћају и сигурности, брзом сређивању наших прилика и односа у грађанском статусу и већем приближавању — орођивању наших народа.

Што се тиче самог текста овог Закона, имао бих да укажем на ове начелне примедбе.

У члану 3, у првом ставу каже се: „Државне матичне књиге су јавне књиге”. То је доста речено. Све оно друго сувишно је и с правом се може назвати „законски плеоназам”. За сваког ко је позван да тумачи закон правно је јасно из тога пасуса да и изводи из тих књига имају доказну снагу јавних исправа, као и то да се чињенице које су у ове књиге заведене сматрају као истините све док се противно не докаже.

Можда ће неко рећи да не шкоди ако пише више, тј. да буде јасније, али када имамо на уму да закони треба да су кратки и када употребљавају јасан правни термин, онда није потребно у истом закону тумачење. У противном сувишан би био први став члана 3.

На неким местима стоји да ће бити присутни сведоци, а не вели се колико сведока, док се на другом месту у једном другом случају каже да је потребно „два сведока”. С обзиром да је ово формалан закон, то би требало утврдити једно-

„образност и свугде где стоји реч „свдоци“ навести њихов број, рецимо „два“.

У погледу самих сведока не стоји ништа из чега би се могло закључити ко може бити сведок, да ли сваки пунолетан грађанин или су и други нарочити постулати потребни (некажњеног предживота и слично) да ли су рођаци искључени.

У мађарском праву, а они су овај закон прецизно разрадили, искључена су свештена лица од права да као претставници државних власти могу вршити закључење грађанског брака. Овде тога нема. То би и овде требало применити, јер би се могло дати повода верској нетрпељивости.

Један од веома великих недостатака пројекта, а то се може лако отклонити, јесте и тај што се за поједине уписе у овом предлогу не тражи упис детаљнијих података о старости, месту рођења и венчању родитеља рођеног, венчаног и умрлог. Ово је важно ради континуитета, јер свако лице веома лако може, трагајући од свога рођеног листа — да сазна где су рођени, живели и умрли његови преци. Када бих хтео да истражим ко су ми родитељи, не могу то да нађем, јер само знам да је тај и тај мој родитељ, а ако је умро у моме детињству нисам у стању да сазнам даље околности мојих предака. За то би требало у томе погледу предвидети детаљније податке: годину рођења, евентуално венчања родитеља као и место њиховог становања. У свему иначе овај законски предлог показује да се жели што пре да уведе ред и у овај део наше администрације.

Другови народни посланици, дозволићете ми да искористим ову прилику и да изнесем једну околност, која, ако се правилно не схвати и не оцени у овоме високом дому, може само да унесе забуне а можда и мало нерасположења.

Ово износим због прекјучерашњег случаја у претресу Закона о општој државној контроли у појединостима. Као припадник Народног фронта држим се начела и програма који је усвојен на Првом конгресу народног фронта Југославије у Београду. У духу тих начела и присне сарадње са свима напредним демократским странкама, групама и појединцима у оквиру фронта и ја се радујем сваком напредном подухвату а нарочито новом законодавству које стреми демократском државном животу и сваком бољитку наших народа.

У томе послу, сви ми, као чланови Фронта, хоћемо у начелу предложене законске пројекте и та наша жеља и гласање у начелу говори да ми хоћемо социјални бољитак својих народа и не треба и не сме бити таквих који не желе бољитак свога народа у напредном правцу.

И управо због тога, другови народни посланици, нико не треба ни попреко да гледа, акамоли да то у грех према Фронту упише ако у претресу закона у појединостима неко од нас има и друго мишљење и другу формулу и за ову гласа. Јер, ми смо за то ту и послати да законе доносимо што правилније, што тачније, да не буде никакве двојбе за оне који ће те законе тумачити. Ми ћемо другови, овде у нашем дому, у нашој кући, као добри фронтовци свестрано размотрити, правилно утврдити сваки пропис који треба нашим народима да донесе најправилније решење по свима питањима која могу настати у нашем народу.

Али, другови народни посланици, морам подвући и морамо бити начисто да смо ми овде народни посланици, претставници највише народне власти у држави и да законе ми треба да стварамо. Када то буде за свакога јасно, онда нам се неће и не може десити да се предлог једног од другова народних посланика сматра сугестијом. На конференцијама које сазове један орган власти ради извршења некога посла, он позове грађане и тражи од њих сугестије. Он доноси решење, али би желео да то решење буде правилно и он пита грађане имају ли они каквих сугестија. Али тих сугестија нема у једном законском телу у односу према посланицима. Ту сви чланови подносе законске предлоге и о законским предлозима доносе одлуке. Пошто тако схватимо нашу дужност, онда наш задатак на овоме месту треба да знамо и да ценимо. Нашу жељу да све оно што се ради буде идеално и добро као и стварну, објективну и добронамерну критику не треба и не сме нико да схвати друкчије него онако како је то постављено.

Ово сам сматрао, другови народни посланици, за потребно да кажем.

Како је овде изнети предлог Закона о државним матичним књигама предложен у духу и начелима постављеним у конгресним одлукама Фронта, изјављујем у своје име да ћу у начелу гласати са задовољством за овај законски предлог.

Претседник: Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Поднео сам један амандман који се састоји из два става од којих један тражи да се матичне књиге венчаних не зову матичне књиге венчаних, већ матичне књиге склопљених (или закључених) бракова. Други став се односи на питање породичног и рођеног имена. Како су та два питања решена Законом о браку, то ја те амандмане повлачим а амандмане на поједине чланове овог законског предлога поднећу у току претреса у појединостама.

Претседник: Реч има д-р Синиша Станковић.

Д-р Синиша Станковић (НР Србија): Ја бих хтео да кажем само неколико речи поводом изјаве друга предговорника о његовом личном утиску за који ја сматрам да је субјективан — да мишљења која се овде износе од појединих народних посланика не наилазе на добар пријем. Ја мислим да није нарочито потребно истицати основну чињеницу да су сви припадници Народнот фронта — који су Фронту пришли, јер хоће да заступају фронтовске идеје, и у овом дому и на сваком другом месту — слободно могли изражавати своје мишљење и да овај дом никада није заузимао такав став да не дозволи слободу мишљења или да ма према коме показује нетрпељивост због израженог мишљења. Ја, другови, сматрам да је схватање друга предговорника чисто субјективно и хоћу да га овим речима разуберим, а мислим да ће се и овај дом потпуно сложити самном у констатацији да је баш у интересу Народнот фронта да се овде потпуно слободно чују сва мишљења и критике које имају у суштини за циљ да законски пројекат постане што бољи и перфектнији, како би могао заиста да претставља остварење и правно уобличавање основних начела Фронта за који се сви припадници Фронта боре. (Аплауз).

Претседник: Пошто је исцрпљена листа говорника, прелазимо на гласање у начелу. Ко је у начелу за Законски предлог о државним матичним књигама, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Како нико није против, објављујем да је Закон о државним матичним књигама примљен у начелу.

Молим друга Владиног повереника д-р Леа Гершковића да поднесе амандмане по овом Закону.

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Из истог разлога због кога су били предложени амандмани у Закону о браку, предлагем такође да се донесе измена у члану 45 овога Закона. У ставу 2 овога члана уместо речи „лишење слободе“ треба ставити „принудним радом без лишења слободе“.

У члану 46 уместо речи „казниће се лишењем слободе до 3 месеца или новчано до 1.000.— динара“ треба ставити „казниће се принудним радом без лишења слободе до шест месеци или новчано до 1.000 динара“.

Приликом претресања предлога Закона о државним матичним књигама у законодавним одборима извршене су измене у предлогу Владе у том случају што је предвиђена казна принудног рада без лишења слободе у ставу 2 чл. 45 и чл. 46 замењена казном лишења слободе. То је учињено из тога разлога што се сматрало да ће казна принудног рада без лишења слободе као посебна врста казне бити укинута. Пошто ће међутим ова казна бити и даље задржана у нашем систему кривичних санкција, будући да она представља једну важну казнено-поправну меру којој је у првом реду циљ поправка и преваспитавање кривца, и пошто ова казна више одговара природи кривичног дела предвиђеног у чл. 46, а с друге стране треба да служи за замену новчане казне у случају њене ненаплативости, то се у том смислу предлажу измене у чл. 45 и 46 законског предлога.

Претседник: Реч има известилац д-р Милош Царевић.

Известилац Милош Царевић чита наслов Закона у чл. 1, према извештају Одбора. (Види прилог на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч по овоме члану? (Нико не тражи реч). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 1 примљен.

Известилац чита члан 2 према одборском извештају.

Код овога члана постоји амандман народног посланика Милана Смиљанића.

Претседник: Жели ли ко реч о овоме члану?

Милан Смиљанић: Ја сам предложио да се поред матичних књига једновремено устроје и воде регистри до-тичних књига, као потребне књиге ради брже и лакше евиденције. У црквама постоји поред свих књига и регистар

као помоћна књига која је врло важна, јер се матичне књиге не могу без регистра замислити.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Нико). Молим Владиног повереника да се изјасни о предлогу народног посланика Смиљанића.

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Већ је пре друг Смиљанић предложио да се учине извесне измене у матичним књигама (*Милан Смиљанић:* Повукао сам тај предлог).

Што се тиче предлога за регистар, ту се ради само о лакшем руковању у матичним књигама. Међутим, ближе одредбе за провођење овог Закона доносе поједине народне републике и, према томе, мислим да оне могу саме то исто да предвиде.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Не тражи нико). Стављам на гласање члан 2. Ко је за члан 2, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 2 примљен

(Веће је затим дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове од 3 до 16 закључно према извештају Одбора).

Известилац чита члан 17 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч? (*Фадил Имамовић:* Молим за реч). Има реч Фадил Имамовић.

Фадил Имамовић: Мислим да има у овоме члану извесне нелогичности и то обзиром на доцније чланове. То је изгледа уочио и Законодавни одбор и измијенио стилизацију код каснијих чланова. Тако је у члану 33 предвиђено да се по одлуци надлежног државног органа државне власти уписује у матичну књигу рођених одлука о продужењу очинске или старатељске власти као и одлука о промјени имена и презимена. Мени изгледа да је Законодавни одбор ову нелогичност уочио, па је у доцнијим члановима дозволио да се овај упис врши на основу одлука надлежних државних органа. Према томе, ја мислим да би и ове исправке у матичним књигама могле да се врше на основу одлука народних државних органа а не само на основу одлуке среског суда, већ да ове исправке могу да унесу и градски и реонски одбори.

Известилац: Овде је реч о матичним књигама које се воде код среског одбора и оправдано је да државни матичар, који је орган среског одбора може вршити исправку, и то по одлуци среског одбора, јер је одбор одговоран за исправност вођења тих књига. Овде се ради о исправци матичних књига за већ извршени упис. Сасвим је логично да овај орган код кога се књиге воде, а то је срески одбор, да само он може бити надлежан да врши исправке, па чак и кад постоји одлука неког другог надлежног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч по овом члану? (Нико). Пошто нико не тражи реч, стављам члан 17 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 17 примљен.

(Веће је затим дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове од 18 до 26 закључно према извештају Одбора).

Известилац Милош Царевић чита члан 27.

Претседник: Реч има народни посланик Милан Смиљанић да прочита свој амандман.

Милан Смиљанић: У члану 27 законског предлога говори се о упису у матичне књиге рођених, имена и презимена оца ванбрачног детета. Да ли се код тога има у виду и законски пропис ранијег законодавства да дете рођено од жене која још није разведена од законитог мужа мора бити уписано на име законитог оца а не природног оца, и да се на име овог другог — на име ванбрачног оца — може уписати само у случају ако се законски отац судским путем одрекне детета. Даље, по ранијем законодавству очинство се није смело утврђивати. Да ли се овим предлогом ствара могућност истраживања и утврђивања ванбрачног оца? Ако се допушта, онда то треба овде прецизирати.

Претседник: Тражи ли још ко реч о овоме члану? (Не). Молим друга повереника Гершковића да се изјасни поводом амандмана народног посланика Смиљанића.

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Када се говори о ванбрачном детету мисли се на дете рођено ван брака. Ако неко тврди да је дете ванбрачно у браку, онда у том случају треба повести и поступак. Исто тако овај закон не улази у питање очинства него претпоставља очинство. Ако

неко докаже јавном исправом да стварно није отац, онда је то друга ствар; а како ће се доказивати очинство и поступак по томе, то ће се одредити другим законом.

Претседник: Ко је за члан 27 према извештају Одбора, нека дигне руку. (Већина). Има ли ко против? (Има прота Милан Смиљанић). Објављујем да је члан 27 примљен.

(Веће је затим једногласно и без измена усвојило све чланове од 28 до 33 закључно према извештају Одбора).

Известилац чита члан 34 према извештају Одбора.

Претседник: Има реч прота Милан Смиљанић да образложи свој амандман уз овај члан.

Милан Смиљанић: У матичним књигама венчаних у члану 34 предлога Закона, природно би било да се подаци уносе не оваквим редом како тамо стоји, већ тако да се пре података о дану и месту склапања брака уписују подаци о родитељима брачног друга, јер се и ово односи на стање дотичног брачног друга пре закључења брака.

Известилац: Ви мислите да су дате рубрике, па предложете трећу наместо друге. Уствари ће то питање бити решено правилницима, а овде су подаци дати само у начелу.

Претседник: Ко је за члан 34 онако како га је предложио Законодавни одбор, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 34 примљен.

(Веће је једногласно и без измена усвојило све чланове од 35 до 38 закључно према извештају Одбора).

Известилац чита члан 39.

Претседник: Има реч Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Поставља се питање да ли је овде потребна писмена дозвола или је довољна усмена. Јер је тешко до те дозволе доћи, пошто се погреб често врши истога дана када је смрт наступила, а може се десити у неком селу да од чланова одбора тога села не буде никог, рецимо, у одборској канцеларији.

Претседник: Има реч Владин повереник д-р Лео Гершковић.

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Овде се тражи да један надлежни орган изда дозволу. Разуме се да орган

државне власти мора издати дозволу. Месни одбори се налазе у сваком селу. Ту нема никакве потреба да се прецизира да ли ће дозвола бити усмена или писмена. То је практично питање. Може бити и усмено. Само ипак се мора доказати да је та дозвола дата.

Претседник: Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 39 примљен.

Известилац Милош Царевић чита члан 40.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану, (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Ко је против, (Нико). Члан је примљен.

Известилац чита члан 41. (*Милан Смиљанић:* Потребно би било нагласити и узрок болести, то је важна чињеница, која треба да се унесе).

Претседник: Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико). Члан 41 је примљен.

(Веће је затим једногласно и без измена усвојило чл. 42 и 43 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 44.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана 44? Не тражи нико. Стављам члан 44 на гласање. Ко је за члан 44, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? Нема. Објављујем да је члан 44 примљен. Изволите чути даље члан 45

Известилац чита члан 45.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана 45? Не тражи нико. Стављам члан 45 на гласање. Ко је за члан 45, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? Нема. Објављујем да је члан 45 примљен.

(Веће је затим једногласно усвојило чланове 46, 47 и 48 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 49 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч? Реч има прота Смиљанић.

Милан Смиљанић: Изводи из црквених протокола подлежали су досад плаћању црквене таксе и награде за свеште-

ника. Ја сад питам, да ли ће се то сада приватним лицима давати бесплатно?

Владин повереник д-р Лео Гершкович: Ја мислим да у складу са духом овога закона овај посао врше матичари који воде те књиге, и то је један државни посао који се из разлога сходности поставља у надлежност црквених органа. Према томе, питање такса ће се решити онако како је решено и са осталим таксама, а то значи по Закону о таксама. То значи да ће се у питању ових такса црква споразумети са државним органима.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Нико). Стављам на гласање члан 49. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 49 примљен.

(Веће је затим једногласно и без измена усвојило све чланове од 50 до 57 закључно према извештају Одбора).

Тиме је завршен претрес и гласање у појединостима.

С вашим пристанком данашњу седницу Већа народа закључујем а идућу заказујем за сутра у 16 часова с дневним редом: Наставак данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 21.40 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Осма седница

(29 марта 1946 године)

Почетак рада у 16,20 часова.

Претседавао председник Владимир Симић.

Председник: Отварам осми редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне окупштине. Данашњи записник водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите чути записник последњег састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник VII редовног састанка Савезног већа, одржаног 28 марта 1946 године.

Председник: Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Примедаба нема, објављујем да се записник оверава.

Изволите чути претходна саопштења.

Извештавам Веће да Президијум Народне скупштине доставља Савезном већу на решавање предлог Закона о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закључен у Варшави 18 марта 1946 године, који је у име Владе ФНРЈ поднео Министар иностраних послова.

Председник Владе ФНРЈ и министар народне одбране маршал Југославије Јосип Броз Тито подноси Савезном већу на решење предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије и тражи да се огласи за хитан.

Први законски предлог о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и

Републике Пољске налази се у штампи и у току сутрашњег дана биће раздељен народним посланицима. Овај предлог закона ставиће се на дневни ред кад о томе Веће донесе одлуку.

За предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије тражена је хитност. Зато је потребно да Веће донесе одлуку о траженој хитности, с тим да се тај законски предлог одмах упутити Законодавном одбору, који има да га у најкраћем времену прегледа и поднесе Већу свој извештај.

Прима ли Веће тражену хитност за предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије? (Прима). Објављујем да је тражена хитност за законски предлог о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије примљена, с тим да се законски предлог одмах упутити Законодавном одбору, који има у најкраћем могућем времену да поднесе Савезном већу свој извештај.

Савезно веће примило је поводом оставке народног посланика Методи Андонова Чента од Мандатно-имунитетског одбора извештај који гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

МАНДАТНИ И ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

Бр. 3

28 марта 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Мандатни и имунитетски одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ примио је преко Претседника Савезног већа оставку народног посланика Методи Андонова Чента на његов посланички мандат за изборни срез прилепски.

По разматрању изборних аката и кандидатских листа, Одбор је утврдио: да је на изборима од 11 новембра 1945 године у изборном срезу прилепском заменик Методи Андонова Чента био Платник Керстевски Кири Тошев, мајор ЈА из Скопља.

Одбору је част предложити Савезном већу да изволи на место Методи Андонова Чента огласити и позвати за народног посланика Платника Керстевског Кири Тошева.

Подносећи овај извештај Мандатни и имунитетски одбор моли Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца Одбор је одредио народног посланика Петра Комадину.

Секретар

Вида Томшич, с. р.

Претседник

Ј. Веселинов, с. р.

Чланови:

И. Дошен, с. р. П. Комадина, с. р.

Да ли Веће прима извештај Имунитетско-мандатног одбора поводом оставке народног посланика Методи Андонова — Чента? (Прима). Објављујем да је извештај Имунитетско-мандатног одбора прихваћен од Савезног већа с тим да се за народног посланика прогласи заменик на листи Методија Андонова Чента — Платник Керстевски Киро Тошев, мајор Југословенске армије из Скопља.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Закона о ученицима у привреди. Известилац о овом законом предлогу је д-р Јерко Радмиловић.

Молим друга Радмиловића да прочита извештај.

Izvestilac d-r Jerko Radmilović (Izborni srez Brač—Hvar — Vis, NR Hrvatska) čita izveštaj Zakonodavnog odbora (videti prilog na kraju knjige).

По прочитаном извештају извештач д-р Радмиловић наставља:

Овај законски приједлог приступа корјенитом регулисању материје са једног сектора радних односа, т.ј., са сектора радних (ученичких) односа наше радничке омладине, која је уписана у индустрији, занатству, трговини или ма којој врсти радности, у циљу да учењем у практичном раду и стручним школовањем стекне потребно знање за обављање послова дотичне струке у својству квалификованог радника.

У садашњим новим условима питање положаја наше радничке омладине, ученика у привреди, tzv. šegrta, не може и не смеје се посматрати као искључиво питање социјалне заштите, или као питање савјести и човјечности, с обзиром, на њихов положај у старој Југославији, и на држање знатног дијела приватних послодавца у садашњости, који су научили на стари систем експлоатације и који спрјечавају стварање новог кадра квалификованих радника.

U vremenu kada se naša narodna država nalazi pred ogromnim zadacima na polju industrijske izgradnje, učenici u privredi su rezervoar iz koga treba da se mobilizuju mnogobrojni novi kadrovi kvalifikovanih industrijskih radnika, koji će svojim radnim heroizmom izgrađivati moćnu industriju. I zato je upravo potrebno da narodna država stvori našim mladim učenicima u privredi povoljne uslove za brzo uposlenje, rad i život.

Polazeći sa stanovišta potreba narodne privrede, socijalne zaštite učenika, planskog i brzog uposlenja mladih radnika — učenika i njihovog stručnog osposobljavanja, ovaj predlog Zakona o učenicima u privredi reguliše ovu materiju radnog prava.

Učenje se predviđa samo za lica starija od 14 godina, a može trajati najviše tri godine. Međutim, učenik već po isteku polovine propisanog vremena učenja mora biti pušten na ispit, ako radnički povjerenici smatraju da je odnosni učenik izučio struku.

Učenik ima pravo na platu, a radno vrijeme iznosi 8 časova dnevno, s tim da mu se u radno vrijeme uračunava i vrijeme provedeno u stručnoj školi, ili na kursu i da je prekovremeni rad kao i noćni rad učenika ispod 16 godina zabranjen.

Učeniku se priznaje pravo na plaćeni godišnji odmor od dvije nedjelje i to u vremenu od 1 aprila do 31 oktobra.

U cilju planskog uposlenja učenika ovo će vršiti isključivo organi službe posredovanja rada, a poslodavcima će biti određeno koliki broj učenika najmanje moraju i najviše smiju držati prema broju uposlenih kvalifikovanih radnika. Pri tome će se uzimati u obzir i želja lica koje hoće da postane učenik u pogledu struke i poslodavca.

Za osnivanje radnog (učeničkog) odnosa propisano je obavezno sklapanje pismenog ugovora u roku od 8 dana po prijemu učenika. Ujedno je propisan sadržaj, vrijeme trajanja i način prestanka ugovora o učenju. Predviđene su međusobne dužnosti učenika i poslodavca. Posebno su zabranjene fizičke kazne, ukidanje ili smanjenje zarade i ograničenje lične slobode učenika od strane poslodavca, a i propisane su kazne za prekršaj zakona.

Predlog zakona predviđa i propisuje osnivanje učeničkih domova, stručnih škola i kurseva, što je od naročite važnosti za potrebe učenika. U vezi sa pitanjem učeničkih domova, čije osnivanje povjerava i stavlja u dužnost državnim organima (narodnim odborima i ministarstvima), predlog zakona propisuje

ukidanje svih privatnih domova i organizacija za uposlenje učenika u privredi, a njihovu imovinu stavlja pod upravu državnih organa.

U cilju što boljeg sprovođenja odredaba ovog važnog Zakona, povjerene su posebne funkcije radničkim povjerenicima i sindikalnim organizacijama, pa su tako još jednom naglašeni zadaci koje radnički povjerenici i sindikalne organizacije vrše u interesu radničke klase i narodne privrede.

Propisujući okvirne odredbe o polaganju stručnih ispita za sticanje kvalifikacije kvalifikovanog radnika, predlog zakona omogućava i onim radnicima koji formalno nijesu kvalifikovani radnici, a do dana donošenja zakona budu razvrstani kao kvalifikovani, da imaju pravo polagati ispit do kraja 1948. godine, u strukama za koje je propisan ispit. Nadalje omogućava se trajno za budućnost svima (starijim) radnicima da mogu polagati stručni ispit, iako ne ispunjavaju uslove propisane za polaganje ispita, ukoliko su se stvarno pod drukčijim uslovima osposobili u izvjesnoj struci. U ovu svrhu daje se ovlaštenje Ministru rada Savezne vlade da propiše opšta uputstva za polaganje ovih posebnih ispita. Nema sumnje da ove posebne odredbe udovoljavaju opravdanim potrebama i interesima starijih radnika koji nijesu imali mogućnosti da redovnim putem steknu propisanu kvalifikaciju, a s druge strane, ovako postavljani uslovi biće potsticaj svima radnicima da u budućnosti, svojim upornim praktičnim i teoriskim radom, steknu zvanje kvalifikovanog radnika.

Koristim, drugovi i drugarice, ovu priliku da apostrofiram u ovom domu jednu činjenicu sa područja prijateljskih i bratskih odnosa između naše države i Čehoslovačke Republike. Čehoslovačko Ministarstvo zaštite rada i socijalnog staranja u saglasnosti sa vladom Čehoslovačke, izražavajući volju češkog i slovačkog naroda, izjavilo je da je spremno da primi o svom trošku na učenje 3.000 naših omladinaca — učenika u privredi, (Burno odobravanje) koji će se stručno osposobiti u raznim industrijskim profesijama u toj visoko industrijskoj zemlji sa odličnim kadrovima, te koji će se po stručnom osposobljenju vratiti u svoju domovinu. Ovi učenici zaposliće se u velikim industrijskim preduzećima, a biće smješteni u internatima u kojima će vaspitni rad biti povjeren našim vaspitačima. Napominjem da je već krenuo prvi transport od 500 učenika i da će za koji dan krenuti i drugi od 500 učenika.

Ja i na ovom mjestu izražavam svoju nesumnjivu vjeru da će čehoslovačke vlasti i narodne organizacije, naročito sindikalne organizacije bratske Čehoslovačke, sa najvećim simpatijama prihvatiti ovu našu omladinu i učiniti sve što je moguće da se ona na najbolji način zbrine, osposobi za svoj životni poziv i da se u Čehoslovačkoj osjeća kao u svojoj rođenoj domovini.

Pozdravljam ovu odluku čehoslovačke vlade, jer u njoj vidim doprinos prijateljstvu i bratstvu naroda Čehoslovačke i naroda Jugoslavije i važan prilog djelu izgradnje naše zemlje.

Drugovi i drugarice, ovaj predlog Zakona o učenicima u privredi, koji su zakonodavni odbori oba doma Narodne skupštine jednoglasno usvojili, stvara uslove za korenito rješenje postavljenog pitanja. Nema sumnje da će donošenje Zakona o učenicima u privredi biti pozdravljeno od najširih narodnih masa cjelokupne naše radničke klase, a posebno od strane naše radničke omladine. I zato ću ja, drugovi i drugarice, sa najvećim oduševljenjem glasati za ovaj predlog Zakona o učenicima u privredi. (Aplauz).

Pretsednik: Pristupamo pretresu predloga Zakona o učenicima u privredi u načelu. Prijavio se kao govornik narodni poslanik d-r Ivo Karner.

D-r Ivo Karner (Izborni srez Osijek — grad, NR Hrvatska): Drugovi narodni zastupnici, Zakon o učenicima u privredi prvi je zakon koji iz oblasti radnog prava donosimo poslije Ustava pa je red da se tom prilikom u ovoj načelnoj diskusiji osvrnemo na naše radno pravo uopšte, a napose da vidimo i kažemo zašto radno pravo stare Jugoslavije nije valjalo, i zašto će radno pravo naše nove Jugoslavije biti valjano.

I kada je riječ o radnom pravu stare Jugoslavije, onda mi to pravo možemo tako ocijeniti, kao što smo prekjueer u ovom Vijeću ocijenili ženidbeno pravo stare Jugoslavije. Ne možemo, naime, kao za ženidbeno pravo stare Jugoslavije, reći da je i radno pravo stare Jugoslavije bilo haotično, jer ovo nije bilo dvojakog izvora, nego je sve radno pravo bilo državno. Nadalje je to pravo bilo izjednačeno (unificirano) za sve pokrajine, jer su glavni zakoni iz radnoga prava, t.j. Zakon o osiguranju radnika, te Zakon o zaštiti radnika i Zakon o radnjama, vrijedili za sve pokrajine. I najzad: to radno pravo nije — kao ženidbeno — bilo staroga datuma, nego je datiralo iz novijeg vremena, i to: Zakon o osiguranju radnika i Zakon o zaštiti

radnika iz 1922 god., a Zakon o radnjama iz 1931 god. Zakon o zaštiti radnika donesen je, dakle, prigodni ulaska socijalista u tadašnju batinašku vladu, a Zakon o radnjama donesen je baš pred izbore Pere Živkovića zato da bi se propisima toga zakona o pomoćnom osoblju tadašnji ministar trgovine Jurica Demetrović preporučio radničkim biračima u Zagrebu.

Ali ni sadržajno ne bismo radno pravo stare Jugoslavije mogli ocijeniti tako negativno kao njezino ženidbeno pravo. Po svom slovu, t.j. na oko ono je, naime, obećavalo za radnike i povoljnih stvari. Tako je, na pr., Zakon o osiguranju radnika normirao osiguranje radnika — izuzev poljoprivrednih — za slučaj bolesti, pa za slučaj iznemoglosti te starosti i smrti, i za slučaj nesreće, nezgode, dočim je uređenje osiguranja za slučaj besposlice obećao za kasnije. Zakon pak o zaštiti radnika govorio je o radnom vremenu, o zabrani prekovremenog rada i o većoj platji za takav rad, o odmoru, o noćnom radu, o najmanjoj dobi za primitak u rad, o radu žena prije i poslije porođaja, o dječijim skloništima, o higijenskim uvjetima rada, o radničkim povjerenicima, o sindikatima itd. Zakon, napokon, o radnjama u svojim propisima o pomoćnom osoblju, među koje ubraja i učenike u privredi, govori o kolektivnom ugovoru, o neustezanju plate radnika kroz neko vrijeme u slučaju njegove nezakriviljene spriječenosti bolešću, nesrećnim slučajem, vojničkom vježbom ili drugim važnim razlozima, — o otkaznim rokovima, o otpustnim, odnosno istupnim razlozima, o plaćenom dopustu, o pravnim odnošajima šegrta itd.

Zakon o osiguranju radnika osnovao je čak Sud radničkog osiguranja za rješavanje sporova između osiguranika i Ureda, dočim je Zakon o radnjama osnovao sudove dobrih ljudi ili ti izabrane odbore, za rješavanje manjih sporova iz odnosa o službi između poslodavca a i nekih posloprimaca.

No, kraj svih tih, za posloprimce na oko povoljnih propisa, radno pravo stare Jugoslavije nije valjalo, i to ne samo zato što je ono u većini svojih propisa glasilo nepovoljno za posloprimce, nego napose još i zato što su oni za posloprimce naoko povoljni propisi u praksi bivali izobličeni i izopačeni, da bi se lakše mogli izigrati sa strane poslodavaca odnosno ne primjeniti sa strane državnih organa, kako upravnih tako i sudskih. Tako je propis o osiguranju radnika za slučaj iznemoglosti te starosti i smrti »ostvaren« tek pred sam rat, a i to vrlo oskudno. Uredi, pak, za osiguranje radnika bili su birokratske

ustanove, koje su najviše liječile aspirinom, a poznavale su i takve bolesti unatoč kojih se može raditi i na težem poslu. Sudovi radničkog osiguranja nijesu, također, bili dobri, a ulazjenje u te sudove za suce — pravnike značilo je neka vrsta sinekure, pošto je bilo vezano uz posebnu mjesečnu nagradu. Naročito ti sudovi nijesu bili dosta ekspeditivni kao ni uredi za osiguranje, od čega su osiguranici takode trpili štetu. Nadalje: navedeni i na oko povoljni propisi Zakona o zaštiti radnika i Zakona o radnjama ostali su mrtvo slovo na papiru. Kako je bilo sa sindikatima, to svi dobro znamo: sindikati sa klasno svjesnim radništvom su naprosto onemogućeni. Higijenski pak uslovi rada bili su očajni. Radno vrijeme bilo je sa strane poslodavca samovoljno i samovlasno produžavano, čak i bez plate uopće.

Naročito su bili izrabljivani šegrti, i to ne samo u radnji, nego i van nje tj. u kućanstvu, poljodjelstvu itd., tako da bi im prošlo vrijeme učenja a da nijesu ništa ili vrlo malo naučili od dotičnog privrednog posla, pa su se poslije morali baviti poslovima van svoje struke ili tražiti namještenje kao podvornici, vratari, policajci itd. Sudovi su upravo nemogućim obrazloženjima odbijali tužbe posloprimaca da im se plati prekovremeni rad. Tako je vrhovni sud u Zagrebu neko vrijeme odbijao tužbe na platež prekovremenog rada sa obrazloženjem da je prekovremeni rad Zakonom o zaštiti radnika zabranjen, a iz zabranjenog rada da ne proizlazi nikakav zahtjev... I tako je poslodavac mjesto da prema zakonu bude kažnjen što je produžio radno vrijeme, bio još i nagrađen time što taj prekovremeni rad nije uopće morao platiti. Nije bio osamljen ni taj slučaj da je sud djelimično doduše uvažio posloprimčevu tužbu i dosudio mu neki dio tužbenog zahtjeva, ali ga je podjedno osudio na naknadu parničnih troškova tuženom poslodavcu, koji su troškovi kadšto bili duplo veći od iznosa, s kojim je posloprimac kao tužitelj uspio. Osuđen je na plaćanje parničnih troškova zato što je uspio samo sa neznatnim dijelom svoga zahtjeva, a sa većim dijelom da je uspio tuženi poslodavac.

Slično su radnici stradali i u slučaju izostanka sa posla uslijed bolesti. Tu su poslodavci odnosni paragraf 219 Zakona o radnjama, koji je zbilja smušeno stilizovan, tako izvrtali, da godinama nijesu radnicima davali platu za prvi tjedan bolovanja.

Kako su malo značili i nimalo praktikovani navedeni ti na oko povoljni propisi Zakona o zaštiti radnika i Zakona o radnjama vidi se najbolje po tome da su radnici tek tamo

pred rat počeli utuživati svoje zahtjeve na prekovremeni rad, lako odnosni zakon tj. Zakon o zaštiti radnika datira još iz 1922 godine....

Postavlja se sada pitanje: koji je temeljni i stoga načelni razlog da radno pravo stare Jugoslavije nije valjalo, a ukoliko je na oko imalo za radnike povoljnih propisa, da su oni ostali mrtvo slovo na papiru tj. neprimijenjeni ili naopako primijenjeni?

Rad u staroj Jugoslaviji bio je, kao i do stare Jugoslavije, predmet izrabljivanja sa strane poslodavaca. To je obilježavalo radni odnos između poslodavca i posloprimca. Radni narod tome se je doduše opirao, ali on to izrabljivanje nije mogao ni ublažiti akamoli ukloniti. Razlog toj nemoći radnoga naroda bio je očit: radni narod, iako brojčano u ogromnoj većini, nije imao vlast, nego je vlast bila u rukama izrabljivačke manjine. Ko pak drži vlast, taj diktira i poredak, pa i pravni, a prema tome i radno pravo tj. radne propise kojima se uređuju odnosi uslijed davanja ljudske radne snage u najam.

U toku oslobodilačkog rata radni se je narod ujedinio te kroz narodnu revoluciju sebi izvojštio vlast, koja mu kao radnoj većini i pripada. Tako je radni narod u Jugoslaviji postao odlučujuća politička snaga u zemlji. Kao takva snaga radni narod stvorio je od Jugoslavije novu državu, koju sada izgrađuje te u tu svrhu stvara i novi pravni poredak.

Jedan pak dio toga stvaranja pretstavlja u radnom pravu napredni Zakon o radničkim povjerenicima, koji je donijelo Pretsjedništvo AVNOJ-a još u julu 1945, tj. prije Ustava, a sada tj. poslije Ustava donosimo i Zakon o učenicima u privredi.

Vladin projekat toga Zakona pretstavlja zbilja naprednu izmjenu položaja i uslova rada učenika u privredi, koji po tom Zakonu više neće moći biti predmet izrabljivanja sa strane poslodavca, nego lica koja će praktičnim učenjem i stručnim školovanjem danas-sutra zbilja postati kvalifikovani radnici, kakvi su nam radnici za ekonomsku, a kroz to i kulturnu izgrađnju naše nove Jugoslavije toliko potrebni.

Stoga izjavljujem da ću u načelu glasati za ovaj zakonski prijedlog.

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Dušan Petrović.

Душан Петровић (*Изборни срез орашачки, НР Србија*)
Другови народни посланици, пред нама је предлог Закона о ученицима у привреди. Свакако да је ово један од важних

закона који ће омогућити брже и правилније подизање нове квалификоване радне снаге и на тај начин и брже оживљавање привреде у нашој земљи. Овим Законом ће се регулисати радни односи најмлађих другова у привреди — наше радничке омладине. Овај Закон треба заувек да укине једно стање какво је владало у предратној Југославији у вези са ученицима и које покушава и данас да дође до изражаја, нарочито код приватних послодаваца. Нема сумње да је радничка омладина у бившој Југославији била најексплоатисанији део радничке класе. Над њом се спроводио најгрубљи систем експлоатације и малтретирања — она је радила и живела под условима полуфеудалног система.

Сваки од нас који је учио занат врло добро зна и на својим је сопственим плећима осетио шта значи то бити шегрт. И у бившој Југославији постојали су закони који су требали да штите радничку омладину, али се ради о томе да те законе нико није поштовао, као и многе друге који нису ишли у корист експлоататора и они су их на један најзлочиначкији начин изигравали и кршили. Бивша ненародна власт са своје стране није предузимала ништа да се томе стане на пут, а наш синдикални покрет није имао довољно снаге да ефикасно интервенише у корист млађих другова. Тако су они били остављени готово без икакве заштите, сами себи, на милост и немилост послодаваца. Они су радили по 14,16 па и 18 часова дневно. За њих није било одређено радно време. Колико ће неко од ученика радити, то је била лична воља послодавца и газде, њиховог схватања итд. Казне које су се примењивале понајчешће су биле батине, и то је углавном било једино васпитно средство. Њега није само тукао послодавац, већ је то препоручивао и својим несвесним помоћницима. Право да туче ученике имала је и послодавчева породица: жена, деца и остали. Храна за шегрте увек се спремала посебно и врло лоше. Станбени услови су такође били тешки и неподношљиви. Ученик је обично становао у радионици, или у неком одељењу које није подесно за становање, без и оних минималних хигијенских услова. То је у великим процентима доводило до тешких обољења (туберкулозе и других болести), које су масовно косиле нашу радничку омладину.

Две ствари које треба нарочито подвући када је реч о положају наших ученика у привреди у бившој Југославији јесу ове: прво, рок одређен за изучавање заната; нарочито

преко „Привредника“, био је врло дуг — 4 године. И што је нарочито карактеристично у томе што деца и за тако дуго време нису изучавала занат. Није се није старао и никоме онај послодавац није био одговоран какве ће резултате ученик да покаже на крају свог ученичког рока. И баш зато што није сносио никакву одговорност, он је гонио ученике да раде оне послове који су њему моментално кориснији а који готово немају никакве везе са стручним подизањем ученика. Тако сте имали велики проценат ученика који, свршивши занат, нису ништа знали у своме занату.

Друго, исто тако није постојало никаквог планског система приликом слања деце на занат. Није се водило рачуна о његовом здравственом стању, његовим духовним способностима, о његовом личном расположењу и вољи шта жели да изучава. Даље, није се узимало као важан моменат привредног подизања наше земље, њен даљи развој и перспективе тог развоја, већ се хиљаде и хиљаде деце слало на безначајне занате и на оне који већ изумиру, а на другој страни били смо приморани и да стручну радну снагу добављамо из иностранства.

Ми смо у Југославији пре рата имали приватне организације које су упошљавале ученике на изучавање заната. У Србији „Привредник“, у Хрватској „Радишу“ и у Босни и Херцеговини „Гајрет“. „Привредник“ у Србији био је у рукама крупних трговаца и занатлија београдске чаршије и он је водио такву политику, каква је користила његовим управљачима. Преко „Привредника“ од његовог постојања послато је на занат преко 40.000 деце. Он је био посредник за најизразитију експлоатацију сваке врсте. Преко њега крупни трговци и други долазили су до младе радне снаге, експлоатишући је на један изразито злочиначки начин, не одговарајући никоме за то. Готово никаква контрола није постојала од стране „Привредника“ како живе њихови питомци упућени на занат. И ту су се дешавале обично исте ствари, да ученик није ишао на изучавање оног заната који он жели, већ тамо где су то диктовали интереси управљача, крупних трговаца и занатлија.

Ето, другови народни посланици укратко речено, такви су услови рада и живота били наших најмлађих радника у привреди у бившој Југославији.

Ослобођењем наше земље, доласком народа на власт, активним учешћем радничке класе у јавном и политичком животу наше земље, стање се у многоструком изменило на боље у том правцу.

Нема сумње да је положај радничке омладине још увек тежак. Ту су у првом реду објективне тешкоће, привредна разореност наше земље, која погађа и њихове старије другове и читав наш народ. На нама је, на читавој радничкој класи, на радничкој омладини, на читавом нашем народу да према својим могућностима, према својој снази, допринесемо отклањању тих тешкоћа и брзо обновимо нашу земљу.

Али има још људи, нарочито приватних власника, који би желели да наметну стари систем експлоатације над најмлађим учесницима у привреди. Они би желели да им и даље раде неограничено на дан, да и даље употребљавају батину као васпитно средство итд. Нови Закон о ученицима у привреди који ћемо данас свакако изгласати, онемогућиће сваки даљи прекршај који би ишао за тим.

У бившој Југославији ученику се није знала дужина радног дана. Овим Законом њему је одређено осмочасовно радно време, урачунавши у њему чишћење радних просторија и похађање школе.

Некада ученик није имао ни једног дана одмора за све време учења заната. Овим Законом њему се осигурава петнаестодневни одмор.

Велики број случајева био је да су ученици учећи занат радили друге послове, који немају никакве везе са занатом који они уче. Нови закон најстрожије забрањује свако ангажовање ученика на пословима који немају везе са његовим занатом.

Овим Законом предвиђене су још многе одредбе које иду за тим да омогуће правилно подизање стручне младе радне снаге, да воде рачуна о њиховом здравственом стању, културном и општем подизању. Закон обавезује послодавца да мора да посвети пуну пажњу ученику да би он за одређено време изучио занат, да се стара да овај уредно посећује школу, да га потстиче, саветује, да ради на његовом општем образовању, да води рачуна да однос и осталих буде према ученику коректан, да се стара о доброј исхрани, уколико је овај код њега на храни, о хигијенским условима стана итд.

Закон исто тако забрањује сваку врсту физичких казни. Све те одредбе и низ других, које предвиђа овај Закон, говоре о томе да је он напредан, да ће он донети неизмерне користи нашој народној привреди, нашем народу, радничкој класи наше земље, а нарочито нашој радничкој омладини.

Овај Закон јесте још један корак више ка пуној демократизацији наше земље. У њему радничка класа Југославије види још једну своју велику победу за коју се она борила десетинама година уназад и у току ослободилачког рата. Изгласавањем овог Закона радничка класа добиће још једно признање за дате жртве и за њено пуно ангажовање у раду на подизању земље.

Да ће овај Закон постати животна стварност и да ће бити поштован, пружа нам пуну гаранцију наша нова народна власт и наш синдикални покрет, који ће свуда и на сваком месту, будно да чува ову нову извојевану тековину радничке класе и натерати свакога да је поштује.

Радници других земаља и све демократски расположене земље овим примером и многим другим могу да се увере, да нова Југославија иде напредним путем.

На пример, радницима у Лондону никако није било јасно кад сам им говорио да код нас жена — радница истих квалификација има једнаку плату као и мушкарац. Код њих постоји у томе знатна разлика.

Даље, код њих свако ко хоће да се кандидује за посланика обавезан је да положи кауцију од 30.000, која му пропада ако не добије одређен проценат гласова. Ја сам им још тада говоримо да ћемо ми у нашој Југославији, Титовој Југославији, донети такав закон, који ће омогућити свакоме да се кандидује без икакве кауције и ми смо га донели; овај Закон ће послужити још као један виши аргумент радницима у Енглеској и у другим земљама и другим демократских елемената, да ућуткају тенденциозне гласове разних реакционара у нашој земљи (Аплауз).

Као претставник синдикалног покрета Републике Србије и као члан овог дома гласаћу с особитим одушевљењем за овај Закон (Аплауз).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Đuro Salaj.

Đuro Salaj (*Izborni srez Slavonski Brod, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, predloženi nacrt Zakona

o učenicima u privredi osigurava, s jedne strane, plansko stručno osposobljavanje našeg podmlatka u privredi, a s druge strane pruža punu zaštitu maloletnim licima u radnom odnosu.

U staroj reakcionarnoj Jugoslaviji učenici — šegrti, bili su izloženi teškoj sudbini. Vrlo često još nejak a djeca od 11—12 godina bila su prinuđena, usled siromaštva roditelja, da idu za šegrte. Ova su djeca, kao po pravilu, padala u ruke bezdušnih eksploatatora. Poslodavci su nemilosrdno eksploatisali svoje šegrt e, tjerajući ih da od rane zore do kasne noći vrše razne poslove u domaćinstvu. Ugovorni rokovi šegrt a, čiji roditelji nijesu bili u stanju da plaćaju poslodavcu u novcu ili naturi za učenje, trajali su obično 4 pa i više godina. Šegrtovanje značilo je ustvari robovanje. Prvih godina učenja šegrti su morali da rade sve samo ne u svojoj struci. Oni su bili dadilje, sudopere, baštovani i tome slično, samo ne ono zašto su pošli na zanat. I, obično po završenom ugovornom roku, šegrt nije postigao potrebnu kvalifikaciju zbog čega je ponovo bio izvrnut nemilosrdnoj eksploataciji poslodavca, koji mu je davao mizernu platu, govoreći kako treba da još uči zanat.

Šegrti su u staroj Jugoslaviji, pored bezdušne eksploatacije, bili izloženi i nečovječnom fizičkom kažnjavanju. Zato nije čudo što se u našem narodu uobičajila izreka da je »davo bio spreman da bude sve, samo ne šegrt«.

Pobjedom naših naroda u oslobodilačkoj borbi skršena je stara reakcionarna Jugoslavija i stvorena narodna država, u kojoj je zagarantovana ne samo sloboda radnom narodu, nego i državna zaštita od eksploatacije u najamnom radnom odnosu, a naročito maloletnih lica. U članu 20 Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije veli se: »Maloletna lica u radnom odnosu uživaju naročitu zaštitu države«. Evo, drugovi i drugarice narodni poslanici, ovim se Zakonom ostvaruje ta zaštita.

Smatram da neću pretjerati ako kažem da nijedna zemlja u svijetu, osim Sovjetskog Saveza, ne pruža tako široke zakonske garancije za zaštitu mlade radne snage u privredi, kao što ih pruža ovaj Zakon.

Ovim Zakonom se u prvom redu stvaraju svi uslovi za plansko i uspješno stručno osposobljavanje učenika u privredi. Uposlenje šegrt a neće sada vršiti razni špekulanti iz »Privrednika«, »Radš e« i njima sličnih organizacija, koje su liferovale šegrt sko roblje raznim poslodavcima i pretvarali svoje tobože »humanitarne organizacije« u izvore masnih dohodaka, već će

taj posao obavljati organi službe posredovanja rada, sa kojima će rukovoditi sindikalne organizacije i organi narodne vlasti. Ovo će biti najveća garancija za pravilnu raspodjelu i uposlenje učenika u privredi. Ovi će organi voditi računa o potrebi pripremanja i osposobljavanja stručnih kadrova za pojedine industrijske grane, a vodiće takođe računa i o želji i naklonosti učenika za učenje zanata.

Pored toga ovaj Zakon pruža punu garanciju da će učenik imati mogućnosti da u odrđenom ugovornom roku, koji ne može biti duži od tri godine, stekne potrebno znanje kvalifikovanog radnika, jer ga poslodavac neće smeti upotrebljavati na poslovima koji nemaju nikakve veze sa učenjem struke. Nasuprot, poslodavac se obavezuje ovim Zakonom da učeniku pruži punu mogućnost da u propisanom vremenu stekne potrebna znanja kvalifikovanog radnika u dotičnoj struci.

Osim toga ovim Zakonom se daje mogućnost učeniku da svojim marljivim radom može i prije isteka propisanog roka učenja polagati stručni ispit. Nema sumnje da će ova zakonska odredba biti veliki potstrek za učenike da što bolje i brže savladaju stručna znanja i postanu kvalifikovani radnici, a privreda će time dobiti brže potreban broj stručno osposobljenih radnika.

U pogledu zaštite učenika u radnom odnosu, ovaj Zakon pruža punu garanciju.

Zakonom je određeno da učenikom ne može biti lice koje nije navršilo 14 godina, dalje se u Zakonu vodi računa i o tome da učenik bude duševno i tjelesno zdrav i sposoban za učenje dotične struke. Ova zakonska odredba u znatnoj će mjeri spasti naš podmladak od raznih profesionalnih bolesti. U staroj Jugoslaviji poslodavci su malo vodili računa o fizičkoj i duševnoj sposobnosti šegrti za učenje pojedinih zanata, iako su za to postojale odgovarajuće zakonske odredbe. Poslodavcu je bilo glavno da izvrše što veće materijalne koristi od učenika, ne vodeći računa o njegovoj duševnoj i fizičkoj sposobnosti, a najmanje o zdravlju učenika.

Radno vrijeme učenika po ovom Zakonu traje osam sati dnevno, u koje se uračunava i vrijeme utrošeno u stručnoj školi i na čišćenju radnih prostorija i mašina. Učeniku ispod 16 godina ne dozvoljava se prekovremeni ni noćni rad.

Ograničenjem radnog vremena učenici se neće fizički iscrpljivati, što će povoljno uticati na njihovo stručno ospo-

sobljavanje, a pored toga oni će imati dovoljno vremena za svoj duševni i tjelesni razvitak, dok u prošlosti šegrt nije mogao ni da pomišlja o knjizi i fizičkoj kulturi.

Ovim se Zakonom onemogućava i nečovječni postupak sa učenicima. Svako fizičko kažnjavanje ili ograničavanje lične slobode učenika zabranjeno je, a ranije, pa još i danas neki reakcionarni poslodavci smatraju svojim pravom da i za najmanje grješke učenika, a vrlo često i bez razloga, primjenjuju fizičko kažnjavanje.

Dalje, ovim Zakonom zagarantovan je učenicima plaćeni godišnji odmor od 2 nedjelje, o čemu šegrti u staroj Jugoslaviji nijesu mogli ni sanjati. Ali nema sumnje da će ova mjera biti od koristi ne samo za učenike, već i za našu privredu. Godišnji odmor koji se po ovom Zakonu mora davati u letnjim mjesecima u mnogome će doprinijeti fizičkom jačanju učenika, a time osigurati i njihov uspješan rad u preduzeću na sticanju stručnog znanja.

Pored toga, Zakonom se osigurava učenicima i teoretsko stručno osposobljavanje, putem stručnih škola i kurseva, što će u velikoj mjeri olakšati sticanje stručnih znanja. Poslodavac je, po ovom Zakonu, dužan da se stara da učenik redovno pohađa stručnu školu.

A u staroj Jugoslaviji ne samo da poslodavci nijesu vodili računa da šegrti redovno pohađaju školu, već su nasuprot težili da šegrt što manje ide u školu, time su poslodavci postizavali dve stvari: prvo, šegrt je umjesto da uči u školi, obavljao za poslodavca koristan posao, i drugo zbog neopravdanih izostanaka iz škole, šegrt je morao nakon propisanog roka učenja nadoknaditi izostanke, čime se produžavao opšti rok, što je opet išlo u račun poslodavca.

U većim mjestima i preduzećima osnivaće se za neopskrbljene učenike učenički domovi internatskog tipa, koji će biti pod rukovodstvom narodnih vlasti. Ova mjera takođe pruža veliku garanciju za pravilno vaspitavanje radničkog podmlatka.

Nacrt Zakona o učenicima u privredi najrečevićije govori o velikoj brizi naše narodne Vlade o našoj omladini. Socijalno-ekonomska zaštita koja se pruža ovim Zakonom učenicima u radnom odnosu, kao i uslovi za uspješno stručno osposobljavanje radničkog podmlatka, ukloniće zauvijek teško breme koje su šegrti u prošlosti morali snositi za vrijeme učenja.

Smatrajući ovaj Zakon najnaprednijim zakonom u svijetu, glasaću za njega u načelu i u pojedinostima. (Aplauz).

Претседник: Нема више пријављених говорника. Жели ли још ко да узме учешћа у претресу? (*Павле Павловић: Молим за реч*). Реч има народни посланик Павле Павловић. (*Аплауз*).

Павле Павловић (*Изборни срез Београд V, НР Србија*): Другови народни посланици, можда више него ико овде међу нама, памтим доба када је шегрт третиран на начин недостојан људских бића, када се из пауперизираних села Србије одлазило на занат и у десетој години узраста упадало у радионицу са радним временом од 18 часова. Поступак и све друго одговарало је таквом режиму. И није чудо ако се осећам побуђен, и после двојице синдикалних претставника, да проговорим неколико речи о овом питању. Ја стојим на гледишту да је наша привредна и друштвена ситуација таква да има великих сметњи које не дозвољавају да за шегрте учинимо све оно што би иначе наша добра воља и жеља хтела да учини. Наиме, постоје ситна занатска предузећа и по већим селима и по најмањим паланкама, варошицама. Постоје тешкоће око старања о шегртима, тешкоће око њиховог збрињавања у погледу хране, стана, одевања и обувања, а то је оно што је битно за живот човеков, а поготову за једно дете од 14 година које полази на занат. Оно се одваја од породице у већини случајева, и то што је битно за његов живот, поверава се милости и немилости послодавца. Храна, одело, обућа и стан, то ни овим Законом није исправљено, и ма да ћу гласати за овај Закон и у начелу и у појединостима, јер сматрам да је он један огроман добитак, да представља један велики прогрес у овом питању, и као што рече друг Ђура Салај, као нигде на другом месту у свету, изузев у Совјетском Савезу, ипак се мора рећи да она чињеница остаје чињеница. Збрињавање шегрта још није извршено, а ја као што рекох, сматрам да је то због тога што наше друштвене и привредне прилике отежавају то, или чак онемогућавају за један велики или највећи број ученика. Друкчије би било да ми имамо индустриске комбинате, где су занатске радионице малобројне. Ми бисмо приступили просто једном шаблону и казали да се шегртски домови и интернати установе у свакој фабрици, и ствар би била решена.

Зашто је код државних предузећа и предузећа која су под државном управом, казано да се код окружног народног

одбора могу оснивати такви домови, и интернати за ученике, а ако нађу потребне могућности, могу и срески народни одбори такође то учинити. Дакле, тамо где има извесне релативне, нећу да кажем апсолутне могућности, тамо се то поставља као могућност, као индикација. Међутим, ја стојим на гледишту да би требало поћи обрнутом поставком, створити законски императив, то треба да буде и онда спуштати се доле у наше паланке и мања места, спуштати се до сваке могућности да се шегрти сместе у ове домове и интернате. Ако ми то решимо, ми смо решили питање брзог и темељног изучавања стручног заната код деце, јер дете које добије подеране ципеле од газде, које се вуче у поцепаним панталонама, које има прљаву кошуљу, свакако да није збринуто као оно дете које је у интернату, а које има чисту постељу, чисту кошуљу и све чисто и закрпљено. И још нешто друго: немогуће је контролисати 10.000 малих занатских радионица, какав је поступак у њима према шегртима, и упркос што су ту раднички повереници. Кад се шегрт одвоји из радионице и оде код мајсторице да добије ручак или вечеру после раднога времена, нека Ксантипа мајсторица одмах ће му бацити судоперу и четку за рибање. Гонећи то, а закони републике не знају ни за какву милост, — мораће они да савлађују и лече такве случајеве, мораће да ступе у борбу против њих као и у борбу са прикривеном црном берзом.

Ја мислим да је, лична слобода ученикова, како је предвиђа и брани чл. 17 овога пројекта, неизмирљива са чланом 16, тачка 4, јер је немогуће истовремено контролисати неколико десетина хиљада послодавачких схватања о кућном реду и шегртовом праву на личну слободу. Послодавчева нарав зна у томе само за једно морално правило које гласи: ја те храним — ја ти заповедам.

Требало је у Закону предвидети збрињавање шегрта, оних којих немају родитеље у месту, само кроз домове са интернатима. Уместо тога овај пројект се упустио у члану 15, тач. 3 и 5, у набрајања некаквих педагошких дужности послодавца према његовом ученику.

Само изоловањем ученика на радионицу, и што потпунијим одвајањем од послодавчеве куће и породице, може се озакоњити његова заштита.

Члан 22 говори о увођењу ученичких домована са интернатом при окружним народним одборима, а за среске на-

родне одборе овога императива нема, него се само чини извесна овлашна индикација. Међутим, јасно је као дан, да у толиким ореским местима има више шегрта него у окружним.

Члан 23 пројекта каже да се при државним предузећима могу оснивати ученички домови са интернатима, али не наређује то као законску основу.

Гласају за овај предлог Закона о ученицима у привреди зато што он значи огроман прогрес према режиму који је досад владао над шегртима и зато што сам убеђен да ће се код побољшаних привредних прилика, кроз неколико година само овај Закон у свему употпунити. (Одобравање и аплауз).

Претседник: Има реч посланик Петар Мундрић.

Петар Мундрић, (*Изборни срез борско-крајински, НР Србија*). Другови народни посланици, у предратној Југославији опште ученичке и школске прилике биле су више него страшне. Оне су биле тако каналисане, да су ишле не само против самог народа и ученика него су ишле и против оних који су спроводили такве школске методе и прилике у држави. Шегрти занатски или онштепривредни стручни ученици код нас уопште нису имали инструктора, нису били те среће да осете нешто од бољих школских прилика у држави. Науке о васпитању: психологија и педагогија, после основне школе, мало су се примењивале и у гимназијама, а у стручним занатским и шегртским школама никако. Зашто? Просто зато што је за такво васпитање требало стручњака, а наши мајстори и трговци то нису били, па према томе нису ни могли да примене на ученике научне и стручне методе васпитања. Једине васпитне методе наших занатлија и трговаца биле су батине и мајсторичина или газдаричина воља; даље се од тога није ишло. И тако малолетни ученици, или, боље речено, малолетни радници, са радом од 16 и више часова, нису имали ништа од свега онога што је наука о васпитању до данас постигла. За трговце, мајсторе и друге привреднике који су били у таквим приликама да су морали да имају привредне ученике или шегрте било је главно количина зараде коју ће они добити преко тих бесплатних малолетних радника, а све остало је било опоредно.

Наши малолетни радници и шегрти у бившој Југославији били су, како рече један од другова предговорника, робови, били су они на неки начин чак изван закона, били су баш по ономе батинању изван закона. Јер, ту није било мере, а није било ни начина да се то спречи. Родитељи са жељом да им деца штогод науче, препуштали су мајстору и мајсторици све на вољу. Па бар да су ти мајстори, трговци и сви други који су имали шегрте од свога знања нешто ученицима дали, него су их остављали и без онога најосновнијег учења, ради кога су дошли да толике муке препате. Многи мајстори, нису могли да науче шегрте, јер ни сами нису били спремни, а и владао је обичај да не треба оспособљавати ни једнога ученика да зна онолико, колико мајстор зна, јер ће му сутра бити конкурент. То су они стриктно спроводили. Док, међутим, шта се десило? Десило се то, да су наше занатство, наша привреда, индустрија и рударство скупо плаћали то немање наших стручњака. Тај се недостатак у нашој привреди много осећао. Ми нисмо имали у нашој електрификацији своје стручњаке, нисмо их имали ни у нашем рударству ни у нашој индустрији. Где год се могло да заври у већа предузећа, наилазило се само на стручњак са стране.

Не знам како је било у другим крајевима Југославије или Србије, али у источној Србији, у најбогађијем рударском басену, нисте могли да нађете већу електричну централу или рудник где би мајстор занатлија био Југословен, нисте могли да нађете ни на једном руководећем месту обичног мајстора—Србина или Хрвата. Могао је да буде то Немац, Италијан, Француз, али никако — Југословен!

Тим странцима нико није могао да приђе, никоме се није давала могућност да научи њихов занат. У нашим се рудницима дешавало да један бистрији фигурант који прати инжењера странца или послодавца и види шта овај ради и како крије оно што је пронашао, буде убијен. Убиства су се дешавала зато што је требало да се сакрије тајна господина инжењера, да се не зна шта имамо у нашем властитом рудном богатству. У једној електричној централи у тимочком округу, странац стручњак — монтер није давао никоме од наших да му се приближи у моменту кад централу пушта у рад. Ни сами наши инжењери нису могли да пусте централу у покрет без тога странца стручњака! А господин иностранац

— стручњак није тражио ништа мање за награду него јединицу ћерку једног од оних газдаша који су централу направили. И они су му је дали! Толико су далеко ишли послодавци у бившој Југославији да су жртвовали и своју рођену децу за те стручњаке — странце, не спремајући наше стручњаке!

Ови примери указују шта ћемо ми добити са овим Законом о шегртима. Последице које ће се показати у нашој привреди биће многоструке. Овај Закон осигурава, и поред извесних недостатака, да наши младићи, васпитавајући се по научним методама, постану стручњаци и уз то ће нас заштити у сваком погледу од несавесних странаца. Недостатак наших стручњака и штетан рад страних показала је најбоље наша ратна индустрија до 1941 године. Када је 1941 почела борба многе гранате нису отишле даље него што би човек добацио каменом. Овај Закон осигурава да нам се то убудуће не деси.

А затим, оно што је најважније према овом Закону, стручњаци који буду завршили свој занат осећаће се својим људима, заволеће све оне послове које буду радили и радиће их као своје и стручно и како год се буде од њих захтевало. И зато се неће дешавати никакве грешке у будућности, а наша привреда не може никако процветати и напредовати без наших сопствених стручњака. Са свих разлога које сам напред навео изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог, како у начелу, тако и у појединостима.

Претседник: Како више нема пријављених говорника приступамо гласању у начелу по предлогу Закона о ученицима у привреди. Ко је у начелу за предлог Закона о ученицима у привреди, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о ученицима у привреди у начелу у Савезном већу прихваћен једногласно.

Прелазимо на претрес у појединостима. Дискусија ће се водити по главама, а гласање по члановима. Ко жели реч по члану 1 у дискусији у појединостима, нека се јави. Пошто се нико не јавља, молим известиоца да прочита наслов Законског предлога, а затим и члан 1.

Известилац д-р Јерко Радмиловић чита наслов и члан 1. (Видети предлог и извештај на крају књиге).

Претседник: Ко је за наслов и члан I, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан I примљен једногласно.

Ко жели реч по чл. 2? Реч има народни послани Јожеф Салаи.

Јожеф Салаи (*Изборни срез Суботица II, НР Србија*): Ја бих био за то да код овог члана 2 додамо још једну алинеју, пошто се из овог не види ко треба да установи да је ученик душевно и телесно здрав. Зато бих ја предложио, да се дода да је лекарски преглед ученика обавезан пре склапања уговора.

Претседник: То се већ подразумева. Скрећем пажњу посланику да је ово као амандман могло да прође, да је било благовремено поднето. Ако, међутим, министар то прихвата, онда може и сада, иначе је доцкан. Ради умирења додајем да се ово и онако само по себи разуме и да није потребан никакав додаток.

(За овим је Веће гласајући дизањем руке једногласно усвојило све чланове од 3 до 11 закључно).

Претседник: Прелазимо на члан 12. (*Павле Павловић*: Молим за реч). Има реч народни посланик Павле Павловић.

Павле Павловић: У члану 12 тач. 6 има једна реченица, за коју ја мислим да је у извесној колизији са реченицом у члану 4, па мислим да овде треба направити малу техничку исправку додавањем једног слова и брисањем двеју речи. На пример у члану 4, други став, стоји: „Уколико је послодавац уговором о учењу обавезан да ученику даје стан, храну и друго, може вредност ових давања одбијати од плате највише до 90%“, а у члану 12, тачка шеста стоји овако: „евентуалне одредбе о давању плате у натури уместо у новцу“. Прва реченица у члану 4 има значење да се у уговор уноси плата у новцу, а ако се даје стан и храна треба да се одбије 90% од плате. Отуда ја предлажем да тачка 6 члана 12 гласи овако: „евентуалне одредбе о давању плате и у натури“, а ово „уместо у новцу“ да се брише, тако да би се избегло евентуално различито тумачење код прављења уговора.

Pretsednik: Izvestilac je tu da odgovori.

Izvestilac: Mi smatramo, a tako treba i da bude, da polazimo od načela da učenik treba da dobije zaradu u

novcu; međutim, pretpostavljamo da može da nastupi slučaj da poslodavac izplaćuje tu platu i u naturi. Pitanje plate ustanoviće zakon, uredba, kao što je to dosada bilo i kao što to treba da bude u budućnosti. Biće određeno kolika treba da bude plata svakom učeniku u privredi. Zbog toga smatram da ovdje ne postoji nikakva kontradikcija. Ovdje se govori u čl. 12, stav 6, o davanju plate u naturi, mjesto u novcu. To znači; pošto će uredba odrediti pitanje plate, ne može da se diskutuje, nije dopušteno da se diskutuje između poslodavca i učenika kolika će biti plata učenika. Platu treba da odredi zakon, odnosno uredba, odnosno pravilnik. A ukoliko bude došlo do plaćanja i u naturi, onda u ugovoru o učenju treba da bude označeno do koje visine može poslodavac da odbija to od utvrđene plate. Ove odredbe ne moraju da sadrže potpunu opskrbu, jer poslodavac može da se obaveže samo na davanje stana ili hrane, kao što može da se obaveže da daje i stan i hranu i obuču i druge stvari. Ovdje je reč o tome na koji će način biti formulisano plaćanje zarade u slučaju ako poslodavac bude učeniku plaćao tu zaradu i u naturi. Član 4 predloga Zakona predviđa, s obzirom da ovo plaćanje može da bude i u naturi, mogućnost plaćanja u naturi do 90%, jer se smatra da je učeniku ipak potrebno ostaviti 10% nagrade za džeparac, pošto učenik, pretpostavlja zakon, ima i druge potrebe sem neodložnih potreba kao što su hrana, stan, odjeća i obuća. Zato smatram da tačka 6 člana 12 ni u kom slučaju nije u suprotnosti sa članom 4.

Pretsednik Utoliko pre što je u članu 4 rečeno da plaćanje u naturi može da ide do 90%.

Izvestilac čita član 12.

Pretsednik: Ko je za član 12 neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 12 primljen jednoglasno.

(Zatim je Veće glasajući dizanjem ruku jednoglasno usvojilo sve članove od čl. 13 do 31 zaključno).

Претседник: Прелазимо на друго и коначно гласање о предлогу Закона о ученицима у привреди. Гласаће се поименце са за и против.

Молим секретара да чита имена народних посланика ради гласања.

Секретар Стеван Јовичић прозива посланике.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антуновић Риста, Апостолов Васко, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџел д-р Маријан, Бркић Душан, Бркић Звонко, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов-Мунџан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Випотник Албин, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гајић Гојко, Гаџић Радосав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђурђевић Чедо, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ђрчић Живко, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакић Велимир, Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јанић Владимир, Јарамазовић Лајчо, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Блажо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоџић Живојин, Јуранчич Јоже, Карабеговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар, Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крчић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Воја, Лериж Иштван, Лешн Акиф Мустафа, Лукић Костадин, Лулић Грго, Љујић Вели-

бор, Љујић Војо, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Минић Милка, Минић Милош, Минчев Никола, Мрковић Новица, Михајловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мркоџи Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михајло, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перунички Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб Ђера, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Полич Зоран, Половић Марко, Попов Жива, Половић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Рапаић Ђира, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Ритиг д-р Светозар, Савић Брано, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Секељ Јожеф, Симеонович Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стефановић Светислав, Стојадиновић Михајло, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшић Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Узуновски Цветко, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан-Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Фадил, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветнић Милија, Црнобрња Богдан, Чалић Душан, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаџири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Антолић Фрањо, Арсов Љубчо, Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић Милорад, Броз Јосип Тито,

Бутозан д-р Васо, Василев Гјорги, Гажи Фрањо, Гајиновић Вујица, Гиздић Драго, Глухић Омер, Гретић Ивица, Ђукановић Перо, Ђукић Пане, Ђурић Момчило, Жигић Раде, Ивковић д-р Младен Јакшић Мато, Јовановић Иса, Јовићевић Павле, Кардељ Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јузица, Ковачевић Вељко, Комненић Симо, Крстевски Киро, Крце Павао, Кузмановски Боге, Колишеовски Лазар. Кутурец Тома, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Мајхен Владо, Марковић Милош, Марковић Немања, Маркотић Мате, Мачек Иван Матија, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло-Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел д-р Шиме, Новосел Стјепан, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Плавшић Лазар, Побрић Едхем, Поповић Коча, Поповић Милентије, Радовановић Миливоје, Ранковић Александар, Рибич Иван, Самарџија Стево, Светек Франце, Станковски Борис, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Темерлић д-р Хамдија, Ђурувија Тоде, Ференчак Иван, Фрнтић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хоџић Мујо, Хрибар Јанез, Цветић Боса, Цетинић Марин, Чакић Бошко, Чамо Едхем, Чолак Петар, Шиљеговић Бошко, Шпиљак Мика, Шпрџан Гуште.

Претседник: Објављујем да је за предлог Закона о ученицима у привреди укућно гласало 268 народних посланика и сви су гласали за. На тај начин предлог Закона о ученицима у привреди у Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ коначно је усвојен, па ће, сагласно одредбама чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника, бити упућен на решавање Већу народа Народне скупштине ФНРЈ.

Пре продужења дневног реда, дајем 10 минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Продужавамо рад. На дневном реду је претрес предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен. Известилац Законодавног одбора о овом законском предлогу је народни посланик Месуд Хотић.

Да ли се Веће слаже с тим да известилац не чита детаљан извештај Законодавног одбора Савезног већа по овом законском предлогу, пошто се тај извештај налази пред вама и познат вам је. (Слаже се). Има реч известилац Месуд Хотић.

Извјестилац Месуд Хотић (Изборни срез Бугојно Горњи Вакуф, НР Босна и Херцеговина). Другови, као што видите, Законодавни одбор Савезног вијећа извршио је у приједлогу Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плијен, који нам је доставила Влада, неколико стилских поправки и уз то он је повезао читаву материју која обухвата овај Закон. Послије проласка кроз Законодавни одбор, овај законски приједлог има 13 чланова.

У међувремену, док је радио Законодавни одбор, измијењен је наредбом врховног Команданта Југословенске армије маршала Тита назив Команде морнарице, тако да гласи: Команда југословенске ратне морнарице. Због тога се у чл. 4, 6 и 8 приједлога мијења ранији назив у назив „Команда југословенске ратне морнарице“. Осим тога, у чл. 8, ст. 4 приједлога Закона мјесто ријечи „одношењу“ треба ставити „доношењу“. Што је уствари штампарска грешка.

Другови, доношење овог Закона показало се као нужно због тога што је наша држава поморска држава и што у међународном праву важи као правило да у поморским државама постоје специјални судови који ће разматрати случајеве које бродове и товар тих бродова треба сматрати ратним пленом. Доношењем овога Закона несумњиво да ће се отклонити и једна празнина у нашем законодавству, а осим тога доприносиће у извјесној мјери регулисању поморско-правних односа наше земље са другим поморским земљама.

Због тога као извјестилац Законодавног одбора молим Савезно вијеће да предложени Закон о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плијен, са измјенама и допунама које стоје пред вама и које сте ви видјели, узмете у разматрање и прихватите. (Аплауз).

Претседник: Саопштавам Већу да је претседник Владе ФНРЈ и Министар Народне одбране, маршал Југославије Јосип Броз Тито упутио Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ следећи акт:

ВЛАДА ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ
РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

28 марта 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВИЈЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФЕДЕРА-
ТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

Овлашћујем генерал мајора Светозара Вукмановића-Темпа да пред Савезним вијећем Народне скупштине ФНРЈ даје објашњења и брани Закон о суду за поморски ратни плијен.

Смрт Фашизму — Слобода Народу!

Претседник Владе ФНРЈ
и Министар народне одбране,
Маршал Југославије
Јосип Броз-Тито, с. р.

Прелазимо на претрес предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен, у начелу.

Као пријављени говорник има реч народни посланик Вице Буљан.

Vice Buljan (*Izborni srez Sinj—Vrlika, NR Hrvatska*):
Drugovi, pred nama je prijedlog Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plijen. Iz potreba nastao je i običaj u svijetu kod svih pomorskih naroda da se stvori jedan specijalan sud, sud koji po propisima međunarodnog ugovora ili po opštim propisima pravičnosti donosi odluke o zaplijenjenim brodovima. Međutim, kako je Jugoslavija takode pomorska država, kako je Jugoslavija, takode, pravna država, nalaže nam se da i mi izglasamo jedan zakon koji će stvoriti takav sud.

Taj specijalni sud — kažem specijalni zato što on ne bi ulazio u nikakve druge stvari, već samo u one koje se tiču brodova i njihovog utovara — imao bi za dužnost da rješava koji brod spada u ratni plijen, a koji ne. Ovaj sud bi trebao da bude kao prvostepeni sud. On bi spadao u okvir opšteg sudstva u Jugoslaviji. Na taj način, Vrhovni sud bi bio i ovdje kao posljednja instanca.

U prijedlogu Zakona se kaže da bi taj sud bio sastavljen od tri lica, a pretsjednik treba da bude viši mornarički oficir. Ostala dva člana takode moraju biti stručnjaci pomorstva, i to

jedan koji poznaje međunarodno pravo, a drugi stručnjak pomorske mornarice. Ja se potpuno slažem s tim iz razloga što samo ovakvi ljudi mogu da odgovaraju karakteru ovakvog suda, tim više što bi se desili pojedini slučajevi koji nijesu predviđeni zakonom, te samo ovakvi stručnjaci, samo ovakvi ljudi bili bi u stanju da donose odluke po sopstvenoj uvidavnosti i sopstvenom mišljenju.

Ovaj sud ne bi bio nezavistan od opšteg sudstva u Jugoslaviji. Po mom mišljenju ne bi bilo loše da ovaj sud, kao prvostepeni, bude negdje u primorju, baš zato što hitnost stvari zahtijeva da on ne bude daleko.

Drugovi, toliko po ovom predmetu. Kažem vam da ću ja glasati za ovaj Zakon i molim sve narodne poslanike da i oni glasaju.

Претседник: Жели ли ко од народних посланика да узме учешћа у дискусији о претресу у начелу по предлогу Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен? (Нико се јавља). Пошто се нико не јавља, прелазимо на гласање у начелу по предлогу Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен. Ко је у начелу за овај предлог, нека дигне руку? (Сви дижу руку). Има ли ко против? Нема. Објављујем да је предлог Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен у Савезном већу прихваћен у начелу једногласно. Прелазимо на претрес у појединостима. Закон је мали, није подељен на главе, има тринаест чланова и да ли неко жели да узме учешћа у претресу у појединостима? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, молим известиоца да чита наслов Закона са чланом првим.

Известилац чита наслов и чл. 1 према одборском извештају. (Видети на крају књиге).

Претседник: Ко је за чл. 1 са насловом, нека дигне руку? (Сви дижу руку). Има ли ко против? Нема. Објављујем да је чл. 1 са насловом једногласно прихваћен.

(Веће је затим једногласно усвојило све чланове од 2 до 13 закључно).

Претседник: Прелазимо на друго и коначно гласање у целини, Гласаће се поименце са за и против.

Молим секретара да чита имена народних посланика ради гласања.

Секретар Воја Лековић прозива народне посланике.

Гласали су за: Аголи д-р Непат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антуновић Риста, Апостолов Васко, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бисић М. Милорад, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџа д-р Маријан, Бркић Душан, Бркић Звонко, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Буразевски Ванчо, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Випотник Албин, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Врклан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гајић Гојко, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Стражил, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукић Пане, Ђурђевић Чеда, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакић Велимир, Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јанић Владимир, Јарамазовић Лајчо, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Блажо, Јовановић Ђура, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоцић Живојин, Јуранчич Јоже, Карабеговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Крцић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Кузмановски Боге, Курт Хуснија, Кутурец Тома, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Војо, Лерик Иштван, Леши Акиф Мустафа, Лукић Костадин, Лулић Грго, Љујић Велибор, Љујић Војо, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Мандић Пашага, Ма-

ринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Маркотић Мате, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Мачек Иван Матија, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован, Мижуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Минић Милка, Минић Милош, Минчев Никола, Мрковић Новица, Московљевић д-р Милош, Мркоци Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста, Недељковић Миодрaг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михајло, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Петровић Душан, Петровић Славољуб-Ђера, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Подич Зоран, Половић Марко, Попов Жива, Поповић Горољуб, Пошовић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рапаић Ђира, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Рецић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибничкар Владислав, Рикановић Илија, Ритиг д-р Светозар, Савић Бранко, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франц, Секељ Јожеф, Симеоновић Јанко, Симеунчевић Гавро, Симић Владимир (претседава), Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стефановић Светислав, Стојадиновић Богољуб, Суботин Иван, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Узуновски Цветко, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџић Бошко, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хукић Мехмедалија, Хумо Авдо, Цветнић Милија, Црнобрња Богдан, Чалић Душан, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаћири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шпиљак Мика, Шутић Анте.

Отсутни: Антолић Фрањо, Арсов Љубчо, Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бећирић д-р Тодор, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Василев Ђјорѓи, Васиљевић Живан, Веселинов-Мунћан Станка, Гаџи Фрањо, Гајиновић Вујица,

Гацић Радосав, Гиздић Драго, Глухић Омер, Гретић Ивица, Ђукановић Перо, Ђурић Момчило, Жигић Раде, Зековић Вељко, Ивековић д-р Младен, Јакшић Мато, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Иса, Јовићевић Павле, Кардељ Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Комненић Симо, Крстевски Киро, Колишевски Лазар, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Мајхен Владо, Марковић Милош, Марковић Немања, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Михајловски Кирил, Мразовић Карло-Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Перунички Миле, Петровић Ратко, Плавшић Лазар, Побрић Едхем, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Милентије, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рибич Иван, Самарџија Стево, Станковски Борис, Стојадиновић Михаило, Сутловић Рикард, Ђемерлић д-р Хамдија, Ђурувија Тоде, Ференчак Иван, Филаковић Имро, Фрнтић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хотић Месуд, Хоџић Мујо, Хрибар Јанез, Цветић Боса, Цетинић Марин, Чакић Бошко, Чамо Едхем, Чолак Петар, Чубриловић д-р Васо, Шиљеговић Бошко, Шпрљан Гуште.

Претседник: Изволте чути резултате гласања: Гласало је укупно 267 народних посланика и сви су гласали за. На овај начин коначно је усвојен предлог Закона о установљењу надлежности суда за поморски и ратни плен, па ће сагласно Уставу и Пословнику овај законски предлог бити упућен Већу народа на решавање.

На дневном реду је под тачком 3: решавање о предлогу Закона, усвојеног од Већа народа, о општој државној контроли; а одмах затим под тачком 4: решавање о, усвојеном од Већа народа, предлогу Основног закона о браку.

По нашој краткој парламентарној пракси, ми смо о предлозима који су долазили из другог дома гласали као о новим законима у целини поименичним гласањем. Међутим, пажљивим испитивањем начела Устава и Пословника, ова ствар по законодавном механизму стоји овако. По члану 63 Устава став 3 прописана је одредба односно начело да ни један законски предлог не може постати закон, ако није изгласан већином гласова у оба дома на седници на којој је присутна већина посланика сваког дома.

Оба ова закона који су на дневном реду, и Закон о општој државној контроли и Основни закон о браку, решавани су у Већу народа и Веће народа својим актима, који су овде прочитани, констатовало је да су они решени уредно у смислу свога Пословника, имајући довољну већину.

Члан 45 нашег Пословника а члан 44 Пословника Већа народа гласи: „Законски предлози које је усвојило Савезно веће шаљу се на решавање Већу народа” То смо ми већ учинили, а то је учинило и Веће народа, и тако су ова два законска предлога дошла на дневни ред. Предвиђајући остале случајеве даље се у овоме члану Пословника каже: „ . . . ако је Веће народа већ усвојило истоветан текст законског предлога . . . сматра се да је Народна скупштина ФНРЈ предлог примила”. Према томе, из извештаја Већа народа ми смо обавештени да су оба ова законска предлога по правилној законодавној процедури тамо коначно редовно усвојена и у целини изгласана. Ми смо опет у нашим седницама оба ова законска предлога коначно усвојили и у целини изгласали. Остаје само да се установи да ли су та два законска предлога, који су изгласани у целини и у Савезном већу и у Већу народа, идентични по тексту. Као претседник Савезног већа са претседником Законодавног одбора и претседником Већа народа и њиховим претседником Законодавног одбора, ми смо заједнички установили да су текстови оба ова закона идентични, и они који су изгласани у целини овде у нашем дому, и они који су изгласани у другом дому. И на тај начин кад се то установи, и ако Веће прими овај извештај о идентичности тих законских текстова, по процедури која је установљена Пословником и по начелима изреченим у Уставу, ти се закони имају сматрати као уредно изгласани у Народној скупштини Федеративне Народне Републике Југославије.

Зато питам Веће: прима ли извештај свога Претседништва да су текстови Закона о општој државној контроли и Основног закона о браку идентични, — пошто сам се уверио и саопштио Већу да су идентични — са текстовима које је ово Веће у ранијим својим седницама усвојило. (Прима). Пошто Веће прима овај извештај о идентичности ових текстова, ја објављујем да су, у смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника, Закон о општој државној контроли и Основни закон о браку коначно у Народној скупштини прихваћени и да ће бити послати Президијуму Народне

Скупштине Федеративне Народне Републике Југославије ради проглашења. (Одобравање и гласови: Тако је).

Од Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије Савезно веће примило је и следећа два акта.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 183

29' марта 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Веће народа Народне скупштине на свом VIII редовном састанку II ванредног заседања, одржаном 29 марта 1946 год., коначно је усвојило предлог Закона о државним матичним књигама.

На основу члана 63 Устава и члана 44 Пословника Већа народа доставља се Савезном већу на решавање у прилогу дефинитиван текст предлога Закона о државним матичним књигама, онако како га је Веће народа усвојило.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ

Секретар,

Јоза Миливојевић, с. р.

Претседник,

Јосип Видмар, с. р.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 188

28 марта 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Веће народа Народне скупштине на свом VIII редовном састанку II ванредног заседања, одржаном 29 марта 1946 године коначно је усвојило предлог Закона о ученицима у привреди.

На основу члана 63 Устава и члана 44 Пословника Већа народа доставља се Савезном већу на решавање у прилогу

дефинитиван текст предлога Закона о ученицима у привреди онако како га је Веће народа усвојило.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ

Секретар,

Претседник,

Нинко Петровић, с. р.

Јосип Видмар, с. р.

Предлажем Већу да ова два предлога добивена од Већа народа ставимо на дневни ред за идућу седницу, тако да дневни ред буде:

1) решавање о предлогу Закона о државним матичним књигама, који је усвојило Веће народа; и

2) решавање о предлогу Закона о ученицима у привреди, које је усвојило Веће народа.

Прима ли Савезно веће овако утврђени дневни ред за идућу седницу? (Прима).

Пошто смо исцрпили дневни ред ове седнице, то ову седницу закључујем, а другу заказујем за сутра, 30 марта у 16 часова, са већ усвојеним дневним редом.

(Седница је закључена у 19,55 часова).

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

VEĆE NARODA

Osma sednica

(29 marta 1946)

Početak rada u 16,25 časova.

Pretsedavao predsednik Josip Vidmar.

Pretsednik: Otvaram osmi redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine FNRJ.

Molim sekretara druga Ninka Petrovića da pročita zapisnik jučerašnje sednice.

Sekretar Ninko Petrović (NR Srbija) čita zapisnik sedmog redovnog sastanka od 28 marta 1946 godine.

Pretsednik: Ima li ko kakvih primedaba na zapisnik? (Jedan glas: Pročitano je da su glasala 183 poslanika, a to je nemoguće, jer nema toliko poslanika).

Sekretar Ninko Petrović: Primam tu primedbu. Pogrešno je stavljena u zapisnik cifra 183 umesto 118, što se sad ispravlja.

Pretsednik: Pošto nema drugih primedaba, zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red imam da saopštim Veću naroda da je Savezno veće Narodne skupštine dostavilo Predsedništvu Veća naroda predlog Zakona o ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Poljske; i

predlog Zakona o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Za predlog Zakona o vojnoj obavezi tražena je hitnost. Prima li Skupština traženu hitnost za ovaj Zakon? (Prima).

Ovi zakonski predlozi biće umnoženi i razdeljeni narodnim poslanicima, i odmah dostavljeni Zakonodavnom odboru na dalji rad. Molim ovlašćenje da zatražimo od Zakonodavnog odbora da ovaj predlog Zakona o vojnoj obavezi dovrši odmah, tako da još sutra možemo preći na pretres ovoga Zakona. Prima li Skupština moj predlog? (Prima).

Savezno veće na svome sedmom redovnom sastanku, odžanom 28 marta 1946 godine, konačno je usvojilo predlog Zakona o državnim matičnim knjigama. Na osnovu člana 63 Ustava i člana 65 Poslovnika dostavlja se u prilogu Veću naroda na rešavanje definitivni tekst Zakona o državnim matičnim knjigama, onako kako ga je Savezno veće usvojilo.

Mi ćemo definitivno i konačno glasati o ovom Zakonu i predlažem da o svim zakonima koje odobri Savezno veće definitivno i konačno glasamo nakon svršetka dnevnog reda. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima).

Dobio sam od Ministra rada ovaj akt:

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA

MINISTARSTVO RADA

Br. službeno

29 marta 1946 god.

Beograd

PRETSEDNIŠTVU VEĆA NARODA

B e o g r a d

Ovim ovlašćujem druga Milana Žugelja, v. d. načelnika Odeljenja za inspekciju rada ovoga Ministarstva, da me zastupa u. Veću naroda prilikom pretresa nacrtu Zakona o učenicima u privredi.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Ministar rada

Vicko Krstulović, s. r.

Od Predsedništva Vlade FNRJ dobili smo sledeći akt:

VLADA
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

K. Br. 812
28-III-1946 god.
Beograd

VIJEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

B e o g r a d

Ovlašćujem general-majora Bogdana Oreščanina da pred Vijećem naroda Narodne skupštine FNRJ daje objašnjenja i da brani Zakon o sudu za pomorski ratni plijen.

Predsjednik Vlade FNRJ
Ministar narodne odbrane
maršal Jugoslavije

TITO

VLADA
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

K. Br. 812
28-III-1946 god.
Beograd

VIJEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

B e o g r a d

Ovlašćujem general-majora Bogdana Oreščanina da pred Vijećem naroda Narodne skupštine FNRJ daje objašnjenja i brani Zakon o vojnoj obavezi državljana FNRJ.

Predsjednik Vlade FNRJ
Ministar narodne odbrane
maršal Jugoslavije

TITO

Osim toga moram, na žalost, upozoriti drugove narodne poslanike da nije najzgodnije što narodni poslanici ne dolaze na sednice, naročito sada, u vreme kad čitava zemlja radi udarnički i kada se o tome toliko piše i govori i izvodi prvomajsko takmičenje. Nije najzgodnije, ponavljam, da drugovi narodni poslanici ne dolaze na sednice i time otežavaju rad Skupštine. Zao mi je što vam moram reći da će se otsada na svakoj sednici u početku i na kraju vršiti prozivka i da ću sve one narodne poslanike koji izostaju bez opravdanja predati Mandatnom odboru.

Prelazimo sada na dnevni red. Na dnevnom redu je: glasanje u celini o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasa se sa za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva poslanike da glasaju.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Antun, Babić Anto, Babović Spasenija, Barbarić Božo, Bojnović Đurađ, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vujasinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Đuričin Milivoj, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivović Dušan, Ilić S. Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovag, Jeras Josip, Jurinčić Niko, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lautaš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šefket, Manojlović Radmila, Martinovski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milivojević Joza, Milošević Mira, Miškovski Kiril, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mićunović Veljko, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Oreščanin Bogdan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Pejinović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Plepelić Stjepan, Pešev Nikola Pančev, Pogljajen Franc, Polak Bojan, Popivoda Krsto, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Radović Vuko, Radosavljević Dobrivoje, Rebac Hasan, Rkman Dušan, Rus Josip, Salacan Don Ante, Sali Lisi, Skerlić Velimir, Smiljanić Milan, Snoj Franc, Stanković d-r Siniša, Sulejmani Hivzi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hođić Džeko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal.

Otsutni: Ambrožič Lado, Aceva Vera, Babić Ljubo, Bajalski Risto, Bakić Mitar, Bebler d-r Aleš, Bevk France, Berus Anka, Blagojević d-r Obren, Borić Franjo, Varga Istvan, Veslijevski Naum, Vrbovski Pavel, Gavrilovski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš,

Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Dapčević Peko, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Župančić Oton, Zatrić Sait, Zogović Radovan, Kavčič Stane, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Krajačić Ivan, Malinska Veselinka Đorđeva, Markovski Benko, Milanković Ivan, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Olah Šandor, Pavić Niko, Papić Radovan, Petrović Nikola, Popović Dušan, Prodanović Jaša, Redža Zekerija, Savić Kirilo, Saili Dragutin, Sejfula Kemal, Smodlaka d-r Josip, Spirov d-r Boris, Stojanović Aleksandar, Temelkovski Borko, Turković Ivan, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodža Mustafa, Čalovska Ljiljana, Šentjurs Lidija, Šukrija Ali.

Pretsednik: Za predlog Zakona o državnim matičnim knjigama glasalo je 117 narodnih poslanika. Svi su glasali za. Time je predlog Zakona o državnim matičnim knjigama u Veću naroda primljen i biće dostavljen Saveznom veću u smislu Poslovnika na dalji rad.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o učenicima u privredi. Molim druga izvestioca Jozu Milivojevića da podnese izveštaj Odbora o ovom Zakonu.

Izvestilac Joza Milivojević čita izveštaj Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o učenicima u privredi. (Vidi prilog na kraju knjige).

Kao što se vidi iz izvještaja, zakonski prijedlog koji je pred vama i koji ste čuli ima jedinstvenu redakciju. Zato smatram da ovaj Zakon nije potrebno sada čitati, jer ćete ga čuti u pojedinostima. Sada bih htio reći par riječi povodom ovoga Zakona.

Drugovi i drugarice, u zakonodavstvu stare Jugoslavije nije postojao poseban zakon o uređenju radnih odnosa učenika u privredi (šegrta). U Zakonu o radnjama u drugoj glavi, drugom odjelu bila je sadržana glavna zakonska materija u pogledu šegrta. Kraj svih tih zakonskih normi pa i pored Zakona o zaštiti radnika iz 1922 godine poslodavci su vršili tešku eksploataciju šegrta, isorišćujući pokusno vrijeme učenja, besplatni uenički rad u prvoj godini učenja, zapošljavanje u radu izvan struke, prekovremeno zaposlenje itd. itd.

Naša narodna država već u svom temeljnom zakonu — Ustavu, kako vam je poznato, postavila je za zadaću naročitu zaštitu maloljetnih lica u radnom odnosu (čl. 20 Ustava). Pored opće zadaće da zaštićuje lica u najamnom radnom odnosu, na-

ročito zaštićuje opće kulturno uzdizanje omladine (čl. 38, druga alineja Ustava) i vodi naročitu brigu o podizanju zdravlja i radne sposobnosti omladine (čl. 36, alineja druga Ustava) itd.

Ovim prijedlogom Zakona o učenicima u privredi oživljavaju se odredbe donesene u Ustavu, i mi se dostojno odužujemo — na prvom zakonodavnom koraku u toj materiji — našoj omladini, naročito radničkoj omladini svih naroda Jugoslavije, za njezin veliki i nesebični doprinos našoj narodno-oslobodilačkoj borbi, postavljajući ovim Zakonom temelje — u današnjim prilikama — za suštinu našega cilja.

Naime, ovim dajemo sve zakonske mogućnosti za zahvat svih onih osnovnih i potrebnih mjera pri rješavanju bitnog problema po pitanju šegrta — brzog i progresivnog razvoja, jačanja i osposobljavanja stručnim i općekulturnim uzdizanjem naših budućih živih proizvodnih snaga, tj. mladih kadrova kvalificirane radne snage.

Obnova i povećanje živog elementa naših proizvodnih snaga — kvalificiranog radništva i njihov brojčani porast, jedna je od važnih zadaća naše obnove, jer su baš te proizvodne snage našeg radnog naroda u ovom ratu najviše proređene i iscrpljene.

Samo stručnom i općekulturnom izobrazbom našeg mladog kadra učenika u privredi podići ćemo i osnažiti proizvodne snage u onim razmjerima u kojima to od nas obnova zemlje i sigurna budućnost naše narodne države traži.

Ovaj Zakon o učenicima u privredi daje našoj narodnoj vlasti i svim naprednim snagama našeg naroda sve zakonske mogućnosti da se sve to što sigurnije i uspješnije oživotvori i obistini.

Garancija da će se sve te zakonske mogućnosti iskonistiti za našu radnu omladinu, za naše učenike u privredi jeste naša narodna vlast, naša radničko-seljačka država.

Šegrti u svojem učenju u privredi, uklopljeni u proces rada, neće biti kao u staroj Jugoslaviji sputavani u svojem razvoju i eksploatisani, jer ne samo da to ne dozvoljava slovo ovoga Zakona koji ćemo donijeti, već se u našoj državi i izmjenio osnovni i bitni uslov — danas je sva vlast u rukama radnoga naroda, a time su u osnovi izmjenjeni i uslovi za produkcione odnose među ljudima u našoj zemlji.

Nema više na vlasti eksploatatora, želenaške čaršije, a svi ti kad su bez vlasti nemoćni su za uspješnu eksploataciju i ekonomsko izrabljivanje radnog naroda.

Iako postoje i privatni privredni sektor i kapitalisti, a po tome i klasne razlike i suprotni interesi, izmjenjeni uslovi kod nas uklonili su preimućstvo koje je imao kapitalista u staroj Jugoslaviji.

Danas naša država radnog naroda daje pravac privrednom životu svojim privrednim planom, a ne kapitalistička klasa. Država ostvaruje opću kontrolu i evidenciju nad privatnim sektorom (član 15 Ustava).

Niko ne sme — po našem Ustavu (član 18, alineja 3 Ustava) upotrebljavati pravo privatne svojine na štetu narodne zajednice, dakle, niti privatna sredstva proizvodnje upotrebljavati na štetu zajednice.

Ovim zakonskim prijedlogom predviđeno je da se uposlenje šegrta, njihova raspodjela po strukama, vrši po određenom državnom planu a ne anarhično, kako je to bilo u staroj Jugoslaviji. Dakako, kod uposlenja i raspodjele vodiće se briga i o željama učenika u pogledu struke pa i poslodavca (član 11 zakonskog prijedloga). Nadalje, zakonski prijedlog određuje kod stupanja u nauk — pismeni ugovor (član 1) i da isti u roku od 8 dana mora biti sačinjen u pet primjeraka, u sadržajnoj formi propisanoj u članu 12 zakonskog prijedloga te predložen sreskom narodnom odboru na ovjerenje i registraciju. Član 2 određuje da šegrtom može biti lice koje je navršilo 14 godina, koje je pismeno, duševno i telesno zdravo i sposobno za učenje struke. Samo za stanovite struke ministar rada republike može odrediti i veću starost od 14 godina. Član 3 određuje načelno da učenje može trajati najviše 3 godine. Koliko će biti učenje u pojedinoj struci odrediće savezni Ministar rada u saglasnosti sa Saveznom planskom komisijom. Član 4 određuje pravo šegrta na plaću. Ako je šegrt na stanu i opskrbi kod poslodavca, određuje se da se vrijednost tih davanja može odbijati od plaće najviše 90%. U članu 5 određuje se za šegrte osmosatno radno vrijeme kao najduže. U to vrijeme uračunava se učenje u stručnoj školi ili na kursu, kao i vrijeme utrošeno na čišćenje radnih prostorija i postrojenja. Zabranjuje se prekovremeni rad lica ispod 16 godina (član 6) i svaki rad koji nije vezan sa strukom. Isto tako je zabranjen noćni rad lica ispod 16 godina kao i rad štetan za zdravlje učenika. U članu 7 određuje se pravo šegrta na plaćeni godišnji odmor od dve nedjelje. Inače odsustva iz rada preko 7 dana u tekućoj radnoj godini, kao i u slučaju bolesti preko dva mjeseca, ne uračunavaju se u vrijeme učenja.

Ovaj Zakon određuje da uposljenje šegrta vrše (član 8) posebni organi — organi službe posredovanja rada, a gdje ih nema vrše to sreski narodni odbori.

Ovaj zakonski prijedlog zabranjuje fizičke kazne, zatim ukidanje ili smanjenje zarade šegrta, kao i ograničenje lične slobode šegrta (član 17 zak. predloga). Redovito disciplinsko kažnjavanje ostavlja poslodavcu, odnosno poslovođi ako poslodavac nije stručan, a za disciplinske kazne određuje opomenu i ukor. U ponovljenim slučajevima disciplinske krivice učenika poslodavac može tražiti od nadležnog sreskog narodnog odbora da učenika ukori i posavjetuje, a u težim slučajevima može tražiti i raskid ugovora o učenju (član 17).

U članu 9 ovaj Zakon propisuje poslodavcu ako ima najmanje tri kvalifikovana radnika, da je dužan držati učenika. Ministri rada narodnih republika u saglasnosti sa ministrima narodnih republika pod čije rukovodstvo spadaju privredne grane, određuju poslodavcima najveći i najmanji broj učenika koje mogu držati obzirom na broj uposlenih kvalifikovanih radnika. Evidenciju i kontrolu o svemu tome vodiće organi službe posredovanja rada, a gde tih nema — sreski narodni odbori.

Uopće, kontrolu u pogledu izvršavanja ovoga Zakona vrše narodni odbori a radničkim poverenicima stavljeno je u dužnost da pomažu narodne odbore u vršenju te kontrole, da ih izvještavaju o zapaženim nedostacima i nepravilnostima. Takođe je i sindikalnim organizacijama radnika i namještenika dato pravo da se obavještavaju o stanju, radu i vaspitnom uspjehu u učeničkim domovima, stručnim školama i kursevima — u pogledu šegrta i da svoja opažanja i poglede dostavljaju narodnim odborima i nadležnim ministrima (član 25 zakonskog predloga).

Lice koje želi da se uposli kao učenik obraća se nadležnom organu službe posredovanja rada (član 11), a takođe i poslodavci primaju i traže učenike kod organa službe posredovanja rada (član 10). Nadalje se u članu 15 određuju dužnosti poslodavca prema učeniku, a u članu 16 dužnosti učenika kako prema poslodavcu tako i za svoj rad u struci.

Kod registracije ugovora sreski narodni odbor izdaje učeniku knjižicu (član 13) i propisuje šta uglavnom ta knjižica mora sadržavati, dok će pobliže odredbe i obrazac učeničke knjižice propisati savezni Ministar rada. Ovaj Zakon određuje

u članu 12 glavne tačke pismenog ugovora koji se mora sačiniti sa šegrtom. Isto tako određuje kada učenički odnos prestaje (član 18) i kada se ugovor o učenju može raskinuti traženjem bilo učenika bilo poslodavca (član 19). U slučaju spora u pogledu raskida ugovora o učenju odlučuje — prema članu 21 — nadležni radni sud.

Ovaj Zakon obvezuje, član 22, da u mjestima sa najmanje 30 neopskrbljenih učenika okružni narodni odbori osnivaju učeničke domove internatskog tipa, koji će biti pod njihovim neposrednim rukovodstvom. Te domove mogu osnivati i sreski narodni odbori pod svojim rukovodstvom.

Za učenike državnih preduzeća opštredržavnog značaja takve domove osnivaju savezna ministarstva pod čijom su upravom ta preduzeća, a tako isto i kod državnih preduzeća koja su pod upravom ministarstava narodnih republika mogu ta ministarstva osnivati takve učeničke domove. Zakon određuje u osnovnim crtama kako će se ti domovi i odakle izdržavati. Nadalje je određeno da se u mjestima sa najmanje 20 učenika u privredi osnuju stručne škole za učenike, a u mjestima sa manjim brojem — kursevi za učenike. Opće odredbe o stručnim školama za učenike u privredi propisace uredbom Vlada FNRJ.

Na koncu ovaj Zakon određuje propise u pogledu stručnih ispita (član 27) koje učenici polažu pred određenim ispitnim komisijama, dok će opšte odredbe o polaganju ispita i ispitnim komisijama kao i o ispitnim programima za pojedine struke propisati uredbom Vlada FNRJ.

Time je u svim osnovnim crtama zahvaćena cijela materija u pogledu učenika u privredi ovim izloženim zakonskim prijedlogom kao okvirnim zakonom. Ovim Zakonom date su sve mogućnosti i ovlašćenja za pravilno regulisanje svih osnovnih pitanja u pogledu uređenja radnih odnosa učenika u privredi.

Stoga u ime Zakonodavnog odbora molim Vijeće naroda da izvoli u cjelosti usvojiti ovaj zakonski prijedlog. (Aplauz).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram diskusiju u načelu. Kao prvi prijavljeni govornik ima reč narodni poslanik Rato Dugonjić.

Рато Дугоњић (НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, друг известилац већ је подвукао основне карактеристике овога Закона. Шта овај Закон доноси нашој радничкој омладини? У првом реду ту спада уређење рад-

них односа, који су били несређени не само у старој Југославији, где се ишло за тим да се од радничке класе и од радничке омладине направи само предмет експлоатације, у чему се и успело, него и у нашој новој демократској федеративној Југославији, где односи радничке омладине нису ни данас до краја регулисани.

Друга ствар коју Закон поставља јесте питање стручног и културног подизања наше радничке омладине, за коју се може рећи, према искуствима из прошлости, да је то био слој народа који је био највише запуштен у томе погледу.

Сигурно је да ће овај Закон, да ће ове законске одредбе које су пред нама, из темеља изменити животни положај радничке омладине. Међутим, он није ништа ново. Као и сви остали наши закони, то је уствари озаконење онога што су наше народне власти већ у току борбе и за време ослобођења почеле да спроводе у живот. И ми у пракси имамо данас да су положаји радничке омладине и њени радни односи у нашим државним предузећима у потпуности регулисани, иако нисмо имали никаквог закона.

Али, такав случај није на другој страни. Још се једном за ову годину дана од ослобођења показало да није довољно апеловати на свест, савест и добру вољу послодаваца да увиде какве су државне потребе, какве су потребе за квалификованом радном снагом, да није људски да се искоришћавају деца која тек улазе у живот, јер сви ти апели нису помогли.

Док у државним предузећима имамо сређен живот радничке омладине, у приватним предузећима ни до данас немамо тај живот сређен. И данас имамо случајева да ученици раде 11—12 часова дневно, да се не плаћају, да се туку. О тим случајевима толико је писано у штампи, да није потребно да их овде понављам. Ја бих узео само један карактеристичан пример, који показује колико су наше народне власти промениле положај радничке омладине и уствари већ унапред створиле ове законске одредбе које данас имамо пред собом.

У једном шегртском дому који је основан у Београду, где имамо ученике разних струка, било је кад су ступили у дом пре неколико месеци 200 ученика. Од тих 200 ученика 25 ученика радило је изнад 10 сати дневно, 53 од њих радило је по 8 часова, а сви остали 9—10 часова дневно. Ту није урачунато време које су проводили у школи.

Од тих 200 ученика још ни до данас 115 ученика нема склопљен уговор са послодавцем. Једна трећина тих ученика била је без икакве плате. Још и данас 8 ученика ради преко радног времена. Међутим, управа тога дома, која је интервенисала преко синдикалних и омладинских организација, успела је, како видимо, за врло кратко време да то стање среди, наравно једино уз помоћ наших народних власти, које су показале пуно разумевање за решење тога проблема.

Овај део Закона који говори о уређењу радних односа, који говори о социјалној и здравственој заштити најмлађег дела радничке класе, по мом личном убеђењу, у потпуности је правилно и прецизно израђен и он ће кад се примени из темеља изменити оно стање у коме су шегрти живели.

Предвиђене су извесне уредбе које ће допунити овај Закон. Сигурно је да су те уредбе потребне али је потребно да се оне што брже донесу, да би се зачепиле оне рупе кроз које приватни послодавци и данас желе да се провуку, да изиграју постојеће уредбе које су осигурале у извесној мери живот шегрта, отпуштајући шегрте, маневришући на разне начине да им не плаћају итд.

Други део Закона, који је врло кратак, насупротив првом делу који говори о уређењу радних односа, општи је и садржи свега два члана. То је питање стручног подизања радне омладине. Ја мислим у првом реду кад се говори о стручном подизању да читав дух Закона говори о томе да се не мисли само на уско, стручно подизање наше радне омладине, него да се мисли на опште културно подизање, јер немамо никаквих других школа у којима се може подмладак радничке класе да васпитава.

Овај други део у својим одредбама предвиђа углавном обавезно похађање стручних школа и отварање тих школа. Он не улази у детаље као што улази овај први део и за то је неопходно потребно да се што пре донесу уредбе које су предвиђене и по самом Закону, јер баш на овоме подручју општекултурног и стручног подизања наше омладине и има највише празнина и највише шароликости у нашем животу данас. Несумњиво је да су ови велики напори које су наше народне власти од ослобођења учиниле да се отворе школе за радну омладину уродили успесима и да су ти

успеси огромни када се погледају у односу на тешкоће на које су народне власти наилазиле. Али и поред тога остало је још много старих схватања, схватања која су опасна. И саме ове опште одредбе, без даљег њиховог продубљавања, сигурно је да ће показати и дати нашим добронамерним људима један правац у оквиру кога треба да делују.

Када погледамо наше школе које су сада отворене, видећемо да је много слабији наставни кадар баш за радничку омладину, која данас даје највише у обнови земље, и кад нам је највише потребан средињи стручни кадар. Кад погледамо распоред наставника у средњим школама и школама радничке омладине, видећемо да је страховито слаб тај кадар који имамо за радничку омладину, да технологији уче ђаке разни учитељи који немају никакве спреме, да хемију, физику предају професори који немају спреме итд.

Има једна ствар која је опаснија, а то је да у наш нови живот покушавају да се опет увуку они остаци старог. Има с једне стране добронамерних људи који су се помало бирократизирали и то им смета да у потпуности одговоре својим задацима, да погледају шире, да погледају из перспективе и да виде какве су потребе наше земље баш на том подручју живота. Имам један извештај из кога ћу вам цитирати неколико реченица, не зато да покажем колико радничка омладина ради, него да се види схватање омладине према учењу. То је извештај из Државне штампарије овде у Београду. У књиговезници ради 30 другарица омладинки. Оне су се све обавезале да ће пре предвиђеног рока који је одређен за полагање помоћничког испита положити тај испит. Од њих 30, 26 су постигле резултате који осигуравају да се то оствари. У машинарници од 6 другова који су се обавезали да ће положити испит пре рока, тројица су га положили итд., итд.

И, док омладина жели тако да ради и постиже необично добре резултате, дотле управа Државне штампарије, која унутар штампарије помаже ученицима да се стручно дижу, шаље један акт Народном одбору VII рејона у коме каже да она не може да шаље ученике у школу зато што то није предвиђено у колективном уговору. И зато, по мом мишљењу, овај Закон, самом одредбом ће много утицати да се такво схватање измени.

С друге стране много је опасније да се у нови живот покушава да унесе старо. Сви програми које имамо у на-

шим школама у којима се васпитава радничка омладина, углавном су пресликани програми из старе Југославије, где се васпитавала не радничка класа, него се покушавало да се васпитају извесни ситни сопственици. Ти програми предвиђају и сасвим погрешне ствари. До каквог апсурда може да доведе такав рад показашу на једном примеру који је по мом мишљењу врло убедљив. У једном упутству које је данас у употреби у Београду, а које је издао један неодговорни стари чиновник из бивше старе Југославије, каже се на пример овако тамо где се говори о отварању школа: „Ако у појединим општинама има више од 25 а мање од 50 ученика отвараће се по одобрењу бана а на терет општине посебни привремени курсеви“. О састављању буџета за школу каже се овако: „Састављање буџета за школу вршиће се према упутствима које ће за школу благовремено давати Банска управа“. Ја не знам кад би прорадиле школе ако би ми морали чекати одобрење „банске управе“. (Веселост). Може се мислити какав је стручни и општи део програма који је предвидео тај бирократа.

Закон својим садржајем одређује и заштићује шегрте и њихово стручно и културно подизање и он, другови, данас показује не само ученицима, не само радничком подмлатку, него читавој радничкој класи, која је прошла све муке шегртовања у бившој Југославији, дубоко народни и дубоко демократски карактер наше нове државе. Сигурно је да ће на овај закон наша радничка омладина да одговори још већим полетом и успесима на изградњи, у учењу и стицању знања које је толико потребно нашој новој држави. Из тих разрога ја изјављујем да ћу у начелу гласати за овај пројекат. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Антон Долиншек.

Anton Dolinšek (NR Slovenija): Zakon o učenicima, koji imamo pred sobom i o kome diskutujemo, svima će nama da koristi, a naročito našoj omladini jer će joj dati bolje vaspitanje, te ćemo na taj način doći do boljih stručnih kadrova, pošto je šegrtски kadar u toku ovoga rata smanjen zato što majstori nisu primali učenike. Ja ću podvući neke stvari u koje treba da se malo udubimo. Poslodavci su ranije koristili baš ovu radnu snagu — naše šegрте, naročito zbog toga, što ni u jednom zakonu nije bilo propisa da se mora šegрту davati plata

i da u radno vreme mora biti na poslu i raditi samo ono što spada u zanat koji uči. Međutim, šegrt je obično radio poslodavcu kućne poslove. Mislim da je vrlo dobro što je ovaj Zakon doneo ovakvu odredbu, jer će se time naši kadrovi usavršiti u svome poslu, pošto su dosad poslodavci uzimali šegrtu samo zbog toga da im čiste cipele i uređuju bašte. Dakle, uzimao je šegrtu samo zbog toga da ga iskoristi.

U poslednje vreme pojavila se jedna druga stvar zbog toga što je ovim Zakonom propisano da poslodavci moraju i šegrtu plaćati. Usled ove odredbe dešava se danas da poslodavci ne uzimaju šegrtu zato što moraju da ih plaćaju. Ali, vrlo je dobra stvar što se u ovom Zakonu predviđa da svaki poslodavac koji ima najmanje tri stručna radnika mora da ima jednog učenika. Moje je mišljenje da bi ministri rada pojedinih republika trebalo da donesu jedan pravilnik po kome bi svaki poslodavac morao da ima učenika kad ima dva stručna radnika. Na taj način uposlilo bi se više učenika, a to bi bilo dobro jer ima mnogo dečaka koji imaju 14 godina a sede kod kuće, pošto ih poslodavci ne uzimaju zato što neće da ih plaćaju. Isto tako hoću da se osvrnem još na jednu stvar, a to je da ministri rada treba da predvide mogućnost otvaranja naročitih škola za učenike koji su gluvi ili tome slično, da u njima dobiju znanje koje žele i da izaberu posao za koji imaju dara.

Ovim Zakonom se zabranjuje i kažnjava zloupotreba učenika u noćnom radu. To će naročito pozdraviti naša omladina, jer su pekarski radnici i učenici u štamparijama morali da rade i noću. Sada se ovim zakonom predviđa da se mogu upotrebiti za noćni rad samo učenici stariji od 16 godina. To će naša omladina pozdraviti i to će joj koristiti i pomoći da može i fizički da se bolje vaspita. Ja sam bio sam šegrt i znam kako je ranije bilo kada smo morali sve raditi a pri tom smo bivali i tučeni. Ja sam lično jednom prilikom pobeo i nisam više došao u onu radionicu čiji me je poslodavac istukao.

Ovim Zakonom se predviđaju kazne koje raniji zakoni nisu predviđali za poslodavce koji rdavo postupaju sa učenicima, a te su kazne dosta strogo određene, pa mislim da će to uroditi dobrim rezultatima, i da će se posle donošenja ovoga Zakona dobro postupati sa učenicima i šegrtima u radionicama.

Sem toga, ima jedna stvar koja u ranijem zakonu nije predviđena, a to je ona u poslednjem članu, koji govori o tome da se šegrt koji je više od pola vremena potrebnog za učenje proveo na radu i usavršio se, može pustiti da polaže ispit na

predlog strukovnih organizacija, sindikata ili radničkih poverenika. To ranije nije bilo; čak su bili i duži rokovi za učenje, na primer od četiri godine, a sada je ovaj Zakon u tom pogledu uveo novinu — da učenik može da se pusti na ispit i da može ako prvi put ne položi i dva puta, da ga ponovi.

Ja držim da će ovaj Zakon doneti našoj omladini mnogo koristi, i na taj način će se brzo usavršiti naši stručni kadrovi u kojima mnogo oskudevamo.

Drugovi, neću ulaziti u druge pojedinosti ovoga Zakona, jer će o tome govoriti drug izvestilac, a sada izjavljujem da ću, stoga što će ovaj Zakon doneti mnogo koristi našem radničkom podmlatku i našem radu, glasati za ovaj Zakon.

Претседник: Реч има народни посланик д-р Душан Братић.

Д-р Душан Братић: Другови народни посланици, примањем овога Закона ми ћемо испунити онај завет који смо дали у претресу о Уставу у Уставотворној скупштини нашој радној оmladini — да ће она бити наша највећа брига и наша стална пажња.

Да би се подвукао значај овога Закона и корист коју он доноси нашој радној оmladini, треба указати на разлике између закона и праксе старе Југославије и овог Закона, и прописа који се код нас већ спроводе у живот у погледу радних односа наше радне оmlадине у читавој нашој привреди.

Не може се рећи да у старој Југославији није било законодавство социјално. Ми смо имали Закон о заштити радника, Закон о инспекцији рада из 1921—1922 године и Закон о радњама из 1931 године. Али је једно сигурно, да се ниједан закон није у пракси у старој Југославији тако неefикасно спроводио као Закон о заштити радника.

Инспекција рада била је једна чисто бирократска установа, која је интервенисала само тамо где се догодио неки несрећан случај, састављала записнике, упућивала на надлежност и стављала тачку. Берза рада водила је само статистичке податке без икаквог практичног резултата. Радничке коморе, чији је рад кочен од стране противнародних режима, који су сматрали радничке коморе као нека уточишта непријатељских елемената, силом прилика свеле су свој рад на писање жалби, претставки и предлога који су редовно

остајали глас вапијућег у пустињи. Коначно препад Југораса на радничке коморе створио је од ових оружје реакционарних режима у борби против радничке класе.

Код таквог стања, наравно, није било уопште контроле радног односа између послодавца и између шегрта, како су се они тада звали. Шегрт је био препуштен на вољу послодавца, који је гледао у њему скоро редовно будућег конкурента. Он се врло мало бавио, интересовао за његово стручно образовање, а још мање за морално васпитање или културни и физички развитак. Редовно је ученик био не научник код мајстора него слуга код мајсторице па не само код мајсторице него и код станара, комшије па и код муштерије. Дакле, све је било прече него стручно образовање тога ученика и није онда чудо што је наша чаршија сматрала шегрта синонимом мангупа.

Прилике су се данас битно измениле, и друштвене и политичке, и услови у којима ми данас живимо дају пуну могућност нашој радној омладини да се она и стручно образује, морално васпита и културно и физички подиже и испуни задатке који пред њом стоје. Однос између послодавца и ученика, који је раније био непријатељски, јер је послодавац гледао у шегрту будућег конкурента, а шегрт у послодавцу експлоататора, овим законом стављен је на једну солидну социјалну и хуману основу. Хтело се да се послодавцу дају тројакe функције: функција послодавца, функција учитеља и васпитача и улога оца према детету. Хтело се да се, ученику с друге стране, такође дају три функције и три дужности према послодавцу, дужност радника, дужност ученика и дужност пажње детета према оцу. Ако и један и други схвате смисао закона, а нема разлога да га не схвате, да се они сматрају не конкурентима него сарадницима на једном заједничком делу изградње наше привреде, онда је искључено да икада може доћи између њих до конфликта, јер нема колизије њихових интереса.

Ја ћу да се осврнем на један проблем који може данас сутра да искрсне може бити у блажој или оштријој форми, али ми данас треба да нађемо пут да и онда ако он искрсне у каквој оштријој форми нађемо ефикасне мере како би смо то на неки начин решили. То је питање наше омладине на селу, односно вишак радне снаге на селу до кога може код нас у једној догледној будућности доћи. За поткрепу

овога ја ћу вам навести само прилике у Банату. Тамо где су до пре 25 година били салаши грофа Сечењија, Карачоњија, Чекоњића, данас имамо села од преко 1.000 кућа, данас имамо основне школе у тим селима које имају по 900 ђака. Аграрна реформа је спроведена, ми нову земљу не можемо створити, деца расту, земља се парча, другу не можемо створити.

Можемо ми предузимати мере у погледу мелиорације и асанације, у погледу промене културе и побољшања квалитета и интензивне обраде земље, али ћемо ипак морати једног дана доћи у положај да ћемо имати један вишак радне омладине на селу ако се у исто доба са подизањем радне снаге не буде дизала и индустрија која ће апсорбовати вишак радне омладине на селу. Јер, сигурно је да ће се тај резервоар радне снаге налазити код нас, савим природно, на селу. Поднет је овде један предлог који тражи да се омладина која ради у привреди укључи у овај Закон. Ја мислим да овај Закон то не може да учини. Постоји низ разлога, прво, што је пољопривреда једна специфична грана наше привреде и ми можемо прописати и у пољопривреди, за ту децу нашу, за нашу омладину услове који су прописани у другим гранама радности, јер Закон у своје првом члану каже да се учеником у смислу овога Закона сматра лице упослено у ма којој врсти радности да учењем у практичном раду и стручним школовањем стекне потребно знање... у својству квалификованог радника. Дакле, свакако тај Закон даје могућност да се и радност у пољопривреди: воћарству, виноградарству, живинарству итд., сматра квалификованим радом, јер као што видите из Закона, оставља се савезном Министру рада да у сагласности са Савезном планском комисијом одреди групе привреде за које је потребан квалификовани рад. Како можемо помоћи нашој радној омладини у селу, уредити њезин радни однос? То се може једино путем утврђивања цена надница, путем социјалног осигурања, да се сматра као социјално осигурана по Закону о општем социјалном осигурању и другим мерама социјалне заштите. Укључити их у овај систем законодавства, то не можемо. То ће свакако учинити и Закон о стручним школама, који ће нарочиту пажњу посветити омладини која ће се оспособљавати за квалификовани рад у пољопривреди.

Стављена је примедба зашто Закон није предвидео извесну школу, поред 4 разреда основне школе. То је немогуће, јер код доношења овог Закона ми смо се руководили нашом стварношћу и објективним условима под којима живимо, да може ући у Закон оно што можемо објективно испунити. Кроз 4 године рата на највећем делу наше територије уопште школе нису радиле. Ми данас имамо писмених омладинаца који нису свршили ни један разред основне школе. То су они који су данас од 14 до 15 година старости. Ми ћемо за пар година сигурно бити у могућности да у привредној грани као ученике не примамо никога испод 14 година а да није свршио, не основну школу, него и 3 разреда прогимназије, с обзиром на Закон о седмогодишњем школовању до 15 године. У томе погледу перспективе су не врло добре него одличне и можда ћемо ту наћи једно средство за ублажавање раднога вала који би, можда, дошао од вишка радне омладине на селу, да би се тај вал могао путем школовања тамо задржати, док се наша индустрија развије, да би могла тај одлив да прими.

Другови и другарице, ја ипак не могу да кажем да сам посве задовољан са овим Законом. И то не зато што овај Закон нема добрих него и одличних прописа, него зато што наши објективни услови нису такви да бисмо ми могли унети у тај Закон мало боље одредбе. Докле год будемо имали ученике који нису у школама интернатског типа, докле год будемо имали ученике који ће бити код својих послодаваца и на стану и на храни, ми нећемо моћи да вршимо контролу да не ради више од 8 сати, да не ради ноћу и прековремено, да има све услове које овај Закон прописује, да се стручно образује, какав је његов морални одгој. Сигурно је да ће бити и даље појава као што их има и сада да ће газдарица кад му да тањир да руча, најпре тражити од њега да га опере, да буде после судопера, па касније да му да и метлу, да га употреби за све пре него за његово стручно образовање. Немојте смести с ума да данас још увек има шегрта сирочади који немају родитеља или деце толико сиромашних родитеља који су срећни да дете скину с врата и са исхране, само да могу неком дете дати на исхрану. Има појава да отац, иако добро зна да мајстор на мртво име туче шегрта, кад овај побегне, узме га за оба уха па га врати мајстору и каже му: „Твоје месо а моје кости“, то значи: удри али немој да пребијеш, остави му

кости целе. Докле год не будемо створили идеал за којим идемо, да се створе свуда ученичке школе интернатског типа где ћемо имати пуну контролу над стручним образовањем, моралним васпитањем, културним и физичким развитком, дотле не можемо да кажемо да смо за нашу радну омладину учинили оно што за њу треба учинити. Можемо једино да кажемо због чега гласамо, за овај законски предлог, да смо постигли максимум оних захтева које нам дозвољавају данашњи објективни услови и који у данашњим нашим приликама одговарају нашој радној омладини, а по мом мишљењу, није на штету интереса послодавца јер му не намеће никакве друге обавезе осим оних које треба не као послодавац већ као човек, као родитељ као социјална јединка да прими на себе. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик д-р Милош Поповић.

Д-р Милош Поповић: Другови и другарице, потпуно би било излишно говорити о страшном стању експлоатације привредног подмлатка у старој Југославији, па чак и данас. Ја најсрданије поздрављам овај Закон, коме је задатак најшира заштита овог дела наше деце и подмлатка, тим више што се лично преко 30 година бавим баш питањима заштите деце. Заштита ученика у привреди је само један део опште заштите народног подмлатка. Због тога је требало прво донети тај општи закон о подизању и заштити народног подмлатка. У том циљу ја сам поднео Већу народа такав предлог као и предлог да Веће народа прими декларацију о праву детета. Из тих општих оквира и начелних одредаба треба да се донесу и специјални закони као што је и овај о заштити ученика у привреди, који обухвата углавном само ученике на занатима, у трговини и индустрији, тако да у овом законском предлогу није довољно наглашено на који ће се начин заштитити омладина упослена у пољопривредном раду на селима и сеоским имањима.

Опште је познато да се деца на селу још од четврте године употребљавају на разне радове, па и злоупотребљавају, који врло често премашују у својој тешкој дечије снаге. Последица тога је, уз рђаву и недовољну исхрану и друге нехигијенске прилике у којима обично живе — општа закржљалост и повећана смртност и побољевање деце и младих. Нарочито би дошла у обзир заштита деце у служби

на селу као служинчади, чувара стоке и младих пољопривредних радника (од 10 до 16 година).

Због тога треба да се нарочитим чланом о младим пољопривредним радницима до 16 година предвиде извесне одредбе у циљу њихове заштите. Најподесније је да се члану 3 дода и следећи став:

„Забрањује се давање у службу на пољопривредним имањима млађих од 14 година. Упосленима мора бити обезбеђен здрав стан, добра исхрана, одело и обућа, односно одговарајућа новчана награда за коју могу све ово да набаве. Забрањен је дужи рад од 40 часова недељно, рачунајући ту и три часа недељно за похађање стручних пољопривредних течајева. Народне власти ће вршити надзор над таквим извршењем ових одредаба”.

Члану 6 додати у другом ставу после речи „ноћни рад” и „упослење у алкохолним локалима, мушким испод 16 година, женским испод 18 година”.

У члану 11 у претпоследњем реду одоздо додати после речи „жеље:” речи „и способности физичке и интелектуалне”.

У члану 15 у тачци 4 у првом реду ставити место „развоју” „развију”.

У члану 17 у првом реду после речи „казне” додати „и одузимање хране”.

У члану 22 додати „за ученике млађе од 14 година, или ако су физички и умно заостали и због тога још неспособни за редовно обучавање, отвориће се при ученичким домовима, или у засебним домовима, школе за избор занимања.” То би била једна допуна која би такође задовољила потребу.

Из свих тих разлога ја ћу са великом радошћу гласати за овај напредни законски предлог. (Аплауз).

Pretsednik: Lista govornika je iscrpena i time zaključujemo diskusiju u načelu. Prelazimo na glasanje u načelu.

Ko je u načelu za predlog ovoga Zakona o učenicima u privredi, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Nema. Objavljujem da je predlog Zakona o učenicima u privredi u načelu primljen.

Prelazimo na rešavanje u pojedinostima i molim druga izvestioca da čita predlog Zakona član po član.

Izvestilac Joza Milivojević čita član 1 predloga Zakona o učenicima u privredi prema izveštaju Odbora. (Videti priloge na kraju knjige).

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 1? (Niko). Stavljam član i na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li koga protiv. (Nema). Objavljujem da je član 1 primljen.

Izvestilac čita član 2.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ko je *protiv*? (Nema). Član 2 je primljen.

Izvestilac čita član 3 prema izveštaju Odbora i saopštava da uz ovaj član ima amandman d-r Miloša Popovića.

D-r Miloš Popović: To je dodatak koji bi uzeo u obzir i decu na selu u poljoprivredi.

Pretsednik: Da li vi podnosite taj amandman ili ne?

D-r Miloš Popović: Povlačim ga.

Pretsednik: Dakle, nema amandmana uz ovaj član. Ko je za član 3, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 3 je primljen.

(Zatim je veće jednoglasno i bez izmene usvojilo članove 4 i 5 prema izveštaju Odbora).

Izvestilac čita član 6 prema izveštaju Odbora i saopštava da kod ovoga člana ima amandman d-r Miloša Popovića.

D-r Miloš Popović: Predlažem da se u drugom stavu doda odredba da je noćni rad u alkoholnim lokalima zabranjen za mladež i to mušku ispod 16 godina i žensku ispod 18 godina. Pretstavljalo bi veliku opasnost za mladež ispod tih godina da rade u ovim lokalima.

Pretsednik: Traži li još ko reč?

D-r Dušan Bratić: Odgovor na ovaj predlog d-r Popovića daju članovi 6 i 2, tj. da je ostavljeno vladama narodnih republika da odrede za koje struke može biti kao uslov veće godine starosti učenika, osim toga koji se radovi smatraju štetnim po zdravlje učenika.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (Niko). Stavljam član 6 na glasanje. Ko je za neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruku). Hvala. Ima li ko protiv? (Nema). Član 6 je primljen.

(Veće je zatim dizanjem ruku jednoglasno usvojilo članove 7, 8, 9 i 10 prema izveštaju Odbora).

Izvestilac čita član 11.

Pretsednik: Traži li ko reč? Ima reč narodni poslanik d-r Miloš Popović.

D-r Mioš Popović: Što se tiče ove saglasnosti, ja sam mišljenja da bi prilikom prijema u izvesne poslove trebalo da se vodi računa o fizičkim i intelektualnim sposobnostima.

Izvestilac: Ja držim da je taj amandman suvišan, jer ovde u članu 11 treba voditi računa o uslovima predviđenim u članu 2 ovoga Zakona. Član 2 jasno kaže da će se sve to ispitati, pa bi to bilo suvišno.

Pretsednik: Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član kakav je u projektu, neka dignu ruku. (Svi). Ko je protiv? (Niko). Član 11 je primljen.

(Veće je zatim dizanjem ruku jednoglasno i bez izmena usvojilo sve članove od 12 do 21 zaključno prema izveštaju Odbora).

Izvestilac čita član 22 prema izveštaju Odbora.

Pretsednik: Ima reč Vladin poverenik Milan Žugelj.

Vladin poverenik Milan Žugelj: Okružni i narodni odbori treba da osnivaju naučničke domove, međutim teškoća je u tome što se dosad to nije predvidelo, ta stavka u budžetu nije predviđena, zato imamo ovde predviđeno kakva će biti sredstva da bi se ti domovi u toku nekoliko godina mogli formirati. Zašto je to toliko važno? Zato što se jedan veći deo učenika koje želimo da uvedemo u privredu danas regrutuje baš iz onih pasivnih krajeva koji su mnogo učestvovali u narodnooslobodilačkoj borbi i ti učenici danas su bez sredstava da bi mogli učiti i da bi bili obezbeđeni. Ima tu još jedna stvar koja će nam koristiti. Razna društva i udruženja koja su imala da se staraju za život učenika, kao što su »Privrednik« i »Hrvatski radiša« itd., likvidirana su kao takva i uključena u fondove koji će biti osnovani za staranje o tim učenicima. Prema tome, treba i ovim Zakonom obuhvatiti ovaj važni momenat kako bi ti naši mladi drugovi stvarno mogli završiti učenje i obrazovanje. Sad je stvar takva da učenici imaju osiguranu minimalnu nadnicu, ali ona je zbilja toliko minimalna da učenicima ne obezbeđuje sve što im je potrebno za život. Oni imaju između 3 i po do 6 i po dinara po satu. Ja verujem da i kada se bude regulisalo pitanje nadnica, one neće moći mnogo da se povećaju zato što u prvim godinama učenja učenici stvarno ne mogu da privrede

toliko da bi im se mogla dati ona nadnica koja bi im obezbedila život. Prema tome, ovi fondovi su neophodno potrebni da bi popunili razliku između učenikove nadnice i njegovih potreba za život, tako da ne bi kao ranije bili gladni, već da stvarno mogu živeti kao ljudi.

Pretsednik: Kod ovoga člana ima amandman narodnog poslanika d-r Miloša Popovića.

D-r Miloš Popović: Smatram da bi bilo vrlo važno da se doda da će se za učenike mlade od 14 godina ili ako su fizički i umno nesposobni za redovno učenje postarati učenički domovi i da će bliže odredbe propisati Ministarstvo rada.

Pretsednik: Traži li još ko reč o ovome članu? Ima reč izvestilac Joza Milivojević.

Izvestilac: Ja mislim da to nije umesan predlog, jer mi nemamo učenika mladih od 14 godina.

Pretsednik: Traži li još ko reč o ovome članu? (Niko). Stavljam član 22 ovakav kakav je na glasanje. Ko je za ovaj član neka digne ruku. (Svi). Ko je protiv? (Niko). Član 22 je primljen.

(Veće je zatim dizanjem ruku jednoglasno i bez izmena usvojilo sve članove od 23 do 27 zaključno prema izveštaju Odbora).

Izvestilac čita član 28 prema izveštaju Odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Poverenik Vlade *Milan Žugelj*: Ja bih hteo da kažem par reči). Ima reč poverenik Vlade *Milan Žugelj*.

Vladin poverenik Milan Žugelj: Iz ovog člana se vidi da se mimo učeničkog ugovora daje mogućnost da oni koji faktički znaju tu struku mogu da polože ispit. Ranije naučnici nisu imali nikakvo pravo niti plaću, bili su zaposleni kao obični radnici. Međutim, poslodavac ih je kasnije ipak koristio za sve one poslove koji su mu bili potrebni, ali im pored svega znanja i kvalifikacije nije davao odgovarajuću platu, zato što formalno nisu imali položeni ispit. Sada mi ovde stvaramo mogućnost da polože ispit ne samo oni koji nisu imali prilike da uče, već i oni koji imaju kvalifikaciju. Ima ceo niz grana našeg zanatstva i industrije gde mogu i stari radnici, koji nisu imali u mladosti mogućnosti da uče, sada da se usavrše i da polože stručni ispit. Ja mislim da će naš Zakon o učenicima u privredi biti još jedan

potstrek i prilika našim drugovima da se još više usavrše da pored svog redovitog rada uče, kako bi mogli da polože ispit i time steknu kvalifikaciju jednog izučenog radnika.

Pretsednik: Traži li još ko reč o ovome članu?

Izvestilac: Kod ovog člana postoji amandman druga d-r Miloša Popovića.

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik d-r Miloš Popović.

Д-р Милош Поповић: Код овога члана 29 у трећем реду после речи „ученика” додати: „уколико не би одговарали одређеним прописима”, тако да се може дати могућност и приватним ученичким домовима где постоје да корисно послуже и да тиме олакшају као што је било Друштво за заштиту деце, које је својевремено врло добро вршило тај свој посао на збрињавању шегрта у старој Југославији. Бар као прелазно стање, ако се нађе једно такво друштво, зашто му се не би дала могућност да ради и помаже.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (Niko). Pošto niko ne traži reč, ima reč izvestilac.

Izvestilac: Ovaj amandman protivan je duhu ovog zakonskog predloga, po kome ne mogu postojati privatne organizacije za uposljavanje radnika, jer je u članu 8 propisano da zaposlenje vrše organi službe posredovanja rada. To nije privatna organizacija i ne prepušta se privatnoj inicijativi podizanje tih domova, nego se u članu 22 i 23 govori o tome ko će domove osnivati, kao što se govori i o imovini koja dolazi pod upravu državnih organa.

Prema tome, ako bi se to uvelo kao što drug predgovornik predlaže, to bi poremetilo ceo duh ovoga Zakona.

Pretsednik: Stavljam na glasanje član 29. Ko je za ovaj član kako je predložen od strane Odbora, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 29 primljen.

Izvestilac čita član 30 predloga prema izveštaju Odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Niko). Član 30 je primljen.

Izvestilac čita član 31 predloga prema izveštaju Odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Nema. Završen je pretres i glasanje u pojedinostima. Glasaćemo

o ovom zakonskom predlogu u celini nakon pauze od četvrt sata koju sada određujem.

(Posle pauze).

Pretsednik: Nastavljamo rad i prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Ninko Petrović proziva poslanike da glasaju.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožić Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Babić Anto, Babović Spasenija, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Bojnović Đurađ, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlačković d-r Milorad, Vujasinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinić Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivoić Dušan, Ilić S. Dragoljub, Ilić Pavle, Ima-mović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Jurinčić Niko, Kavčič Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lutaš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šefket, Manojlović Rad-mila, Martinovski N. kola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milivojević Joza, Milošević Mira, Miljovski Kiril, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mićunović Veljko, Mlakar Aloj-zij, Mojsov Lazar, Nađ Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Oreščanin Bogdan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Pejnović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Plepelić Stjepan, Pešev Nikola Pančev, Poglajen Franc, Popivoda Krsto, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Radović Vuko, Rebac Hasan, Rkman Dušan, Rus Josip, Savić Kirilo, Salacan Don Ante, Sali Lisi, Skerlić Velimir, Smi-ljanić Milan, Snoj Franc, Stanković d-r Siniša, Sulejmani Hivzi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Turković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodžić Dže-ko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Ca-rić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodo-ljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal.

Otsutni: Aceva Vera, Babić Ljubo, Bajalski Risto, Bebler d-r Aleš, Bevk France, Berus Anka, Blagojević d-r Obren, Borić

Franjo, Varga Istvan, Veslijevski Naum, Vrbovski Pavel, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Dapčević Peko, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Đuričin Milivoj, Župančič Oton, Zatrić Sait, Zogović Radovan, Kapetanović Hajro, Kerlime Muča, Krajačić Ivan, Malinska Veselinka Đordeva, Markovski Benko, Milanković Ivan, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Olah Šandor, Pavić Niko, Papić Radovan, Petrović Nikola, Polak Bojan, Popović Dušan, Prodanović Jaša, Radosavljević Dobrivoje, Redža Zekerija, Saili Dragutin, Sejfula Kemal, Smodlaka d-r Josip, Spirov d-r Boris, Stojanović Aleksandar, Temelkovski Borko, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodža Mustafa, Čačkovska Ljiljana, Šentjurs Lidija, Šukria Ali.

Pretsednik: Za predlog Zakona o učenima u privredi glasalo je 119 narodnih poslanika, svi za. Time je Zakon o učenicima u privredi u Veću naroda izglasan, a izveštaj o tome uputićemo Saveznom veću. U vezi s tim izveštavam Veće naroda da smo primili od Saveznog veća Narodne skupštine dopis da je tamo ovaj Zakon izglasan bez izmene.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen.

Molim druga izvestioca Bogdana Oreščanina da podnese izveštaj.

Izvestilac Bogdan Oreščanin (NR Hrvatska): Budući da je izveštaj Zakonodavnog odbora o izmenama i dopunama štampan, ja ću, ukoliko ste saglasni, dati samo izvesna objašnjenja o izmenama i dopunama koje je Zakonodvni odbor učinio i neću čitati ceo tekst izveštaja. Izmene i dopune su uglavnom stilske prirode ili se odnose na bolju i pravilniju sistematizaciju materije predloženog zakonskog teksta.

Tako, izmene u članu 1, 2 i 3 su stilske prirode. U članu 4 predložena izmena govori o pripreмној komisiji za plen. Zakonodavni odbor izmenio je naziv komisije i pripreмnu komisiju, jer to nije stalna, nego je faktički komisija ad hoc koja se formira za izvršenje izvesnih pripreмnih radnji, koje se vrše pre samoga suđenja.

U članu 4 kao drugi stav unet je izmenjeni tekst člana 7 i to zbog toga što se u članu 4 obraduje opšta nadležnost pripreмne komisije, tako da ta materija logički spada u član 4.

U drugome stavu člana 4 nije bilo naznačeno ko određuje rukovodioca izviđanja, nego je bilo naznačeno da jedan član

pripremne komisije rukovodi izvidanjem u pripremnom procesu, a da sama pripremna komisija određuje ko će biti rukovodilac izvidanja.

Član 6 je promenjen. U njemu se kaže da je rukovodilac dužan da u što kraćem roku izvrši sve potrebne radnje da bi se razjasnilo činjenično stanje i pripremilo suđenje, vodeći pri tome u jednakoj meri računa o interesima kaptora i o zaplenjenom brodu i tovaru. Dalje se kaže da će po završetku izvidanja pripremna komisija dozvoliti zastupnicima obeju strana uvid u spise da bi izjavili imaju li još što da navedu u zaštitu interesa strana koje zastupaju.

Član 8 postaje član 7 i u njemu je naglašeno da komisija mora i pre donošenja presude preduzeti sve potrebne mere u pogledu broda, tovara, putnika i posade, vodeći pri tome računa o interesima obeju strana. Formalna žalba protiv odluka komisije rešava se zajedno sa glavnom stvari prilikom donošenja presude.

U članu 9 koji postaje član 8 takode je reč »učenicima« zamenjena rečju »zastupnicima«.

Ostale izmene su, kako sam već rekao, čisto stilske prirode.

U međuvremenu, otkako je ovaj zakonski predlog podnet Zakonodavnom odboru, izmenjen je naziv »Komanda mornarice« u naziv »Komanda jugoslovenske ratne mornarice« i na osnovu saglasnosti Ministra narodne odbrane ja molim da Veće naroda ovu izmenu primi i unese tamo gde se pominje izraz »Komanda mornarice«.

Budući da sve pomorske države imaju specijalne stručne sudove za pomorski ratni plen, to i mi kao pomorska država, mislim, takode treba da takve sudove formiramo i da donošenje ovog Zakona i formiranje ovih sudova ustvari ne znači ništa drugo nego popunjavanje praznine koja je u tom pogledu kod nas kao pomorske države postojala. Prema tome, molim Veće da tekst, kako ga je predložio Zakonodavni odbor Veća, u celini usvoji. (Aplauz).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram diskusiju u načelu. Ko želi reč o ovom zakonskom predlogu? Ima reč narodni poslanik Savo Orović.

Генерал-лајтнант Саво Оровић: (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, предлог Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен иако је мали по броју чланова, веома је важан обзиром на то што

регулише извесне правне односе међународног значаја на мору, које чини један део наше државе.

Као год што на суву постоје војска и грађанство, односно борци и неборци, тако исто на мору постоји ратна морнарица или флота и трговачка морнарица.

И као год што постоји међународно јавно и ратно право на суву, тако постоји међународно поморско јавно и ратно право.

Знамо да се међународним правом уопште назива скуп разних правила по којима се државе управљају у својим међусобним односима, као што су: конвенције, пактови акорди, споразуми, затим разни уговори о савезу, о гаранцији, о неутралности, о трговини, о пловидби, о риболову, о вери, о пошти и телеграфу, о санитарским мерама итд.

Поштовање ових међународних правних прописа обавезује државе и народе као год и појединце, и прекршај обавезе питање је не само моралне и материјалне одговорности, већ и националне части. Међутим има народа, као што су Немци, за које то не важи. Они су још у првом светском рату међународне уговоре прогласили за обичну парчад хартије и безобзирно их погазили. А већ у овом другом светском рату Немци су својим зверским и систематским уништавањем заробљеника и мирног становништва у злогласним лагерима душегупкама понизили достојанство човека, а сами себе деградирали на степен људождера и уствари ниже расе а не „више“ како су они у својој глупој грандоманији обрађивали.

Остали народи, сем њихових бедних сателита, нису се повели за свирепим Немцима, већ су, иако толико изазивани на репресалије, одржали хладнокрвност и поштовање међународног ратног права.

Непријатељски ратни и државни бродови кад се заробе без даљег аутоматски постају ратни плен. А поморски судови које предвиђа овај Закон, односе се само на бродове који не припадају ратној флоти, али се ипак у рату плене, а то су:

1) сви бродови под непријатељском заставом, — од овога се изузимају мали рибарски чамци дуж обале, чамци за локални саобраћај и бродови који служе знанственим, верским и хуманим сврхама;

- 2) бродови неутралних држава у служби непријатеља;
- 3) бродови који се баве шверцом;
- 4) пиратски и гусарски бродови који се баве пљачком;

Све ово треба да се расправи и да се регулише: који бродови да се сматрају заплешени а који не; куда ће посада заплешених бродова, где ће се чувати заплешени бродови и коме припада њихов товар; где ће се чувати материјал до решења суда. Зато се, другови, организују поморски судови, које предвиђа овај законски предлог који је пред нама.

Наша земља има море са најлепшим обалама, лукама и острвима на свету. То је наше дивно плаво Јадранско Море. Али не наше у оном смислу како га зову италијански империјалисти „Маре нострум“ замишљајући га као своје језеро у ком циљу они вековима посежу за његовом источном обалом, тражећи вечито нашу Далмацију, коју су били у овом рату окупирали заједно са Словенијом, Црном Гором и Албанијом и тако замислили обнављање Римског царства окупирањем целог Балкана. Али „није вино пошто је прије било“, надувена фашистичка жаба је прсла и сада се остаци црних кошуља хватају за Трст и Јулиску Крајину, одакле би могли и даље да ометају наш слободни и мирни развитак и да поново својом агресијом угрожавају наше и остале балканске народе.

Међутим сад су, на нашу срећу, друге прилике и неће се више поновити фамозни Рапалски уговор. Прошло је време кад је могла да се одиграва данунцијада са Ријеком и да се забада нож у живо југословенско тело, као што је било отимање Задра усред Далмације.

По свима правним принципима, по историским, географским, етнографским и политичким и по самом опредељењу народа Јулиска Крајина са Трстом и Истром са Пулом припада Југославији и нико нам их не може и неће оспорити, јер би се иначе створио квасац за нове сукобе и нове ратове које опет прижељкује и потпирује светска реакција на челу са г. Черчилом. Међународна комисија, надамо се, неће бити злокобни Рансиман, који је сугерирао комадање Чехословачке, већ савесни и непристрасни извештач, као што су били они британски посланици и новинари који су се бавили у Југославији приликом избора за Конституанту.

И тако ми спокојно очекујемо Мировну конференцију у погледу разграничења са Италијом, јер како је казао маршал Тито: „Ми туђе нећемо а своје не дамо“.

Ми имамо најбоље услове да створимо једну модерну и јаку морнарицу, и трговачку и ратну, као што смо већ створили модерну и јаку армију.

Наши су људи, нарочито Приморци, на гласу поморци. Познате су старе бокељске и дубровачке морнарице и хрватска флота из доба Томислава. У целом свету Далматинци важе као најбољи морнари.

Сам Петар Велики, приликом изградње своје флоте, позвао је у помоћ наше Бокеље. Тако је чувени морепловац Марко Мартиновић из Боке био први командант поморске академије у Петрограду, а Матија Змајевић из Пераста био му је први командант морнарице, три пута је тукао Швеђане и једном приликом је Петру и живот спасио.

Тако ћемо ми под мудрим руководством нашег великог маршала Тита имати и своју снажну морнарицу, па је потребно да се савременим законима регулишу и сви поморски међународни односи.

И ја радосно поздрављам овај законски предлог као један допринос више за правно уређење и афирмирање наше нове државе, демократске Федеративне Народне Републике Југославије у заједници напредних и слободољубивих народа, те изјављујем да ћу гласати и у начелу и у појединостима за овај предлог закона. (Одобравање).

Претседник: Тражи ли још ко реч у начелу? (Нико). Не јавља се нико. Закључујем начелну дискусију и приступамо гласању у начелу. Ко је за овај законски предлог у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Нико). Нико није против, према томе овај је законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим известиоца друга Богдана Орешчанина да чита редом све чланове, члан по члан.

(Веће је затим дизањем руку једногласно без измена усвојило чланове од 1 до 13 закључно према извештају Одбора).

Pretsednik: Time je diskusija i glasanje u pojedinnostima po ovom zakonskom predlogu završena. Prelazimo na glasanje

u celini i molim druga sekretara da izvrši prozivku narodnih poslanika.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaју.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožič Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Babić Anto, Babović Spasenija, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Blagojević d-r Obren, Bojnović Đurađ, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vujasinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivović Dušan, Ilić S. Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jedgić Jovan, Jeras Josip, Jurinčić Niko, Kavčič Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lautaš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šefket, Manojlović Radmila, Martinovski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milivojević Joza, Milošević Mira, Miljovski Kiril, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mićunović Veljko, Mlakar Alajzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Oreščanin Bogdan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Pejnović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Plepelić Stjepan, Pešev Nikola Pančev, Poglajen Franc, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Radović Vuko, Rebac Hasan, Rkman Dušan, Rus Josip, Salacan Don Ante, Sah Lisi, Skerlić Velimir, Smiljanić Milan, Snoj Franc, Stanković d-r Siniša, Sulejmani Hivzi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Tomić Aleksa, Turković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodžić Džeko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džanikić Hasan, Šećeragić Murad.

Otsutni: Aceva Vera, Babić Ljubo, Bajalski Risto, Bebler d-r Aleš, Bevk France, Berus Anka, Borić Franjo, Varga Istvan, Veslijevski Naum, Vrbovski Pavel, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Dapčević Peko, Đaković

Spasoje, Dilas Milovan, Đuričin Milivoj, Župančič Oton, Zatrić Sait, Zogović Radovan, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Krajačić Ivan, Malinska Veselinka Đorđeva, Markovski Benko, Milanković Ivan, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimír, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Olah Šandor, Pavić Niko, Papić Radovan, Petrović Nikola, Polak Bojan, Prodanović Jaša, Radosavljević Dobrivoje, Redža Zekerija, Savić Kirilo, Sali Dragutin, Sejfula Kemal, Smodlaka d-r Josip, Spirov d-r Boris, Stojanović Aleksandar, Temelkovski Borko, Todorović Radomir, Čurčić Živojin, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodža Mustafa, Čalovska Ljiljana, Šentjurs Lidija, Šukrija Ali.

Pretsednik: Za predlog Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen, kako ga je doneo Zakonodavni odbor, glasalo je 117 narodnih poslanika. Svi su glasali za. Time je Zakon o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen u Veću naroda konačno izglasan u celini. Kao i ostale zakone tako ćemo i ovaj dostaviti Saveznom veću.

Time je iscrpena treća tačka dnevnog reda. Prelazimo na četvrtu tačku dnevnoga reda: izveštaj Saveznog veća o izglasavanju predloga Zakona o braku.

Pošto Savezno veće izveštava da je tekst predloga Zakona o braku, koji je primljen u Veću naroda, potpuno identičan sa tekstom istog zakonskog predloga primljenog u Saveznom veću, to mislim da treba formalno da glasamo dizanjem ruku. Prima li Skupština ovaj predlog. (Prima). Ko je za predlog Zakona o braku, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Time je Zakon o braku definitivno izglasan i uputićemo ga Prezidijumu na proglašenje.

Zaključujem današnju sednicu, a iduću zakazujem za sutra, 30 marta u 16 časova, sa dnevnim redom: nastavak nedovršenog današnjeg dnevnog reda i predlog Zakona o vojnoj obavezi.

(Sednica je zaključena u 20 časova).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Девета седница

(30 марта 1946 године)

Почетак рада у 16,20 часова.

Претседавао председник Владимир Симић.

Претседник: Отварам девети редовни састанак II ванредног заседања Свезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Стеван Јовичић чита записник VIII редовног састанка од 29 марта т. г.

Претседник: Има ли каквих примедба на прочитани записник? (Нико се не јавља). Примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Изволите чути претходна саопштења.

Веће народа Народне скупштине, у смислу члана 63 Устава и члана 44 свог Пословника, доставља Савезном већу на решавање предлог Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен онако како је усвојен у Већу народа на VIII редовном састанку, одржаном 29 марта 1946 године.

Законодавни одбор Савезног већа доставља Већу на решење свој извештај о предлогу Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства: Вујица Гајиновић, моли за један дан отсуства због смртног случаја у породици; Фрањо Антолић, моли за 5 дана отсуства због несрећног случаја у породици.

Предлажем Већу да се оба ова тражена отсуства одобре. Прима ли Веће мој предлог? (Прима). Објављујем да су отсуства народних посланика одобрена онако како су тражена.

Веће је примило извештај број молби и жалби које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Радници и намештеници графичке индустрије из Скопља, упућују Савезном већу телеграм у коме поздрављају склапање уговора о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске. Овај телеграм се прима на знање.

Пре прелаза на дневни ред претседник предлаже Већу да се законски предлог Већа народа о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен стави на дневни ред као тачка трећа данашњег дневног реда, а да се извештај Законодавног одбора Савезног већа о предлогу Закона о војној обавези држављана ФНРЈ стави на дневни ред као тачка четврта. Прима ли Веће ова два предлога? (Прима се). Пошто је Веће примило ове предлоге, извештавам да се допуњава данашњи дневни ред и као тачка трећа долази решење о предлогу Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен, како га је усвојило Веће народа, а као четврта тачка, решење о законском предлогу о војној обавези држављана ФНРЈ. Извештај Законодавног одбора о овом предлогу још је у штампи и биће у најкраћем времену, после кратког прекида, раздељан народним посланицима. Према томе на дневном реду су решење о предлогу Већа народа Закона о државним матичним књигама као прва тачка; друго, решење о предлогу Већа народа Закона о ученицима у привреди и као трећа тачка се ставља решење Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен.

У смислу јуче установљеног обавезног тумачења Устава и Пословника у погледу наше законодавне процедуре, извештавам Веће да сам као претседник, у заједници са претседником Већа народа, а исто тако са претседницима законодавних одбора, како Већа народа тако и Савезног већа, установио да су текстови предлога Закона о државним матичним књигама, предлога Закона о ученицима у привреди, као и предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен идентични текстовима ових закона

усвојеним у Већу народа. Према томе питам Веће да ли овај извештај свога Претседништва, у погледу утврђивања идентичности ових текстова, прихвата и ко то прихвата нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нико се не јавља). Нема. Објављујем да су на овај начин, у смислу чл. 63 и 64 Устава, члана 44 Пословника Већа народа и члана 45 Пословника Савезног већа ови закони коначно у Народној скупштини усвојени и биће у смислу Устава и Пословника послати Президијуму ради проглашења.

Дошли смо до четврте тачке дневног реда. Као што сам саопштио у најкраћем времену биће народним посланицима подељени извештаји Законодавног одбора који је радио данас до 2 часа по подне и ради тога одређујем краћи одмор од 15—20 минута.

(После одмора).

Претседник: Настављамо седницу. Пре прелаза на дневни ред, још једно саопштење. Част ми је саопштити Већу да је народни посланик Момчило Ђурић поднео оставку на свој посланички мандат за срез рађевски, округ подрински. Ова ће се претставка упутити Мандатном и имунитетском одбору.

Претседник Владе Федеративне Народне Републике Југославије и министар народне одбране маршал Јосип Броз Тито упутио је писмо Савезном већу Народне скупштине којим овлашћује генерал-мајора Светозара Вукмановића-Темпа да у Савезном већу Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије објашњава и брани Закон о војној обавези грађана ФНРЈ.

Известилац Законодавног одбора је народни посланик Радован Мијушковић. (Аплауз).

Известилац Радован Мијушковић (изборни срез Тамнавски, НР Србија) чита извештај Законодавног одбора Савезног већа о предлогу Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

(Видети предлог Владе ФНРЈ и извештај Законодавног одбора као прилог на крају књиге).

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ. Ко жели да уз-

ме учешћа у претресу у начелу по овом Закону, нека се јави за реч? (Нико се не јавља за реч). Онда ћемо приступити гласању у начелу. Ко је у начелу за предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије нека дигне руку? (Сви посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије у Савезном већу у начелу једногласно примљен.

Приступамо претресу у појединостима. Отварам претрес о првој глави, а гласаћемо по чановима. Да ли ко жели, да узме учешћа у претресу у појединостима о првој глави? (Не јавља се нико за реч). Молим известиоца да чита наслов и члан 1.

Известилац Радован Мијушковић чита наслов и члан 1 према извештају Одбора.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом и поднасловом нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом и поднасловом једногласно примљен.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку усвојило једногласно чланове од чл. 2 до 6 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на II главу — Трајање војне обавезе. Да ли ко од народних посланика жели да узме реч у претресу у појединостима код ове главе? (Нико се не јавља). Изволите чути наслов II главе и члан 7.

Известилац чита наслов II главе и члан 7 по извештају одборском.

Претседник: Ко је за члан 7 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 7 примљен једногласно.

Известилац чита члан 8.

Претседник: Ко је за члан 8 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 8 примљен једногласно.

Известилац чита члан 9.

Претседник: Ко је за члан 9 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 9 примљен једногласно.

Прелазимо на III главу — Служба у сталном кадру.

Жели ли ко реч од народних посланика да говори у појединостима код ове главе? Има реч народни посланик Павле Павловић.

Павле Павловић (*Изборни срез Београд V, НР Србија*): Из овога пројекта ја не видим да су узети у обзир евентуални храниоци породица, које би у малознатој радничкој или сељачкој економски слабој породици остале без свога дотадашњег сталног стараоца и храниоца. Дешава се да у таквим породицама, где су људи обично благословени децом, умре старешина породице и нејаки син, тек стасао младић за војску, мора све то да остави исто тако неумољиво као што је хранилац породице по закону природне неумољивости оставио породицу незбринуту, и овај хранилац оставља је и одлази у војску. Унаточ тога што је највиша част и дужност у нашој Републици бранити отаџбину, ипак није лако због служења у кадру оставити малу децу, оставити браћу и сестре и стару мајку, која је већ пред изнемоглошћу.

Међутим, сви ти људи не морају да буду ослобођени војне обавезе на случај рата, па и саме вежбе; они могу бити врло добри браниоци отаџбине и одужити се тој највишој светињи нације и свога рода тиме што ће служити у позадинској техничкој служби која је због развитка ратне технике и борбених формација у рату постала често важнија и од самих појединих мобилисаних делова борацких. По оцени из прошлога рата, за модерно вођење ратовања треба око 20 радних снага у позадини да раде за једнога борца на фронту. Овако се мислило, говорило и веровало у последњем рату. Ето ту можемо да пласирамо ове инокосне храниоце који не могу две године или, евентуално, ако су упућени у морнарицу, четири године да служе у војсци, а могу увек корисно послужити отаџбини у критичном часу као врло корисни на позадинским радовима.

Ето, у томе правцу ја бих желео да се унесе једна опаска овде за оне чије имовно стање није ниуколико често а припадају породицама које немају услова за опстанак, да се за њихове храниоце учини изузетак у овоме правцу.

Претседник: Жели ли још ко да говори о овој глави? Има реч друг Светозар Вукмановић-Темпо.

Светозар Вукмановић Темпо (*Изборни срез барско-улицкињски, НР Црна Гора*).—Говорника при изласку на говорницу посланици поздрављају аплаузом. — По овом законском пројекту није предвиђено да се ослобађају од војне обавезе храниоци. То није дошло случајно. Из живота старе Југославије ми смо видјели да је ослобођење од војне обавезе за храниоце уствари била једна дематошка мјера старих власти, јер је одмах иза тога сљедовало установљивање плаћања војнице, која је падала искључиво на сиромашни дио нашег становништва. Ми смо намјерно избацили такву одредбу и поставили смо као принцип да је за свакога грађанина Федеративне Народне Републике Југославије највиша част и обавеза да служи у Армији. (Буран аплауз и одобравање). Од те обавезе не може се нико ослободити, уколико је наравно частан и способан за војну службу. (Узвици: Врло добро! Тако је!).

Но, с друге стране, наша држава је демократска држава и има обавезу да се стара о цјелокупном нашем народу, то значи о радницима, о сељацима и о незбринутим породицама оних војника који су у Армији. Породице тих људи неће бити остављене саме себи, него ће морати бити на бризи државе и државних органа. То је обавеза наше државе према породицама оних људи који стоје под оружјем за одбрану наше домовине. (Аплауз).

Ако посматрате у том свјетлу питање ослобођења хранилаца, онда ћете видјети да је овај законски пројекат на мјесту. (Буран аплауз).

Претседник: Има ли још ко да би желио да говори у појединостима о овој глави III — Служба у сталном кадру? (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико за реч. Молим известиоца да продужи са читањем.

Известилац чита наслов главе III и чл. 10.

Претседник: Ко је за члан 10 заједно са насловом главе III, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 10 једногласно примљен.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно усвојило чланове 11 до 19 закључно према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на IV одељак — Војна евиденција, регрутовање и упућивање на војну службу. Ако ко жели да узме учешће у појединачној дискусији по овој глави, нека се јави за реч. Не јавља се нико. Молим известиоца да продужи читање.

Известилац чита наслов главе IV и члан 20 према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Ко је за наслов главе IV и члан 20, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 20 са насловом примљен.

Прелазимо на члан 21.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану једногласно прихватило чланове 21 до 24 закључно према одборском извештају).

Прелазимо на V одељак: — Позивање на вежбу. Ко жели реч по овом одељку нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч молим известиоца да чита даље.

Известилац чита члан 25 са насловом.

Претседник: Ко је за члан 25 са насловом нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 25 заједно са насловом прихваћен.

Известилац чита члан 26.

Претседник: Ко је за члан 26 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 26 примљен.

Известилац чита члан 27.

Претседник: Ко је за члан 27 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 27 примљен.

Прелазимо на главу VI — Обавеза служења официра у оружаном сили.

Жели ли ко реч по овој глави у појединачној дискусији? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч молим известиоца да чита даље.

Известилац чита наслов главе VI и члана 28.

Претседник: Ко је за члан 28 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 28 примљен.

Известилац чита члан 29 према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Ко је за члан 29 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 29 примљен.

Прелазимо на VII одељак — Позивање у случају мобилизације. Има ли кога ко жели реч у појединостима по овом одељку? (Нико се не јавља). Не јавља се нико. Молим известиоца да продужи читање.

Известилац чита наслов главе VII и члан 30 према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Ко је за члан 30 онако како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 30 примљен, као и наслов VII одељка. Прелазимо на члан 31.

Известилац чита члан 31.

Претседник: Ко је за члан 31, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 31 примљен. Прелазимо на члан 32.

Известилац чита члан 32.

Претседник: Ко је за члан 32 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 32 примљен.

Прелазимо на VIII одељак — Дужности и одговорности војних обвезника. Ко жели реч по овом одељку у појединачној дискусији нека се јави? (Нико се не јавља). Не јавља се нико, молим известиоца да продужи читање.

Известилац чита наслов одељка VIII и члан 33 према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Ко је за члан 33 са насловом одељка VIII, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? Нема. Објављујем да су члан 33 и наслов одељка VIII примљени. Прелазимо на члан 34.

Известилац чита члан 34 по предлогу Законодавног одбора.

Претседник: Ко је за члан 34 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 34 примљен. Прелазимо на члан 35.

Известилац чита члан 35.

Претседник: Ко је за члан 35 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 35 примљен. Прелазимо на члан 36.

Известилац чита члан 36.

Претседник: Ко је за члан 36 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 36 примљен. Прелазимо на члан 37.

Известилац чита члан 37.

Претседник: Ко је за чл. 37, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је чл. 37 једногласно примљен.

Известилац чита члан 38 према одборском извештају.

Претседник: Ко је за чл. 38, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Нико). Објављујем да је чл. 38 једногласно примљен.

Прелазимо на „Завршне одбедбе“. Ко жели реч у дискусији по овим одредбама, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Нико се не јавља. Молим известиоца да продужи читање.

Известилац чита „Завршне одредбе“ и чл. 39 по извештају одборском.

Петседник: Ко је за наслов одељка — Завршне одредбе — и чл. 39, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? Нема. Објављујем да су завршне одредбе и чл. 39 једногласно примљени.

Известилац чита чл. 40 према одборском извештају.

Претседник: Ко је за чл. 40, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је чл. 40 једногласно примљен.

Известилац чита чл. 41.

Претседник: Ко је за чл. 41, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је чл. 41 једногласно примљен.

Известилац чита члан 42.

Претседник: Ко је за члан 42, нека дигне руку. (Сви). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 42 једногласно примљен.

Известилац чита члан 43.

Претседник: Ко је за члан 43, нека дигне руку. (Сви). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да је члан 43 једногласно примљен.

Претседник: Приступамо другом и коначном гласању о Закону о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије. Гласаће се поименично са за и против. Молим секретара да чита имена народних посланика ради гласања.

Секретар Стеван Јовичић прозива народне посланике да гласају.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антуновић Риста, Апостолов Васко, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Беџирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџел д-р Маријан, Бркић Душан, Бркић Звонко, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов-Мунћан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Випотњик Албин, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Врклан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гајић Гојко, Гацић Радосав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Година Фердо, Гранђа Иван, Гранфил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукић Пане, Ђурђевић Чеда, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Ивановић Никола, Ивић Стјепан, Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јанић Владимир, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Блажо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоџић Жи-

војин, Јуранчич Јоже, Карабеговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Корен Јакоб, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коцбек Јоже, Кочевар Франц, Крапчец Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Крчић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Војо, Леши Акиф Мустафа, Лукић Костадин, Љујић Велибор, Љујић Војо, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марковић Немања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Мачек Иван Матија, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић Џвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Милић Милка, Микић Милош, Минчев Никола, Мрковић Новица, Михајловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мркоњи Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Никוליћ Живојин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија, Остовић Адам, Павловић Михаило, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перунички Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб-Ђера, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Полић Зоран, Половић Марко, Попов Жива, Поповић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рапанић Ђуро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Редић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Ригит д-р Светозар, Савић Брано, Салај Ђуро, Светек Франце, Секељ Јожеф, Симеоновић Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стефановић Светислав, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Ђемерлић д-р Хамдија, Узуновски Цветко, Фајфар Тоне,

Ференчина Томо, Филаковић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа-Хасан Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хукић Мехмедалија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветић Милија, Црнобрња Богдан, Чаушевић-Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Зам, Шатев Павел, Шаџири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шпрљан Гуште, Шутић Анте.

Отсутни: Антолић Фрањо, Арсов Љубчо, Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић М. Милорад, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Василев Ђјорги, Ђаџи Фрањо, Ђајиновић Вујица, Гиздић Драго, Глухић Омер, Госпић Светолик, Гретић Ивица, Ђукановић Перо, Ђурић Момчило, Ерчић Живко, Жигић Раде, Ивековић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јарамазовић Лајчо, Јовановић Иса, Јовичевић Павле, Кардељ Едвард, Кеџмановић д-р Војислав, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Комненић Симо, Кузмановски Боге, Колишевски Лазар, Кутуреџ Тома, Куфрин Милка, Лерик Иштван, Лесковшек Франц, Лулић Грго, Мајхен Владо, Марковић Милош, Маркотић Мато, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло-Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Опачић Станко, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Плавшић Лазар, Побрић Едхем, Поповић Милентије, Рибич Иван, Салаи Јожеф, Самарџија Стево, Станковски Борис, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Тодоровић Мијалко, Турувија Тоде, Ференчак Иван, Фрнџић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хоџић Мујо, Хрибар Јанез, Џетинић Марин, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чамо Едхем, Чолак Петар, Шиљеговић Бошко, Шкаре Станко, Шпиљак Мика.

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 266 народних посланика и да су сви гласали за. Тиме је предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије у Савезном већу Народне скупштине коначно усвојен, па ће у смислу члана 63 Устава и члана 43 Пословника бити упућен Већу народа на решавање.

Савезно веће примило је од Мандатног и имунитетског одбора следећи акт:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
МАНДАТНИ И ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

Бр. 7
30 марта 1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Мандатни и имунитетски одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ примио је прско претседника Савезног већа оставку народног посланика Момчила Ђурића на његов посланички мандат за изборни срез рађевски, округ подрински.

По рассмотрењу изборних аката и кандидатских листа, Одбор је утврдио да је на изборима од 11 новембра 1945 године у изборном срезу рађевском, заменик Момчила Ђурића био Михаило Вујковац, земљорадник из Толисавца.

Одбору је част предложити Савезном већу да изволи на место Момчила Ђурића огласити и позвати за народног посланика Михаила Вујковца.

Подносећи овај извештај, Мандатни и имунитетски одбор моли Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца Одбор је одредио народног посланика Јована Веселинова.

Секретар
Вида Томшић, с. р.

Претседник
Ј. Веселинов с. р.

Чланови:

П. Комадина, с. р. И. Дошен, с. р.

Прима ли Веће извештај Мандатног имунитетског одбора поводом оставке народног посланика Момчила Ђурића? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је извештај Мандатног и имунитетског одбора поводом оставке народног посланика Момчила Ђурића и долажења на његово место Михаила Вујковца примљен, па ће Михаило Вујковац бити позван за народног посланика.

Саопштавам Већу исто тако да је Савезно веће примило од Већа народа следећи акт:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 200

30 марта 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Веће народа Народне скупштине на свом IX редовном састанку II ванредног заседања, одржаном 30 марта 1946 године, коначно је усвојило предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

На основу члана 63 Устава и члана 44 Пословника Већа народа доставља се Савезном већу на решавање у прилогу дефинитиван текст предлога Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

Веће народа Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар,

Јоза Миливојевић, с. р.

Претседник,

Јосип Видмар, с. р.

Предлажем Већу да овај послати предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије, изгласан у Већу народа, ставимо као пету тачку данашњег дневног реда. Прима ли Савезно веће овај предлог? (Прима). Објављујем да ће пета тачка дневног реда бити расправљана о предлогу Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

Дајем одмор с тим да у току одмора извршимо упоређење текстова предлога Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу. Према процедури, у размаку овога времена прекинуте седнице, ми претседници оба дома и претседници законодавних одбора установили

смо да је текст предлога Закона о општој војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије, који нам је послат од стране Већа народа, идентичан са текстом који смо на седници Већа прихватили и коначно изгласали и зато питам: ко прима овај извештај Претседништва нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о општој војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије на овај начин у Народној скупштини коначно усвојен и да ће бити упућен Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије ради проглашења. (Аплауз).

Саопштавам да је Веће примило од Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије следећи акт:

ПРЕЗИДИЈУМ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Бр. 3058

Београд

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије моли Претседништво Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ да изволи сазвати заједничку седницу Савезног већа и Већа народа за 1 април 1946 год., у 10 часова, са следећим дневним редом:

Претрес предлога Закона о Уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске закљученог у Варшави 18 марта 1946 године.

Молимо да ово изволите доставити члановима Вашег Већа на првој седници.

30 марта 1946 год.
у Београду

Президијум Народне скупштине ФНРЈ

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

Претседник
Д-р И. Рибар, с. р.

Саопштавајући овај акт понављам да ће заједничка седница по одлуци Президијума Народне скупштине ФНРЈ бити одржана 1 априла, у понедељак у 10 часова, са дневним редом који је прочитан. (Аплауз).

На овај начин, ми смо исцрпили дневни ред данашње седнице Савезног већа.

Под претпоставком да ово буде задња седница II ванредног заседања Савезног већа, ја молим Веће за овлашћење да могу као претседник потписати записник. Да ли Веће даје то овлашћење? (Даје). Онда ову седницу закључујем, а заједничка седница ће бити у понедељак, 1 априла о. г., у 10 часова.

(Седница је закључена у 18.55 часова).

VEĆE NARODA

Deveta sednica

(30 marta 1946)

Početak rada u 16,20 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram deveti redovni sastanak Veća naroda u II vanrednom zasjedanju i molim druga sekretara Jozu Milivojevića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik prošle sednice.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se prima.

Prelazimo na dnevni red. Prva je tačka dnevnog reda: predlog Zakona o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Rato Dugonjić: Pre prelaza na dnevni red imao bih da učinim jednu ličnu primedbu. Ja bih predložio da se drugovima stenografima kaže da ne daju ni jedan govor u štampu pre nego što ga govornik pregleda. Oni su uzeli moj govor juče i dali ga u štampu iako ga nisam bio pregledao. U njemu su izašle neke stvari koje nisam kazao.

Pretsednik: Predlažem da Skupština naredi drugovima stenografima da zaista ni jedan govor ne daju u štampu pre nego što ga dotični poslanik pročita. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima).

Da predemo na prvu tačku dnevnog reda: Zakon o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Ali pošto izveštaj Zakonodavnog odbora još nije otštampan i predat narodnim poslanicima, to predlažem da ovu tačku sta-

vimo na poslednje mesto, a da pre toga svršimo sve ostale tačke dnevnoga reda. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima).

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda, rešavanje i konačno usvajanje teksta predloga Zakona o državnim matičnim knjigama, koji je usvojilo Savezno veće. Izveštavam Veće naroda da je tekst koji je primilo Savezno veće potpuno identičan sa tekstom koji je primilo Veće naroda i zbog toga predlažem da samo formalno još jedanput glasamo o već primljenom tekstu. Prima li ovo Veće naroda? (Glasovi: Prima). Ko je za ovaj predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Time je Zakon o državnim matičnim knjigama definitivno primljen i biće upućen Prezidijumu radi proglašenja.

Treća tačka dnevnog reda je rešavanje o predlogu Saveznog veća po predlogu Zakona o učenicima u privredi. Isto ono što sam kazao o Zakonu o državnim matičnim knjigama imam da saopštim Skupštini i o ovom predlogu. Tekst koji sam primio od Saveznog veća u potpunosti je identičan sa tekstom primljenim od Veća naroda, zbog toga i ovde predlažem samo formalno glasanje. Prima li Veće naroda ovaj predlog? (Prima). Ko je za već izglasani Zakon, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ovim je Zakon o učenicima u privredi definitivno primljen i biće poslat Prezidijumu na proglašenje.

Četvrta tačka dnevnog reda je rešavanje o predlogu Saveznog veća po predlogu Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen. Tekst Zakona koji je primljen u Saveznom veću u potpunosti je identičan sa tekstom primljenim u Veću naroda. Zbog toga i ovde predlažem formalno glasanje o ovome Zakonu. Ko je za ovaj Zakon, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Time je ovaj Zakon definitivno izglasan i biće upućen Preizdijumu na proglašenje.

Dok se ne umnoži izveštaj Zakonodavnog odbora o Zakonu o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije, predlažem kratak odmor. Prima li Skupština? (Glasovi: Prima).

(Posle prekida).

Pretsednik: Nastavljamo rad i prelazimo na poslednju tačku današnjeg dnevnog reda: pretres predloga Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ. Molim Veće naroda da sasluša izveštioca Zakonodavnog odbora, narodnog poslanika Mihaila Apostolskog.

Известилац Михаило Апостолски (НР Македонија): Другови народни посланици, Законодавни одбор Већа народа на својој седници од 30 марта с. г. узео је у претрес предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије, који му је у смислу Пословника доставило Веће народа, пошто га је примило од Савазног већа. После свестраног проучавања Законодавни одбор је донео ниже наведене измене и допуне поменутог законског предлога.

Пошто су сви другови народни посланици добили измене, ја бих измене прочитао у претресу у појединостима и код сваког члана износио бих какве су измене донете у доличном члану.

Овај Закон који имамо пред собом је први закон који уређује односе грађана Народне Републике Југославије према Армији. Досад је наша Армија, иако је кроз четири године водила борбу против фашизма, стварана махом на добровољној бази. Сваки је долазио у Народноослободилачку војску онда кад је постајао свестан да се треба борити против фашизма. Мобилизација је врло мало спроведена и то само у неким крајевима. Данас овај Закон први пут уређује односе свих грађана према нашој народној Армији. Најважније одредбе овога Закона који имамо пред собом, јесу ове: прво, обавезна служба, како кадровског рока, тако и даље у оперативном резервном делу оружане силе према Уставу је лична и обавезна за свакога без икаквих изузетака. У овоме Закону карактеристична је дужина рока. Дужина рока предвиђена је углавном 2 године, са изузетком за ваздухопловне и тенковске јединице код којих је 3 године, а за морнарицу на пловним објектима 4 године. Данас кад су војске наоружане великим бројем модерних техничких средстава, немогуће је за кратко време обучити војника да може правилно употребити оружје и оспособити га за одбрану земље.

Међутим, од способности и увежбаности војника умногоме зависи одбрана земље. Ми знамо како је било у току овога рата када смо добијали добровољце који су били неувежбани. Због њихове неувежбаности имали смо велике губитке. Услед тога дужина рока служења у Армији одговара потреби обуке савременим средствима, модерном наоружању једне модерне армије, наше Армије.

Овде ће можда неко од другова да постави питање зашто нема скраћеног рока и зашто се не предвиђа ослобођење за храниоце. Краћи рок служења је постојао у старој југословенској војсци, где је постојало и ослобођење за храниоце. Сагласно Уставу није то предвиђено у овом Закону и не може то да се предвиди. Овај Закон не предвиђа ослобођење из материјалних разлога, јер је увежбаност бораца наше Армије од веће важности него ли њихово моментално материјално слабо стање. У старој југословенској војсци била је једна аномалија да је војник служио скраћен рок, па је опет распоређен као борац; или још већа аномалија — да је био ослобођен као хранилац за време мира, ослобођен од кадровске службе, а за време рата распоређен као борац. Какав је он борац могао да буде? Свакоме може бити јасно да он није могао да буде борац и да он није могао да одговори обавези према народу, а при томе је био више изложен непријатељском дејству и није знао да се заштити, није био обучен. Такво ослобођавање веома је скупо плаћао сваки појединац. Услед тога што наш Устав предвиђа потпуну равноправност, без икаквих олакшица за појединца, нема ни скраћеног рока па ни ослобођења за храниоце по овоме Закону. У циљу одржавања борбене способности наше Армије, Закон предвиђа позивања на вежбу у оперативном делу оружане силе до четири недеље годишње, а у резервном делу на две недеље годишње. Овим је дата довољна могућност да се војничко знање сваког борца редовно обнавља, да се сваки борац упозна са новим техничким средствима, тако да се за случај рата не може десити оно што се десило у прошлом рату када је 1941 године мобилисана бивша југословенска војска, када је било оружја која су први пут извађена из магацина, оружја које нико дотле није видео, а са којим је требало дејствовати.

Закон предвиђа да у изузетним случајевима може бити одлагања службе у кадру до 27 године. Ово одлагање може се нарочито применити на ученике, односно студенте, да могу завршити своје студије. Посебном одредбом у параграфу 41 предвиђа се да може Министар Народне одбране оним студентима који су услед рата заостали у школовању регулисати рок службе у сталном кадру. За случај угрожавања наше отаџбине, предвиђа се мобилизација и Законом

је дата сва гаранција да ће се мобилизација правилно и на време спровести.

Затим Закон предвиђа да се војници-регрути по доласку у кадар, ако покажу изванредне способности и јаку вољу за рад, могу упућивати у школу за подофицире или официре према њиховим способностима и уложеном труду у раду. То је исто тако једна новина, којом се даје могућност свима држављанима који се покажу добри и способни за рад да могу постати официри или подофицири наше Армије.

Овај Закон омогућава завођење правилне евиденције. У старој југословенској војсци евиденција је била врло слаба. Живи људи су проглашавани за мртве, и обрнуто, мртви су распоређивани у ратне јединице, тако да су командири чета, батерија и сл. проналазили у списковима својих јединица људе који нису постојали. О евиденцији не би требало овде много да говорим, пошто је познато да је она врло значајна за правилно распоређивање свих обвезника с једне стране, а с друге стране за правилно извршење мобилизације ради одбране наше земље.

И на крају, Законом се предвиђа признавање рока службе свима онима који су раније служили у старој Југославији и који су служили у партизанским одредима у народно-ослободилачкој војсци или садашњој Југословенској армији, као и свима онима који су служили у савезничким војскама за време рата.

Износећи ове главне принципе предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ, предлажем Народној скупштини да га прими како га је Законодавни одбор и предложио. (Бурно одобравање).

Претседник: Чули сте извештај Законодавног одбора. Отварам дискусију у начелу. Тражи ли ко реч у начелној дискусији о овом законском предлогу? (Нико). Не тражи нико. Прелазимо на гласање у начелу.

Ко је у начелу за овај предлог нека дигне руку. (Сви дижу руку). Имали ко против? (Нема). Предлог закона је у начелу примљен.

Молим друга известиоца да сад код прелаза на дискусију у појединостима чита члан по члан. (Милош Царевић: Хитност је тражена, једно је гласање, нема претреса у поје-

диностима. *Марко Вујачић*: Ми смо примили хитност Закона и само се на крају гласа).

Известилац Михаило Апостолски: Другови народни посланици, у члан 1 убачена је само једна реч да би била у складу са одговарајућом одредбом Устава, тако да члан 1 гласи:

„1) Одбрана Отаџбине је највиша дужност и част сваког држављанина ФНРЈ.

2) Војној обавези подлеже сви за војну службу способни држављани.

3) Војна служба врши се лично“.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Члан 1 је примљен.

Молим другове народне посланике да дигну руку када кажем: ко је за, да не бих понављао целу уобичајену фразу.

Известилац генерал-лајтнант Михаило Апостолски чита члан 3 према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч? (*Милош Царевић*: Молим за реч). Има реч народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић: Ја ћу говорити о повреди Пословника. У члану 38 у претпоследњем и последњем ставу, каже се:

„Претрес законског предлога који је оглашен за хитан врши се по најкраћем поступку.

О законским предлозима по којима је усвојен краћи поступак, решава се гласањем једанпут у целини“.

Као што се види, није потребно гласање у појединостима. реч је о дискусији, а не морамо да гласамо о сваком члану.

Претседник: Прихвата ли Скупштина ово објашњење друга Царевића? (Прихвата). Молим друга известиоца да чита само текстове чланова предлога закона како их је усвојио Законодавни одбор.

Известилац Михаило Апостолски чита текстове свих чланова предлога закона у редакцији Законодавног одбора. (Видети предлог и извештај Одбора на крају књиге).

Претседник: Прелазимо на гласање. (*Милош Царевић*: Молим за реч). Има реч народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић: Ја бих целом тексту Закона имао да учиним само две примедбе, које су малог значаја.

У члану 3, с обзиром на Закон о врстама казни где кажемо „прогон из пребивалишта“ треба узети законски израз „изгон из места пребивања“. То је законски израз за ту врсту казни.

У члану 19, други ред, где се каже „до навршетка година старости“ реч „навршетак“ није израз у српском језику, него треба ставити „до навршења“.

Претседник: Тражи ли још ко реч? Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја бих учинио неколико малих напомена. Тамо где се у тексту место речи употребљавају цифре, поред редног броја требало би ставити тачку, за разлику од простих бројева. Јер негде је реч о 20 година а негде о двадесетој години. Затим бих напоменуо да се у члану 3 после речи „лица осуђена на...“ ставе две тачке, пошто се затим набраја. Затим бих напоменуо да се у члану 17 реч „ослобађа“ стави уместо речи „ослобођава“. У члану 37, тач. 2 место „ће се казнити“ ставити „казниће се“.

Претседник: Тражи ли још ко реч? Има реч народни посланик Богдан Орешчанин.

Богдан Орешчанин: Ја мислим да су ово све примедбе редакциског карактера, да то није битно и да нема разлога да се то мења. Што се тиче бројева који су овде унесени, из следећих речи увек се јасно види да ли се ради о „двадесет“ или „двадесетом“. Према томе уопште нема потребе да се овај текст мења.

Претседник: Има реч народни посланик Милоје Добрашиновић.

Милоје Добрашиновић (НР Црна Гора): Имамо код војне обавезе израз „подлеже“ а опет у члану који говори о редовном регрутовању каже се „подлежу сви грађани“.

Известилац Михаило Апостолски: Свуда је стављено „подлежу“. Професор српског језика је рекао да треба да буде тако.

Претседник: Прелазимо на гласање о предложеном Закону.

Молим друга секретара да изврши прозивку.

Секретар Јоза Миливојевић прозива народне посланике.

Гласали су за: Абдураим Мустафа, Агуши Куртеш, Амброжич Ладо, Андрејев Бане, Апостолски Михаило, Аугустинчић Антун, Ацева Вера, Бабић Анто, Бабић Љубо, Бабовић Спасенија, Бајалски Ристо, Барбарић Божо, Бојновић Ђурађ, Братић д-р Душан, Брашнаров Панко, Бркић Хасан, Бурсаћ Милан, Васиљевић Душан, Видмар Тоне, Влајковић д-р Милорад, Врбовски Павел, Вујасиновић Тодор, Вујачић Марко, Вукосављевић Сретен, Галијашевић Бећир, Гарчевић Гојко, Голубовић Маринко, Голубовић Радоња, Грегорић д-р Павле, Димитијевић Спасоје, Добрашиновић Милоје, Долиншек Тоне, Дугоњић Рато, Ђуричин Миливој, Жижић Живко, Жумер Срећко, Ивовић Душан, Илић С. Драгољуб, Илић Павле, Имамовић Фадил, Јадрешин Богде, Јаковљевић д-р Стеван, Јегдић Јован, Јерас Јосип, Јуринчић Нико, Кавчич Стане, Кардељ Пепца, Комненић Петар, Котник Бено, Коцбек Едвард, Кризман д-р Хинко, Крајачић Иван, Кршул Мате, Куленовић Скендер, Лауташ Трајан, Лубеј Франц, Луначек д-р Павел, Маглајлић Шефкет, Манојловић Радмила, Марушич д-р Драго, Масларић Божидар, Маснић Петар, Миливојевић Јоза, Милошевић Мира, Миљовски Кирил, Митровић Божо, Митровић Митра, Мићуновић Вељко, Млакар Алојзиј, Мојсов Лазар, Нађ Гаврило, Несторов д-р Димитар, Николић Зора, Новак Иван, Олах Шандор, Орешчанин Богдан, Оровић Саво, Павловић Косан, Пејновић Ката, Перовић Пуниша, Петровић Мато, Петровић Нинко, Плепелић Стјепан, Пешев Никола Панчев, Поглајен Франц, Полак Бојан, Попивода Крсто, Поповић Душан, Поповић С. Милан, Поповић д-р Милош, Поповић Радован, Продановић Јаша, Радовић Вуко, Радосављевић Добривоје, Ребац Хасан, Реца Зекерија, Ркман Душан, Рус Јосип, Савић Кирило, Салацан Дон Анте, Сали Лиси, Сејфула Кемал, Скерлић Велимир, Смиљанић Милан, Сној Франц, Станковић д-р Синиша, Стојановић Александар, Сулејмани Хивзи, Сулејмановски Нафи, Сучић Флоријан, Тодоровић Радомир, Томић Алекса, Турковић Иван, Ђетковић Јован, Ђишић Хусата, Ђурчић Живојин, Филиповић Крсто, Фрол Фране, Хафнер Тоне, Хоџић Цеко, Хрнчевић д-р Јосип, Цајнкар д-р Станко, Царевић Милош, Царић д-р Војин, Целески Лазар, Чиковић Томо,

Чолаковић Родољуб, Чубриловић д-р Бранко, Џанкић Хасан, Шећерагић Мурад, Шоти Пал.

Отсутни: Бакић Митар, Беблер д-р Алеш, Бевк Франце, Берус Анка, Благојевић д-р Обрен, Борић Фрањо, Варга Иштван, Веслијевић Наум, Гаврилски д-р Гјорги, Гаш Аљуш, Гошњак Иван, Грбић Михаило, Дапчевић Пеко, Ђаковић Спасоје, Ђилас Милован, Жупанчич Отон, Затрић Саит, Зоговић Радован, Капетановић Хајро, Кериме Муча, Малинска Веселинка Ђорђева, Марковски Бенко, Мартиновски Никола, Миланковић Иван, Момчиловић Љуба, Мугош Андрија, Назор Владимир, Наумовски Наум, Ненезић Радојица, Ношпал Тоде, Павић Нико, Папић Радован, Петровић Никола, Саили Драгутин, Смодлака д-р Јосип, Спиров д-р Борис, Темелковски Борко, Хамовић Раде, Херљевић Фрањо, Хоџа Мустафа, Чаловска Љиљана, Шентјурц Лидија, Шукриа Али.

Pretsednik: Za predlog Zakona o vojnoj obavezi glasala su 132 poslanika, i svi su glasali za. Time je predlog Zakona o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije u Veću naroda izglasan.

Mi ćemo izglasati predlog Zakona uputiti odmah Saveznom veću i čekaćemo njegov odgovor, a kada dobijemo odgovor, ja ću vas sazvati na zaključno glasanje o predlogu ovoga Zakona ako tekstovi budu identični. Prekinućemo rad dok ne dobijemo odgovor od Saveznog veća.

(Posle odmora).

Pretsednik: Nastavljamo rad. Saopštavam Veću naroda da je Predsedništvo primilo od Saveznog veća izveštaj da je predlog Zakona o vojnoj obavezi Savezno veće primilo. Utvrdili smo da je primljen potpuno identičan tekst pa zbog toga predlažem da glasamo dizanjem ruku formalno još jedanput o tome tekstu. Prima li Skupština ovaj predlog Zakona kako je izglasan u Saveznom veću? (Prima). Ko je za, neka dignе ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema).

Time je Zakon o vojnoj obavezi državljana FNRJ definitivno primljen i mi ćemo ga uputiti Prezidijumu na proglašenje.

Iscrpeli smo dnevni red i zbog toga molim Veće naroda da ovlasti predsednika i sekretara da potpišu i overe zapisnik ove sednice. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima).

Još imam da vam saopštim da sam od Prezidijuma Narodne skupštine dobio ovaj akt (čita):

PREZIDIJUM
NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Br. 3058
30-III-1946 god.
Beograd

Prezidijum Narodne skupštine FNRJ moli Pretsedništvo Veća naroda Narodne skupštine FNRJ da izvoli sazvat i zajedničku sednicu Veća naroda i Saveznog veća za 1 april 1946 godine u 10 časova sa sledećim dnevnim redom:

Pretres predloga Zakona o Ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Poljske, zaključen u Varšavi 18 marta 1946 godine.

Molimo da ovo izvolite dostaviti članovima vašega Veća na prvoj sednici.

Prezidijum Narodne skupštine

Sekretar

Mile Peruničić, s. r.

Pretsednik

D-r Ivan Ribar, s. r.

Zaključujem II vanredno zasedanje Veća naroda, a redovno zasedanje biće sazvano pismenim putem.

(Sednica je zaključena u 18,53 časova).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Šesta sednica

(1 aprila 1946)

Početak rada u 10,10 časova.

Prilikom ulaska u dvoranu predsjednika Vlade maršala Josipa Broza Tita svi narodni poslanici ustaju, kao i prisutni na galerijama, i živo aplaudiraju Predsjedniku i ostalim članovima Savezne vlade za sve vreme dok su ulazili u dvoranu i zauzimali mesta u ministarskim klupama.

Predsedavao predsjednik Veća naroda Josip Vidmar.

Predsedavajući: Otvaram šestu zajedničku sednicu Narodne skupštine u njenom II vanrednom zasedanju.

Molim druga sekretara Jozu Milivojevića da pročita zapisnik V zajedničke sednice.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik V zajedničke sednice.

Predsedavajući: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Nema, zapisnik se overava.

Za današnju sednicu predlažem Narodnoj skupštini sledeći dnevni red:

1) Ekspoze predsjednika Savezne vlade maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita o spoljnoj politici. (Buran i dugotrajan aplauz u dvorani i na galerijama).

2) Pretres predloga Zakona o ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Ju-

goslavije i Republike Poljske. (Oduševljen aplauz u dvorani i na galerijama).

Prima li Skupština ovaj dnevni red? (Prima).

Prelazimo na dnevni red koji je Narodna skupština primila.

Reč ima predsjednik Vlade maršal Jugoslavije Josip Broz Tito. (Svi narodni poslanici ustaju kao i publika na galeriji, živo aplaudiraju i kliču: Živeo!).

Predsjednik Ministarskog saveta i ministar narodne odbrane maršal Jugoslavije Josip Broz Tito (*Nosilac Savezne liste*):

Drugovi narodni poslanici, međunarodna situacija koja je nastala poslije završetka ovog oslobodilačkog rata vrlo je složena. Ova složenost traži velikih napora miroljubivih i demokratskih sila u stvari učvršćenja mira u svijetu. Postignuta je puna vojnička pobjeda nad Hitlerovom Njemačkom, nad takozvanom osovinom i njenim satelitima, ali fašizam još živi u nekim zemljama i ima svestranu podršku one reakcionarne gospode u nekim savezničkim zemljama koja nisu zadovoljna sa rezultatima vojničke pobjede, kojima mnogo smeta nezavisnost malih naroda, kojima smeta demokratizacija i pobjeda širokih narodnih masa nad reakcijom u tim zemljama. Toleriranje i podržavanje fašizma u Italiji, u zapadnoj Njemačkoj, u Španiji, u Grčkoj itd. predstavlja priličnu opasnost za tako skupo plaćeni mir. To su činjenice pred kojima ne smijemo zatvarati oči, već otvoreno gledati u njih i činiti sve za pobjedu mira u svijetu, činiti sve za pobjedu nad silama mraka i potstrekačima rata. To je naročito važno za nas, za našu zemlju, koja je u ovome ratu bila tako strašno poharana, osobito od njemačkih i italijanskih fašističkih rulja.

Imajući to sve u vidu mi smo prema tome opredijelili i svoju vanjsku politiku. Želim da pred ovim visokim domom iznesem u najkraćim crtama dosadašnje smjernice i rezultate naše vanjske politike i teškoće na koje smo pri tome nailazili. Naša vanjska politika dosad se zasnivala, a treba da se zasniva i ubuduće, na sljedećim principima:

1) Raditi svim silama na učvršćenju mira u svijetu.

2) Raditi svim silama na tome da Jugoslavija dođe do svojih prava, kako do onih koja su joj bila uskraćena poslije prvoga svjetskog rata, tj. nepravedan gubitak svojih teritorija kao što su Istra, Slovensko Primorje sa Trstom, kao što su slo-

venski dio Koruške itd., tako i ovih koja proističu iz ovoga rata, a zasnivaju se na ogromnim žrtvama i šteti koju je pretrpjela naša država, tj. naši narodi.

3) Raditi na učvršćenju kulturnih, političkih i ekonomskih odnosa, u prvom redu sa bratskim nam slavenskim narodima na čelu sa Sovjetskim Savezom, a i ostalim zemljama, osobito sa onima sa kojima smo se zajedno borili kroz četiri godine protiv istog neprijatelja.

4) Raditi svim silama na obezbjeđenju naše zemlje, njezine sigurnosti, njezinog mirnog razvitka, jednom riječju činiti sve da naši narodi izbjegnu nesreću sličnu onoj iz 1941 godine.

Učešće Jugoslavije u Organizaciji Ujedinjenih nacija. — Kao članica Ujedinjenih nacija, Jugoslavija je jedna od najiskrenijih pobornica tijesne saradnje svih miroljubivih, demokratskih naroda. Ona je svojim učešćem prilikom izrade pravila Organizacije Ujedinjenih nacija u San Francisku i na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija u Londonu jasno istakla taj svoj stav. Jugoslavija je čvrsto odlučila da i ubuduće sprovodi miroljubivu politiku u duhu pravila Organizacije Ujedinjenih nacija, koja baziraju na ravnopravnosti i jednakosti svih njenih članova. Takva politika Jugoslavije ne rezultira samo iz njene težnje za mirom, za mirnim razvitkom, za potrebom liječenja rana zadanih nam ratom i okupacijom, već takva njena politika mira i saradnje odgovara njenoj strukturi, unutrašnjem uređenju kao federativne narodne republike. Jednom riječju, ona rezultira iz duboke težnje naših naroda za jednim čvrstim mirom, koji bi im omogućio nesmetani rad na stvaranju svoje bolje budućnosti.

Na žalost, moram pri tom spomenuti da realizacija nekih pitanja koja se tiču naše zemlje, a zasnivaju se na gore navedenim principima, ide vrlo sporo i teško. Pretstavnici naše zemlje na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija iako su postigli vidne rezultate, ipak ti rezultati ne odgovaraju ulozi i doprinosu naše zemlje u ratu, u borbi i u pobjedi Ujedinjenih nacija protiv zajedničkog neprijatelja. Naše kandidacije naišle su na jak otpor na žalost baš kod onih saveznika kojima je vrlo dobro poznato kakvu je ulogu igrala Jugoslavija u ovome ratu, kakve je ona dala žrtve, i koliku je ona pretrpjela štetu.

U Organizaciji Ujedinjenih nacija naša je zemlja dobila sljedeća mjesta: u Ekonomsko-socijalni savjet izabran je naš

delegat d-r Štampar za prvog potpretsjednika, naši su kandidati izabrani u nekoliko komisija Ekonomsko-socijalnog savjeta, kao što je komisija za prava čovjeka, zdravstvena komisija, komisija za izbjeglice i raseljena lica, socijalna komisija, komisija za droge i komisija za pregovore sa specijalizovanim agencijama. Dalje je izabran naš delegat d-r Milovan Zoričić za stalnog sudiju na Međunarodnom sudu prava.

Poznato je već prije da je naša delegacija na Generalnoj skupštini, a i kasnije na Savjetu bezbjednosti postavila nekoliko prijedloga. Naročito je važan stav naše delegacije po pitanju izbjeglica, na osnovu kojeg se uspjelo da se povuče jasna razlika između pravih izbjeglica, s jedne strane, i ratnih zločinaca, kvislinga i izdajnika, s druge strane. U trenutku svršetka rata našle su se dvije vrste izbjeglica. Jedni koje su fašisti istjerali iz svojih zemalja (Španci, Jevreji itd.) i drugi, koji su se povlačili s Njemcima kao bivši njihovi saradnici i sukrivci u raznim zločinima. Jugoslavija je imala i jedne i druge.

UNRA je završila posao oko repatrijacije onih koje su fašisti na silu odveli iz njihovih zemalja, međutim ostao je otvoren problem izbjeglica saradnika i učesnika u ratu na njemačkoj strani. U pogledu ratnih zarobljenika Jugoslavija treba podvući činjenicu da se od 135.000 ratnih zarobljenika vratilo u zemlju 130.000, a svega 5.000 generala i raznih avanturista ostalo je u inostranstvu.

8 aprila o. g. sastaje se u Londonu Komitet ekonomsko-socijalnog savjeta po pitanju izbjeglica i nadam se da će ovaj Komitet odlučno pristupiti rješavanju ovog pitanja, što bi pomoglo sređivanju odnosa između saveznika.

Dalje, u Savjetu bezbjednosti naša je delegacija pokrenula dva važna pitanja: pitanje primanja Albanije u Organizaciju Ujedinjenih nacija, koje još uvijek nije riješeno, ali nije ni skinto sa dnevnog reda, i pitanje približavanja poljskih emigrant-skih trupa ka jugoslavenskoj granici.

Bilo je prigovora sa strane engleske vlade zbog toga što se naša delegacija obratila direktno na Savjet bezbjednosti po pitanju Andersovih trupa, umjesto da se išlo, kako oni kažu, redovnim putem, tj. što se nije obratilo najprije na samu englesku vladu, koja je bila time tangirana. Mi smo takav naš korak objasnili hitnošću samog predmeta, jer je postojala opasnost i znači pripremanja provokacija na demarkacionoj liniji u Julskoj Krajini, što bi svakako bilo otežalo ne samo rad

Savezničke komisije, koja je trebala doći u Trst i Julisku Krajinu i izvršiti ispitivanje na terenu, nego i ugroziti sam mir u tome dijelu Evrope. Prema posljednjim događajima u zoni »A«, što će se vidjeti iz daljnjeg razlaganja, vidi se da su naš postupak, naše pretpostavke i dokazi bili potpuno tačni.

Pitanja reparacija. — S obzirom na štetu koja je pričinjena Jugoslaviji za vrijeme okupacije od strane njemačkih, talijanskih, mađarskih i drugih trupa nadoknada te štete za Jugoslaviju, za njezinu obnovu itd. ima ogroman značaj. Niko na svijetu ne može danas odricati da je Jugoslavija jedna od rijetkih zemalja koja je najviše postradala u ovome ratu, da je šteta ogromna, tako reći nenadoknadiva, ali ipak usprkos svega toga mi nailazimo na nerazumijevanje i kod nekih samih naših saveznika po pitanju nadoknade štete, odnosno reparacija.

Krajem prošle godine, novembra i decembra, održana je u Parizu Konferencija za reparacije za zapadnu njemačku zonu iz koje Jugoslavija treba da dobije reparacije. Konferencija je završila svoj rad sa sporazumom koliko koja zemlja ima da dobije procenata iz te zone na račun reparacija, te je tom prilikom za Jugoslaviju otpalo 6,6% njemačke imovine u inostranstvu i njemačkih gotovih proizvoda, a 9,6% njemačkih industrijskih instalacija u zapadnoj zoni, kao i pomorsko i riječno brodovlje. Na toj Konferenciji bila je ustanovljena Savezna agencija sa sjedištem u Brislu, koja je u februaru o. g. počela da radi. U toj Saveznoj agenciji Jugoslavija je pretstavljena sa jednim delegatom, a i u samoj administraciji ima mjesto načelnika odjeljenja za mješovitu industriju i zamjenika načelnika odjeljenja za mehaničku industriju.

Pri štabovima savezničkih okupacionih snaga u Njemačkoj već oko 4 mjeseca nalazi se naša vojna delegacija sa čitavim nizom stručnjaka, koji rade na pronalaženju industrijskih objekata i druge imovine koja je odvučena iz naše zemlje, koji rade na tome da naša zemlja dobije na račun reparacija u prvom redu one objekte koji su za njezinu obnovu najvažniji. Na žalost, do danas naša zemlja nije dobila iz Njemačke ni jedne mašine, a ni one imovine koja je bila odvučena iz Jugoslavije. Još uvijek nam nije vraćeno ni oko 200 plovnih objekata, šlepova i brodova, koji se nalaze na gornjem Dunavu, oko Linca. Još uvijek naša Vlada nailazi na poteškoće kod zahtjeva da se ovi objekti vrate.

Isto tako se radi na tome da se narodna imovina i objekti koji su odvučeni iz naše zemlje, a nalaze se u Austriji vrate Jugoslaviji.

Što se tiče reparacija od 70 miliona dolara, koje, prema sporazumu, Mađarska treba da plati Jugoslaviji, to će ovih dana biti potpisan ugovor o načinu plaćanja.

Pitanje reparacija od Italije ima da se riješi mirovnim ugovorom. Na reparacije od Italije ima Jugoslavija isto toliko pravo kao na reparacije od Njemačke, jer je jedna trećina jugoslavenske teritorije bila okupirana od italijanske vojske i to baš uglavnom ona trećina Jugoslavije, koja je najviše postradala i najviše razorena.

Pitanje Juliske krajine i pitanje mira sa Italijom. — Poznato je da je poslije svršetka prvoga svjetskoga rata Italija dobila na račun Jugoslavije jedan dobar dio teritorije koja po pravu pripada Jugoslaviji i koja je vijekovima bila naseljena Slovencima i Hrvatima, kao nagradu za učešće u ratu na strani saveznika, odnosno Antante. Taj posao, da ga tako nazovem, bilo je onda lako izvršiti, jer su narodi koji naseljavaju današnju Jugoslaviju bili rascjepkani, djelimično pod vladavinom Austrije i Mađarske, čija propast je doduše imala pozitivnih strana za ujedinjenje Južnih Slovena, ali je isto tako, blagoda-reći kolebljivosti i protunardnoj politici tadašnjih vlastodržaca u Beogradu, jedan dio naše teritorije, i to Slovensko Primorje sa Trstom i Istra sa nekim otocima, dospio u ruke Italijana.

Više od 20 godina naša braća u tim krajevima bila su izložena svim mogućim progonima sa strane italijanskih fašista od denacionalizacije do uključivo fizičkog istrebljenja. I danas poslije svega što se dogodilo, postoje na strani naših saveznika ljudi koji osporavaju našoj zemlji pravo na te krajeve. Zašto to i šta se hoće time postignuti? Čitavom svijetu je vrlo dobro poznato da je Italija 1941 godine isto tako njučki kao i Njemačka napala našu zemlju i okupirala njezin velik dio. No ne samo okupirala nego je neke krajeve, kao što su Crna Gora, Dalmacija i jedan dio Slovenije, stavila pod talijansku krunu. Svi oni koji cijene pravednost i istinu moraju priznati da su italijanske okupacione trupe i vlasti učinile nenadoknadivu štetu našoj zemlji, da su istrijebili na desetine hiljada naših gradana, da su ih na desetine hiljada odvlačili u svoje koncentracione logore, gdje su mnogi u patnjama i pomrli. Ne samo

političarima nego i širokoj svjetskoj javnosti je dobro poznato da u tim krajevima koje Jugoslavija traži da se vrate žive u velikoj većini Hrvati i Slovenci, usprkos dugogodišnje denacionalizacije i terora prema slavenskom stanovništvu.

Jugoslavija je na Konferenciji ministara inostranih poslova u Londonu u septembru mjesecu 1945 godine postavila kao svoj teritorijalni zahtjev granicu koja od Gradeža na morskoj obali preko Idrije ide na Mont Roskofel na ausriskoj granici i koja se uglavnom poklapa sa etničkom granicom. Zatim je izjavila da će Trst dobiti statut federalne jedinice u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji i da će tršćanska luka biti internacionalizirana. Ta bi luka stajala pod naročitom međunarodnom upravom. Slobodna luka obuhvatila bi pristanište Trst, instalacije i magazine od mola O do mola IV, i od rive V do rive VII.

Te svoje zahtjeve Jugoslavija je postavila ne iz nekog osvetničkog ili neprijateljskog stava prema Italiji. Naprotiv, Jugoslavija želi živjeti sa narodom Italije u najboljim odnosima. Naša je zemlja te svoje zahtjeve postavila na osnovu svojih nacionalnih i historijskih prava. Osim toga ako još važi tzv. Atlantska povelja, onda bi mjerodavni krugovi u našim savezničkim zemljama, koji treba da odluče o tome, trebali uzeti u obzir i raspoloženje samog naroda, ne samo slavenskog, nego i velikog dijela italijanskog koji živi na tom području ... (Buran i dugotrajan aplauz)..., a koji se najenergičnije zalaže i traži da se ti krajevi prisajedine Jugoslaviji.

Događaji posljednjih dana naročito u Trstu i Gorici i stav koji zauzimaju savezničke okupacione vlasti na tome području govore jasno da se o tim pravima i zahtjevima Jugoslavije i naroda toga kraja ne vodi nimalo računa, da savezničke vojne vlasti dozvoljavaju sebi i njima podređenim organima takove postupke za koje je teško naći drugi izraz osim izraza da oni narušavaju mir, odnosno da ugrožavaju mir u tom području, da ne vode nimalo računa o raspoloženju naroda i o pravima naše zemlje, da dozvoljavaju najbrutalnije ispade i teror italijanskih fašista, koji su se posljednjih dana i pomoću vlasti infiltrirali na ovo područje. Imamo tačne podatke da je samo posljednjih dana za vrijeme prebivanja savezničke komisije u Juliskoj Krajini bilo pomoću, bilo prećutnim odobravanjem saveznika došlo u Trst ili u zonu »A« oko 12 punih vozova i 70 kamiona fašističkih bandita iz Italije. Te su bande naoružane potpuno u stilu bivših D'Anuncijevih bandita i Musolinijevih

rulja sa toljagama, sa noževima, pa čak i sa vatrenim oružjem, upadaju u stanove antifašista i građana slavenskog porijekla i sve demoliraju. Te fašističke rulje uz mirno posmatranje savezničkih organa na najodvratniji način vrijeđaju našu zemlju, naše narode, naša najodgovornija državna lica. Te fašističke bande nedavno su izvršile atentat na majora Jugoslovenske armije Cundera, napale su kamenjem, štapovima i noževima oficira JA, Vukotića. 28 marta u 8 časova uvečer napale su naše oficire kapetana Pipera, potpukovnika Fincijsa, potporučnika Vukotića i zastavnika Marušića. Fizički napadi na državljanе naše zemlje neprekidno se ponavljaju i bivaju sve drskiji. Ko za to snosi odgovornost? Razumije se savezničke vojne vlasti, koje su dužne u tom predjelu držati mir i red. (Povici: Tako je! — Buran i dugotrajan aplauz).

Ja nemam mogućnosti, jer bi bilo suviše opširno, da u ovom ekspozeu izložim sve one ispade i nepravilnosti koje se događaju prema našoj zemlji, a u prvom redu prema stanovništvu zone »A«. Želim još jedanput ovdje podvući da su savezničke vlasti, bez obzira na sporazum koji je bio učinjen ovdje u Beogradu prošle godine, bez svakog povoda raspuštale mjesne narodne vlasti i miliciju i stvarale policiju iz novih fašističkih i profašističkih elemenata, znači iz ljudi koji ni u kom slučaju ne bi smjeli imati tu dužnost, da su savezničke vlasti organizovale novu vlast u koju su uvučeni mnogi fašistički elementi, koji ni u kom slučaju ne bi smjeli zauzimati taj položaj. Kad je saveznička vojna uprava likvidirala narodne vlasti ponovno je uvela fašističko zakonodavstvo od prije 8 septembra 1943 godine. Poslije toga vraćen je ponovno stari administrativni, sudski i policiski aparat. U službu su uzimani stari italijanski činovnici, fašisti, mnogi skvadristi, pa čak i mnogi ratni zločinci (kao na pr. Beraga). Najgore je stanje u civilnoj policiji. Posjedujemo spisak kompromitovanih fašista, koji se nalaze u službi policije. Neki od tih policajaca su učestvovali u pohodu na Rim, neki u kaznenim ekspedicijama protiv našeg naroda u Juliskoj Krajini, ima i Rupnikovih domobrana i raznih nacističkih agenata. Sudski kadar također nije pročišćen od fašističkih elemenata i jasno je da takav sud ne može da sudi fašističkim zločincima onako kako oni zaslužuju. Za slovenačke škole postavljen je glavni savjetnik školske uprave Srećko Baraga, a inspektor za hrvatske škole u Puli Anton Prematon, bivši aktivni fašistički propagandista i poznati antihrvat

Vlasti zone »A« pokazuju sve veću pristrasnost i sve otvorenije istupanje protiv našeg naroda. One zabranjuju ispisivanje natpisa, isticanje zastava i podizanje slavluka, brišu natpise, skidaju zastave i ruše slavluka. Prilikom akcije protiv našeg naroda često se vrijeđalo naše nacionalne ambleme. Ima primjera da se je cijepalo naše nacionalne zastave, pa čak i skrnavilo narodne grobove, gdje su saveznički vojnici pucali na zastave nacrtane na zidovima jedne kuće u kojoj su Nijemci zapalili 22 živa Slovenca. (Povici: Sramota!). U nizu slučajeva najtragičniji je incident u Škednju, gdje je policija pucala u narod pri pokušaju skidanja zastave, ubila dva lica i preko 20 ranila. Zatvaranje slovenačkih škola u Trstu poslije incidenta u Škednju, kao i otpuštanja učitelja i profesora u Trstu zbog njihovog jugoslavenskog stava također karakteriše stav okupacionih vlasti prema Juugoslaviji i narodu u tom području.

Ima i drugih uznemirujućih postupaka savezničkih vojnih vlasti od kojih ću ja neke ovdje iznijeti. Radi se o prelijetanju savezničkih vojnih i drugih aviona iznad jugoslavenske teritorije, što znači gruba povreda teritorije, a također i, rečeno najblažim riječima, izazivanje i opasnost po mir (Jednodušni povici: Tako je!). Tako je na primjer od 11 februara do 26 marta o. g. bilo 233 saveznička aviona, koji su povrijedili našu granicu, odnosno suprotno međunarodnim pravilima nadlijetali našu teritoriju. Od toga je bilo 174 borbena aparata, a ostali su bili ili bombarderi ili transportni avioni. Samo 26-III nadlijetalo je našu teritoriju 34 saveznička aviona u raznim pravcima i u razno vrijeme.

To znači, poslije višestrukih naših protesta i nota koje smo mi uputili ispočetka savezničkim vojnim vlastima, a kasnije i engleskoj vladi, da je postupak izvesnih savezničkih vojnih krugova potpuno suprotan naporima Ujedinjenih nacija da čim prije učvrste mir u svijetu i onemoguće agresore koji bi pokušali posegnuti za slobodom i nezavisnošću drugih naroda. (Povici: Provokacija!).

12 februara prvi put je obraćena pažnja preko vojnog atašea pri britanskoj ambasadi na ove povrede granice. 17 februara predata je nota preko vazduhoplovnog atašea pri britanskoj ambasadi sa protestom protiv ponovnih povreda granice. Odgovor je bio na sve to negativan. Ministarstvo inostranih poslova dalo je nalog našem ambasadoru u Londonu da uputi protestu notu Forin Ofisu povodom povrede jugoslavenskih te-

ritorija prelijetanjem britanskih aviona. Ova nota bila je predana 28 februara. I na tu notu do sada nije stigao nikakav pozitivan odgovor, nego su naprotiv nadlijetanja i povrede naše teritorije sa strane savezničkih aviona sve češće i sve brojnije. Šta to sve znači? Žele li izvjesni krugovi da spriječe uspostavljanje mira, da spriječe saradnju i prijateljske odnose sa našim savezničkim zemljama? Znači li to zveckanje oružjem ulivanje neke nade našoj jugoslavenskoj emigraciji u inostranstvu, ili možda nekome u našoj zemlji? Nas doduše takovo zveckanje ne nervira, jer smo navikli slušati, ali se nadamo i odlučno tražimo da mjerodavni stan u kraj takovim postupcima izvjesnih vojnih organa, jer to pretstavlja opasnost za mir, a naši narodi nijesu spremni da trpe takva posezanja na njihovu nezavisnost. (Svi narodni poslanici ustaju. Nastaje opšti buran i dugotrajan aplauz), što su najbolje dokazali u ovome ratu. To je samo jedan mali dio nekorektnih postupaka prema Jugoslaviji i narodima u Juljskoj Krajini koje sam ja ovdje iznio i šta to dokazuje? To dokazuje, s jedne strane, trpeljivost naše zemlje, trpeljivost naših naroda i naših državnih rukovodećih ljudi, koji ne samo riječima nego i djelom dokazuju da su istinski za mir i međunarodnu saradnju. S druge strane, to dokazuje da neki reakcionarni krugovi u savezničkim zemljama iskorištavaju i fašiste, pa i ratne zločince kao provokatore i potstrekače. Dalje, to znači da izvjesni krugovi misle pomoću takvih postupaka spriječiti da Jugoslavija dođe do svojih prava, spriječiti da narodi Juliske Krajine budu prisajedinjeni svojoj braći u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji. (Buran aplauz i povici: Neće, neće sprečiti).

Pitanje granica sa Austrijom. Da bi se ovdje i ovoga puta ispravile nepravde koje su učinjene Jugoslaviji, Vlada je postavila prvi put svoje zahtjeve za ispravku granica prema Austriji u Koruškoj i Štajerskoj svojom notom upućenom savezničkim vladama 2 novembra 1945 godine povodom izbora za parlamenat u provincijalne sabore u Austriji. Jugoslavenska Vlada stala je stanovište da je pitanje buduće političke pripadnosti Koruške sporno, pitanje o kome treba da odluči konferencija mira i da bi sprovođenje izbora za austrijski parlamenat za slovensku Korušku značilo u tom slučaju kao prejudiks za konačnu odluku o pripadnosti sporne teritorije.

Zbog toga je Jugoslavenska vlada tražila da se izbori u provincijane sabore ne sprovedu na teritoriji Slovenačke Koru-

ške i Štajerske gdje Slovenci sačinjavaju jedan veliki dio stanovništva. Osamnaestog februara 1946 god. Jugoslavenska vlada uputila je Konferenciji ministara inostranih poslova u Londonu jedan memorandum u kome je postavila svoje teritorijalne zahtjeve prema Austriji. Jugoslavenska vlada zasniva svoje zahtjeve na geografskim, etnografskim i ekonomskim razlozima. Ovom ispravkom granice Jugoslavija bi dobila 130.000 stanovnika jugoslavenske narodnosti. I pored te ispravke granice ostalo bi još 70.000 Jugoslavena u Austriji. Austrijska vlada u pogledu ovog našeg pravednog zahtjeva pokazuje duh koji je bio karakterističan za Austriju u prošlosti, kada se je provodila nasilna politika denacionalizacije.

Naši odnosi sa raznim zemljama. Naša Federativna Narodna Republika Jugoslavija priznata je do sada od svih vlada sa kojima smo imali odnose. Što se tiče odnosa naše zemlje sa Sjedinjenim Američkim Državama koji su bili uvijek najkorektniji došlo je do manjeg nesporazuma usled traženja SAD da Jugoslavija prizna sve obaveze prošlih vlada. Vlada FNRJ obavezana je zaključkom AVNOJ-a u Jajcu novembra 1943 godine da preispita i revidira obaveze koje su preuzele razne emigrantske vlade, odgovorila je na gornje traženje vlade SAD da prima međunarodne obaveze sa rezervom dok ih ne prouči. U mogućnosti sam da izjavim da je Vlada ispitala obaveze ranijih jugoslavenskih vlada i da sadašnja Vlada FNRJ prima te obaveze prema SAD. Smatram da je time do kraja uklonjen nesporazum i omogućena potpuna normalizacija ne samo diplomatskih odnosa nego i ekonomske saradnje sa SAD. (Jednodušno burno odobravanje).

Sa Velikom Britanijom naša je Vlada stalno nastojala da odnos bude čim korektniji i u cilju daljega zbliženja naših zemalja naša je Vlada prihvatila sugestije vlade Velike Britanije i poslala tamo trgovinsku delegaciju. Naša trgovinska delegacija sada u Londonu pregovara o robnom i platnom prometu, kao i o obavezama koje su proizašle iz rata. Sporazum o nekoliko do sada neriješenih pitanja biće dobar osnov za buduće odnose između naših dviju zemalja, ubrzat će i ojačati naše privredne veze.

Između francuskog naroda i naroda FNRJ postoje stare prijateljske veze, koje se baziraju na zajedničkoj borbi u toku prvog i drugog svjetskog rata i na kulturnim vezama koje odvajkada postoje između naših naroda. Naša Vlada želi najtje-

šnje i najprijateljskije odnose sa francuskim narodom na političkom, kulturnom i ekonomskom polju (Buran i dugotrajan aplauz), ali na žalost moramo primjetiti da, u ponekim za Jugoslaviju životnim pitanjima, kako francuska vlada tako i predstavnici Francuske u nekim organizacijama Ujedinjenih nacija, ne pokazuju razumijevanja. Moram da podvučem da držanje izvjesnih odgovornih francuskih krugova po tako osjetljivim pitanjima za Jugoslaviju nije u skladu sa prošlošću, sa prošlom saradnjom i zajedničkom borbom protiv istih neprijatelja. No ja vjerujem da će se ukloniti i te smetnje i da će između Jugoslavije i Francuske ponovo postojati puna saradnja.

Sa Rumunjskom postoje dobri odnosi. Uspostavljeni su ponovno redovni diplomatski odnosi sa dolaskom u našu zemlju rumunjskog ambasadora. Postoji dosta živa izmjena ekonomskih dobara, što sve skupa predstavlja jaku garanciju da će odnosi između naše zemlje i Rumunjske biti i dalje najsrdačniji. (Burno odobravanje).

Jugoslavija posmatra sa simpatijama napore mađarske vlade da uspostavi čim bolje odnose sa Jugoslavijom, jer je to i naša želja da između naše dvije susjedne zemlje postoji najtješnja saradnja u svakom pogledu.

Sa Grčkom naši su odnosi normalni, ali naša Vlada budno prati proces koji se tamo odvija. Bilo bi svakako od ogromne koristi za trajan mir i saradnju balkanskih naroda ako bi Grčka prebrodila čim prije svoju krizu i grčki se narod mogao koristiti blagodatima istinske demokratije koje je on svojim žrtvama i patnjama zaista zaslužio. (Burno odobravanje).

Od UNRRA-e je naša zemlja dosada primila veliku pomoć, baš u najtežim danima za prehranu našeg stanovništva, jer je naša zemlja usljed ratnog pustošenja i zbog prošlogodišnje suše u mnogim dijelovima ostala skoro potpuno bez hrane za stanovništvo. Isto tako je pomoć UNRRA-e imala veliku korist za obnovu naše zemlje. Pomoć UNRRA-e nam je i dalje neophodna baš zbog gore navedenih razloga.

Naša delegacija sada se nalazi u Atlantik-Siti-u na konferenciji UNRRA-e na kojoj je Jugoslavija izabrana za člana Centralnog komiteta. Nadamo se da će riješenje ove konferencije biti povoljno za Jugoslaviju, jer je ona jedna od prvih na skali razorenih i opustošenih zemalja. (Aplauz).

Sa Albanijom i otečestvenom Bugarskom postoje najsrdačniji odnosi. Sa Albanijom imamo i trgovinski ugovor i po-

stoji normalna izmjena dobara. Bez obzira na neprijateljski stav bugarske opozicije prema Jugoslaviji, naši odnosi sa očešćenom Bugarskom baziraju se na nepokolebivoj riješenosti naroda Jugoslavije i Bugarske da produže putem koji odgovara njihovim težnjama, tj., nerazrušivom bratstvu i čvrstim vezama. (Opšte jednodušno odobravanje i aplauz).

Sa velikim Sovjetskim Savezom odnosi naše zemlje su odlični. Oni su vanredno srdačni i potpuno odgovaraju težnjama naših naroda da njihova sudbina bude čvrsto povezana sa sudbinom naroda Sovjetskog Saveza. (Svi narodni poslanici ustaju sa svojih mesta. Nastaje dug aplauz). Postoji puna ekonomska, kulturna i politička saradnja između naših dviju zemalja. Naročito moram podvući ogromnu pomoć, osobito političku pomoć koju nam pruža sovjetska vlada u svim pitanjima koja tangiraju interese naše zemlje. Ugovor o prijateljstvu i o uzajamnoj pomoći između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza zaista nalazi svoju punu primjenu u svakom pogledu. (Buran aplauz). Isto tako stvoreni su vanredno srdačni odnosi i saradnja sa ostale dvije slavenske zemlje, Poljskom i Čehoslovačkom (Svi poslanici ustaju sa svojih mesta i burno aplaudiraju). Sa Poljskom je nedavno stvoren trgovinski ugovor o izmjeni dobara a sada za vrijeme moga puta u Varšavu, u cilju prijateljske posjete bratske nam zemlje, mi smo stvorili ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći. (Narodni poslanici stojeći burno aplaudiraju).

Vrlo srdačan prijem mene i mojih saradnika u Varšavi i potpuna jednodušnost u gledanju na probleme koji se tiču obih zemalja pokazali su da je ovim ugovorom po prvi puta između Jugoslavije i Poljske stvorena nerazrušiva veza između naroda Jugoslavije i naroda Poljske. Naš dolazak u Čehoslovačku i boravak nekoliko dana tamo ostavio je kod nas nezaboravnu sliku vanredne srdačnosti i ljubavi češkog i slovačkog naroda prema narodima Jugoslavije. I u Pragu mi smo izmijenjali gledišta po raznim pitanjima koja tangiraju obe zemlje. Došli smo do sporazuma, i to do vrlo lakog sporazuma, jer su se naša gledišta podudarala, da stvorimo isto tako ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između naše dvije zemlje. O tome je izdata deklaracija, a ugovor će se u najskorije vrijeme potpisati u Beogradu. (Svi narodni poslanici ustaju sa svojih mesta i nastaje dugotrajni aplauz).

Stvaranje bilateralnih ugovora, najprije sa Sovjetskim Savezom prošle godine, a sada sa Poljskom i Čehoslovačkom, ne predstavlja ništa drugo nego logičnu posljedicu nedavne prošlosti, kada su ove tri bratske nam zemlje bile isto tako napadnute kao i Jugoslavija od istoga neprijatelja, — njemačkih fašističkih horda i njihovih satelita. Ovi ugovori predstavljaju logičnu posljedicu onog krvlju zapečaćenog bratstva između slavenskih zemalja u toku prošloga rata. Ovi ugovori stvoreni su sa ciljem da se ukloni opasnost agresije i ugrožavanja mirnog razvitka naših zemalja. Ovim ugovorima nijesu ugrožene druge zemlje. Ovi ugovori nijesu smetnja za stvaranje sličnih ugovora i sa drugim zemljama. I na kraju, ovi ugovori predstavljaju vanredno veliki prilog miru, jer predstavljaju snažnu branu protiv svih neprijatelja mira i podžigača rata. (Opšte jedno-dušno odobravanje).

Drugovi poslanici, evo, ja sam ovdje po mogućnosti izložio u najkraćim crtama smjernice naše vanjske politike. Iznio sam samo jedan mali dio onih teškoća na koje mi nailazimo. No, ja ipak moram da naglasim da, usprkos svega, današnja Federativna Narodna Republika Jugoslavija uživa u svijetu kod miroljubivih naroda ogromne simpatije. Nije mi potrebno ovdje izlagati zbog čega su te simpatije. Moram samo da kažem da su narodi naše zemlje zaslužili te simpatije, ali da će ih znati i cijeniti.

Podnoseći danas ovdje na ratifikaciju ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći sa bratskom nam Poljskom, ja sam uvjeren da ćete vi potvrditi taj naš akt, duboko vjerujući da time potpuno udovoljete težnjama naših naroda. (Svi narodni poslanici ustaju sa svojih mesta i dvoranom se prolamaju povici: živeo drug Tito! Nastaje buran dugotrajan aplauz).

Pretsednik: Pre diskusije o ekspozeu predsednika Vlade maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita, određujem kratak odmor.

(Posle odmora)

Pretsednik: Nastavljamo rad. Otvaram diskusiju o ekspozeu Predsednika Vlade. Dajem reč prvom prijavljenom govorniku Mijalku Todoroviću. (Čuje se: Nije ovde!) Pošto narodni poslanik Mijalko Todorović nije ovde, dajem reč drugom prijavljenom govorniku Milu Počući (Jednodušan aplauz).

Миле Почуча (*Изборни срез Грачац, НР Хрватска*): Другови и другарице народни посланици, прије свега морам да изразим захвалност маршалу Титу и околностима које су нам омогућиле склапање уговора о пријатељству и узајамној помоћи између ФНРЈ и демократске Републике Пољске.

Овај споразум, који је у име народа Југославије потписао маршал Тито, а који стоји пред ратификацијом у овоме високом дому, јесте даљи корак на учвршћењу узајамних односа између народа Југославије и народа демократске Пољске. Он је даљи корак ка учвршћењу и продубљивању односа узајамности и солидарности словенских народа. Овај споразум који је маршал Тито склопио са демократском Пољском није настао као нека случајност, него је настао као резултат тешког и жалосног искуства прошлости, које је народе Југославије и демократске Пољске стало много жртава. Овај је споразум у крајњој линији настао као израз тежњи и жеља народа нове Југославије и нове демократске Пољске у циљу да заштите и одбране националну независност и једног и другог народа од свих могућих изненађења и вањских интервенција које би угрожавале слободу и тековине које су наше земље извојевале у ослободилачкој борби.

Уговор о пријатељству и узајамној помоћи претставља због тога за наше народе, за наше обје земље огромно политичко значење, не само као даље зближавање словенских народа, него он постаје и фактор трајног учвршћивања свјетског мира, за окупљање и учвршћивање напредних демократских снага против покушаја изазивања нових ратова.

Гледајући и оцјењујући уговор о пријатељству и узајамној помоћи кроз призму међународних политичких односа, када се на политичкој позорници појављују нови ратни хушкачи, када ничу нове теорије блокова које угрожавају свјетски мир, онда је такав уговор и разумљив и потребан, да би се учврстио међународни мир и демократски развитак слободољубивих народа.

Маршал Тито у своме експозеу истакао је да постоје разне реакционарне снаге које и данас угрожавају свјетски мир, које звецкају оружјем, које, што се каже, покушавају да плаше са медвједом у мраку. Међутим, те реакционарне

снаге би требало да схвате да наша земља, која је у овој борби дала велике жртве, која је знала да се брани против свих нападача, да је то таква земља која се не може плашити са медвједом у мраку и да ће она извојеване тековине бранити против свакога ко би покушао да угрози нашу независност и нашу слободу. (Аплауз).

Другови и другарице, и до сада су формално склапани слични уговори, али те уговоре су склапале владајуће клике, које су их склапале и мимо народа и против народа. Они су те уговоре склапали не да би очували и одбранили слободу и независност своје земље, него да би прикрили империјалистичке тежње и своје слабости. Такви уговори који нијесу имали подршке у самом народу рушили су се и раскидали код најмањег потреса, код најмање кризе. Међутим, другови и другарице, нема разлога да се вјерује да би наш уговор са демократском Пољском могао доживјети исту судбину као што су је доживјели разни уговори ранијих владајућих клика. Зашто? Зато што иза овог уговора, који је склопио и потписао маршал Тито у име народа Југославије, чврсто стоји наш читав народ и он ће испунити све услове, све одредбе које из овога уговора проистичу.

Кад је маршал Тито потписивао овај уговор, имао је у виду да ће бити замјерки томе уговору, да ће се третирати као нападачки уговор, и он се оградио од таквог мишљења и дао изјаву новинарима да наш уговор нема империјалистички, освајачки карактер, да је то уговор који има искључиво циљ да одбрани и заштити независност наших двају народа и да одбрани слободу коју су наши народи стекли у току своје револуције.

Другови и другарице, пошто је уговор по својој суштини и циљевима у складу са нашим националним интересима и у интересу учвршћивања међународног мира, а посебно у интересу независности и одбране наше земље, ја ћу са одушевљењем гласати за експозе и за предложени уговор. (Аплауз).

Pretsedavajući: Za reč se prijavio narodni poslanik Edvard Kocbek.

Edvard Kocbek (NR Slovenija): Visoki dome, drugovi i drugarice narodni poslanci, imam čast saopštiti vam da se potpuno slažem sa ekspozeom druga Predsednika Vlade i da ću

sa oduševljenjem glasati za Ugovor između dve bratske slovenske zemlje, između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Poljske.

Dozvolite mi da, osim toga, odam izraz svojim ličnim osećajima, kojima hoću da propratim izjavu Predsednika Vlade.

Najpre, kao Slovenac, dajem izraza svom jugoslovenskom osećanju. Zašto? Radi toga što ekspozice u punoj meri izražava istoriske i oslobodilačke tekovine koje je ostvarila zajednica naših naroda. Mi, Jugosloveni u toku svoga razvoja dostigli smo danas, možemo reći, najzreliji stepen, kad smo se mogli uvrstiti među one narode sveta koji teže za istinskim dobrima života i koji mogu staviti političku delatnost direktno u službu čovečnosti i njezinog osiguranja. U tom pogledu mislim, odnosi Jugoslovena, novih Jugoslovena, prema političkim snagama Evrope i sveta danas su monolitni i posve jasni. Oslobodilačka borba je, pored ostalih velikih rezultata, ograničila ili čak potpuno isključila iz našeg društvenog i političkog života mnoge opasne elemente, koji su predstavljali težnje za privredne, političke i ratne sukobe. Danas se država postavlja na nove temelje narodnih snaga, na one temelje koji u nesmetanom životu mogu usloviti napredak i slobodu, u protivnom pak znače najopravdaniju, najpuniju i najenergičniju njenu odbranu.

Radi toga, mislim, da u odnosima nove Jugoslavije i drugih država ne može biti opasnih elemenata; radi toga mislim da ni u ugovoru koji nova Jugoslavija sklapa u tome duhu nije i ne može niko videti bilo agresivni bilo kakav reakcionarni karakter, jer progresivno stanovište naše narodne demokratije već samo po sebi — moglo bi se čak reći a priori — isključuje svaku igru mračnih sila i destruktivnih tendencija. To znači da je ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Poljske pošten, pravedan ugovor, pošto s jedne strane razvija i otelovljava baš te momente i osobine naše federativne države, a s druge strane stoji na liniji kolektivne bezbednosti koja je ideal Ujedinjenih naroda.

Ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći koji ćemo danas potvrditi ima možda geografski ograničen značaj, ali, s druge strane, ima, ja mogu tvrditi, univerzalan značaj, kao što iz čitavog ekspozice našeg druga Maršala i izbija taj univerzalni momenat. Kao građanin nove napredne zajednice ju-

goslovenskih naroda smatram, dakle, da je predloženi ugovor između naše države i bratske države Poljske u potpunom skladu sa našim težnjama i željama svih Ujedinjenih naroda.

Radi toga mislim da je ovo poslednje i najkonkretnije delo vanjske politike najbolja potvrda ekspozea druga Maršala.

Dozvolite mi da kao Slovenac kažem nekoliko reči i na svom jeziku.

Kot Slovenec se popolnoma kakor sem že dejal strinjam e ekspozejem tovariša predsednika, ga toplo pozdravljam in to s posebnim razumevanjem in veseljem. Potem ko lahko torej ugotovimo, da je glavna linija tako slovenstva, kakor jugoslovenstva in slovanstva prvič v naši skupni zgodovini identična, napredna in človečanska, in potem ko lahko na drugi strani ugotovimo, da se svetovni mir v današnjih okoliščinah ustvarja, zavaruje in brani edino le na progresivnih temeljih, potem imamo mi Slovenci še prav posebne razloge da izražamo svoje soglasje z ekspozejem kakor s pogodbo samo.

Kar se tiče pogodbe same, mi dovolite, da Vam izrazim dva momenta.

Poljski in slovenski narod živita sicer v dveh različnih prostorih Evrope, vendar imata nekaj zanimivih skupni potez v družbeni, politični in kulturni zgodovini. Zakaj govorim o tem? Zato, ker so ravno te poteze, ki so našim narodom skupne, določile Poljakom in Slovencem morda najintenzivnejše napore za doseg današnjega političnega reda in bodočih človečnostnih izrazov.

Med tistimi leti ko je na Pohorju preprost slovenski kmet iz originala prevajal Sienkijeviča in druge poljske romanopisce, in med današnjimi časi, ko med drugimi predresljivimi pričevanji poljske človečnosti lahko beremo roman iz poljskega partizanstva, ki v luči staljingradske epopeje povzema tudi mnoge poteze slovenskega partizanstva, v tem času, pravim, sta poljski in slovenski narod v svojih življenskih in duhovnih osnovah doživela najtežje toda zelo zdrave krče, ki so postali porodni krči novega življenja. Ljudski značaj se je pri obeh narodih razodel s posebno elementarno silo.

Poleg tega, pa se slovenski in poljski narod zavedata, da stojita danes na zapadni meji slovanstva in da njuna eksponiranost predstavlja posebne dolžnosti. Ne da bi človek hotel iskati kako nasilno zvezo med njima, moram reči, da pogodba med

Poljsko in Jugoslavijo z važnim povdarkom podčrtava smer Odnaska proti Trstu in da smo Slovenci z ganjeno hvaležnostjo poslušali poljske množice, ki so pogodbo in našega maršala pozdravljale s klici »Trst Jugoslaviji«. (Burno ploskanje).

Slovenci si z ostalimi Jugoslovani želimo le to, da bi ta velika slovanska dolžnost dobila čim preje svoj dopolnilni izraz z sklenitvijo podobne pogodbe o prijateljstvu in medsebojni pomoči med Jugoslavijo in Čehoslovačko. Vprašanje Trsta, ki smo ga tu odprli, za nas Slovence ni samo lokalno vprašanje, ali zadeva nepoštenih interesov, ampak je to zadeva slovanstva in človeštva.

To je važno poudariti posebno danes, ko zapadni zavez-niki v vprašanju Trsta razodevajo stališče, ki je vsekakor čudno za razmerje med zavezniki v protifašistični vojni, ki smo jo uspešno končali. Čudno je zlasti za anglo-ameriško politiko, da se od svojega jugoslovanskega vojnega tovariša začenja vedno bolj oddaljevati in razlikovati prav v gledanju na Trst, ki je po-leg drugih momentov za Jugoslavijo in Slovence najsvetlejša antifašistična parola. Mislim da zapadni zavezniki s tem le pri-spevajo k temu, da se demantira njihova demokracija in kar je najbolj žalostno, da se razkrinkava vedno češča zveza med njihovo formalno demokracijo in obnovo fašizma.

Zato na koncu poudarjam še enkrat, da prijateljska po-godba, ki je v tem duhu sklenjena med Jugoslavijo in Poljsko, pomeni za Slovence in Jugoslovane posebno zpodbudo v narod-ni rasti in v težnji k pravičnem življenjskem redu. Mi smo pre-pričani, da bo predložena pogodba tako od strani njenih tvor-cev in uresničevalcev, kakor na drugi strani od njenih razla-galcev po svetu, dosegla svoj polni smoter.

Zato ponovno povdarjam, da v celoti sprejemam zunanjo-politično poročilo tovariša Predsednika in da bom z navduše-njem glasoval za pogodbo. (Aplauz).

Predsednik: Reč ima narodni poslanik d-r Miloš Moskov-ljević. (Aplauz).

Д-р Милош Московљевић (Изборни срез посаво-там-навски, НР Србија): Другови и другарице народни посла-ници, приликом дискусије о првом буџету наше Југослави-је говорили смо о свима задацима пред којима стоји наша земља и у којима ћемо и ми учествовати. И, ми смо ту по-литику наше Владе, гласањем за буџет и одобрили. Али, та-

да нисмо говорили о нашој спољној политици, зато што тада ни Претседник Владе ни Министар иностраних послова нису били у Београду.

Данас, у вези са закључењем првог уговора о пријатељству и савеза са Пољском Републиком, ми смо имали задовољство и част да чујемо експозе претседника Владе, друга маршала Тита. То је први експозе у овом високом дому о нашој спољној политици. И ја, као Србин, као народни посланик из Србије, треба да кажем не само своје лично мишљење о томе експозеу и о нашој спољној политици, него да кажем и мишљење нашег народа из Србије.

Тренутак је врло свечан и врло важан, јер ми живимо у временима врло озбиљним, тако да се бојим када излазим овде да ли ћу умети да кажем све оно што осећам и онако како моменат изискује и како то експозе нашег Претседника Владе заслужује.

Добра спољна политика једне земље може бити успешна, корисна за земљу само ако је и унутрашња политика добра. Ми смо рекли своју реч о унутрашњој политици. Ми смо се сложили да је она добра. Али, с друге стране, и када је најбоља унутрашња политика, ако се спољна политика не води правим путем, не води у интересу народа, онда ће и унутрашња политика донети мало користи.

Из експозеа који смо чули, ја мислим да могу рећи да сви ми и цео наш народ можемо бити задовољни нашом спољном политиком, јер се она налази у сигурним рукама и води се правим путем. (Одобравање).

Које су главне основе наше данашње спољне политике? Главне њене основе су: утврђивање безбедности наше земље од сваке спољне опасности и учвршћење мира. Ја мислим, из овога што смо чули, да су обадве те основе осигуране оваквом спољном политиком какву нам је изложио друг Маршал. Наши народи никада нису били нападачи, агресори, пљачкаши; они никада нису тежили за туђом земљом. Они су били мирољубиви, али су увек били готови да своју земљу, своју слободу и своја права бране, не водећи рачуна о жртвама. (Аплауз). Да не идемо у даљу прошлост, можемо поменути само први светски и овај последњи рат.

И после првог светског рата, када је требало крунисати ратне напоре и безбројне, неоцењиве жртве које су на-

ши народи дали у борби за слободу и за своју државу, и онда су биле велике тешкоће које је требало отклонити. Требало је остварити идеал свих наших народа да живе у једној народној држави. Али, као што знате, управљачи тадашње Југославије нису успели да у једној заједничкој држави окупе све делове нашег југословенског народа. Дошло је то и због неспособности тадашњих наших руководиљаца, због њихове колебаљиве политике, али је то дошло и због једног другог разлога, а то је што тада на Конференцији мира ми нисмо имали на кога да се ослонимо, јер тада није било руског народа да он каже своју моћну реч када се решавало о судбини свих малих народа који су тежили да добију своју слободу и независност. То је главни разлог зашто ми онда нисмо окупили све делове нашега народа у једну једину државу.

Поред тога, интереси свих словенских народа тадашњим мировним уговорима нису могли бити задовољени зато што они нису били сложни. У првом светском рату, као што знате, Словени су били подељени. Једни су се борили на страни централних сила, а други као њихови противници. Данас је ситуација сасвим другачија. У овој четворогодишњој борби, какву свет никада у својој историји није видео, сви словенски народи нашли су се на једном фронту, с једне стране барикаде у борби за слободу против мрачних сила фашизма и националсоциализма. И, што је најважније, они нису били сами за себе, него су ту борбу водили на слањајући се на најмоћнијег словенског брата — руски народ, који је кроз своју моћну државу, Совјетски Савез, успео да одбрани не само своју земљу него да одбрани и целу Европу и цело човечанство од највећих непријатеља људске културе и слободе. (Аплауз).

Захваљујући нашим савезницима, али у првом реду захваљујући моћном Совјетском Савезу, сви словенски народи постали су слободни, васпоставили су своју државу и постали своји господари, на своме земљишту. Данас ми још нисмо доживели да ти ратни напори у борби за слободу буду консолидовани, да буду коначно регулисани; пред нама тек стоји мировна конференција која ће то питање дефинитивно решити. Али ми можемо бити сигурни да ће судбина наша и наших неослобођених делова народа бити осигурана само тако ако ми и даље будемо — што је несумњиво — имали

ослонац на моћни Совјетски Савез. И зато ми нарочито треба да поздравимо експозе друга Маршала, што је он дошао непосредно после његовог пута у братску Пољску и Чехословачку, на коме је путу утврдио пријатељство, братство и узајамну културну и политичку сарадњу међу словенским народима, пољским, чешким, словачким и нашим. Тај пут је наставак његовог лањског пута у Москву.

Почиње се остваривати вековни идеал најбољих умова словенских народа, да Словени не буду више поцепани, закрвљени, и тако жртва других народа који су их употребљавали за своје циљеве.

Из историје словенских народа ми видимо да су они много пута проливали своју крв за одбрану европске културе. Та борба мало је доносила њима користи, него је већином била у туђем интересу. Тога више неће бити. Данас је наступило време да се створи право словенско братство и солидарност, не само на речи, не само на фрази и формалним неким организацијама, као што је то било у размаку између првог и другог светског рата, кад су и код нас и других словенских народа изузев руског, прављени покушаји да се створе словенска друштва са извесним циљевима, тобож словенским, а у ствари противсловенским, јер су сва та друштва била уперена против Совјетског Савеза. За сваког далековидог човека било је јасно да не може бити словеноке солидарности и свесловенства без Русије, то значи без Совјетског Савеза. (Живо одобравање). Ако то многи људи пре рата нису увидели, данас, после овако крвавог искуства, мислим да нема никога ко би то порицао.

И тако, после искуства у овоме рату, кад су сви словенски народи били заједно на једној страни, под вођством Совјетског Савеза и водили борбу против крвавог фашизма, данас настаје време да се та солидарност, то братство, то пријатељство оствари на културном пољу. И пут нашег Маршала и овај уговор о пријатељству и савезу, који ћемо данас изгласати, показују да се пошло добрим путем.

Али у светској јавности дижу се гласови да је то зближавање Словена неки словенски блок који је уперен против културе, против мира. Свесловенска солидарност, понова као и пре сто година проглашава се за баука Европе. Ко то говори? Ко пише тако? То говоре у ствари непријатељи мира и културе. То говоре они људи, који се, истина, праве

браниоцима мира, али мира у коме ће словенски народи бити запостављени, мира, у коме ће они бити експлоатисани од других, империјалистичких и капиталистичких земаља, од „виших“ раса. Ми таквог мира не желимо. (Одобравање). Ми желимо мир демократије, мир народног напретка, мир солидарности међу свима народима. Мир у коме неће бити експлоатације ни човека над човеком, ни народа над народом. (Одобравање).

Кад су словенски народи били експлоататори других народа? Кад су они били непријатељи мира и културе? Кад кажем „словенски народи“, ја мислим на народне масе, а не на народне управљаче. Никада. Сви се Словени одликују својом мирољубивошћу, својом човекољубивошћу, својим демократизмом, својом љубави за слободу, и као такви, пошто су толико пута били жртва агресије грабљивог германизма, ако се удружују за одбрану тих својих принципа, за које вреди и погинути, они то не чине да би угрожавали светски мир. Напротив, они ће тако удружени бити најбоља гаранција мира. (Одобравање).

Зато, на завршетку, ја поздрављам експозе друга Претседника Владе, сматрајући да ће пут којим је он пошао већ одавна у спољној политици не само омогућити учвршћење наше земље, мира у њој, демократије и напретка већ и бити велики допринос миру, демократији и култури целе Европе. Та ће политика омогућити да и неослобођени делови нашег народа уђу у заједничку кућу с нама. (Аплауз). А да би та политика и успела, потребно је не само да имамо моћну, добро наоружану војску, него и да смо ми сви сложни и да радимо на томе да нашем народу и свима онима који су били заведени, који су били необавештени објаснимо ту политику, потребно је да сви збијемо редове у Народном фронту и да целом свету покажемо да ћемо у одбрани животних интереса Отаџбине ићи само путем који нам је показао друг маршал Тито. (Буран аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Мустафа Виловић:

Мустафа Виловић (*Изборни срез Тузла, НР Босна и Херцеговина*): Другови и другарице народни посланици, из експозеа нашег друга Маршала видимо како данас наша спољна политика под његовим руководством, упорно и чврсто, без застоја, иде оним истим путем којим је ишла и у току ослободилачког рата. У току ослободилачког рата

сви су наши народи чврсто стајали на једној позицији, позицији упорне ослободилачке борбе против фашистичких окупатора. Данас из овога експозеа видимо да данашња наша спољна политика стоји опет на једној чврстој позицији, на позицији обезбјеђења, осигурања и учвршћења мира и демократије и код нас и у свијету. И уговор закључен са братском Републиком Пољском, као и уговор који претстоји са братском Чехословачком, крупан је и огроман допринос томе циљу, учвршћењу те позиције на коме чврсто стоје наши народи, позиције свјетског мира и безбједности и учвршћењу демократије у читавом свијету. И тим савезом са Пољском Републиком и са братском Чехословачком, који претстоји, наши народи неће ништа друго него да осигурају своју слободу, да осигурају свој мир и да тиме дају свој удио исто онако велики, као што је био велики удио наших народа у ослободилачком рату, у борби читавог свијета против фашизма, да дају свој удио и у борби за очување мира, у борби за очување и учвршћење демократије у свијету. Док ми, док наши народи раде тако, док наши народи чврсто и упорно иду тим путем, путем обезбјеђења свјетског мира и безбједности, дотле у свијету има људи, има група које не желе такав пут, којима се тај пут не свиђа, којима је жао да данас кроз фашистичке микрофоне не дречи Гебелс и који га покушавају ускрснути у Фултону, има људи који желе да омету овакав ход слободољубивих народа у свијету. И ти људи траже начине и налазе их да потстрекавају на рат, да изазивају неспокојство, да чине све да би онемогућили, да би спријечили, да би омели учвршћење мира у свијету.

Да не идемо далеко, да се не удаљавамо од овог нашег тла, да погледамо само око себе, па ћемо видјети безброј таквих примјера. Шта се ради против народа Јулиске Крајине, шта се тиме ради против народа Југославије, и зар су народи Југославије заслужили послѣ четири године заједничке борбе то од својих савезника. Наш савезник у рату, једна од Уједињених нација, Енглеска, данас у Трсту чини ствари исто онакве какве су за 23 године радили и чинили талијански фашистички окупатори над становништвом Јулиске Крајине. То чини један од дојучерашњих наших савезника, то чини Енглеска. Она чини, дозвољава и омогућава такве ствари какве су се чиниле над тим народом при-

је 23 године, и то све гледа, то све дозвољава, то све одобрава енглеска војна власт у Трсту.

Другови и другарице, ја сам Босанац и Босна је далеко од Трста, али ја знам и осјећам, а то осјећају сви Босанци и Херцеговци, као што то осјећају сви наши народи, као што то осјећају и сви други слободољубиви народи, да сваки метак испаљен на народ Јулиске Крајине, испаљен је у срце свакога од нас, (Буран аплауз), и да сваки ударац против права тога народа једнако боли и нас као и народе Јулиске Крајине, као и свакога правог демократу у свијету. И ми видимо да демократске слободољубиве масе свијета, слободољубиви народи Пољске и Ческе, демократе у Француској и истински демократи читавог свијета заступају наше становиште као и наша права на Јулиску Крајину и Трст, јер присаједињење Јулиске Крајине и Трста Југославији значи огроман допринос учвршћавању мира и демократије у читавом свијету.

Другови и другарице, у Јулијској Крајини фашистичке руље урлају пароле: „Смрт Словенима“, а на то окупационе војне власти допуштају и омогућавају фашистичкој полицији да пуца на народ, док у исто вријеме полиција састављена од фашиста и злочинаца под заштитом енглеске војне окупаторске власти, брише пароле: Смрт фашизму — Слобода народу. Полиција допушта руљи фашиста да брише те пароле, и то чине Енглези са којима су се наши војници заједно под том паролом борили и гинули на фронтима за слободу свих народа свијета. Ја мислим, другови и другарице, док данас водимо овакву политику и док ми данас идемо за тим да осигурамо мир и да дамо један велики допринос миру у цијелом свијету, дотле са друге стране исто онако као што се ради у Трсту и Јулиској Крајини и на другим мјестима, поједини људи приговарају нашој народној демократији, а у име те своје демократије пуцају сад на наше људе, на демократе и антифашисте.

Данас ти људи чине приговоре нашој демократији и кажу да код нас није потпуна демократија. Другови и другарице, ми смо на изборима за Уставотворну скупштину и у низу избора у току наше народноослободилачке борбе, у изборима врло тешким, у изборима у борби и крви наших народа показали како и колико хоћемо ову нашу народну демократију. Ми нећемо ону демократију коју желе

да нам наметну та господу која нам чине приговоре. Али још једно је тачно, да ти приговори долазе нашој демократији од „фултоноваца“ којима је жао што је у фашистичким микрофонима заћутао глас Гебелса, глас за њих тако мио и пријатан и да је за ућуткивање тога његовог гласа Југославија дала у крви огроман допринос.

Док се чине приговори нашој демократији, дотле у Грчкој, као што је рекао један бивши министар, свака куглица бачена на изборима значи пуцање у прса грчкога народа. А свака куглица бачена на нашим изборима значила је допринос, значила је бацање куглица у темеље наше слободе, у темеље наше будућности и нашега напретка. Ја не знам, другови и другарице, како да назовем поступак енглеских војних власти, поступак Енглеске према нама. Ја мислим, у најмању руку, да се такав поступак не може назвати ни пријатељским ни савезничким. Ми смо четири године били под окупацијом, народ Босне и Херцеговине био је под окупацијом заједно са свима народима Југославије. Народ Босне и Херцеговине видио је шта значи бити четири године под фашистичком чизмом. А народ Јулиске Крајине био је под таквом окупацијом 23 године и није чудо и јасно је да не само ми, него и сви истински демократи свијета схватају данашњу ситуацију у којој се тај народ налази и јасно је да ми не можемо бити равнодушни, као што не може бити равнодушан ниједан родољуб кад види шта се над тим народом, који је 23 године страдао под фашистичком окупацијом, данас ради. И ја понављам, другови и другарице, не могу назвати такав поступак Енглеске ни пријатељским ни савезничким. А на ове приговоре нашој демократији ми имамо један одговор, — да ми нећемо демократије Грчке, да нећемо демократије у име које се у Јулиској Крајини и Трсту скидају југословенске заставе, нећемо демократије у име које се пуца на народ у Шкедњу, нећемо демократије у име које се народ изводи пред суд да му суде исте судије које су му судиле 23 године у току фашистичке окупације. На тај приговор нашој демократији ми имамо свој одговор. Код нас је демократија проверена и испробана у току наше четворогодишње борбе, у току најтеже борбе нашега народа и читавог свијета и ми такву демократију желимо и ми ћемо такву демократију знати и чувати и бранити од свих оних који би желели да нешто друго код нас буде. (Одобравање и узвици: Тако јел!).

Ја изјављујем, другови и другарице, да ћу гласати за предлог Закона о уговору о пријатељству са братским пољским народом, јер знам да гласајући за овај Закон, гласам за слободу, за учвршћење мира и код нас и у читавом свијету. (Одобравање и аплауз у дворани).

Претседавајући: Реч има народни посланик Кирил Миљовски.

Кирил Миљовски (НР Македонија): Другови и другарице народни посланици, унапред изјављујем да усвајам и поздрављам експозе претседника Владе маршала Тита. Овај експозе указује на јасну политику, на јасну вањску политику, која није резултат неке случајности, него која је ушла у основе, у темеље наше борбе од онога дана када су пукле прве партизанске пушке. Нарочито поздрављам акт о пријатељству између наше земље и Пољске. Овај уговор је од огромног значаја по народе наше земље, али он представља нешто више од тога. Он је још један допринос политици очувања и учвршћења мира у Европи. Он ће представљати исто тако озбиљну запреку евентуалним покушајима немачке агресије и баш зато служи као доказ мирољубивости наших земаља. Најзад, овај уговор значи још један крупан прилог политици словенске солидарности и братства. Као што сам рекао, овај уговор није, као ни наша целокупна вањска политика, ни резултат, ни последица неког случајног стицаја прилика. Напротив, уговор има свој корен у историји наших народа и политичком искуству из најближе прошлости и сазнању и правилном одређивању нашег будућег развика. Ако се мало вратимо унатраг у историју наших народа, видећемо да је слобода и независност словенских народа била стално угрожавана од истих непријатеља, међу којима је прво место заузимала Немачка, без обзира да ли су том Немачком владали Кајзери или пруски милитаристи или разбојници национал-социјалисти. Историја Западних Словена задњих векова била је историја тешке борбе за ослобођење од германског поробљивача. Историја Јужних Словена задњих деценија јесте исто тако историја провокација, напада и крвавих окупација од стране истог непријатеља — пруског милитаризма и национал-социјалистичког империјализма. Из такве ближе и даље историје није било тешко извући правилно искуство. Уговор о пријатељству између наше земље и Пољске јесте ре-

зултат правилног искуства стеченог из те тешке прошлости наших народа, из тешке прошлости свих словенских народа. Међутим, историја исто тако показује да су ти напади које су германски империјалисти вршили над Словенима били омогућени тиме што су словенски народи били стално разједињени. То је стварало масу празних места на која су немачки империјалисти могли да ударе и да остварују своју вољу. Воља за слободом, коју су словенски народи увек изражавали, није међутим никада допустила да то ropство, та окупација буде трајна. Из те тешке прошлости, када су наши народи били поцешани, разједињени, често пута међусобно завађени и увек у одлучном моменту изолирани, остављани сами себи, ми смо данас извукли правилну поуку и учинили преокрет у нашој политици. Из овог последњег рата наши народи су изашли не само богати политичким искуством и свесни огромног значаја словенске солидарности, него исто тако ослобођени оних клика и прупа које су спречавале зближавање словенских народа једне другима. Данас смо ми учинили крај тој политици разједињености, разбијености и непријатељства словенских народа.

Јасно је да је таква тешка прошлост и разједињеност словенских народа била последица унутрашњег стања у свакој појединој земљи. Али тежња широких маса словенских народа била је у томе да се та словенска солидарност потпуно успостави. Међутим, стране силе гледале су да се народи словенски не приближе једни другима, да не кажу искрено своју реч, да маркирају те противнародне клике и да се нађу на једном истом путу, на путу братске солидарности и вечне дружбе свих словенских народа.

Оно што чини важним овај уговор то је да се ставља на дневни ред после тешких и крвавих искустава која смо стекли у прошлости, а нарочито после тешких искустава која су наши народи стекли у току фашистичке окупације. Велики значај овога уговора је у томе што се њим има да учврсти и осигура да ће наши словенски народи бранити и штитити тај уговор. Друга ствар, која је исто тако важна, јесте то да је тај уговор настао као последица промене унутрашњих односа у самим тим државама. Маркиране су клике које су раздвајале наше народе. Дошли су на управу земље људи који су изникли из народа и из народно-ослободилачке борбе и јасно је да они неће дозволити да се на-

ша солидарност и наша заједница руше. Важно је и то што иза уговора који је склопљен између наше земље и Пољске, и уговора који ће бити склопљен између наше земље и Чехословачке, као и уговора који ће бити склопљени са другим словенским земљама, стоји братски Совјетски Савез, стоји политика братског Совјетског Савеза, а то је политика заштите малих словенских народа, политика мира и политика узајамности међу словенским народима. Јасно је да ће овакав уговор поздравити не само сви наши народи, него да ће га поздравити и целокупно демократско савезничко јавно мишљење, јер је он подлога јачању светског мира. Исто је тако јасно да ће се наши клике и групе каје ће се бацити блатом на овај уговор, као што су се толико пута бацале блатом и против наше ослободилачке борбе. Али то неће изменити важност овога уговора, који је допринос светскоме миру, јачању нашега мира и нашега народа. Ја говорим као посланик Народног фронта и као Македонац, и као Македонац кажем да се оваквоме уговору може радovati сав македонски народ, који је годинама био жртва политике разједињености словенских народа и да ће македонски народ овај уговор примити са одушевљењем. Ми из наше прошлости можемо јасно разабрати да је мали македонски народ грцао и да један део његов још грца у ропству монархо-фашистичком и да је положај нашега народа био резултат оне словенске разједињености и оне кавге коју су словенски народи водили један против другог.

Другови и другарице, у вези са експозеом друга Маршала, ја бих имао да кажем да ти талијански окупатори нису палили само по Босни, нису палили само по Словенији и Црној Гори, већ су ти талијански окупатори са истом вештином палили и жарили и по Македонији. Ако прођемо по Македонији, ми ћемо видети да ту има најтежих последица, највећих резултата фашистичке окупације баш у оном делу наше земље где је владао талијански окупатор, а то је у западној Македонији. Стотине пољских села, хиљаде жртава, маса обешчашћених жена и девојака, невине деце која су бацана дивљачким хордама качака да их убијају, — то су неизбрисиви трагови фашистичке окупације над Македонијом.

Македонски народ и сам као део велике словенске заједнице има због чега да мрзи талијански фашизам, маке-

донски народ има због чега да захтева да се штете и злочинства која су фашисти нанели нашој земљи, надокнаде репарацијама. (Одобравање и аплауз).

Но још важније од тога је да се једном престане са том политиком да делови нашега народа остану и даље под окупацијом једне земље, под окупацијом Италије, која је у својој досадашњој прошлости показала да има окрутне методе у поробљавању наших народа. Стога је захтев наших народа, захтев народа Македоније да се једанпут престане са тим изигравањем слободе, изигравањем воље народа у Јулиској Крајини. Захтев нашег народа је да се престане са том политиком која фаворизира оне људе који су толики наш свет бачили у овакав очај који су наследили од фашистичке окупације.

На крају, другови и другарице народни посланици, из целогa експозеа друга Претседника види се да ми у нашој политици имамо опредељен пут, да наша спољна политика не зависи само од случајности и да основни мотиви који опредељују нашу спољну политику јесу брига да сачувамо нашу независност, брига да добијемо оно што је наше, брига да допринесемо нашим радом јачању светског мира, брига да се појача дух словенске солидарности, која не иде на уштрб него напротив доприноси ојачању светског мира. Зато опет изјављујем да потпуно усавајам и поздрављам експозе друга Претседника Владе и сматрам да ће он разјаснити још правилније не само нашим народима, него и свима нашим пријатељима да су наше позиције оправдане не само са становишта наше земље и наших народа, но исто тако и са становишта правде, са становишта истинске демократије и са становишта Атлантске повеље, која се тако мало поштује баш од оних који су је створили. (Живо одобравање и аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Марко Вујачић.

Марко Вујачић (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, откако се налазимо на овој крвавој вјетрометини што се зове Балкан, откако лијемо крв почев од Шинке на Балкану па до Карпата гдје су се често укрштале војске разних завојевача, били смо често прекретница час империје Турске, час Аустрије, час Рима итд. Ми смо Словени у тој борби пролили много крви и дали велике

жртве, а могу бити поносан што смо баш ми Црногорци били на Балкану ти који смо први опалили пушку и казали: Балкан је балканских народа. (Одобравање и аплауз).

Те пушке, другови, нијесу престале да цикте и да грме, бранећи се од тих завојевача, али, на нашу велику жалост западне силе биле су јаке и моћне, а њихови су се интереси често сукобљавали на Балкану и нијесу нам дале да остваримо наш вјековни идеал, јер ми смо сто година пјевали:

„О, Русијо, једино уздање,
Камо твоје давно обећање,
Да Словене из ропства избавиш,
Да избавиш и да ујединиш“.

Али Русија, са режимима какве је имала, није могла да то уради. За данашњу јединственост Словена имамо прво да заблагодаримо Великој Октобарској револуцији, из које је изникао Совјетски Савез, нова Совјетска Русија, из које је опет изникло моћно и најмилије чедо — Црвена армија, која је спасла не само нас Словене, него је спасла цио свијет од поробљавања фашистичких завојевача. (Буран и дуготрајан аплауз).

Нико досљедније, нико вјерније, нико с више поуздања, нико пожртвованије, нико са више борбе, са више муке, патње, невоље, страдања и искушења није пратио ту борбу Црвене армије но што је пратила млада Титова Армија са народима Југославије. (Буран аплауз). Могу вам с правом рећи да је и над Титом и над том младом његовом и нашом Армијом била нека срећна звијезда која нас је пратила у рату, те смо пребродили све оне страшне и мучне тешкоће и дали 1,700.000 жртава да постигнемо оно зашто смо ступили у борбу, тј. да постигнемо братство, јединство и то не само јединство нас Јужних Словена, него јединство свих Словена, па, коме се крива, нека му се и крива. (Аплауз). У тој борби ми смо са брда на брдо, из побједе у побједу ишли таквим корацима да је наша славна Армија задобила више мегдана него што је у години дана.

Другови, ми смо у миру пошли истим путем, јер нам је друг Тито казао кад нам је честитао 1946 годину, да ћемо у њој кренути на свима пољима миљским корацима. И то што је рекао остварило се. Ми смо кренули и у обнови, па

ево, видите, кренули смо и у нашој спољној политици више него и миљским корацима, ако се тако могу назвати. (Буран аплауз).

Говорим у име Црногораца, у име народа Црне Горе, који је поносан јер се испуњавају његови идеали, гласају за овај пакт, јер не заборавите да смо све успјехе, за које смо давали толике огромне жртве кроз вијекове, остварили благодарећи Црвеној Армији, Стаљиновој Армији, Титовој Армији и маршалу Титу. (Буран и дуготрајан аплауз).

Ми смо се другови, надали да ће наши дојучерашњи савезници нашу словенску ствар правилно схватити и помоћи нас. Али нека не забораве и ти Енглези и цео свијет да смо ми дали 1.700.000 жртава и да смо дали преко 15.000 жртава на Трсту, и да се ти гробови још пуше и још су врући, а они нам данас стварају нове гробове и нове жртве. И нека не забораве да кад пуцају у те жртве, пуцају не само у Југословене, но пуцају у триста милиона Словена. (Снажан аплауз).

Као што су предговорници рекли, ми никада у својој историји нијесмо били агресори, нијесмо били за то да туђе узмемо. Али, ми смо вазда били на бранику, вазда смо били као запета пушка да своје бранимо и да за то умиримо. Јер, нама је слобода била изнад свега, и зато што нам је била изнад свега и постигли смо ове резултате које данас имамо.

Браћо и другови, дивна ли је и срећна ли је ова генерација, јер све генерације које су кроз вијекове падале за ове идеале не могаше их остварити. Ми, који остварујемо те идеале и који се повезујемо са свима Словенима, не да туђе отимамо но да своје бранимо и да учврстимо мир у Европи, па можда и мир у свијету, — генерације које ово стварају, ови неимари и ови радници овог великог дјела можда нијесу свјесни колико је ово дјело. То ће генерације које дођу послје нас, које буду уживале пуне благодети ових плодова, умјети цијенити и знати величину данашњице.

Ја овај пакт поздрављам и кроза њ видим уједињене све Словене од Јадрана до Јапана, па коме се крива, нека му се крива. (Дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Милка Минић.

Милка Минић (Изборни срез трнавско-чачански, НР Србија): Другови и другарице, народни посланици, у пуној сагласности са принципима наше спољне политике, о којима је друг Тито данас говорио, у пуном складу са принципима Организације Уједињених Нација, а пре свега у пуном интересу наших народа на свом путу у Републику Пољску и Чехословачку друг Тито је извршио још један велики посао, учинио још један велики корак ка учвршћењу слободе и независности наше земље.

Читав наш народ пратио је друга Тита и остале другове на овоме путу, желећи да се и са слободарским народима Републике Пољске и Чехословачке још више зближимо и заувек удружимо, ослањајући се сви ми, мали словенски народи, на нашу велику и моћну братску земљу Совјетску Русију, сигурни да тим наслањањем и том чврстом заједницом словенских народа доприносимо не само слободи и независности наших земаља, већ и миру, учвршћењу мира и сигурности у читавом свету.

Док наша Влада, на челу са другом Титом, учвршћује тешко стечене тековине наше борбе и осигурава наше границе са свих страна, у нашој земљи народ мирно и несметано, са великим поверењем у своје државно вођство, ради свим снагама на лечењу рана задобијених ратом на обнови наше земље.

И док се наша земља унутра изграђује и учвршћује, наша народна власт, сваким даном све више и све јаче показује да остацима реакције у нашој земљи нема више никакве наде за повратак на старо. Наши народи својим свакодневним залагањем, радом и помагањем наше Владе показују то и читавом свету. Што се тиче наших народа унутра, наде остатака реакције у земљи и остатка реакције у свету, па и целе светске реакције, могу бити из дана у дан све мање и мање. Али, као што видимо, другови и другарице народни посланици, из експозеа друга Тита, светска реакција не мирује. После велике победе над фашизмом у свету, све оно што још претставља фашизам, све оно што чува и брани остатке фашизма, покушава да ојача и здружи светску реакцију у њеном раду против интереса свих слободољубивих народа на свету. Тај рад светске реакције осећа се и око наше земље, и у непосредној близини наше земље, мислимо на Грчку, а такође и на оне крајеве који

joш нису у саставу наше земље, а које ми сматрамо нашом земљом, а то су Трст и Јулиска Крајина.

Још за време самог рата, кроз издајнички покрет Драже Михаиловића, наши народи су могли да осете извесне личности и кругове профашистичке у Енглеској и Америци, који су помагали Дражу Михаиловића и његове банде кољаша у нашој земљи. Још тада смо их искусили добро на нашим леђима, на животима многих и многих наших најбољих другова и другарица, и добро осетили да у тим земљама, иако су оне тада биле у борби против фашизма, има људи и кругова који помажу фашизам. Ми то видимо најбоље на делима, управо неделима која се данас врше по Трсту и Јулиској Крајини. Из свега онога што смо данас овде чули, ми видимо, другови и другарице, да у тим нашим савезничким земљама има кругова, има државника, има људи који су данас на власти, а који чувају, штите и бране фашизам против интереса слободољубивих народа целог света, па и наших народа. Ми видимо да ти људи, бранећи фашизам и фашисте, чувају онај олош пољског народа у лицу Андерсове армије, чувају и штите оне крваве издајнике избачене из наше земље, а сада окупљене у групицама издајника по Трсту и другим земљама Европе. Ми видимо да они чувају немачке фашистичке војнике, помажу фашисте у Италији, и уверавамо се сваког дана да у тим савезничким земљама има доиста таквих бранилаца и заштитника фашиста и таквих рушитеља мира, који могу и да прелећу авионима преко наших граница и да у више махова повреду нашу независност. То све показује, другови и другарице, да пред нашим народима стоји велики задатак, да јединствено помажу нашу Владу и друга Тита на даљем учвршћивању наше земље, њене слободе и независности, на даљем унутрашњем јачању наше земље, на стварању све чвршћих веза и све јаче солидарности свих словенских и свих наших народа, на јачању и учвршћивању мира, слободе и демократије у читавом свету. А на другој страни нама претстоји оштра борба против ослатака фашизма у свету, па био он ма у којем облику, ма како се звао, звао се он и „Западном демократијом“, а за јачање и победу мира, слободе и демократије.

На крају, другови и другарице, могу да кажем то да ћемо свим напорима, јер мислим да изражавам мишљење и свих вас овде, да ћемо свим напорима допринети и помоћи нашој Влади да се питање Трста и Јулиске Крајине, што од

нас буде зависило, сад или kad било правично реши. С друге стране, да ћемо као и досад увек јединствено стајати иза напора наше Владе на учвршћењу мира и тековина слободе и демократије и наших народа и осталих народа света. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има министар за информације Сава Косановић.

Министар за информације Сава Косановић: (Изборни срез Слуњ — Плашки, НР Хрватска): Другови народни посланици, била је једна од најтрагичнијих заблуда на Западу до уочи другог свјетског рата да између Совјетског Савеза и западних демократија не може да постоји сарадња. Из те заблуде ницао је и бујао фашизам и нацизам. Он је ту заблуду искоришћавао да унесе даље заблуде у оне који нијесу били затровани. Из те заблуде рађали су се они слаби изданци слабе европске демократије, који су вјеровали да се са Хитлером и са нацизмом и фашизмом може направити компромис. То су они који су уз фашизам били најодговорнији за рат. То су Петени, Хорти, Стојадиновићи, Павле, Хахе, Франки и како се који зове у ком дијелу свијета. Ти су разоружавали човјечанство. Живјели су у увјерењу да се према Совјетском Савезу може и мора да направи „санитарни кордон“, да се направи „пуферштат“ и да су они ти који ће дијелити Запад од Совјетског Савеза.

Та заблуда коштала је човјечанство десетине и десетине милиона живота. Та заблуда коштала је милијарде и милијарде иметка и та заблуда довела је до највеће катастрофе у историји свијета, јер је омогућила Хитлеру и Мусолинију да у најподеснијем моменту за њих изазову рат. Запад, у првом реду Велика Британија и Америка, међутим, нијесу ни једне пушке набавиле за то да се бране од Совјетског Савеза, а морале су да напну сав национални потенцијал да импровизирају што јаче оружаше само против нацизма и фаизма. Ми смо сви у Европи страховито крваво то платили. Видјело се да је заблуда и погрешно мишљење да се са фашизмом и нацизмом може направити компромис и да једино што нацизам и фашизам може да искоријени из човјечанства јесте онај начин борбе који је југословенски народ повео, онај начин борбе какав је био 27 марта, и народно-ослободилачке борбе са маршалом Титом. (Буран аплауз).

Да је тај одговор дало човјечанство на први испад фашизма и хитлеризма прије десетак година, да се је са тим одговором устало у одбрану Шланије, Чехословачке, Албаније или Кине, ми другог рата са оваквим страхотама не бисмо ни имали.

Ја сам био свједок за вријеме рата у Сјеверној Америци како се остаци тих погрјешака свете. Да није било силне снаге једног Розвелта који се одупро свим потешкоћама и пошао у борбу, најприје у својој земљи, баш против те заблуде да се не може са Совјетским Савезом, богзна у какву би и још већу катастрофу, можда, ушло цијело човјечанство, а са њим и Сјеверна Америка. Гледао сам тамо како се на европске проблеме гледа као на претјерани шовинизам, како су европски народи превећ националистички и ратнички расположени, затим како они воле да се туку, воле да воде рат, воле да се крваре и, исцјепкани на мале државе, с времена на вријеме зарађавају. Ми смо појединци покушавали да тумачимо да је то погрјешно гледање на ствар, да ратове изазивају диктаторске агресивне силе у Европи које опримирају народе и да народи који чезну за слободом не желе да ратују када ту слободу остваре, затим да се Балкану чини неправда да се израз балканизам и Балкан употребљавају неправедно као нешто лонижавајуће. Говори се за Балкан да је буре барута које сваки час експлодира, а ми смо тумачили Американцима да је то погрјешка неразумијевање, да у то буре барут међу други, а и да мине пале други, док јадним балканским народима остаје да у експлозији гину. (Аплауз). Напротив, народно-ослободилачка борба, народно-ослободилачки покрет — тумачили смо даље — уједињавањем најприје свих југословенских народа у једну цјелину, позивајући на отпор све антифашистичке елементе Балкана и Средње Европе, претставља најјачи ослонац баш против тог шовинизма, затим да тај покрет прелази границе државе и постаје велики слободарски народни покрет који може да препорађа Европу.

И временом код великог дијела јавног мишљења успјело се — а догађаји у отаџбини и борба народа нијесу демантовали та тврђења, него су их стално учвршћивали. Али реакција је стално чинила разне покушаје. Још увијек се вјеровало да Петени, Хорти, Недићи и Михаиловићи могу у извјесном часу да послуже боље, да се с њима лакше

ради, него што се може са „бунтовницима, револуционарним елементима” који се боре за свој опстанак и слободу. Било је у једном периоду покушаја да се у Средњој Европи створи католичка формација Хабзбурговаца, као задњи покушај стварања једне баријере према Совјетском Савезу. Међутим, и то се разбило и ово што се данас појављује то су само слаби остаци тих погрјешака и тих заблуда. Било би јако трагично и јако погрјешно кад би се данас том елементу који је са Хитлером и фашизмом скривио рат, последије побједе, давала подршка, давало нове крви да оживи и да се опасе од смрти. То је погрјешка која се догађа са Италијом. Ми Југословени са оваквом својом политиком, коју тако јасно и одлучно изражавамо не од данас него одавно, ми смо најбољи пријатељи италијанског народа. Ми желимо да италијански народ више не послужи за експерименте лудог римског империјализма, како је то служио Мусолинију, него желимо да на Јадрану Југословени, Италијани, Албанци и Грци живе мирно. А сви они који га са лажним италијанским национализмом распирују да иде на Балкан, да иде у нову катастрофу то су највећи непријатељи италијанског народа. (Аплауз).

Јадрански проблем је европски проблем и свјетски проблем, он мора бити ријешен у духу демократије и у духу хармоније на Јадрану. Ако Трст дође у италијанске руке, то неће значити да је италијански град, и ако Трст постане независан интернационални град, то неће значити да ће бити интернационалан, него ће послужити за нове експерименте, за нове експерименте за пут на Балкан. (Аплауз). Ми као борци за нови ред у свијету у духу Уједињених народа, упозоравамо на вријеме на погрјешке, као што смо упозоравали раније да се са новим погрјешкама не преноси инфекција фашизма у нов организам. Фашизам је као опасна инфекциозна болест. Он треба да буде искорјењен и излијечен, јер ако то не буде, инфицираће, затроваће поновно организам човјечанства.

И Југославија, нова Југославија носилац је најбољих идеја сарадње са народима. У рату се то показало и последије рата се наставило.

Пут маршала Тита у Пољску и Чехословачку, Уговор о пријатељству и узајамној помоћи са Пољском Републиком, који стоји овдје пред нама, манифестација је те тежње за сарадњом. Ми смо свјесни да народи Балкана и Источне

Европе имају исту судбину, имали су исте непријатеље, имају исту будућност. Прошли смо кроз исте невоље и биједе и одговорили смо скоро сви истим одговором. Из тога треба да повучемо конвенције. Уговор о пријатељству са Пољском и Уговор који ће се брзо потписати са Чехословачком јесте само наставак мисије окупљања мирољубивих народа за чување мира. (Одобравање). То је пут којим политика Балкана и Средње Европе мора да иде и ми ћемо бити спремни и весели да у круг наш примимо све народе који су искрени антифашисти и искрени демократи и искрени слободарски. (Аплауз).

Проширење круга оданих пријатеља, на начелу Уједињених народа, за које је толико човјечанства изгинуло, повезивање њихово још тешње, још јаче, није претња ратом, него напротив само чување мира последије крвавог и тешког искуства кроз које смо сви прошли.

Ми смо били у најтрагичнијем часу оптимисти. То је давало снаге и одржавало нас кроз историју. И ми данас последије добивеног рата, последије постављања начела која су данас основа новог поретка у свијету, имамо разлога да будемо још пуно већи оптимисти. И крај свих болесних појава, неприлика, неразумијевања, грјешака, изазова, ми данас треба да гледамо са висине, свјесни своје снаге, свјесни да је политика коју смо водили народна политика, која има за собом сав народ и све слободољубиве људе Балкана, Европе, а може се рећи и свијета, можемо бити сигурни да ћемо у свему напредном човјечанству наћи разумијевања, за чије идеје је и вођена борба и које данас проводи Влада, а на чијем је челу маршал Тито. Молим вас зато да гласате одобрење спољне политике и Уговор о пријатељству са Пољском Републиком. (Буран и дуготрајан аплауз).

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik Svetozar Ritig.

D-r Svetozar Ritig: Stojimo pod dojmom silnoga govora i ekspoeza maršala Tita. Nije zaista fraza da živimo u velika historijska vremena i da naši junaci nijesu badava ginuli za slobodu svojih naroda i da imamo rašta da živimo. Maršalov put u Varšavu i zlatni Prag bio je trijumf Republike Jugoslavije.

Iz Maršalovog govora razumijemo bolnu činjenicu da naša oslobodilačka borba nije završena. Ona traje dalje. Prvu i najtežu fazu sretno smo svladali: četirigodišnju golgotu naših jugoslavenskih naroda. U historijskoj perspektivi Federativna

Narodna Republika Jugoslavija znači političko uskrsnuće naših naroda i novi život. Na žalost, ima u svijetu ljudi, kojima smeta ovo naše uskrsnuće. Njima smeta demokracija, kako smo je mi u januarskom ustavu uzakonili. Naša demokracija se ne sastoji u prebrojavanju glasova od jednoga do drugoga izbora, nego u novoj strukturi i temeljnoj preobrazbi cjelokupnoga društvenoga, ekonomskoga i političkoga života naših naroda. U onom demokratskom duhu, u onoj ravnopravnosti, u onom drugarstvu, koje provejava dušom svih naših građana, koje se izražuje i u ravnopravnosti naših narodnih republika u jedinstvenu solidarnu zajednicu, Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju. To je bit i suština istinske demokracije a sjajno se očituje u ovom našem narodnom zboru, u ovom visokom domu, gdje svi dišemo jedinstvenim duhom bratstva, ljubavi i sloge. Pobjeda u našoj oslobodilačkoj borbi nije bila pobjeda od jugoslavenskih naroda, jedne klase, nije pobjeda jedne stranke, nego svega naroda, onoga narodnoga duha koji živi u cjelokupnom narodu, a oduševljeno ga izričemo kada pjevamo svoju vatrenu slavensku himnu:

»Oj Slaveni, jošte živi duh naših djedova,
Živi, živi, duh slavenski živjet će vjekovima.
Zalud prijeti ponor pakla, zahud vatra groma«.

Ovaj duh je govorio vijekovima u slavenskim narodima i onda kada su bili rascijepani i nesložni, a naročito se raspalam-sao kada je prije šest godina započeo sudbonosni boj o opstanku ili propasti slavenstva, o njegovom biti ili ne biti. Onda, 1939 i 1941 provalio je ovaj mrtvi vulkan, potresao je, zatutnjio i zagrmio svijetom: Dosta je bilo gaženja, dosta je bilo nepravda! Tudega nećemo, svojega ne damo! I tako smo zauvijek stresli jaram fašizma i nacizma. Tako je završila prva faza konačne borbe između Slavenstva i njegovih vjekovnih neprijatelja.

Ono što se ovaj čas dešava pri određivanju pravednih granica između slavenstva i njegovih susjeda na zapadu i sjeveru spada u drugu fazu naše oslobodilačke borbe. To je ona faza, koju je tako otvoreno i iscrpno iznio ekspozé našega Maršala. Mnogima smeta naš oslon na Sovjetsku Rusiju, naš uspon na političku vlast na Balkanu, smetaju triumfalni pohodi Maršala u Varšavu i Prag, smeta naš prirodni savez s Republikom Poljskom. Na žalost, danas u anglosaskom svijetu nema Gledstona, a Watsoni nemaju velike riječi. No sve to, pa i da-

našnji odlučni i iskreni ekspozе maršala Tita nije nikakova smetnja za mir nego je raščišćavanje situacije, jer je pribiranje slavenskih i demokratskih naroda oko velikoga načela ljudskoga i demokratskoga, a ja ću reći i kršćanskoga: pravda i sloboda jednaka za sve ljude i narode — mir je svijetu!

Ova misao bila je vodilja svih životnih puteva maršala Tita, pa i njegovih puteva u Varšavu i Prag. Ova ideja je osnova nove politike Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Odlučni ekspozе maršala Tita — on zaludo ne nosi naziv narodnoga heroja — bazira na starom političkom načelu: Clara pacta, boni amici — čisti računi, dobri prijatelji. Gdje nema čistih računa nema ni dobrih prijatelja, nema ni mira na svijetu. (Burno odobravanje u cijeloj skupštinskoj dvorani).

Ovo poručujemo svima, i našim dojučerašnjim saveznicima. Mi želimo pravdu, mi hoćemo mir. (Burno pljeskanje). Uvjeren sam da ćemo isto onako sretno, kako smo savladali teškoće prve faze naše oslobodilačke borbe, savladati i današnje teškoće. (Buran pljesak). I zato odobravajući ekspozе, glasaću za predloženi savez s bratskom Republikom Poljskom! (Burno odobravanje u cijeloj skupštinskoj dvorani).

Pretsedavajući: Predlažem da se sednica sada prekine i da se nastavi u 15,30 časova. Da li se prima ovaj predlog? (Prima se). Objavljujem da je ovaj predlog primljen i da će se sednica nastaviti u 15,30 časova.

Saopštavam narodnim poslanicima da su vlakovi koji su naručeni otkazani. Zbog toga molim sve drugove narodne poslanike da po podne učestvuju u produženju ove sednice.

Sednica je prekinuta u 13,10 časova.

Наставак седнице у 15,43 часа

Претседавајући: Високи доме, другови и другарице, наставља се дискусија. Реч има народни посланик друг Милош Рашовић.

Милош Рашовић (Изборни срез Подгорички, НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, експозе о спољној политици и о међународном положају наше државе, који је данас овдје пред нас изнио Претседник Владе ФНРЈ, мора обрадовати сваког честитог и родољубивог сина наших народа, јер смо из експозеа могли да видимо да је маршал Тито довео нашу спољну политику на прави и једини

пут којим могу да се обезбијede тековине наше народне борbe.

Из експозеа који нам је изнио маршал Тито, ми смо видјели да нашу спољну политику одређују једино наши сопствени интереси. У прошлости, другови и другарице народни посланици, није било тако. Зар би се могло догодити да су нашом спољном политиком руководили људи који би се инспирисали интересима наших народа да наша држава буде 25 година без везе са Совјетским Савезом; зар би се могло догодити да једино наша држава са Совјетским Савезом не воспостави дипломатске односе? То се никад не би могло десити да су наши руководиоци спољне политике слушали глас и интересе наших народа. Ни за кога данас није нејасно да је Совјетска Русија била и остала највећи поборник и највећи ослонац не само за наше народе него за све који робују и који теже слободи.

По свима принципима на којима се заснива режим у Совјетској Русији, принципима који објелодањују да нема и да не може бити искоришћавања народа од стране народа, зар таква Русија није била најприроднији ослонац за нашу будућност и за нашу сигурност? Зар није данас цијелом свијету јасно да у Совјетској Русији поред 100 милиона Руса у једној републици живи један и по до два милиона другог народа, који се ни по чему не разликује од рускога народа ни у правима, ни у слободном развоју: националном, духовном и економском? Зар таква једна Русија није била највећа гаранција за нашу будућност? Па ето, поред свега тога руководиоци наше спољне политике нијесу нашли за сходно да са том и таквом Совјетском Русијом ступе у дипломатске односе.

Зар би се могло догодити да у нашој спољној политици људи који би се инспирисали народним интересима не би све учинили да се послје онога првог свјетског рата словенске земље: Пољска, Чехословачка, Југославија и Бугарска не вежу чврсто једним одбранбеним савезом? Зар није за сваког јасно послје објављивања тежњи националсоцијализма у Мајн Кампф-у, послје толико расправа Розенберга и других водаца њемачке политике, да су словенски народи први на ударцу њемачке агресије? Зар би се могло догодити, да су спољном политиком наше земље руководити родољуби инспирисани интересима свога на-

рода, да кад је била у питању судбина Чешке, наши управљачи кажу да се то нас ништа не тиче? Зар би се могло десити да Пољска не само равнодушно гледа на пропаст Чешке, него да чак још поставља и захтјеве? Зар би се могло догодити оно што се догодило 1941 године са нашом земљом и са Бугарском, да су у нашим земљама били народни режими и да су нашим земљама управљали родољуби и наши и њихови? Све то не би могло да се деси. Али десило се је због тога што су спољном политиком наших словенских држава руководили људи по савјету споља. Ми нијесмо имали своје спољне политике. Ми смо били инструмент туђинске политике. И данас, послје ове велике катастрофе која је задесила словенске народе, у првом реду и нарочито Пољску и Југославију, јер су без сумње Пољаци и Југословени у овом рату највише изгубили, зар може неке бити чудно што данас и Пољаци и Чеси и Југословени и Бугари теже да створе један чврст одбранбени савез од будуће агресије,

То је потпуно оправдано и нико не може на томе да нам замјери. Могли би нам замјерити само они који су проузроковали ову највећу катастрофу у историји човјечанства. Јер исти они људи који су омогућивали да дође до ове катастрофе, ти исти људи и данас теже да створе клицу за будућу катастрофу. Они исти људи који су послје првог свјетског рата створили Хитлера, — јер Хитлера није створила Њемачка, она га није могла створити, она је била побијеђена. Хитлера су створили ови исти који данас теже да створе Андерса и његове помагаче. (Одобравање).

Ти који су хранили и отхранили Хитлера, ти који су дозволили да Хитлер поведе ово најкрвавије коло у историји човјечанства, ти исти данас теже да створе клицу новог, будућег раздора. Ти исти усуђују се да пребацују и да претстављају како Совјетски Савез може бити опасност за свјетски мир. Исувише је јасно доказао Совјетски Савез да је он против ратова, да је он против крвопролића. Сви се ми врло добро сјећамо кад је Совјетски Савез послје доласка Хитлера на управу Њемачке пришао Друштву народа, иако је Совјетски Савез био свјестан да Друштво народа не одговара ономе зашто је оно створено. Кад је Совјетски Савез дошао у Друштво народа, предложио је члановима Друштва народа да се донесе један пакт о ко-

лективној безбједности, да се да дефиниција нападача, агресора. И да је тада послушан овај приједлог Совјетског Савеза, ми бисмо сигурно уштедјели човјечанству ову катастрофу. Али Совјетски Савез није био послушан, нијесу га послушали они који данас понова желе да створе услове за будуће катастрофе. И ми, Јужни Словени, Пољаци, Чеси и Бугари, кад не бисмо били поучени овим искуством, кад не бисмо били поучени оним што је било у нашој прошлости, ми бисмо се заиста показали несвјесни, ми бисмо постали злочинци својих народа, јер заиста, посматрајући шта се све одиграва у земљама дојучерашњих наших савезника, кад видимо како се поступа у крајевима где живе наши сутрађани, у крајевима који су у току овог рата показали толико љубави за своју слободу, који су дали толико жртава да дођу до своје слободе, нас то мора и чудити и забрињавати.

Послије првог свјетског рата, у коме смо били најлојалнији савезници данашњих савезника: Енглеза, Американаца и Француза, ми смо и поред тога остали без извјесних дјелова који су нам припадали и по праву самоопредељења и по етнографским, географским и економским разлозима, али нам нијесу дати тада под изговором, да су Енглези и Французи имали извјесну обавезу према Италији, обавезу коју су тада дали незнано од нашег народа, који је у то доба онако обилно проливао крв за своје слобођење и за своју самосталност. И чиме данас наши савезници могу да оправдају овај свој поступак у Истри, Јулиској Крајини и Хрватском и Словеначком Приморју. Чиме данас могу да оправдају овакве поступке који ни најмање не личе на савезничке поступке већ на поступке какве смо научили да примамо од дојучерашњих наших непријатеља? Како можемо схватити да се у тим крајевима данас групишу и организују они које смо ми означили за ратне злочинце, не само ми него и сама Међународна комисија?

И данас они исти, као послије првог свјетског рата, под заштитом наших савезника, убијају наше синове, убијају наше кћери, убијају оне који су се са нама до јуче борили за слободу народа и цјелокупног човјечанства против Хитлеровог и Мусолинијевог насиља. Не може ту бити дружичији одговор сем одговора чуђења а донекле и презрења, јер, другови народни посланици, кад смо до јуче слушали глас и то званични глас из Америке да се ова борба води за

слободу народа и да се ова борба води за народно самоопредјељење, онда се ми у чуду питамо шта ће ови и овакви поступци у Трсту и у Јулиској Крајини, као и у Корушкој. Због тога ми морамо са нарочитим задовољством поздравити Уговор о пријатељству и узајамној помоћи са братским пољским народом. А надамо се да ћемо ускоро моћи поздравити уговор о пријатељству и савезу Чехословачке са нашом Федеративном Народном Републиком Југославијом. Тако исто надамо се да ћемо моћи ускоро поздравити уговор о пријатељству и савезу са братским бугарским народом, (буран аплауз), јер то диктују битни и животни интереси свих наших народа у свима словенским земљама, на челу којих стоје народне владе које су поникле из борбе, јер оне не могу друго радити и чинити него оно што захтијевају наши народни интереси. Са вјером у великога вођу нашега народа који је наш народ ујединио у најтежим часовима наше историје и који нас је довео до највиших побједа у нашој историји против наших вјековних непријатеља, и који је нашу спољну политику довео на прави пут, на пут који нам диктују битни и животни интереси нашега народа, ја поздрављам експозе маршала Тита и поздрављам Уговор који је склопљен са братским пољским народом и изјављујем да ћу гласати за. (Буран аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Михаило Ђуrowић.

Михаило Ђуrowић (Изборни срез масуричко-пољанички, НР Србија): Другови и другарице народни посланици, Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између наше земље и Републике Пољске је свршен чин. Не може бити сумње о томе да ли ће овај високи дом ратификовати овај уговор. Овај уговор је у наше име, тј. у име нашег Президијума потписао маршал Југославије, друг Тито. Према томе ће његова ратификација претстављати, поред осталог, и израз нашег поверења према нашем Маршалу, а у то какво је и колико је то поверење не треба да сумња нико ни у нашој земљи ни у иностранству. То поверење ми ћемо изрећи онако како јесте: темељно, одлучно и одушевљено.

Наша једнодушност и наша јединственост у овоме дому по овоме питању је уосталом израз исте такве јединствености и једнодушности која постоји у нашим народима.

Спољна политика словенске солидарности и повезаности, спољна политика у пуном наслону на СССР је политика која одговара не само осећањима наших народа, него одговара и политичком схватању и интересима наших народа. Овај пак уговор о пријатељству и узајамној помоћи, може се рећи само је једна карика у ланцу те политике и као такав он ће од овога дома, уверен сам, бити прихваћен и одобрен.

Међутим, другови, овај уговор је истовремено и један акт од међународног значаја, па је природно да је његово потписивање одјекнуло и у међународном животу. И ти одједи, као што знате, били су различити. Кад су тај уговор људи у иностранству и инострана штампа посматрали објективно, па и онда кад су га критиковали бона фиде, закључак је морао бити да овај уговор претставља допринос консолидацији и подизању ратом опустошеног света, да је он допринос миру и обнови народа који су највише страдали у току антифашистичког рата. Кад је пак овај уговор посматран пристрасно и мала фиде онда је избило једно чудно питање. Избило је питање: против кога је тај уговор уперен. Већ самим тим да је то питање постављено, то значи да је уговор о пријатељству и узајамној помоћи између наше земље и Републике Пољске схваћен и да се жели претставити свету као агресиван и офанзиван. У томе делу стране штампе и иностранства рекло се да је данас Њемачка толико безбедна и немоћна као и да не постоји, и да би заштита од Њемачке коју овај уговор делимично претставља, па према томе и овај уговор био илузоран. Оваквој критичи могло би се приговорити много штошта: да је нереална, да не води рачуна о времену и о његовом утицају у политици и у животу исте. Ми хоћемо да верујемо, на пример, да се фашистичка Њемачка никада неће повампити, упркос томе што она и данас налази своје савезнике баш међу оним људима који овако говоре о овом нашем уговору. Али бисмо и ми били нереални и наши би народи требало да нас осуде јер бисмо пропустили да учинимо све да би се парирала свака евентуалност у току времена. У једном свету и једној међународној политичкој ситуацији која је толико сложена, како је друг Тито благо говорећи казао, у једном свету где се рецимо под изговором заштите демократије диктира датум парламентарних избора председнику владе једне независне савезничке земље, где се ба-

цају под ноге, као у Трсту и Јулиској Крајини, основни принципи Атлантске повеље, принципи самоопредељења народа, у таквоме свету имамо права да будемо на опрези чак и са Њемачком и да претпостављајући све могућности предузимамо мере за нашу безбедност.

Погрешно је и неправилно је дакле постављено питање против кога је уперен наш уговор са Пољском Републиком. Ако у нама нису утрнула осећања прозе над оним што је претрпело човечанство од фашизма, а нарочито Пољска и Југославија, и ако у нама нису утрнула осећања савезничке солидарности из најцрњих дана рата, једино би се могло поставити питање: не против кога је, него за кога је овај Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између наше земље и Републике Пољске створен. А када се такво питање постави онда је одговор прост и јасан. Овај уговор је створен за наше две нападене пријатељске земље, за безбедност њихових народа, створен је да колико се може спречи да се Пољацима и Југославенима не понови историја патњи и страдања, какву су више него и један народ у свету преживели у току антифашистичког рата, створен је даље као инструмент наших мирољубивих, културних и привредних односа. У том духу је он створен и у томе духу ће енергично бити подржаван од наших народа, без обзира шта ће о њему рећи и мислити сви реакционари света.

У осталом, другови, момент када се на телу наше земље и наших народа понављају бездушни експерименти и операције из 1919 и 1920 године, као што је то случај и у Трсту и Јулиској Крајини, када се баш од стране оних који праве малициозне приговоре овоме нашем уговору баца под ноге и изиграва принцип самоопредељења народа, у томе моменту ми не можемо јалово дискутовати са реакционарним кликама у иностранству, но морамо мислити на своју будућност и на наш даљи ход и став у тој будућности. Ми ћемо због тога данас ратификовати овај Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између наше земље и Републике Пољске, сутра ћемо ратификовати сличан уговор са братском Чехословачком, прекосутра ако треба са отечествено-фронтовском Бугарском и са сваким мирољубивим демократским народом света, ако на такав уговор стави потпис наш Маршал, друг Тито. Он и његова Влада су довољна гаранција нашим народима и овоме народном парла-

менту. И ми ћемо тим стопама једнодушно и јединствено ићи. Гласаћу, наравно, за овај законски предлог. (Аплауз).

Pretsedavajući: Dajem reč narodnom poslaniku Tuni Babiću.

Antun-Tuna Babić (Izborni srez Županja, NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, današnji dan našeg zajedničkog zasjedanja vrlo je važan zbog toga što je pred nama ugovor sa jednom od slovenskih zemalja, sa Poljskom Republikom. Ja sam radostan što nam je naš genijalni Maršal izložio danas poglede na vanjsku politiku.

Mi smo na Balkanu uvijek bili razjedinjeni, a velike sile i naši susjedi nastojali su da nas iskoriste. Neću zaboraviti kako sam kad sam bio mali slušao od djedova kako su govorili: nema ti goreg zla nego imati komšiju neradnika, pijanicu, lopova. On gleda tvoj rad i misli samo kako bi mogao da te pokrade i opljačka. I kao što smo danas čuli iz ekspozee našeg Maršala, mi smo uvijek željeli i želimo mir i ljubav sa susjedima, a ukoliko smo u mogućnosti, mi ćemo dati nešto našim susjedima da nam dadu onoga što mi nemamo.

Mi smo Slaveni u ovom ratu mnogo stradali, ali smo se donekle i opametili i uvidjeli, da te velike sile i neki naši susjedi nastoje da nas iskoriste i podvrgnu njihovom utjecaju. I došao je taj njemački fašizam da nas porobi i uništi. Međutim, mi smo progledali, a i dosad je narod bio dobar, samo nije bilo vode koji bi nas poveo na pravi put.

A sad nam je Bog dao sreću da imamo svoga vođu, našega Maršala, koji je poveo naš narod u borbu do naše pobjede. I sad vidite drugovi narodni poslanici, pojedini susjedi i zlikovci pokušavaju da govore, da prigovaraju koješta i čak da nagovještavaju rat. I ja ne znam da li bih to smio da kažem, ali i ti zlikovci, koji su dosad prouzrokovali razne nezgode, mogu se bojati snage nas Slavena. Mi smo pokazali u našoj borbi da smo znali i umjeli doći do pobjede i ne znam žele li još uvijek naši zlikovci da nas ne bude, ili nisu došli do saznanja da smo mi već jednom u borbi pobijedili. Ali ja mislim da ih ostavimo neka brbljaju i rade koliko hoće i šta hoće. (Pljeskanje). Ništa im to ne vrijedi. Mi smo vodili borbu i sa oružjem i bez oružja, a tako su šta mogli učiniti samo Slaveni. (Pljeskanje). Oni viču i pucaju na naš narod, ali to je sve prolazno. Moja je želja, čika Tunetova je želja, da mi protumači-

mo narodu i da mu pokažemo da smo mi najmiroljubiviji, da hoćemo da budemo temelj mira pod pokroviteljstvom majke Rusije. Ante Radić nam je kazao da smo mi na krivom putu i da je Rusija naša majčica, a Stjepan Radić je rekao da neće biti mira dok se ruski konji ne napiju vodice na Dunavu. (Pljeskanje). Mi smo svi te tegobe prošli, a čika Tune je zadovoljan kad imamo ovakvu Vladu koja je povela narod u borbu i izvela ga iz borbe kao pobjednika i sad sakuplja sve u cilju izvršenja mirnodopskih potreba.

Govorilo se i govori se mnogo o tome kako su se Nijemci isticali svojom kulturom, a ja na sve to kažem da je to krajnji barbarizam, koji je htio da pali kuće iz bunkera građenog i od našeg željeza i od našeg cimenta, a kad je došao pravi čas, pokazalo da sve to nije ništa.

Mene veseli što sam dočekao da je slavenska snaga na okupu i da će ona u prijateljstvu sa svojim drugovima očuvati mir čovječanstvu i steći ugled u svijetu, a najzad donijeti i drugi bolji život i nama i cijelome svijetu. Ne mogu izraziti dovoljnu radost svoga srca što je naš drug maršal Tito išao u susjedne zemlje, jer se time pokazalo da smo mi Južni Sloveni za zajednicu sa svim Slavenima. Naša je domovina prostrana i snabdjevena svim blagom: i šumama, i rudama i drugim, i mi ćemo je braniti od svakoga ko je bude napao pa i od njemačkih fašista, koji su možda još ostali i koji gledaju da nas možda nestane, kao što su to ti fašisti i do sada gledali da urade. Kao što svi znamo, njima to nije uspjelo, niti će im ikada uspjeti, jer je znanje i snaga Slavena velika i jaka pa će se svakom takvom pokušaju moći oduprijeti.

Ja sam toliko imao da kažem i da izrazim želju da mi zaključimo ugovore i sa svim ostalim Slavenima i drugim zemljama, kao što zaključujemo sada i ovaj ugovor sa Poljskom. I ja izjavljujem da je ovaj ekspoze koji je podnio naš Maršal dobar i da je s njim obrazložena naša vanjska politika. Ja sam s njim zadovoljan i izjavljujem da ću glasati za ovakav Zakon, za ovakav dogovor sa svima slavenskim zemljama koji će nastojati da dodemo svi u jedan tabor i da pokažemo svima da su Slaveni ti koji žele dobra čitavom čovječanstvu. (Burno i dugotrajno pljeskanje).

Претседавајући: Реч има народни посланик Александар Шведић.

Д-р Александар Шевић (*Изборни срез румски, НР Србија*): Високи доме, другови народни посланици, пред нама је на дискусији експозе о нашој вањској политици и ратификација уговора с пријатељском Републиком Пољском.

Пале су многе лепе речи и још лепше мисли у овој дискусији, али можемо да нагласимо да је значајно да овај експозе долази у час кад се после завршеног боја оружјем сада води једна врста борбе на дипломатском пољу.

Очигледно је да се једна група народа и њихових држава изјашњава за непоколебиви мир, али мир који ће бити истински, који гарантује не само мир данас, привидан мир, већ истински мир за сутрашњицу, а тако исто мир који ће претстављати част ономе народу који је тај мир извојевао. Ми смо народ који треба да тај мир прихвати без понижења. И наш експозе сачињен је тако, да кроз њега провејава дух који је конзеквентан и доследан свему ономе што је претходило стварању наше државе. Наша народно-ослободилачка борба, предвођена од руководиоца на челу са нашим одличним првоборцем другом маршалом Титом и свима осталим руководиоцима који данас руководе земљом, инспирисана је таквом идејом о слободи, таквом идејом о сутрашњем миру, да се сваки траг профашизма или неофашизма сматра као непријатељ, тиме смо очигледно рекли да су на другој страни они који ометају такав мир већ унапред осуђени као наши непријатељи, против којих имамо да узмемо став. Није потребно наглашавати који су ти елементи. Има их и код нас. Чак спомињем и ту ситну маленкост, ако могу тако да кажем, да има остатака бившег фашизма код нас и то само на ономе путу којим је њихов првоборац Дража Михаиловић пошао. Мало час сам казао како ће се то питање код нас ликвидирати. Мора ипак да прође времена да такви елементи и код нас нестану. Али међународни послови не зависе од нас, иако ће и наш став допринети много, да се ти односи разбистре. И зато су у експозеу наглашени позитивни резултати и успеси у нашој спољној политици, а исто тако и тешкоће и моменти који још нису разбистрени и који пред нас могу ставити и стављају један даљи дипломатски рад, па и рад припремања да бранимо част свога народа и своје државе на онај начин како смо научили да је бранимо. Али код нас се не води само дискусија у парламенту, ова дискусија у којој се овде изражава пове-

рење и наглашава да желимо да наставимо спољну политику онако како је досад наша Влада водила.

Ми данас немамо парламенат, као што су то некад били парламенти, у којима су народни посланици били једно, а народ друго. И зато наглашавам да је, можда још више него што је то до сада изражено овде у дискусији о експозицији о спољној политици, наш народ већ и раније манифестовао своју радост што су наши међународни проблеми тако успешно решавани. То смо видели прошле године кад је склопљен савез са нашим братским Совјетским Савезом, а видели смо и сада како је наш народ манифестовао своју радост приликом склапања савеза са братском Пољском Републиком.

Значајно је то да је народ кроз своју борбу сазрео и да он са пажњом прати све што се догађа. Он будно прати и онај део политичког збивања у спољној политици, он будно прати све што се догађа преко граница, а нарочито питања која су у вези са склапањем мира и са исправком граница према Италији. Питање граница према Италији претставља једно наслеђе из прошлости, једну неправду која треба да буде исправљена. Ја наглашавам да је наш народ сазрео и да са пажњом прати догађаје у међународној политици који су у вези са нашом земљом. Сви наши народи, а ја бих желео да нарочито нагласим да то важи и за мешавину народа у Војводини у великој већини, потпуно су схватили патриотизам који се родио у нашој народно-ослободилачкој борби и потпуно саосећају са свима нашим сународницима у зони А, са свима нашим сународницима преко граница данашње Југославије, а кад то питање у међународним односима буде постављено како треба — у границама сутрашње наше Југославије.

Наш народ је, то наглашавам, исто онако као што је био спреман за време окупације целе наше земље да у даном моменту даје отпор, спреман и данас, кад ми сви желимо да одржимо мир, да брани тај мир, као што је спреман, ако буде потребно, да тај мир брани и са оружјем у руци, ако на то будемо присиљени, иако ми желимо да до тога никада не дође.

Зато наглашавам да овај експозицији не поставља пред нас питање прокламовања у Скупштини, већ једно питање у коме ми дајемо нашем руководству, нашој Влади на челу

са нашим другом Титом, потпуно поверење, изражавајући на тај начин жељу да се и даље води оваква спољна политика каква је вођена до сада. Ми обећавамо у име народа да ћемо таквој политици, која је доследна нашој досадашњој борби и части наших народа, до краја дати подршку, са потпуном љубављу према својим народима и врховном руководству, у које сви имамо огромно поверење.

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik Lovro Kuhar.

Lovro Kuhar (*Volilni okraj Prevalje, LJR Slovenija*): Tovariši poslanici in poslanke! Dovolite mi, da jaz kot Korošec spregovorim par besed k ekspoziju maršala Tita. Najprej moram izraziti zadovoljstvo, ker je predsednik Vlade maršal Tito tako odločno podčrtal težnje in zahteve prebivalstva Julijske Krajine in Koroške za njih priključitev k Jugoslaviji. Stanje v Julijski Krajini in na Koroškem je gotovo tako, da bi se dandanes moral nad njim zamisliti vsak pravi demokrat, ne glede nato, ali živi na Balkanu ali pa v Kaliforniji. Mi smo se borili za principe, ki jih je proglasila Atlantska karta. Danes moramo žal ugotoviti, da sile ki so Atlantsko karto podpisale, same ovirajo osnovne principe svojega poslanstva, tj. samoodločbe narodov. Julijska Krajina in Koroška sta danes v takem stanju, da se moramo nad tem zamisliti, kaj lahko iz tega nastane. Obe deželi sta polni fašistov, stanje v Julijski Krajini je te dni, kakor ste slišali iz ekspozije, gotovo doseglo svoj vrhunec. Stanje na Koroškem še ni tako kritično. Tam se nemški fašisti šele pripravljajo, da v danem momentu skočijo in terorizirajo koroški slovenski narod, ki se hoče priključiti Jugoslaviji. In ako danes govorimo o tem, da bi Mednarodna komisija prišla tudi na Koroško, moram že danes opozoriti Jugoslovansko vlado na to, da poskusi zaščititi naš tamošnji slovenski živelj pred nemškimi fašisti. Najžalostnejše je to, da tiste sile ki so nam odljubljale svobodo — zapadne velesile — danes na tako perfiden neodkrit način to izvajajo, da pod svojo patronanco, pod masko demokracije, organizirajo fašistične orgije.

Tovariši in tovarišice! Če mi vse to gledamo, potem se nam ni treba čuditi da so se danes fašistični elementi opogumili, in to celo taki ki bi morali sedeti na zatožni klopi v Nürnbergu. Sedanji avstrijski minister Schumy, stari profašistični germanizator, je imel celo pogum, da je nedavno dal izjavo, s katero zahteva od Jugoslavije Maribor. S tem je v Avstriji izrazil celotno imperijalistično kampanjo, ki se popolnoma nič

ne razlikuje od fašistične kompanje in od fašističnih načrtov po zavladi v Evropi. Poznana je izjava naše Vlade, da ne bo podpisala nobene pogodbe, ki ne bi naši državi in našim narodom zajamčila upravičenih zahtev. Mislim, da je koristno, ako tej izjavi dodamo še stališče primorskih in koroških Slovencev, ki odločno izjavljajo, da tudi oni ne bodo nikdar odložili borbe za svojo svobodo, da bodo to borbo nadaljevali kakor so to delali stoletja, ko so odbijali napade nemškega in italijanskega imperijalizma. To tembolj, ker se zavedajo, da bodo v tej borbi stali za njimi vsi jugoslovanski narodi in cela jugoslovanska država. In če tisti, ki imajo usodo Evrope v rokah, nočejo na tem sektorju imeti miru, bodo imeli pa kaj drugega. Naši narodi se ne bodo nikoli uklonili in dopustiti, da bi naše ljudstvo ostalo pod Italijo in Avstrijo. Treba je tukaj izjaviti tako glasno, da se bo tudi iz te dvorane slišalo, da nismo noben kolonialni narod in da ne maramo živeti kot kolonialen narod. Pakt s Poljsko mi pozdravljamo, ker izraža na eni strani učvrstitve slovanske solidarnosti, na drugi strani pa prispeva k utrditvi miru v Evropi. Zato bom zanj kot koroški Slovenec z navdušenjem glasoval. (Aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик Кемал Сејфула.

Кемал Сејфула (НР Македонија): Другари и другарки народни претставители, допустите да кажам неколико думи како припадник на турската маџина во Македонија. Должен сум тука да ги изразим големите чувства на приврзано кон политиката на Владата на Федеративна Народна Република Југославија, који ги гајат Турците во Македонија.

Правилната надворешна политика која ја води Владата на ФНРЈ ги осигуруе правата на сите наши народи, ги чува тековините на народно-ослободителната борба и уговорот потпишан меѓу Југославија и братска демократска Полска о пријателство и заимна помош претставуе нов чекор напред во обезбедуене од секаков агресивен напад на фашизмот, тој уговор не е уперен ни против кого, како што сакат да прикажат непријателите на демократијата, него претставуе нов чекор напред во обезбедуене од секаков агресивен напад на фашизмот, тој уговор не е уперен ни против кого, но тој уговор е должност на славјанските народи и на сите други народи кои што сакат да живеат во мир, да градат

своја сретна иднина, да се изчуват овој тешки спечален мир и слобода.

Борбата која ја води народот во Трст и Јулиска Крајина навога длабок одјек кај нашите народи, она навога на најголеми сочувствија и кај нас Турците во Македонија. Правото на словенскиот и на хрватскиот народ који живеат во Трст и Јулиска Крајина е свештено право на самоопределение на народите, за које право во токот на оваја антифашистичка војна се дадоа најскапи жртви. И ете зашто да се поштоват справедливите тежнениа за присоединуене кон ФНРЈ е оправдано и навога најголема поддршка и симпатии каде сите слободолубиви народи во светот.

На крајот јас изјавувам да подполно го усвајам експозето на председателот на Министарскиот совет и маршалот на Југославија Јосип Броз Тито. (Аплауз).

Претседавајући: Народни посланик Јован Веселинов има реч. (Сложен аплауз).

Јован Веселинов (*Изборни срез Нови Сад II, НР Србија*): Другови и другарице, хтео бих пре свога излагања да изјавим да се потпуно слажем с експозетом који је поднео овде претседник Владе маршал Тито о нашој спољној политици. Из експозеа смо видели да се спољнополитички положај наше Федеративне Народне Републике Југославије стално учвршћује. Видели смо да је Титова спољна политика омогућила да Југославија игра данас и на Балкану и у целој Европи важну улогу, — улогу чувара мира. Из експозеа друга Тита ми смо видели да је, баш благодарени постојању овакве Југославије, постојању Федеративне Народне Републике Југославије, успело да се створе добри пријатељски односи на Балкану. Захваљујући таквој Титовој спољној политици, таквим односима какве данас има наша држава према суседним земљама, ми имамо сада око наше земље, на нашим границама, пријатељске народи који у нашој земљи виде важан фактор мира на Балкану.

Многи говорници су овде поздравили пакт о пријатељству и узајамној помоћи склопљен измеѓу наше земље и Републике Пољске. Данас је исто тако дошло у овоме дому до великих манифестација пријатељства измеѓу Републике Југославије и Републике Чехословачке.

Ја мислим да исто тако као што је наша Скупштина једнодушно поздравила и пакт о пријатељству између наше земље и Пољске Републике, и пакт који ће ускоро уследити између наше земље и Чехословачке Републике, да ће исто тако и сви народи наше Федеративне Народне Републике Југославије одушевљено поздравити ове пактове. Ми смо са тим словенским народима чврсто повезани. Ми смо се осећали обавезним да бранимо једни друге и раније када нису постојали овакви пактови. Никада се неће заборавити оно што је било овде у Београду и у другим крајевима у мартовским данима 1939 године, када су Чемберлен, Рансиман и други минхеновци продали Чехословачку Републику Хитлеру. Ми се сећамо да су тада сви наши народи хтели да похрле у помоћ, у одбрану Чехословачкој Републици. Предају Чехословачке Хитлеру наши народи осетили су као кидање комада рођеног тела са наше отаџбине.

Ми смо са пољским народом, са чешким народом и са словачким народом везани не само патњама које смо преживели заједнички, не само тиме што смо били нападани од истог непријатеља, него и тиме што смо се борили заједно са њима, против заклетих непријатеља Словенства, против германског империјализма.

Друг Тито у својим говорима у Варшави и у Прагу нагласио је шта значи пакт склопљен између словенских земаља. Друг Тито је подвукао да све то што он ради, што ради наша Влада, значи рад за мир, а никако рад за рат. (Буран аплауз). Друг Тито је подвукао да ово није никакав пакт уперен против несловенских народа и да се никада нису словенски народи ни заносили мишљу да сви они који говоре словенским језиком треба да постану господари света, као што то мисле други политичари, нови расни теоретичари, као што је то мислио Хитлер.

Пакт који је у име наше Републике закључио друг Тито са Пољском јесте велики допринос миру. Зато је друг Тито рекао да ми немамо ништа против тога да сличне пактове закључимо и са другим несловенским земљама. То значи да је спољна политика наше Владе, спољна политика друга Тита, не само политика која штити интересе наше земље, која чува њену независност, него да је то она политика која чува светски мир.

Друг Тито са својим сарадницима био је дочекан у Прагу и Варшави не само као славни војсковођа и победник

у рату, него и као велики поборник мира, независности малих народа, поборник словенске слоге и слоге свих слободољубивих народа. (Буран аплауз).

Међутим, друг Тито је у свом експозеу говорио и о другим стварима које нису одушевиле ни нашу Скупштину и које неће одушевити ни наше народе. Ми смо знали да наше савезничке власти, енглеске и америчке војне власти, не поступа како треба на окупираном делу Јулиске Крајине. Ми смо знали да се тамо убија, да се према нашем становништву чине неправде, али је друг Тито изнео данас толико чињеница, које јасно говоре да политика коју спроводе енглеске и америчке војне власти у Јулиској Крајини није ни демократска ни савезничка. Друг Тито је изнео читав низ доказа из којих се види да енглеске и америчке војне власти у Трсту и у другим крајевима Јулиске Крајине чине све како би омеле да се манифестује расположење нашег живља у тим крајевима, како би омеле да наш живаљ јасно и недвосмислено изрази своју вољу. Ми смо из тих чињеница видели да савезничка политика која се сада тамо води није ни најмање пријатељски расположена према Југославији.

Другови народни посланици који су овде говорили јасно су истакли да је Јулиска Крајина наша, да је Трст наш, да то није никакав наш захтев, него да је то просто саставни део наше домовине, који је само захваљујући онаквом завршетку рата и политици каква се онда водила био одвојен од наше отаџбине. Али, да је то заиста део наше домовине најбоље показује народ Трста и читавог Словенског Приморја. (Буран аплауз).

Често у савезничкој штампи, у штампи западних савезника, говори се о томе како наша штампа не пише добро и много пријатељски о нашим савезницима. Да, ми смо у последње време врло много писали о томе како се савезници односе према нашем живљу у Јулиској Крајини. Ми смо много писали о томе да се савезници не држе како треба према нама. Ми то морамо писати. Ми ћемо и даље писати о томе, јер заиста савезници нису показали много воље да помогну да ми дођемо до онога за што смо се борили и за што су наши народи гинули.

Наши савезници ту своју политику и према нашој држави и у другим државама често облаче рухо демократије. Реч демократија у њиховим устима постала је нешто

што у данашњим приликама, под данашњим условима, треба често да прикрије оно што није ни најмање демократско.

Наши западни савезници, енглеске и америчке војне власти, не само да се тамо држе лоше према нама као савезничкој држави, који смо се заједнички са њима борили против немачког фашизма, него и другим суседним земљама покушавају да подупру оне који се боре и против демократије и против мира у свету.

Ви, другови и другарице народни посланици, знате да још има остатака фашизма у суседним земљама, да ти остаци фашизма покушавају на све могуће начине да продуже ону стару политику тамо где је Хитлер стао и пропао.

У бугарској опозиционој штампи, у којој сарађују пријатељи Бориса Кобуршког, пријатељи Хитлера, пише се о томе како треба извесне делове територије одвојити од Југославије, пише се о томе да је Македонија бугарска итд. Причају исту причу коју су причали агенти Хитлерови пре овога рата и коју су причали увек, па и онда када су увели Бугарску у рат на страни Хитлера. И ти људи који воде такву политику против Југославије, уживају симпатије и помоћ реакционарних кругова у Енглеској и Америци. Исто тако у Грчкој монархо-фашистичке клике које су зајехале на леђа грчког народа, баш оном помоћи коју су добиле од енглеских савезника, такође воде једну политику која се не може назвати ни демократском политиком ни политиком мира. И ти исти монархо-фашистички кругови у Грчкој такође имају свестрану подршку од извесних реакционарних кругова Енглеске и Америке.

„Дејли хералд“, орган лабуристичке странке у Енглеској, написао је неки ватрени позив грчким радницима позивајући их на изборе, на оне срамне изборе који се обављају под заштитом страних бајонета у Грчкој, да би радници помогли грчке реакционаре и светску реакцију, и тај позив опет облаче у рухо демократије.

Фашистички елементи у Мађарској, остаци Хитлера, такође инсистирају у извесним захтевима и исто тако раде са истим реакционарима. Истина, у последње време мађарска демократија даје свој снажни отпор тим фашистичким елементима. Али тих остатака хитлеризма, тих остатака мађарског шовинизма и ревизионизма има и ти елементи уживају подршку извесних кругова Енглеске и Америке. И кад се данас говори о томе да снаге напретка треба да се

уједине, потребно је да се зближе они народи којима прети опасност од тих до јуче поражених фашистичких елемената и да се одвоје од оних повампирених реакционара који раде и говоре да савез са Пољском није потребан. Ако погледамо удружене извесне реакционаре у свету, ако погледамо око наше земље, онда ћемо видети да је још како потребна будност свих демократских снага и да је потребно створити чврст савез и одупрети се свим агресорима ма с које стране долазили. И баш Титова спољашња политика иде за тим. Ми нисмо створили неки вањски пакт против неких других држава. Ми не мислимо стварати никакав други пакт који би ишао за тим да пороби друге народе. Ми смо створили пакт за одбрану мира, слободе и независности наше отаџбине и слободе и независности свих народа који су се борили у овом рату. (Аплауз).

Ту и такву политику изнео је друг Тито и ту политику ми одобрамо и зато одобрамо и пакт који је склопљен између наше државе и Пољске Републике и изјављујем да ћу гласати за овај уговор.

Претседавајући: Има реч Лажчо Јарамазовић.

Lajčo Jaramazović (*Izborni srez Subotica III, NR Srbija*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, u potpunosti se slažem sa ekspozeom druga maršala Tita, i sa naročitim oduševljenjem pozdravljam пакт о пријатељству и узajамној помоћи између bratskog nam poljskog naroda i Republike Jugoslavije. Mi Hrvati iz Vojvodine tek smo sada osetili istinsku i pravu slobodu koju za vreme stare Jugoslavije nikada nismo osećali.

Naročito su teške bile za nas poslednje četiri godine pod okupacijom Mađarske. To su bili teški dani za opstanak i kulturni razvitak našega življa. Ali što je mnogo gore i što nas još više zabrinjava to je da naša braća preko, sa one strane granice u Bajskom trokutu, naša braća po krvi i jeziku, još uvek žive pod onim istim terorom pod kakvim smo živeli mi oko četiri stoleća. Toj našoj braći ostaci razne fašističko-mađarske monarhističke gospode još uvek zabranjuju da govore svojim jezikom, oni još uvek nemaju svojih škola i kulturnih ustanova; još uvek im se govori o nekim reakcionarnim planovima fašističke mađarske gospode. Preobučeni vuci u jagnjećoj koži govore tome našem življu kako će se mađarske granice proširiti po njihovom planu do nekoga kanala. Idu po našim selima i pričaju stare priče kako ovi krajevi treba da

budu mađarski. Ali mi znamo da mađarski narod nema nikakve veze sa tim revizionističkim prohtevima mađarske gospode i zato ne činimo odgovornim mađarske radne mase. Mi smo uvereni da će ovaj pakt sa bratskim poljskim narodom i pakt sa bratskim narodima Čehoslovačke, koji treba uskoro da bude potpisan, potpomoći da pod okriljem majke Sovjetske Rusije svi krajevi s one strane naših granica naseljeni našim življem budu priključeni majci Jugoslaviji. Ja sa najvećim oduševljenjem pozdravljam Ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj saradnji između bratske Poljske i naše zemlje i izjavljujem da ću glasati za. (Živo odobravanje i aplauz).

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik Panto Mališić.

Панто Малишић (*Изборни спрез Беране, НР Црна Гора*): Другови и другарице народни посланици! Идући по традицији своје уже отаџбине Црне Горе и свих народа Југославије ја изјављујем овдје свечано да ћу гласати за овај пакт са братским полjsким народом и за експозе министра претседника друга Тита. Напомињем да је у току наше историје доста било трговања са нашим словенским народима, поготово на Балкану, па су и у последње вријеме извјесне реакционарне и фашистичке силе гледале да подмире своје рачуне искључиво словенским народима и њиховим интересима. И када су у Југославији видјели нову препорођену државу, не бившу државу Стојадиновића и других лупежа и лихвара, него државу народа Југославије, који су крв лили за слободу своје отаџбине; када су видјели да не могу више сијати сјеме раздора између Срба, Хрвата, Македонаца, они су подигли дреку да смо ми агресивна земља и да Тито склапа неке пактове агресивне природе. Никада нијесу словенски народи били агресивни у односу на друге народе осим када су били принуђени да устану да бране свој опстанак. Историја прошлих ратова показала је да су наши савезници на рачун Југославије трговали и давали наше земље онима који су нас угњетавали.

Истина, то је вријеме прошло. Наша унутрашња снага, наша моћ, наше јединство духовно, политичко и морално њима стоји на препреци. Више нема трговања, ни трговачко-политичког нити материјалног нити моралног са нашим народима у Југославији. То се одражава и у спољној политици наше земље. Одраз наше унутрашње политике је спољна политика која се данас води на јединственој основи свих

Словена ради очувања своје егзистенције и својих животних права и тиме помаже остале мирољубиве народе у очувању мира.

Наши министри сада путују, закључују пактове и уговоре о узајамној помоћи и помагању са тврдим увјерењем да ће их до краја часно испунити, а не као некада када су их потписивали и не мислећи да их изврше. Зато се данашња реакција бунџи и виче на сва уста да у Југославији постоји тиранија, а ми тој међународној реакцији поручујемо да у овој земљи живе југословенски народи у пуној слободи и међусобној љубави борећи се за свој опстанак и своју независну груду. Дајући мирољубивим народима преко нашег Претсједника Владе и цијеле Владе допринос у очувању мира на Балкану и у свијету, словенски народи уносе у међународну политику нов политички принцип мирољубиве сарадње.

Словени уопште и наша држава, на челу са маршалом Титом, могу и желе да воде мирољубиву политику и да сва спорна питања рјешавају мирољубивим путем.

Наш народ у Истри и Јулиској Крајини, наш народ у Трсту заслужује пуну нашу материјалну, моралну и политичку потпору и ми ћемо је дати у отсудном моменту кад буде то тражила наша част и одбрана општих народних интереса. Они нам пребацују што тражимо те крајеве који су географски далеко. Тражимо их што су етнографски, политички и морално јединствено наши. Ми не тражимо туђе, не тражимо Сегедин, иако нам је географски близу, јер је он мађарски. Али, Трст је југословенски, и Јулиска Крајина и Истра, то су дакле наше земље.

Окупационе власти у зони Јулиске Крајине и Трста сију мржњу, раздор, доводе фашистичке агенте да пребијају наше грађане. То, мислим, не служи на част западној култури и политичарима који то спроводе, а нарочито г. Черчилу, који је потписао Атлантску повељу, потписивао споразуме у Техерану, на Криму и у Берлину, а када је требало да се извршују, онда, по старом обичају, не извршује их ако му то не иде у рачун. То сада чини и тиме хоће да завади народе. Не, не може. Наша је Истра, Јулиска Крајина и Трст, и она ће бити прије или касније наша, и нијачија неће бити сем наша, као и сви крајеви који су насељени нашим живљем, Хрватима и Словенцима и осталим југословенским народима.

Другови, изјављујем да ћу гласати за овај Закон о пријатељству између Пољске и нас и примам у цијелости експозе друга Претседјеника Владе. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Радомир Матић.

Радомир Матић (*Изборни срез ражањско-темњишки, НР Србија*): Другови народни посланици, говорећи о експозеу друга Тита не могу а да се не осврнем на политичке прилике у Србији, специјално пре 10—12 година, када се први пут на терену поставила основа братства и јединства радника и сељака, када су се формирали и одржавали први зборови Народног фронта. Не треба да се забораве оне масе сељака и радника, који су исписивали пароле и под тим се паролама сврставали у фронт братства свих словенских народа. „Савез са Совјетском Русијом“ — то су, другови, биле пароле. Поред тога била је и парола „Савез са Енглеском и Француском“. То је било пре 10—12 година у полицијској држави Павла Карађорђевића. Другови, од тога је доста прошло и сви сте живи сведоци шта је наш народ од тога времена пропатио и на својим плећима изнео. Али, остварило се оно што је народ желео и на што је указивао. Ми смо желели савез са Совјетском Русијом онда када с њом нисмо имали ни дипломатске односе, онда када је цео свет тврдио да је у Русији тама, пакао, да тамо није добро, да тамо царује мрак, да Русија није снажна и моћна. Народ је хтео савез са Совјетском Русијом и, другови, ми смо преживели овај рат, видели смо када се у ватри полагао испит, да је Совјетски Савез изашао као победник и неко ће рећи да смо ми сада уз Совјетски Савез и да је наша званична политика са Совјетским Савезом зато што је он победник. Није, другови, то је била народна политика и онда када нисмо били са Совјетским Савезом ни у дипломатским односима.

Сада нам пребацују зашто смо у савезу са Пољском. Зато, другови, што смо се на једној ватри пекли. И Пољска је искусила фашистички терор на својој сопственој кожи и ми морамо путем онога Насрадин Хоџе да тражимо лекара који је с куће падао, који се на истој ватри пекао. Ми смо зато и склопили тај савез са Пољском, јер је она пропатила у рату као и ми и она ће знати да цени своју слободу данас као и убудуће.

Замерају нам што се много угледамо на Русију. Па, другови, то наш народ воли и ми не можемо да водимо противнародну политику. А наш народ воли Русију и има разлога за то; прво, што је она велика словенска земља, што тамо живе словенска браћа и други народи поред њих; и друго, што је то земља радника и сељака. (Аплауз).

Другови, незабораван је онај утисак који су оставили они шумадиски сељаци 1935 године у Крагујевцу на збору Народног фронта када су изнемогли вичући: „Живела Совјетска Русија! Живело братство словенских народа! Живео Стаљин! Живео Молотов!“ итд. Промукле су десетине хиљада људи говорећи и тражећи то, а данас ми овде имамо ту част и ту срећу да се то остварује, да се то већ остварило умногоме. Ми данас озваничавамо и поздрављамо пакт о пријатељству и узајамној помоћи са нашом браћом Пољацима.

Говорећи овде, другови, верујем да тумачим жеље и стремљења наших Србијанаца, како посланика тако и народа, јер смо ми одраз њихове слоге тамо на терену. Поздрављам овај пакт о пријатељству и узајамној помоћи са нашом Пољском, са браћом Пољацима.

Друг Маршал је рекао нешто и о односима наших савезника према нама, о Енглезима. Читајући у новинама шта све раде Енглези ми смо се мало изненадили. Ми смо климнули главом, а србијански сељаци климају главом још од онога момента кад су наше јединице Југословенске армије морале да се повуку из Трста. И мени је жао ако наши народи почну да мрзе Енглезе. То не бих желео. Волео бих да ми волимо Енглезе и да Енглези воле нас, нарочито да волимо енглеске широке радне масе. Али са овога места кажем да енглески народ има дужност да води рачуна и да прати шта раде његови одговорни чиниоци у земљи. (Аплауз).

Нека Енглези не забораве — има једна наша народна која каже: стара се доброчинства не заборављају — али ја ћу да потсетим на то да су партизанске зарђале пушке, које су праштале по Србији, Босни, Црној Гори и широм целе Југославије, пуцале бранећи истовремено и Ла Манш и Стаљинград — ако хоћете — јер смо и ми били једна од Уједињених нација у борби против фашизма. Жалосно је данас, другови, да Енглези модерним наоружањем пуцају у те исте борце у Трсту. То је жалосна чињеница, ми указујемо на то,

ми то не одобравамо и ми против тога дижемо свој глас. Жалосно је да су баш Енглези погазили све принципе за које су прокламовали да се и они боре. Зар је то демократија да се онемогућава народу Јулиске Крајине и Трста да се сам определи да ли ће са Југославијом или са Италијом. Ти су људи осетили талијански фашизам и неће више ни живи ни мртви тамо. Разумљива је њихова борба и њихове тежње, а наша је дужност да им помогнемо. Енглези нису осетили фашизам, они су живели на својим острвима, али ми смо га осетили и код куће, и код појате, и на њиви, и у шуми и свуда редом. И зато ми разумемо наше другове и браћу у Јулиској Крајини и зато ми разумемо и Грке.

Наш је народ социјалан, има довољно свести и осећаја правде да реагира и онда кад је њему добро. Ми нашу земљу уређујемо и уредили смо је онако како одговара народним интересима. Ми се овде слажемо и договарамо, али видимо шта се ради у Грчкој. Тамо Енглези харангирају једне против других, народ гине. Са оваквим добром, каквим задужују Енглези Грке, далеко им лепа кућа!

Оволико сам имао да кажем. Поздрављам експозе нашег друга Тита, јер он води народну политику. Народне тежње и жеље наших народа он изражава у званичној форми. Наше је да одемо у народ да и даље наставимо да изграђујемо нашу земљу, да се шири слога, братство и јединство, јер ко зло ради, о зло ће и дочекати, а ко с ђаволом тикве сади, о главу ће му лупати. (Одобравање). И Енглези, уколико се везују са Андерсом, неће боље проћи него што је прошао Черчил, који се везивао са Дражом Михаиловићем. Толико сам, другови, имао да кажем. (Одобравање).

Претседавајући: Реч има народни посланик Мијалко Тодоровић.

Мијалко Тодоровић (*Изборни срез крагујевачки, НР Србија*): Ја поздрављам, другови народни посланици, експозе претседника Владе друга Тита. Посебно поздрављам његов пут и сва дела која је постигао у братским земљама Пољској и Чехословачкој.

Пакт о пријатељству и узајамној помоћи са Пољском и припреме извршене у том смислу са Чехословачком, значе учвршћење положаја наше земље, значе учвршћење мира у свету, значе решавање продубљивање и проширивање традиционалних веза наших народа са братским словенским

народима у Европи. Ја специјално као народни посланик из Шумадије, из Крагујевца, поздрављам и радујем се путу друга Тита у Чехословачку, јер мој град Крагујевац везују посебне везе са Чехословачком земљом. У томе граду леже 44 проба храбрих синова Чехословачке, који су се у прошлом рату с оружјем у руци борили против вековног непријатеља Срба. Ти светли гробови везују трајним везама наше народе са народима Чехословачке. (Одобравање).

Хоћу овом приликом да искажем расположење и мисли које последњих месеци леже на срцу нашега народа, његове жеље, његова огорчења на извесне лажи, провокације, увреде, директно непријатељске поступке које толеришу, чине и организују енглески одговорни кругови, како у суседству наше земље, тако и на осталим местима и у разним областима, кад се ради о интересима наше земље.

Не може се нашем народу пребацити што он јасно види енглеску политику данас. Не може се данас никако од нашег народа тражити да трпељиво посматра извесне посебне, уоке, реакционарне кругове у Енглеској, ако њихови, енглески, авиони лете над нашом територијом, ако вређају нашу част и нашу независност, ако свуда и доследно енглески политичари гласају против кандидовања наших делегата на окупштину Уједињених нација. Не може наш народ мирно и без огорчења да гледа на такве увреде када се официри наше Југословенске армије малтретирају, када се на њих пуца у Трсту, у Јулисској Крајини, не може јер је Југословенска армија значила заставу за многе поробљене народе у борби против фашизма.

Господа из Енглеске која звецкају оружјем, која вређају наш понос и нашу независност, изгледа, не схватају или неће да схвате промене које су се десиле у овој земљи. Они не могу никако да схвате да нас не узрујавају, да нас не плаше њихови авиони који узлетају и лете над нашом територијом, јер наш народ чврсто стоји на тлу ове земље, јер је она његова, јер је он свестан да треба да се за њу бори. (Одобравање). Не могу, изгледа, да схвате шта значи победнички народ, шта значи уједињен народ који је сам властитом снагом ослободио своју земљу, који је извојевао права која је хтео, јер кад би то схватили, не би могли да се играју са нашом чашћу, не би могли да се играју са толико доследним ставом који је наш народ имао од почетка

рата па до данас у борби против фашизма, у борби за његово коначно уништење, доследно принципу за који су се борили и за који би требало и сада да се боре сви Уједињени народи.

Карактерично је, међутим, да баш оно оружје које је у току овога рата нарочито пуцало против фашизма, које је највише дало жртава у борби против фашизма, да оно данас кад је рат свршен не звецка. Отуда се јасно може извести закључак да се искреност према миру, према трајном, праведном миру не мери по томе колико је ко допринео у борби против потпаљивача рата, у борби за тај мир. (Аплауз). Зато управо јесу наше безграничне симпатије, зато јесте наша безгранична оданост према Совјетоком Савезу, који је кроз читав рат па и данас био упоран и трајно доследан у борби за уништење фашизма и у борби за трајан и прави мир, за пуну независност малих народа. (Апрауз). Зато управо и нестају симпатије према нашим бившим савезницима из рата, јер они данас не само што не иду за уништењем фашистичких остатака него управо организују, управо чувају, управо помажу фашистичке остатке — паликуће који потстрекавају на нов рат. Ми добро знамо да смо се за мир борили, да смо за њега дали огромне жртве, ми знамо да смо борбу почели кад нисмо ништа друго имали до чврсте решености да се боримо за слободу, до свести да је право на нашој страни и до чврсте вере да постоји Совјетски Савез и да ће нас он помоћи у тој борби. Јасно је да ми данас јесмо и да ћемо бити још одлучнији кад се ради о одбрани наших права, кад се ради о одбрани части наше отаџбине, кад се ради о томе да до краја прибавимо сва права која смо извојевали у току овога рата. Зато су наше мисли стално крај наше браће у Јулиској Крајини, па и данас кад се са овог места упућују братски поздравни браћи из Јулиске Крајине, надамо се да ће одлучна реч друга Тита и свих посланика овде бити још један потстрек нашој браћи да истрају у борби за своја права у Јулиској Крајини и за њено присаједињење Југославији. (Бурна аплауз). Овај експозе друга Тита значи још једну хиљадиту потврду о правилности политике наше Владе, о њеној доследној политици за учвршћење независности и боље будућности наших народа, за учвршћење мира у свету, и зато ће

експозе друга Тита изазвати нови неописив полет код нашег народа за још веће збијање снага, за још одлучнији рад на изградњи наше земље, за њено пуно осамостаљење у сваком погледу, посебно у економском погледу; значиће подизање и јачање вере у сигурну будућност, у снаге мира које се данас све више и све чвршће окупљају око најдоследнијег борца за мир, око Совјетског Савеза. (Буран аплауз и одобравање).

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik d-r Hinko Krizman.

D-r Hinko Krizman: Drugovi narodni poslanici, u znak naše neograničene pažnje i jednodušne saglasnosti sa Pretsjednikom Vlade o vanjskoj politici i kao potvrdu pune saglasnosti svih naroda sa vanjskom politikom, da smo uvijek i sasvim spremni za miroljubivu saradnju, ipak izjavljujemo da ćemo braniti neotstupno interese naroda i države. Predlažem prost prijelaz na dnevni red.

Pretsedavajući: Ima reč pretседник Vlade maršal Tito.

Pretседник Savezne vlade maršal Josip Broz Tito: Slažem se sa prijedlogom narodnog poslanika d-r Hinka Krizmana da se pređe na prost prijelaz na dnevni red.

Pretsedavajući: Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Poljske.

Dajem reč potpretsedniku Prezidijuma drugu Moši Pijade i molim ga da pročita zakonski predlog.

Моша Пијаде (Изборни срез Београд I, НР Србија): Другови народни посланици, пре но што прећем на читање предлога Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, дозволите ми да у име Президијума изјавим следеће:

По тачки 9 члана 74 Устава, међународне уговоре ратификује Президијум. Али, с обзиром на велику важност овога уговора који се налази данас ту пред нама, Президијум није хтео да прими на себе да га ратификује својим Указом и изнео га је пред заједничку седницу Скупштине да га она ратификује законом. Президијум се нада да ћете

ви прихватити такво његово схватање, да се с обзиром на важност овог Уговора његова ратификација изврши путем закона на заједничкој седници и гласањем акламацијом.

(За овим је потпретседник Президијума Моша Пијаде прочитао предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске и био је на крају бурно поздрављен аплаузом. — Видети као прилог на крају књиге).

Претседавајући: Пре свега морам да питам Скупштину да ли прима поступак за ратификацију овог Уговора, као што је предложио говорник, потпретседник Президијума Моша Пијаде. Прима ли Скупштина? (Прима). (У дворани настаје буран и дуготрајан аплауз).

Другови, пошто су се сви дискусанти у диокусији о експозеу Претседника Владе већ додирнули овога Уговора, предлажем да приступимо гласању без особите дискусије о њему. Прима ли Скупштина овај предлог? (Једногласно: Прима! — Буран аплауз и одобравање). Пошто је Скупштина примила овај предлог, приступамо гласању о предлогу Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске. Гласаће се акламацијом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руку, затим устају и у дворани настаје одушевљен аплауз и повици: Живео, живео! Чују се поклици: Живео маршал Тито! Затим у дворани одјекује песма: „Хеј Словени...“ коју певају стојећи сви народни посланици и сви чланови Владе).

Констатујем да је Закон о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, Скупштина усвојила. (У дворани настају поново бурне и дуготрајне манифестације, аплауз и повици: Живео, живео!).

Пре закључења овог заседања имам да саопштим Народној скупштини акт Президијума Народне скупштине, који гласи:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 3073

Београд

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ ФНРЈ

Београд

По члану 60 Устава треба редовно заседање да буде сазвано за 15 април.

С обзиром да је II ванредно заседање завршено кратко време пре но што би по Уставу имало почети пролећње редовно заседање, затим с обзиром да због тога остаје сувише мало времена за припрему законских предлога који ће бити поднети I редовном заседању, као и с обзиром да би у случају да заседање отпочне 15 априла убрзо наступиле ускршње ферије, а 27 априла прославља Народна Република Словенија петогодишњицу Освободилне фронте — Президијуму Народне скупштине ФНРЈ част је умотити Скупштину за овлашћење да I редовно заседање сазове за 29, а не за 15 април.

1 априла 1946 год.
у Београду

Президијум Народне Скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар

М. Перуничих, с. р.

Претседник

Д-р И. Рибар, с. р.

Даје ли Скупштина ово овлашћење? (Даје). Објављујем да је примљен акт Президијума да се I редовно заседање сазове за 29, а не за 15 април.

Друго, пошто је ово последња седница у овом заседању, молим Народну скупштину да ме овласти да потпишем записник заједно са секретарима оба дома. Даје ли Скупштина ово овлашћење? (Даје).

На крају молим другове народне посланике да саслушају Указ Президијума о закључењу II ванредног заседања, који гласи:

У К А З

О

ЗАКЉУЧЕЊУ П ВАНРЕДНОГ ЗАСЕДАЊА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пошто је Савезно веће и Веће народа завршило свој рад, Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на основу члана 58 и 60 Устава ФНРЈ решио је:

да се II ванредно заседање Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, сазвано Указом Президијума на дан 20 марта 1946 године, закључи.

1 априла 1946 год.
у Београду
У. Бр. 160

Президијум Народне Скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар

М. Перуничих, с. р.

Претседник

Д-р И. Рибар, с. р.

Тиме закључујем ову седницу.

(Седница је закључена у 17.45 часова).

**ПРЕДЛОГ ПОСЛОВНИКА
САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ**

Састанак посланика и оверавање уверења о њиховом избору

Члан 1

На првом састанку Савезног већа новоизабране Народне скупштине ФНРЈ председава по годинама најстарији присутни посланик.

Дужност привремених секретара врше три посланика које Веће изабере.

Пошто присутни посланици предаду привременом председнику уверења издата од изборних комисија, Веће бира Верификациони одбор од 21 члана. Ако се окупштинске групе нису сагласиле на једну заједничку листу, избор се врши тајним гласањем по листама и по начелу сразмерног представништва. Кандидатску листу може поднети најмање десет посланика.

После овог избора састанак Већа се закључује.

Верификациони одбор бира себи председника, потпредседника и секретара.

Члан 2

Верификациони одбор испитује посланичка уверења, сва изборна акта и све жалбе против избора, и подноси извештај Већу. Отштампани извештај Верификационог одбора доставиће се свима посланицима.

Пошто је извештај достављен посланицима, председник Верификационог одбора сазива седницу Већа, на којој се одмах приступа претресу извештаја Верификационог одбора. Седница се не може одржати пре него што протекне двадесет четири часа од достављања извештаја посланицима.

До избора председника Већа, његовим седницима руководи председник Верификационог одбора.

Сваки посланик, док му избор не би био поништен, има право присуствовати и решавати на седницама Већа, али не

може гласати о свом сопственом избору, ако се о њему посебице гласа.

Веће може оснажити избор посланика, или поништити његов избор и наредити нови избор, или одложити одлуку и наредити да се изврше потребни извиђаји, па после тога донети коначну одлуку.

Члан 3

По завршеном претресу извештаја Верификационог одбора, посланици чији су избори потврђени полажу пред Већем и потписују заклетву која гласи:

„Ја, име и презиме, заклињем се својом чашћу и чашћу свога народа да ћу као народни посланик у раду Народне скупштине ФНРЈ верно заступати свој народ и да ћу неуморно чувати и бранити тековине народне борбе, демократска права и слободу народа.“

Посланици не могу вршити своју дужност док не положе заклетву.

После полагања заклетве чита се Указ Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазиву заседања Народне скупштине.

Претседник и Секретаријат

Члан 4

Веће бира за цео период за који је изабрано претседника, два потпретседника и три секретара.

Најпре се бира претседник, затим потпретседници и најзад секретари. Кандидате може предлагати најмање десет посланика. Избор потпретседника и секретара врши се по листама и по начелу сразмерног претставништва.

Члан 5

Претседник претставља Веће, руководи и одржава ред на његовим седницама, председава заједничким седницама оба дома Народне скупштине наизменично с претседником Већа народа, стара се о уредном и брзом отправљању послова у канцеларијама Већа. Он се нарочито стара да рад у одборима не застаје и да се не прекида. Претседник поставља све канцелариско особље, доноси одлуке о њиховим

службеним односима и врши дисциплинску власт над свима службеницима Веће.

У случају да је претседник спречен замењује га један од потпретседника.

Члан 6

Дужност је секретара: ад врше прозивку посланика, да састављају записнике седница, да читају предлоге и друга акта у Већу и да се старају о вођењу бележака о одлукама Већа, начину и резултату гласања и о реду говорника.

Један од секретара кога одреди претседник, непосредно води надзор над вршењем целокупног канцеларског рада.

У случају да су сви секретари спречени у вршењу дужности, замениће их привремено посланици које одреди претседник.

Одбори

Члан 7

За проучавање и припремање законских предлога и предлога о другим питањима Веће бира одборе. Одбори су стални или нарочити. Стални су: 1) Законодавни одбор; 2) Одбор за привредни план и финансије; 3) Мандатни и имунитетски одбор; 4) Административни одбор и 5) Одбор за молбе и жалбе.

Стални одбори бирају се за цео период за који је Веће изабрано.

Нарочити одбори бирају се за проучавање оних законских предлога или других предмета за које би Веће нашло да их треба упутити нарочитом одбору. Нарочити одбори трају док не сврше поверени им посао.

Веће може одредити и посебне истражне и анкетне одборе за поједина питања.

Веће бира по потреби и 10 чланова који улазе у Координациони одбор Народне скупштине ФНРЈ (чл. 64, став 2 Устава). Они могу бити сви узети између чланова Законодавног одбора.

Члан 8

Одбори се бирају по листама и по начелу сразмерног представништва. Кандидатску листу може поднети најмање десет посланика.

Чланови Савезне владе не могу бити чланови одбора.
Избори свих одбора врше се тајним гласањем, ако
Одбор претставника група дружичије не одреди.

Члан 9

Законодавни одбор се састоји од двадсеет и једног члана. Одбор за привредни план и финансије од петнаест чланова, а остали одбори састављени су од по седам чланова. Нарочити одбори имају онолико чланова колико Веће одреди у сваком посебном случају.

Члан 10

Сваки ће одбор изабрати себи председника, потпредседника и секретара.

Председника одбора ако је спречен замениће потпредседник, а ако је и он спречен, по годинама најстарији члан одбора.

Позиви за седнице одбора објављују се на месту нарочито за то одређеном у згради где се одржавају скупштинске седнице, а морају се доставити лично сваком члану одбора ако при закључењу последње седнице није био утврђен дан и час наредне седнице одбора.

Веће ће одредити рок до кога одбор треба да поднесе извештај. Ако одбор то не учини у одређеном року или му Веће не продужи рок, Веће може изабрати нов одбор.

Одбор може решавати ако је присутно више од половине његових чланова. Пуноважни закључци доносе се већином гласова присутних чланова.

Одбори ће водити записник о свом раду у који се бележе имена присутних чланова, њихови предлози и одлуке одбора.

Члан 11

Сваки члан одбора може подносити предлоге о појединим члановима законских предлога који се претресају. О сваком таквом предлогу одбор је дужан донети решење.

Члан 12

Одбори могу радити и за време кад Веће није на окупу.

Члан 13

Пошто предмет у одбору буде завршен, одбор ће одредити свога известиоца, који ће у Већу прочитати и бранити извештај и предлог одбора.

Ако се одбор подели на већину и мањину, и једна и друга страна има свог засебног известиоца.

Члан 14

Ради припремања и лакшег извршења свога задатка одбори могу образовати у својој средини пододборе. Чланови одбора бирају пододборе по истим начелима по којима се врши избор одбора.

Пододбори не могу доносити никакве одлуке у име целог одбора.

Члан 15

Седницама свих одбора може присуствовати сваки посланик. На седницама Законодавног одбора могу присуствовати и претставници домаће дневне штампе по претходном одобрењу претседника.

Осим чланова одбора само чланови Владе ФНРЈ и владини повереници имају право говора у одборским седницама.

Члан 16

Одбори могу општити непосредно са члановима Савезне владе преко својих претседника.

Члан 17

У току свога рада Законодавни одбор и Одбор за привредни план и финансије стајаће преко својих претседника у сталном додиру са истим одбором Већа народа ради међусобног обавештавања и усклађивања рада оба одбора.

Члан 18

Сви чланови одбора дужни су да за време док одбор ради буду стално у месту где Веће заседа и врше савесно своју дужност члана одбора. Чланове одбора који неоправдано изостају са одборских седница може одбор на предлог било којег члана доставити Већу ради доношења одлуке о њиховом смењивању.

Члан 19

Претставници постојећих посланичких клубова, који броје најмање пет посланика образују Одбор претставника група. Мање групе могу се споразумети и одредити заједнички једног претставника. Седницама одбора наизменично председавају претставници појединих група.

Одбор претставника група решава о свим питањима која се тичу рада Већа у циљу споразума ради убрзања рада и скраћивања поступка при претресу и гласању.

Претседник Већа, односно један од потпретседника који је за то одређен, и претседник Савезне владе, односно један од њених потпретседника, могу присуствовати седницама Одбора претставника група.

Одбор претставника група доноси своје одлуке једногласно. Одлуке се саопштавају Већу, које их без претреса прима или одбацује.

Ако Одбор по неком питању не постигне сагласност, примењује се у том случају одредба Пословника.

Седнице Већа

Члан 20

Седнице Већа отвара претседник или у случају да је спречен један од потпретседника. Он руководи претресом, стара се да се одредбе Пословника тачно извршују и одржава ред.

Претседавајући не учествује у претресу ни у гласању. У случају једнаке поделе гласова одлучиће глас претседавајућег.

Члан 21

Седнице Већа су јавне. Оне могу бити претворене у тајне када на захтев претседавајућег, Савезне владе или двадесет посланика, Веће то одлучи. О овом предлогу гласа се без претреса.

Предмети за које је изгласана тајност претресаће се, ако друкчије није решено, тајно и у одборима. Објављивање изјава или предлога Савезне владе датих у тајним седницама може бити само са пристанком Савезне владе.

Члан 22

Осим јавних и тајних седница, Веће се може скупљати и у конференције на предлог председника Већа, Претседника Савезне Владе или двадесет посланика. На конференцији могу бити присутни само посланици и чланови Савезне владе. Конференције не могу доносити обавезне одлуке.

Члан 23

Дневни ред за сваку седницу утврђује само Веће на предлог председавајућег или кога посланика, без претреса. На крају седнице утврђује се дневни ред за сваку идућу седницу. Дневни ред ће се објавити нарочитом објавом на одређеном месту у згради Већа.

Ако се дневни ред одређен за једну седницу није могао свршити на тој седници због недовољног броја присутних посланика, председавајући ће објавити да као дневни ред за идућу седницу вреди онај исти који је остао несвршен уз додатак оних предмета које по самом Пословнику треба ставити као и оних за које је Веће већ раније решило да се тога дана ставе на дневни ред.

Члан 24

Групе, које имају организовани и председнику Већа пријављени клуб, могу после завршене дискусије а пре гласања у целини о неком предлогу или предмету на дневном реду дати преко једног свог претставника кратку изјаву о предмету. Ова изјава мора бити писмена и не може трајати дуже од пет минута.

Члан 25

Записник седнице воде секретари редом како то буде одредио председник.

У записнику се бележе: 1) саопштења председавајућег и Савезне владе; 2) предмети о којима је Веће решавало и решења која су о њима донета, са начином гласања и бројем гласова „за“ и „против“ код поименичног гласања; 3) предмети за које Веће реши да се унесу у записник. Говори посланика не бележе се у записник, али се означају имена говорника „за“ и „против“.

Члан 26

На почетку сваке седнице чита се записник претходне седнице. Сваки посланик има право да учини примедбу на записник. Ако секретар изјави да не прима учињену примедбу и да остаје при својој редакцији, Веће решава о томе без претреса. У случају да Веће нађе да је примедба основана, секретар је дужан да према њој исправи записник. Коначно усвојени записник потписује председавајући и секретар који га је водио.

Записници ће се штампати у „Службеном листу ФНРЈ“.

Члан 27

Пре прелаза на дневни ред председавајући и Савезна влада чине Већу саопштења која се њега тичу. После тога посланици могу упућивати кратка питања председнику Већа, Претседнику Савезне владе или појединим њеним члановима, сагласно чл. 47 овог Пословника.

Затим се прелази на дневни ред.

Саопштења од стране Савезне владе могу се чинити у свако време седнице.

Члан 28

На седници Већа имају право да говоре само посланици и чланови Савезне владе. Веће ће по потреби саслушати овлашћеног министарског повереника за кога члан Владе затражи да буде саслушан.

Сваки посланик има право да говори на језику народа коме припада.

Нико не може говорити пре него што буде тражио и добио реч од председавајућег.

Председавајући даје реч по реду пријаве, изузимајући случајеве када је Пословником друкчије предвиђено. Члановима Савезне владе даће реч кад год је затраже. Одборски известиоци могу говорити више пута и преко реда, ако то захтева потреба претреса.

Сваки пријављени говорник има право да свој ред уступи другом пријављеном говорнику.

Посланику који жели да говори о каквој повреди Пословника или дневног реда, даје се реч чим је затражи. Његов говор може трајати највише пет минута и о томе слу-

чају не може говорити ниједан други посланик. Ако и после објашњења председавајућег говорник остаје при томе да су Пословник или дневни ред повређени, председавајући одмах позива Веће да без претреса реши то питање.

Члан 29

Пријаве за реч чине се чим се претрес отвори. Сваки посланик који се јавља за реч дужан је да изјави да ли ће говорити за или против предлога, као и да ли ће говорити у име групе или у име своје лично. Кад претрес почне, председавајући ће дати прво реч првом пријављеном говорнику „за“, а потом једном пријављеном говорнику „против“, ако га има, и тако редом.

Говорник може говорити само о питању које је на дневном реду. Осим председавајућег нико други не може прекинути говорника нити га опоменути на ред.

Члан 30

Осим чланова Савезне владе и одборских извештача, о једном предмету не може нико говорити више од једанпут, осим ако му то Веће нарочито допусти. Претрес у начелу и претрес у појединостима сматрају се као предмети за себе.

Ако посланик тражи реч да исправи свој навод који је погрешно изложен те дао повода неспоразуму, или ради личног објашњења, онда ће му се дати реч одмах по завршеном говору који је дао повод за то, али не може дуже говорити од пет минута.

Члан 31

У начелном претресу говори посланика који говоре у име групе могу трајати најдуже један сат, а говори осталих посланика најдуже пола сата. У појединачном претресу говори посланика који говоре у име групе могу трајати најдуже пола сата, а говори осталих посланика најдуже четврт сата.

У име групе може говорити само један посланик, осим ако се Одбор претставника група за претрес појединих предмета није дружије сагласио.

Члан 32

У начелном претресу, пошто буду говорили сви посланици у име група, Веће може решити колико ће се времена оставити за говоре других посланика.

У посебном претресу, чим о појединим главама законских предлога буду завршени говори говорника у име група, Веће може на предлог десет посланика решити да се претрес закључи.

Члан 33

Одбор претставника група може решавати споразумно колико ће дана трајати претрес у начелу и појединостима и колико ће говорника дати која група по законским предлозима који су стављени на дневни ред.

Он може за поједине законске предлоге усвојити краћи поступак у коме би пре гласања давали само кратке изјаве по један претставник сваке групе.

Члан 34

Седнице закључује председавајући. Ако дневни ред није исцрпљен, он може закључити седницу само са пристанком Већа, објављујући дневни ред наредне седнице, који је Веће претходно утврдило. Нову седницу председавајући може заказати и писменим путем.

Подношење и претрес законских предлога и резолуција

Члан 35

Законске предлоге може подносити Већу Савезна влада и сваки посланик.

Сваки посланик може подносити законске предлоге на језику народа коме припада.

Законски предлози предаће се писмено председнику Већа. Предлог посланика мора такође бити састављен у облику у коме се доноси закон.

Примљени законски предлог председник Већа доставиће одмах Већу народа на решавање.

Председник ће наредити да се законски предлози благовремено умноже и раздају посланицима.

Веће ће узети у претрес и законске предлоге које је усвојило Веће народа и њему доставило на решавање.

Члан 36

Законодавни одбори и одбори за привредни план и финансије Савезног већа и Већа народа могу и у току начелног и појединачног претреса законских предлога, на иницијативу једног од њих, одржавати заједничке састанке ради саслушања образложења чланова Савезне владе или њиховог повереника и ради саглашавања о техничкој редакцији појединих глава и чланова законских предлога. У циљу саглашавања о техничкој редакцији законских предлога ови одбори могу образовати и заједничке редакционе комисије.

Члан 37

Претседник је дужан известити Веће на првој наредној седници о примљеним законским предлозима.

Веће ће најпре одлучити по питању хитности за законске предлоге. Захтев за хитност мора бити поднет писмено.

Кад је тражена хитност за законски предлог, Веће решава о томе захтеву без претреса уз претходно саслушање Савезне владе, ако захтев потиче од посланика. Захтев за хитност може један од предлагача образложити усмено.

Ако је захтев за хитност примљен, Веће ће предлог одмах упутити надлежном одбору, који га пре свих других предмета узима на разматрање. Одбору ће Веће одредити рок у коме мора бити готов са својим извештајем. Ако одбор не заврши рад у одређеном року, а Веће му не продужи рок, Веће може узети предлог у претрес и без извештаја одбора или изабрати нов одбор.

Члан 38

Чим извештај одбора буде готов, претседник ће наредити да се извештај заједно са одборским предлогом умножи и разда посланицима.

Веће ће утврдити дан у који ће се отворити претрес.

По свршеном начелном претресу приступа се првом гласању о томе прима ли се предлог у начелу или не прима. Гласање се врши дизањем руку.

Кад се предлог у начелу прими, предази се на претрес појединих глава (одељака) законског предлога. Гласање се

врши по чановима и то дизањем руку. Кад се претрес у појединостима сврши, приступа се другом и коначном гласању о предлогу у целини. Гласање о предлогу у целини врши се увек поименице.

Веће може, пре него што приступи коначном гласању упутити предлог одбору ради прегледа и поправке редакције, као и ради довођења у сагласност његових измењених и допуњених одредаба са ранијим одредбама.

Овако исправљени предлог умножиће се и раздати посланицима пре гласања о предлогу у целини.

Претрес законског предлога који је оглашен за хитан врши се по краћем поступку.

О законским предлозима по којима је усвојен краћи поступак, решава се гласањем једанпут у целини.

Члан 39

Посланици могу своје предлоге за измену и допуну појединих чланова законских предлога (амандмане) упућивати само одбору. О свима амандманима које одбор не би у потпуности усвојио, гласа се после гласања о предлогу одбора, ако би овај био одбачен. Ако одбор усвоји амандман потпуно, тим се амандманом замењује одговарајући члан у предлогу. Све до самог гласања амандман се може повући.

У току појединачног претреса у Већу, амандмане могу предлагати само Савезна влада и одбор.

Члан 40

Предлог да се решење о поједином члану законског предлога одгоди док се не реше други чланови, или да се врати одбору, као и друга претходна питања могу се стављати док се односни члан не стави на гласање. О тим предлозима се гласа без претреса.

Члан 41

Ако је приликом гласања један члан био подељен на више тачака, онда пошто се о свим тачкама буде гласало, посебно се гласа о целом члану укупно и он се ставља на гласање са свима усвојеним тачкама.

Члан 42

Ако је одбор нашао да законски предлог посланика треба у начелу одбацити, онда Веће решава о том предлогу без претреса по саслушању одборског известиоца и првопотписаног предлагача.

Члан 43

Кад Веће прими буџет или привредни план од Одбора за привредни план и финансије, они се морају ставити одмах на прво место дневног реда. Првенство имају само предлози и интерпелације који су оглашени за хитне.

Пошто предлог државног буџета и предлог финансиског закона буду примљени у начелу, врши се претрес буџета у појединостима и гласање о њему по делима. Затим ће се вршити претрес и гласање о предлогу финансиског закона.

Одбор претставника група споразумно ће одредити трајање претреса по предлогу државног буџета и финансиског закона.

Члан 44

Законски предлози које је усвојило Савезно веће шаљу се на решавање Већу народа. Ако Веће народа учини какве измене или допуне у предлогу, овај се враћа Савезном већу на решавање. Кад Савезно веће усвоји измене и допуне учињене од Већа народа, или ако је Веће народа већ усвојило истоветан текст законског предлога, као и у случају кад Савезно веће усвоји у целини предлог који је већ усвојило Веће народа или обратно, сматра се да је Народна скупштина ФНРЈ предлог примила.

У случају да се домови не сагласе о пријему једног предлога било у целини било у појединостима, ствар се упућује на решење Координационом одбору састављеном од једнаког броја чланова оба дома.

Ако се у Координационом одбору не постигне сагласност или ако један од домова одбије решење предложено од Координационог одбора, домови ће понови решавати о читавом предмету. У случају да се ни овога пута не постигне сагласност, Народна скупштина ће се распустити.

Члан 45

Законе усвојене у Већу доставља претседник Већа Президијуму Народне скупштине ради проглашења.

Члан 46

Предлоге резолуција могу подносити Савезна влада и посланици. Веће може одлучити да се овакав предлог упутити нарочитом одбору. О резолуцијама се води само један претрес и о њима се решава као о једној целини.

Питања и интерпелације

Члан 47

Посланици имају право постављати кратка питања претседнику Већа, Претседнику Савезне владе и њеним члановима. Питања упућена претседнику Већа предаће се претседнику најдоцније дан пре седнице, а претседник је дужан на питање усмено одговорити на идућој седници.

Питања члановима Савезне владе упућују се писмено преко претседника. Чланови Савезне владе одговарају писмено или усмено на седници пре прелаза на дневни ред, већ према томе да ли питач тражи усмен одговор или не. Чланови Савезне владе морају усмено одговорити најдоцније за три дана, а писмени одговор морају дати најдоцније у року од пет дана. Ако је потребно прикупљање података, члан Савезне владе може тражити дужи рок, али тај рок не може бити дужи од тридесет дана.

После одговора члана Савезне владе може говорити само још питач, ради каквог обавештења и да укратко изјави да ли је задовољан одговором или не. Рад по кратким питањима не сме трајати више од једног сата пре прелаза на дневни ред.

Члан 48

Сваки посланик има право управљати члановима Савезне владе интерпелације. Интерпелације се подносе писмено преко претседника Већа, који их саопштава односно члану Савезне владе, а Веће извештава о њима на првој наредној седници. На тој седници се одмах одређује и дан за њихов претрес, ако члан Савезне владе није затражио одређени рок ради

прикупљања података. После тога рока Веће приступа претресу интерпелације и без одговора члана Савезне владе. Свака интерпелација се мора одмах умножити и раздати посланицима. Интерпелације које су оглашене као хитне стављају се на дневни ред испред свих осталих које нису хитне.

Одлука Већа којом се завршује претрес о интерпелацији и прелази на дневни ред може бити проста или образложена.

Ако је предложен прост прелаз на дневни ред и члан Савезне владе на то пристаје, онда ће се ставити на гласање прост прелаз пре свих оних који су мотивисани.

Ако је предложен прост прелаз на дневни ред одбачен, прелази се на гласање о мотивисаним предлозима.

У случају кад није предложен никакав прелаз на дневни ред, онда се без икаквог гласања прелази на остале интерпелације, ако су на дневном реду.

Молбе и жалбе

Члан 49

Молбе и жалбе упућене Већу морају бити предате писмено и потписане од свих молилаца односно жалилаца. Све молбе и жалбе претседник ће доставити одбору за молбе и жалбе, који ће их по реду како су стигле заводити у један протокол и узимати у претрес.

Молбе и жалбе које се односе на какав законски предлог или на какав други предлог који се већ претреса у Већу или у једном од одбора биће упућене односном одбору.

Молбе и жалбе које не буду упућене другим одборима биће упућене коме од чланова Савезне владе, или ће се изнети на седницу Већа или ће их сам одбор одбацити ако сматра да није вредно износити их на седницу.

По свим предметима за које нађе да их треба изнети на седницу Већа, Одбор за молбе и жалбе подноси извештај Већу као законски предлог.

Гласање

Члан 50

Гласање у Већу је јавно или тајно.

Јавно се гласа дизањем руку или поименце. Гласање дизањем руку врши се у свим случајевима у којима није Пословником одређен други начин гласања.

Поименце се гласа усмено. Гласање поименце врши се кад се гласа о законском предлогу у целини и кад гласање дизањем руку не даје позитиван резултат. При гласању поименце један од секретара прозива све посланике поименце, а ови гласају одзивом „за“ или „против“. По свршеној прозивци свих посланика прозивање се још једном они посланици који се први пут нису одазвали.

Тајно гласање врши се листићима једнаке величине, једне боје и једног облика, који се стављају у једнообразан коверат нарочито за то спремљен. Посланици пуштаће један за другим по прозивци листиће у сандучић који ће стајати на столу председавајућег. Гласове ће бројати три посланика одређена коцком, који ће по завршеном бројању уништити гласачке листиће.

Гласати се може само лично.

Члан 51

Веће може пуноважно решавати ако је присутно више од половине укупног броја посланика.

За пуноважан закључак потребна је већина гласова присутних посланика.

Када при вршењу избора два или више лица добију једнак број гласова, вршиће се нов избор.

Члан 52

Ако председник запази да нема довољан број посланика за решавање, наредиће прозивку или пребројавање.

Кад се покрене питање о кворуму, присутни посланици не могу изаћи из дворане док се не изврши прозивка односно пребројавање и гласање. Ако то ипак учине, сматраће се да су присутни и да су гласали против.

Присутност утврђује председавајући.

Права и дужности посланика

Члан 53

За све изјаве и поступке при вршењу свог мандата, било у седницама било у извесној дужности, посланици одговарају само Већу и бирачком телу које их је изабрало.

Без одобрења Већа посланици не могу бити лишени слободе нити се противу њих може покренути кривични

поступак, осим у случају затицања на делу злочина. У времену између заседања Већа и кад оно није на окупу одобрење може дати Президијум Народне скупштине. У случају лишења слободе или покретања кривичног поступка против посланика, када је затечен на делу злочина, мора се о томе одмах извести Президијум Народне скупштине, који примљени извештај доставља Већу чим оно буде на окупу.

Посланици уживају имунитетско право од тренутка када им је од стране изборне комисије издато уверење да су изабрани.

Захтев истражних или судских органа за издавање посланика упућује се претходно Мандатно-имунитетском одбору. Веће решава ствар по саслушаном извештају Одбора.

Одредбе овог члана не вреде за позивање пред суд и остале државне органе и за извршење судских и административних одлука по приватноправним споровима.

Застарелост не тече за све време док се по Уставу и закону не може истрага над послаником започети или наставити.

Члан 54

Сви посланици дужни су бити у месту где Веће држи своје седнице и вршити своје дужности за све време док заседање траје.

Ниједан посланик не може отсутствовати са седница Већа, ако му Веће не одобри отсуство. Веће може доставити Мандатно-имунитетском одбору случај посланика који без одобрења отсуства не долази на седнице. Одбор ће уз свој извештај поднети Већу предлог како треба поступити према таквом посланику. Веће може по предлогу одбора решити да због тога престаје мандат посланику и позвати његовог заменика.

Веће решава о траженом отсуству без претреса. Ако председник нађе да у Већу нема довољан број чланова за решавање, он може огласити да се сва одобрена отсуства прекидају, осим оних која су одобрена због тешке болести.

Члан 55

Посланици имају право на дневницу за време рада Већа или одбора.

Поред тога посланици имају право на бесплатну возњу на свим државним саобраћајним средствима за време трајања мандата.

Члан 56

Сваки посланик може дати оставку на свој мандат. О поднесеној оставци подноси извештај Мандатно-имунитетски одбор.

Члан 57

Посланицима издаје председник нарочите легитимације. У њима ће се изрично истаћи имунитетско право посланика навођењем текста прва три става чл. 53 овог Пословника.

Одржавање реда

Члан 58

Искључиво право одржавања реда на седницама припада председавајућем.

Члан 59

Дициплинске казне којима се могу казнити посланици су ове:

- 1) опомена на ред;
- 2) записана опомена на ред;
- 3) одузимање речи;
- 4) привремено искључење са седница.

Искључење први пут не сме бити дуже од три седнице, а сваки други пут не дуже од десет седница.

Прве три казне изриче сам председавајући, а четврту Веће без претреса на предлог председавајућег или двадесет чланова Већа.

Члан 60

Опоменом на ред казниће се сваки посланик који својим говором или својим понашањем у Већу нарушава ред и прописе Пословника. Записаном опоменом на ред, која ће се забележити у записник, казниће се сваки посланик који је у истој седници већ раније опоменут на ред.

Одузимањем речи казниће се посланик који би у свом говору повредио ред, а већ је раније на истој седници био кажњен записаном опоменом, или који два пута није хтео послушати председавајућег.

Казном искључења кажњава се посланик који лично вређа или клевета народне посланике или се понаша непристојно према Већу или за кога се утврди да није очувао тајну о предметима за које је изгласана тајност или неће да послуша опомене председавајућег, као и онај који прави неред или спречава рад у седници.

Посланик који је кажњен казном искључења дужан је да се уклони одмах из дворане Већа. У случају противљења председавајући ће прекинути седницу и наредити да се кажњени посланик силом уклони.

Посланик против кога се предлаже искључење има право да говори у своју одбрану, али највише пет минута. Ако је више посланика једновременно предложено за искључење због заједнички извршеног прекршаја реда, има право да говори само један у име свих, али његов говор може трајати највише десет минута.

Члан 61

Надзор над одржавањем реда у унутрашњости и дво-ришту зграде у којој заседава Веће води искључиво Претседник Президијума Народне скупштине. Посланици не смеју на седници Већа долазити са оружјем.

Особље и рачуноводство Већа

Члан 62

Све особље Већа стоји под надзором претседника. Особље је стално или привремено. Административни одбор израдиће нарочити Правилник о особљу Већа. Овај Одбор одређује број и плату особља.

Члан 63

Претседник извршује буџет Већа. Административни одбор дужан је сваког месеца прегледати рачуне и подносити извештај Већу, односно претседнику.

Стенографске белешке

Члан 64

Стенографско особље израђује стенографске белешке о седницама Већа, као и ових одбора, ако претседник одреди. Стенографске белешке подносе се на увиђај сваком говорнику. Он може чинити измене које се тичу редакције, не уносећи нове мисли и разлоге, нити изостављајући изражене мисли и разлоге. Претседник води рачуна да говорници не чине исправке ван обележених граница. За штампање стенографских бележака важе исти прописи као за стенографске белешке заједничких седница оба дома.

Архива и печат Већа

Члан 65

Веће има своју архиву, о којој се стара нарочити службеник.

Члан 66

Веће има свој печат. Печат чува први секретар.

Члан 67

Овај Пословник ступа на снагу чим га Веће изгласа.

ПРЕДЛОГ ПОСЛОВНИКА

ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

(Овај предлог Пословника идентичан је с предлогом Пословника Савезног већа који је већ приложен.

Разлика је само у назначавању назива Већа. Тако у ставу првом члана 1 предлога Пословника Савезног већа стоји „Савезног већа“, а у предлогу Пословника Већа народа треба да стоји „Већа народа“. Зато свуда где се у предлогу Пословника Савезног већа помиње „Савезно веће“, у предлогу Пословника Већа народа стоји „Веће народа“, а где се помиње „Веће народа“ треба да стоји „Савезно веће.“ (Чланови 5, 35 и 44).)

ПРЕДЛОГ ФИНАНСИЈСКОГ ЗАКОНА

ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЗА БУЏЕТСКУ 1946 ГОД.

I

Одредбе о извршењу општег државног буџета

Члан 1

Општи државни буџет Федеративне Народне Републике Југославије за 1946 годину састоји се из:

Расхода у износу од — — — — —	Дин.	33.966,415.000.—
Прихода у износу од — — — — —	„	27.456,134.000.—
Вишак расхода над приходима од — —	Дин.	6.510,281.000.—

Члан 2

Општи државни буџет Федеративне Народне Републике Југославије дели се на:

а) Савезни буџет, који садржи:

Расходе у износу од — — — — —	Дин.	20 607,500.000.—
Приходе у износу од — — — — —	„	17.307,500.000.—
Више расхода	Дин.	3.300,000.000.—

б) Збирне буџете народних република, који садрже, и то:

Народне Републике Србије:

Расходе у износу од	Дин.	4.773,150.000 —
Приходе у износу од „		4.773,150.000.—

Народне Републике Хрватске:

Расходе у износу од	Дин.	3.437,950.000.—
Приходе у износу од „		2.489,518.000.—
Више расхода	Дин.	948,432.000.—

Народне Републике Словеније:

Расходе у износу од	Дин.	1.263,000.000 —
Приходе у износу од „		1.439,703.000.—
Више прихода	Дин.	176,703.000 —

Народне Републике Босне и Херцеговине:

Расходе у износу од Дин. 2.290,600.000.—

Приходе у износу од „ 830,968.000.—

Више расхода Дин. 1.459,632.000.—

Народне Републике Македоније:

Расходе у износу од Дин. 940,715.000.—

Приходе у износу од „ 470,651.000.—

Више расхода Дин. 470,064.000.—

Народне Републике Црне Горе:

Расходе у износу од Дин. 653,500.000.—

Приходе у износу од „ 144,644.000.—

Више расхода Дин. 508,856.000.—

Укупно збирни буџети народних република:

Расходе у износу од — — — — — Дин. 13.358,915.000.—

Приходе у износу од — — — — — „ 10.148,634.000.—

Више расхода Дин. 3.210,281.000.—

Члан 3

Предвиђени вишкови прихода по буџету Народне Републике Словеније у износу од Динара 176,703.000.— иду у корист Савезне касе.

Члан 4

Народним републикама од савезних прихода, који буду наплаћени на њиховој територији, уступа се следећи део, и то:

а) од наплате прометног пореза:

Народној Републици Србији — — — Дин. 269,500.000.—

Народној Републици Хрватској — — „ 151,000.000.—

Народној Републици Словенији — — „ 140,000.000.—

Народној Републ. Босни и Херцеговини „ 40,500.000.—

Народној Републици Македонији — — „ 37,000.000.—

Народној Републици Црној Гори — — „ 4,000.000.—

Укупно Дин. 642,000.000.—

б) од наплате такса:

Народној Републици Србији — — — Дин. 216,500.000.—

Народној Републици Хрватској — — „ 179,000.000.—

Народној Републици Словенији — — „ 37,406.000.—

Народној Републ. Босни и Херцеговини	„	49,500.000.—
Народној Републици Македонији — —	„	28,000.000.—
Народној Републици Црној Гори — —	„	8,000.000.—
Укупно Дин.		518,406.000.—

в) од прихода државних привредних предузећа:

Народној Републици Србији — — —	Дин.	249,200.000.—
Народној Републици Хрватској — —	„	140,000.000.—
Народној Републици Словенији — —	„	44,000.000.—
Народној Републ. Босни и Херцеговини	„	17,500.000.—
Народној Републици Македонији — —	„	30,000.000.—
Народној Републици Црној Гори — —	„	34,500.000.—
Укупно Дин.		515,200.000.—

Члан 5

Вишак расхода над приходима из чл. 1 овог Закона покриће се из ванредних прихода и обртног капитала Главне државне благајне.

Члан 6

Сви прописи општег карактера (уредбе, одлуке, правилници, статuti и слично), који ловлаче издатке из државне касе, морају имати претходну сагласност савезног Министра финансија.

Без ове сагласности не могу се на основу тих прописа вршити никакви расходи.

Члан 7

Министри финансија народних република, на образложен предлог окружног извршног одбора, могу изузетно одобравати буџете окружних, среских, градских и месних народних одбора за протекле буџетске периоде.

Сви окружни, срески, градски и месни народни одбори дужни су саставити завршне рачуне за све протекле буџетске периоде најдаље до краја јуна 1946 године и доставити их на преглед и разрешење министарствима финансија народних република.

Члан 8

Најдаље до краја јуна 1946 године министарства народног здравља народних република у сагласности са министрима финансија народних република извршиће ревизију свих правилника и тарифа здравствених установа ради наплате такса и других накнада за лечење и услуге.

Члан 9

Ради покрића својих расхода, градски и месни народни одбори могу уводити све таксе, које су до сада наплаћивали, уколико нису у противности са постојећим таксеним прописима.

Одлуке о увођењу такса по овом основу доносиће републикански министри финансија уз претходну сагласност савезног Министра финансија.

Члан 10

Сва државна привредна предузећа и привредна предузећа под државном управом финансираће се у буџетској 1946 години на основу својих финансијских планова, сагласних њиховим производним задацима и одобрених од ресурсног савезног министра и савезног Министра финансија. Финансијске планове предузећа, која нису још распоређена у смислу чл. 74 тач. 16 Устава ФНРЈ одобравају надлежни савезни министри у сагласности са савезним Министром финансија. Кад надлежна власт одреди која ће предузећа бити под управом савеза, република, односно народних одбора, савезни министри пренеће право одобравања ових финансијских планова на одговарајуће министре република, односно извршне одборе окружних народних одбора и градова у рангу округа.

Док финансијски планови државних привредних предузећа и привредних предузећа под државном управом за 1946 годину не буду надлежним путем одобрени, управе предузећа могу привремено вршити потребне расходе у сврху извршења постављених производних задатака.

Одредбе Уредбе о државном рачуноводству неће се примењивати на финансијско пословање државних привредних предузећа.

Употребу вишкова прихода државних привредних предузећа, до доношења одговарајућих законских прописа, регулисаће Претседник Привредног савета у сагласности са савезним Министром финансија.

Коначан вишак прихода у корист државног буџета утврдиће се на основу одобреног завршног рачуна сваког предузећа.

Члан 11

У току 1946 године извршиће се ревизија свих фондова и ликвидација оних, који се приликом ревизије покажу као непотребни. Претседник Савезне владе по предлогу савезног Министра финансија доносиће коначне одлуке о томе. Фондови који и даље остану морају се показати у буџету као анекси.

Члан 12

До доношења новог Закона о посредним порезима продужује се важност прописа досадашњег Закона о таксама и тарифе уз њега, који су били на снази на дан 31 децембра 1945 ако и уколико нису обухваћени, преиначени или укинати прописима новог Закона о таксама или прописима новог Закона о непосредним порезима, који ступају на снагу 1 јануара 1946 године.

Члан 13

Почев од 1 јануар 1946 године важиће само она ослобођења од плаћања дажбина, која су предвиђена у Закону о непосредним порезима, Закону о порезу на пословни промет, Закону о скупном порезу на пословни промет, Закону о државној трошарини, предлогу Закона о општој царинској тарифи и Закону о таксама (старом, који је важио до 31 децембра 1945 и новом) с тим, да се школарина неће плаћати.

Престају важити сва остала ослобођења привремене или сталне природе, одобрена било којим другим законским прописима, уредбама или одлукама.

Савезни Министар финансија може изузетно у вези са обновом земље и системом цена мењати, заводити или укидати увозне и извозне царине као и друге дажбине.

Члан 14

Сва министарства, окружни и градски народни одбори, државна привредна предузећа, предузећа народних одбора и друге установе, вршиће убудуће исплате за набавке, радове и услуге, чија вредност прелази 5.000.— динара искључиво преко Поштанске штедионице или других јавно-правних новчаних завода путем вирмана на чековни, жиро или текући рачун повериоца, који је дужан да код Поштанске штедионице или неког другог јавно-правног новчаног завода отвори свој рачун. Уколико ове јавно-правне новчане установе немају организовану службу у местима исплате, могу се ове исплате вршити непосредно.

Предњи став не односи се на лица, која имају потраживања по односу личних расхода, радничких надница, путних и селидбених трошкова, као и на лица, фирме и предузећа, која имају потраживања за набавке, радове и услуге, извршене непосредном погодбом путем режисера, у смислу §-а 147 и 150 Уредбе о државном рачуноводству. За ова потраживања не морају се прилагати уверења о плаћеној порези.

Члан 15

Државни службеници који су изабрани или буду изабрани за чланове извршних народних одбора не примају своје редовне службеничке принадлежности, већ накнаду за рад као чланови извршних народних одбора. Ова накнада исплаћиваће им се из буџета народних одбора чији су чланови.

Члан 16

За бивше самоуправне пензионере (бановинске, градске и општинске) који нису обухваћени Уредбом о установљењу права на пензију од 25 октобра 1945, народне републике донеће најдаље до краја јуна 1946 сходне прописе. Док се ти прописи не донесу, таквим пензионерима ће се исплаћивати привремена помоћ по прописима, донетим у смислу чл. 7 Одлуке НКОЈ-а од 19 децембра 1944. Ову помоћ народне републике ће исплаћивати из својих сопствених средстава.

Све народне републике достављаће савезном Министарству финансија до 20-ог наредног месеца списак свих исплаћених републиканских и бивших бановинских, градских и општинских пензионера са одговарајућим ефектом исплате за протекли месец.

Члан 17

Све исправе о зајму, које издају државни кредитни заводи (савезни и републикански) један другом, ослобађају се плаћања такса из Т. Бр. 18, 19 и 39 старог Закона о таксама почев од 1 јануара 1946 с тим, да се износи плаћени на име ових такса до дана објављивања овога Закона неће враћати.

Ово важи и за исправе о зајмовима које државна надлештва и државне установе издају државним кредитним заводима.

Члан 18

До даље одлуке обуставља се исплата ануитета по зајмовима и дуговима државних и самоуправних тела, закљученим до ослобођења.

II

Одредбе о извршењу савезног буџета

Члан 19

За извршење буџета примењиваће се прописи, којима је регулисан рад државног рачуноводства. Отступање од ових прописа, по образложеном предлогу надлежног министра, одобраваће Министар финансија.

Члан 20

Одобрени буџет расхода извршују као наредбодавци министри, њихови помоћници или од министара овлашћене старешине надлештава, установа и предузећа.

Као рачунополагачи сматрају се старешине рачуноводстава, као и сва она лица, којима се повери руковање новцем, вредностима или материјалом. Њих одређује: а) старе-

шине рачуноводстава — Министар финансија, б) остале рачунопологаче — режисере, министри односно старешине надлештава, установа и предузећа.

Члан 21

Рачуноводства при министарствима, самосталне благајнице привредних министарстава, самосталних државних установа и предузећа, дужна су извршавати буџет онако како је одобрен. При издавању наредба и налога за исплату наредбодавци и шефови рачуноводстава оних министарстава, при којима постоје рачуноводства са сопственом благајном, поступаће по прописима о рачуноводственој служби, који су до сада примењивани. Наредбе за исплату наредбодаваца оних министарстава, при којима постоје помоћна рачуноводства без сопствене благајне, према потписиваће још и шефови рачуноводстава тих установа, односно њихови заменици.

Члан 22

Сва државна надлештва и установе, које немају своја рачуноводства, вршиће рачуноводствену службу преко режисера и водиће све књиге предвиђене за рачуноводство. При министарствима привредног карактера, поред шефа рачуноводства за извршење појединих задатака могу да постоје режисери, чији број зависи од саме природе посла, који односно министарство врши.

Члан 23

Буџетом одобрени кредити не могу се ангажовати без претходног отварања. Министар финансија по захтевима надлежних наредбодаваца отвара кредите својим решењем. Исплата готовине врши се на основу петнаестодневних прорачуна потребних износа, које сваког првог и петнаестог у месецу поносе наредбодавци Министарству финансија — Отсеку главне државне благајне.

Члан 24

Министарство народне одбране израдиће свој буџет расхода рашчлањен по буџетским партијама и поднеће га Министру финансија на одобрење.

Укулина сума расхода Министарства народне одбране показаће се у једној партији буџета расхода за буџетску 1946 годину.

Отварање и ангажовање кредита врши се по чл. 23 овога Закона, а исплата према Правилнику о финансијском пословању Министарства народне одбране.

Изузимање готовине на каси Главне државне благајне врши се по признаницама — налозима Финансијског одељења Министарства народне одбране, које се признанице сматрају ликвидним документима.

Члан 25

Ангажовања по буџету за 1946 годину могу се вршити до 31 децембра 1946 за радове и набавке, које се до тога рока могу обавити, а наредбе за исплату могу се издавати до краја јануара 1947 године, исплате и књижења могу се вршити до краја фебруара 1947 године.

Члан 26

По образложеним предлозима надлежних министара може Министар финансија одобравати вирмане по буџету расхода и прихода за буџетску 1946 годину. Повећање личних на терет материјалних расхода и обрнуто не може се одобравати.

Члан 27

Министарства привредног карактера и самосталне државне установе привредног карактера, чији се расходи и приходи показују у буџету, могу у границама одобрених предрачуна трошити своје приходе.

Министар финансија може им одобрити привремене позајмице, закључење зајма и повећање расхода на терет остварених вишкова прихода.

Члан 28

Све непредвиђене, недовољно предвиђене и ванредне кредите одобраваће по образложеном захтеву појединих министара Министар финансија на терет буџетске резерве или на терет обртног капитала Главне државне благајне.

Члан 29

Све уредно ангажоване обавезе личне и материјалне природе из протеклих буџетских периода исплаћиваће се на терет обртног капитала Главне државне благајне. Поступак за правилно ликвидирање тих обавеза прописаће Министар финансија.

Члан 30

Обавезе личне и материјалне природе, створене за време окупације, не исплаћују се.

Члан 31

Савезна привредна предузећа, која не могу уравнотежити своје расходе и приходе, могу, у циљу активизирања послова, закључивати зајмове. Ануитете по овако закљученим зајмовима предузећа су дужна уносити у свој редовни буџет.

Члан 32

Кредите по буџетима укинутих министарстава може Министар финансија у споразуму са Претседником Владе пренети делимично или у целини на министарства, којима се ова припајају, нова која се оснивају, комитете или органе на које се њихове функције преносе.

Приликом реорганизације појединих министарстава и подручних им установа, извршене на основу законских прописа, редовне припадљности службеника новооснованих одељења односно служба, за које у буџету расхода за 1946 годину нису предвиђени потребни кредити, могу се плаћати из кредита предвиђених у буџетским партијама оних одељења — служба, у којима су у буџету за 1946 годину предвиђени кредити за ту сврху.

Члан 33

Савезни буџети расхода и прихода у 1945 години за буџетске периоде: јануар, фебруар—март, април—јуни и јули—децембар чиниће целину у државном завршном рачуну за 1945 годину, у коме ће се остварити приходи и извршени расходи по буџету показати по буџетским партијама.

Члан 34

Исплаћене социјалне помоћи у буџетском периоду јули—децембар 1945 године на терет уштеда истих расхода, предвиђених у буџетским периодима: јануар, фебруар—март и април—јуни 1945 године могу се, изузетно од постојећих прописа, у завршном рачуну за целу буџетску 1945 годину књижити и показати као расходи оног буџетског периода, у коме су били предвиђени. Неисплаћени износи по овом основу за буџетски период јули—децембар 1945 имају се вратити Главној државној благајни.

Члан 35

Трошкове по чековним рачунима државних надлештава и установа обрачунаваће Поштанска штедионица на крају календарске године. Обрачунати износ књижиће се на терет обртног капитала Главне државне благајне. По овом пропису поступиће се и за трошкове обрачунате у 1945 години.

Члан 36

Овлашћује се Министар финансија:

1) да изда гарантне благајничке бонове државним и другим предузећима код којих се, с обзиром на њихову општу привредну важности, укаже потреба за то, а у сврху прибављања потребних финансијских средстава код новчаних завода. Привредну важност рада односних предузећа оцењују надлежна стручна министарства у сагласности са Претседником Привредног савета.

Облик, каматну стопу и рок гарантних благајничких бонова, као и границе њихове употребе прописаће Министар финансија својим решењем;

2) да по образложеном предлогу надлежних министара може доносити одлуке о исплати посебних накнада и премија у производњи за појачање друштвено корисног рада, за већу продуктивност и побољшање квалитета производње, за уштеду материјала, за превишење норме и неизбежно потребан прековремени рад.

Службеницима, намештеницима и другим лицима могу се исто тако додељивати посебне накнаде за специјалне и стручне послове.

Пострадалим на служби или њиховим породицама може Министар финансија по надлежном предлогу одобравати помоћ.

Све исплате по овој одредби падају на терет буџетских резервних кредита;

3) да на терет обртног капитала Главне државне благајне исплаћује бескаматне привремене позајмице народним републикама са роком повраћаја 31 децембра 1946;

4) да по образложеном предлогу ресорног министра доноси прописе о регулисању припадности државних службеника грађанског реда и осталих јавних службеника министарстава и установа за службенике са службом или на раду у иностранству;

5) да, у споразуму са Претседником Привредног савета, пропише Правилник о накнади трошкова за службена путовања и селидбе савезних службеника, службеника савезних и осталих јавних установа и Правилник о накнадама из чл. 13 Уредбе о регулисању надница и плата радника и намештеника државно-привредних и приватних предузећа, приватних установа и организација;

6) да изда привремена оквирна упутства о рачуноводно-благајничкој служби;

7) да може расходовати као дефинитиван издатак износ привремене признанице од 497.375.— динара исплаћен у 1945 години за потребе деце палхи бораца ЈА;

8) да на предлог Министра саобраћаја одобри исплату и ликвидацију припадности особља — посаде југословенских пловних објеката у окупационим зонама горњег и доњег Дунава, док овом особљу траје служба на тим објектима.

Док се ово особље налази на пловним објектима у поменутиим зонама, одобрава се исплата привремених аконтација припадности у валутама земаља, у којима се то особље налази. Већ исплаћене аконтације одобравају се.

Исплата припадности овог особља пада на терет обртног капитала Главне државне благајне;

9) да одобри буџет расхода и прихода Завода за ванредне набавке и буџет Завода за репарациона потраживања при Управи спољне трговине Министарства трговине и снабдевања и осталих сличних установа;

10) да може пренети извесне послове из надлежности савезног Министарства финансија у надлежност републиканских министарстава финансија;

11) да може својим решењима одобравати исплате принадежности и аконтација, које су извршене на подручјима појединих република првих месеци по ослобођењу, а не одговарају прописима Уредбе о принадежностима државних службеника грађанског реда од 20 априла 1945;

12) да може одобравати привредним коморама (трговинским, индустријским и занатским) да за испуњење коморских задатака могу наплаћивати од својих чланова допринос највише до 1% од њиховог чистог прихода од радња, предузећа и занимања.

Ближе одредбе о разрезу и наплати овога доприноса прописале Министар финансија;

13) да, изузетно од постојећих прописа, може својим решењем одредити процену активе, отпис потраживања имовинских вредности, признавање обавеза, обрачун расхода и прихода, дотирање фондова, реконструкцију рачунских исправа и њихово књижење, пречишћавање биланса и све остале појединости из пословања поштанских штедионица пре ослобођења;

Члан 37

Овлашћује се Поштанска штедионица да на терет „Рачуна губитка и добитка“ за 1946 годину може вршити личне и материјалне издатке за оснивање својих филијала и пословница у местима која одреди Министар финансија.

Члан 38

Овлашћује се Државна хипотекарна банка да на терет „Рачуна разних расхода“ за 1946 годину може вршити личне и материјалне издатке за оснивање нових и обнављање раније постојећих својих филијала у местима која одреди Министар финансија.

Члан 39

Овлашћује се Министар просвете да код Државне хипотекарне банке закључи зајам у износу од 3,000.000.— ди-

нара, за потребе изградње спортских игралишта, уређење интерната, научних института и вежбаоница Школе за телесно васпитање у Београду.

Члан 40

1) Све набавке, радови, закупи и остале услуге, које за државу повлаче расходе, могу се, изузетно од односних прописа, закључивати и непосредном погодбом. Закључење непосредне погодбе до износа од 10.000.— дин. може се поверити једном чиновнику, а преко овог износа погодбе ће закључивати комисија састављена од три чиновника, с тим, да је за погодбе преко износа од 500.000.— динара потребна сагласност Министра финансија. Кад су у питању набавке по максимираним ценама могу се закључивати погодбе путем једног чиновника.

Изузетно од претходног става све набавке, радови, закупи и остале услуге, које врши Министарство грађевина и Министарство саобраћаја, имају се подносити на одобрење Министру финансија, кад ови уговори односно набавке, радови и закупи достижу или прелазе суму од 1,000.000.— динара.

У изузетним случајевима може Министар финансија на образложени предлог ресорног министра одобравати исплату уговорних аванса.

2) Одлуку о продужењу рока, измени и рокиду погодбе за набавке државних железница доноси наредбодавац, који је посао закључио. Уколико се ради о накнадном повећању цена, а вредност закључене погодбе прелази суму од 1,000.000.— динара, потребна је сагласност Министра финансија.

3) За исплате, које повлаче издатак из државне касе већи од 15.000.— динара сауговорач је дужан поднети уверење о плаћеној државној порези за последње тромесечје, односно да изјави пристанак, да се од износа, који има да прими, наплати дужни порез.

Члан 41

Принадлежности односно зараде новопостављених и преузетих државних службеника исплаћиваће се од дана кад су дотични службеници ступили на дужност.

Ступању на дужност ових службеника мора претходити акт о њиховом постављењу односно преузимању.

Све одлуке о постављењу и унапређењу државних службеника достављаће се Контролном одељењу на оцену и сагласност.

Члан 42

По смрти активног или пензионисаног службеника, надничара или радника, исплатиће се на име сахране двомесечне бруто активне односно пензијске припадљивости лицу, које је извршило сахрану. У бруто пензијске припадљивости за ову исплату не улази износ смањења пензије по чл. 25 Правилника за извршење Уредбе о установању права на пензију. Исплата ће се извршити на основу потврде надлежних државних органа да је односно лице поднело трошкове сахране. Та ће се накнада исплатити и расходovati на терет оног кредита, из кога су биле исплаћиване припадљивости умрлог службеника, пензионера, односно надничара или радника.

Исто тако исплатиће се на име сахране двомесечне бруто активне припадљивости службеника и радника државних бродарских установа, који се несрећним случајем приликом службе на пловним објектима удаве и не буду пронађени и сахрањени.

Члан 43

Обрачунавање и књижење, по извршеним исплатама из кредита савезног Министарства социјалне политике из ранијих буџетских периода има се саобразити одлуци савезног Министра финансија IX Бр. 3731 од 28 новембра 1945 без обзира на прописе §-а 30 и 31 финансијског закона за буџетски период фебруар—март и §-а 41 Финансијског закона за буџетски период април—јуни 1945.

Члан 44

Неисплаћене инвалидске припадљивости из времена пре 18 априла 1941 које припадају инвалидима и њиховим породицама на основу правоснажних решења надлежних инвалидских судова раније Југославије, или на основу правоснажних решења, донетих по Закону о решавању нерешених предмета инвалида из ранијих ратова од 3 августа 1945

обрачунаваће се за период до 1 маја 1945 према Закону о регулисању предратних обавеза, односно Закону о курсевима за повлачење окупацијских новчаница и о регулисању обавеза, а од 1 маја 1945 па надаље по сразмери динар за динар. Исплата пада на терет обртног капитала Главне државне благајне, а вршиће се по поступку, који важи за обавезе из ранијих буџетских периода.

Члан 45

Покретна и непокретна имовина радничких комора, као и њихове обавезе, по престанку њиховог рада прелазе на земаљске одборе ЈСРНЈ, а имовина и обавезе Централног секретаријата радничких комора на Главни одбор ЈСРНЈ.

Ближе одредбе за извршење прописа из предњег става издаваће по потреби надлежни орган.

Члан 46

Тачка 31 чл. 9 Закона о општој царинској тарифи мења се и гласи:

„Предмети који се увозе на рачун репарација за потребе државних надлештава и државних установа, уколико не раде по принципима комерцијалног вођења послова. Поступак за ово ослобођење прописује Министар финансија својим Правилником.“

Члан 47

1) Документа, којима се у оквиру буџетом одобрених кредита правдају утрошци за материјалне потребе наших дипломатско-конзуларних заступништава, мисија, аташеа и дописника на страни, сматрају се ликвидним иако по форми не одговарају прописима Уредбе о државном рачуноводству.

2) Награде стручњацима-специјалистима, које се исплаћују у времену од 1 октобра 1945 па надаље ослобађају се службеничког пореза.

Члан 48

Одобрава се Министру народне одбране, да, на терет обртног капитала Главне државне благајне, може расходovati:

а) све оне износе, који су исплаћени на име принадлежности путем аконтација и слично, а који нису могли бити наплаћени услед тога, што лица којима су аконтације исплаћене нису била обухваћена систематизацијом, формацијом и постављењем, као и услед демобилизације, смрти и слично;

б) све оне износе, који претстављају одговарајућу вредност за износе окупацијских новчаница, којима је Министарство народне одбране снабдевало извесне команде и сутанове пре замене окупацијских новчаница, а који нису могли бити замењени, већ су предати Министарству финансија.

Члан 49

Поштанске, телеграфске и телефонске таксе по Закону о поштанско-телеграфско-телефонским таксама, уколико код државних органа, надлештава и установа нису наплаћене за време од дана ступања на снагу поменутог Закона до 31 децембра 1945, неће се наплатити. Исто важи и за поштилке војних лица за време од дана ступања на снагу поменутог Закона до 20 новембра 1945.

Члан 50

Одлука Националног Комитета Ослобођења Југославије од 19 децембра 1944 о давању помоћи породицама, чији се храниоци налазе у заробљеништву, укида се даном 1 јануара 1946 године.

Члан 51

Примају се на знање и одобравају:

1; решења савезног Министра финансија донета на основу чл. 9, 10, 11, 19 и 25 Финансијског закона за буџетски период јули—децембар 1945;

2) решења савезног Министра финансија IX Бр.3731 од 23 новембра 1945 о начину стављања на расположење кредита савезних министарстава републиканским министарствима, начину обрачунавања, вршењу контроле утрошка и показивању ових утрошака у завршном рачуну;

3) одлука Привредног савета Бр. 2056 од 28 новембра 1945 о куповини 10 канадских бродова типа „Корвета”;

4) решење савезног Министра финансија III Бр. 1136 од 18 маја 1945 о одређивању висине такса из опште таксене тарифе;

5) решење савезног Министра финансија VIII Бр. 2293 од 6 јуна 1945 о исплати личних принадлежности по првом разреду скупоће;

6) решење савезног Министра финансија V Бр. 5351 од 30 јуна 1945 о исплати пензијских принадлежности;

7) решење савезног Министра финансија Бр. 10684/45 о регулисању принадлежности службеницима државног речног бродарства;

8) решење савезног Министра финансија V Бр. 12737 од 30 новембра 1945 о регулисању исплата принадлежности државним службеницима, извршених у времену од ослобођења до 1 јуна 1945;

9) решење савезног Министра финансија VII Бр. 7498 од 2 октобра 1945 о ослобођењу од плаћања такса свих претставака, уговора и осталих исправа у вези са зајмовима одобреним у смислу чл. 8 Закона о демобилизацији старијих годишта обвезника, као и признање извршног наслова облигацијама издатим народним одборима од стране дужника по примљеним зајмовима, у смислу чл. 8 напред поменутог Закона;

10) решење савезног Министра финансија VII Бр. 8942 од 12 новембра 1945 о отпису потраживања Државне хипотекарне банке;

11) решење савезног Министра финансија VII Бр. 5283 од 15 августа 1945 о финансирању откупа и расподеле житарица у економској 1945/46 години;

12) решење савезног Министра финансија VII Бр. 6135 од 3 септембра 1945 о финансирању откупа и расподеле житарица у економској 1945/46 години;

13) решење савезног Министра финансија VII Бр. 5834 од 27 августа 1945 о издавању благајничких бонова;

14) решење савезног Министра финансија VII Бр. 6011 од 31 августа 1945 о кредиту Занатској банци у износу од 35,000.000.— динара;

15) решење савезног Министра финансија VII Бр. 7263 од 9 октобра 1945 о кредиту Привилегованој аграрној банци у износу од 200,000.000.— динара;

16) решење савезног Министра финансија II Бр. 21100 од 6 септембра 1945 о полагању савезних прихода наплаћених од стране федералних јединица земаљским министарствима финансија и обрачунавању ових са савезним Министарством финансија;

17) решење савезног Министра финансија VII Бр. 5100/1945 о кредитном плану за август—септембар 1945;

18) решење савезног Министра финансија VII Бр. 6787/1945 о изменама и допунама у ранијим одлукама о кредитном плану;

19) решење савезног Министра финансија VII Бр. 3111/1945 о употреби кредита од 50,000.000.— динара одобреног Привилегованој аграрној банци за исплату већ одобреног кредита Централном прометном а. д. у Београду;

20) решење савезног Министра финансија VII Бр. 6783/1945 о ослобођењу од таксе гаранција, које држава даје државним предузећима у вези са пословима око финансирања откупа житарица у економској 1945/46 години;

21) решење савезног Министра финансија VII Бр. 7499/1945 о регурисању односа између савезног Министарства финансија и Државне хипотекарне банке, у вези са зајмовима демобилисаних;

22) решење савезног Министра финансија VII Бр. 7370/1945 о издавању потврда на робу, коју купује држава и добијању кредита на њиховој подлози;

23) решење савезног Министра финансија IV Бр. 179 од 26 јануара 1945 о ослобођењу од плтања увозне царине и осталих дажбина и такса, које се наплаћују на царинарницама, за материјал који увози Југословенска армија за своје потребе;

24) решење савезног Министра финансија IV Бр. 905 од 26 марта 1945 о проширењу решења Бр. 179/IV од 26 јануара 1945 у погледу ослобођења од плаћања царина, такса и дажбина и на савезничке војске, које се налазе на нашој државној територији;

25) решење савезног Министра финансија IV Бр. 4611 од 31 августа 1945 о уређењу робног и саобраћајног промета са окупираним пограничним подручјима Истре и Ријеке (зоне „А” и „Б”);

26) решење савезног Министра финансија IV Бр. 5260 од 2 октобра 1945 о ослобођењу Државног петролејског

предузећа „Југопетрол“ из Београда од плаћања увозне царине и свих јавних дажбина на петролеум за освежљење, бензин, плинско, моторно, машинско и тракторско уље;

27) решење савезног Министра финансија IV Бр. 5817/1945 о ослобођењу Државног петролејског предузећа „Југопетрол“ из Београда од плаћања увозне царине и свих јавних дажбина на асфалт, смоле од нафте, парафин, парафинску маст, вазелин и вазелинску маст, ланолин и разне ланолинске масти, коломаз и др.;

28) решење савезног Министра финансија IV Бр. 6343/1945 о ослобођењу увозне царине и свих осталих дажбина и такса које се наплаћују на царинарницама, за робу, која се увози из Истре и Ријеке (зона „А“ и „Б“);

29) решење савезног Министра финансија I Бр. 3106 од 10 новембра 1945 о набавци инвентарских предмета за Поштанску штедионицу;

30) решење савезног Министра финансија I Бр. 4822 од 12 новембра 1945 о расходима за оправку и одржавање зграда Поштанске штедионице;

31) решење савезног Министра финансија I Бр. 4869 од 10 новембра 1945 о одобрењу кредита за разне материјалне расходе Поштанске штедионице;

32) решење савезног Министра финансија V Бр. 1969/1945 о исплати принадлежности члановима делегације, која је водила преговоре у Вашингтону о набавкама у оквиру уговора о зајму и најму;

33) решење савезног Министра финансија VII Бр. 6953 од 25 септембра 1945 о додељивању помоћи Главном савезу српских земљорадничких задруга у износу од 3,000.000.— динара;

34) решење савезног Министра финансија VII Бр. 1124/1945 о повраћају позајмице од 10,500.000.— динара, која је била додељена Главном савезу српских земљорадничких задруга и стављању ове суме на расположење Комисији за задружарство при Привредном савету;

35) решење савезног Министра финансија V Бр. 13726 од 31 децембра 1945 г. о расходовању исплаћених личних и породичних пензија железничке станице Шибеник за месец јуни 1945 год.;

36) решење савезног Министра финансија V Бр. 13975 од 27 децембра 1945 г. о расхоровању иполаћене аконтације на зараду и принаолежности радника железничке станице Рума за месец новембар 1944 год.;

37) одлука Министра саобраћаја ГУЖ Бр. 21963/1-1945 о привременом распоређивању звања службеника извршних железничких јединица, с тим, да Министар саобраћаја у сагласности са Министром финансија изврши накнадну ревизију распореда звања и ранга појединих јединица. Одлуке о промени ранга појединих јединица из тач. XIV доносиће Министар саобраћаја у сагласности са Министром финансија;

38) споразум о међусобним услугама склопљен између Министарства пошта, телеграфа и телефона с једне и Поштанске штедионице с друге стране, од 2 августа 1945;

39) Правилник о пословању Државне класне лутрије V Бр. 7403 од 13 августа 1945, и

40) решење Привредног савета ФНРЈ Бр. 1894 од 24 новембра 1945 г. којим се предвиђа сагласност Министра финансија за задужење државних надлештава при преузимању робе од Завода за ванредне набавке.

Члан 52

Ближа упутства за извршење буџета расхода и прихода за 1946 годину и за правилну примену одредаба овога Закона, прописиће Министар финансија.

Члан 53

Овај Закон добија обавезну снагу 1 јануара 1946 год.

ВЛАДА

ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

К. бр. 611

6 марта 1946 године

Београд

ПРЕЗИДИЈУМУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

На седници Владе ФНРЈ од 4 марта 1946 године усвојен је предлог Министра финансија о Општем државном буџету ФНРЈ за 1946 годину са следећим изменама и допунама:

а) у Финансијском закону

Члан 13 допунити:

У ставу првом: у петом реду иза „Закона о општој царинској тарифи“ ставити запету и додати: „Закону о аграрној реформи и колонизацији, Закону о ревизији додељивања земље колонистима и аграрним интересентима у Македонији и у Косовско-метохијској области“.

У ставу трећем: иза речи „Савезни Министар финансија“ додати: „у споразуму са Претседником Привредног савета, а по одобрењу Претседништва Владе ФНРЈ“.

Члан 20 мења се:

У другом реду место речи „министра“, ставити: „њих“.

Члан 30 мења се и гласи:

„Обавезе личне и материјалне природе, створене за време окупације, не могу се исплаћивати без претходне ревизије.

Поступак о ревизији прописале Министар финансија.

Исплата ових обавеза по одлуци Министра финансија вршиће се на терет обртног капитала Главне државне благајне“.

Члан 36 допунити:

На крају члана додати нову тачку 14), која гласи:

„да може на терет обртног капитала Главне државне благајне вршити исплате за набавку одеће и обуће за милицију, за службенике Министарства пошта, телеграфа и телефона, који обављају помоћну извршну службу и за службенике Министарства саобраћаја, који су непосредно везани са саобраћајном службом“.

Члан 41 мења се:

Трећи став мења се и гласи: „Све одлуке о постављењу и унапређењу државних службеника достављаће се Министарству финансија на оцену сагласности са законским прописима“.

Члан 45 брише се и ставља се нов текст:

„Овлашћују се органи, којима је поверена управа предузећа или добара под државним секвестром, да могу пуноважно задужити предузећа односно добра у циљу њиховог активизирања. Задужење се може извршити на основу прет-

ходног одобрења надлежног савезног односно републиканског ресорног министра“.

Члан 46 брише се у целини.

б) У рачунском делу — расходима

У буџетској партији 219 брише се четврта потпозиција, која гласи:

„За изједначење плата цивилних и војних судија — 159.600.—“ а следећа — пета потпозиција гласи:

„Породични додаци 196.600.—“.

Моли се Президијум Народне скупштине да предлог Општег државног буџета за 1946 годину са наведеним изменама и допунама предложи Народној скупштини ФНРЈ на одобрење.

Смрт фашизму — слобода народу!

Генерални секретар,
Митар Бакић с. р.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
ОДБОР ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ
Бр. 30
18 марта 1946 године
Београд

ИЗВЕШТАЈ

ОДБОРА ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОПШТЕГ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА И ПРЕДЛОГУ ФИНАНСИСКОГ ЗАКОНА ЗА 1946 ГОД.

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Одбор за привредни план и финансије Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије примио је преко Претседништва Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ предлог Општег државног буџета Федеративне Народне Републике Југославије за 1946 годину заједно са предлогом Финансиског закона за 1946 годину.

Одбор је по образложењу министра финансија Сретена Жујовића узео предлог у разматрање и на својим седницама одржаним 6—16 марта 1946 године једногласно га усвојио са следећим изменама и допунама:

а) у предлогу расхода

Партија 13 предлога се брише.

Партија 14 предлога постаје партија 13 и уместо износа „3,500.000“ долази износ „3,650.000“.

Партија 15 предлога постаје партија 14 и према томе редни број партија предлога 16—25 закључно смањује се за 1 (један).

У партији 19 (парт. 20 предлога) уместо износа „350.000“ долази износ „120.000“.

Партија 26 предлога се брише.

Партија 27 предлога постаје партија 25 и према томе редни број партија предлога 28—39 закључно смањује се за 2 (два).

У партији 26 (парт. 28 предлога) уместо износа „250.000“ долази износ „320.000“.

У партији 32 (парт. 34 предлога) уместо износа „350.000“ долази износ „120.000“.

Партија 40 предлога се брише.

Партија 41 предлога постаје партија 38 и према томе редни број партија предлога 42—115 закључно смањује се за 3 (три).

У партији 39 (парт. 42 предлога) уместо износа „250.000“ долази износ „320.000“.

Партија 116 предлога се брише.

Партија 117 предлога постаје партија 113 и према томе редни број партија предлога 118—754 закључно смањује се за 4 (четири).

У партији 218 (парт. 222 предлога) уместо износа „495.300“ долази износ „295.300“.

У партији 236 (парт. 240 предлога) уместо износа „300.000“ долази износ „200.000“.

У партији 244 (парт. 248 предлога), у тексту, после речи „за“ брише се реч „редовне“ а уместо речи „оправке“ долази реч „оправку“.

У партији 473 (парт. 477 предлога) уместо износа „170.000“ долази износ „100.000“.

У партији 479 (парт. 483 предлога) уместо износа „12,000.000“ долази износ „8,000.000“.

У партији 482 (парт. 486 предлога) уместо износа „4,350.000“ долази износ „2,350.000“.

У партији 536 (парт. 540 предлога) уместо износа „250.000“ долази износ „520.000“, те према томе уместо суме „1,333.500“ у износу партије долази сума „1,603.500“.

У партији 546 (парт. 550 предлога) уместо износа „290.000“ долази износ „90.000“.

У партији 553 (парт. 557 предлога) мења се текст и гласи:

„Трошкови око издавања рударског часописа“.

У партији 558 (парт. 562 предлога) у другој потпозицији брише се у тексту реч „Исхрана“.

У партији 654 (парт. 658 предлога) у шестом реду текста бришу се речи „оправке пловних објеката за рачун СССР“.

У партији 709 (парт. 713 предлога), у тексту, после речи „радна снага“ додају се у загради речи „шофери и чистачице са доприносом за осигурање“.

У партији 722 (парт. 726 предлога), у тексту, после речи „Радна снага“ додају се у загради речи „помоћно особље и радници на терену, запослени на премеравању и њихово осигурање“.

У партији 726 (парт. 730 предлога), у тексту, после речи „трошкови“ додају се у загради речи „геометара, агронома и чланова комисија“.

Партија 755 предлога се брише.

Партија 756 предлога постаје партија 751 и према томе редни број партија предлога 757—1049 закључно смањује се за 5 (пет), тако да последња партија предлога 1049 добија редни број 1044.

У партији 752 (парт. 757 предлога) уместо износа „3,250.000“ долази износ „3,450.000“.

У партији 824 (парт. 829 предлога) у првој потпозицији уместо износа „1,391.760“ долази износ „3,037.560“, те према томе уместо суме „11,440.440“ у износу партије долази сума „13,086.240“.

б) у предлогу Финансијског закона

У члану 1, трећи ред, после речи „Расхода у износу од... Дин.“ уместо суме „33,966,415.000“ долази сума „33,961,270.800“, а у петом реду после речи „Вишак расхода над приходима од... Дин.“ уместо износа „6,510,281.000“ долази износ „6,505,136.800“.

У члану 2, четврти ред, после речи „Расхеде у износу од... Дин.“, уместо суме „20,607,500.000.—“ долази сума „20,602,355.800.—“, а у шестом реду после речи „Више расхода Дин.“, уместо износа „3,300.000.000“ долази износ „3,294,855.800“.

У члану 13, четврти ред, после речи „трошарини“ уместо „предлогу Закона“ долази „Предлогу закона“ (велико П, мало з).

У члану 14, став први, ред први, после речи „окружни“ ставља се запета и умеће реч „срески“.

Члану 15 додаје се став други који гласи:

„Државни службеници, који су изабрани или буду изабрани за чланове извршних народних одбора, задржавају ранија права социјалног (пензионог) осигурања, с тим да од накнаде за свој рад уплаћују одговарајући допринос“.

У члану 24, став други, после речи „одбране“ уместо речи „показаће се“ долазе речи „показује се“.

У члану 27, став други, после речи „закључење“ уместо речи „зајма“ долази реч „зајмова“.

У члану 31 после речи „послова“ умећу се речи „по одобрењу ресорног министра, а у сагласности са Министром финансија“.

У члану 32, став први, ред први, после речи „укинутих министарстава“ долази запета и умећу се речи „установа и одељења“.

У члану 36, тачка 4), после речи „установа“ бришу се речи „за службенике“.

У члану 42, став други, додаје се на крају нова реченица која гласи: „Ова ће се исплата извршити члановима породице које је он издржавао“.

У члану 46 (чл. 47 штампаног предлога), тачка 1), ред трећи, после речи „и дописника на страни“ умећу се речи „као и документа Команде милиције из периода јули—децембар 1945“.

Члан 49 (чл. 50 штампаног предлога) у новој редакцији гласи:

„Укида се одлука Националног Комитета Ослобођења Југославије од 19 децембра 1944 о давању помоћи породицама чији се храниоци налазе у заробљеништву“.

У члану 50 (чл. 51 штампаног предлога) на крају тачке 27 уместо речи „и др.“ долазе речи „и томе слично“.

Подносећи овај извештај Одбору је част умолити Савезно веће Народне скупштине ФНРЈ да усвоји предлог Општег државног буџета Федеративне Народне Републике Југославије за 1946 годину са изложеним изменама и допунама.

За известиоца по овом предлогу изабран је народни посланик Петар Стамболић.

	Претседник
	Одбора за привредни план и финансије
Секретар	Савезног већа

Живота Ђермановић, с. р.

Петар Стамболић, с. р.

Ч л а н о в и :

Филип Лакуш, с. р.; Мустафа Виловић, с. р.; Албин Випотник, с. р.; Томо Војковић, с. р.; Петар Војновић, с. р.; Аћим Груловић, с. р.; Јоже Јуранчич, с. р.; Мирко Крцић, с. р.; Петар Мундрић, с. р.; Горољуб Поповић, с. р.; Добросав Томашевић, с. р. и Душан Чалић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

**ОДБОРА ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ ВЕЋА
НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ
ОПШТЕГ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА И ПРЕДЛОГУ ФИНАНСИ-
СКОГ ЗАКОНА ЗА 1946 ГОДИНУ**

(Текст овог извештаја идентичан је са напред приложеним текстом извештаја Одбора за привредни план и финансије Савезног већа).

За известиоца по овом предлогу изабран је народни посланик Иван Гошњак.

Претседник
Одбора за привредни план и финансије
Већа народа

Секретар
Д-р Војин Царић, с. р.

Д-р Обрен Благојевић, с. р.

Ч л а н о в и :

Јосип Јерас, с. р.; Алекса Томић, с. р.; Иван Гошњак, с. р.;
Радомир Тодоровић, с. р.; Александар Стојановић, с. р.;
Иван Турковић, с. р.; Митра Митровић, с. р. и Бено
Котник, с. р.

У циљу да се у државној управи и народној привреди Федеративне Народне Републике Југославије отклоне неправилности, недостаци, грешке, пропуштања, штеточинства и бирократске навике, да се у свим њеним органима, установама и предузећима, стално одржава и развија дух штедње, рационално газдовање, уопште будност у одбрани интереса народа и државе, да апарат државне управе и сви јавни службеници теоно сарађују са широким народним масама, да се у целокупној државној управи, друштвеним установама, организацијама и предузећима очува и ојача законитост, осећање одговорности и несебична служба заједници, Народна скупштина ФНРЈ доноси

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

ОПШТОЈ ДРЖАВНОЈ КОНТРОЛИ

Члан 1

Општа државна контрола помаже и надзире целокупно пословање и рад органа државне управе и њима потчињене установе и предузећа, као и свих других установа и предузећа над којима држава врши контролу на основу закона.

Задатак је опште државне контроле да свим органима државне управе указује помоћ у циљу да побољшају и развију организацију и апарат управе, да се служе бољим и савременијим методама рада и пословања, да правилно и рационално користе и рукују материјалом, да зналачки врше руководство и надзор над радом организација, установа и предузећа и да имају правиан однос према грађанима. Остварујући овај задатак, она је позвана да проверава да ли сви органи државне управе, установа и предузећа, службеници, друштвене организације и све друге установе и предузећа који се на основу закона налазе под надзором државе правилно и на време извршују законе, урдебе, наредбе, правилнике, упутства и решења виших органа државне

власти односно државне управе, као и да испитује рационално и штедљиво газдовање општенародном имовином, извршење привредног плана, старање за народне, материјалне и културне потребе и целокупно обављање послова из његове надлежности.

У вршењу својих задатака органи општедржавне контроле сарађују са народним организацијама и ослањају се на иницијативу и потпору народних маса и грађана.

Члан 2

Највиши орган општедржавне контроле у Федеративној Народној Републици Југославији јесте Савезна контролна комисија.

Савезну контролну комисију сачињавају: Претседник, секретар и чланови. Претседник је члан Владе ФНРЈ. Секретара и чланове Савезне контролне комисије поставља Претседник Владе ФНРЈ на предлог Претседника Савезне контролне комисије.

Члан 3

Претседник се налази на челу и руководи радом Савезне контролне комисије. Претседник може овластити секретара да руководи свима пословима комисије, уколико ови послови нису законом или уредбом одређени као искључиво право Претседника.

Савезна контролна комисија има генералне инспекторате на чијем челу су чланови Савезне контролне комисије као генерални инспектори.

Члан 4

Савезна контролна комисија остварује своју контролу непосредно или преко републиканских контролних комисија области и окружних инспектора као и преко контролних органа савезних министарстава.

Члан 5

Претседник републиканске контролне комисије је члан владе народне републике. Чланови републиканске контролне комисије поставља Савезна контролна комисија на предлог претседника републиканске контролне комисије.

Републиканска контролна комисија има главне инспекторате на чијем се челу налазе чланови комисије као главни инспектори.

Републиканска контролна комисија ради на основу упутстава и наредаба Савезне контролне комисије и на основу упутстава и наредаба владе народне републике.

Члан 6

Претседник покрајинске контролне комисије је члан Главног извршног одбора аутономне покрајине. Чланове покрајинске контролне комисије поставља Савезна контролна комисија на предлог претседника покрајинске контролне комисије а уз сагласност претседника републиканске контролне комисије.

Члан 7

Обласне и окружне инспекторе поставља Савезна контролна комисија на предлог претседника републиканске контролне комисије а у аутономној покрајини на предлог претседника покрајинске контролне комисије, а уз сагласност претседника републиканске контролне комисије.

Претседник и чланови покрајинске контролне комисије, обласни и окружни инспектори имају право да учествују са саветодавним гласом на састанцима свих извршних одбора на подручју аутономне покрајине, односно аутономне области, области, округа, градова, срезова и места.

Покрајинска контролна комисија, обласни и окружни инспекторати су непосредно потчињени упутствима и наредбама виших комисија и раде на основу њих али исто тако су дужни и да врше контролу на основу захтева Главног извршног одбора, односно области и окружних извршних одбора уколико нису противни упутствима и наредбама виших контролних органа.

Члан 8

Савезна контролна комисија може код свих контролних комисија постављати своје опуномоћенике. Опуномоћеници имају право да обуставе све акте и радње контролних органа код којих су постављени, све до коначне одлуке Савезне контролне комисије.

Право постављања опуномоћеника имају републиканске контролне комисије код свих нижих контролних комисија и контролних органа.

Члан 9

Контролне комисије имају право да шаљу и да постављају контролне органе код свих установа и предузећа, затим

друштвених организација, јавноправних установа и приватних и задружних предузећа која су законом подвргнута државној контроли.

Члан 10

Ближу организацију опште државне контролне службе прописује уредбом Влада ФНРЈ.

Унутрашње пословање и рад контролних комисија прописује правилником Претседник Савезне контролне комисије.

II

Вршење контроле

Члан 11

У вршењу свог задатка органи опште државне контроле имају право да прегледају и испитују унутрашњу организацију, администрацију, новчане књиге, књиговодство и целокупно пословање, да прате и истражују методе рада и односа свих органа, установа и предузећа код којих се контрола врши, као и право извиђаја и истраге над службеним и приватним лицима над којима се контрола врши, уколико су ова повезана са сектором који се истражује.

Члан 12

Органи контроле морају за вршење контроле имати писмено пуномоћје, које садржава опсег овлашћења за вршење контроле и потпис надлежног контролног органа.

Пуномоћја за вршење контроле могу издати: председник и чланови контролне комисије, начелници контролних одељења министарстава, обласни и окружни инспектори.

Члан 13

Органи опште државне контроле имају право да обуставе акта и радње за које утврде да су противни законима, правилницима, упутствима и решењима виших државних органа или да могу довести до ма какве штете за правилан и рационалан рад као и да обуставе незаконите или неправилне исплате и трошења.

Органи опште државне контроле могу предузимати мере и издавати наређења ради успостављања законитог и правилног рада органа, установа и предузећа код којих се контрола врши.

О предузетим мерама морају органи опште државне контроле одмах писмено извести надлежну контролну комисију и непосредно претпостављени орган државне власти. Они имају право и дужност да надлежном органу државне управе стављају своје предлоге у циљу исправљања неправилности и недостатака у раду нових органа државне управе.

Члан 14

Органи опште државне контроле, у случају утврђене кривице и опасности од даље штете по интерес службе, могу донети решење да се службена лица отстране са посла и покрене противу њих дисциплински поступак. Ако се ради о руководиоцима надлештава, установа и предузећа, тада органи опште државне контроле могу предложити председнику покрајинске односно републиканске или Савезне контролне комисије да они у споразуму са надлежним министром отстране са посла ове руководиоце и против њих покрену дисциплински поступак. Ако се ради о кривичном делу они достављају предмет надлежном јавном тужиоцу.

Органи јавне безбедности дужни су да укажу лицима која врше контролу сваку потребну помоћ.

Члан 15

Органи опште државне контроле у обиму свог овлашћења могу и сами изрицати дисциплинске казне за које је овлашћен непосредно претпостављени старешина. Ове казне су: писмена опомена, писмени укор, јавни укор и новчана казна у износу једне десетине месечних припадљности.

Против одлуке органа државне контроле има места жалби надлежној контролној комисији. Казна се уводи у „Службени лист“, а по оцени покрајинске, републиканске односно Савезне контролне комисије може се објавити и у штампи.

Члан 16

Против одлука контролних органа имају право жалбе старешине надлештава, установа и предузећа као и лица код којих се врши контрола. Коначну одлуку по жалби доноси покрајинска, републиканска, односно Савезна контролна комисија. Против поступка лица која врше контролу, старешине надлештава, установа и предузећа као и поједина лица код којих се врши контрола имају право жалбе контролном органу у име чије се врши контрола.

Члан 17

Рок за жалбе по овом Закону је осам дана од дана достављања одлуке.

Сваки грађанин има право да надлежној контролној комисији или контролном органу подноси претставке о раду и поступању било којег државног органа и службеног лица и да ставља предлоге за побољшање рада државне управе. Контролна комисија је дужна да о тим претставкама и предлозима води рачуна и према својој оцени предузима на основу њих потребне мере.

Упоредо са овим правом, странке могу подизати жалбе у редовном административном поступку.

Члан 19

Овај Закон ступа на снагу 8 дана од дана обнародовања у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ОПШТОЈ ДРЖАВНОЈ КОНТРОЛИ

Наш државни апарат изграђује се на новим основама, управо на оним основама које смо створили у току ослободилачког рата. У изградњи тога апарата после ослобођења постигли смо очигледне резултате. Устав ФНРЈ је поставио и потврдио основне организационе принципе и односе једне по суштини и по форми нове државе, народне републике.

У тој новој државној организацији нарочито и важно место заузимају органи и апарат државне управе. За релативно кратко време ми смо изградили државну управу која руководи целкупним народним животом. Разумљиво је да изграђивање нашег државног апарата није ни довршено ни увек правилно. Имамо неприлика које произилазе из младости апарата, али исто тако и из незнања, из неспособности, из бирократских навика, а и из непријатељског става према нашој народној држави и услед задржавања трагова старог државног апарата.

До сада у нашем систему државне управе није постојао један орган који би, борећи се систематски против свих ових недостатака и неправилности, помагао државној управи да нађе боље и савршеније облике и методе рада. Отуда је, на данашњем ступњу развоја, нужно да створимо такав апарат

организацијом опште државне контроле. Устав ФНРЈ је овај апарат и сам предвидео.

Задатак опште државне контроле није, дакле, да гуши иницијативу, да спута руководство, него да указује помоћ изменом искуства и критиком грешака. Он се, дакле, не састоји само у контролисању извршења закона, уредаба, наредаба; правилника, упутстава, решења и смерница виших органа државне власти и државне управе, и у осигурању јединства и исправности спровођења државне политике, него и у изналажењу грешака и неправилности, у указивању на њих и тиме у оспособљавању органа државне управе да што правилније и ефикасније врше своје задатке.

Органи опште државне контроле су према томе жив и непосредни орган највиших органа државне управе у нашој народној републици, оружје у рукама Савезне владе и влада република за правилну изградњу свих органа државне управе, за борбу против уношења бирократизма у државни апарат, за борбу против свих неправилности, грешака и злоупотреба. По свом начину рада и по својим задацима органи државне контроле настојаће да се боре против свега старог и туђег, како у уређењу и раду државне администрације, тако и у односу државних органа и службеника према народу, општенародној имовини и својој служби.

Разумљиво је да с обзиром на младост наше државне организације, на недостатак кадрова, с обзиром на то се у апарат државне управе увлаче непријатељски елементи, задатак органа опште контроле мора бити и чишћење државног апарата од свих недостојних и страних елемената, борба за правилно остварење опште државне политике на свим подручјима државног живота, а нарочито на привредном подручју.

Ове нужне потребе и ове објективне околности захтевају у овој етапи развоја наше државе да се што пре постави апарат контроле и да му се даду одређена важна и ефикасна права. Сама организација апарата контроле је постављена по типу савезно-републиканских министарстава са тешњом повезаношћу свих контролних органа према савезним органима. Данас мора Савезна контролна комисија да непосредно руководи свим органима контроле, мора имати право и могућности да врши свакодневну и повремену контролу у целокупном државном апарату. Када државне за-

датке остварују не само државна надлештва, установе и предузета, него и задружне и друштвене организације, па и приватници у својим предузећима, то је неопходно нужно да се и на њих пренесе државна контрола, јасно само у оквиру њихове јавне и привредне функције.

Овим Законом су дата основна начела за организацију и рад органа опште државне контроле. Уз Савезну контролну комисију, као највиши савезни и општедржавни контролни орган постоје републиканске контролне комисије, покрајинске контролне комисије и инспектори код нижих органа државне власти. Да би органи контроле у републикама били уједно и контролни органи владе народне републике, претседници републиканских контролних комисија су чланови републиканских влада и обављају свој рад по упутствима републиканске владе. Затим, да би се целокупна служба контроле ујединила, да би Савезна контролна комисија могла пратити рад државних органа у свим гранама државне управе, овим Законом су одређени њени односи и права према контролним органима појединих министарстава. Иако ти органи остају под руководством и одговорношћу својих министара, они у обиму опште контроле примају такође директиве Савезне односно републиканске контролне комисије и њу извештавају.

Овако постављена организација и задатак опште државне контроле не долази у сукоб са нормалним пословањем. Она не сужава оперативно руководство одговорних руководилаца. Контрола упозорава на недостатке, сигнализира, али и тражи од одговорних руководилаца да одмах предузму мере, којима ће се грешке и недостаци брзо отклонити. Ради тога су резултати контроле како за све руководиоце тако и за Владу материјал на основу кога ће они одређивати своју делатност, своју политику и стално оспособљавати и дизати на виши ниво организацију и функционисање нашег управног и привредног апарата. Томе треба да се дода да ће контролни органи тражити помоћ и сарађивати са народним организацијама и широким народним масама.

Јасно је да је овако постављена контрола привременог карактера. Са развојем и учвршћивањем државног апарата контрола ће добијати друге облике и друге задатке.

Данашња потреба и општа корист овако организоване опште контроле види се већ јасно по досадашњим резулта-

тима и раду Контролне комисије као органа Претседништва Владе ФНРЈ. Овај Закон даће још већу могућност за изградњу способног и развијеног апарата контроле који ће под руководством Савезне владе у свим подручјима државног живота утицати да се изнађу бољи, правилнији и савршенији методи рада и пословања и да се на најмању меру сведу грешке, неправилности и штеточинства.

Потпретседник Владе ФНРЈ
претседник Контролне комисије

Едвард Кардељ, с. р.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Бр. 71

15-III-1946 године

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 13 и 14 марта ове године узео је у претрес предлог Закона о општој државној контроли, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ.

После свестраног проучавања Законодавни одбор је донео приложене измене и допуне поменутог законског предлога.

Достављајући овај извештај, Законодавном одбору је част умолити Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је д-р Милош Московљевић.

Секретар

Д-р Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Ч л а н о в и :

Владимир Симић, с. р.; д-р Милош Московљевић, с. р.; Радован Мијушковић, с. р.; Ђуро Салај, с. р.; д-р Јерко Радмиловић, с. р.; Иван Гранђа, с. р.; Сулејман Филиповић, с. р.; Лајчо Јарамазовић, с. р.; д-р Јаков Гргурић, с. р.; Мехмед Хоџа, с. р. и Михаило Ђуровић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ОПШТОЈ ДРЖАВНОЈ КОНТРОЛИ

После увода место речи „Предлога закона“ ставити „Закон“.

Додаје се поднаслов који гласи:

„I Задаци и организација“.

Чл. 1. — Алинеја прва мења се и гласи:

„Установљава се општа државна контрола у циљу да помаже и надзире целокупно пословање и рад органа државне управе и њима потчињених установа и предузећа, као и свих других установа и предузећа над којима држава врши контролу на основу закона“.

Чл. 2. — Алинеја прва постаје алинеја 2 члана 1, и у првом реду место речи „општедржавне“ ставити „опште државне“.

Алинеја 2 члана 1 постаје алинеја 1 члана 2, мења се и гласи:

„Задатак је опште државне контроле да свим органима државне управе указује помоћ у циљу:

да побољшају и развију организацију и апарат управе;

да се служе бољим и савременијим методама рада и пословања;

да правилно и рационално искоришћују материјал и рукују њим;

да зналачки врше руководство и надзор над радом организација, установа и предузећа и да имају правиан однос према грађанима.

Остварујући овај задатак, општа државна контрола је позвана:

да проверава да ли сви органи државне управе, установа и предузећа, службеници, друштвене организације и све друге установе и предузећа који се на основу закона налазе под надзором државе правилно и на време извршују законе, уредбе, наредбе, правилнике, упутства и решења виших органа државне власти, односно државне управе;

да испитује рационално и штедљиво газдовање опште-народном имовином, извршење привредног плана, старање за народне, материјалне и културне потребе и целокупно вршење послова из њихове надлежности”.

Алинеја 3 члана 1 постаје алинеја 2 члана 2 и у првом реду реч „општедржавне“ писати „опште државне“. У трећем и четвртном реду брисати речи „народних маса и“.

Друга алинеја члана 2 постаје прва алинеја члана 3. У четвртном реду реч „Претседник“ писати малим словом. Прва алинеја члана 3 постаје друга алинеја истог члана и у првом реду брисати речи „се налази на челу и“. Друга алинеја члана 3 постаје трећа алинеја члана 3.

Члан 4 мења се и гласи:

„Савезна контролна комисија остварује своју контролу непосредно или преко контролних комисија народних република, обласних и окружних инспектора, контролне комисије аутономне покрајине, као и преко контролних органа савезних министарстава“.

Члан 5 мења се и гласи:

„Претседник контролне комисије народне републике је члан владе народне републике. Чланове контролне комисије народне републике поставља Савезна контролна комисија на предлог претседника контролне комисије народне републике.

Контролна комисија народне републике има главне инспекторате, на чијем се челу налазе чланови комисије као главни инспектори.

Контролна комисија народне републике ради на основу упутстава и наредаба Савезне контролне комисије и на основу упутстава и наредаба владе народне републике”.

Чл. 6. — У петом реду после речи „комисије“ ставити запету. У шестом реду брисати реч „Републиканске“. У истом реду после речи „комисије“ додати речи „народне републике“.

Чл. 7. — Први став мења се и гласи:

„Обласне и окружне инспекторе поставља Савезна контролна комисија на предлог председника контролне комисије народне републике, а у аутономној покрајини на предлог председника покрајинске контролне комисије уз сагласност председника контролне комисије народне републике.

У другој алинеји, пети ред, после речи „области“ ставити запету. Трећа алинеја мења се и гласи:

„Покрајинска контролна комисија, обласни и окружни инспектори раде по непосредним упутствима и наредбама виших комисија, али исто тако су дужни и да врше контролу на основу захтева Главног извршног одбора, односно обласних и окружних извршних одбора, уколико нису противни упутствима и наредбама виших контролних органа“.

Чл. 8 брише се.

Чл. 9 постаје чл. 8 без измене.

Чл. 10 постаје чл. 9. — У другој алинеји, други ред, иза речи „комисија“ додати „и инспектора“, а у истом реду „Претседник“ писати малим словом.

Чл. 11 постаје чл. 10. — У седмом реду брисати речи „и истраге“.

Чл. 12 постаје чл. 11. — У првој алинеји, други ред, место речи „пуномође“ ставити „пуномоћје“. У другој алинеји, први ред, место речи „Пуномоћја“ ставити „Пуномоћија“.

Чл. 13 постаје чл. 12, мења се и гласи:

„Органи опште државне контроле имају право да обуставе акта и радње за које утврде да су противни законима, правилницима, упутствима и решењима виших државних органа и незаконите или неправилне исплате и трошења.

О предузетим мерама морају органи опште државне контроле одмах писмено извести надлежну контролну комисију и непосредно претпостављени орган државне власти, који ће донети коначну одлуку. Органи опште државне контроле дужни су да надлежном органу државне управе стављају своје предлоге у циљу исправљања установљених неправилности и недостатака“.

Чл. 14 постаје чл. 13, мења се и гласи:

„У случају утврђене кривице или опасности од даље штете по интерес службе, орган опште државне контроле може донети решење да се против одговорног службеног лица покрене дисциплински поступак, а по потреби и да се одмах отстрани са посла.

Ако се ради о руководиоцу надлештва, установе или предузећа, орган опште државне контроле покренуће дисциплински поступак, известиће о томе надлежну контролну комисију и надлежног министра и предложити, у случају потребе, отстрањење руководиоца са посла. Ако се ради о кривичном делу доставиће предмет надлежном јавном тужиоцу.

Сви државни органи дужни су лицима која врше контролу указати сваку потребну помоћ“.

Чл. 15 постаје чл. 14, мења се и гласи:

„Органи опште државне контроле у обиму свог овлашћења могу и сами изрицати дисциплинске казне. Ове казне су: писмена опомена, писмени укор, јавни укор и новчана казна у износу десетине једномесечних припадљивости и друге казне за које је овлашћени непосредно претпостављени старешина.

Против одлуке органа државне контроле има места жалби надлежној контролној комисији. Казна се уводи у службенички лист, а по оцени надлежне контролне комисије може се објавити и у штампи“.

Чл. 16 постаје чл. 15, мења се и гласи:

„Против одлуке контролног органа има право жалбе старешина надлештва, установе и предузећа као и лице над којим се врши контрола. Жалба се подноси у року од осам дана од пријема одлуке вишем контролном органу чија је одлука коначна. Против поступка лица које врши контролу, старешине надлештва, установе и предузећа као и поједина лица над којима се врши контрола имају право жалбе контролном органу у име чије се врши контрола и то у року од осам дана по завршеном поступку“.

Чл. 17 брише се.

Чл. 18 постаје чл. 16 без измене.

Чл. 19 постаје чл. 17. — У првом реду место речи „обнародовања“ ставити „објављивања“.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Бр. 28

14-III-1946 године

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 13 и 14 марта ове године узео је у претрес предлог Закона о општој државној контроли, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Већу народа Народне скупштине ФНРЈ.

После свестраног проучавања Законодавни одбор је донео приложене измене и допуне поменутог законског предлога.

Достављајући овај извештај, Законодавном одбору је част умолити Веће народа да га изводи у целости усвојити.

За известиоца је одређен Јосип Рус.

Секретар

Д-р Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Бождар Масларић с. р.

Ч л а н о в и :

Д-р Синиша Станковић, с. р.; Милош Царевић, с. р.; Нинко Петровић, с. р.; Добривоје Радосављевић, с. р.; д-р Јосип Хрнчевић, с. р.; Јосип Рус, с. р.; Јоза Миливојевић, с. р.; Драгољуб Илић, с. р.; д-р Бранко Чубриловић, с. р.; Тоне Хафнер, с. р.; Мустафа Хоџа, с. р. и Панко Брашњаров, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ОПШТОЈ ДРЖАВНОЈ КОНТРОЛИ

(Текст овог извештаја идентичан је са већ приложеним текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа.)

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О БРАКУ

ГЛАВА I

Права и дужности брачних другова

Члан 1

У брачној заједници муж и жена су равноправни.

Члан 2

Супрузи су дужни један другом бити верни и узајамно се помагати.

О вођењу заједничког домаћинства одлучују супрузи споразумно.

Издржавању породице доприносе супрузи сразмерно својим могућностима.

Члан 3

Супрузи имају иста права и дужности према деци; они су дужни старати се заједнички о њиховом издржавању и васпитању.

Члан 4

Сваки је супруг независан у избору рада и занимања.

Супрузи одређују споразумно место заједничког становања.

Члан 5

Супрузи се могу споразумети да им заједничко породично име буде породично име мужа, а могу задржати и сваки своје породично име.

Сваки супруг може своме породичном имену додати породично име другог супруга.

Супрузи су дужни изјаснити се приликом склапања брака о свом будућем породичном имену.

Ако се супрузи нису споразумели да носе исто породично име деца ће носити породично име оца.

Изјаве супруга о њиховим породичним именима уписују се у матичну књигу венчаних.

Члан 6

Имовина коју је један супруг имао у време закључења брака остаје његова сопствена, и он задржава право да управља и располаже њом самостално.

Члан 7

Имовина коју су супрузи стекли радом у току брака је њихова заједничка.

Колики је удео сваког супруга у заједничкој имовини одређује у случају спора суд, према његовом доприносу, процењујући све околности случаја. При томе ће се водити рачуна не само о заради супруга, већ и о његовој помоћи другом супругу, о његовом вођењу домаћих послова, старању о одржавању имовине и сваком другом облику рада и сарадње на управи, одржавању и повећању заједничке имовине.

Члан 8

За обавезе које је један супруг имао пре ступања у брак, као и за обавезе које створи после ступања у брак, не одговара други супруг.

Но за обавезе које у току брака узме на себе један супруг за текуће потребе заједнице, одговара повериоцима и други супруг као да их је он сам створио.

Члан 9

Супрузи могу међусобом да склапају све уговоре који нису противни закону, и да њима заснивају права и обавезе.

Члан 10

Супруг који нема средстава за живот а неспособан је за рад, или је незапослен, има право на издржавање од другог супруга, уколико је овај у стању да му га пружи.

Члан 11

Ближе одредбе о имовинским односима супруга прописане се законима народних република.

ГЛАВА II

Закључење брака

1) Услови за закључење брака

Члан 12

За постојање брака потребно је да су два лица различитог пола изјавила пред надлежним државним органом, на начин предвиђен у закону, сагласност да ступе у брак.

Члан 13

Нема пуноважног брака кад нема слободног пристанка женика и невесте, већ је пристанак изнуђен принудом или дат у заблуди.

Члан 14

Да би брак био пуноважан потребно је да приликом његовог закључења није постојала каква брачна сметња, установљена законом.

Брак закључен мимо неку брачну сметњу огласиће се неважећим.

Члан 15

Нико не може закључити нов брак док му раније закључен брак не престане (чл. 50) или не буде оглашен неважећим.

Члан 16

Не може ступити у брак умоболно лице, ни лице неспособно за расуђивање.

Члан 17

Не могу закључити брак међу собом крвни сродници у правој линији, рођени брат и сестра, брат и сестра по оцу или матери, стриц и синовница, ујак и сестричина, тетка и брата-нац, као ни тетка и сестрић.

Члан 18

Не могу ступити у брак ови сродници по тазбини: свекар и онаха, зет и ташта, очух и пасторка, маћеха и пасторак, без обзира на то да ли је брак услед чијег закључења су они дошли у ове односе престао или је био поништен.

Из важних разлога може надлежни срески суд дозволити брак поменутих сродника по тазбини.

Члан 19

Ванбрачно родство је сметња за брак као и брачно.

Члан 20

Не може ступити у брак лице које није навршило осамнајест година живота.

Из оправданих разлога може надлежни срески суд дозволити ступање у брак и пре овог доба.

Пре доношења одлуке суд ће саслушати молиоца и његове родитеље, односно стараоце, и испитати све околности случаја.

Одлука суда је коначна.

Члан 21

Забрањен је брак између усвојитеља и усвојеника, као и између стараоца и његовог штићеника за време трајања старатељства.

Из важних разлога може надлежни срески суд овим лицима дозволити ступање у брак.

Брак склопљен мимо ове брачне забране остаје на снази и не може се поништити.

Члан 22

За давање дозволе за ступање у брак у случајевима предвиђеним у чл. 18, 20 и 21 овог Закона надлежан је срески суд на чијем се подручју налази пребивалиште заинтересованог лица, а ако оно нема пребивалишта на територији ФНРЈ онда његово боравиште.

2) Форма закључења брака

Члан 23

Брак се може закључити само пред надлежним државним органом.

Надлежни државни орган пред којим се брак закључује је народни одбор код кога се воде матичне књиге венчаних за подручје на коме имају своје пребивалиште оба вереника или један од њих, а ако немају пребивалиште на територији ФНРЈ онда где имају своје боравиште.

Вереници који желе да склопе брак у неком другом месту могу затражити од надлежног народног одбора да овласти народни одбор надлежан за место где они желе да склопе брак, да се пред њим брак закључи.

Члан 24

У име народног одбора суделује при склапању брака претседник или члан кога народни одбор одреди.

Поред претседника или члана склапању брака присуствује и матичар који под надзором претседника врши све послове у вези са пријавом и уписом брака у матичну књигу венчаних.

Члан 25

Држављанин Федеративне Народне Републике Југославије који има своје пребивалиште или боравиште у иностранству, може склопити брак пред тамошњим конзуларним претставником ФНРЈ или дипломатским претставником који врши конзуларне послове.

Члан 26

Пријаву своје намере да ступе у брак вереници ће учинити матичару надлежног народног одбора.

У пријави вереници ће дати изјаву да ступају у брак слободно и да за њихов брак нема законских сметњи ни забрана, као и да су се међусобно обавестили о стању свога здравља нарочито у погледу туберкулозе и венеричних болести.

Пријаву вереници могу учинити усмено или писмено. О усменој пријави сачиниће се записник.

Уз пријаву вереници ће поднети изводе из књиге рођених или одговарајуће исправе, и кад је то потребно, дозволу надлежног државног органа за ступање у брак.

Вереник који је раније био у браку поднеће доказ да је његов ранији брак престао или да је оглашен неважећим.

Члан 27

Пре него што се приступи склапању брака, председник народног одбора увериће се да ли је пријава исправна и снабдевена потребним изјавама и исправама.

Он ће упозорити веренике на законске сметње и забране због којих се брак не може склопити и испитаће да ли постоји каква законска сметња или забрана, или околност из које се може извести да нема слободног пристанка вереника.

Председник народног одбора дужан је да одбије склапање брака, ако утврди да оно по закону није дозвољено.

Члан 28

Против одбијања надлежног органа да изврши венчање може се изјавити жалба среском суду.

Одлука суда којом се дозвољава склапање брака је коначна.

Против одлуке суда којом се потврђује одлука о одбијању склапања брака, вереници се могу жалити окружном суду, чија је одлука коначна.

Подношење ових жалби није везано за рок.

Члан 29

Склапање брака се обавља у службеној просторији нарочито одређеној за то.

Но брак се може склопити и на другом месту, ако то будући брачни другови траже и за то наведу важне разлоге.

Члан 30

За склапање брака потребно је присуство оба будућа брачна друга, најмање два сведока, председника односно одређеног члана народног одбора и матичара.

Сведок при склапању брака може бити свако пунолетно лице.

Члан 31

У нарочито оправданим случајевима може срески суд надлежан по месту пребивалишта, односно боравишта заинтересованог лица дозволити му да закључи брак преко пуномоћника.

При закључињу брака само једна страна може бити заступљена преко пуномоћника.

Пуномоћје мора бити издато у облику јавне исправе и у њему мора бити тачно означено лице с којим издавалац пуномоћја намерава закључити брак.

Брак преко пуномоћника може се закључити најкасније три месеца по издавању пуномоћја.

Члан 32

Претседник народног одбора ће се осведочити на основу исправа и изјава сведока и самих будућих брачних другова да су они лица која су поднела пријаву за склапање брака.

Затим ће претседник прочитати одредбе чланова 1—10 Главе I овог Закона о правима и дужностима брачних другова.

Потом ће упитати понаособ сваког вереника пристаје ли да ступи у брак са присутним вереником.

После њихових потврдних одговара претседник ће прогласити да је међу њима закључен брак.

Члан 33

Изјављена сагласност брачних другова о ступању у брак унеће се у матичну књигу венчаних, па ће се после тога у истој књизи потписати брачни другови, сведоци, претседник народног одбора или његов заменик и матичар.

Одмах по упису у матичну књигу венчаних издаће се супрузима уверење о закључењу брака (извод из матичне књиге венчаних).

Члан 34

Тек после закључења грађанског брака могу се брачни другови, ако то желе, венчати по верским прописима.

Лица која врше венчање по верским прописима не могу обавити венчање док им супрузи не докажу изводом из матичне књиге венчаних да су закључили грађански брак.

ГЛАВА III

Неважност брака

Члан 35

Брак при чијем склапању нису били испуњени услови за постајање брака сматра се да није ни постојао (чл. 12).

Непостојећи брак не повлачи никакве последице брака, а супрузи из таквог брака сматраће се као да никада нису били брачни другови.

Изузетно, у погледу супруга који није знао за недостатак који чини брак непостојећим, оглашење брака непостојећим повлачи последице које наступају поништењем брака.

За децу из непостојећег брака важе исти прописи као за децу из поништеног брака (чл. 47).

Члан 36

Ништав је брак закључен за време трајања ранијег брака једног од супруга.

Ако супрузи изнесу у поступку за поништење њиховог брака да раније брак није пуноважан, претходно ће се судити о пуноважности ранијег брака, и ако тај брак буде оглашен неважећим њихов се брак неће поништити.

Неће се поништити нови брак закључен за време трајања ранијег брака једног од супруга, ако је ранији брак престао у међувремену.

Члан 37

Ништав је брак умоболног лица као и лица неспособног за расуђивање.

Члан 38

Ништав је брак између сродника по крви или по тазбини између којих закон не дозвољава брак.

Но ако је брак закључен између сродника по тазбини између којих је брак могућ само по дозволи суда (чл. 18), може суд коме је поднета тужба за поништење брака дати ову дозволу накнадно.

Члан 39

Ништав је брак ако при његовом склапању нису били присутни оба супруга, или један супруг и пуномоћник другог (чл. 31).

Члан 40

Ништав је брак ако је брачни друг пристао на његово закључење у страху изазваном озбиљном претњом.

Члан 41

Ништав је брак закључен у заблуди о личности брачног друга, кад се мислило да се ступа у брак са једним лицем а ступило се у брак са другим, или кад се ступило у брак са одређеним лицем, али које није оно за које се издавало.

Ништав је брак закључен у заблуди о битним особинама брачног друга, које би другог брачног друга одвратиле од ступања у брак да их је знао и које чине заједнички живот неподношљивим.

Трајна опасна или тешка болест, противприродне навице, полна немоћ, ранија осуда због бешчастећег дела, бременитост жене од другог лица, непоштено занимање, претстављају неколико примера битних особина, те повлаче ништавост брака, ако је други брачни друг био у заблуди о њима.

Члан 42

Право на подизање тужбе за поништење брака из ма ког од узрока наведених у члановима 36, 37, 38 и 39 овог Закона припада супрузима и свим лицима која имају непосредни правни интерес да брак буде поништен, као и јавном тужиоцу.

Тужбу за поништење брака закљученог за време умне болести или неспособности за расуђивање, једног од супруга могу подићи после престанка умне болести и неспособности за расуђивање, само један или други брачни друг.

Тужба за поништење брака из узрока поменутих у ставу 1 може се подићи и после његовог престанка.

Право подићи тужбу за поништење брака не престаје протеком времена, уколико није што друго у закону наређено.

Члан 43

Поништење брака закљученог под принудом или у заблуди може тражити само брачни друг који је био принуђен или је у заблуди пристао на брак.

Не може се тражити поништење брака ако је протекла година дана од како је принуда престала, или од када је заблуда уочена, а супрузи су живели заједно за то време.

Члан 44

На тужбу родитеља односно стараоца суд може поништити брак који је лице које није навршило осамнаест година закључило без дозволе надлежног суда.

Члан 45

Право подићи тужбу за оглашење брака непостојећим и тужбу за поништење ништавог брака не прелази на наследнике, али наследници тужиоца могу продужити већ започети поступак.

Члан 46

Дејство поништеног брака престаје од дана кад је брак поништен.

После поништења брака сваки супруг узима породично име које је имао пре ступања у брак.

Члан 47

Деца рођења у поништеном браку су брачна.

За односе између родитеља и деце у случају поништења брака важе исти прописи као у случају развода брака.

Члан 48

Имовински односи између супруга чији је брак поништен расправиће се као у случају развода брака, при чему ће се према супругу који је у време закључења брака знао за узрок ништавости поступити као према супругу чијом је кривицом брак разведен.

Члан 49

Супруг који у време закључења брака није знао за недостатак због кога је брак поништен задржава поклоне учи-

њене му поради брака и у току брака од другог супруга или других лица.

Он има право захтевати повраћај поклона које је учинио другом супругу, ако је овај знао у време закључења брака за недостатак због кога је брак поништен.

ГЛАВА IV

Престанак брака

Члан 50

Брак престаје смрћу једног супруга, оглашењем једног супруга за умрлог и разводом брака.

Члан 51

Ако су услед несагласности нарави или трајног неспоразума или неуклоњивог непријатељства, или из ма ког другог узрока брачни односи толико поремећени да је заједнички живот постао неподношљив, сваки супруг може тражити развод брака.

Сматраће се нарочито да је заједнички живот супруга постао неподношљив ако оба супруга споразумно траже развод.

Ако је поремећај брачних односа настао искључиво кривицом једног супруга, право на тражење развода припада само другој страни.

Члан 52

Један супруг може тражити развод брака због прељубе другог супруга.

Право на подизање тужбе престаје по истеку године дана од сазнања за прељубу.

Члан 53

Супруг коме је његов брачни друг радио о глави може тражити развод брака.

Развод се може тражити и кад је други супруг само знао да неко трећи ради о глави његовом брачном другу, па овога није заштитио или обавестио.

Члан 54

Супруг кога његов брачни друг злоставља или му наноси тешке увреде или му својим нечасним животом или на други начин чини заједнички живот неподношљивим, може тражити развод брака.

Члан 55

Развод брака може се тражити због неизлечиве умне болести супруга или његове неспособности за расуђивање настало после оклапања брака.

Члан 56

Супруг кога је његов брачни друг злонамерно или без оправданог разлога напустио може тражити развод брака по истеку године дана од напуштања.

Члан 57

Супруг може тражити развод брака ако је његов брачни друг нестао и о њему нема никакве вести за време од две године.

Кад је брачни друг нестао за време рата, развод се може тражити само ако је уз то протекла година дана од престанка непријатељства.

Члан 58

Супруг може тражити развод брака ако је његов брачни друг осуђен за кривично дело против интереса народа и државе или за какво друго бесчастеће дело или осуђен на казну лишења слободе дуже од три године.

Члан 59

Супруг који је приликом ступања у брак променио породично име узима после развода брака презиме које је носио пре закључења брака.

Он може задржати породично име које је узео ступајући у брак, ако је брак разведен кривицом другог супруга.

Члан 60

Право наслеђивања које закон признаје супрузима престаје разводом брака.

Разведени супруг губи такође право да тражи користи предвиђене за њега у тестаменту или ком другом располагању на случај смрти, направљеним пре развода брака од његовог бившег брачног друга.

Члан 61

Обични поклони које су супрузи учинили један другоме пре закључења брака или у току брака не враћају се.

Остали поклони, нарочито они у несразмери са имовинским стањем поклонодавца, враћају се и то у оном стању у коме су се налазили у тренутку постанка узрока за развод брака.

Супруг који није крив за развод брака, задржава све поклоне примљене од супруга чијом је кривицом брак разведен.

Место отуђених поклона враћа се вредност или ствар примљена за њих.

Члан 62

Заједничка имовина коју су супрузи стекли у току брака дели се према доприносу сваког супруга.

Члан 63

Пресудом којом изриче развод брака суд ће одлучити о чувању, васпитању и издржавању заједничке деце.

Ако се родитељи нису о овоме споразумели, или ако њихов споразум не одговара интересима деце, суд ће, пошто испита све околности случаја, одлучити хоће ли ова деца остати на чувању и васпитању код једног родитеља, или ће нека остати код мајке, а нека код оца, или ће сва бити поверена неком трећем лицу или никој установи.

Суд може поверити чување и васпитање деце и оном родитељу чијом је кривицом брак разведен, ако то интереси деце захтевају.

Родитељ коме деца нису поверена има право да са њима одржава личне односе, ако суд није што друго одредио а обзиром на интересе деце.

Суд ће, на захтев једног од разведених супруга или статељског органа, изменити своју одлуку о чувању и васпитању деце и о односима разведених супруга и њихове заједничке деце, уколико то захтевају промењене прилике.

Члан 64

Висину доприноса за издржавање и васпитање деце одређује надлежан суд сразмерно могућностима сваког родитеља.

Сваки родитељ може захтевати да се утврђена висина доприноса прилагоди њиховим промењеним имовинским приликама.

Члан 65

Необезбеђени супруг који је неспособан за рад или незапослен, а који није крив за развод брака, има право захтевати да му се пресудом којом се брак разводи досуди извешан износ на име издржавања на терет другог брачног друга, сразмерно његовим могућностима.

Право на издржавање престаје ако супруг који га ужива ступи у нов брак.

Члан 66

Право подићи тужбу за развод брака не прелази на наследнике, али наследници тужиоца могу продужити већ започети поступак у циљу доказивања основаности тужбе.

Ако основаност тужбе буде доказана, преживели супруг губи право наслеђа умрлог брачног друга и право на користи из тестаментa или ког другог располагања на случај смрти.

Поклони које је преживели супруг добио од свог бившег брачног друга, као и они које је овоме направио враћају се по правилима која важе у случају развода брака (чл. 61).

ГЛАВА V

Надлежност, тужбе и привремене мере у брачним споровима

Члан 67

По тужбама за утврђивање постојања или непостојања брака, тужбама за поништење брака и тужбама за развод брака надлежан је окружни суд на чијем су подручју супрузи имали своје последње заједничко боравиште у Федеративној Народној Републици Југославији. Но тужилац може поднети тужбу и окружном суду на чијем се подручју налази пребивалиште, односно боравиште туженог.

Ако супрузи нису имали заједничко боравиште у ФНРЈ, тужба се подноси окружном суду на чијем се подручју налази пребивалиште, односно боравиште туженог. У случају да тужени нема пребивалиште ни боравиште у ФНРЈ, тужба се подноси окружном суду на чијем се подручју налази пребивалиште, односно боравиште тужиоца.

Кад тужилац у случају из претходног става нема своје пребивалиште ни боравиште у ФНРЈ, Врховни суд ФНРЈ ће одредити који ће окружни суд бити надлежан.

Члан 68

За умоболног супруга као и за неспособног за расуђивање тужбу може подићи његов старалац само по претходној дозволи старатељског органа.

Члан 69

Брачне тужбе могу се подизати и преко пуномоћника.

У пуномоћју мора бити нарочито речено какву ће тужбу пуномоћник подићи и из којих узрока.

Члан 70

Тужени може са своје стране подићи тужбу за поништење брака или за развод брака код суда код кога је тужен.

Одлуке по обема тужбама донеће се једном пресудом.

Противтужба се може подићи и из оних узрока за развод брака из којих се због протеча рока одређеног за подизање тужбе ова не би могла подићи.

Члан 71

У брачним опоровима суд може наредити извођење доказа по службеној дужности.

Члан 72

У пресуди којом се изриче развод брака утврдиће се и узрок или узроци развода, и кад има кривице за развод, утврдиће се да ли је кривица до једне или обе стране.

Члан 73

Против пресуде окружног суда у брачним споровима незадовољна страна може се жалити вишем суду.

Рок за жалбу је петнаест дана.

Члан 74

По свакој тужби за развод брака претседник окружног суда или судија кога он одреди покушаће мирeње супруга.

Претседник може упутити супруге на мирeње пред судију среског суда на чијем подручју они имају своје пребивалиште или боравиште.

На мирeње морају бити позвана оба супруга.

Мирeње се може покушати највише три пута.

Члан 75

На захтев једне стране у брачном спору или по службеној дужности суд ће наредити привремене мере за смештање заједничке малолетне деце и њихово издржавање, као и за становање и издржавање необезбеђеног супруга.

Одређене привремене мере трају до завршетка опора, но суд их може изменити на основани захтев једне или друге стране.

ГЛАВА VI

Примена страног права

Члан 76

Услови за ступање у брак страног држављанина процењују се по закону државе чији је он држављанин.

Но одредбе овог Закона о сметњама које потичу из постојања ранијег брака, сродства, умне болести и неспособности за расуђивање важе и за страног држављанина који жели закључити брак пред надлежним органом ФНРЈ.

Члан 77

Грађанска форма брака обавезна је на територији Федеративне Народне Републике Југославије и за страног држављанина.

Члан 78

Пуноважан је у погледу форме брак који је закључио држављанин ФНРЈ у иностранству на начин прописан тамошњим законом.

Члан 79

Брак у коме је један супруг држављанин ФНРЈ, без обзира на то где је и у којој је форми закључен, може бити оглашен неважећим само из узрока предвиђених у закону ФНРЈ.

Члан 80

Ако су оба брачна друга страни држављани, судови у Федеративној Народној Републици Југославији могу изрећи развод њиховог брака само из узрока који су предвиђени истовремено у законима држава чији су они држављани и у закону ФНРЈ.

ГЛАВА VII

Кривичне одредбе

Члан 81

Службено лице које са знањем суделује при склапању брака који по закону није допуштен, казниће се принудним радом без лишења слободе.

Истом казном казниће се и матичар који својом радњом свесно омогући склапање брака који по закону није допуштен.

За дела из претходних ставова учињена из нехата учинилац ће се казнити новчано до 1.000.— дин.

Члан 82

Претставник верске заједнице или друго лице које противно члану 34 овог Закона изврши обред венчања по прописима вероисповести пре него што је склопљен гранички брак, казниће се принудним радом без лишења слободе или новчано до 20.000.— динара.

Члан 83

Ко оклопи брак иако је знао за постојање неке брачне сметње или забране предвиђене овим Законом, уколико тиме не чини кривично дело двоженства или какво друго дело за које је другим прописима прописано тежа казна, казниће се принудним радом без лишења слободе до годину дана или новчано до 10.000.— динара.

ГЛАВА VIII

Прелазне и завршне одредбе

Члан 84

Брак закључен пре ступања на снагу овог Закона пуноважан је ако је био закључен сагласно прописима који су онда били на снази.

Брак закључен пре ступања на снагу овог Закона, који по ранијим законима не би био пуноважан, не може се огласити неважећим, ако узрок неважности није предвиђен овим Законом.

Члан 85

Бракови склопљени у времену од 6 априла 1941 год. до ступања на снагу овог Закона пред војним властима или народноослободилачким односно народним одборима признају се пуноважним ако су били испуњени услови из чл. 13, 15, 16 и 18 овог Закона.

Ови бракови морају се пријавити ради увођења у матичне књиге венчаних најдаље у року од године дана по ступању на снагу овог Закона, осим бракова који су склопљени пред народним одборима и уведени у матичне књиге.

Захтев за увођење у матичне књиге може са потребним доказима поднети сваки супруг матичару надлежном по месту склапања брака или по месту последњег заједничког боравишта супруга. У случају кад супрузи нису живи, захтев за увођење у матичне књиге може поднети и друго лице које има правни интерес.

Склапање односно постојање може се доказивати како исправама тако и сведоцима.

Ако се једна страна противи увођењу у матичне књиге или је макар један супруг умро, захтев за увођење у матичне књиге подноси се ореском суду надлежном по месту склапања брака или по месту последњег заједничког боравишта супруга.

Ако захтев за увођење у матичне књиге не буде поднет у одређеном року, брак ће се сматрати непостојећим, но деца из таквог брака сматраће се брачном (чл. 35 и 47).

Члан 86

Одредбе овог Закона о личним правима и дужностима супруга и о престанку брака важиће од дана њиховог ступања на снагу и за бракове закључене раније.

Законима народних република прописале се одредбе о имовинским односима између супруга из бракова закључених пре ступања на снагу овог Закона.

Члан 87

Рокови предвиђени у овом Закону за вршење неког права важе и за права настала раније, ако она још постоје, и за њих они почињу тећи даном ступања на снагу овог Закона.

Члан 88

По ступању на снагу овог Закона, у брачним споровима надлежни су само народни судови.

Изузетно од претходног става, судови који су по садашњим прописима били надлежни за решавање брачних спорова по верским прописима довршиће оне брачне спорове по којима је до обнародовања овог Закона била изречена пресуда у првом степену, ако се која од странака томе не противи. У случају поништења првостепене пресуде или ако о њој не буде донета коначна одлука у року од три месеца од дана ступања на снагу овог Закона, одлуке у брачном спору може изрећи само надлежан народни суд.

Члан 89

Суд може по својој слободној оцени узимати у обзир доказе изведене у поступку пред судовима који су до сада били надлежни за решавање брачних спорова по верским

прописима. Тота ради дужни су ови судови, на захтев народног суда, доставити овоме на увид затражене списе спора вођеног пред њима.

Ове таксе плаћене у поступку пред тим судовима урчунаће се у брачном спору пред судом надлежним по овом Закону.

Члан 90

На основу пресуде о растави од стола и постеље донете од надлежног суда пре ступања на снагу овог Закона, изрећиће надлежни суд (чл. 67), на захтев једне странке, развод брака.

Члан 91

Законима народних република могу се прописати услови и начин оснажења бракова закључених пре ступања на снагу овог Закона којима је по ранијим прописима била оспоравана пуноважност.

Члан 92

Даном ступања на снагу овог Закона престају важити сви прописи противни његовим одредбама.

Члан 93

Овај Закон ступа на снагу 30 дана после обнародовања у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О БРАКУ

I

Основна карактеристика пројекта Закона о браку јесте регулисање обавезног грађанског брака на целом подручју Федеративне Народне Републике Југославије. Пројект Закона о браку само остварује одредбе Устава ФНРЈ о завођењу обавезног грађанског брака. У чл. 26, став 1, 2 и 3 Устав јасно одређује:

„Брак и породица су под заштитом државе. Држава законом одређује правне односе брака и породице.

Пуноважан је само брак закључен пред надлежним државним органима. После закључења брака грађани могу извршити и венчање по верским прописима.

Сви брачни спорови спадају у надлежност народних судова.“

Приликом свенародне дискусије о Уставу и у Уставотворној скупштини већ је јасно подвучено да је установа обавезног грађанског брака неизбежна и једино могућа последица једне напредне и демократске државе, нарочито народне државе као што је наша која је у свој Устав уписала начела слободе, савести грађана и одвајање цркве и државе (чл. 25.)

Исто тако, свако друго решење питања брака било би у нашој држави противно великом уставном начелу равноправности свих грађана „без обзира на народност, расу и вероисповест“ (чл. 21). Придавање важности верским разликама и верским моментима при регулисању брака према различитим прописима разних вера у нашој држави значило би истовремено нарушавање ове равноправности наших народа и грађана.

У основи, нико не може данас да спори да је брак једна од важних друштвених установа. Из брака потиче читав низ обавеза и права како између самих супруга, тако и између њих и деце. Извршење тих обавеза од највећег је интереса за заједницу и њену будућност и држава као претставник тих интереса има за дужност да регулише те обавезе и да се постара да оне буду извршене. Нарочито је њена дужност социјална заштита жене као мајке и деце. Сви ови разлози захтевају да држава буде једина која ће својим прописима регулисати како услове и форму за закључење брака, тако и да утврди кад брак престаје и да одреди обим права и обавеза супруга међу собом и у односу према деци. Са овим у вези сасвим је логично да при склапању брака и евентуалним споровима поводом брака учествују и одлучују државни органи, јер они пружају највише гаранција да ће бити опроведени у живот прописи које држава доноси о браку.

Установа брака била је, услед датих историских околности, дуго регулисана на верској основи. Али већ од краја XVIII века, после грађанске француске револуције, почело је продирати схватање да је уређење установе брака искључиво право и дужност државе и да брак треба да буде изузет од владавине вере и цркве. Подвргавање брака верским правилима проглашено је као противно принципу слободе савести. Под утицајем нових идеја уводи се још 1790 године у Француској грађански брак, а за њом га усвајају потово све цивилизоване државе.

Грађански брак постоји као обавезан одавно у многим земљама: у Француској од 1790, у Холандији 1795, у Белгији од 1796, у Румунији од 1864, у Италији 1865, у Швајцарској од 1874, у Немачкој 1875, у Мађарској 1894, у Португалији од 1910, у СССР од 1917, у Шведској од 1920 и у Бугарској од 1945. Он постоји у већини северо-америчких држава као што су Њу-Јорк, Вашингтон, Илинојс, Кентаки, Калифорнија и друге, а у Мексику од 1907. У Јужној Америци он важи у Бразилији, Аргентини, Еквадору, Уругвају и другим државама.

Најзад, остварујући обавезан грађански брак, пројекат тиме даје држави оно што јој истински припада, не одузимајући цркви што јој Устав обезбеђује. Извршујући одредбу Устава, пројекат предвиђа да грађани могу после склопљеног грађанског брака обавити и одређено венчање које прописује црква. Наравно, остајући у оквиру уставног гарантовања слободе цркве у верским пословима, ови обреди венчања имају дејства само између цркве и њених припадника и претстављају њихову приватну ствар.

II

Пројекат не само остварује обавезни грађански брак у нашој држави, него регулише цео брачни режим у смислу основних начела нашег Устава и водећи рачуна о важној друштвеној функцији брака у нашој народној републици, о потребама напредне популационистичке политике, о традицијама и обичајима нашега народа и о богатом искуству нама сродних земаља у погледу на брак.

Ради боље прегледности и правилног разумевања значаја и домаћаја брачног режима који предвиђа наш пројекат, све његове одредбе могу се поделити у две врсте: а) материјално и б) формално.

а) Материјални прописи

Материјални прописи се тичу права и обавеза супруга, услови за постанак брака и узрока његовог престанка.

1) *Права и обавезе супруга.* — Њихова права и обавезе регулисани су у првој глави пројекта. Основна мисао из које она потиче јесте једнакост супруга како у обавезама, тако и у правима. Ова једнакост је доследно спроведена како у међусобном односу супруга, тако и у односу на децу, јер она најбоље одговара сврси брака, стварању трајне хармоничне животне заједнице човека и жене. Она је велика тековина демократије и изречан пропис нашег Устава који обезбеђује потпуну равноправност жене са мушкарцем у свима доменима друштвеног живота.

У погледу личних односа у браку пројекат наглашава начела узајамне сарадње и слободног обостраног пристајка супруга. Супрузи споразумно одлучују у стварима домаћинства и о месту заједничког становања. Жени је омогућено да очува своју индивидуалност на тај начин што може задржати своје породично име.

Спровodeћи узајамност права и сарадњу супруга кроз све основне брачне односе, пројекат прописује да родитељска власт припада подједнако и оцу и мајци. Супрузи имају иста права и дужности према деци.

Што се тиче имовинских брачних односа, пројекат усваја као законски режим одвојеност имовине коју супрузи уносе у брак у моменту склапања брака, јер само он обезбеђује потпуну равноправност жене у браку и одговара економском и правном положају жене коју она данас има у друштву. У погледу имовине стечене у току брака постављено је правило да је та имовина заједничка и установљен је режим заједнице стечене имовине, водећи при томе рачуна да жена у брак уноси не само награду за свој мануелни или интелектуални рад изван породице већ и рад у самој породици старајући се о домаћинству, васпитању деце итд.

2) *Услови за закључење брака.* — Ови услови су регулисани на савремен начин сагласно са закључцима до којих се дошло у демократским и цивилизованим државама. Пројект је брачне препреке свео на најнужније и најнеопходније са гледишта основних захтева медицине и друштвених схватања. У погледу сродства предвиђа се као апсолутна

брачна препрека само сродство у правој линији и побочној до трећег степена, док је сродство по тазбини у првом степену само релативно брачна сметња у погледу које се може дати диспенсаџија.

Пројекат је осим тога усвојио напредно демократско решење по коме деца из непостојећих и поништених бракова су брачна.

3) *Престанак брака*. — Престанак брака је нормиран у духу савремених схватања. Разлози за развод брака су они који постоје у модерним законцима и одговарају како потреби стабилности брака тако и нужности да брак буде човечна и складна заједница човека и жене. У питању узрока за развод брака пројекат се карактерише тиме што, поред набрајања појединих специјалних, опште усвојених разлога за развод брака, садржи и општу одредбу чл. 65 којом су најшире формулисани узроци за развод брака предвиђајући да се развод може тражити и у случају „ако су услед неслагласности парова или трајног неспоразума, или неуклоњивог непријатељства или из ма ког другог узрока брачни односи толико поремећени, да је заједнички живот супруга постао неподношљив“. Овим се дају широке могућности суду да узме у обзир и уважи као узрок за развод и такве чињенице које до сада нису могле бити подведене под конкретно одређене узроке. Нарочито се предвиђа да ће се сматрати да је заједнички живот супруга неподношљив ако оба супруга споразумно траже развод. На тај начин се омогућује да се води рачуна о стварном стању које постоји међу супрузима. Чињеница је да су се супрузи — уколико не би ил. фраудем легис добили развод брака — растајали и до сада фактички по споразуму из разлога које признаје пројекат или је један супруг напуштао другог услед немогућности даљег заједничког живота. Пројекат даје могућности да се такве ситуације легализују разводом пред судом.

Што се тиче последица развода брака у погледу деце основна мисао пројекта је заштита деце и главна брига приликом доношења одлуке о судбини деце лежи на народном суду.

б) *Формални услови*

Ови услови се тичу форме закључења брака и надлежности за развод брака. Сагласно одредбама Устава, и једно и друго пројекат ставља у надлежност државних органа.

Пројекат предвиђа да се брак закључује пред надлежним народним одбором као државним органом у чије име суделује при склапању брака претседник или члан кога народни одбор одреди. Склапању брака морају по правилу присуствовати оба супруга. Склапање брака се обавља у службеној просторији нарочито за то одређеној и том приликом претседник народног одбора треба да прочита одредбе Главе I о правима и дужностима брачних другова. Усвајање ове релативно свечане форме је изазвано како важношћу брака и схватањима народа, тако и потребом да брзо и сигурно грађански брак заузме своје место.

Услед важности брака и разноврсних последица које има у друштвеном и државном животу, по свим брачним споровима надлежни су у првом степену народни окружни судови.

III

Сагласно Уставу ФНРЈ, који у чл. 44 т. 23 предвиђа у надлежности Федеративне Народне Републике Југославије доношење „основног законодавства о приватном праву“, пројекат Закона о браку доноси само опште и основне прописе о браку. Разрађивање и допуна брачног права остаје за законе народних република, које ће своје прописе донети према особеним традицијама, обичајима и потребама својих народа. Овај пројекат претставља први пример закона овога типа који осигурава решење основних питања једнообразно и оставља народним републикама могућност да у оквиру своје надлежности доносе своје законе сагласно својим особеним приликама.

Пројекат Закона о браку обезбеђује прелаз на ново брачно право без компликација и непотребних сукоба и неизвесности. У томе смислу, са једне стране, потврђују се сви бракови који су према прописима ранијих закона склопљени. Са друге стране, признају се пуноважним бракови склопљени у времену од 6 априла 1941 године до ступања на снагу овог закона пред војним властима или пред народно-ослободилачким, односно народним одборима. По себи се разуме да ови бракови треба да испуне битне услове за ваљаност брака по овом закону и да се уведу у матичне књиге венчаних. Пројекат предвиђа рок од једне године за регистрацију ових бракова и један упрошћени поступак доказивања ових бракова кад се не располаже исправама, што нарочито важи за бра-

кове закључене пред нашим војним властима за време ослободилачке борбе.

Затим, пројекат предвиђа преношење затечених брачних спорова на народне судове. Изузетак је учињен само за оне спорове по којима је донета пресуда у првом степену до дана ступања на снагу овог закона, који треба да у сваком случају буду окончани од стране пређашњих судова надлежних за развод брака у року од три месеца. Најзад, пројекат предвиђа могућност да и већ изречене пресуде до сада надлежних судова о „одвојеном животу“ могу бити потврђене одлуком суда у развод брака.

У својој целини пројекат Закона о браку разрађује и примењује у једној важној и деликатној материји народног живота основне принципе нашег Устава о равноправности грађана, о равноправности жене са мушкарцем „у свим областима државног, привредног и друштвено-политичког живота“, о одвајању цркве и државе, о слободи савести и о заштити коју брак и породица имају од државе. Дубоко демократски и савремени у суштини, овај Закон ће унети ред, потребну једнообразност и хуманост у тако важне и свакодневне односе наших грађана као што су брак и брачни односи.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Бр. 23

12 марта 1946 године

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 7 и 8 марта ове године узео је у претрес предлог Закона о браку, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања Законодавни одбор је донео приложене измене и допуне поменутог законског предлога.

Достављајући овај извештај, Законодавном одбору је част умолити Веће народа да га изволи у целости усвојити.

За известиоца је одређен д-р Душан Братић.

Секретар

Д-р Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић с. р.

Ч л а н о в и :

Јоза Миливојевић, с. р.; Срећко Жумер, с. р.; Панко Браш-
наров с. р.; д-р Јосип Хрнчевић, с. р.; Нинко Петровић, с. р.;
Михаило Апостолски, с. р.; Богдан Орешчанин, с. р.; Милан
Поповић, с. р.; Добривоје Радосављевић, с. р.; Мустафа
Хоџа с. р.; Јосип Рус, с. р.; д-р Бранко Чубриловић, с. р.;
д-р Синиша Станковић, с. р.; Тоне Хафнер, с. р.; Милош Ца-
ревић, с. р. и Драдољуб Илић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О БРАКУ

Назив Закона мења се и гласи: „Основни закон о
браку”.

Испод назива ставити „Увод”.

Чл. 1 (нов)

Брак је законом уређена заједница живота мушкарца
и жене.

Чл. 2 (нов)

Брак је као основа породице под заштитом државе.

У циљу уређења друштвених, личних и материјалних
последика брака, закључење брака и решавање свих односа
који из брака произлазе, предају се у надлежност државним
органима које одређује овај закон.

Чл. 3 (нов)

Овим законом су укинати и замењени сви досадашњи државни прописи о браку. Примена других прописа не може произвести никакве правне последице брака.

Чл. 1 постаје чл. 4 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 2 постаје чл. 5 — мења се и гласи:

„Брачни другови дужни су једно другом бити верни и узајамно се помагати“.

Чл. 3 постаје чл. 6 — У првом реду место речи „Супрузи“ ставити „Брачни другови“.

Чл. 5 постаје чл. 7 — У првој алинеји, први ред, место речи „Супрузи“ и у другој алинеји, први ред, место речи „супруг“ ставити „Брачни другови“ односно „брачни друг“. У другој алинеји, други ред, место речи „другог супруга“ ставити „свог брачног друга“. У четвртој алинеји, други ред, после речи „име“ ставити запету, после речи „носити“ ставити „очев“, а иза речи „име“ ставити тачку и брисати реч „оца“.

Чл. 8 (нов)

О вођењу заједничког домаћинства одлучују брачни другови споразумно.

Издржавању породице доприносе брачни другови сразмерно својим могућностима.

Сваки је брачни друг независан у избору рада и занимања.

Они одређују споразумно место заједничког становања.

Чл. 6 постаје чл. 9 — У првом реду брисати речи „је један супруг имао“ и ставити „један брачни друг има“.

Чл. 7 постаје чл. 10 — У првој алинеји, други ред, место речи „је“ ставити „јесте“, а на крају додати „имовина“. У другој алинеји, први ред, место речи „супруга“ ставити „брачног друга“. У другом реду иза речи „имовине“ ставити запету. У трећем реду брисати реч „случаја“. У четвртном реду место речи „супруга“ ставити „сваког брачног друга“, брисати речи „његовој“ и „другом супругу“ а место тога ставити „једног брачног друга другоме“. У шестом реду место речи „на“ ставити „у“.

Чл. 8 постаје чл. 11 — У првој алинеји, први ред, место речи „супруг“ ставити „брачни друг“. У другом реду место речи „створи“ ставити „прими“. У трећем реду место „супруг“ ставити „брачни друг“. У другој алинеји, први ред, брисати реч „Но“ и започети реченицу са „За“. У другом реду место речи „супруг“ ставити „брачни друг“. У трећем реду место речи „супруг“ ставити „брачни друг“, брисати реч „створио“ и ставити „на себе узео“.

Чл. 9 постаје чл. 12 — У првом реду место речи „да склапају“ ставити „склапати“. У другом реду брисати реч „да“ и место „заснивају“ ставити заснивати“.

Чл. 10 постаје чл. 13 — У првом реду место речи „супруг“ ставити „брачни друг“. У другом реду брисати речи „другог супруга“ и ставити „брачног друга“. У трећем реду место речи „му га пружи“ ставити „то учини“.

Чл. 11 постаје чл. 14 — У првом реду место речи „супруга“ ставити „брачних другова“.

Поднаслов Главе II — Закључење брака, мења се и гласи:

„1) Услови за закључење и пуноважност брака“.

Чл. 12 постаје чл. 15 — У другом реду место речи „спола“ ставити „пола“.

Чл. 14 постаје чл. 16 — У другој алинеји место речи „мимо неку брачну сметњу“ ставити „упркос постојања неке брачне сметње“.

Чл. 13 постаје чл. 17 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 15 постаје чл. 18 — У другом реду место „(чл. 50)“ ставити „(чл. 55)“.

Чл. 16 постаје чл. 19 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 17 постаје чл. 20 — У другом реду после речи „линији“ додати „ни сродници у првобитној линији до трећег степена и то:“.

Чл. 18 постаје чл. 21 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 19 постаје чл. 22 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 20 постаје чл. 23 — У другој алинеји, други ред, место речи „доба“ ставити „узраста“. Четврта алинеја брише се.

Чл. 21 постаје чл. 24 — Додаје се нова четврта алинеја која гласи:

„Закључењем брака између усвојитеља и усвојеника раскида се усвојење”.

Чл. 22 постаје чл. 25 — У четвртном реду место „18,20 и 21 овог Закона” ставити „21, 23 и 24 овог закона”. У четвртном реду иза речи „пребивалиште” ставити запету и место речи „на територији ФНРЈ онда његово боравиште” ставити „срески суд његовог боравишта”.

Чл. 23 постаје чл. 26 — У другој алинеји, четврти ред, место речи „на територији ФНРЈ онда” ставити „народни одбор за подручје”, а иза речи „пребивалиште” ставити запету. У другој алинеји, други ред, после речи „закључује” додати реч „је”.

Чл. 24 постаје чл. 27 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 25 постаје чл. 28 — У трећем реду брисати реч „ФНРЈ” а у четвртном реду иза речи „претставником” додати реч „Федеративне Народне Републике Југославије”.

Чл. 26 постаје чл. 29 — У четвртој алинеји, други ред после речи „потребно” додати „ослобођење од постојеће брачне сметње и”.

Чл. 27 постаје чл. 30 — У другој алинеји, први ред, после речи „на” ставити „све”. У другом реду брисати речи „због којих се брак не може склопити” и ставити речи „за склапање брака”, а иза речи „ли” додати „за њихов брак”. У трећој алинеји, други ред, брисати реч „оно”.

Чл. 28 постаје чл. 31 — На крају прве алинеје брисати реч „суду” и ставити „народном одбору”. У другој алинеји место „суда” ставити „среског народног одбора”. У трећој алинеји место „суда” ставити „среског народног одбора”. У другом реду исте алинеје место речи „суду” ставити „односно обласном народном одбору”.

Чл. 29 постаје чл. 32 — Прва алинеја мења се и гласи: „Склапање брака се обавља у нарочито одређеној службеној просторији”.

У другој алинеји брише се реч „Но” и реченица почиње великим словом.

Чл. 30 постаје чл. 33 — У другом реду прве алинеје брише се реч „најмање”.

Чл. 31 постаје 34 — У првој алинеји, први ред, место речи „суд” ставити „народни одбор”. У другом реду место

речи „по месту” ставити „за место”, а после речи „односно” ставити „последњег” и брисати реч „заинтересованог”. У трећем реду ставити место речи „лица” реч „вереника”. У трећој алинеји, први ред, место речи „Пуномоћје”, ставити „Пуномоћије”, а у другом реду исте алинеје и у другом реду четврте алинеје место речи „пуномоћја” ставити „пуномоћија”. У четвртој алинеји, први ред, место речи „најкасније” ставити „најдоцније”.

Чл. 32 постаје чл. 35 — У другој алинеји, други ред, место „1—10” ставити „4—13”.

Чл. 33 постаје чл. 36 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 34 постаје чл. 37 — У првој алинеји, први ред, брише се реч „Тек” и и реченица почиње са „После”. У истом реду брише се реч „грађанског”. У другој алинеји, трећи ред, брише се реч „грађански”.

Чл. 35 постаје чл. 38 — У првој алинеји, други ред, место „(чл. 12)” ставити „(чл. 15)”. У трећој алинеји, први ред, место „супруга” ставити „брачног друга”. Четврта алинеја, други ред, „(чл. 47)” ставити „(чл. 52)”.

Чл. 39 (нов)

Брак се може поништити само у случајевима изрично предвиђеним у закону.

Чл. 36 постаје чл. 40 — У првој алинеји, први ред, после речи „брак” ставити „који је”. У трећој алинеји, други ред, место „супруга” ставити „брачних другова”. Друга алинеја, први ред, место „супрузи” ставити „брачни другови”.

Чл. 37 постаје чл. 41 — мења се и гласи:

„Ништав је брак који закључи умоболно лице као и лице неспособно за расуђивање”.

Чл. 38 постаје чл. 42 — У другој алинеји брисати реч „Но” почети реченицу са „Ако”. У другом реду исте алинеје место „(чл. 18)” ставити „(чл. 21)”.

Чл. 39 постаје чл. 43 — У другом реду место речи „супруга” ставити „брачна друга”, место речи „супруг” ставити „брачни друг” и место „(чл. 31)” ставити „(чл. 34)”.

Чл. 40 постаје чл. 44 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 41 постаје чл. 45 — У трећој алинеји, трећи ред, место речи „непоштено” ставити „нечасно”.

Чл. 46 (нов)

Ништав је брак који није закључен у циљу заједнице живота брачних другова.

Чл. 42 постаје чл. 47 — У другом реду прве алинеје место „36, 37, 38 и 39“ ставити „40, 41, 42, 43 и 46“, место „Закона“ ставити „закона“. Други став мења се и гласи:

„После престанка умне болести и неспособности за расуђивање, тужбу за поништење брака закљученог за време умне болести или неспособности за расуђивање једног од брачних другова може подићи само један или други брачни друг“.

У трећој алинеји, први ред, после речи „ставу 1“ додати „овог члана“. У другом реду брисати реч „његовог“ а иза речи „престанка“ додати „брака.“ У четвртој алинеји, први ред, место речи „Право подићи тужбу“ ставити „Право на подизање тужбе“, место речи „престаје протеклом времена“ ставити „застарева“.

Чл. 43 постаје чл. 48 — У другој алинеји, други ред, место речи „како“ ставити „када“.

Чл. 44 постаје чл. 49 — мења се и гласи:

„На тужбу родитеља односно стараоца суд може испитујући све околности, поништити брак који је без дозволе надлежног суда закључило лице млађе од 18 година“.

Чл. 45 постаје чл. 50 — У првом реду место речи „Прво подићи тужбу за оглашење“ ставити „Прво на подизање тужбе за проглашење“. У другом реду место речи „тужбу“ ставити „тужбе“ и брисати реч „ништавог“.

Чл. 46 постаје чл. 51 — Прва алинеја мења се и гласи:

„У случају поништења брака дејство брака престаје од дана кад је брак поништен“.

У другој алинеји, први ред, место речи „супруг“ ставити „брачни друг“.

Чл. 47 постаје чл. 52 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 48 постаје чл. 53 — У трећем и четвртом реду место речи „супругу“ ставити „брачном другу“.

Чл. 49 постаје чл. 54 — У првом реду прве алинеје место речи „Супруг“ ставити „Брачни друг“. У другој алинеји, први ред, место „је“ ставити „се“, место речи „пони-

штен" ставити „поништава". У трећем реду место речи „поради" ставити „ради" и место речи „супруга" ставити „брачног друга". Друга алинеја, други ред, место речи „другом супругу" ставити „брачном другу".

Чл. 50 постаје чл. 55 — У првом реду место речи „оглашењем" ставити „проглашењем", а у другом реду место речи „супруга за умрлог" ставити „брачног друга умрлим". У првом реду место речи „супруга" ставити „брачног друга".

Чл. 51 постаје чл. 56 — Прва алинеја, први ред, иза речи „нарави" ставити запету и брисати реч „или". У другом реду после речи „неспоразума" ставити запету и брисати реч „или". У истом реду иза речи „непријатељства" брисати запету. У четвртном реду место речи „супруг" ставити „брачни друг". Друга алинеја, други ред, брисати реч „супруга" и ставити „брачна друга наводећи оправдане разлоге".

Чл. 52 постаје чл. 57 — Прва алинеја, други ред, место речи „другог супруга" ставити „другога".

Чл. 53 постаје чл. 58 — Прва алинеја, први ред, место речи „Супруг" ставити „Брачни друг".

Чл. 55 постаје чл. 60 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 56 постаје чл. 61 — У трећем реду место речи „године дана" ставити „шест месеци".

Чл. 57 постаје чл. 62 — Прва алинеја, први ред, место речи „Супруг" ставити „Брачни друг". У другом реду место речи „никакве" ставити „никаких". Друга алинеја почиње место са „Кад" са „Ако". У другом реду брисати речи „уз то" и ставити „поред тога".

Чл. 58 постаје чл. 63 — У првом реду место речи „Супруг" ставити „Брачни друг". У трећем реду место речи „бесчастеће" ставити „бешчастеће", а испред речи „осуђен" додати „ако је". У истом реду иза речи „дело" ставити запету.

Чл. 59 постаје чл. 64 — Прва алинеја, први ред, место речи „Супруг" ставити „Брачни друг". У другом реду место речи „презиме" ставити породично име. На крају друге алинеје место речи „супруга" ставити „брачног друга".

Чл. 60 постаје чл. 65 — У другој алинеји, први ред, место речи „супруг" ставити „брачни друг".

Чл. 61 постаје чл. 66 — Прва алинеја, први ред, место речи „један” ставити „једно”. Трећа алинеја почиње са „Брачни друг” место са „Супруг”. У другом реду исте алинеје место „супруга” ставити „брачног друга”.

Чл. 62 постаје чл. 67 — На крају место речи „супруга” ставити „брачног друга”.

Чл. 63 постаје чл. 68 — Прва алинеја, други ред, место „васпитању” ставити „васпитавању”. Друга алинеја, трећи ред брисати реч „случаја”. У четвртном реду место „васпитању” ставити „васпитавању”. У петом реду место речи „мајке” ставити „матере”. Трећа алинеја, први ред, место речи „васпитавање” ставити „васпитање”. У петој алинеји место речи „супруга” ставити „брачних другова”. У другом реду исте алинеје место „васпитању” ставити „васпитавању”. У трећем реду место речи „и њихове заједничке деце” ставити „према њиховој заједничкој деци”.

Чл. 64 постаје чл. 69 — Прва алинеја, први ред, место „васпитање” ставити „васпитавање”. У другом реду место „надлежан” ставити „надлежни”.

Чл. 65 постаје чл. 70 — Прва алинеја, први ред, место „супруг” ставити „брачни друг”. Иза речи „или” додати „је”. Друга алинеја мења се и гласи:

Право на издржавање престаје ако разведени брачни друг који га ужива ступи у нов брак, или ако суд испитујући све околности нађе да је разведени брачни друг тога недостојан”.

Чл. 66 постаје чл. 71 — Прва алинеја, први ред, место речи „Право подићи тужбу” ставити „Право на подизање тужбе”. Друга алинеја, први ред, место „супруг” ставити „брачни друг”. У другом реду место „наслеђа” ставити „да наследи”. Трећа алинеја, први ред, место „супруг” ставити „брачни друг”. У другом реду место „направио” ставити „учинио”. У трећем реду место „(чл. 61)” ставити „(чл. 66)”.

Чл. 67 постаје чл. 72 — У првој алинеји, четврти ред, после речи „боравиште” ставити тачку и брисати остатак реченице. У петом реду прве алинеје брисати реч „Но” и реченицу почети са „Тужилац”. На крају алинеје место речи „тужиоца” ставити „туженог”. У другој алинеји, први и четврти ред, и у трећој алинеји, други ред, место речи „ФНРЈ” ставити „Федеративној Народној Републици Југославији”.

Чл. 68 постаје чл. 73 — У првом реду место „супруга” ставити „брачног друга”.

Чл. 69 постаје чл. 74 — Друга алинеја, први ред, место „пуномоћју” ставити „пуномоћију”.

Чл. 75 (нов)

Брачни друг који је опростио дело због којег се може тражити развод брака, не може више поднети тужбу на основу овог дела.

Чл. 70 постаје чл. 76 — У трећој алинеји, други ред, иза речи „због” додати „опроштаја или због”.

Чл. 71 постаје чл. 77 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 72 постаје чл. 78 — У другом реду место речи „и кад” ставити „а кад”.

Чл. 73 постаје чл. 79 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 74 постаје чл. 80 — У трећој алинеји место речи „супруга” ставити „брачна друга”. Четврта алинеја брише се.

Чл. 75 постаје чл. 81 — Прва алинеја, четврти ред, место „супруга” ставити „брачног друга”. У другој алинеји, други ред, место „супруга” ставити „али их”. Реч „их” иза речи „суд” брише се.

Чл. 76 постаје чл. 82 — Друга алинеја, први ред, место речи „Но” ставити „Али”, место речи „Закона” ставити „закона”. У четвртом реду, место речи „ФНРЈ” ставити „Федеративне Народне Републике Југославије”.

Чл. 77 постаје чл. 83 — У првом реду, место речи „Грађанска форма брака” ставити „Форма брака прописана овим законом”.

Чл. 78 постаје чл. 84 — мења се и гласи:

„Пуноважан је у погледу форме брак који закључи држављанин Федеративне Народне Републике Југославије у иностранству по прописима тамошњег закона, осим ако су оба брачна друга држављани Федеративне Народне Републике Југославије и имају своје пребивалиште у Федеративној Народној Републици Југославији”.

Чл. 79 постаје чл. 85 — У првом и трећем реду место „ФНРЈ” ставити „Федеративне Народне Републике Југославије”.

Чл. 80 постаје чл. 86 — У четвртом реду место речи „ФНРЈ” ставити „Федеративне Народне Републике Југо-славије”.

Чл. 81 постаје чл. 87 — У другом и трећем реду прве алинеје речи „принудним радом без лишења” заменити речју „лишењем”.

Чл. 82 постаје чл. 88 — мења се и гласи:

„Претставник верске заједнице или друго лице које противно члану 37 овог закона изврши обред венчања по прописима вероисповести пре него што је склопљен брак пред надлежним државним органом, казниће се лишењем слободе до годину дана или новчано до 20.000 динара”.

Чл. 83 постаје чл. 89 — У првом реду место „неке” ставити „какве” У другом реду место „Законом” ставити „законом”. У трећем реду место „које” ставити „која”. У четвртом реду место „прописана” ставити „одређена” и у истом и петом реду место „принудним радом без лишења слободе до годину дана” ставити „лишењем слободе до шест месеци”.

Чл. 84 постаје чл. 90 — У првом реду прве алинеје и у првом и трећем реду друге алинеје реч „Закона” писати малим почетним словом.

Чл. 85 постаје чл. 91 — Прва алинеја, други ред, место „Закона” ставити „закона”. У четвртом реду место „13, 15, 16, и 17 овог Закона” ставити „16, 18, 19 и 20 овог закона”. У другој алинеји, трећи ред, место „Закона” ставити „закона”. Трећа алинеја, други ред, место „супруг” ставити „брачни друг”, место „по месту” ставити „за место”, а исто и у трећем реду. У четвртом реду место „матичне књиге” ставити „матичну књигу венчаних”. Четврта алинеја, први ред, иза речи „постојање” ставити „тих бракова”, брисати реч „како”, а у другом реду брисати реч „тако”. Пета алинеја мења се и гласи:

„Ако се једна страна противи увођењу у матичну књигу венчаних или су један или оба брачна друга умрли, захтев за увођење у матичну књигу венчаних подноси се среском суду надлежном за место склапања брака или за место последњег заједничког боравишта супруга. Суд одлучује по са слушању свих заинтересованих лица”.

У шестој алинеји, први ред, место речи „матичне књиге” ставити „матичну књигу венчаних”. У другом реду место

речи „но“ ставити „а“. У трећем реду-место „(чл. 35 и 47)“ ставити „(чл. 38 и 52)“.

Чл. 86 постаје чл. 92 — Прва алинеја мења се и гласи:
„Одредбе овог закона о личним правима и дужностима супруга и о престанку брака важиће од дана ступања на снагу овог закона и за бракове закључене раније, као и за брачне спорове који су у току“.

У другој алинеји, трећи ред, место „Закона“ ставити „закона“.

Чл. 87 постаје чл. 93 — У првом и трећем реду место речи „Закону“ и „Закона“ ставити „закону“ односно „закона“.

Чл. 88 постаје чл. 94 — У првом реду прве алинеје, у четвртном и у седмом реду друге алинеје, место речи „Закона“ ставити „закона“. У трећем реду друге алинеје место речи „обнародовање“ ставити „објављивање“. У последњем реду друге алинеје место „надлежан“ ставити „надлежни“.

Чл. 89 постаје чл. 95 — Последња реч „Закону“ мења се у „закону“.

Чл. 90 постаје чл. 96 — У другом реду место „Закона“ ставити „закона“, место речи „изрећиће“ ставити „изрећи ће“. У трећем реду место „(чл. 67)“ ставити „(чл. 72)“.

Чл. 91 постаје чл. 97 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 92 брише се:

Чл. 93 постаје чл. 98 — Место речи „обнародовања“ ставити реч „објављивања“.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Бр. 35

12 марта 1946 године

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 7 и 8 марта ове године узео је у претрес предлог Закона о браку, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања Законодавни одбор је донео приложене измене и допуне поменутог законског предлога.

Достављајући овај извештај, Законодавном одбору је част умолити Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је д-р Макс Шнудерл.

Секретар

Д-р Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Ч л а н о в и :

Владимир Симић, с. р.; Радован Мијушковић, с. р.; д-р Милош Московљевић, с. р.; Буро Салај, с. р.; Иван Гранђа, с. р.; Сулејман Филиповић, с. р.; Матевж Хаце, с. р.; д-р Јаков Гргурић, с. р.; Мехмед Хоџа, с. р.; Михаило Ђуровић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О БРАКУ

(Текст овог извештаја идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен.)

**PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

**Br. 1612
20 februara 1946 godine
u Beogradu**

**NARODNOJ SKUPŠTINI FNRJ
VEĆU NARODA**

BEOGRAD

Od Vlade FNRJ primili smo predlog Zakona o državnim matičnim knjigama pa Vam isti šaljemo na dalji rad.

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Predsednik
D-r Ivan Ribar, s. r.

**PREDLOG ZAKONA
O DRŽAVNIM MATIČNIM KNJIGAMA**

**ГЛАВА I
OPŠTE ODREDBE**

Član 1

Matične knjige po ovom Zakonu vode samo njima predviđeni državni organi.

Član 2

U matične knjige upisuju se sledeće činjenice: rođenje, sklapanje braka, oглаšenje braka nevažećim, razvod braka, smrt oглаšenje za umrlog, usvojenje, pozakonjenje, priznanje odnosno odricanje i utvrđivanje očinstva i materinstva, produženje očinske ili starateljske vlasti, kao i promena imena i prezimena.

U tom cilju vode se posebne matične knjige rođenih, venčanih i umrlih.

Član 3

Državne matične knjige su javne knjige.

Činjenice upisane u matičnim knjigama i koje se njima dokazuju smatraju se kao istinite dok se protivno sudskim putem ne dokaže.

Izvodi iz matičnih knjiga imaju dokaznu snagu javnih isprava.

Član 4

Matične knjige vode se kod mesnih i gradskih odnosno reonskih narodnih odbora.

Vlade narodnih republika ili organ koga one ovlaste mogu po saslušanju izvršnog odbora, okružnog narodnog odbora, odrediti da se kod pojedinih mesnih ili gradskih odnosno reonskih narodnih odbora vode matične knjige kako za njihovo područje, tako i za područje obližnjih mesnih narodnih odbora u granicama istog sreza.

Član 5

Dužnost vodioca matičnih knjiga vrši naročito za to postavljeni matičar kao službenik narodnog odbora. U slučaju sprečenosti njega zastupa određeni mu zamenik.

Matičara postavlja i određuje mu zamenika izvršni odbor okružnog narodnog odbora.

Za matičara može biti postavljeno i lice koje vrši koju drugu javnu službu.

Član 6

Ako su kako matičar tako i njegov zamenik privremeno sprečeni u vršenju dužnosti ili su oba u smislu propisa o upravnom postupku isključeni ili izuzeti, izvršni odbor nadležnog sreskog ili gradskog odnosno reonskog narodnog odbora određuje lice koje će privremeno vršiti matičarsku dužnost, o čemu će odmah obavestiti okružni narodni odbor.

Član 7

Viši nadzorni organ nad radom državnog matičara je izvršni odbor neposrednog višeg narodnog odbora.

Član 8

Brakovi sklopljeni u smislu § 33 Zakona o braku pred jugoslovenskim konzularnim ili diplomatskim predstavnikom u

inostranstvu upisuju se u matične knjige venčanih koje se vode kod odnosnih predstavništava.

Ministar inostranih poslova u sporazumu sa saveznim Ministrom unutrašnjih poslova može odrediti da jugoslovenska konzularna i diplomatska predstavništva u inostranstvu, gde je potrebno, vode i matične knjige rođenih i umrlih za jugoslovenske državljane u inostranstvu.

U slučajevima iz prethodnih stavova dužnost matičara vršiće jedan službenik koga odredi starešina odnosnog predstavništva.

Član 9

Pored izvodnog (prvog) primerka matičnih knjiga vodi se i drugi primerak kao prepis izvodnika.

Matične knjige se zaključuju krajem svake godine, pa se overeni drugi primerak najdalje do 15 januara iduće godine šalje na čuvanje višem nadzornom organu (čl. 7).

Jugoslovenska predstavništva u inostranstvu dostavljace krajem svake godine do označenog roka Ministarstvu inostranih poslova drugi primerak matičnih knjiga koje se kod njih vode. Ovo Ministarstvo može izdavati izvode iz tih knjiga.

Vodilac matičnih knjiga je dužan da o svakom docnijem upisu ili pribeležci izvršenoj u prvom primerku matičnih knjiga posle odašiljanja drugog primerka, sastavi overeni prepis i ovaj dostavi organu kod koga se čuva primerak radi unošenja.

Član 10

Upis se mora izvršiti čim je data izjava ili primljena pismeno na osnovu koga se vrši. U njemu se mora označiti dan upisa.

Matičar može upisati u matičnu knjigu samo ono što su stranke pred njim izjavile ili što je u pismenu sadržano.

Član 11

Matičar će pročitati upis strankama (prijaviocu) i svedocima, i to će se u knjizi potvrditi.

Upis potpisuju stranke (prijavilac) i matičar a upis sklapanja braka potpisuju pored njih takođe državni organ koji je sudelovao pri sklapanju braka i svedoci.

Ako su stranke ili svedoci pri sklapanju braka nepismeni staviće svoj rukoznak i to će potvrditi svojim potpisom jedan svedok naročito za to pozvan.

U slučaju uskraćivanja potpisa to će se kod upisa primeniti.

Član 12

Matičar je dužan da se na shodan način uveri o istinitosti prijave stranke, ako ima razloga da u nju posumnja ili se to inače pokaže potrebnim.

Član 13

Rođenje ili smrt prijavljuju se usmeno ili pismeno matičaru na čijem su se području desili.

Član 14

Rođenje ili smrt na železnici, ladi ili avionu prijavljuje se matičaru nadležnom prema mestu gde se putovanje svršava, odnosno gde leš bude skinut.

Član 15

Rođenje ili smrt koji su prijavljeni posle trideset dana od dana kada su se desili, matičar može da upiše u matične knjige samo po odobrenju višeg nadzornog organa (čl. 7), koji će prethodno stvar ispitati.

Član 16

U svim slučajevima gde je predviđeno da će se izvesna činjenica koja je predmet upisa pribeležiti u kojoj drugoj matičnoj knjizi, matičar je dužan po službenoj dužnosti da u roku od tri dana ovo pribeleži u odgovarajućoj matičnoj knjizi sa strane uz upis na koji se odnosi.

Ako matičnu knjigu u kojoj treba izvršiti pribeležku ne vodi isti matičar koji je nadležan za upis, onda je ovaj poslednji dužan da u roku od tri dana izvesti o provedenom upisu matičara koji vodi matičnu knjigu u kojoj treba izvršiti pribeležku radi njenog provođenja.

Kad se matična knjiga u kojoj treba izvršiti pribeležku vodi u inostranstvu izveštaj o izvršenom upisu dostaviće se u označenom roku Ministarstvu inostranih poslova, koje će shodno postupiti.

Član 17

Ispravke u matičnim knjigama mogu se vršiti samo na osnovu odluke sreskog suda na čijem se području nalazi se-dište matičara.

Protiv odluke sreskog suda može se izjaviti žalba okruž-nom sudu, čija je odluka konačna.

Samo očigledne pogreške može matičar po odobrenju višeg nadzornog organa (čl. 7) ispraviti bez sudske odluke.

Pogrešno uočeno pre zaključenja upisa može matičar sam ispraviti uz napomenu o tome.

Član 18

Svako može besplatno razgledati matične knjige.

Član 19

Zainteresovanim licima izdaće se na njihov zahtev izvod iz matičnih knjiga.

Član 20

Sve prijave i upisi u matičnim knjigama oslobođeni su svih taksa.

Isto tako oslobađa se od taksa izdavanje prvog primerka izvoda iz matičnih knjiga venčanih.

Član 21

Ako su oba primerka matičnih knjiga uništeni ili nestali, rođenje, venčanje i smrt mogu se dokazivati kako drugim is-pravkama tako i svedocima.

Član 22

Ako matičar odbije da izvrši službenu radnju koju je po ovom Zakonu dužan učiniti ili ovu nepravilno izvrši, zainte-resovana stranka može se protiv toga žaliti višem nadzornom organu (čl. 7).

Protiv rešenja ovog organa može se izjaviti žalba izvršnom odboru okružnog narodnog odbora. Protiv rešenja okružnog narodnog odbora kao prvostepene nadležne vlasti žalba se prijavljuje ministarstvu unutrašnjih poslova narodne republike.

Rešenje drugostepene vlasti je konačno.

POSEBNE ODREDBE

GLAVA II

Matična knjiga rođenih

Član 23

U matičnu knjigu rođenih se upisuju: rođenje, usvojenje, pozakonjenje, priznanje odnosno odricanje i utvrđivanje očinstva i materinstva, produženje očinske ili starateljske vlasti, kao i promena imena i prezimena.

Član 24

Rođenje istoga mora se prijaviti najdalje za petnaest dana od dana rođenja.

U slučaju rođenja mrtvog deteta, to se mora učiniti u roku od 24 časa od trenutka rođenja.

Član 25

Rođenje je dužan da prijavi otac deteta. Ako njega nema ili je u nemogućnosti da to učini prijavu su dužni da izvrše babiča i lekar koji su sudelovali pri porođaju, lice u čijem se stanu rođenje desilo i majka čim za to postane sposobna, a tek ako ni ovih lica nema, najbliži susedi koji su saznali za rođenje.

Rođenje koje se desi u porodilištu, bolnici, sanatorijumu ili drugim sličnim javnim ustanovama dužne su uvek da prijave uprave tih ustanova.

Član 26

U matičnu knjigu rođenih će se upisati: dan, mesec, godina i čas kao i mesto rođenja, ime i prezime i pol deteta, ime i prezime, godina starosti, državljanstvo, narodnost, zanimanje i mesto stanovanja roditelja.

Član 27

Ako u vreme prijave ime deteta još nije određeno roditelji odnosno staratelj dužni su da to naknadno prijave najdalje za dva meseca od dana rođenja. Posle ovog roka ime deteta moći će se upisati samo po odobrenju višeg nadzornog organa.

Član 28

Ime i prezime oca vanbračnog deteta upisaće se samo ako ovaj pred matičarem lično prizna očinstvo ili ako je njegovo priznanje dokazano javnom ispravom, kao i u slučaju kad je njegovo očinstvo utvrđeno sudskom odlukom.

Član 29

Nalazak novorodenog deteta mora se najdalje idućeg dana prijaviti mesnom odnosno gradskom ili reonskom odboru. U prijavi se moraju navesti mesto, vreme i okolnosti pod kojima je dete nađeno.

O tome će sastaviti zapisnik u kome će se uz to navesti verovatno doba deteta, pol i ime koje mu je dato, eventualni telesni znaci na detetu, opis odela i ostalih stvari koje su kod njega nađene, kao i državni organ kome je dete predato ili lice kod koga je smešteno.

Matičar će na osnovu ovog zapisnika upisati nahoće u matičnu knjigu rođenih uz oznaku navedenih podataka.

Član 30

Naknadno utvrđivanje porekla deteta, njegovo pozakonjenje na osnovu odluke nadležne vlasti, usvojenje, kao i raskid usvojenja matičar je dužan da pribeleži u matičnoj knjizi rođenih na osnovu odluke nadležnog organa državne vlasti o tome. Radi toga ovaj je dužan da u roku od petnaest dana dostavi odluku tome nadležnom matičaru.

Član 31

U matičnoj knjizi rođenih pribeležiće se izjava o priznanju očinstva ili materinstva, koju posle rođenja budu dali otac ili mati deteta.

Isto tako će se postupiti u slučaju utvrđivanja ili odricanja očinstva ili materinstva na osnovu sudske odluke. Sud je dužan da u roku od petnaest dana dostavi odluku o tome nadležnom matičaru.

Član 32

Ako mati i otac deteta posle njegovog rođenja stupe u brak, pozakonjenje deteta će se na osnovu izjave roditelja pribeležiti u matičnoj knjizi rođenih bilo prilikom sklapanja braka bilo docnije.

Član 33

Odluka nadležnog državnog organa državne vlasti o produženju očinske ili starateljske vlasti kao i odluka o promeni imena i prezimena pribeležiće se u matičnoj knjizi rođenih. Radi toga ovaj organ je dužan da u roku od petnaest dana dostavi odluku o tome nadležnom matičaru.

GLAVA III

Matična knjiga venčanih

Član 34

Matičar nadležan prema mestu sklapanja braka (§ 32 Zakona o braku) dužan je brak sklopljen pred nadležnim državnim organom odmah upisati u matičnu knjigu venčanih. Upis zatim upisuju bračni drugovi, svedoci pri sklapanju braka, državni organ pred kojim je brak sklopljen i najzad matičar.

U slučaju sklapanja braka preko punomoćnika potpisaoće se punomoćnik za bračnog druga koga zastupa.

Član 35

U matičnu knjigu venčanih upisaće se: ime i prezime, dan, mesec, godina i mesto rođenja, državljanstvo, narodnost, zanimanje, ranije bračno stanje i mesto stanovanja bračnih drugova, dan, mesec, godina i mesto sklapanja braka, ime i prezime roditelja bračnih drugova, ime i prezime i mesto stanovanja svedoka pri sklapanju braka, ime i prezime i službeno svojstvo državnog organa pred kojim je brak sklopljen i matičara, kao i izjave bračnih drugova o njihovim prezimenima i prezimenu dece (§ 6 Zakona o braku).

Ako jednog od bračnih drugova prilikom sklapanja braka zastupa punomoćnik upisaće se takode ime i prezime i mesto stanovanja punomoćnika.

Član 36

Pravosnažnu presudu kojom se brak oglašuje nevažećim ili izriče razvod braka sud će dostaviti po službenoj dužnosti nadležnom matičaru radi pribeležavanja ovih činjenica u matičnim knjigama rođenih i venčanih.

Isto tako u matičnim knjigama rođenih će se pribeležiti i sklapanje braka.

GLAVA IV

Matična knjiga umrlih

Član 37

U matičnu knjigu umrlih upisuju se smrt i oglašenje sudskim putem za umrlog.

Član 38

Prijava smrti mora se izvršiti najdalje za tri dana od dana smrti, odnosno nalaženja leša.

Član 39

Prijavu su dužni da izvrše članovi porodice koji su živeli zajedno sa umrlim. Ako njih nema ili su u nemogućnosti da to učine prijavu su dužni da izvrše druga lica koja su živela zajedno sa umrlim, ostali članovi porodice koji su saznali za smrt i lica u čijem se stanu smrt dogodila, a tek ako ni ovih lica nema najbliži susedi koji su za smrt saznali. U slučaju nalaženja leša prijavu je dužan da izvrši organ vlasti koji je leš našao ili kome je to prijavljeno.

Smrt koja se dogodi u bolnici, kasarni, zatvoru i drugim sličnim javnim ustanovama dužni su uvek da prijave uprave tih ustanova.

O izvršenoj smrtnoj kazni sud zvanično izveštava matičara radi upisa u matičnu knjigu umrlih.

Član 40

Pre prijave smrti matičaru pogreb se može izvršiti samo s dozvolom mesnog ili gradskog odnosno reonskog narodnog odbora.

O svakoj ovakvoj dozvoli narodni odbor izvestiće odmah nadležnog matičara.

Član 41

Za upis smrti potrebno je prilikom prijave podneti smrtni list izdat od nadležnog organa a ako to nije moguće činjenicu smrti moraju potvrditi dva svedoka.

U slučaju nalaženja leša priložiće se zapisnik o tome sastavljen od nadležnog organa vlasti.

Član 42

U matičnu knjigu umrlih će se upisati: ime i prezime umrlog, dan, mesec, godina i čas kao i mesto smrti, dan mesec i godina rođenja, državljanstvo, narodnost, zanimanje, mesto rođenja i poslednje mesto (ulica i broj) stanovanja umrlog, bračno stanje, ime i prezime bračnog druga, ako je umrli bio oženjen, udovac ili razveden, ime i prezime roditelja umrlog, kao i ime i prezime i mesto stanovanja prijavioca.

Član 43

Pravosnažnu odluku kojom je lice oglašeno za umrlog sud će dostaviti radi upisa u matičnu knjigu umrlih onom matičaru na čijem se području nalazilo poslednje boravište lica oglašenog za umrlo. Ako je ovo mesto nepoznato ili se nalazilo u inostranstvu, odluka će se dostaviti matičaru na čijem se području nalazi mesto rođenja toga lica, a ako se njegovo mesto rođenja ne nalazi na području FNRJ onda matičaru nadležnom za mesto sedišta suda.

U matičnu knjigu umrlih upisaće se pored dodataka iz čl. 42 ovog Zakona, naziv suda koji je doneo odluku, broj i datum odluke, kao i dan koji je u sudskoj odluci utvrđen kao verovatan dan smrti.

Član 44

Smrt kao i oglašenje za umrlog pribeležiće se u matičnoj knjizi rođenih.

GLAVA V

Upis rođenja, sklapanja braka i smrt jugoslovenskih državljana u inostranstvu

Član 45

Rođenje, sklapanje braka i smrt jugoslovenskih državljana u inostranstvu, koji nisu uvedeni u matične knjige koje se vode kod jugoslovenskih predstavništava u inostranstvu, moraju se upisati u domaće matične knjige.

Upis se vrši na osnovu matičnog izvoda izdatog od inostranih matičnih organa, koji je dužna podneti zainteresovana stranka ili na osnovu matičnog izvoda dvystavljenog u smislu međunarodnih konvencija.

Izuzetno od prednjeg stava upis rođenja može se izvršiti po odobrenju višeg nadzornog organa (čl. 7) i na osnovu drugih shodnih dokaza.

Za upis rođenja nadležan je onaj matičar na čijem se području nalazi prebivalište odnosno boravište roditelja, a u nedostatku ovoga mesta poslednjeg boravišta oca odnosno majke. Za upis sklapanja braka nadležan je onaj matičar na čijem se području nalazi prebivalište odnosno boravište mladoženje ili neveste, a u nedostatku ovoga njihovo poslednje boravište, odnosno mesto rođenja. Za upis smrti nadležan je onaj matičar na čijem se području nalazilo poslednje mesto boravišta umrlog.

Ako se po prethodnom stavu ne može odrediti nadležan matičar, upis će se izvršiti u matičnim knjigama kod narodnog odbora u sedištu vlade narodne republike čiji su državljani odnosno lica.

GLAVA VI

Krivične odredbe

Član 46

Ko bez opravdanog razloga propusti da u propisanom roku izvrši prijavu na koju je obavezan po čl. 24, 25, 38 i 39 ovog Zakona kazniće se novčano do 1.000 dinara.

U slučaju nenaplativosti novčane kazne zamenice se prinudnim radom bez lišenja slobode shodno čl. 4 Zakona o vrstama kazne.

Protiv učinioca postupak se neće ni otpočeti ako je prijavu blagovremeno izvršilo drugo lice.

Kaznu izriču mesni i gradski odnosno reonski narodni odbori, koji postupaju po službenoj dužnosti ili na prijavu narodnog odbora kod koga se vode matične knjige.

Protiv presude može se izjaviti žalba neposredno višem narodnom odboru čija je presuda konačna.

Član 47

Matičar ili njegov zamenik koji slučaj rođenja, sklapanja braka ili smrti ili druge činjenice navedene u čl. 2 st. 1 ovog Zakona neosnovano ne uvede u za to propisanu matičnu knjigu, ako time ne učini krivično delo za koje je propisana teža kazna, kazniće se prinudnim radom bez lišenja slobode do godinu dana ili novčano do 1.000 dinara.

Član 48

Za postupak i presuđivanje dela iz čl. 47 ovog Zakona nadležni su sreski sudovi.

Član 49

Ako se u postupku zbog dela iz člana 46 i 47 ovog Zakona pokaže da je potrebno naknadno izvršiti upis ili pribeležku u matičnim knjigama, nadležni organ za krivični postupak obavešćuje o tome viši nadzorni organ (čl. 7) koji će se starati o naknadnom upisu ili pribeležci.

GLAVA VII

Prelazna i završna naređenja

Član 50

Matične knjige (knjige rođenih, venčanih i umrlih) koje su po dosadašnjim propisima vođene na području gde nisu postojale državne matične knjige, kao i izvodi sastavljeni iz njih imaju i dalje dokaznu snagu ovog Zakona.

Član 51

Lica koja rukuju matičnim knjigama iz čl. 50 ovog Zakona dužna su na zahtev zainteresovanih lica ili organa državne vlasti izdati im izvode iz tih knjiga o upisima izvršenim pre stupanja na snagu ovog Zakona. Na zahtev nadležnog matičara ona su dužna staviti mu te knjige na raspoloženje radi uvidaja ili prepisivanja.

Lica iz prethodnog stava u pogledu rukovanja dosadašnjim matičnim knjigama i izdavanja izvoda iz njih stoje pod nadzorom nadležnog državnog matičara.

Ko se od tih lica ogreši o propise izdate radi čuvanja matičnih knjiga iz čl. 50 ovog Zakona ili neosnovano odbije izdavanje izvoda iz njih, ili ne stavi državnom matičaru na njegov zahtev te knjige na raspoloženje radi uvidaja ili prepisivanja, kazniće se prinudnim radom bez lišenja slobode do šest meseci ili novčano do 5.000 dinara.

Član 52

Matičari će voditi posebnu knjigu o svim slučajevima koji se po ovom Zakonu moraju pribeležiti u matičnim knjigama

rođenih, a odnose se na upise u matičnim knjigama iz člana 50 ovog Zakona.

Ovakve slučajeve pribeležiće u posebnoj knjizi onaj matičar na čijem se području nalazi mesto rođenja odnosno lica, a u nedostatku ovoga boravište toga lica.

Član 53

U slučaju kad su oba primerka matičnih knjiga za vreme rata uništena ili nestala, ili usled ratnih prilika nisu u te knjige upisani pojedini slučajevi rođenja i smrti, važiće kao dokaz o tim činjenicama uverenje bilo kod organa državne vlasti (narodno-oslobodilačkih odbora, vojna komanda odnosno komanda partizanskih odreda ili javne ustanove Crvenog krsta, bolnice i dr.), koje su ono izdale na osnovu svojih knjiga i spisa.

Ako se takvo uverenje ne može pribaviti, rođenje i smrt mogu se dokazivati svedodžbama bar jednog verodostojnog svedoka, kome su sve činjenice poznate na osnovu javne isprave kojima se te činjenice dokazuju. Svedodžba se daje pismenom izjavom i mora biti overena od sreskog ili gradskog odnosno reonskog narodnog odbora. Narodni odbor uneće u potvrdu svoju ocenu o verodostojnosti svedoka na osnovu sopstvenog poznavanja. Nadležni organ državne vlasti ili javno-pravna ustanova, čija odluka zavisi od utvrđivanja navedenih činjenica, može da ne prizna dokaznu snagu ovakvoj svedodžbi, ako ima osnova da posumnja u nju.

Protiv njihove odluke zainteresovano lice može se žaliti neposredno višem organu državne vlasti, odnosno organu koji vrši nadzor nad tom javnopravnom ustanovom, čija je odluka konačna.

Venčanje upisano u matične knjige može se, ako su oba primerka tih knjiga za vreme rata uništena ili nestala, dokazivati kako drugim ispravama tako i svedocima.

Član 54

Bliže odredbe za izvršenje ovog Zakona, kao i odredbe o sastavu i vođenju državnih matičnih knjiga i prijavljivanju podataka, o obnovi (rekonstrukcij.) uništenih matičnih knjiga, kao i o prepisivanju matičnih knjiga iz člana 50 ovog Zakona ukoliko je to potrebno za državne svrhe propisaće vlade narodnih republika ili organ koga one ovlaste na osnovu opštih načela koja izdaje savezni Ministar unutrašnjih poslova.

Isto tako vlade narodnih republika ili organ koga one ovlaste propisace odredbe o prenošenju u nove matične knjige dosadašnjih upisa iz matičnih knjiga koje su privremeno vodili narodnooslobodilački odbori.

Član 55

Ovaj Zakon stupa na snagu kad stupi na snagu Zakon o braku.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O DRŽAVNIM MATIČNIM KNJIGAMA

Glavni značaj predloženog Zakona je u tome što se njime uvode na celoj državnoj teritoriji državne matične knjige, koje će voditi isključivo državni organi, dok se dosada vođenje matičnih knjiga u najvećem delu države nalazilo u rukama crkvenih organa. Time se sprovodi u život princip izražen u članu 26 stav 4 Ustava, po kome je evidencija rođenih, venčanih i umrlih u nadležnosti države. Državne t. j. lajičke matične knjige zasnivaju se na demokratskim principima a jednakosti svih građana bez obzira na versku, nacionalnu i rasnu pripadnost, i slobode savesti, koji predstavljaju osnovna načela našeg Ustava. Oba ova principa protiv se vođenju matičnih knjiga na verskoj osnovi i od strane organa verskih organizacija, jer se na taj način vrši diskriminacija među građanima prema njihovoj verskoj pripadnosti i utvrđivanju činjenica koje su od uticaja na vršenje građanskih prava, čini zavisnim od verskog momenta, kao i zbog toga što bi se kosilo sa slobodom savesti ako bi upisivanje u matične knjige bilo uslovljeno prethodnim obavljanjem verskih obreda. Vođenje matičnih knjiga od strane državnih organa zahteva i sam cilj i namena tih knjiga, jer one služe za utvrđivanje i dokazivanje činjenica koje su od važnosti za građanski status pojedinih lica i otuda imaju naročiti značaj za društveni i pravni život naroda. Zbog toga je država u najvećoj meri zainteresovana za pravilno vođenje matičnih knjiga, a to se najsigurnije može obezbediti ako se vođenje tih knjiga poveri državnim organima, koji jedini pružaju puno jemstvo za objektivnu i pravilnu primenu zakonskih propisa u vezi s time. Ovo rešenje se nameće i s obzirom na to uto je Ustavom usvojen obavezni građanski brak, koji nužno pretpostavlja vođenje

matičnih knjiga venčanih od strane državnih organa, te je prema tome logično da i ostale matične knjige vode isti organi.

Stanje koje je do rata postojalo u pogledu matičnih knjiga pruža sliku najveće raznolikosti. Pravni režim kome su one bile podvrgnute razlikovao se u trojkom pogledu: 1) u jednom delu države one su bile regulisane državnim zakonima, u drugom delu propisima verskih organizacija; 2) verski propisi bili su različiti za svaku versku organizaciju i svaka od njih je vodila zasebne matične knjige za svoje pripadnike; 3) vođenje tih knjiga bilo je negde u rukama državnih a negde u rukama verskih organa. Tako, na području Banata, Bačke, Baranje i Međumurja postojale su državne matične knjige koje su vodili državni organi. Na celoj ostaloj teritoriji države matične knjige su vodili organi verskih organizacija po verskim propisima ili, kao što je to slučaj sa matičnim knjigama za Muslimane, po državnim propisima. Ove veroispovedne matične knjige vodene su samo za pripadnike odnosno veroispovesti. Jedino u Sloveniji i Dalmaciji, gde su takode postojale veroispovedne matične knjige, državni organi su vodili matične knjige za lica bez konfesije, dok na ostaloj teritoriji takva lica nisu uopšte upisivana u veroispovedne matične knjige.

To je sa jedne strane imalo za posledicu odsustvo dokaza o pravnom statusu lica bez konfesije ili sa druge strane do nametanja bar formalne izjave o pripadanju jednoj veri pojedinim građanima. Druga posledica ovakvog stanja bila je nejednoobraznost u vođenju matičnih knjiga. Pored toga naročito ozbiljan prigovor protiv sistema veroispovednih matičnih knjiga sastoji se u tome što su crkveni organi, u slučaju sukoba državnih i verskih propisa u pogledu pitanja u vezi sa statusom lica, po pravilu uvek davali prvenstvo verskim propisima na štetu pravne sigurnosti.

Šve to kao i potreba izjednačenja zakonodavstva o matičnim knjigama u celoj državi nalagali su uvođenje jednoobraznih državnih matičnih knjiga za celu državu, koje će voditi državni organi.

Državne matične knjige postoje u svim državama koje su usvojile obavezan građanski brak, među ostalim: u Francuskoj, SSSR, Belgiji, Švajcarskoj, Rumuniji, Mađarskoj i Nemačkoj.

Projekt reguliše materiju o matičnim knjigama na savremenom osnovi. On predviđa obavezno upisivanje u matične knjige svih činjenica koje određuju građanski status pojedinih lica (član 2). Njegovim odredbama se obavezuje pravilno i tačno

vođenje svih podataka koji se unose u matične knjige. Radi toga se predviđa obaveza za pojedina lica i ustanove da moraju prijavljivati državnom matičaru sve slučajeve i okolnosti čije je upisivanje u matične knjige propisano.

Projekt predviđa tri propisne matične knjige o kojima i Ustav izrično govori: knjige rođenih, venčanih i umrlih. U njih se upisuju sve činjenice koje mogu biti predmet upisa u te knjige. Iako sve tri knjige imaju istu dokaznu snagu i svima se priznaje karakter javnih knjiga, knjiga rođenih pretstavlja osnovnu i glavnu matičnu knjigu, jer se u njoj pribeležavaju i oni podaci koji se upisuju u knjigu venčanih i umrlih, tako da su iz nje vidljive sve činjenice koje su od važnosti za građanski status pojedinih lica. Prema tome ova knjiga služi kao jedna vrsta građanskog registra.

Prema članu 4 ovog Zakona matične knjige se vode kod mesnih i gradskih odnosno reonskih narodnih odbora. To je propisano radi toga da bi ove knjige bile što pristupačnije narodu i da bi se olakšalo prijavljivanje slučajeva koji podleže upisu — od strane lica obaveznih na to. Kako međutim za sada pojedini mesni narodni odbori u manjim selima, dok njihova organizacija ne dobije ustaljene forme i s obzirom na nedostatak administrativnih službenika, neće raspolagati sposobnim službenikom za vršenje dužnosti matičara, to je u članu 4 dato ovlašćenje vladama narodnih republika da one same ili organ koga one ovlaste odrede da se kod pojedinih narodnih odbora vode matične knjige ne samo za njihovo područje već i za područje obližnjih mesnih narodnih odbora u granicama istog sreza. Ova odredba pruža ujedno mogućnost da, ukoliko se mesni narodni odbori u manjim selima budu osposobili za vođenje matičnih knjiga, vođenje tih knjiga prenesu na njih.

U smislu člana 5 dužnost vodioca matičnih knjiga obavlja naročito za to postavljeni službenik narodnog odbora, koji u dužnost vrši pod nadzorom određenog člana narodnog odbora. S obzirom na nedostatak spremnih administrativnih službenika u manjim selima predviđeno je da za matičara može biti postavljeno i lice koje vrši drugu javnu službu (na primer učitelj).

Pitanje dosadašnjih matičnih knjiga koje su vodili organskih organizacija rešeno je projektom na taj način što se ove knjige ostavljaju u rukama tih organa. A i pošto jedino te knjige mogu pružiti dokaz o činjenicama upisanim u njima pre stupanja na snagu ovog Zakona, i radi zaštite interesa građana

propisano je čl. 51 ovog Zakona da su lica koja rukuju dosadašnjim veroispovednim matičnim knjigama dužna, na zahtev zainteresovanih lica ili organa državne vlasti, izdavati im izvode iz tih knjiga o upisima izvršenim pre stupanja na snagu Zakona. Tim izvodima priznaje se i u buduće dokazna snaga javnih isprava. Pošto međutim označena lica vrše u stvari funkciju koja pripada državnim organima, predviđeno je da ona u pogledu rukovanja dosadašnjim matičnim knjigama i izdavanjem izvoda iz njih stoje pod nadzorom nadležnog državnog matičara i na njegov zahtev dužni su staviti mu te knjige na raspoloženje radi uviđaja ili prepisivanja. Radi obezbeđenja podataka iz starih veroispovednih matičnih knjiga za potrebe državnih vlasti, kao na primer za lica koja podležu vojnoj obavezi, predviđa se da će vlade narodnih republika doneti bliže propise o prepisivanju tih knjiga ukoliko je to potrebno za državne svrhe (čl. 54).

Na kraju treba istaći da projekt sadrži samo osnovne i bitne odredbe o matičnim knjigama i pretstavlja okvirni zakon na osnovu koga će vlade narodnih republika, odnosno organ koga one ovlaste doneti bliže odredbe o sastavu i vođenju tih knjiga, kao i o njegovom izvršenju i o pitanjima u vezi sa rekonstrukcijom matičnih knjiga uništenih za vreme rata u vezi sa prenošenjem u nove matične knjige dosadašnjih upisa iz matičnih knjiga koje su privremeno vodili narodnooslobodilački odbori. Radi osiguranja potrebnog jedinstva i jednoobraznosti u pogledu sadržine matičnih knjiga određeno je i istovremeno da će savezni ministar unutrašnjih poslova propisati opšta načela za donošenje bližih propisa za izvršenje ovog Zakona.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

ZAKONODAVNI ODBOR

Br 18

8 marta 1946 godine

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda na svojim sednicama od 1 i 2 marta ove godine uzeo je u pretres Predlog Zakona o državnim matičnim knjigama, dostavljen mu od Pretsednika Veća

naroda a koji je na osnovu člana 63 Ustava dostavila Vlada FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Posle svestranog proučavanja Zakonodavni odbor je doneo priložene izmene i dopune pomenutog zakonskog predloga.

Dostavljajući ovaj izveštaj, Zakonodavnom odboru je čast umoliti Veće naroda da ga izvoli u celosti usvojiti.

Za izvestioca je određen Miloš Carević.

Sekretar,

D-r Dušan Bratić, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Veća naroda

Božidar Maslarić, s. r.

Članovi:

Siniša Stanković, s. r.; Miloš Carević, s. r.; Ninko Petrović, s. r.; d-r Josip Hrnčević, s. r.; Milan Popović, s. r.; Mustafa Hodža, s. r.; d-r Branko Čubrilo, s. r.; Dragoljub S. Ilić, s. r.; Tone Hafner, s. r.; Srećko Žumer, s. r.; Panko Brašnarov, s. r.; Joza Milivojević, s. r.; Josip Rus, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O DRŽAVNIM MATIČNIM KNJIGAMA

Čl. 1. — menja se i glasi:

»U cilju evidencije ličnih stanja građana vode se državne matične knjige.

Državne matične knjige vode samo državni organi predviđeni ovim zakonom».

Čl. 2. — U drugom redu, mesto reči »oglašenje« staviti reč »proglašenje«. U trećem redu, mesto reči »oglašenje za umrlog« staviti »proglašenje umrlim«. Na kraju alineje brisati reči: »imena i prezimena« i staviti »porodičnog i rođenog imena«.

Čl. 3. — U drugoj alineji, drugi red, brisati reč »protivno« i staviti je na kraju rečenice.

Čl. 4. — Drugi stav menja se i glasi:

»Ministar unutrašnjih poslova narodne republike može odrediti da se kod pojedinih mesnih ili gradskih odnosno reonskih narodnih odbora matične knjige vode kako za njihovo

područje, tako i za područje obližnjih mesnih narodnih odbora u granicama istog sreza».

Čl. 5. — U prvom stavu, prvi red, brišu se reči »dužnost vodioca«, a mesto reči »matičnih knjiga« staviti »Matične knjige«, mesto reči »vrši« staviti »vodi«. U trećem redu brisati reči »njega« a posle reči »zastupa« staviti reč »ga«. U istom redu brisati reč »mu«. U drugoj alineji, drugi red, posle reči »okružnog« staviti »odnosno oblasnog«.

Čl. 6. — U prvom redu brisati reč »kako« i reč »tako«. U poslednjem redu, posle reči »okružni« staviti »odnosno oblasni«.

Čl. 7. — menja se i glasi:

»Viši nadzorni organ nad radom matičara je neposredno viši narodni odbor«.

Čl. 8. — U prvom stavu, prvi red, brisati reči »u smislu § 33 Zakona o braku«. U drugom redu brisati reč »jugoslovenskim«. U istom redu, posle reči »prestavnikom« dodati reč »FNRJ«. U četvrtom redu, mesto reči »odnosnih« staviti »tih«. U drugoj alineji, drugi red, brisati reč »jugoslovenska«. U trećem redu posle reči »prestavništva« dodati reč »FNRJ«. U petom redu brisati reč »jugoslovenske«, a posle reči »državljan« dodati reč »FNRJ«. U trećoj alineji, drugi red, mesto reči »vrši« staviti »vrši«. U istom redu brisati reč »odnosnog«.

Čl. 9. — Prvi stav, prvi red, mesto reči »izvornog« staviti »izvornog«. Posle reči »knjiga« staviti zapetu. U drugom redu mesto reči »izvodnika« staviti »izvornika«. U drugoj alineji, prvi red, mesto reči »se zaključuju« staviti »zaključuju se«. U drugom redu mesto reči »najdalje« staviti »najdocije«. U istom redu mesto reči »iduće« staviti »naredne«. U istoj alineji, treći red, brisati »(čl. 7)«. U trećoj alineji brisati reč »Jugoslovenska«. U istom redu, posle reči »prestavništva« dodati reč »FNRJ«. U četvrtom redu brisati reč »može« i mesto reči »izdavati« staviti »izdaje«.

Četvrta alineja menja se i glasi:

»O svakom docnijem upisu ili pribeležbi izvršenoj u prvom primerku matičnih knjiga matičar je dužan da sastavi overeni prepis i da ga dostavi radi unošenja organu kod koga se čuva drugi primerak«.

Čl. 10. — Prvi stav menja se i glasi:

»Upis u matične knjige mora se izvršiti čim je data izjava ili čim je primljeno pismeno na osnovu koga se upis vrši. U knjizi se mora označiti dan upisa«.

U drugoj alineji mesto reči »može« staviti reč »sme«.

Čl. 11. — menja se i glasi:

»Matičar je dužan strankama (prijaviocu) i svedocima pročitati upis i to u knjizi potvrditi.

Upis potpisuju stranke (prijavilac) i matičar, a upis sklapanja braka potpisuje pored njih još i službeno lice pred kojim je brak sklopljen i svedoci.

Ako su stranke koje sklapaju brak ili njihovi svedoci nepismeni, staviće svoj rukoznak, što će potvrditi svojim potpisom naročito za to pozvan svedok.

Uskraćivanje potpisa matičar će zabeležiti u knjigu«.

Čl. 12. — menja se i glasi:

»Ako ima razloga da se posumnja u istinitost prijave ili se to inače pokaže potrebnim, matičar je dužan da se u istinitost prijave uveri na shodan način«.

Čl. 13. — U drugom redu, posle reči »području« dodati reči »rođenje ili smrt«.

Čl. 14. — menja se i glasi:

»Rođenje na železnici, ladi ili avionu prijavljuje se matičaru mesta gde se putovanje završilo.

Smrt na železnici, ladi ili avionu prijavljuje se matičaru mesta gde je umrli sahranjen.

Čl. 15. — U drugom redu, mesto reči »može da upiše« staviti »sme upisati«. U četvrtom redu brisati »(čl. 7)«.

Čl. 16. — Prva alineja menja se i glasi:

»U svima slučajevima gde je predviđeno da će se izvesna činjenica, koja je predmet upisa, pribeležiti u kojoj drugoj matičnoj knjizi, matičar je dužan da u roku od tri dana ovo pribeleži u toj drugoj matičnoj knjizi uz upis na koji se činjenica odnosi«.

U drugoj alineji, drugi red, mesto reči »isto« staviti »isti«. U petom redu, posle reči »pribelešku« staviti tačku i brisati ostatak stava. U trećoj alineji, drugi red, posle reči »inostranstvu« staviti zapetu. U četvrtom redu, posle reči »poslova« staviti tačku i brisati ostatak stava.

Čl. 17. — U prvoj alineji, drugi red, mesto reči »sreskog suda« staviti »sreskog narodnog odbora«. Drugi stav menja se i glasi:

»Protiv odluke sreskog narodnog odbora može se izjaviti žalba okružnom odnosno oblasnom narodnom odboru, čija je odluka konačna«.

Treća alineja briše se, a četvrta alineja postaje treća. U prvom stavu mesto reči »Pogrešno uočeno« staviti »Pogrešku uočenu«. U drugom redu posle reči »ispraviti« staviti zapetu.

Čl. 18 i čl. 19 postaju čl. 18 koji glasi:

Zainteresovanim licima dozvoljava se besplatan uvid u matične knjige.

Na njihov zahtev izdaće im matičar izvod iz matičnih knjiga«.

Čl. 20 postaje čl. 19. — U prvoj alineji, drugi red, briše se reč »svih«.

Druga alineja briše se.

Čl. 21 postaje čl. 20, — menja se i glasi:

»Ako su oba primerka matičnih knjiga uništena ili nestala, rođenje, venčanje i smrt mogu se dokazivati drugim ispravama ili svedocima«.

Čl. 22 postaje čl. 21 — menja se i glasi:

»Ako matičar odbije da izvrši službenu radnju koju je po ovom Zakonu dužan učiniti ili ovu nepravilno izvrši, zainteresovana stranka može tražiti odluku narodnog odbora čiji je službenik matičar.

Protiv ove odluke stranka ima pravo žalbe izvršnom odboru okružnog odnosno oblasnog odbora čija je odluka konačna«.

Čl. 23 postaje čl. 22. — U četvrtom redu mesto reči »imena i prezimena« staviti »porodičnog i rođenog imena«.

Čl. 24 postaje čl. 23. U prvom redu prve alineje mesto reči »istoga« staviti »deteta« i mesto »najdalje za« staviti »najdo-cnije«. U drugoj alineji, prvi red, mesto reči »to« staviti »prijava«. U drugom redu briše se reč »trenutka«.

Čl. 25 postaje čl. 24. — U prvoj alineji, drugi red, posle reči »učini« staviti zapetu. U četvrtom redu mesto reči »stanju« staviti »stanu«, a posle reči »majka« staviti zapetu. U drugoj alineji, drugi red, briše se reč »javnim«.

Čl. 26 postaje čl. 25. — menja se i glasi:

»U matičnu knjigu rođenih upisuju se: dan, mesec, godina, čas i mesto rođenja; porodično i rođeno ime i pol deteta; porodično i rođeno ime, godine starosti, državljanstvo, narodnost, zanimanje i mesto stanovanja roditelja«.

Čl. 27 postaje čl. 26. — U prvom redu posle reči »određeno« staviti zapetu. U trećem redu mesto reči »najdalje za« staviti »najdocnije«. U četvrtom redu mesto reči »moći će« staviti »može«.

Čl. 28 postaje čl. 27. U prvom redu mesto reči »Ime i prezime« staviti »Porodično i rođeno ime«. U trećem redu posle reči »ispravom« brisati ostatak stava i mesto toga staviti »kao i u svakom drugom slučaju koji je zakonom određen«.

Čl. 29 postaje čl. 28 — menja se i glasi:

»Nalazak napuštenog novorođenog deteta mora se prijaviti najdocnije sutradan narodnom odboru na čijem je području nađeno nahoće. U prijavi se moraju navesti mesto, vreme i okolnosti pod kojima je dete nađeno.

O prijavi se sastavlja zapisnik u koji se unose još i sledeći podaci: verovatna starost deteta, pol, dato ime, telesni znaci na detetu, opis odela i ostalih stvari koje su kod njega nađene, ustanova kojoj je dete predato ili lice kod koga je smešteno, kao i podaci o licima koja su dete našla.

Matičar će na osnovu ovog zapisnika upisati nahoće u matičnu knjigu rođenih sa navedenim podacima«.

Čl. 30 postaje čl. 29 — menja se i glasi:

»Na osnovu odluke nadležnog državnog organa matičar je dužan da u matičnoj knjizi rođenih pribeleži naknadno utvrđene roditelje deteta, pozakonjenje, usvojenje i raskid usvojenja.

Nadležni državni organ dužan je da svoju odluku dostavi matičaru u roku od 15 dana«.

Čl. 31 postaje čl. 30 — menja se i glasi:

»U matičnu knjigu rođenih matičar će pribeležiti izjavu o priznanju očinstva ili materinstva, koju posle rođenja budu dali otac ili mati deteta.

Isto tako će se postupiti i u drugim zakonom predviđenim slučajevima utvrđivanja ili odricanja očinstva ili materinstva«.

Čl. 32 postaje čl. 31 — menja se i glasi:

»Ako mati i otac deteta stupe u brak posle rođenja deteta pozakonjenje deteta će se pribeležiti u matičnoj knjizi rođenih prilikom sklapanja braka, a najdocije u roku od dva meseca«.

Čl. 33 postaje čl. 32 — menja se i glasi:

»Odluka nadležnog državnog organa o produženju očin-ske ili starateljske vlasti kao i odluka o promeni porodičnog i rodenog imena pribeležiće se u matičnoj knjizi rođenih. Ova odluka mora se dostaviti nadležnom matičaru u roku od 15 dana«.

Čl. 34 postaje 33 — menja se i glasi:

»Matičar narodnog odbora pred kojim je brak sklopljen dužan je sklopljen brak odmah upisati u matičnu knjigu venčanih. Upis potpisuju bračni drugovi, svedoci pri sklapanju braka, službeno lice pred kojim je brak sklopljen i matičar.

U slučaju sklapanja braka preko punomoćnika potpisaoće se punomoćnik za bračnog druga koga zastupa«.

Čl. 35 postaje čl. 34 — menja se i glasi:

U matičnu knjigu venčanih upisaoće se: porodično i rodeno ime, dan, mesec, godina i mesto rođenja, državljanstvo, narodnost, zanimanje, ranije bračno stanje i mesto stanovanja bračnih drugova; dan, mesec, godina i mesto sklapanja braka; porodično i rodeno ime roditelja bračnih drugova; porodično i rodeno ime i mesto stanovanja svedoka pri sklapanju braka; porodično i rodeno ime službenog lica pred kojim je brak sklopljen i matičara; izjave bračnih drugova o njiovim porodičnim imenima.

Ako jednog od bračnih drugova prilikom sklapanja braka zastupa punomoćnik, upisaoće se takođe porodično i rodeno ime i mesto stanovanja punomoćnika«.

Čl. 36 postaje čl. 35 — menja se i glasi:

»Sklapanje braka pribeležiće se i u matičnoj knjizi rođenih.

Pravosnažnu presudu kojom se brak proglašuje nevažećim ili izriče razvod braka sud će dostaviti nadležnom matičaru radi pribeležavanja u matičnim knjigama rođenih i venčanih«.

Čl. 37 postaje čl. 36 — menja se i glasi:

»U matičnu knjigu umrlih upisuju se smrt i sudsko proglašenje umrlim«.

Čl 38 postaje čl. 37 — U prvom redu posle reči »smrti« staviti reč »matičaru«, a mesto reči »najdalje za« staviti »naj-docije«.

Čl. 39 postaje čl. 38 — u trećem redu mesto reči dužnik« staviti »dužna«. U šestom redu brisati reč »tek« i posle reči »nema« staviti zapetu. U osmom redu mesto reči »dužan« staviti »dužno«. Mesto reči »organ vlasti« staviti »službeno lice« i mesto reči »našao« staviti »našlo«.

U drugoj alineji, prvi red, mesto reči »koja se dogodi« staviti »lica umrlog«. U drugom redubrisati reč »javnim«. U trećoj alineji brisati reč »zvanično«.

Čl. 40 postaje čl. 39 — u drugoj alineji mesto reči »svakoј ovakvoj« staviti »datoj«.

Čl. 41 postaje čl. 40 menja se i glasi:

»Za upis smrti potrebno je prilikom prijave podneti potvrdu o smrti izdatu od narodnog odbora mesta gde je lice umrlo, a ako to nije moguće, činjenicu smrti moraju potvrditi dva svedoka.

U slučaju nalaženja leša priložiće se zapisnik, sastavljen od nadležnog službenog lica«.

Čl. 42 postaje čl 41. — u prvom redu mesto reči »će se upisati« staviti »upisaće se«, a mesto »ime i prezime« staviti »porodično i rođeno ime«. U drugom redu posle reči »umrlog« staviti tačku i zapetu. Iza reči »godina« staviti zapetu i brisati slovo »i« i reč »kao«. U petom redu posle reči »umrlog« staviti tačku i zapetu, a mesto reči »ime i prezime« staviti »porodično i rođeno ime«. U sedmom redu mesto reči »ime i puezime« staviti »porodično i rođeno ime«, a iza reči »umrlog« staviti tačku i zapetu. Brisati »kao i ime i prezime« i staviti »porodično i rođeno ime«.

Dodaje se nov drugi stav koji glasi:

»Pri upisivanju nepoznatog leša upisuju se samo poznati podaci«.

Čl. 43 postaje čl. 42 — u prvom i u drugom redu mesto reči »oglašeno za umrlog« staviti »proglašeno umrlim«. U četvrtom redu mesto »oglašenog za umrlo« staviti »proglašenog umrlim«. U osmom redu posle reči »FNRJ« staviti zapetu i brisati reč »onda«.

U drugoj alineji, prvi red, mesto reči »dodataka« staviti »podataka«. U drugom redu mesto »42« staviti »41«. U četvrtom redu mesto reči »verovatan« staviti »verovatni«.

Čl. 44 postaje čl. 43 — menja se i glasi:

»Smrt kao i proglašenje umrlim pribeležiće se u matičnoj knjizi rođenih«.

Glava V — Naslov glave menja se i glasi:

»Upis rođenja, sklapanja braka i smrti državljana FNRJ u inostranstvu«.

Čl. 45 postaje čl. 44. U prvoj alineji, prvi red, briše se reč »jugoslovenskih«. U drugom redu iza reči »državljana« dodaje se reč »FNRJ«. U trećem redu briše se reč »jugoslovenskih«, a posle reči »prestavništava« dodaje se »FNRJ«.

U drugoj alineji, treći red, iza reči »stranka« staviti zapeću.

U trećoj alineji, drugi red, brisati »(čl. 7)«, a u trećem redu brisati reč »shodnih«.

Četvrta alineja menja se i glasi:

»Za upis rođenja nadležan je onaj matičar na čijem se području nalazi zajedničko prebivalište odnosno boravište roditelja, a ako ovoga nema ili je nepoznato matičar poslednjeg boravišta oca odnosno majke. Za upis sklapanja braka nadležan je onaj matičar na čijem se području nalazi prebivalište odnosno boravište jednog ili drugog bračnog druga, a ako ovoga nema ili je nepoznato, matičar njihovog poslednjeg boravišta, odnosno mesta rođenja. Za upis smrti nadležan je onaj matičar na čijem se području nalazilo poslednje boravište umrlog«.

Peta alineja menja se i glasi:

»Ako se po prethodnom stavu ne može odrediti nadležan matičar, upis će se izvršiti po matičnim knjigama kod narodnog odbora u sedištu vlade narodne republike čiji su državljani lica koja se upisuju«.

Čl. 46 postaje čl. 45 — U drugom i trećem redu mesto reči »čl. 24, 25, 38 i 39« staviti »čl. 23, 24, 37 i 38«.

U drugoj alineji, prvi red, posle reči »nenaplativosti« staviti zapeću i mesto »novčane kazne« staviti »novčana kazna«. U drugom redu brisati reči »prinudnim radom bez«, mesto »lišenja« staviti »lišenjem« i mesto »shodno« čl. 4 Zakona o vrstama kazne staviti »saglasno Zakonu o vrstama kazni«.

U poslednjoj alineji mesto reči »presude« staviti »odluke o kazni«. U drugom redu iza reči »odboru« staviti tačku i brisati ostatak stava.

Čl. 47 postaje čl. 46 — menja se i glasi:

Matičar ili njegov zamenik koji slučaj rođenja, sklapanja braka, smrti ili druge činjenice navedene u čl. 2 st. 1 ovog Zakona neopravdano propusti da uvede u propisanu matičnu knjigu, ako to ne predstavlja teže krivično delo, kazniće se lišenjem slobode do tri meseca ili novčano do 1.000 dinara.

Za suđenje po ovim delima nadležni su sreski sudovi». Čl. 48 briše se.

Čl. 49 postaje čl. 47 — U prvom redu mesto „46 i 47” staviti „45 i 46”. U četvrtom redu brisati reč „krivični”, a iza reči „postupak” dodati reči „protiv učinioca”. U petom redu brisati „(čl. 7)” i reč „če”, a mesto reči »stari« staviti »stara«.

Čl. 50 postaje čl. 48 — U četvrtom redu brisati reč »sastavljeni« i iza reči »njih« staviti zapetu. Na kraju ovog člana brisati reči »ovog zakona« i dodati »javnih isprava o činjenicama upisanim u njima pre stupanja na snagu ovog Zakona«.

Čl. 51 postaje čl. 49 — menja se i glasi:

»Lica koja rukuju matičnim knjigama navedenim u čl. 48 ovog Zakona dužna su čuvati ih i na zahtev zainteresovanih lica ili državnih organa izdati izvode iz knjiga o upisima izvršenim pre stupanja na snagu ovog Zakona. Na zahtev nadležnog matičara ta su lica dužna staviti mu te knjige na raspoloženje radi uvida ili prepisivanja.

Lica iz predhodnog stava u pogledu rukovanja dosadašnjim matičnim knjigama i izdavanja izvoda iz njih stoje pod nadzorom nadležnog državnog matičara».

Poslednja alineja toga člana postaje čl. 50 koji glasi:

»Lica koja se ogreše o propise koji važe za čuvanje matičnih knjiga iz čl. 48 ovog Zakona i odbiju izdavanje izvoda iz njih, ili ne stave državnom matičaru na njegov zahtev knjige na raspoloženje, kazniće se lišenjem slobode do šest meseci i novčano do 5.000 dinara.

Za suđenje po delima iz ovoga člana nadležni su sreski sudovi».

Čl. 52 postaje čl. 51. — U prvoj alineji, četvrti red, mesto »50« staviti »48«. U drugoj alineji mesto reči »odnosnog« staviti reč »odnosno« i brisati reči »lica, a u nedostatku ovoga«.

Čl. 53 postaje čl. 52 — menja se i glasi:

»U slučaju kad su dosadašnje matične knjige za vreme rata uništene ili nestale, ili usled ratnih prilika nisu u matičnim knjigama upisani pojedini slučajevi rođenja ili smrti, na zahtev

zainteresovanog lica izvršiće se upis ovih činjenica u matične knjige predviđene ovim Zakonom, ako su one utvrđene uverenjem bilo kojeg sadašnjeg državnog organa, narodno-oslobodilačkih odbora, komandi i ustanova narodno-oslobodilačke vojske ili javne ustanove (Crvenog krsta, bolnice i sl.) koje su oni izdali na osnovu svojih knjiga i spisa ili ličnog saznanja svog osoblja ili ljudstva iz svog sastava. Za izvršenje upisa potrebno je odobrenje neposredno višeg narodnog odbora».

Dodaje se nov član 53 koji glasi:

»Kad su pojedina lica u toku rata izgubila život u masovnim pogubljenjima izvršenim od strane okupatora ili njegovih pomagača, u koncentracionim logorima ili u zatvorima u zemlji ili pod sličnim uslovima, na zahtev zainteresovanog lica izvršiće se upis smrti poginulog u matične knjige, ako su masovna ili grupna pogubljenja utvrđena od strane nadležnog državnog organa (Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, ili drugih) i ako je dokazano da se koje lice nalazilo među onima na kojima je izvršeno pogubljenje. Upis će se izvršiti samo na osnovu rešenja sreskog narodnog odbora na čijem je području poginuli imao svoje prebivalište odnosno poslednje boravište, kojim se na osnovu izloženih dokaza potvrđuje da je to lice poginulo pod označenim uslovima i određuje upis njegove smrti u matične knjige.

Ovo rešenje objaviće se uobičajenim načinom u mestu prebivališta odnosno poslednjeg boravišta poginulog i protiv njega se zainteresovana lica mogu žaliti u roku od 15 dana od dana objave. Po isteku ovog roka sreski narodni odbor dostaviće predmet sa eventualnim žalbama okružnom odnosno oblasnom narodnom odboru, koji donosi konačno rešenje. Pravosnažno rešenje o utvrđenju smrti sreski narodni odbor dostaviće nadležnom matičaru radi upisa u matične knjige».

Dodaje se nov član 54 koji glasi:

»Ako su dosadašnje matične knjige za vreme rata uništene ili nestale, ili usled ratnih prilika nisu u matičnim knjigama upisani pojedini slučajevi rođenja i smrti, a ne može se primeniti postupak predviđen u čl. 52 i 53 ovog Zakona, rođenje i smrt, kao i venčanja koja su bila upisana u uništenim ili nestalim matičnim knjigama mogu se dokazivati i drugim dokazima. Za sudsko proglašenje umrlih u ovim slučajevima važe posebni propisi».

Dodaje se nov član 55 koji glasi:

»Rodjenja u vremenu od 6 aprila 1941 godine do stupanja na snagu ovog Zakona, koja iz bilo koga razloga nisu upisana u matičnim knjigama, dužni su roditelji deteta, a ako ovih nema lica i ustanove kod kojih se dete nalazi, prijaviti matičaru u roku od šest mesec; od dana stupanja na snagu ovog Zakona radi upisa u matične knjige.

Ko propusti da u predviđenom roku učini prijavu po prethodnom stavu kazniće se kaznom predviđenom u čl. 45 ovog Zakona.

Matične knjige rođenih za lica rođena posle 1 januara 1900 godine, koje su uništene ili nestale, moraju se obnoviti u roku od godine dana.

Čl. 54 postaje čl. 56 — menja se i glasi:

»Bliže odredbe za izvršenje ovoga Zakona, kao i odredbe o sastavu i vođenju državnih matičnih knjiga, o prijavljivanju podataka o obnovi (rekonstrukciji) uništenih matičnih knjiga o propisivanju matičnih knjiga iz čl. 49 ovog Zakona, propisaće ministri unutrašnjih poslova narodnih republika na osnovu opštih načela koja izdaje savezni Ministar unutrašnjih poslova.

Isto tako ministri unutrašnjih poslova narodnih republika propisaće odredbe o prenošenju u nove matične knjige dosadašnjih upisa iz matičnih knjiga koje su vodili narodno-oslobodilački odbori.

Čl. 55 postaje čl. 57 — menja se i glasi:

»Ovaj Zakon stupa na snagu 30 dana po njegovom objavljivanju u »Službenom listu FNRJ«.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

ZAKONODAVNI ODBOR

Br. 26

8 marta 1946 godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća na svojim sednicama od 1 i 2 marta ove godine uzeo je u pretres predlog Zakona o državnim matičnim knjigama, dostavljen mu od Predsednika

Saveznog veća a koji je na osnovu čl. 63 Ustava dostavila Vlada FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Posle svestranog proučavanja Zakonodavni odbor je doneo priložene izmene i dopune pomenutog zakonskog predloga.

Dostavljajući ovaj izveštaj, Zakonodavnom odboru je čast umoliti Savezno veće da ga izvoli u celosti usvojiti.

Za izvestioca određen je Sulejman Filipović.

Sekretar
Dr M. Šnuderl, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Saveznog veća
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Vladimir Simić, s. r.; Mihailo Đurović, s. r.; Mehmed Hodža, s. r.;
dr Jakov Grgurić, s. r.; Matevž Hace, s. r.; Lajčo Jaramazović,
s. r.; Mesud Hotić, s. r.; Sulejman M. Filipović, s. r.; Ivan
Granda, s. r.; dr Jerko Radmilović, s. r.; Đuro Sataj, s. r.;
dr Miloš S. Moskovljević, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O PREDLOGU ZAKONA O DRŽAVNIM MATIČNIM KNJIGAMA

(Tekst ovog izveštaja identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda, koji je napred priložen).

PREDLOG ZAKONA

O UČENICIMA U PRIVREDI

Član 1

Učenicom u smislu ovoga zakona smatra se lice koje je na osnovu pismenog ugovora uposljeno u industriji, zanatstvu, trgovini ili ma kojoj vrsti radinosti u cilju da učenjem u praktičnom radu i stručnim školovanjem stekne potrebno znanje za obavljanje poslova dotične struke u svojstvu kvalifikovanog radnika.

Struke za koje je potrebno učenje radi sticanja stručne kvalifikacije određuje savezni Ministar rada u saglasnosti sa Saveznom planskom komisijom.

Član 2

Učenik može biti samo lice koje je navršilo 14 godina, ako je pismeno, duševno i telesno zdravo i sposobno za učenje dotične struke.

Kao najnižu starost za učenje u izvesnim strukama ministri rada narodnih republika mogu propisati i starost veću od 14 godina.

Član 3

Učenje može trajati najviše tri godine.

Vreme učenja u pojedinim strukama određuje savezni Ministar rada u saglasnosti sa Saveznom planskom komisijom.

Član 4

Učenik ima za vreme učenja pravo na platu koja se određuje posebnim propisima. Visina plate i način plaćanja određuje se uredbom Vlade FNRJ na predlog saveznog Ministra rada.

Ukoliko je poslodavac ugovorom o učenju obavezan da učeniku daje stan, hranu i drugo, može vrednost ovih davanja odbijati od plate najviše do 90%.

Član 5

Radno vreme učenika iznosi 8 časova dnevno, odnosno 48 časova nedeljno, ukoliko za izvesnu struku u opšte nije određeno kraće radno vreme.

Učeniku se u radno vreme uračunava i vreme provedeno u stručnoj školi ili na kursu, kao i vreme utrošeno na čišćenje radnih prostorija i postrojenja.

Prekovremeni rad učenika ispod 16 godina zabranjen je.

Član 6

Zabranjuje se svaki rad učenika koji nije u vezi sa učenjem njegove struke, kao na primer obavljanje kućnih ili poljskih poslova poslodavca i tome slično.

Noćni rad učenika ispod 16 godina zabranjen je.

Uposlenje učenika ispod 16 godina na radovima štetnim po zdravlje zabranjeno je. Savezni Ministar rada određuje u saglasnosti sa Saveznom planskom komisijom koji su ti radovi.

Član 7

Učenik ima pravo na plaćeni godišnji odmor od dve nedelje, koji mu se mora dati u vremenu od 1 aprila do 31 oktobra. Izvan ovoga roka godišnji odmor može se dati učeniku samo na njegov izričiti zahtev.

Poslodavac može učeniku u slučaju opravdane potrebe dati i neplaćeno odsustvo sa posla, koje se ne uračunava u vreme učenja, ukoliko je to odsustvo duže od sedam dana u svakoj godini učenja. U vreme učenja ne uračunava se ni odsustvo sa posla usled bolesti učenika ako prelazi dva meseca bolovanja u svakoj godini učenja.

Član 8

Uposlenje učenika vrše organi službe posredovanja rada.

Gde ne postoje organi službe posredovanja rada, uposlenje učenika vršiče sreski narodni odbori prema odredbama ovog zakona.

Član 9

Poslodavac koji ima najmanje tri kvalifikovana radnika dužan je držati učenika. Ministri, rada narodnih republika u sa-
glasnosti sa ministrima narodnih republika pod čije rukovodstvo
spadaju odnosne privredne grane, određuju koliki se broj uče-
nika najmanje mora i najviše sme držati prema broju uposle-
nih kvalifikovanih radnika.

Organi službe posredovanja rada vodiće, u cilju planskog
uposlenja učenika, stalnu evidenciju o uposlenim kvalifikova-
nim radnicima i učenicima u pojedinim strukama.

Član 10

Poslodavac je dužan da na osnovu zakonske obaveze od-
nosno po svom traženju uposli u svojstvu učenika lice koje mu
uputi nadležni organ službe posredovanja rada. Ako posloda-
vac smatra da postoje razlozi koji ga oslobodaju obaveze pri-
manja učenika, izneće ih pismeno. Ove razloge rasmotriće sre-
skij narodni odbor i po saslušanju nadležnog organa službe po-
sredovanja rada doneti odluku.

Svaki poslodavac je dužan, čim se ukaže mogućnost za
uposlenje jednog ili više učenika u njegovom preduzeću (radnji),
da o tome obavesti nadležni organ službe posredovanja rada.
Ako ovaj organ odbije da poslodavcu na njegovo traženje uputi
potreban broj učenika, poslodavac se može obratiti sreskom
narodnom odboru, da on o tome donese odluku.

Protiv odluke iz stava 1 i 2 ovoga člana može se, preko
sreskog narodnog odbora, izjaviti žalbu okružnom narodnom
odboru u roku od tri dana po prijemu odluke. Odluka okružnog
narodnog odbora je konačna.

Član 11

Lice koje želi da se uposli kao učenik, obratiće se nadle-
žnom organu službe posredovanja rada, koji će ga uputiti na
učenje ako ispunjava uslove iz čl. 2 ovog zakona, uzimajući u
obzir potrebu za kvalifikovanim radnicima u pojedinim stru-
kama i mogućnost uposlenja. Pri tome se ima uzeti u obzir i
želja toga lica u pogledu struke i poslodavca.

Član 12

Poslodavac je dužan da sa licem koje uputi radi učenja
struke nadležni organ službe posredovanja rada zaključi pismeni
ugovor o učenju u roku od osam dana po prijemu učenika.

Ugovor o učenju mora sadržati:

- 1) porodično i rođeno ime poslodavca (firmu) i mesto u kom će učenik biti uposlen;
- 2) porodično ime, rođeno ime oca i rođeno ime učenika, datum i mesto rođenja, mesto stanovanja učenika;
- 3) porodično i rođeno ime i mesto stanovanja roditelja ili staraoca učenika, ako je učenik maloletan;
- 4) struku koju će učenik učiti;
- 5) propisano vreme i dan početka učenja;
- 6) eventualne odredbe o davanju plate u naturi umesto u novcu;
- 7) izjavu učenika i poslodavca da će ispunjavati ugovorene obaveze.

Ugovor može sadržavati i druge odredbe, ako nisu u protivnosti sa odredbama ovoga zakona i drugim propisima, a korisne su po učenika.

Ugovor se sačinjava u pet istovetnih primeraka, a potpisuju ga poslodavac ili njegov ovlašćeni zastupnik i učenik, a ako je učenik maloletan, njegov zakonski zastupnik ili staralac, koji za to može ovlastiti i drugo lice.

Sreski narodni odbor, pošto utvrdi da odredbe ugovora o učenju odgovaraju postojećim propisima, overiće ugovor i uvesti ga u registar ugovora o učenju. Na svih pet primeraka ugovora sreski narodni odbor stavlja oznaku o registraciji koja mora sadržati redni broj registra, datum registracije, potpis nadležnog organa i pečat. Po jedan primerak registrovanog ugovora dostavlja se ugovornim stranama, organu službe posredovanja rada i okružnom narodnom odboru, a peti primerak zadržava sreski narodni odbor.

Sreski narodni odbor dužan je da o upisu svakog učenika u registar odnosno o ispisu iz registra obavesti upravu nadležne stručne škole.

Član 13

Sreski narodni odbor po registraciji ugovora izdaće učniku učeničku knjižicu, koja sadrži: a) porodično ime, rođeno ime oca, rođeno ime, datum i mesto rođenja kao i mesto stanovanja učenika; b) broj i datum upisa u registar ugovora o učenju; v) struku koju učenik izučava, propisano vreme učenja

i dan početka učenja; g) porodično i rođeno ime poslodavca (firmu) i mesto preduzeća (radnje).

Bliže odredbe i obrazac učeničke knjižice propisuje savezni
Ministar rada.

Član 14

Ugovor o učenju zaključuje se za vreme koje je propisano za dotičnu struku.

Ako učenik pre isteka propisanog roka bez svoje krivice prekine učenje, računa mu se u vrele učenja već provedeno vreme, ukoliko kod drugog poslodavca iste ili srodne struke nastavi učenje u roku od dva meseca, pa i docnije ako u ovom roku bez svoje krivice nije mogao nastaviti učenje.

Clan 15

Dužnosti poslodavca prema učeniku jesu:

1) da mu omogući praktično učenje struke i nastoji da učenik u propisanom vremenu stekne potrebno znanje za obavljanje poslova dotične struke u svojstvu kvalifikovanog radnika. Ako poslodavac nije stručan, dužan je starati se da njegov stručni poslovođa izvrši ovu obavezu;

2) da se stara da učenik uredno pohađa stručnu školu (kurs) i da ga savetuje i potstiče da što savesnije radi na svom stručnom i opštem obrazovanju;

3) da neguje i usavršava dobre naklonosti učenika i da ga pogodnim vaspitnim sredstvima odučava od rdavih navika, kao i da nastoji da odnos ostalog osoblja prema učeniku bude korektan;

4) da se stara o zdravlju i telesnom razvoju učenika. Ako je obavezan ugovorom da učeniku daje hranu i stan, poslodavac je dužan da vodi računa da hrana bude ukusna, zdrava, nejednolika i u dovoljnoj količini, a stan higijenski;

5) da razvija kod učenika svest o potrebi higijene i fizičke kulture;

6) da uredno učeniku isplaćuje platu;

7) da ispunjava i druge obaveze u pogledu socijalne i zgravstvene zaštite učenika.

Poslodavac je dužan da učenika posle položenog stručnog ispita uposli u svojstvu kvalifikovanog radnika za vreme od 6 meseci, ako to učenik zahteva. Ako poslodavac smatra da postoje razlozi koji ga oslobađaju ove obaveze, izneće ih pismeno.

Ove razloge rasmotriće sreski narodni odbor i doneti odluku, protiv koje se može podneti žalba okružnom narodnom odboru u roku od 3 dana od dana prijema odluke. Žalba se predaje sreskom narodnom odboru koji je doneo odluku.

Član 16

Dužnosti učenika jesu:

- 1) da savesno i marljivo uči struku i nastoji da se u propisanom vremenu osposobi;
- 2) da uredno pohađa i završi stručnu školu (kurs), kao i da radi na svom stručnom i opštem obrazovanju;
- 3) da ispunjava naredbe poslodavca i starijih u preduzeću (radnji) i da im ukazuje dužno poštovanje, a sa drugovima da održava drugarske odnose;
- 4) da se pristojno ponaša i poštuje kućni red, ako stanuje ili se hrani kod poslodavca;
- 5) da neguje fizičku kulturu i podiže svoj kulturni nivo; da vodi računa o svom zdravlju i higijeni; i da se kloni rdavih uticaja;
- 6) da saraduje na poboljšanju rada preduzeća i ispunjava ostale obaveze po postojećim propisima.

Član 17

Zabranjene su fizičke kazne, ukidanje ili smanjenje zarade kao i ograničenje lične slobode učenika.

Disciplinsko kažnjavanje učenika vrši u granicama ovog zakona poslodavac, odnosno poslovođa ako poslodavac nije stručan.

Disciplinske kazne su opomena i ukor. U ponovljenom slučaju disciplinske krivice učenika, poslodavac može tražiti od nadležnog sreskog narodnog odbora da ga ukori i posavetuje, a u težim slučajevima može tražiti i raskid ugovora o učenju.

Član 18

Učenički odnos prestaje:

- 1) kad učenik položi propisani stručni ispit, a ukoliko ispit nije propisan, kad istekne propisano vreme učenja;
- 2) kad učenik stupi na otsluženje obaveznog vojnog roka;

3) prestankom rada poslodavca odnosno njegovih nasljednika;

4) raskidom ugovora o učenju;

5) smrću učenika.

Član 19

Ugovor o učenju mogu raskinuti obe strane, samo kad za to postoje važni razlozi.

Važnim razlozima smatraju se:

1) za učenike:

a) ako učenik postane telesno i duševno nesposoban za učenje struke ili ako bi nastavak učenja predstavljao ozbiljnu opasnost za njegov život i zdravlje što se utvrđuje lekarskim pregledom;

b) ako poslodavac oboli od bolesti koja može da bude opasna po život i zdravlje učenika ili ako neki od ukućana poslodavca oboli od takve bolesti, a učenik stanuje ili se hrani kod poslodavca i ne može naći stan i hranu na drugom mestu;

v) ako poslodavac preseli preduzeće (radnju) u drugo mesto u koje učenik ne želi da ide;

g) ako mu za vreme od mesec dana bude onemogućeno učenje usled nedolaženja poslodavca na posao ili nedostatka stručnog lica u preduzeću (radnji);

d) ako mu poslodavac i posle opomene sreskog narodnog odbora onemogućava učenje ili prema njemu grubo postupa;

d) ako mu poslodavac ne daje dovoljno mogućnosti za učenje struke;

e) ako poslodavcu presudom bude zabranjeno obavljanje radnje duže od mesec dana ili ako prestane da obavlja radnju po svojoj volji;

ž) ako mu poslodavac ne isplaćuje uredno novčanu zaradu, odnosno ako mu ne daje odgovarajuću hranu, stan i drugo, ukoliko je na to ugovorom obavezan;

2) za poslodavce:

a) ako je ugovor zaključen na osnovu lažnih isprava ili ako je učenik u vremenu zaključivanja ugovora bio u neraskinutom učeničkom odnosu;

b) ako učenik bez odobrenja poslodavca ili bez opravdanih razloga napusti rad i ne vrati se na posao u roku od osam dana;

v) ako učenik postane telesno ili duševno nesposoban za učenje struke ili ako bi nastavak učenja predstavljao ozbiljnu opasnost po njegov život i zdravlje, što se utvrđuje lekarskim pregledom;

g) ako učenik oboli od bolesti, koja može da bude opasna po život i zdravlje poslodavca i drugih lica;

d) ako učenik bude osuđen na kaznu lišenja slobode ili prinudnog rada za vreme duže od dva meseca ili zbog prestupa učinjenog iz koristoljublja ili protiv javnog morala.

Član 20

Poslodavac je dužan da u roku od tri dana prijavi nadležnom sreskom narodnom odboru svaki prestanak ugovora o učenju, kao i dan i uzrok prestanka učenja. Ukoliko ne postoji spor o raskidu ugovora o učenju, prijavljene podatke će sreski narodni odbor upisati u ueničku knjižicu i o tome obavestiti nadležni organ službe posredovanja rada i upravu nadležne stručne škole.

Član 21

U slučaju nastalog spora zbog raskida ugovora o učenju, uputiće sreski narodni odbor ugovorne strane da se u roku od osam dana obrate nadležnom radnom sudu.

Član 22

U mestima sa najmanje 30 neopskrbljenih učenika okružni narodni odbori osnivaće ueničke domove internatskog tipa koji će biti pod njihovim neposrednim rukovodstvom. Ove domove mogu osnivati i sreski narodni odbori pod svojim neposrednim rukovodstvom.

Za izdržavanje ovih domova služe:

1) doprinosi učenika odnosno doma, koji ne mogu biti veći od 90% njihovih plata;

2) sredstva narodnih odbora određena za ovu svrhu;

3) deo sredstava fondova za stručno obrazovanje učenika koji će se osnovati pri okružnim narodnim odborima, a u koje ulaze:

- a) novčane kazne izrečene po ovom zakonu;
- b) dotacije i prilozi državnih organa i javnih i privatnih preduzeća, ustanova i organizacija, kao i pojedinaca;
- v) ostali prihodi.

Odredbe o organizaciji i o radu ovih domova kao i fondova za stručno obrazovanje učenika propisuju ministarstva rada narodnih republika.

Član 23

Za učenike državnih preduzeća opštedržavnog značaja mogu osnivati učeničke domove internatskog tipa savezna ministarstva pod čijom se upravom ta preduzeća nalaze.

Za učenike državnih preduzeća koja su pod upravom ministarstva narodnih republika mogu ta ministarstva osnivati takve učeničke domove.

Ove domove izdržavaju i njihovu organizaciju i rad propisuju odnosna ministarstva u saglasnosti sa nadležnim ministrom rada.

Član 24

U mestima sa najmanje 20 učenika u privredi osnivaće se stručne škole za učenike, a u mestima sa manjim brojem učenika kurseve za učenike organizovaće i vodiće stručne škole iz najbližih mesta.

Opšte odredbe o stručnim školama za učenike u privredi propisaće uredbom Vlada FNRJ.

Član 25

Radnički poverenici dužni su da narodnim odborima pomažu u kontroli izvršavanja ovog zakona i da ih izveštavaju o zapaženim nedostacima i nepravilnostima.

Sindikalne organizacije radnika i nameštenika imaju pravo, kad to nadu za potrebno, da se obaveštavaju o stanju, radu i vaspitnom uspehu u učeničkim domovima, stručnim školama i kursevima, i da svoja zapažanja i predloge dostavljaju narodnim odborima i nadležnim ministarstvima.

Član 26

Za prekršaje odredaba iz člana 5, 6, 7, 9, 12, 15, 17 i 20 ovog zakona, ukoliko delo ne potpada pod odredbe krivičnog zakona, kazniće se poslodavac, odnosno stručni poslovođa, a u

državnim i zadružnim preduzećima, ustanovama i organizacijama odgovorni rukovodilac, sledećim kaznama:

1) opomenom, koja se o trošku kažnjenog može objaviti u dnevnoj štampi;

2) novčanom kaznom do 10.000 dinara;

3) lišenjem slobode do 30 dana.

Pri odmeravanju kazne uzimaće se u obzir težina dela, povrat, zla volja i stepen bezobzirnosti učinioca.

Kaznu izriče nadležni okružni narodni odbor, protiv čije se odluke može u roku od 8 dana od dana prijema odluke podneti žalba ministarstvu rada narodne republike. Žalba se predaje okružnom narodnom odboru koji je izrekao kaznu. Blagovremeno izjavljena žalba odlaže izvršenje kazne.

Član 27

Po isteku propisanog vremena učenja, učenik se može prijaviti ispitnoj komisiji radi polaganja stručnog ispita, ako je za odnosnu struku isti propisan i ukoliko mu završena stručna škola ne daje kvalifikaciju kvalifikovanog radnika. Ako radnički poverenici odnosno radnički poverenik u malom preduzeću smatraju da je učenik i pre isteka propisanog vremena učenja izučio struku, ispitna komisija mora da ga pusti na ispit, ukoliko je učenik proveo na učenju bar polovinu propisanog vremena.

Po obavljenom ispitu, ispitna komisija ili oglašava učenika za kvalifikovanog radnika dotične struke, i o tome mu izdaje svedočanstvo ili mu saopštava rok u kome može ispit ponoviti. Ovaj rok ne može biti duži od šest meseci. Ispit se može ponoviti dva puta. Učenik koji je pre propisanog vremena učenja polagao ispit i nije ga položio, može ispit ponoviti tek pošto istekne propisano vreme njegovog učenja.

Opšte odredbe o polaganju ispita i ispitnim komisijama, kao i o ispitnim programima za pojedine struke propisaće uredbom Vlada FNRJ.

Član 28

Radnici koji su u izvesnoj struci, za koju je propisan ispit, bili do dana donošenja ovog zakona razvrstani kao kvalifikovani radnici po postojećim propisima, iako formalno nisu kvalifikovani, imaju pravo da stručni ispit po ovom zakonu polažu najdalje do 31 decembra 1948 godine.

Lica koja se osposobe u nekoj struci izvan propisa koji po zakonu važe za tu struku, mogu polagati stručni ispit propisan za tu struku. Savezni Ministar rada izdaće opšta uputstva za polaganje takvih ispita.

Član 29

Ukidaju se svi privatni domovi učenika u privredi i privatne organizacije za uposljavanje učenika. Imovina postojećih takvih domova i organizacija stavlja se pod upravu državnih organa i sa njome će se upravljati i raspolagati na način koji propišu ministri rada narodnih republika.

Član 30

Bliže odredbe za izvršenje ovog zakona izdavaće po potrebi, savezni Ministar rada.

Član 31

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu FNRJ«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O UČENICIMA U PRIVREDI

U staroj Jugoslaviji uređenje radnih odnosa uopšte putem zakona o zaštiti radnika i zakona o radnjama davalo je punu mogućnost vlasnicima preduzeća (radnja) da eksploatišu svoje radnike do krajnjih granica. Faktično, Zakon o zaštiti radnika pretvorio se u zakon za zaštitu interesa vlasnika — poslodavca — jer je to i bio pravi cilj onih koji su ga doneli i primenjivali. Bez obzira na neke formalne propise ovih zakona naročito su šegrti bili prepušteni nemilosrdnoj eksploataciji njihovih poslodavaca.

Državni plan o uposlenju i stručnom osposobljavanju šegrtu u staroj Jugoslaviji nije se mogao ni zamisliti, a privatna inicijativa, u koliko je postojala, bila je u rukama samih poslodavaca ili zaštitnika njihovih interesa. »Privrednik«, »Hrvatski radiša« i slične organizacije kako po svojim ciljevima tako i po klasnoj pripadnosti njihovih rukovodilaca imali su ulogu dobavljača omladinske radne snage poslodavcima. Zato je sasvim

prirodno da pre rata šegrti nisu imali mnogo koristi od ovih organizacija a u toku rata veliki je broj njihovih funkcionera pretvorio se u narodne neprijatelje, ratne dobitnike, špekulante ili ratne zločince, dajući na taj način izdajnički karakter i samim organizacijama.

Po pravilu šegrt je radio sve drugo više nego što je učio struku. Zato je vreme učenja produžavano, ali po svršetku učenja pa čak i položenog ispita, radnik je bio nedovoljno kvalifikovan, teško je nalazio posao i često je bio primoran da se bavi poslom van svoje struke ili da traži nameštenje u državnoj upravi (poslužitelji, policajci, žandarmi i sl.). U stvari je to i bio pravi politički cilj bivših vlastodržaca, jer im je bilo potrebno da radnička klasa, kao njihov glavni neprijatelj, bude što više nesposobna za samostalan život i borbu i što više zavisna od poslodavaca i državne vlasti.

U toku oslobodilačkog rata kroz narodnu revoluciju narodne mase na čelu sa radničkom klasom postale su nadmoćna i jedina odlučujuća politička snaga u našoj zemlji. Dosledno tome stari reakcionarni državni aparat je potpuno razbijen i stvorena nova država FNRJ, zasnovana na predstavničkim organima narodne vlasti, na taj način ostvaren je osnovni i bitni uslov da se izmeni položaj i uslovi rada ne samo šegrti i omladine nego i čitavog radnog naroda.

Radnička omladina, učenici (šegrti), u novim uslovima našli su se pored opštih teškoća stvorenih ratom i razaranjem i pred svojim posebnim problemima. Državna i još mali broj zajedružnih preduzeća još nisu u stanju da prime na posao i obučavanje radničku omladinu, koja danas traži zaposlenje i stručno osposobljavanje.

Znatan deo privatnih poslodavaca, ostatak razbijene reakcije, koji su naučili na stari sistem eksploatacije šegrti ili neće danas da ih uposljavaju, jer hoće svesno da vrše sabotazu i onemogućavaju stvaranje novog kadra kvalifikovanih radnika, još uvek jedan njihov deo koristi ovaj prelazni period i eksploatiše radnu omladinu, šegrti, na stari način.

Stručno i uopšte školsko obrazovanje šegrti, opskrba i zdravstvena zaštita u svima preduzećima i radnjama, a naročito u privatnim predstavljaju ozbiljne probleme.

Iz svih ovih razloga cilj je ovog zakona da stvori zakonske mogućnosti za plansko rešavanje svih ovih problema. Omladina uopšte, radnička omladina posebno, stekla je svojom borbom puno pravo da joj se osigura dostojan život i mogućnost

učenja i rada u novoj državi FNRJ. Zato je osnovni cilj ovoga zakona da zaštiti randičku omladinu i omogući joj osposobljavanje za izvršavanje zadataka u novoj narodnoj državi.

Učenje se u predlogu ovog Zakona predviđa samo za lica starija od 14 godina, a može da traje najviše tri godine, unutar kojih se u saglasnosti sa stručnim savezним ministarstvima određuje vreme učenja za pojedine struke. Međutim, učenik već po isteku polovine propisanog vremena učenja, može polagati stručni ispit koji dva puta može ponoviti.

Pored pitinja nagrade učenika, predlog propisuje osmočasovno radno vreme za učenike ispod 16 godina, zabranjuje prekovremeni rad, precizira da se u radno vreme uračunava i vreme utrošeno na čišćenje radnih prostorija i postrojenja, kao i vreme provedeno u stručnoj školi (kursu).

Isto tako zabranjuje se uposlenje učenika na bilo kakvom radu koji nije u vezi sa učenjem struke kao i zaposlenje učenika ispod 16 godina noću i na radovima štetnim po zdravlje.

Učenik ima pravo na plaćeni dvonedeljni godišnji odmor kao i pravo na potrebno mu neplaćeno odsustvo po privatnom poslu, s tim da mu se ovaj odmor, kao i pomenuto odsustvo do 7 dana i bolovanje do dva meseca neprekidno u jednoj godini, uračunava u vreme učenja.

Plansko uposlenje učenika je obavezno, a vrše ga Berze rada uz saradnju saveta za izbor zanimanja, vodeći pri tome računa o potrebama pojedinih struka u kvalifikovanoj radnoj snazi i o željama učenika u pogledu izučavanja pojedinih struka i zaposlenja kod određenih poslodavaca.

Zaključenje pismenog ugovora o učenju obavezno je. Sa držina ovog ugovora predviđa se zakonom kao i vreme i način prestanka učeničkog odnosa, mogući raskidi ugovora o učenju koje ceni nadležni narodni odbor. Isto tako predviđene su ob strane dužnosti učenika i poslodavaca, a naročito u pogledu zaštite učenika od fizičkih kazni kao i dužnost poslodavca da zaposli učenika 6 meseci posle položenog ispita, ako učenik to traži.

Okvirne odredbe u pogledu učeničkih domova, stručnih škola i kurseva, pružaju mogućnost za plansku organizaciju istih. Od naročitog značaja je odredba u pogledu učeničkih domova i ostale novine javnih i privatnih društava, koja je namenjena u cilju uposljavanja i vaspitanja učenika (šegrti). Sva ova imovina prelazi pod nadzor narodnih vlasti da bi se mogla pravilno iskoristiti za ostvarenje cilja kom je namenjena.

Dužnost i prava radničkih poverenika u ovom predlogu dolaze do punog izražaja u pogledu stručnog, ekonomskog i kulturnog podizanja našeg radnog podmlatka, u čemu treba da ih pomognu i sindikati radnika i nameštenika svojim iskustvom i saradnjom.

Za nesavesne poslodavce i stručne poslovođe koji se ogreše o odredbe predloženog zakona predviđene su kazne koje izriču narodni odbori u koliko prekršaj ne potpada pod odredbe Krivičnog zakona.

Sve radne sporove između učenika (šegrt) i poslodavaca rešavaće sudovi za radne sporove.

U pogledu polaganja stručnih ispita, određivanja ispitnih komisija i propisivanja ispitnih programa za pojedine struke, predlog predviđa samo okvirne odredbe, ostavljajući da ova pitanja reši savezno Ministarstvo rada u saglasnosti sa stručnim savezним ministarstvima. Isto tako i u pogledu zdravstvene zaštite učenika (šegrt) ovde su unesene samo posebne odredbe i to okvirno, koje se odnose na učenike (šegrt) dok će ostala pitanja biti rešena drugim propisima.

Faktički kvalifikovani radnici, bez formalne kvalifikacije, mogu polagati stručni ispit i tako steći formalnu kvalifikaciju. Sadašnji učenici završice učenje po dosadašnjim odredbama, ako su iste povoljnije za njih. Dok se po odredbama predloženog zakona ne organizuje služba planskog uposlenja učenika, uposlenje će vršiti narodni odbori, gde još nema ovim zakonom predviđenih organa, i to u smislu ovog Zakona a po uputstvima Ministarstva rada narodnih republika.

Ministarstvo rada FN RJ ima ovlašćenje da na osnovu ovog zakona može propisivati bliže odredbe za njegovo izvršavanje.

Svojim okvirnim odredbama ovaj predlog obuhvatio je celokupnu zaštitu i plansko uposlenje radnog podmlatka. On daje zakonsku osnovu i široke mogućnosti da se sprovede plansko uposljavanje i stručno osposobljavanje radničke omladine prema postojećim privrednim i društvenim uslovima u našoj zemlji.

Pretsednik
Komiteta za socijalno staranje
Inž. Kirilo Savič, s. r.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

ZAKONODAVNI ODBOR

Br. 19

8 marta 1946 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

IZVEŠTAJ

Zakonodavni odbor Veća naroda na svojim sednicama od 4 i 5 marta ove godine uzeo je u pretres predlog Zakona o učenicima (šegrtima) dostavljen mu od Predsednika Veća naroda a koji je na osnovu čl. 63 Ustava dostavila Vlada FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Kako je ovaj zakonski projekt bio izrađen još pre izvesnog vremena u Ministarstvu socijalne politike, koje je Ustavom ukinuto, Ministar rada, pod čiju nadležnost sada spada priprema ovog zakona, predložio je u Zakonodavnom odboru preko svog punomoćnika niz izmena i dopuna na ranije izrađeni zakonski predlog. Zakonodavni odbor se sa tim izmenama složio, usvajajući ih u celini ili dopunjujući ih.

Na osnovu toga, i u saglasnosti sa Ministrom rada, Zakonodavni odbor iznosi pred Veće predlog Zakona o učenicima u privredi u onome tekstu kakav je izrađen u Zakonodavnom odboru na osnovu amandmana Ministra rada.

Pošto je projekt ovog zakona u Odboru bio usvojen u načelu i u pojedinostima, izabrao je Odbor tri svoja člana u Redakcioni odbor u koji je tri svoja člana uputio i Zakonodavni odbor Saveznog veća. Jedinstvena redakcija ovog predloga, izrađena u zajedničkom redakcionom odboru, usvojena je jednoglasno od Zakonodavnog odbora.

Iz navedenih razloga Odboru je čast umoliti Savezno veće da izvoli u celosti usvojiti ovaj zakonski predlog.

Za izvestioca određen je Joza Milivojević.

Sekretar

D-r Dušan Bratić, s. r.

Predsednik
Zakonodavnog odbora
Veća naroda

Božidar Maslarić, s. r.

Članovi:

Srećko Žumer, s. r.; Joza Milivojević, s. r.; d-r Branko Čubrilo-
vić, s. r.; Drag. Ilić, s. r.; Milan Popović, s. r.; Miloš Carević, s. r.;
d-r Josip Hrnčević, s. r.; Josip Rus, s. r.; d-r Siniša Stanko-
vić, s. r.; Tone Hafner, s. r.; Mustafa Hodža, s. r.; Dobrivoje
Radosavljević, s. r.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

ZAKONODAVNI ODBOR

Br. 29

9 marta 1946. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

I Z V E Š T A J

Zakonodavni odbor Saveznog veća na svojim sendicama od 4 i 5 marta ove godine uzeo je u pretres predlog Zakona o učenicima (šegrtima) dostavljen mu od Predsedništva Saveznog veća a koji je na osnovu čl. 63 Ustava dostavila Vlada FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Kako je ovaj zakonski projekat bio izrađen još pre izvesnog vremena u Ministarstvu socijalne politike, koje je Ustavom ukinuto, Ministar rada, pod čiju nadležnost sada spada priprema ovog zakona, predložio je u Zakonodavnom odboru preko svog punomoćnika niz izmena i dopuna na ranije izrađeni zakonski predlog. Zakonodavni odbor se sa tim izmenama složio, usvajajući ih u celini ili dopunjujući ih.

Na osnovu toga, i u saglasnosti sa Ministrom rada, Zakonodavni odbor iznosi pred Veće predlog Zakona o učenicima u privredi i u onome tekstu kakav je izrađen u Zakonodavnom odboru na osnovu amandmana Ministra rada.

Pošto je projekt ovog zakona u Odboru bio usvojen u načelu i u pojedinostima, izabrao je Odbor tri svoja člana u Redakcioni odbor u koji je tri svoja člana uputio i Zakonodavni odbor Veća naroda. Jedinstvena redakcija ovog predloga, izrađena u zajedničkom redakcionom odboru, usvojena je jednoglasno od Zakonodavnog odbora.

Iz navedenih razloga Odboru je čast umoliti Savezno veće da izvoli u celosti usvojiti ovaj zakonski predlog.

Za izvestioca određen je d-r Jerko Radmilović.

Sekretar
D-r M. Šnuderl, s. r.

Prešednik
Zakonodavnog odbora
Saveznog veća
Moša Pijade, s. r.

Č l a n o v i :

Vladimir Simić, s. r.; Radovan Mijušković, s. r.; Mihailo Đurović s. r.; Mehmed Hodža, s. r.; d-r Jakov Grgurić, s. r.; Matevž Hace, s. r.; Sulejman Filipović, s. r.; Ivan Granda, s. r.; d-r Jerko Radmilović, s. r.; d-r Miloš Moskovljević, s. r.

PREDLOG ZAKONA

O OSNIVANJU I NADLEŽNOSTI SUDA ZA POMORSKI RATNI PLEN

Član 1

Za donošenje odluka o brodovima i njihovim tovarima, koji su kao pomorski ratni pljen zaplenjeni od strane naših snaga, osniva se sud za pomorski ratni pljen, kao sud prvog stepena.

Sedište suda je u Splitu.

U drugom stepenu sudi Vrhovni sud Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Član 2

Sud za pomorski ratni pljen sastoji se od jednog višeg mornaričkog oficira, koji je ujedno i predsjednik suda, jednog stručnjaka za pomorsku trgovinu i jednog stručnjaka za međunarodno pravo.

Sud imenuje na predlog Ministra narodne odbrane i Ministra pomorstva Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Član 3

Rasprava se vodi po propisima o sudskom građanskom postupku ukoliko nije drukčije propisano ovim zakonom.

Član 4

Predsjednik suda određuje za pripremu sudjenja pripremnu komisiju za pomorski ratni plen, sastavljenu od mornaričkih i mornaričko-sudskih oficira, koje u tu svrhu stavlja na raspoloženje komanda mornarice.

Jedan član komisije rukovodi izvidanjima u svakom pojedinom slučaju i on je ovlašten da zatraži mišljenje i sasluša stručnjake za pitanje međunarodnog prava kada nade da je to potrebno.

Komisija mora i pre donošenja presude preduzeti sve potrebne mere u pogledu broda, tovara, putnika i posade, vodeći pri tom računa o interesima obeju strana.

Član 5

Zapljenjene neprijateljske i sumnjive brodove, treba dovesti u splitsku ili trogirsku luku, ukoliko ne postoje okolnosti koje to sprečavaju (stanje u kom se brod nalazi, minska polja, zapreke izazvane ratom i sl.).

Komandant broda, mornaričke ili neke druge jedinice koja je izvršila zaplenu, dužan je o tome podneti prijavu pripremnoj komisiji u kojoj će izložiti sve važne okolnosti zaplene.

Rukovodilac izvidanja prima prijave, saslušava komandanta koji je zaplenu izvršio i preuzima brodske papire, koji su prilikom zaplene pronađeni. Isto tako on je ovlašten da sasluša i druga lica koja bi mu mogla dati podatke o odlučnim okolnostima zaplene.

Ukoliko je prilikom zaplene broda bilo na istom putnika i posade, on će, pre nego što donese odluku o njima, iste saslušati.

Član 6

Rukovodilac izvidanja treba da u što kraće vreme izvrši sve potrebne radnje da se razjasni činjenično stanje i pripremi suđenje, te u svom radu mora u jednakoj meri da vodi računa kako o interesima kaptora tako i o zaplenjenom brodu i tovaru.

Pravo kaptora zastupa lice određeno od strane Komande jugoslovenske ratne mornarice, koji ima da stavi određen zahtev u pogledu predmeta pomorskog ratnog plena o kojem se vodi postupak.

Zapljenjeni brod ili tovar zastupa staralac koga određuje pripremna komisija.

Po završetku izvidanja dozvoliće se svima učesnicima uvid u spise i pozvati ih da izjave da li imaju još što da navedu u zaštitu svojih interesa, a zatim se spisi, ukoliko komisija ne nade da je potrebna dopuna, podnose sudu za pomorski ratni plen propratnim aktom u kome se izlaže činjenično stanje.

Član 7

Pripremna komisija treba da izvrši sve radnje koje su potrebne za pripremu suđenja, inventarizaciju broda i tovara, ako je to potrebno, uzimajući za taj posao stručnjaka. U slučaju potrebe, a u saglasnosti sa Komandom mornarice, preduzeće sve mere za osiguranje broda i tovara kao i u pogledu njegovog dovođenja u splitsku, odnosno trogirsku luku ili mesto koje Sud odredi.

Član 8

Pripremna komisija je nadležna da i pre donošenja presude, donosi sledeće odluke:

- 1) postavlja staraoca brodu i tovaru;
- 2) oslobađa brod za koji je očigledno da nije neprijateljski ili sumnjiv;
- 3) o prodaji tovara i ulaganja dobivene sume s tim da je prodaja dozvoljena samo ako su svi zainteresovani saglasni ili ako je nužno, jer je tovar izložen kvaru;
- 4) o posadi i putnicima;
- 5) po žalbama protiv radnji rukovodioca izviđanja.

Žalbe protiv odluka Komisije rešavaju se zajedno sa glavnom stvari, prilikom donošenja presude i nije dozvoljen posební pravni put po njima.

Član 9

Sud može da naredi dopunu izviđaja, kad mu pripremna komisija podnese spise i da dozvoli učesnicima podnošenje daljeg dokaznog materijala, te u tu svrhu može vratiti spise komisiji.

Sud za pomorski ratni plen ima da donese presudu o tome da li je zaplenjen brod i tovar pomorski ratni plen ili ne.

Ukoliko oslobađa brod, mora u presudi naznačiti da li je brod usled svoga sumnjivog držanja prouzrokovao zaplenu i ako jeste, da utvrdi troškove prouzrokovane sudskim postupkom, izdržavanjem broda i slično i da naredi na koji se način ti troškovi imaju obezbediti.

Pri donošenju presude sud će se rukovoditi postojećim međunarodnim ugovorima, opštepriznatim principima međunarodnog prava, a ukoliko takvih nema, principom pravde i pravičnosti.

Presude moraju biti obrazložene i snabdevene uputom o pravnom leku

Svakom učesniku, ukoliko je odredio punomoćnika za primanje dostava u sedištu suda zatim Komandi mornarice za kaptora i javnom tužiocu ima da dostavi po jedan primerak presude.

Član 10

Presuda se objavljuje u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«. Ukoliko u roku od četrnaest dana dostave presude učesniku, ni jedan od učesnika u postupku kod Suda za pomorski ratni plen ne uloži pismenu žalbu, presuda postaje pravosnažna i izvršna.

Ako presuda nije mogla biti uručena zainteresovanom licu koje bi imalo pravo na podnošenje žalbe, rok za podnošenje iste, je mesec dana od dana objave u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

Ako je žalba uložena, druga stranka ima pravo uvida u spise i može u roku od sedam dana da podnese svoje protivrazloge.

Posle isteka ovih sedam dana Sud za pomorski ratni plen, dostaviće sva akta Vrhovnom sudu Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Član 11

Vrhovni sud Federativne Narodne Republike Jugoslavije može presudu ili osnažiti ili poništiti i vratiti sa svojim primedbama Sudu za pomorski ratni plen, a može i sam doneti presudu o stvari.

Član 12

Ako brod i tovar ne budu proglašeni pomorskim ratnim plenom pripremna komisija za pomorski ratni plen poduće sve potrebne mere za oslobodenje broda i njegov povratak, no prethodno će izvršiti odluku o troškovima ako takva odluka postoji.

Član 13

Blíže odredbe o organizaciji i poslovanju suda za pomorski ratni plen propisaće Ministar narodne odbrane u sporazumu sa Ministrom pomorstva FNRJ.

Član 14

Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Federativne Narodne Reprblike Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O OSNIVANJU I NADLEŽNOSTI SUDA ZA POMORSKI RATNI PLEN

U međunarodnom pravu važi kao pravni uzus da svaka pomorska država ima specijalan sud koji donosi odluke o zapljenjenim neprijateljskim brodovima i njihovim tovarima. Ovi sudovi na osnovu međunarodnih ugovora, odnosno ukoliko ovih nema, na osnovu opštih principa međunarodnog prava, donose odluke o tome šta od zapljenjenog neprijateljskog materijala na moru ulazi u pojam ratnog plena.

S obzirom da je Federativna Narodna Republika Jugoslavija pomorska država i s obzirom da takve sudove imaju i ostale pomorske zemlje, smatram da je hitno potrebno donjeti Zakon o sudu za pomorski ratni plen, izgrađen u saglasnosti sa važećim međunarodnim načelima.

Ministar narodne odbrane
maršal Jugoslavije

Josip Broz Tito, s. r.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

ZAKONODAVNI ODBOR

Br. 21

12 marta 1946. godine

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda na svojoj sednici od 6 marta ove godine uzeo je u pretres predlog Zakona o osnivanju i nadležnosti Suda za pomorski ratni plen, dostavljen mu od Predsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava dostaviła Vlada FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Posle svestranog proučavanja Zakonodavni odbor je doneo priložene izmene i dopune pomenutog zakonskog predloga.

Dostavljajući ovaj izveštaj, Zakonodavnom odboru je čast umoliti Veće naroda da ga izvoli u celosti usvojiti.

Za izvestioca je određen Bogdan Oreščanin.

Sekretar,

D-r Dušan Bratić, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Veća naroda

Božidar Maslarić, s. r.

Č l a n o v i :

D-r Siniša Stanković, s. r.; d-r Josip Hrnčević, s. r.; Ninko Petrović, s. r.; Miloš Carević, s. r.; Joza Milivojević, s. r.; Josip Rus, s. r.; Milan Popović, s. r.; Dobrivoje Radosavljević, s. r.; Mustafa Hodža, s. r.; Bogdan Oreščanin, s. r.; d-r Branko Čubrilo, s. r.; Dragoljub Ilić, s. r.; Srećko Žumer, s. r.; Tone Hafner, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O PREDLOGU ZAKONA O OSNI- VANJU I NADLEŽNOSTI SUDA ZA POMORSKI RATNI PLEN

Čl. 1 — U prvom redu prvog stava mesto reči »koji« staviti »koje«, u drugom redu mesto reči »pljen zaplenjeni od strane naših snaga« staviti »plen zaplenile naše snage«. U trećem redu istog stava reč »sud« pisati velikim slovom, a mesto reči »pljen« staviti reč »plen«.

Čl. 2 — U prvom redu mesto reči »pljen« staviti »plen«. Poslednji stav ovoga člana menja se i glasi:

»Članove Suda za pomorski ratni plen imenuje Vlada FNRJ na predlog Ministra narodne odbrane i Ministra pomorstva«.

U čl. 3 mesto reči »se vodi« staviti »pred Sudom za pomorski ratni plen vodi se«, a mesto reči »o sudskom građanskom postupku« staviti »građanskog parničnog postupka«.

U čl. 4 početak rečenice prvog stava ispred reči »pripremnu komisiju« briše se i mesto toga stavlja »u cilju pripreme sudjenja predsednik Suda određuje«. U drugom redu reči »za pomorski ratni plen« brišu se. U istoj rečenici iza reči »na raspolženje« staviti reč »Sudu«.

U istom čl. 4 kao drugi stav uneti izmenjeni tekst člana 7 koji glasi:

»Zadatak pripremne komisije jeste da izvrši sve pripreme za suđenje, inventarisanje broda i tovara, ako je to potrebno, uzimajući za taj posao stručnjaka. U slučaju potrebe, a u saglasnosti glasnosti sa Komandom mornarice, pripremna komisija preduzeće sve mere za osiguranje broda i tovara kao i mere u pogledu njegovog dovodenja u splitsku odnosno trogirsku luku ili mesto koje Sud odredi«.

Drugi stav čl. 4 postaje treći stav. Početak rečenice toga stava ispred reči »ovlašćen« menja se i glasi: »Pripremna komisija određuje jednog svog člana koji rukovodi izvidanjima u svakom pojedinom slučaju i koji je«, a mesto reči »ovlašćen« staviti reč »ovlašćen«. U istom stavu mesto reči »za pitanje« staviti reč »po pitanjima«, a posle reči »međunarodnog prava« staviti tačku i ostatak rečenice brisati.

Poslednji stav čl. 4 prenosi se u čl. 8 koji postaje čl. 7, i to kao prvi stav, i njemu se na kraju dodaju reči »i donosi sledeće odluke:«.

U čl. 5 prvi i drugi stav menjaju se i postaju stav 1 koji glasi:

»Komandant broda, mornaričke ili druge jedinice koja je izvršila zaplenu neprijateljskog ili sumnjivog broda, dužan je da zaplenjeni brod dovede u splitsku ili trogirsku luku, ukoliko ne postoje smetnje koje to sprečavaju (stanje u kome se brod nalazi, minska polja, zapreke izazvane ratom i slično). On je dužan da pripremnoj komisiji o tome podnese prijavu u kojoj će izložiti sve važne okolnosti zaplene«.

Stav treći postaje stav drugi; u trećem redu mesto reči »ovlašćen« staviti »ovlašćen«.

Stav četvrti postaje stav treći. U prvom redu mesto reči »istom« staviti »njemu«. U istom stavu, u drugom redu, posle reči »će« brisati zapetu i dodati reči »ih saslušati«. U istom redu posle reči »njima« staviti tačku i brisati ostatak stava.

Čl. 6 menja se i glasi:

»Rukovodilac izvidanja dužan je da u što kraćem roku izvrši sve potrebne radnje u cilju da bi se razjasnilo činjenično stanje i pripremilo suđenje vodeći pri tome u jednakoj meri računa o interesima kaptora i o zaplenjenom brodu i tovaru.

Pravo kaptora zastupa lice određeno od strane Komande mornarice i ono stavlja određen zahtev u pogledu predmeta pomorskog ratnog plena o kojem se vodi postupak.

Zaplenjeni brod ili tovar zastupa staralac, koga određuje pripremna kolisija.

Po završetku izvidanja pripremna komisija dozvoliće zastupnicima obeju strana uvid u spise i pozvaće ih da izjave da li imaju još što da navedu u zaštitu interesa strana koje zastupaju. Zatim će spise, ukoliko ne nade da je potrebna dopuna izvidanja, podneti Sudu za pomorski ratni plen uz izveštaj u kome se izlaže činjenično stanje.

Čl. 7 postaje drugi stav čl. 4.

Čl. 8 postaje čl. 7, menja se i glasi:

»Komisija mora i pre donošenja presude preduzeti sve potrebne mere u pogledu broda, tovara, putnika i posade, vodeći pri tom računa o interesima obeju strana i donosi sledeće odluke:

- 1) o postavljenju staralca brodu i tovaru;
- 2) o oslobođenju broda za koji je očigledno da nije neprijateljski ili sumnjiv;
- 3) o prodaji tovara pod uslovom da su zainteresovani saglasni ili ako je tovar izložen kvaru;
- 4) o deponovanju sume dobivene prodajom tovara;
- 5) o posadi i putnicima;
- 6) o žalbama protiv radnji rukovodioca izvidanja.

Žalbe protiv odluka Komisije rešavaju se zajedno sa glavnom stvari prilikom donošenja presude.

Čl. 9 postaje čl. 8, menja se i glasi:

»Sud može narediti pripreмној komisiji dopunu izvidanja i dozvoliti zastupnicima zainteresovanih strana podnošenje daljeg dokaznog materijala.

Sud donosi presudu o tome da li je zaplenjeni brod i tovar pomorski ratni plen ili nije.

Ako se presudom brod oslobađa, Sud će u presudi naznačiti da li je brod usled svog sumnjivog držanja prouzrokovao zaplenu i ako jeste, utvrdiće troškove prouzrokovane sudskim postupkom, izdržavanjem broda i slično i narediti na koji se način ti troškovi imaju obezbediti.

Pri podnošenju presude Sud će se rukovoditi postojećim međunarodnim ugovorima, opštepriznatim načelima i običajima međunarodnog prava.

Presude moraju biti obrazložene i snabdevene uputom o pravnom leku.

Sud će dostaviti po jedan primerak presude zastupnicima zainteresovanih strana koje je sud imenovao, punomoćnicima za prijem dostava u sedištu Suda ukoliko ih je zainteresovana strana odredila, Komandi mornarice i nadležnom javnom tužiocu.

Presuda se objavljuje u »Službenom listu FNRJ«.

Čl. 10 postaje čl. 9, menja se i glasi:

»Protiv presude Suda za pomorski ratni plen zainteresovane strane imaju pravo žalbe u roku od četrnaest dana od dana prijema presude.

Zainteresovana strana ukoliko joj se presuda nije mogla dostaviti ima pravo na podnošenje žalbe u roku od mesec dana od dana objave presude u »Službenom listu FNRJ«.

Ako je žalba uložena, druga strana ima pravo uvida u spise i može u roku od sedam dana da podnese svoje protivrazloge.

Posle isteka ovih sedam dana Sud za pomorski ratni plen dostaviće ceo predmet Vrhovnom sudu FNRJ«.

Čl. 11 postaje čl. 10, menja se i glasi:

»Vrhovni sud FNRJ može presudu osnažiti ili poništiti i vratiti sa svojim primedbama Sudu za pomorski ratni plen, a može i sam doneti presudu o stvari«.

Čl. 12 postaje čl. 11, menja se i glasi:

»Ako brod i tovar ne budu proglašeni pomorskim ratnim plenom pripremna komisija preduzeće sve potrebne mere za oslobodenje broda i njegov povratak pošto prethodno izvrši odluku o troškovima ako takva odluka postoji«.

Čl. 13 postaje čl. 12. — U prvom redu reč »suda« pisati velikim slovom.

Čl. 14 postaje čl. 13. — Umesto reči »Federativne Narodne Republike Jugoslavije« staviti »FNRJ«.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

ZAKONODAVNI ODBOR

Br. 36

12 marta 1946. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Feograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća na svojoj sednici od 6 marta ove godine uzeo je u pretres predlog Zakona o osnivanju i nadležnosti Suda za pomorski ratni plen, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava dostavila Vlada FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Posle svestranog proučavanja Zakonodavni odbor je doneo priložene izmene i dopune pomenutog zakonskog predloga.

Dostavljajući ovaj izveštaj, Zakonodavnom odboru je čast umoliti Savezno veće da ga izvoli u celosti usvojiti.

Za izvestioca određen je Mesud Hotić.

Sekretar

D-r Maks Šnuderl, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Saveznog veća

Moša Pijade, s. r.

Č l a n o v i :

Vladimir Slić, s. r.; Radovan Mijušković, s. r.; d-r Miloš Moskovljević, s. r.; Duro Salaj, s. r.; Ivan Granda, s. r.; Sulejman Filipović, s. r.; Matevž Hace, s. r.; d-r Jakov Grgurić, s. r.; Mehmed Hodža, s. r.; Mihailo Đurović, s. r.; Mesud Hotić, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O PREDLOGU ZAKONA O OSNIVANJU I NADLEŽNOSTI SUDA ZA POMORSKI RATNI PLEN

(Tekst ovog izveštaja identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda koji je priložen).

PREDLOG ZAKONA

O VOJNOJ OBAVEZI DRŽAVLJANA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

I. Opšte odredbe

Član 1

Obrana otadžbine je dužnost i čast svakog državljana FNRJ.

Vojnoj obavezi podležu svi za vojnu službu sposobni državljani.

Vojna služba se vrši lično.

Član 2

Ne mogu služiti u jugoslovenskoj oružanoj sili lica osuđena na kaznu lišenja slobode ili lišenja slobode s prinudnim radom, za sve vreme dok izdržavaju kaznu.

Član 3

Lica osuđena na prinudni rad bez lišenja slobode, progon iz prebivališta, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, gubitak prava na javnu službu, za vreme trajanja ove kazne ne mogu služiti pod oružjem. Za vreme obaveze služenja u stalnom kadru i vojnih vežbi ovakva lica se određuju u specijalne radne jedinice, a u mobilnom i ratnom stanju raspoređuju se na naročite radove u vezi sa odbranom zemlje.

Član 4

Državljeni ženskog pola mogu se pozivati u slučaju pripravnog, mobilnog i ratnog stanja na vojnu dužnost u stručnim i tehničkim službama jugoslovenske oružane sile.

Član 5

Jugoslovenska oružana sila se deli na Jugoslovensku armiju i Jugoslovensku ratnu mornaricu.

Član 6

Sva oružana sila ili njeni delovi mogu biti u jednom od ova četiri stanja: *redovnom, pripravnom, mobilnom ili ratnom*:

a) *redovno stanje* je kad je stalni kadar u svojoj redovnoj, formacijom određenoj jačini;

b) *pripravno stanje* je kada su prilike takve da je otadžbina pred opasnošću; prema potrebi i stepenu opasnosti naređuje se pripravno stanje celokupne oružane sile ili jednog njenog dela;

v) *mobilno stanje* je kada je sva oružana sila, ili deo nje, u ratnoj jačini i u potpunoj gotovosti za odbranu otadžbine i vođenje rata;

g) *ratno stanje* je kada je otadžbina u ratu.

Opštu mobilizaciju i ratno stanje proglašuje Prezidijum Narodne skupštine FNRJ.

Prelaz u pripravno stanje uopšte i prelaz u mobilno stanje pojedinih delova oružane sile vrši se naredbom Vrhovnog komandanta.

Kad se naredi pripravno i oglasi mobilno stanje, onda Ministar narodne odbrane, u saglasnosti sa Predsednikom Vlade FNRJ može zabraniti vojnim obveznicima udaljavanje iz otadžbine i sa teritorija njihovih okruga.

Član 7

U pripravnom, mobilnom i ratnom stanju Vrhovni komandant može narediti da potreban broj lica koja podležu vojnoj obavezi ostane na radu kod državnih organa, kao i kod privrednih i saobraćajnih ustanova i zavoda neophodnih za ratnu proizvodnju i potrebe države ili da se rasporede sa drugih dužnosti na rad kod istih.

Takva lica smatraju se da su na vojnoj dužnosti i potpadaju pod vojnu disciplinu.

II. Trajanje vojne obaveze

Član 8

Vojna obaveza u jugoslovenskoj oružanoj sili traje od navršene 20 godine do navršene 55 godine života, i to:

a) u operativnom delu oružane sile od navršene 20 do navršene 40 godine;

b) u rezervnom delu oružane sile od navršene 40 do navršene 55 godine.

Član 9

U mobilnom i ratnom stanju Vrhovni komandant može pozvati na vojnu službu stručnjake (lekare, inženjere, radio-tehničare itd.) starije no što je predviđeno čl. 9 ovog zakona.

Član 10

U pripravnom, mobilnom i ratnom stanju Vrhovni Komandant može pozvati na službu u oružanu silu i državljane od navršene 17 do navršene 20 godine starosti.

III. Služba u stalnom kadru

Član 11

Stalni kadar je škola za spremu oružane sile za odbranu otadžbine.

Član 12

Služba u stalnom kadru traje:

a) 2 godine

— u Jugoslovenskoj armiji, sem vazduhoplovstva i tenkovskih jedinica;

— u Obalskoj odbrani Jugoslovenske ratne mornarice.

b) 3 godine

— u Vazduhoplovstvu i tenkovskim jedincama Jugoslovenske armije;

v) 4 godine

— u Jugoslovenskoj ratnoj mornarici, sem Obalske odbrane.

Član 13

Na vojnu službu u stalnom kadru pozivaju se regruti u onoj kalendarskoj godini u kojoj navršavaju 21 godinu života.

Ministar narodne odbrane, po potrebi može narediti, da čitava klasa regruta ili jedan njen deo stupi u kadar u onoj kalendarskoj godini u kojoj navršavaju 20 godinu života, kao što može u slučaju potrebe narediti stupanje posle navršene 21 godine, pa sve do navršene 27 godine života.

Dan stupanja regruta u stalni kadar određuje Ministar narodne odbrane.

Rok službe u stalnom kadru računa se od dana kada regrut stupi u komandu stalnog kadra i toga dana on postaje vojnik (mornar) stalnog kadra.

Član 14

Državljanin sposoban za službu u oružanoj sili, koji želi stupiti dobrovoljno ranije u stalni kadar, može stupiti već posle navršene 17 godine starosti.

Član 15

Lica koja tokom službe u stalnom kadru ili za vreme rata pokažu odgovarajuće sposobnosti upućuju se u vojne škole ili posebne nastavne jedinice predviđene za spremanje rezervnih podoficira i oficira.

Član 16

Služba u stalnom kadru može se oložiti:

a) u izuzetnim i naročito opravdanim slučajevima prema pravilniku koji će propisati Ministar narodne odbrane, ali s tim da ovo odlaganje može biti najdalje do 27 godine starosti do-
tičnog regruta; molbe za ovo odlaganje podnose regruti prvo-
stepenim vojno-teritorijalnim organima;

b) licu koje izdržava kaznu lišenja slobode ili lišenja slobode sa prinudnim radom, do izdržane kazne ili pomilovanja; ali ako je ovakvo lice navršilo 27 godina biće upućeno u rad-
ničke jedinice ako se vrati sa kazne do navršene 40 godine
života.

Član 17

Od službe u stalnom kadru oslobodaju se:

- a) stalno nesposobni za vojnu službu;
- b) privremeno nesposobni koji do navršene 27 godine života ne postanu sposobni za vojnu službu.

Član 18

Vojnik, odnosno mornar, otpušta se iz stalnog kadra i pre otsluženja određenog mu roka:

a) kad postane stalno nesposoban za službu u armiji, odnosno ratnoj mornarici;

b) kad postane privremeno nesposoban za službu u armiji, odnosno ratnoj mornarici, s tim da se naknadno pozove na dosluženje roka u stalnom kadru, ako do navršene 27 godine starosti postane sposoban za vojnu službu; ako se ni tada nije usposobio, oslobađa se sasvim obaveze služenja u stalnom kadru;

v) kad je osuđen na kaznu lišenja slobode ili kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom, ovako osuđeni otpušta se iz stalnog kadra kada kazna postane izvršena; ako kaznu izdrži do navršene 40 godine dužan je da ostatak obaveznog roka nadosluži u radničkim jedinicama.

Član 19

Svako lice koje podleže obavezi služenja u stalnom kadru dužno je da na ovu službu stupi u roku predviđenom ovim zakonom.

Ko izbegne službu u stalnom kadru odgovaraće po propisima za vojno-krivična dela, s tim da po izdržanoj kazni otsluži obavezni rok u specijalnim radnim jedinicama, ako nije navršio 40 godina života.

Član 20

Sva lica, koja su otslužila stalni kadar ostaju vojni obveznici sve do navršetka godina starosti predviđenih po članu 9 ovog zakona, odnosno po članu 29 ako su postali rezervni oficiri, ukoliko nisu postali fizički nesposobni, što treba da se komisiski utvrdi.

IV. Vojna evidencija, regrutovanje i upućivanje na vojnu službu

Član 21

Lična evidencija, proučavanje ličnih i stručnih osobina lica koja podležu vojnoj obavezi, regrutovanje, organizacija pozivanja i upućivanja na vojnu službu su dužnosti vojno-teritorijalnih organa.

Narodni odbori dužni su da pomažu vojno-teritorijalne organe u ovim poslovima i da postupaju po svim njihovim zahtevima u vezi ovog zakona.

Član 22

Regrutovanje se sastoji iz prethodnog i redovnog regrutovanja.

a) *Prethodno regrutovanje* sastoji se iz upisivanja regruta u vojnu evidenciju i ocene fizičke sposobnosti za službu u oružanoj sili. Vrš ga prethodne regrutne komisije sastavljene od vojnih lica i predstavnika mesnih i gradskih narodnih odbora.

Prethodnom regrutovanju podležu građani koji u dotičnoj kalendarskoj godini navršavaju 19 godina. Ministar narodne odbrane može, po naročitoj potrebi narediti, da se prethodnom regrutovanju podvrgnu i oni građani koji u dotičnoj kalendarskoj godini navršavaju 18 ili 17 godina.

Posle izvršenog prethodnog regrutovanja mesni i gradski narodni odbori organizuju obuku nepismenih i polupismenih regruta u čitanju i pisanju, sa ciljem da ih osposobe u pismenosti do njihovog upućivanja na službu u stalni kadar. Sem toga oni preduzaju mere lečenja onih građana, koji se mogu osposobiti za vojnu službu do njihovog upućivanja u stalni kadar.

Vojno-teritorijalni organi dostavljaju mesnim odnosno gradskim narodnim odborima potrebne podatke u cilju ostvarenja iznetih zadataka i oni saraduju na organizaciji i kontroli mera predviđenih prethodnim stavom.

b) *Redovno regrutovanje* sastoji se iz konačne ocene fizičke sposobnosti građana za službu u stalnom kadru; kategorisanja za pojedine rodove vojske (mornarice) i službe u armiji i ratnoj mornarici.

Redovnom regrutovanju podležu svi građani koji u kalendarskoj godini u kojoj se ono obavlja navršuju 20 godina starosti. Ministar narodne odbrane može, međutim, po naročitoj potrebi narediti, da se redovnom regrutovanju podvrgnu i oni građani, koji u dotičnoj kalendarskoj godini navršuju 19 ili 18 godinu starosti.

Ukoliko se redovno regrutovanje nije iz bilo kojih razloga moglo obaviti u vremenu predviđenom u prethodnom stavu, može se obaviti i posle toga roka.

Redovno regrutovanje vrše komisije sastavljene od vojnih lica i predstavnika mesnih odnosno gradskih narodnih odbora.

v) Za članove lekare prethodnih regrutnih komisija mogu sa upotrebiti i građanski lekari koji su u državnoj službi.

g) Regrutovanje naših državljana u inostranstvu vrše naša zvanična predstavništva u dotičnoj državi.

Član 23

Protivu odluke regrutne komisije regruti imaju pravo žalbe.

Sve molbe i žalbe u vezi sa regrutovanjem podnose regruti prvostepenim vojno-teritorijalnim organima.

Rešenje po žalbi regruta donosi vojno-teritorijalni organ prvo pretpostavljen onom organu čija je komisija donela odluku na koju se regrut žali.

Član 24

U slučaju da pri donošenju odluke o regrutnoj komisiji nema jednoglasnosti, odluku donosi vojno-teritorijalni organ, koji je prvo pretpostavljen onom organu po čijem je naređenju komisija obrazovana.

V. Pozivanje na vežbu

Član 25

Obveznici se mogu pozivati na vežbu svake godine i to:

— za vreme dok su raspoređeni na službu na operativnom delu oružane sile do 4 nedelje godišnje;

— za vreme dok su raspoređeni na službu u rezervnom delu oružane sile do 2 nedelje godišnje.

Član 26

Vrhovni komandant može u jednoj godini obveznike ponovno pozvati na vežbu, a može, takode, zadržati na vežbi: vojnike po otsluženju roka u stalnom kadru, kao i obveznike koji su već izdržali vežbu na koju su bili pozvani.

Član 27

Lica koja se nalaze na vojnim vežbama zadržavaju svoja mesta zaposlenja u građanstvu, sa odgovarajućom platom. Ukoliko im za vreme vežbe pripada veća plata prema položaju koji zauzimaju u oružanoj sili, isplaćivaće im se razlika u mestu služenja vežbe, na teret državnog budžeta.

VI. Obaveza služenja oficira u oružanoj sili

Član 28

Služba oficira u oružanoj sili traje:

a) *aktivni oficiri* služe u kadrovscoj armiji (Ratnoj mornarici) i to:

- niži oficiri do navršene 50 godine starosti,
- viši oficiri do navršene 60 godine starosti.

U slučaju kada interesi oružane sile zahtevaju Ministar narodne odbrane može narediti da se pojedinim oficirima ovaj rok produži do 10 godina daljeg služenja;

b) *rezervni oficiri operativnog dela oružane sile* služe i to:

- niži oficiri do navršene 55 godine starosti,
- viši oficiri do navršene 60 godine starosti;

v) *rezervni oficiri rezervnog dela oružane sile* služe i to:

- niži oficiri do navršene 60 godine starosti,
- viši oficiri do navršene 65 godine starosti.

Član 29

Evidenciju rezervnih oficira vode vojno-teritorijalni organi.

Za pozivanje rezervnih oficira na vežbe važe odredbe čl. 26—28 ovog zakona.

VII. Pozivanje na oglas mobilizacije

Član 30

Na oglas mobilizacije obveznici i rezervni oficiri se pozivaju u oružanu silu od strane vojno-teritorijalnih organa.

Član 31

Sa licima, koja ne budu imala ratni raspored vojno-teritorijalni organi mogu u pripravnom, mobilnom i ratnom stanju organizovati vojnu obuku, ukoliko ona bude predviđena naredbom Ministra narodne odbrane.

Član 32

Licima, koja su oslobođena od poziva na vojnu dužnost u pripravnom, mobilnom i ratnom stanju, ovaj podatak mora da bude unet u njihova lična vojna dokumenta.

VIII. Dužnosti i odgovornosti obveznika i rezervnih oficira

Član 33

Obveznici i rezervni oficiri moraju imati lični vojni dokument sa zabeleškom da su uvedeni u vojnu evidenciju.

Član 34

U slučaju promene mesta stanovanja obveznik i rezervni oficir dužan je javiti se nadležnom vojno-teritorijalnom organu da ga ispiše iz njegove vojne evidencije i kad stigne u novo mesto stanovanja mora se javiti nadležnom vojno-teritorijalnom organu da ga uvede u vojnu evidenciju.

Član 35

Svaki obveznik i rezervni oficir koji primi poziv na vojnu vežbu ili mobilizacijski poziv mora se javiti na mesto i u roku koji su označeni u pozivu.

Kada se oglasi mobilizacija mora svaki obveznik i rezervni oficir, koji nije primio ličnu pozivnicu, da se javi najbližem vojno-teritorijalnom organu radi dobijanja uputstava, ukoliko je njegovo godište obuhvaćeno mobilizacijom.

Član 36

Obveznici i rezervni oficiri koji se ne odazovu pozivu na vežbu i mobilizacijskom pozivu, kao i ako ne postupe po odredbama člana 34—36 ovog zakona odgovaraće pred vojnim sudom.

Član 37

Odgovorna lica preduzeća i ustanove, privatni preduzetnici, kao i starešine zadruga i porodica kazniće se novčano ako se kod njih pronadu, na radu, u službi ili da žive kod njih mladici koji podležu regrutovanju ili upućivanju u kadar, a nisu regrutovani, odnosno upućeni u kadar, ukoliko ne budu učinili time teže krivično delo. Ovako će odgovarati i u slučaju ako se kod njih pronadu na radu, u službi ili da žive kod njih obveznici i rezervni oficiri koji nisu uvedeni u vojnu evidenciju ili koji se ne odazovu pozivu na vežbu, odnosno mobilizacijskom pozivu.

Član 38

Lica koja su na regrutovanju nadena sposobnim za vojnu službu kao i svi vojni obveznici i rezervni oficiri, koji pokušaju bez odgovarajućeg odobrenja preći u inostranstvo odgovaraće pred vojnim sudom.

IX. Završne odredbe

Član 39

Bliže odredbe za izvršenje ovog zakona propisaće Ministar narodne odbrane.

Član 40

Ovaj zakon stupa na snagu osmi dan pošto se objavi u »Službenom listu FNRJ«.

OBRAZLOŽENJE

PROJEKTA ZAKONA O VOJNOJ OBAVEZI DRŽAVLJANA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Ustavom Federativne Narodne Republike Jugoslavije predviđena je opšta vojna obaveza građana FNRJ.

Da bi se ove odredbe Ustava pobliže odredile, neophodno je da se služba u Jugoslovenskoj oružanoj sili reguliše posebnim

zakonskim propisima. Ovaj zakon predstavlja osnov za organizaciju i život oružane sile, pa je s obzirom na to od najveće važnosti i od velike hitnosti.

Glavne karakteristike ovog zakona su sledeće:

1) Vojna obaveza je opšta i lična za sve sposobne državljane Jugoslavije. Oni ovu obavezu vrše službom u oružanoj sili.

Za lica koja nisu sposobna da služe u oružanoj sili nije predviđeno plaćanje poreza — vojnici kao što se to u nekim državama praktikuje jer se smatralo, da je ovakav porez u osnovi nepravedan i da pogađa mahom najsiromašnije slojeve, jer baš iz kruga istih, zbog slabe ishrane ima najviše nesposobnih za službu u oružanoj sili.

2) U pripravnom, mobilnom i ratnom stanju mogu se u oružanu silu pozvati i žene sa tehničkom, sanitetskom i drugom stručnom spremom. Zakonom međutim nije predviđeno da se one raspoređuju na boračke dužnosti već na stručne dužnosti prema njihovim sposobnostima.

3) Oružana sila se može nalaziti u redovnom, pripravnom, mobilnom i ratnom stanju. Prema odredbama Ustava odluku za prelaz u mobilno stanje cele oružane sile donosi Prezidium Narodne skupštine. Prelaz u pripravno stanje uopšte kao i u mobilno stanje pojedinih delova oružane sile po projektu ovoga zakona naređuje vrhovni komandant.

4) Vojna obaveza u oružanoj sili traje od 20 do 46, a u rezervnom delu oružane sile od 40 do 55 godina. Ministar narodne odbrane može međutim u pripravnom, mobilnom i ratnom stanju da pozove na vojnu službu i mladiće od 17 do 20 godina starosti.

5) Služba u stalnom kadru predviđena je na dve godine, izuzev tenkovskih jedinica i vazduhoplovstva, gde je zbog prirode službe i potrebe obuke velikog broja specijalista predviđena na tri godine i izuzev ratne mornarice u kojoj je zbog istih razloga predviđena 4 godine.

Ovaj rok predstavlja minimum jer današnja tehnika naoružanja i način ratovanja zahtevaju dugu obuku vojnika.

Ovaj rok je opšti i nema izuzetaka: oslobođenja (hranilaca) i skraćivanja rokova, jer svaki sposoban državljani mora da bude podjednako izvežban. U protivnom on će se za slučaj rata u odnosu na bolje izvežbane drugove nalaziti u nepovoljnijem položaju.

Ovakva mera odgovara i duhu Ustava koji ne dozvoljava nikakve povlastice po rođenju, imovnom stanju i stupnju obrazovanja.

6) Lica koja u toku kadrovske službe ili u toku rata pokažu odgovarajuće sposobnosti upućivaće se u škole ili specijalne mogućnosti da svako lice bez obzira na završene škole postane podoficir ili oficir pod uslovom razumljivo, da ima odgovarajuće jedinice za spremu podoficira ili oficira. Na ovaj način data je

7) Odgađanje službe u stalnom kadru predviđeno je načelno samo u izuzetnim slučajevima i to do navršene 27 godine starosti.

8) Pozivanje na vežbe predstavlja važnu meru da se oružana sila održi spremna za rat, da se znanja stečena u stalnom kadru obnavljaju i da se obveznici obuču u rukovanju novim oružjem i novim taktičkim postupcima.

9) U pogledu službe oficira predviđena je jedna značajna mera da bi se kadar rukovodilaca održao dovoljno mladim. juću sposobnost koja se traži od jednog rukovodioca moderne — narodne armije.

Za aktivne oficire predviđeno je da mogu služiti u kadrovskoj armiji:

— niži oficiri do 50 godina starosti,

— viši oficiri do 60 godina starosti.

Analogna mera je predviđena i kod rezervnih oficira s tom razlikom što kod njih ona nije toliko delikatne prirode kao kod aktivnih oficira.

10) Da bi se mogla voditi efikasna evidencija obveznika predviđeno je, da svaki kadrovski islužbenik može da sam vodi računa da je uveden u vojnu evidenciju u kom cilju mora da se javlja vojno-teritorijalnim organima. Ovo je potrebno naročito zbog toga što će se vojna evidencija voditi po mestu stanovanja, a ne po zavičajnosti. Na ovaj način postiže se sem toga vrlo prost način evidencije ljudstva.

Ministar Narodne Odbrane
Maršal Jugoslavije

J. B. Tito s. r

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

ZAKONODAVNI ODBOR

Br. 41

30 marta 1945 god.

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda na svojoj sednici od 30 marta ove godine uzeo je u pretres predlog Zakona o vojnoj obavezi državljanina Federativne Narodne Republike Jugoslavije, koji mu je u smislu Poslovnika dostavilo Veće naroda pošto ga je primilo od Saveznog veća.

Posle svestranog proučavanja Zakonodavni odbor je doneo niženavenene Izmene i dopune pomenutog zakonskog predloga.

Za izvestioca određen je Mihailo Apostolski.

Član 1 menja se i glasi:

»1) Odbrana otadžbine najviša je dužnost i čast svakog državljanina Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

2) Vojnoj obavezi podleže svi za vojnu službu sposobni državljani.

3) Vojna služba vrši se lično«.

Član 2. U trećem redu posle reči »radom« brisati zapetu. U istom redu brisati reč »sve«.

Član 3 menja se i glasi:

»1) Ne mogu služiti pod oružjem lica osuđena na prinudni rad bez lišenja slobode, progon iz prebivališta, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, gubitak prava na javnu službu, za vreme trajanja kazne.

2) Ovakva lica, dok im traje kazna, određuju se za vreme obaveze služenja u stalnom kadru i vojnih vežbi u disciplinske jedinice, a u mobilnom i ratnom stanju raspoređuju se na naročite radove u vezi sa odbranom zemlje«.

Član 4. U poslednjem redu, posle reči »sile« dodati »kao i na radove u vezi sa odbranom zemlje«.

Član 5 briše se.

Član 6 postaje član 5. U četvrtom stavu mesto reči »i« staviti »ili«. U istom stavu, prvi red, brisati reč »onda«. U trećem redu, posle reči »FNRJ« staviti zapeću.

Član 7 postaje član 6. U prvom stavu, u trećem redu, mesto reči »podležu« staviti »podleže«. U istom redu, mesto reči »ostane« staviti »ostanu«. U četvrtom redu brisati reči »kao i kod«. U šestom redu mesto reči »rasporede sa drugih dužnosti na rad kod istih« staviti »sa drugih dužnosti rasporede na rad kod njih«. U drugom stavu, prvi red, brisati reči »smatraju se da«.

Član 8 postaje član 7. U prvom stavu, drugi red, posle reči »traje« dodati reči »za vojnike i podoficire«.

Član 9 postaje član 8. U prvom redu, posle reči »u« dodati »pripravnom«. U trećem redu mesto reči »čl. 9« staviti »članom 7«.

Član 10 postaje član 9. Prima se u prvobitnoj redakciji.

Član 11 postaje član 10. Prima se u prvobitnoj redakciji.

Član 12 postaje član 11 menja se i glasi:

»1) Služba u stalnom kadru Jugoslovenske armije traje dve godine.

2) Izuzetno od ovoga služba traje:

- a) tri godine u vazduhoplovstvu i tenkovskim jedinicama;
- b) četiri godine u Jugoslovenskoj ratnoj mornarici (sem obalske odbrane).

Član 13 postaje član 12. U četvrtom stavu, treći red, brisati reč »mornar«.

Član 14 postaje član 13. U trećem redu brisati reč »već«.

Član 15 postaje član 14. U drugom redu mesto reči »upućuju se« staviti »mogu se uputiti«. U četvrtom redu brisati reč »rezervnih«.

Član 16 postaje član 15. U prvom stavu, četvrti red, brisati reč »ali«. U istom redu, posle reči »do« dodati »navršene«. Tačka b) menja se i glasi:

»Licu koje izdržava kaznu lišenja slobode ili lišenja slobode sa prinudnim radom, do izdržane kazne ili pomilovanja;

ako je ovakvo lice navršilo 27 godina, biće upućeno u disciplinske jedinice u slučaju da se vrati sa izdržavanja kazne do navršene 40 godine života.

Član 17 postaje član 16. Prima se u prvobitnoj redakciji.

Član 18 postaje član 17 menja se i glasi:

»Vojnik se otpušta iz stalnog kadra i pre otsluženja određenog roka«:

a) kad postane stalno nesposoban za vojnu službu;

b) kad postane privremeno nesposoban za vojnu službu s tim da se naknadno pozove na dosluženje roka u stalnom kadru, ako do navršene 27 godine starosti postane sposoban za vojnu službu; ako se ni tada nije osposobio, oslobada se sasvim obaveze u stalnom kadru;

v) kad je osuđen na kaznu lišenja slobode ili kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom, osuđeni se otpušta iz stalnog kadra kada presuda postane izvršna; ako kaznu izdrži do navršene 40 godine, dužan je da ostatak obaveznog roka dosluži u disciplinskim jedinicama.

Član 19 postaje član 18. U prvom stavu, prvi red mesto reči »podleže« staviti »podleži«. U drugom stavu posle reči »kadru« staviti zapetu i mesto reči »odgovaraće« staviti »odgovara«. U trećem redu istog stava, mesto reči »specijalnim radnim« staviti reč »disciplinskim«.

Član 20 postaje član 19. U prvom redu, posle reči »lica« brisati zapetu. U trećem redu mesto »9« staviti »7«. U istom redu mesto »29« staviti »28«.

Član 21 postaje član 20. U prvom stavu, drugi red, mesto reči »podležu« staviti »podleže«. U trećem redu, mesto reči »su dužnosti« staviti »dužnosti su«. U drugom stavu, treći red, mesto reči »ovog zakona« staviti »sa ovim zakonom«.

Član 22 postaje član 21 i deli se na dva člana.

Član 21 glasi: »Regrutovanje je prethodno i redovno,

a) Prethodno regrutovanje sastoji se iz upisivanja regruta u vojnu evidenciju i ocene fizičke sposobnosti za službu u oružanoj sili.

Prethodnom regrutovanju podleže građani koji u dotičnoj kalendarskoj godini navršavaju 19 godina. Mnistar narodne

odbrane može, po naročitoj potrebi, narediti da se prethodnom regrutovanju podvrgnu i oni građani koji u dotičnoj kalendarskoj godini navršavaju 18 ili 17 godina.

Posle izvršenog prethodnog regrutovanja narodni odbori organizuju obuku nepismenih i polupismenih regruta u čitanju i pisanju, sa ciljem da ih osposobe u pismenosti do njihovog upućivanja na službu u stalni kadar. Sem toga oni preduzimaju mere lečenja onih građana, koji se mogu osposobiti za vojnu službu do njihovog upućivanja u stalni kadar.

Vojno-teritorijalni organi dostavljaju narodnim odborima potrebne podatke u cilju ostvarenja iznetih zadataka i oni saraduju na organizaciji i kontroli mera predviđenih prethodnim stavom.

b) Redovno regrutovanje sastoji se iz konačne ocene fizičke sposobnosti građana za službu u stalnom kadru i kategorisanja za pojedine rodove i službe u Jugoslovenskoj armiji.

Redovnom regrutovanju podleže svi građani koji u kalendarskoj godini u kojoj se ono obavlja navršuju 20 godina starosti. Ministar narodne odbrane može, po naročitoj potrebi narediti da se redovnom regrutovanju podvrgnu i oni građani, koji u dotičnoj kalendarskoj godini navršuju 19 ili 18 godinu starosti.

Ukoliko se redovno regrutovanje nije iz bilo kojih razloga moglo izvršiti u vremenu predviđenom u prethodnom stavu, može se izvršiti i posle toga roka.«

Član 22 glasi: »1) Regrutovanje vrše komisije sastavljene od vojnih lica i petstavnika narodnih odbora.

2) Za članove lekare prethodnih regrutnih komisija mogu se upotrebiti i građanski lekari koji su u državnoj službi.

3) Regrutovanje naših državljana u inostranstvu vrše naša zvanična predstavništva u dotičnoj državi.

Član 23. U trećem stavu, drugi red, mesto reči »prvo« staviti »neposredno«. U istom redu brisati reč »onom«. Dodaje se novi četvrti stav, koji glasi:

»Podnošenje molbe ili žalbe ne odlaže izvršenje odluke regrutne komisije.

Član 24. U prvom redu, mesto reči »o« staviti »u«. U trećem redu, mesto reči »koji je prvo« staviti »neposredno« a pre reči »koji« brisati zapetu. U istom redu brisati reč »onom«.

Član 25 menja se i glasi: »Obveznici se mogu pozivati na vežbu svake godine, i to:

a) do četiri nedelje godišnje dok podleže obavezi službe u operativnom delu oružane sile;

b) do dve nedelje godišnje dok podleže obavezi službe u rezervnom delu oružane sile.

Član 26 menja se i glasi: »Vrhovni komandant može u slučaju naročite potrebe u istoj godini obveznike ponovo pozvati na vežbu, a može i zadržati na vežbi vojnike po otsluženju roka u stalnom kadru, kao i obveznike koji su već izdržali vežbu na koju su bili pozvani.«

Član 27. U prvom redu, mesto reči »vojnim vežbama« staviti »vojnoj vežbi«. U trećem redu, mesto reči »prema položaju« staviti »na osnovu položaja«. U petom redu, brisati reč »državnog« i posle reči »budžeta« dodati reči »Ministarstva narodne odbrane«.

Član 28 menja se i glasi: »1) Obaveza služenja oficira u oružanoj sili traje:

a) aktivnih oficira do navršene 60 godine starosti;

b) rezervnih oficira operativnog dela oružane sile do navršene 60 godine starosti;

v) rezervnih oficira rezervnog dela oružane sile do navršene 65 godine starosti.

2) U slučaju kada interesi oružane sile zahtevaju Ministar narodne odbrane može narediti da se pojedinim oficirima ovaj rok produži do 10 godina daljeg služenja«.

Član 29. U drugom stavu, prvi red, mesto reči »vežbe« staviti »vežbu«. U drugom redu, mesto »26 — 28« staviti »25 — 27«.

Naslov VII menja se i glasi: »VII pozivanje u slučaju mobilizacije«.

Član 30 menja se i glasi: »U slučaju mobilizacije vojne obveznike pozivaju u oružanu silu vojno-teritorijalni organi.

Član 31. U prvom redu, posle reči: »licima« brisati zapeću.

Član 32 menja se i glasi: »Podatak o tome da je neko lice određeno na vojnu dužnost u smislu člana 6 ovog zakona, mora biti unet u njegove lične vojne isprave.«

Naslov VIII menja se i glasi: »VIII dužnosti i odgovornosti vojnih obveznika«.

Član 33 menja se i glasi: »Svi vojni obveznici moraju imati ličnu vojnu ispravu sa zabeležkom da su uvedeni u vojnu evidenciju.«

Član 34 .U prvom i drugom redu mesto reči »i rezervni oficir dužan je« staviti »je dužan.« U trećem redu, mesto reči »njegove vojne« staviti »svoje«. U istom redu, posle reči »ev-dencije« staviti zapetu i mesto reči »i« staviti »a«. U petom redu, mesto reči »vojnu« staviti »svoju«.

Član 35 menja se i glasi: »1) Svaki obveznik pozvan na vojnu vežbu ili mobilizaciju mora se javiti na mesto i u roku koji su označeni u pozivu.

2) Kada se proglasi mobilizacija, mora svaki obveznik, ukoliko je njegovo godište obuhvaćeno mobilizacijom, a nije primio lični poziv, da se javi najbližem vojno-teritorijalnom organu radi dobijanja uputstava.«

Član 36 menja se i glasi: »Obveznici koji se ne odazovu pozivu na vežbu i mobilizaciskom pozivu ili ne postupe po odredbama članova 33—35 ovog zakona odgovaraće po propisima za vojno krivična dela.«

Član 37 menja se i glasi: »1) Kazniće se po propisima za vojno krivična dela odgovorni rukovodioci preduzeća i ustanova, privatini preduzetnici kao i starešine zadruga i porodica, ako kod njih rade ili žive lica koja podleže regrutovanju ili upućivanju u kadar, a nisu regrutovana odnosno upućena u kadar, ukoliko o tome nisu obavestili nadležni vojno-teritorijalni organ.

2) Po istim propisima će se kazniti lica iz prethodnog stava ovog člana ako kod njih rade ili žive obveznici koji nisu uvedni u vojnu evidenciju, ili koji se ne odazovu pozivu na vežbu, odnosno mobilizaciskom pozivu, ukoliko o tome nisu izvestila nadležni vojno-teritorijalni organ«.

Član 38 menja se i glasi: »Lica koja su na regrutovanju oglašena sposobnim za vojnu službu kao i svi obveznici koji pokušavaju bez odgovarajućeg odobrenja, a u cilju izbegavanja vojne obaveze, preći u inostranstvo, odgovaraće po propisima za vojno krivična dela.«

Član 39 novi: »Vreme provedeno u partizanskim odredima i narodno-oslobodilačkoj vojsci kao i u Jugoslovenskoj armiji

do stupanja na snagu ovog zakona priznaje se u rok službe u stalnom kadru predviđen u čl. 11 ovog zakona».

Član 40 novi: »1) Vreme provedeno u savezničkim vojnim formacijama ili u oružanim formacijama oslobodilačkih pokreta u toku antifašističkog rata uračunava se u rok služenja u kadru u smislu ovog zakona.

2) Lica koja su u bivšoj jugoslovenskoj vojsci i mornarici do 18 aprila 1941 godine otslužila obavezni rok u stalnom kadru prema tadašnjim zakonskim propisima, kao i lica koja su ostatak toga roka kao pripadnici bivše jugoslovenske vojske i mornarice proveli u neprijateljskom zarobljeništvu, neće biti pozivana na službu u stalnom kadru po propisima ovog zakona.

3) Lica koja nisu doslužila obavezni rok u smislu prednjeg stava ovog člana, dužna su doslužiti svoj rok u stalnom kadru Jugoslovenske armije prema odredbama ovog zakona».

Član 41 nav: »Ministar narodne odbrane može svojim rešenjem onim licima koja usled rata nisu završila školovanje do navršene 27 godine, u cilju završenja

Stari član 39 primase u prvobitnoj redakciji.

Stari član 40 postaje član 43, menja se i glasi: »Ovaj zakon stupa na snagu osmi dan po objavljivanju u »Službenom listu FNRJ«.

Pored gornjih izmena i dopuna u celom zakonskom tekstu stavovi se obeležavaju brojevima.

Dostavljajući ovaj izveštaj, Zakonodavnom odboru je čast umoliti Veće naroda da ga primi.

Sekretar

Dr. Dušan Bratić s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Veća naroda

Božidar Maslarić s. r.

Članovi:

Bogdan Oreščanin, s. r.; Joza Milivojević, s. r.; Tomo Čiković, s. r.; Josip Rus, s. r.; Milan Popović, s. r.; Drag. Ilić, s. r.; Srećko Žumer, s. r.; Mihajlo Apostolski, s. r.; Stanko Brašnarov, s. r.; d-r Josip Hrnčević, s. r.; d-r Branko Čubrilović, s. r.; Dobrivoje Radosavljević, s. r.; Rato Dugonjić, s. r.; Miloš Carević, s. r.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

ZAKONODAVNI ODBOR

Broj 54

30 marta 1946 god.

Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća na svojoj sednici od 30 marta ove godine uzeo je u pretres predlog Zakona o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije dostavljen mu od Predsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu člana 63 Ustava dostavio Ministar narodne odbrane Saveznom veću Narodne Skupštine FNRJ.

Posle svestranog proučavanja Zakonodavni odbor je doneo niže navedene izmene i dopune pomenutog zakonskog predloga.

Za izvestioca određen je Radovan Mijušković.

(Tekst ovog izveštaja identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda koji je napred priložen).

Dostavljajući ovaj izveštaj, Zakonodavnom odboru je čast umoliti Savezno veće da ga usvoji.

Sekretar

D-r Maks Šnuderl, s. r.

Predsednik
Zakonodavnog odbora
Saveznog veća

Moša Pijade, s. r.

Č l a n o v i :

Vladimir Simić, s. r.; Svetozar Vukmanović, s. r.; d-r Miloš Moskovljević, s. r.; Radovan Mijušković, s. r.; Mesud Hotić, s. r.; d-r Jerko Radmilović, s. r.; Ivan Granda, s. r.; d-r Ivo Karner, s. r.; Lajčo Jaramazović, s. r.; Đuro Salaj, s. r.; Sulejman Filipović, s. r.; Matevž Hace, s. r.; d-r Jakov Grgurić, s. r.; Mehmed Hodža, s. r.; Dimitar Vlahov, s. r.; Mihajlo Đurović, s. r.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

УГОВОРУ О ПРИЈАТЕЉСТВУ И УЗАЈАМНОЈ ПОМОЋИ ИЗМЕЂУ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГО- СЛАВИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ ПОЉСКЕ

ЗАКЉУЧЕНОМ У ВАРШАВИ 18 МАРТА 1946 ГОДИНЕ

Члан 1

Одобрава се и добија законску снагу Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између Југославије и Пољске закључен у Варшави 18 марта 1946 године, када је и на снагу ступио, а који у оба оригинала гласи:

У Г О В О Р

*о пријатељству и узајамној
помоћи између Федеративне
Народне Републике Југославије
и Републике Пољске*

Президијум Народне Скупштине Федеративне Народне Републике Југославије с једне стране и

Президент Крајове Раде Народове Републике Пољске с друге стране

извлачећи закључке из искустава минулог рата, који је услед агресије Немачке и њених савезника, причинио како Југославији тако и Пољској огромну пустош,

U K Ł A D

o Przyjaźni i Pomocy Wzajemnej między Federacją Ludową Republiką Jugosławii i Rzeczpospolitą Polską

Prezydium Narodnej Skupsztniny Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii z jednej strony i

Prezydent Krajowej Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej z drugiej strony

wyciągając wnioski z doświadczeń ubiegłej wojny, która na skutek agresji Niemiec i ich sojuszników wyrządziła ogromne spustoszenia zarówno w Jugosławii jak i w Polsce,

желећи да учврсте везе вековног пријатељства између братских словенских народа обе Државе, које су се нарочито појачале и учврстиле у току заједничке борбе за слободу, независност и демократију против Немачке и њених савезника у минулом рату,

полазећи од начела да учвршћење и продубљење пријатељства између Југославије и Пољске одговара најбитнијим интересима обеју земаља и да ће оно најуспешније да послужи делу културног и привредног развоја Југославије и Пољске,

тежећи учвршћењу мира и безбедности Југославије и Пољске и општег мира и безбедности,

решили су да закључе Уговор о пријатељству и узајамној помоћи и у том циљу именовали за своје опуномоћенике:

Президијум Народне Скупштине Федеративне Народне Републике Југославије Претседника Владе Федеративне Народне Републике Југославије Маршала Југославије Јосипа Броза-Тита,

Президент Крајове Раде Народове Републике Пољске Претседника Владе Народнег Единства Републике Пољске Едварда Осубку-Моравског,

који су се, пошто су изменили своја пуномоћија, нађена у добром и исправном облику, сагласили у следећем:

pragnąc zacieśnić węzły odwiecznej przyjaźni pomiędzy bratanimi narodami słowiańskimi obu państw, szczególnie wzmocnione i utrwalone w toku wspólnej walki o wolność, niepodległość i demokrację przeciwko Niemcom i ich sojusznikom w ubiegłej wojnie,

wychodząc z założenia, że umocnienie i pogłębienie przyjaźni między Jugosławją i Polską odpowiada najżywniejszym interesom obu krajów i będzie najskuteczniej służyło sprawie rozwoju kulturalnego i gospodarczego Jugosławii i Polski,

dążąc do utrwalenia pokoju i bezpieczeństwa Jugosławii i Polski oraz powszechnego pokoju i bezpieczeństwa,

postanowili zawrzeć Układ o Przyjaźni i Pomocy Wzajemnej i w tym celu wyznaczyli jako swych pełnomocników:

Prezydium Narodnej Skupštiny Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii Premiera Rządu Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii Marszałka Jugosławii Józefa Broz-Tito,

Prezydent Krajowej Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej Premiera Rządu Jedności Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej Edwarda Osóbkę-Morawskiego,

k którzy po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i sporządzone w należytej formie, zgodzili się na następujące postanowienia:

Члан I

Свака од Високих Страна Уговорница обавезује се да неће склопити никакав савез нити да ће узети учешћа у каквој било акцији упереној против друге Високе Стране Уговорнице.

Члан II

У случају опасности за мир и безбедност једне или друге земље, Високе Стране Уговорнице обавезују се да ће се консултовати о својим поступцима, као и у важнијим случајевима који се тичу интереса обеју земаља.

Члан III

Ако једна од Високих Страна Уговорница буде услед напада увучена у ратне операције било против Немачке, било против државе која је била савезник Немачке у минулом рату, или, против било које друге државе која би се непосредно или у каквом било облику удружила с Немачком или њезиним савезником у таквој агресији, друга Висока Страна Уговорница пружиће јој одмах војну и другу помоћ и подршку свим средствима која јој стоје на расположењу.

Артикул I

KaŹda z Wysokich Umawiajacych się Stron zobowiazuje się nie zawierać żadnego sojuszu, ani nie brać udziału w żadnej akcji, skierowanej przeciwko drugiej Wysokiej Umawiającej się Stronie.

Артикул II

W wypadku groźby dla pokoju i bezpieczeństwa jednego lub drugiego kraju, Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się konsultować się co do swego postępowania, podobnie jak w ważniejszych wypadkach, dotyczących interesów obydwu krajów.

Артикул III

Jeżeli jedna z Wysokich Umawiających się Stron zostanie w wyniku agresji wciągnięta w działania wojenne przeciwko Niemcom bądź przeciwko państwu, które było z Niemcami sprzymierzone w ubiegłej wojnie, albo przeciwko jakimukolwiek innemu państwu, które sprzymierzyłoby się bezpośrednio lub w jakiejkolwiek formie z Niemcami, bądź z ich sojusznikiem w takiej agresji, druga Wysoka Umawiająca się Strona udzieli jej natychmiastowej wojskowej oraz innej pomocy i poparcia wszelkimi środkami, będącymi w jej rozporządzeniu.

Члан IV

Овај Уговор ничим не вређа обавезе које су на себе узеле обе Високе Стране Уговорнице према трећим државама.

Високе Стране Уговорнице извршаваће овај уговор у духу Устава Организације Уједињених Нација и подржаће сваку иницијативу која иде за тим да се уклоне жаришта агресије и да се осигура мир и безбедност у свету.

Члан V

Овај Уговор ступа на снагу од дана потписа и обавезује на двадесет година. Ако не буде отказан од једне Високе Стране Уговорнице најмање годину дана пре истека напред наведеног рока, сматраће се као обновљен за даљи период од пет година и тако стално.

Уговор подлеже ратификацији. Измена ратификационих докумената извршиће се у Београду што је могуће пре.

У потврду чега су горе именовани опуномоћеници потписали овај Уговор и ставили на њега своје печате.

Рађено у Варшави дана 18 марта хиљаду деветсто четрдесет шесте године, у два примерка, сваки на пољском и

Артыкул IV

Уклад нињешњи ничим не уchyбља зобовязаним, зациагнѣтым прѣз обѣ Высѣкѣ Умавѣяаѣ сѣ Стронѣ възглѣдѣм паѣств трѣчих.

Wisokie Umawѣяаѣ сѣ Стронѣ бѣдѣ wykonywały ninѣjszy Układ w myśl Statutu Organizacji Narodów Zjednoczonych i бѣдѣ popierały wszelkѣ inicjatywę, zmierzającѣ do usunięcia ognisk agresji i utrwalenia pokoju i bezpieczeŋstwa w śwѣcie.

Артыкул V

Уклад нињешњи вchodzi w зычѣ з днѣм подписанѣя i бѣдѣ obowѣзywał прѣз lat двадѣцѣcia.

Jeżeli не бѣдѣ он wypowiedziany прѣз јѣднѣ з Wysokich Umawѣяаѣcych сѣ Stron przynajmniej na rok прѣд upłynѣciem umownego terminu, бѣдѣ uważaŋny за odnowiony na dalszy okres lat pięciu i tak w dalszym cięgu.

Уклад подлѣга ratyfikacji. Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych zostanie dokonana w Belgradzie w moŋliwie najkrótszym czasie.

Na dowód czego wyŋѣj wymienieni pełnomocnicu podpisali Układ ninѣjszu i wycisnęli na nim swe pieczęcie.

Sporządzono w Warszawie dnia 18 marca tysѣя dziewięćset czterdziestego шóstego roku w dwuch egzemplarzach, kaŋdѣy

српско-хрватском језику, од којих су оба аутентична.

w języku serbsko-chorwackim i polskim, które są oba autentyczne.

По овлашћењу По селашћењу
Президијума Народне Президента Крајове
Скупштине Федеративне Раде Народне
Народне Републике Пољске
Републике Југославије

Z upoważnienia Z opowaznienia
Prezydium Narodnej Prezydenta Krajowej
Skupstiny Federacyjnej Rady Narodowej
Ludowej Rzeczypospolitej
Republiki Jugoslawii Polskiej

Ј. Б. ТИТО в. р.

Е. ОСУБКА-МОРАВСКИ в. р.

Ј. Б. ТИТО w.r

Е. OSÓBKA-MORAVSKI w.r

Члан 2

Овај Закон ступа на снагу даном објављивања у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“.

САВЕЗНО ВЕЋЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

ПРЕТСЕДНИШТВО САВЕЗНОГ ВЕЋА

Претседник

Владимир Симић

Потпретседници:

Фрањо Гажи

Авдо Хумо

Секретари:

Војо Лековић

Љубчо Арсов

Стеван Јовичић

СТАЛНИ ОДБОРИ САВЕЗНОГ ВЕЋА

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР

Моша Пијаде, претседник

Владимир Симић, потпретседник

Д-р Макс Шнудерл, секретар

Вукмановић Светозар

Гранђа Иван

Гргурић д-р Јаков

Ђуровић Михаило

Јарамазовић Лајчо

Јоцић инж. Живојин

Лампрет Јоже

Лакуш Филип

Мијушковић Радован

Минић Милош

Московљевић д-р Милош

Нацева Мара

Радмиловић д-р Јерко

Салај Ђуро

Филиповић Сулејман

Хаџе Матевж

Хотић Месуд

Хоџа Мехмед

ОДБОР ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ

Петар Стамболић, *претседник*

Филип Лакуш, *потпретседник*

Живота Ђермановић, *секретар*

Добросав Томашевић

Албин Випотник

Петар Мундрић

Јоже Јуранчич

Горољуб Поповић

Мустафа Виловић

Аћим Груловић

Петар Војновић

Душан Чалић

Љубчо Арсов

Томо Војковић

Мирко Крџић

МАНДАТНИ И ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

Јован Веселинов, *претседник*

Петар Комадина, *потпретседник*

Вида Томшич, *секретар*

Ратко Петровић

Богоја Фотев

Вељко Зековић

АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР

Драгослав Марковић, *претседник*

Тома Кутурец, *потпретседник*

Д-р Александар Шевић, *секретар*

Адам Остовић

Хамдија Ђемерлић

Фердо Година

Панто Малишић

ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

Миле Перуничкић, *претседник*

Д-р Метод Микуж, *потпретседник*

Борис Станковски, *секретар*

Д-р Александар Жижа

Милентије Поповић

Мартин Сучић

Перо Ђукановић

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ САВЕЗНОГ ВЕЋА

Аголи д-р Неџат	Вејновић Светозар	Грујић Радован
Алексоски Борис	Весединов Јован	Груловић Аћим
Андрић Ратомир	Весединов-Мунџан	
Антић Милоје	Станка	Дамњановић Божи-
Антолић Фрањо	Видовић Никола	дарка-Кика
Антуновић Риста	Виловић Мустафа	Даниловић Угљеша
Апостолов Васко	Випотник Албин	Девеџић Душан
Арсов Љубчо	Влатковић Немања	Дорошки д-р Јован
Аугустинов Мага	Влахов Димитар	Дошен Илија
	Војковић Томо	Драгин Радивој
Бабић Антун-Туна	Војновић Петар	Драушник Јурица
Бакарић д-р Владимир	Вркљан Анте	
Баќрач Јозо	Вујичић Милорад	Ђермановић Живота
Банак Јосип	Вујковац Михаило	Ђорговски Васил
Баричевић Перо	(од 30-III-46)	Ђуканровић Перо
Беликић Марко	Вукадиновић Ђуро	Ђукић Пане
Беловуковић Милан	Вукашиновић Иван	Ђурђевић Чеда
Бериша Рифат	Вукмановић Светозар	Ђурић Љубодраг
Бећирић д-р Тодор	Темпо	Ђурић Момчило
Бискић М. Милорад	Вулић Сава	(до 30-III-46)
Блажевић Јаков	Вучковић Сретен	Ђуровић Лазар
Богданов Душан		Ђуровић Михаило
Богданов Ђура	Гажи Фрањо	
Божовић Никола	Гајиновић Вујица	Ерчић Живко
Боројевић Јован	Гајић Гојко	
Борштнар Јоже	Гаџић Радосав	Жигић Раде
Бохинц Андреј	Гашпар Јан	Жижка д-р Александар
Бошковић Борђе	Геренчевић Павле	Жујовић Сретен
Бреџељ д-р Маријан	Гигов Страхил	
Бркић Душан	Гиздић Драго	Зековић Вељко
Бркић Звонко	Глухић Омер	Зечевић Влада
Броз Јосип Тито	Година Фердо	Зечевић Славко
Бубањ Андрија	Госпић Светолик	Зечевић Стево
Буљан Вице	Гранђа Иван	
Бурзевски Ванчо	Гранфил Тома	Иванов Андреј
Бурић Хасан	Грбић Чедо	Иванчевић Никола
Бутозан д-р Васо	Гргурић д-р Јаков	Ивековић д-р Младен
	Гретић Ивица	Ивић Стјепан
Васиљев Ђорги	Грк Душан	
Васиљевић Живан	Грубић Чеда	Јакић Велимир

Јакшић Мато
 Јакшић Никола
 Јанковић Љубо
 Јанић Владо
 Јарамазовић Лајчо
 Јеленц Алеш
 Јеремић Воја
 Јовановић Блажо
 Јовановић д-р Драго-
 љуб
 Јовановић Бура
 Јовановић Иса
 Јовановић Радош
 Јовановић Спасоје
 Јовановић Станимир
 Јовичевић Павле
 Јовичић Стеван
 Јојкић Бурица
 Јоксимовић Момир
 Јосиповић Србољуб
 Јоцић Живојин
 Јурањич Јоже

Карабеговић Осман
 Карајовић д-р Драго-
 мир
 Кардељ Едвард
 Карнер д-р Иво
 Кеџмановић д-р Воји-
 слав
 Кидрич Борис
 Кимовец Франце
 Кнез Јурица
 Ковачевић Вељко
 Ковачевић Митар
 Ковачевић Урош
 Ковачић Иван
 Колишевски Лазар
 Комадина Петар
 Комненић Симо
 Корен Јаков
 Косановић Сава

Косовац Младен
 Костић Велимир
 Кохаровић д-р Алек-
 сандар
 Коџбек Јоже
 Кочевар Франц
 Крањец Мишко
 Крзнар Ђуро
 Криезиу Хасан
 Крстевски Киро
 (од 29-III-46)
 Крстић Бошко
 Крстић Светозар
 Крстуловић Вицко
 Крце Павао
 Крчић Мирко
 Кузмановић д-р Славко
 Кузмановски Боге
 Курт Хуснија
 Кутуреџ Тома
 Куфрин Милка
 Кухар Ловро

Лазин д-р Сава
 Лакуш Филип
 Лалић Ђуро
 Лампрет Јоже
 Лековић Војо
 Лерик Иштван
 Лесковшек Франц
 Леши Акиф Мустафа
 Лукић Костадин
 Луцић Грго

Љујић Велибор
 Љујић Војо

Мајхен Владо
 Малески Владо
 Малишић Панто
 Мандић Глигорије
 Манџић Пашага

Маринко Миха
 Марковић Драгослав
 Марковић Милош
 Марковић Момчило
 Марковић Немања
 Маркотић Мато
 Марчинковић Јозо
 Мاستиловић Новак
 Матић Радомир
 Мачек Иван-Матија
 Месић Јосип
 Међо Томо
 Мијатовић Џвијетин
 Мијушковић Радован
 Миклаужић Јосип
 Микуж д-р Метод
 Милојевић Милоје
 Милосављевић Љу-
 бинка
 Миљковић Мито
 Минић Милка
 Милић Милош
 Минчев Никола
 Михајловски Кирил
 Московљевић д-р Ми-
 лош
 Мразовић Карло-
 Гашпар
 Мрковић Новица
 Мркоџи Марко
 Мугош Душан
 Мундрић Петар
 Нађ Коста
 Наумовски Круме
 Нацева Мара
 Недељковић Миодраг
 Нешић Светомир
 Нешиковић д-р Благоје
 Никодијевић Тихомир
 Николић Живојин
 Нимани Џавид

Новаков Душан
Новаковић Груја
Новосел д-р Шиме
Новосел Стјепан

Омановић Хамдија
Опачић Станко
Остовић Адам

Павловић Михаило
Павловић Павле
Пајковић Ђоко
Пахић Лука
Пашалић Едхем
Пенезић Слободан
Перичин Марко
Перковић Миле
Перунички Миле
Петровић Душан
Петровић Ратко
Петровић Славољуб-
Ђера

Петрушев Кирил
Пијаде Моша
Плавшић Лазар
Побрић Едхем
Полич д-р Зоран
Половић Марко
Попов Жива
Поповић Горољуб
Поповић Јован
Поповић Коча
Посовић Љубомир
Поповић Милентије
Почуча Миле
Прачић Стјепан
Прибић Милан
Прибићевић д-р Раде
Пуцар Ђуро-Стари

Радмидовић д-р Јерко
Радовановић Миливоје

Радовановић Милица
Радловић Таса
Рамљак д-р Анте
Ранковић Александар
Рапаић Ђиро

Рац Винце
Рашовић Милош
Релић Петар
Реџић Енвер
Рибар д-р Иван
Рибич Иван
Рибничкар Владислав
Рикаковић Илија
Ритиг д-р Светозар

Савић Брано
Салаи Јожеф
Сзлај Ђуро
Самарџија Стево
Светек Франце

Секел Јожеф
Симеоновић Јанко
Симеунчевић Гавро
Симић Владимир
Синановић Хамдија
Смајовић Василије
Сремец д-р Златан
Стамболић Петар
Станковски Борис
Стефановић Иван
Стефановић Миливоје
Стефановић Светислав
Стојадиновић Михаило
Стојановић Богољуб
Суботин Иван
Сутловић Рикард
Сучић Мартин

Тодоровић Мијалко
Тодоровић Симо

Толо Нико
Томашевић Добросав

Томшич Вида
Трајковић Александар
Трифунковић Светислав
Туцман Јосип

Ћемерлић д-р Хамдија
Ђурувија Тоде

Узуновски Цветко

Фајфар Тоне
Ференчак Иван
Ференчина Томо
Филаковић Имро
Филиповић Сулејман
Фотев Богоја
Фрнтић Елизабета

Хасанагић Хилмија
Хаџе Батевж
Хаџи Мустафа Хасан
Шукри
Хаџић Бошко
Хебранг Андрија
Хољевац Већеслав
Хотић Месуд
Хоџа Мехмед
Хоџа Фадил
Хоџић Мујо
Хрибар Јанез
Хукић Мехмедалија
Хумо Авдо

Цветић Боса
Цветинић Милија
Џетинић Марин
Џрнобрња Богдан

Чакић Бошко
Чалић Душан

Чамо Едхем	Чубриловић д-р Васо	Шевић д-р Александар
Чаушевић-Чауш Иван		Шегрт Владо
Ченгић Ферид	Џојић Анто	Шиљеговић Бошко
Ченто Андонов Методи (до 28-III-46)	Шакић Јован	Шкаре Станко
Чешњај Томо	Шарац д-р Заим	Шлиљак Фрањо
Чобански Спасоје	Шатев Павел	Шлиљак Мика
Чолак Петар	Шаћири Исмет	Шпрљан Гуште
		Шутић Анте

На седмој седници од 28 марта 1946 поднео је оставку на посланички мандат за Изборни срез прилепски, Методи Андонов Ченто, а на његово место је дошао његов заменик Платник Крстевски Киро Тошев.

На деветој седници од 30 марта 1946 поднео је оставку на посланички мандат за Изборни срез рађевски, Округ подрински, Момчило Ђурић а на његово место је дошао његов заменик Михаило Вујковић.

ВЕЋЕ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

ПРЕТСЕДНИШТВО ВЕЋА НАРОДА

Претседник

Јосип Видмар

Потпретседници:

Божидар Масларић

Косан Павловић

Секретари:

Нинко Петровић

Јоза Миливојевић

Михаило Грбић

СТАЛНИ ОДБОРИ ВЕЋА НАРОДА

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР

Божидар Масларић, *претседник*

Томо Чиковић, *потпретседник*

Д-р Душан Братић, *секретар*

Михаило Апостолски

Милан Поповић

Митар Бакић

Добривоје Радосављевић

Панко Брашнаров

Јосип Рус

Рато Дугоњић

Д-р Симиша Станковић

Срећко Жумер

Тоне Хафнер

Драгољуб С. Илић

Мустафа Хоџа

Јоза Миливојевић

Д-р Јосип Хрнчевић

Богдан Орешчанин

Милош Царевић

Нинко Петровић

Д-р Бранко Чубриловић

ОДБОР ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ

Д-р Обрен Благојевић, *претседник*

Иван Гошњак, *потпретседник*

Раде Хамовић, *секретар*

Анка Берус

Митра Митровић

Хасан Бркић

Александар Стојановић

Д-р Војин Царић

Али Шукриа

Јосип Јерас

Радомир Тодоровић

Бено Котник

Алекса Томић

Веселинка Малинска

Иван Турковић

МАНДАТНИ И ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

Алекса Томић, *претседник*

Саво Оровић, *потпретседник*

Јован Јегдић, *секретар*

Душан Ркман

Анте Бабић

Полак Бојан

Никола Мартиновски

АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР

Милан Смиљанић, *претседник*

Шефкет Маглајлић, *потпретседник*

Крсто Попивода, *секретар*

Љубо Момчиловић

Ладо Амброжич

Фрањо Борић

Д-р Ђорги Гаврилски

ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

Марко Вујачић, *претседник*

Пепца Кардељ, *потпретседник*

Д-р Милорад Влајковић, *секретар*

Пал Шоти

Зора Николић

Мате Кршул

Мустафа Абдураим

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ ВЕЋА НАРОДА

Абдураим Мустафа	Голубовић Маринко	Коцбек Едвард
Агуши Куртеш	Голубовић Радоња	Кризман д-р Хинко
Амброжич Ладо	Гошњак Иван	Крајачић Иван
Андрејев Бане	Грбић Михаило	Кршул Мате
Апостолски Михаило	Грегорић д-р Павле	Куленовић Скендер
Аугустинчић Антун		
Ацева Вера	Далчевић Пеко	Лаутах Трајан
	Димитријевић Спасоје	Лиси Сали
Бабић Анто	Добрашиновић Милоје	Лубеј Франце
Бабић Љубо	Долиншек Тоне	Луначек д-р Павел
Бабовић Спасенија	Дугоњић Раго	
Бајалски Ристо		
Бакић Митар	Ђаковић Спасоје	Маглајлић Шефкет
Барбарић Божо	Ђилас Милован	Малинска Веселинка
Бемлер д-р Алеш	Ђуричин Миливој	Манојловић Радмила
Бевк Франце		Марковски Венко
Берус Анка	Жижић Живко	Мартиновски Никола
Благојевић д-р Обрен	Жумер Срећко	Марушич д-р Драго
Бојновић Ђурађ	Жупанчић Отон	Масларић Божидар
Борић Фрањо		Маснић Петар
Братић д-р Душан	Затрић Саит	Миланковић Иван
Брашнарлов Панко	Зоговић Радован	Миливојевић Јоза
Бркић Хасан		Милошевић Мира
Бурсаћ Милан	Ивовић Душан	Миљовски Кирил
	Илић С. Драгољуб	Митровић Божо
Варга Иштван	Илић Павле	Митровић Митра
Васиљевић Душан	Имамовић Фадил	Мићуновић Вељко
Веслијеvски Наум		Млакар Алојзиј
Видмар Јосип	Јадрешин Богде	Мојсов Лазар
Видмар Тоне	Јаковљевић д-р Стеван	Момчиловић Љуба
Влајковић д-р Милорад	Јегдић Јован	Мугоша Андрија
Врбовски Павел	Јерас Јосип	
Вујасиновић Тодор	Јуринчић Нико	Нађ Гаврило
Вујачић Марко		Назор Владимир
Вукосављевић Сретен	Кавчич Стане	Наумовски Наум
	Калетановић Хајро	Ненезић Радојица
Гаврилски д-р Ђјорги	Кардељ Пепца	Несторов д-р Димитар
Галијашевић Бећир	Кериме Муча	Николић Зора
Гарчевић Гојко	Комненић Петар	Новак Иван
Гаш Аљуш	Котник Бено	Ношпал Тоде

Олах Шандор
Оршечанин Богдан
Оровић Саво

Реџа Зекерија
Ркман Душан
Рус Јосип

Филиповић Крсто
Фрол Фране

Павић Нико
Павловић Косан
Папић Радован
Пејновић Кага
Перовић Пунџа
Петровић Мато
Петровић Никола
Петровић Нишко
Плепелић Стјепан
Пешев Никола Панчев
Поглађен Франц
Полак Бојан
Поливода Крсто
Поповић Душан
Поповић С. Милан
Поповић д-р Милош
Поповић Радован
Продановић М. Јаша

Савић Кирило
Саили Драгутин
Салаџан Дон Анте
Сејфула Кемал
Скерлић Велимир
Смиљанић Милан
Смодлака д-р Јосип
Сној Франц
Спиров д-р Борис
Станковић д-р Синиша
Стојановић Александар
Сулејмани Хивзи
Сулејмановски Нафи
Сучић Флоријан

Темелковски Борко
Тодоровић Радомир
Томић Алекса
Турковић Иван

Радовић Вуко
Радосављевић Добри-
воје
Ребац Хасан

Ћетковић Јован
Ћишић Хусага
Ђурчић Живојин

Хамовић Раде
Хафнер Тоне
Херљевић Фрањо
Хоџа Мустафа
Хоџић Џеко
Хрнчевић д-р Јосип

Цајнкар д-р Станко
Царевић Милош
Царић д-р Војин
Целески Лазар

Чаловска Љиљана
Чиковић Томо
Чолаковић Родољуб
Чубриловић д-р Бранко

Џанкић Хасан

Шентјурц Лидија
Шећерагић Мурад
Шоти Пал
Шукрија Али

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Претседник

Д-р Иван Рибар

Потпретседници:

**Моша Пијаде
Филип Лакуш**

**Јосип Рус
Ђуро Пуцар**

**Димитар Влахов
Марко Вујачић**

Секретар

Миле Перуничкић

Чланови:

Јосип Броз Тито, Бане Андрејевић, д-р Владимир Бакарић, Душан Бркић, Јосип Видмар, Милован Ђилас, Едвард Кардељ, Сретен Жујовић, д-р Синиша Станковић, Влада Зечевић, д-р Стеван Јаковљевић, Блажо Јовановић, д-р Драгољуб Јовановић, Борис Кидрич, Сава Косановић, Лазар Колишевски, д-р Благоје Нешковић, Јаша Продановић, Александар Ранковић, д-р Златан Сремец, Добросав Томашевић, Фране Фрол, Андрија Хебранг, Авдо Хумо, Родољуб Чолаковић, Владо Шегрт.

Врховни командант Југословенске армије

Маршал Југославије

Јосип Броз Тито

В Л А Д А

ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Претседник Министарског савста маршал Југославије
Јосип Броз Тито;

Потпретседник Министарског савста и претседник Контролне комисије **Едвард Кардељ;**

Други потпретседник Министарског савета **Јаша Продановић;**

Министар Савезне владе **Милован Ђилас;**

Министар Савезне владе **Кирило Савић;**

Министар Савезне владе д-р **Димитар Несторов;**

Министар иностраних послова **Станоје Симић;**

Министар народне одбране маршал Југославије **Јосип Броз Тито;**

Министар саобраћаја **Тодор Вујасиновић;**

Министар поморства **Анте Вркљан;**

Министар пошта д-р **Драго Марушич;**

Министар спољне трговине инж. **Никола Петровић;**

Министар финансија **Сретен Жујовић;**

Министар унутрашњих послова генерал-лајтнант **Александар Ранковић;**

Министар правосуђа **Фране Фрол;**

Министар индустрије и претседник Планске комисије
Анрија Хебранг;

Министар рударства **Бане Андрејевић;**

Министар трговине и снабдевања **Заим Шарац;**

Министар пољопривреде и шумарства д-р **Васо Чубриловић;**

Министар рада **Вицко Крстуловић;**

Министар грађевина **Влада Зечевић;**

Министар информација **Сава Косановић.**

Јавни тужилац ФНРЈ
Д-р Јосип Хрнчевић

ВРХОВНИ СУД ФНРЈ

Претседник
Витомир Петровић

Потпретседник
Д-р Теодор Томиншек

Чланови:

**Милован Крчић, Петар Раичковић, Петар Пируже, Никола
Станковић, Александар Тодоровић и д-р Маријан Деренчин.**

THE
JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 31
PART 1
1901
LONDON
PUBLISHED BY THE
Royal Society of Medicine
11, BEDFORD SQUARE, W.C.1
1901

Садржај

ПРВА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 20 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

	Страна
1 — Саопштење Указа Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазивању Народне скупштине ФНРЈ у II ванредно заседање за 20 март 1946 године — — — — —	3
2 — Саопштење о поднетим законским предлозима и извештајима Законодавног одбора — — — — —	4
3 — Предлог о изменама и допунама у Пословнику Савезне скупштине Уставотворне скупштине од 6 децембра 1945 године — — — — —	4
4 — Извештај Одбора за привредни план и финансије	4
5 — Отсуства народних посланика — — — — —	4
6 — Молбе и жалбе — — — — —	5

Дневни ред:

1 — Утврђивање дневног реда — — — — —	5
---------------------------------------	---

ПРВА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 20 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Саопштење Указа Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазивању Народне скупштине ФНРЈ у II ванредно заседање за 20 март 1946 године — — — — —	7
2 — Саопштење о поднетим законским предлозима и извештајима Законодавног одбора — — — — —	8

3 — Предлог о изменама и допунама у Пословнику Скупштине народа Уставотворне скупштине од 6 децембра 1945 године — — — — —	8
4 — Извештај Одбора за привредни план и финансије — — — — —	8
5 — Отсуства народних посланика — — — — —	8
6 — Молбе и жалбе — — — — —	9

Дневни ред:

1 — Утврђивање дневног реда — — — — —	9
---------------------------------------	---

ДРУГА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 21 МАРТА 1946**Пре дневног реда:**

1 — Читање и усвајање записника прве седнице — — — — —	11
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	11
3 — Молбе и жалбе — — — — —	12

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање предлога Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	12
Говорници: Известилац Законодавног одбора Меша Пијаде — — — — —	12
Саопштење Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазиву заједничке седнице оба дома — — — — —	18

ДРУГА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 21 МАРТА 1946**Пре дневног реда:**

1 — Читање и усвајање записника прве редовне седнице — — — — —	21
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	21

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање предлога Пословника Већа народа — — — — —	22
Говорници: Известилац д-р Душан Братић — — — — —	22
д-р Синиша Станковић — — — — —	25

	Страна
Јосип Рус — — — — —	27
Радомир Тодоровић — — — — —	27
Милош Царевећ — — — — —	27
Јоза Миливојевић — — — — —	30
Саопштење Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазиву заједничке седнице оба дома — — — — —	32

ПРВА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 21 МАРТА 1946

Дневни ред:

1 — Експозе Министра финансија Владе ФНРЈ о пред- логу Општег државног буџета са Финансиским законом за годину 1946 — — — — —	33
Говорници: Министар финансија Владе ФНРЈ Сретен Жујовић — — — — —	33

ДРУГА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 22 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника прве заједничке седнице — — — — —	79
--	----

Дневни ред:

1 — Експозе потпредседника Савезне владе Едварда Кардеља о општој ситуацији — — — — —	79
Говорници: Потпредседник Владе Едвард Кардељ — —	79

ТРЕЋА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 22 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника друге редовне седнице — — — — —	97
2 — Усвајање предлога Већа народа да се начелна дискусија о предлогу Општег државног буџета за 1946 годину одржи у заједничким седницама оба дома — — — — —	97

ТРЕЋА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 22 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

	Страна
1 — Читање и усвајање записника друге редовне седнице — — — — —	99
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	99
3 — Усвајање предлога народног посланика Митра Бакића и другова да се начелна дискусија о предлогу Општег државног буџета за 1946 годину одржи на заједничким седницама оба дома — — — — —	99

ТРЕЋА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 22 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника друге заједничке седнице — — — — —	101
--	-----

Дневни ред:

1 — Претрес у начелу предлога Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину — — — —	101
Говорници: Извештач Одбора за привредни план и финансије Савезног већа Петар Стамболић — — — — —	101
Извештач Одбора за привредни план и финансије Већа народа д-р Обрен Благојевић — — — — —	102
д-р Благоје Нешковић — — — — —	102
д-р Владимир Бакарић — — — — —	114
д-р Маријан Брецељ — — — — —	120
Родољуб Чолаковић — — — — —	134
Душан Чалић — — — — —	142

ЧЕТВРТА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 23 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника треће заједничке седнице — — — — —	145
--	-----

Дневни ред:

	Страна
1 — Наставак претреса у начелу предлога Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину —	145
Говорници: Лазар Колишевски — — — — —	145
Блажо Јовановић — — — — —	153
д-р Јаков Гргурић — — — — —	160
д-р Александар Жижка — — — — —	163
Јосип Јерас — — — — —	167
Милан Смиљанић — — — — —	169
Добросав Томашевић — — — — —	178
Томо Војковић — — — — —	182
Ванчо Бурзевски — — — — —	184
Матевж Хаце — — — — —	186
Бећир Галијашевић — — — — —	188
Петар Мундрић — — — — —	192
Иван Гранђа — — — — —	197

ПЕТА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 24 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника четврте заједничке седнице — — — — —	201
--	-----

Дневни ред:

1 — Наставак претреса у начелу предлога Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину —	201
Говорници: Министар унутрашњих послова Александар Ранковић — — — — —	201
Министар пољопривреде д-р Васо Чубриловић — — — — —	215
Министар рударства Бане Андрејева — — — — —	251
Министар саобраћаја Тодор Вујасиновић — — — — —	262
Моша Пијаде — — — — —	267

ЧЕТВРТА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 25 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника треће редовне седнице — — — — —	275
---	-----

	Страна
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	275
3 — Молбе и жалбе — — — — —	276

Дневни ред:

1 — Гласање у начелу о предлогу Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину — — — — —	276
2 — Претрес у појединостима и коначно усвајање предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину — — — — —	276—290
Говорници: Известилац Петар Стамболић — — — — —	276
д-р Јерко Радмиловић — — — — —	279
Министар финансија Сретен Жујовић — — — — —	287

ЧЕТВРТА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 25 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника треће редовне седнице — — — — —	293
---	-----

Дневни ред:

1 — Гласање у начелу о предлогу Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину — — — — —	293
2 — Претрес у појединостима и коначно усвајање предлога Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину — — — — —	293—310
Говорници: Известилац д-р Обрен Благојевић — — — — —	293—301
Милан Смиљанић — — — — —	294
Рато Дугоњић — — — — —	295
Јован Јегдић — — — — —	299
Известилац д-р Војин Царић — — — — —	301
Милош Царевић — — — — —	307
Министар правосуђа Фране Фрол — — — — —	309

ПЕТА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 26 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника четврте редовне седнице — — — — —	313
---	-----

	Страна
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	313
3 — Молбе и жалбе — — — — —	313

Дневни ред:

1 — Решавање о предлогу Већа народа о Општем државном буџету са Финансиским законом за 1946 годину	314
2 — Усвајање предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину — — — — —	314
3 — Претрес у начелу и у појединостима и коначно усвајање предлога Закона о општој државној контроли —	317—329
Говорници: Известилац д-р Милош Московљевић —	317
Осман Карабеговић — — — — —	323
д-р Раде Прибићевић — — — — —	326

ПЕТА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 26 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника пете редовне седнице — — — — —	335
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	335

Дневни ред:

1 — Усвајање предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину — — — — —	336
2 — Претрес у начелу и у појединостима и коначно усвајање предлога Закона о општој државној контроли —	337—353
Говорници: Владин повереник д-р Јован Ђорђевић —	339
Известилац Јосип Рус — — — — —	337
Нинко Петровић — — — — —	339
д-р Павле Грегорић — — — — —	342
Љубо Бабић — — — — —	345
Милош Царевић — — — — —	347
Јован Јегдић — — — — —	349
Гаврило Наћ — — — — —	350
д-р Душан Братић — — — — —	351

ШЕСТА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 27 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

	Страна
1 — Читање и усвајање записника четве редовне седнице	355
2 — Саопштење да Веће народа доставља Савезном већу на решавање дефинитиван текст предлога Закона о општој државној контроли — — — — —	355
3 — Отсуства народних посланика — — — — —	355
4 — Саопштење о издавању нових посланичких легитимација — — — — —	355

Дневни ред:

1 — Претрес предлога Закона о браку и усвајање у начелу — — — — —	356—381
Говорници: Јоже Јуранчић — — — — —	356
Извештач д-р Макс Шнудерл — — — — —	356
Потпретседник Владе ФНРЈ Едвард Кардељ — — — — —	363
Владо Малески — — — — —	364
д-р Хамдија Ђемерлић — — — — —	366
д-р Светозар Ритиг — — — — —	370
Павел Шатев — — — — —	372
Стјепан Првчић — — — — —	374
д-р Иво Карнер — — — — —	376
Иван Гранђа — — — — —	381

ШЕСТА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 27 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника пете редовне седнице — — — — —	383
2 — Усвајање предлога да се друкча тачка дневног реда стави као прва — — — — —	383
3 — Предлог и одлука да се дефинитивни текст предлога Закона о општој државној контроли како га је примило Савезно веће стави на дневни ред сутрашње седнице — — — — —	383
4 — Саопштење да је Влада ФНРЈ за свога повереника приликом претреса Закона о браку одредила д-р Леа Гершковића — — — — —	383
5 — Саопштење о издавању нових посланичких легитимација — — — — —	384

Дневни ред:

	Страна
1 — Претрес предлога Закона о браку — — — —	384—408
Говорници: Известилац др Душан Братић — — —	384
др Лео Гершковић — — — — —	392
Александар Стојановић — — — — —	393
Томо Чиковић — — — — —	395
Лазар Мојсов — — — — —	396
Душан Васиљевић — — — — —	398
Милош Царевић — — — — —	402

СЕДМА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 28 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника шесте редовне седнице — — — — —	409
2 — Оставка народног посланика Методи Андоњова-Ченто, на посланички мандат за Изборни срез прилепски —	409
3 — Отсуства народних посланика — — — — —	409
4 — Накнадно поднети амандмани Владе код предлога Закона о браку — — — — —	410

Дневни ред:

1 — Претрес у појединостима и коначно усвајање предлога Закона о браку — — — — —	409—419
Говорници: Потпретседник Савезне владе Едвард Кардељ — — — — —	410
Известилац др Макс Шнудерл — — —	411
2 — Претрес у начелу и појединостима и коначно усвајање предлога Закона о државним матичним књигама — —	419—430
Говорници: Известилац Сулејман Филиповић — — —	419
др Анте Рамљак — — — — —	421
др Зоран Попич — — — — —	423
Владин повереник др Јован Ђорђевић —	426
Саопштење да је примљен акт Већа народа којим се доставља Савезном већу на решавање дефинитиван текст предлога Закона о браку — — — — —	430

СЕДМА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 28 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника шесте редовне седнице — — — — —	433
---	-----

2 — Саопштење писма потпретседника Владе Едварда Кардеља којим одређује за свога опуномоћеника за време расправе пројекта Закона о браку и Закона о државним матичним књигама, д-р Јована Ђорђевића — — — — —	433
---	-----

Дневни ред:

1 — Решавање и коначно усвајање предлога Закона о општој државној контроли, достављеног од Савезног већа — — — — —	434
2 — Наставак претреса у начелу, претрес у појединостима и усвајање у целини предлога Закона о браку — — — — —	434—470
Саопштење да је Савезно веће доставило Већу народа на решење коначно усвојени предлог Закона о браку — — — — —	470
Говорници: д-р Милош Поповић — — — — —	434
Милан Смиљанић — — — — —	436
Јоза Миливојевић — — — — —	442
Владин повереник д-р Јован Ђорђевић — — — — —	444
Известилац д-р Душан Братић — — — — —	445
Јован Јегдић — — — — —	447
д-р Војин Царић — — — — —	449
Душан Васиљевић — — — — —	452
Фадил Имамовић — — — — —	455
Хасан Ребац — — — — —	456
Мурад Шећерагић — — — — —	457
д-р Лео Гершкович — — — — —	465
3 — Претрес у начелу и у појединостима предлога Закона о државним матичним књигама — — — — —	470—487
Говорници: Известилац Милош Царевих — — — — —	471
Франце Лубеј — — — — —	473
д-р Душан Братић — — — — —	475
Јован Јегдић — — — — —	476
Милан Смиљанић — — — — —	481
д-р Синиша Станковић — — — — —	481
д-р Лео Гершкович — — — — —	482
Фадил Имамовић — — — — —	483

ОСМА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 29 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника седме редовне седнице — — — — —	489
---	-----

2 — Саопштење да је Президијум Народне скупштине ФНРЈ доставио на решавање предлог Закона о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске — — — — —	489
3 — Саопштење да је Председник Владе ФНРЈ поднео на решавање предлог Закона о војној обавези држављана ФНРЈ — — — — —	489
4 — Саопштење и усвајање извештаја Мандатног и имунитетског одбора о дојаску за народног посланика Платника Крставског Кире Тошева за Изборни срез прилепски место Методи Андонова-Ченто који је поднео оставку — —	490

Дневни ред:

1 — Претрес у начелу и у појединостима и коначно усвајање предлога Закона о ученицима у привреди — — —	491—514
Говорници: Известилац д-р Јерко Радмиловић — —	491
д-р Иво Карнер — — — — —	494
Душан Петровић — — — — —	497
Ђуро Салај — — — — —	501
Павле Павловић — — — — —	505
Петар Мундрић — — — — —	507
Јожеф Салаи — — — — —	510
2 — Претрес у начелу и у појединостима и коначно усвајање предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен — — — — —	514—520
Говорници: Известилац Месуд Хотић — — — — —	515
Вице Буљан — — — — —	516
Саопштење акта Председника Владе ФНРЈ, којим се одређује за делегата при претресу предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен генерал-мајор Светозар Вукмановић-Темпо — — — — —	516
3 — Усвајање предлога Закона о општој државној контроли и предлога Закона о браку, које је упутило Веће народа — — — — —	520
Саопштење да Веће народа доставља на решење Савезном већу: а) дефинитивни текст предлога Закона о државним матичним књигама и б) дефинитивни текст предлога Закона о ученицима у привреди — — — — —	522

ОСМА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 29 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника седме редовне седнице — — — — —	525
---	-----

2 — Саопштење да је Савезно веће доставило: а) предлог Закона о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске и б) предлог Закона о војној обавези држављана ФНРЈ — усвајање хитности за овај последњи законски предлог и достављање Законодавном одбору — — — — —	526
3 — Саопштење да је Савезно веће доставило Већу народа коначно усвојени предлог Закона о државним матичним књигама — — — — —	526
4 — Саопштење да ће претресу предлога Закона о ученицима у привреди присуствовати као владин повереник Милан Жугељ — — — — —	526
5 — Саопштење да ће претресу предлога Закона о оснивању суда за поморски ратни плен и Закона о војној обавези држављана ФНРЈ присуствовати као владин повереник генерал-мајор Богдан Орешчанин — — — — —	527

Дневни ред:

1 — Усвајање предлога Закона о државним матичним књигама и упућивање Савезном већу — — — — —	528
2 — Претрес и усвајање у начелу и у појединостима предлога Закона о ученицима у привреди и упућивање Савезном већу — — — — —	529—550
Говорници: Известилац Јожа Миливојевић — — — — —	529
Рато Дугоњић — — — — —	533
Антон Долиншек — — — — —	537
д-р Душан Братић — — — — —	539
д-р Милош Поповић — — — — —	543
Владин повереник Милан Жугељ — — — — —	546
3 — Претрес и усвајање у начелу и у појединостима предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен и достављање Савезном већу — — — — —	550—556
Говорници: Известилац Богдан Орешчанин — — — — —	550
Саво Оровић — — — — —	551
4 — Коначно усвајање предлога Закона о браку достављеног од Савезног већа — — — — —	556

ДЕВЕТА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 30 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника осме редовне седнице — — — — —	557
2 — Саопштење да је Веће народа доставило Савезном већу на решавање дефинитивни текст предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен — — — — —	557

	Страна
3 — Саопштење о достављању извештаја Законодавног одбора о предлогу Закона о војној обавези држављана ФНРЈ	557
4 — Отсуства народних посланика — — — — —	557
5 — Молбе, жалбе и поздрави из народа — — — — —	558
6 — Оставка народног посланика Момчила Ђурића, на посланички мандат за Изборни срез рађевски, Округ подрински — — — — —	559
7 — Саопштење да председник Министарског савета и министар народне одбране маршал Југославије Јосип Броз Тито одређује за Владиног делегата при Савезном већу, приликом претреса предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ, генерал-мајора Светозара Вукмановића-Темпа — —	559
8 — Усвајање извештаја Мандатног и имунитетског одбора о доласку за народног посланика Михаила Вујковца, земљорадника из Томисавца, за Изборни срез рађевски, округ подрински, на место Момчила Ђурића, који је поднео оставку	569
9 — Саопштење да је Веће народа доставило Савезном већу на решавање дефинитивни текст предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ — — — — —	570
10 — Саопштење писма Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазиву заједничке седнице оба дома за 1 април 1946 године — — — — —	571

Дневни ред:

1 — Усвајање дефинитивних текстова предлога Закона о државним матичним књигама, Закона о ученицима у привреди и Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен — — — — —	558
2 — Претрес у начелу и у појединостима и коначно усвајање предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ	559—568
Говорници: Известилац Радован Мијушковић — —	559
Павле Павловић — — — — —	561
Светозар Вукмановић-Темпо — — — — —	562
3 — Усвајање предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ упућеног од Већа народа — — — — —	571

ДЕВЕТА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 30 МАРТА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника осме редовне седнице — — — — —	573
2 — Саопштење стенографима да се ниједан говор не даје у штампу док га говорник не прегледа — — — — —	573

Дневни ред:

	Страна
1 — Усвајање предлога Председника Већа да се прва тачка дневног реда пребаци за последњу — — — — —	573
2 — Решавање и коначно усвајање текстова предлога Закона о државним матичним књигама, Закона о ученицима у привреди и Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен, које је усвојило Савезно веће — —	574
3 — Претрес и усвајање предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ — — — — —	575—581
Говорници: Известилац Михаило Апостолски — —	575
Милош Царевих — — — — —	579
Милан Смиљанић — — — — —	579
Милоје Добрашчиновић — — — — —	579
Богдан Орешчанин — — — — —	579
4 — Коначно усвајање текста предлога Закона о војној обавези држављана ФНРЈ, који је усвојило Савезно веће —	581
Саопштење писма Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазиву заједничке седнице оба већа за 1 април 1946	582
Закључење II ванредног заседања Већа народа Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	582

ШЕСТА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 1 АПРИЛА 1946

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника пете заједничке седнице — — — — —	583
2 — Утврђивање дневног реда — — — — —	583

Дневни ред:

1 — Експозе председника Савезне владе маршала Југославије Јосипа Броза Тита о спољној политици — — —	584
Говорници: Председник Министарског савета и министар народне одбране маршал Југославије Јосип Броз Тито — — — — —	584
Миле Почуча — — — — —	597
Едвард Коцбек — — — — —	598
д-р Милош Московљевић — — — — —	601
Мустафа Виловић — — — — —	605
Кирил Миловски — — — — —	609
Марко Вујачић — — — — —	612
Милка Милић — — — — —	615
Сава Косановић — — — — —	617
д-р Светозар Ритиг — — — — —	620

	Страна
Милош Рашовић — — — — —	622
Михаило Ђуровић — — — — —	626
Антун-Туна Бабић — — — — —	629
д-р Александар Шевић — — — — —	631
Ловро Кухар — — — — —	633
Кемал Сејфула — — — — —	634
Јован Веселинов — — — — —	635
Лајчо Јарамазовић — — — — —	639
Ланто Малишић — — — — —	640
Радомир Матић — — — — —	642
Мијалко Тодоровић — — — — —	644
д-р Хинко Кризман — — — — —	647
2 — Претрес и усвајање предлога Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске — —	647—648
Говорници: Потпретседник Президијума Народне скупштине Моша Пијаде — — — — —	647
Саопштење писма Президијума Народне скупштине ФНРЈ којим се тражи овлашћење за сазив Народне скупштине ФНРЈ за 29 април т. г. — — — — —	649
Овлашћење председавајућем да потпише записник ове седнице — — — — —	649
Саопштење Указа Президијума Народне скупштине ФНРЈ о закључењу II ванредног заседања Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	650

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in two columns. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list appears to be a directory or a roster of some kind.

2. The second part of the document is a series of paragraphs of text, which are also arranged in two columns. The text is written in a cursive script, and it appears to be a letter or a report of some kind. The paragraphs are separated by small gaps, and the text is written in a clear, legible hand.

3. The third part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in two columns. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list appears to be a directory or a roster of some kind.

4. The fourth part of the document is a series of paragraphs of text, which are also arranged in two columns. The text is written in a cursive script, and it appears to be a letter or a report of some kind. The paragraphs are separated by small gaps, and the text is written in a clear, legible hand.

5. The fifth part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in two columns. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list appears to be a directory or a roster of some kind.

6. The sixth part of the document is a series of paragraphs of text, which are also arranged in two columns. The text is written in a cursive script, and it appears to be a letter or a report of some kind. The paragraphs are separated by small gaps, and the text is written in a clear, legible hand.

7. The seventh part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in two columns. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list appears to be a directory or a roster of some kind.

8. The eighth part of the document is a series of paragraphs of text, which are also arranged in two columns. The text is written in a cursive script, and it appears to be a letter or a report of some kind. The paragraphs are separated by small gaps, and the text is written in a clear, legible hand.

9. The ninth part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in two columns. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list appears to be a directory or a roster of some kind.

10. The tenth part of the document is a series of paragraphs of text, which are also arranged in two columns. The text is written in a cursive script, and it appears to be a letter or a report of some kind. The paragraphs are separated by small gaps, and the text is written in a clear, legible hand.

СПИСАК ПРИЛОГА

	Страна
1 — Предлог Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	651
2 — Предлог Пословника Већа народа Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	670
3 — Предлог Финансиског закона Федеративне Народне Репу- блике Југославије за буџетску 1946 годину — — —	671
4 — Измене и допуне Владе ФНРЈ у Општем државном буџету ФНРЈ за 1946 годину — — — — —	691
5 — Извештај Одбора за привредни план и финансије Савезног већа о предлогу Општег државног буџета и предлогу Финансиског закона за 1946 годину — — — — —	693
Извештај Одбора за привредни план и финансије Већа народа о предлогу Општег државног буџета и предлогу Финансиског закона за 1946 годину — — — — —	697
6 — Предлог Закона о општој државној контроли — — —	699
Образложење — — — — —	704
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — —	707
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — —	712
7 — Предлог Закона о браку — — — — —	713
Образложење — — — — —	732
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — —	739
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — —	749
8 — Предлог Закона о државним матичним књигама — — —	751
Образложење — — — — —	764
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — —	767
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — —	778
9 — Предлог Закона о ученицима у привреди — — —	781
Образложење — — — — —	791
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — —	795
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — —	796
10 — Предлог Закона о оснивању и надлежности суда за помор- ски ратни плен — — — — —	799

	Страна
Образложење — — — — —	803
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — —	804
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — —	808
11 — Предлог Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије — — — — —	809
Образложење — — — — —	818
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — —	821
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — —	828
12 — Предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученом у Варшави 18 марта 1946 године — — — — —	829
13 — Претседништво Савезног већа — — — — —	835
Стални одбори — — — — —	835
Народни посланици — — — — —	837
14 — Претседништво Већа народа — — — — —	841
Стални одбори — — — — —	841
Народни посланици — — — — —	843
15 — Президијум Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	845
16 — Врховни командант Југословенске армије — — — — —	845
17 — Влада ФНРЈ — — — — —	846
18 — Јавни тужилац ФНРЈ — — — — —	847
19 — Врховни суд ФНРЈ — — — — —	847

РЕГИСТАР ГОВОРНИКА

Андрејев Бане	291
Апостолски Михаило	575, 578, 579
Арсов Љубчо	15, 79, 355
Бабић Антун-Туна	629
Бабић Љубо	345
Бакарић д-р Владимир	114
Благојевић д-р Обрен	102, 293—301, 307—310
Братић д-р Душан	22, 25—30, 351, 384, 445—455, 457, 459—468, 475, 539, 545
Брецељ д-р Марјан	120
Броз Јосип Тито	584, 647
Буљан Вице	516
Бурзевски Ванчо	184
Васиљевић Душан	398, 452, 462, 463
Веселинов Јован	635
Видмар Јосип	7, 9, 21, 24—31, 79, 96, 99, 100, 145, 153, 160, 163, 167, 169, 178, 182, 184, 186, 188, 192, 197, 200, 293—301, 306—311, 335, 337, 339, 342, 345, 347—351, 353, 383, 384, 392, 393, 395, 396, 398, 402, 408, 433, 436, 442, 444—468, 470, 473, 475, 476, 481—487, 525, 529, 533, 537, 539, 543—551, 554, 556, 573, 574, 577—579, 581, 583, 596, 598, 601, 605, 609, 612, 614, 617, 620, 622, 626, 629, 630, 633—635, 639, 640, 642, 644, 647, 648.
Виловић Мустафа	605

Војковић Томо	182
Вујасиновић Тодор	262
Вујачић Марко	612
Вукмановић Светозар-Темпо	562
Галијашевић Бећир	188
Гершковић д-р Лео	392, 465, 482—485, 487
Гранђа Иван	197, 381
Гргурић д-р Јаков	160
Грегорић д-р Павле	342
Далчевић Пеко	21
Добрашиновић Милоје	579
Долиншек Антон	537
Дугоњић Рато	295, 533, 573
Ђорђевић д-р Јован	339, 349, 350, 426, 444, 443, 452, 454, 468
Ђуровић Михаило	626
Жижа д-р Александар	163
Жугељ Милан	546, 547
Жујовић Сретен	33, 287
Имамовић Фадил	455, 461, 463, 483
Јарамазовић Лајчо	639
Јегдић Јован	299, 300, 307, 349—351, 447, 448, 450, 458—460, 463, 465, 466, 476
Јерас Јосип	167, 384
Јовановић Блажо	153
Јовичић Стеван	11, 14, 15, 275, 313, 314, 329, 427, 511, 557, 566
Јуранчић Јоже	356
Карабеговић Осман	323
Кардељ Едвард	79, 363, 410
Карнер д-р Иво	376, 494
Колишевски Лазар	145

Косановић Сава	617
Коцбек Едвард	598
Кризман д-р Хинко	647
Кухар Ловро	633
Лековић Војо	97, 101, 201, 286, 409, 416, 489, 517
Лубеј Франце	473
Малески Владо	364
Малишић Панто	640
Матић Радомир	642
Мијушковић Радован	559, 560, 562—565
Миливојевић Јоза	30, 335, 336, 351, 433, 442, 468, 529, 544—548, 573, 580, 583
Миљовски Кирил	609
Милић Милка	615
Мојсов Лазар	396
Московљевић д-р Милош	317, 329, 601
Мундрић Петар	192, 507
Нађ Гаврило	349
Нешковић д-р Благоје	102
Орешчанин Богдан	550, 579
Оровић Саво	551
Павловић Павле	505, 510, 561
Петровић Душан	497
Петровић Нинко	21, 30, 99, 145, 293, 310, 389, 383, 525, 528, 549, 555
Пијаде Моша	12, 14, 267, 647
Полич д-р Зоран	423
Поповић д-р Милош	434, 445, 446, 460, 543, 545—548
Почуча Миле	597
Прачић Стјепан	374
Прибићевић д-р Раде	326

Продановић Јаша	9
Радмиловић д-р Јерко	279, 491, 509—511;
Рамљак д-р Анта	421
Ранковић Александар	201
Рашовић Милош	622
Ребац Хасан	456, 465
Ритиг д-р Светозар	370, 620
Рус Јосип	27, 337, 349, 351
Салан Јожеф	510
Салај Буро	501
Салацан Дон Анте	308
Сејфула Кемал	634
Симић Владимир	3, 11, 14, 15, 18, 33, 76, 97, 101, 102, 114, 119, 134, 142, 144, 201, 215, 251, 262, 267, 274—279, 281—288, 290, 291, 313, 317, 323, 326, 329, 332, 355, 356, 362, 364, 366, 370, 372, 374, 376, 381, 409, 411—416, 418, 419, 421, 423—427, 430, 489, 494, 497, 501, 505, 507, 509—511, 514, 515, 517, 520, 527, 559—566, 568, 570
Смиљанић Милан	169, 294, 436, 445, 447, 459—462, 464, 481, 482, 484—486, 579
Стамболић Петар	101, 276—279, 281—288
Станковић д-р Симиша	25, 481
Стојановић Александар	393
Тодоровић Мијалко	644
Тодоровић Радомир	27
Томашевић Добросав	178
Ћемерлић д-р Хамдија	366
Филиповић Сулејман	419, 424—427
Фрол Фране	309, 310
Хаџе Матевж	186

Хотић Месуд	515, 517
Царевић Милош	27, 307, 308, 347, 402, 463, 468, 471, 482—486, 578, 579
Царић д-р Војин	301, 306—308, 449, 453, 455
Чалић Душан	142
Чиковић Томо	395
Чолаковић Родољуб	134
Чубриловић д-р Васо	215
Шагев Павел	372, 374
Шевић д-р Александар	631
Шећерагић Мурад	457, 466
Шнудерл д-р Макс	366, 411—415

1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900

1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000

2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050

